

BIBLIOTHÈQUE
DE L'ÉCOLE
DES HAUTES ÉTUDES

PUBLIÉE SOUS LES AUSPICES
DU MINISTÈRE DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE

SCIENCES PHILOLOGIQUES ET HISTORIQUES

QUARANTE-TROISIÈME FASCICULE

DE SATURNIO LATINORUM VERSIS
SCRIPSIT L. HAVET

PARIS

F. VIEWEG, LIBRAIRE-ÉDITEUR
67, RUE DE RICHELÉU, 67

—
1880

DE SATURNIO LATINORUM VERSU^W

SCRIPPSIT

LUDOVICUS HAVET

INEST RELIQUARUM QUOTQUOT SUPERSUNT SYLLOGE

Obliti sunt Romae loquier lingua latina
Cn. Naevius poeta

PARISIIS

A P U D F. V I E W E G . B I B L I O P O L A M
57, RUE DE RICHELIEU, 67

—
1880

PATRI
E R N E S T O

QUI ME IN LITTERIS ERUDIVIT
REBUSQUE CAUSAS QUAERERE DOCUIT

D. D. D.

PRAEFATIO

Cum in hoc opere componendo plurimas quaestiones necesse nobis esset tractare et difficillimas et inter viros doctos maxime controversas, non satis habuimus quid de unaquaque earum nos sentiremus significare et placita nostra argumentis comprobare, verum id quoque nobis efficiendum esse rati sumus, ut si quando legentes aut aliter ac nos sensissent aut dubitavissent, omnia praesto in nostro volumine haberent, quae sibi ad informandum judicium usui possent esse. Itaque nolito, qui haec leges, mirari quod nos multa paulo longius tractaverimus, quam tibi forsitan par fuisse videatur; quod plurima congesserimus, ubi pauca tantum volueris delecta; quod (exempli gratia) tabulas versuum, quae singulis Partis nostrae Prioris paragraphis subjunguntur, ita nos confecerimus, ut in iis non ea tantum exempla, quibus singulae leges a nobis constitutae certius comprobarentur, verum et omnes versus, qui ad eas leges efficti aut certo aut dubie videri possent, memoria-

rentur. Sic enim factum erit ut, qui de una aliave legum nostrarum dubitaverit legemque aliam condere in mente habuerit, absque omni mora et labore sciat, quorum versuum rationem habere sibi necesse sit, quae sibi placitisque suis obstent quae non. Similiter cum in Parte Altera testimonia cum inscriptionum tum scriptorum de saturniis carminibus omnia recenseremus, eorum textum dedimus integrum, qualis in lapidibus et in codicibus manu scriptis reperitur, etsi mendis is scatebat quam plurimis: timentes ne, sicubi menda corrigere coepissemus, irreperet aut error aut dubitatio animo legentium, aut ignororum aut saltem incertorum, quae in textibus nostris sincera essent quae conjectanea.

Haec te in hac praefatione monitum voluimus, ne in hac nostra, insolente quidem sed nihilominus probabili (ut remur), scribendi ratione offendaris. Ceterum, quae singula in his libris nostris tractanda nobis visa sint, quemque ordinem secuti simus, te jam proxime insequens Conspectus Operis docebit.

Complura nobis inter imprimendi moras occurserunt; rogamus igitur, ne *Addenda et Corrigenda* (infra p. 443) inspicere neglegas.

CONSPECTUS OPERIS.

PARS PRIOR. DE VERSU SATURNIO.

PROOEMIUM.

§ 1. Quid viri docti de saturnio statuerint	1
§ 2. Leges saturnii quae fuerint	7
(<i>Hexameter saturnius, non trimeter aut tetrameter : p. 11, 45; cf. 43, 456, 203, 324, 445.</i>)	
(<i>Disticha saturnia : p. 41; cf. 159, 222, 223, 224.</i>)	
(<i>Saturnii xv vel xvi pedum . p. 5.</i>)	
(<i>Saturnius quos pedes admittat : p. 5; cf. 324, 325, 326, 355.</i>)	
§ 3. De orig. saturnii. (<i>cf. p. 247, 256, 310, 314, 397</i>)	15
§ 4. De carminibus	17
§ 5. De versibus singulis	19

LIBER PRIOR. DE PROSODIA	23

§ 1. De brevibus breviantibus (<i>cf. p. 12, 47, 153, 203, 312</i>)	26
§ 2. De finalibus et de hiatu	43
A. Longa syllaba nondum correpta	44
B. Brevis syllaba sine hiatu producta (<i>cf. p. 12, 13, 316, 359</i>)	45
C. Hiatus in arsi (<i>cf. p. 6, 13</i>)	62
D. Hiatus in thesi	67
§ 3. De concursu vocalium in mediis vocibus	73
A. De priore vocali modo corepta modo producta	73
B. De synizesi (<i>cf. p. 32, 37, 40, 153, 165, 316</i>).	79
C. De <i>u</i> modo vocali modo consonante	81
§ 4. De epenthesi et syncopa (<i>cf. p. 316</i>)	83
§ 5. De voce VIR	85
§ 6. De genitivo pronominalium (<i>cf. p. 44, 35, 276</i>)	86
§ 7. De rhythmo in vocibus singulis (<i>cf. p. 44, 202, 203, 205</i>)	87
(<i>Accentus vis nulla : p. 87, 88; cf. 45, 28, 210.</i>)	

A. Voces monosyllabae	89
B. Voces iambiaeae (<i>cf. p. 443</i>)	100
C. Voces spondiacae (<i>cf. p. 443</i>)	110
D. V. in spondeum exeentes (<i>cf. p. 202, 203, 205</i>)	123
E. Voces anapaesticae	130
F. Voces in anapaestum exeentes	138
G. Voces quae creticum (vel dactylum) efficiunt aut exeunt in creticum (vel dactylum).	142
(<i>Dactylus pro trochaeo</i> : <i>p. 150</i> ; <i>cf. 54, 88, 210</i> .)	

LIBER ALTER. DE RE METRICA.

§ 1. De arsi (<i>cf. p. 2, 55, 359</i>)	153
(<i>De tribrachis u,uu et anapaestis u,u — re vera dactylis</i> : <i>vide p. 54, 55, 65</i> .)	
A. Arses hemistichiorum ultimae (<i>cf. p. 445</i>) . .	153
B. Arses hemistichiorum paenultimae.	156
C. Arses hemistichiorum antepaenult. (<i>cf. p. 43</i>)	157
§ 2. De thesi (<i>cf. p. 2, 55</i>)	159
A. Thesis hemistichii prioris ultima	160
B. Theses hemistichiorum paenultimao (<i>cf. p. 2, 3, 4, 6, 10, 13, 16, 17, 43, 66, 159, 312</i>)	166
C. Theses hemistichiorum antepaeultimiae (<i>cf. p. 7, 9, 17, 25, 42, 66, 215</i>)	181
D. Anacrusis hemistich. prioris (<i>cf. p. 2, 55, 324</i>)	195
E. De anacrusi hemist. alterius, quam post thesin pedis tertii Buecheler ponit existimavit (<i>cf. p. 43</i>)	202
(<i>De anacrusi hemistichii alterius vera v. p. 8, 166</i> .)	
§ 3. De caesura (<i>cf. p. 6, 7</i>)	206
§ 4. De caesura Korschiana (<i>cf. p. 43, 80, 86, 101, 112, 116, 124, 125, 131, 133, 134, 145, 318</i>)	210

PARS ALTERA. DE VERSIBUS SATURNIIS.

LIBER PRIOR. DE TESTIMONIIS.	217
§ 1. De fragmentis quae in lapidibus ser- vata sunt (<i>cf. p. 5, 6</i>)	218
Carmen fratrum Arvalium (<i>cf. p. 18, 20</i>).	218
Elogia Seipionum [et Calatini] (<i>cf. p. 18, 20, 21</i>). .	221
Dedicatio Sorana fratrum Vertulejorum (<i>cf. p. 18, 20</i>)	233
Tituli varii.	235

§ 2. De fragmentis a Varrone, Cicerone,	
T. Livio laudatis	240
A. Loci ex Varrone (<i>cf. p. 5, 15, 17, 18, 20, 355</i>)	240
(<i>Fragmenta carminum Salarium : p. 243</i>)	
B. Loci ex M. Tullio Cicerone (<i>cf. p. 5, 18</i>) . . .	259
C. Loci ex T. Livio (<i>cf. p. 18, 21</i>)	260
§ 3. De fragmentis a Festo ex Verrio	
Flacco laudatis (<i>cf. p. 5, 17, 447</i>) . . .	292
§ 4. De fr. a diversis ex Caesio Basso	
laudatis (<i>cf. p. 1, 2, 4, 5, 10, 12, 17, 18, 20, 355</i>)	309
§ 5. De fr. a Gellio laudatis (<i>cf. p. 5, 18, 20</i>) .	329
§ 6. De fragmentis a Nonio laudatis . . .	333
§ 7. De fragmentis a Charisio et Dio-	
mede laudatis	350
Charisius (<i>cf. p. 5</i>)	350
Dionedes (<i>cf. p. 5</i>)	352
§ 8. De fragmentis a Servio et a Servii	
interpolatoribus laudatis	356
Fragmenta ex ipso Servio.	358
Fragmenta ex interpolatore Fuldensi.	359
Fragmenta ex interpolatore altero	361
§ 9. De fragmentis a Macrobio laudatis. .	363
§ 10. De fr. a Prisciano laudatis (<i>cf. p. 5, 20</i>)	366
§ 11. De fr. a reliquis scriptoribus laudatis	385
(<i>Inter alios Probus p. 387, pseudo-Sallustius p. 388, Suetonius p. 389, Trebellius Pollio p. 391</i> <i>(cf. p. 18), Donatus p. 395, Isidorus p. 398.</i>)	

LIBER ALTER. DE RELIQUIS.

§ 1. Carmina Saliorum et Arvalium (<i>cf. p. 18.</i>)	
Carmina Saliorum.	405
Carmen fratrum Arvalium.	412
§ 2. Vaticinia (<i>cf. p. 17, 18, 21, 446</i>)	413
§ 3. Carmina sepulcralia et votiva	417
Elogia Scipionum et A. Atilii Calatini.	417
Incerti ducis titulus, opus fortasse Naevii poetae .	419
M. Caecilii titulus (<i>cf. p. 18, 20</i>)	419
Euryasacis et uxoris tituli	419
Alia carinina sepulcralia.	420

Titulus votivus T. Quinetii dictatoris	420
Tabulae triumphales (<i>cf.</i> p. 4, 18, 21).	421
Dedicatio Sorana fratrum Vertulejorum.	423
§ 4. Ap. Claudii Caecki Sententiae (<i>cf.</i> p. 18)	424
§ 5. Saturnia Livii Andronicici fragmenta	
(<i>cf.</i> p. 5, 11, 18, 21).	425
Odyssea (<i>cf.</i> p. 448)	425
Carmen in Junonem Reginam	431
§ 6. Saturnia Naevii poetae fragmenta et	
saturnius Metellorum versus (<i>cf.</i>	
p. 1, 5, 11, 17, 18, 21)	432
Naevii Bellum Poenicum	432
Naevii epigramma in se.	439
Metellorum versus (<i>cf.</i> p. 18, 320 s.)	440
§ 7. Carmina saturnia reliqua.	440
<i>Addenda et corrigenda</i>	443
Catalogus librorum	449
Tabulae grammaticae	459
Catalogus versuum et fragmentorum	468
Index	487

INDEX SIGNORUM.

- † Cruce notantur voces corruptae (p. 20).
- ( ) Uncis rotundis includuntur voces vel litterae delendae (p. 25, 35).
- [ ] Uncis quadratis includuntur voces vel litterae addenda (p. 25, 35).
- LITTERIS QUADRATIS fere semper in Parte Priore, semper in Catalogo versuum atque in Indice, scribuntur versus saturnii in lapidibus servati (p. 24).
- MAJORUM et MINORUM litterarum quadratarum usus, quod ad Partem Alteram attinet, explicatur p. 222.

PARS PRIOR DE VERSU SATURNIO

PROOEMIUM

---

§ 1. — **Quid viri docti de saturnio statuerint.**

Duobus praecipue viris quisquis ad cognitionem saturnii numeri sese applicat gratus esse debet, Caesio Basso Neronis aequali ex veteribus, ex recentioribus Carolo Odofredo Mueller doctissimo GERmano, qui in oppido Silesiae Brieg anno prioris saeculi nonagesimo septimo natus, anno hujus saeculi quadragesimo Athenis decessit.

Caesius Bassus cum Cn. Naevii carmen victorumque ducum tabulas triumphales in Capitolio fixas perlegisset, in libro de metris saturnium versum ita definivit, ut is duobus hemistichiis constaret, quorum prius hac forma esset, u-u-u-u , alterum hac, -u-u-u , multos tamen repperisse confitetur versiculos qui hoc schema non aequarent, cum longiores tum breviores. Exempla aliquot subjunxit, quibus appareat eum non iambos et trochaeos significare voluisse puros, verum iis similes quibus comici tragicique poetae erant usi, id est, quorum in loco spondei, dactyli, anapaestri poni possent. Ipsius Caesii opus non habemus; hunc exscripserunt, contraxerunt, disseerpserunt

postiores grammatici, praeter incertum¹ quidem scriptorem diu Atilium Fortunatianum injuria creditum, Marius Victorinus, Terentianus Maurus, Atilius Fortunatianus, Marius Plotius Sacerdos, alii. Qui omnes ne Caesii quidem genuinum opus in manibus habebant², nedum per se ipsi carmina vetustissima explicanda susciperent : per hos tamen hoc boni effectum, ne Caesianae doctrinae memoria prorsus periret.

Per medium quod dicitur aevum ea tantummodo studia extiterunt, quae ad promovendam saturnii metri cognitionem nihil omnino poterant conferre. Neque plus sexti decimi saeculi septimique decimi et octavi decimi docti homines effecerunt ; immo initio saeculi nostri vir in re metrica praestantissimus Godofredus Hermann cum in *Elementis doctrinae metricae* omnes quas quidem novisset saturniae poesis reliquias sedulo tractaret, fere nihil inventit quod nobis alicujus momenti sit. Quo majorē laudem meruit Odofredus Mueller, qui primus animadvertisit in illo Caesii Bassi schemate u - u - u - u, - u - u - u nonnullas theses, id est debiliores pedum partes³, supprimi et omitti posse. Hoc praeclarum inventum ubi periti probaverunt, tum demum vera doctrina constitui potuit et ab aliis viris doctis quasi ad perfectionem perduci. In id O. Mueller incidit memor veteris Germanorum « longi versus » (*Langzeile* illi quam nunc vernaculo sermone dicunt), cuius theses simili prorsus modo omittuntur. Saturnius igitur

1. Nam vereor ut recte Henricus Keil in *Grammaticorum Latinorum* tomo vi ipsius Caesii se habere opus ratus sit. Sane scriptor incertus prima persona loquitur : *ut vere dicam, ut vix invenerim quos ponere*, *tale inveni genus, talia repperi exempla, quem paulo ante posui, hos repperi idoneos*. Sed haec et similia epitomator exscribere potuit; apud Victorinum pauca leguntur quae certo ex Caesio deprompsit, noster ignorat (locos vide infra Part. II lib. I § 4). Ergo iis assentior, qui nobis epitomen tantummodo Caesii praesto esse putant.

2. De quare non dubitabit, qui eos cum Scriptore incerto nostro contulerit (locos vide infra, II, 1, 4).

3. *Thesis* est quod nos in musica *temps faible*, *arsis* quod *temps fort* appellamus. *Anacrusis* est thesis ante primam arsin posita. In *Aux armes, citoyens* anacrusis in initio est, in *God save the queen* abest.

versus praeter illud schema ex Caesio Basso petitum :

Dabunt malum Metelli Naevio poetæ,

etiam alia duo sine ulla dubitatione admittit :

Dabunt malum Metelli Naevio *vati*,

Dabunt malum *multi* Naevio poetæ;

quartumque ut videtur, si in utroque hemistichio thesis paenultima supprimitur :

Dabunt malum *multi* Naevio *vati*.

In hoc sane O. Mueller peccavit, quod praeter theses hemistichiorum paenultimas ceteras quoque (ultima versus thesi tantummodo excepta) pari ratione nonnumquam supprimi credidit¹; cui errori facile veniam dabis, si reputaveris multos ex doctissimis viris nondum quid in hac re verum esset clare perspexisse, propterque imperfectam veteris prosodiae cognitionem plerosque peritorum etiam nunc persaepe decipi. Ergo cave Caroli Bartsch severitati assentiaris, qui O. Muellera deliramenta (*Extravaganzen*) nimis arroganter castigat.

Perid quod O. Mueller invenit solum, hoc est, per solam detractionem thesim in certis sedibus liberam, saturnius numerus Italiae proprius a numeris apud Graecos usitatis distinguitur. Sane supprimuntur aliquando theses etiam graecis in versibus. In trimetro claudio sive hipponacteo, ut ἀκούσασθ' Ἰππώνακτος, οὐ γὰρ ἀλλ' ζω, antepaenultima syllaba, item paenultima in tetrametro iambico catalecticō, ut εἴ μοι γένοιτο παρθένος καλή τε καὶ τέφευχη, ita proferri debent ut totum trochaeum efficiant; quae fuit causa, cur eae

1. Tantam libertatem, immo licentiam, admitti satendum est in horrido illo Germanorum numero. In Nibelungis exempli gratia cum hemistichia omnium versuum priora quaternas arces habeant, theses praeter anacrusis ternas habere possint, siue thesibus anacrusibusque sine peculiariter causa modo servatis modo sublatis formae ejusdem metri diversissimae. Pauca

longae syllabae numquam in binas breves solverentur¹. Sed Graecis detractio thesis semper aut illicita aut necessaria, Latinis qui saturnios singebant libera erat. Neque ulla alia italici numeri et graecorum differentia fuit; nam quidquid in saturniis versibus difficultatis inesse videtur, id in vetere sermonis latini pronuntiatione, non in rationibus metricis causam originemque habuit. Pronuntiatio autem cum Naevio et Plauto eadem fuerit, quas tractavimus infra de prosodia quaestiones non magis ad cognitionem saturniorum carminum pertinent quam ad judicandas et constituendas scenicorum poetarum reliquias. Ergo in doctrina de saturnio propria nihil magni est momenti, quod non aut a Caesio Basso aut ab Odosredo Mueller acceperimus.

tantum exempla petam ex editione Caroli Bartsch (*Das Nibelungenlied*, Leipzig 1866, Brockhaus; quod tertium est volumen in Francisci Pfeiffer *Deutsche Classiker des Mittelalters*):

20,2	Des	vater	der	hiez]	Sige munt.
20,4	Dô	wuohs	in]	Nider lan den.	
2,1	Ez	wuohs	in]	Bur gon den.	
2,2		Daz	in]	allen	lan den.
2,3		Kriem hilt		ge hei zen.	
30,2		Samct		Sif fri de.	

Quasi in aliquo latini carminis genere hae hemistichiorum formae alia pro aliis promiscue acciperentur :

Et omnis est et alteros.
Et est et alteratos.
Et est et allatos.
Est et omnis illos.
Illos alendos.
Omnis allatos.

In Latinorum versibus saturniis numquam aliae theses supprimuntur quam quae sunt hemistichiorum paenultimae. Talia igitur exempla nusquam reperiás :

Dant malum Metelli Naevio poetae.
Dabunt *hoc* Metelli Naevio poetae.
Dabunt malum *Titi* Naevio poetae.
Dabunt malum Metelli *Gnaevo* poetae.
Dabunt malum Metelli Naevio *modo*.

1. Nam quod Latini in tetrametro paenultimam solvunt, id imitatorum est, qui quod imitabantur non satis accurate noverant.

Veteres grammatici praeter Caesium Bassum quid boni nobis tradiderint haud longum erit percensere. Diomedes ait, si saturnio syllaba extrema dematur, iambicum fieri, scilicet trimetrum: quod si omnino verum esset parum tamen utilitatis afferret, praeterea ibi tantum falsum non est, ubi de trimetro agitur caesuram semiseptenariam habente, de saturnio continente in antepaenultima sede syllabam brevem. Similiter pseudo-Asconius saturnium habet pro *senario hypercatalepto*. Per Priscianum scimus, corripi alteram vocis *decorem* syllabam in hoc versu Naeviani carminis de Bello Poenico :

Magnam domum decoremque ditem vexarant;

per Festum, corripi primam vocis *procitum* in fragmento quodam Livii Andronici; idem disertis verbis docet Cn. Naevium (quod alioquin ex Ennio et Cicерone, collato etiam Caesio Basso, non tam bene disceremus) saturniis Bellum Poenicum scripsisse. A. Gellius tribus locis fragmenta Livianaе Odysseae singula ita laudat, ut ea versus integros, non hemistichia aliasve versuum partes, efficere aperte dicat: neque tamen ille neque aliis quivis veterum id carmen saturniis scriptum fuisse memorat¹; ut (quod doctorum nonnulli adhuc ignorare videntur) nullo modo audacius sit in inscriptionibus quam in Livianis reliquiis metrum agnoscere saturnium. Quarum inscriptionum auctores nonnihil a nobis meruerunt gratiae, cum servatis intervallis, appositisve propriis signis, singulos versus in lapidibus distinxerint. Ex carminibus Saliorum versiculum unum distinete affert Varro. Per scriptores diversos servata sunt plura quam vulgo creditur saturnii metri exempla, nec genere tamen versuum neque initio et exitu designato. Hactenus doctrinam de saturnio adjuvat antiquitas².

1. Quin Diomedes saturnium tradit a Naevio inventum.

2. Nihil ad nos pertinent quae Charisius p. 288 s. Keil de *saturniis quinum denum et senum denum pedum* refert. Diomedes p. 479,20 Keil loquitur de *pede saturnio vel saturnino*; de quo testimonio vide infra II, 1, 7.

Haec doctrina quod hodie jam bene cognosci potest, id post O. Muellerum Fridericus Ritschl maxime effecit. Qui non solum recte negavit ex septem saturnii thesibus primam aut quartam aut septimam unquam supprimi, in singulis hemistichiis binas theses desicere posse, hiatum offendonis quidquam habere, sed etiam (quod, quia in minutis ejusmodi rebus nonnumquam erravit, majoris momenti fuit) universam inquirendi rationem firmis fundamentis stabilivit. Docuit enim ex inscriptionibus maxime, non ex scriptorum fragmentis, leges saturniorum veras petendas esse; neque id quisquam sano judicio praeditus negabit, cum in inscriptionibus lectio per saecula plus viginti incorrupta remanserit, saepe initia versuum distincte designentur, contra fragmenta per codices manu scriptos servata atque ex veteribus carminibus quo modo nescimus decerpta omni dubitationis generi sint obnoxia. Idem senserat O. Mueller haec ad Varronem 7,51 scribens : « Cujus rei certissima sunt testimonia *in monumentis Scipionum.* » Ritschelius autem optimum illud praeceptum primus ita peritis acceptum reddidit, ut nemo ex idoneis quidem judicibus dissentire auderet aut cuperet; resque ei etiam melius successit quam aequum fuit, cum quidam ex doctis, saturnios ex inscriptionibus peitos nimio amore amplexantes, reliquias Livii Andronici Gnaevique Naevii venerandas nonnumquam neglegere ac contemnere videantur. — Post Ritschelium Andreas Spengel praecipuo honore nominandus. Hic in *Philologo* anno 1866 quas Ritschelius nondum perspexerat leges constituit : caesurae duos non plus esse locos, et post et ante quartam thesin; theses eas solas supprimi posse, quae sunt hemistichiorum paenultimae; thesin quae hemistichii exitum efficiat in binas breves non solvi. Utile non esset dicere, quibus in rebus ipse Spengel errasse videatur; nam haec aut sunt minutissima, aut ad singulos versus, non ad universam saturniorum doctrinam pertinent. Etiam non inquiremus, quid boni quid mali ceteri viri docti admiserint; de quibus taceri hoc loco non

ideo lector existimato, quia quid probem improbemve necsciam : nam contra melius ne, dum ipse in re controversa plurimos nodos minime dubitanter expedire aggredior, in judicandis aliorum opinionibus justus esse nēquicam. Multorum virorum doctissimorum labor, etiam ubi errarunt, in summa tamen procul dubio scientiam veri longius provexit, itaque bene meruerunt Corssen, Westphal, Weil et Benloew, Ribbeck, Vahlen, Guenther, Bartsch, Buecheler; maxime Theodorus Korsch, qui in libello *De versu saturnio* anno 1868 Mosquae edito ostendit quartum saturnii trochaeum fere purum esse, laudandoque cum acunine disserat de dihaeresibus (quod genus caesuræ est) in mediis hemistichiis. At qui doctrinæ nostræ nocuerunt, non profuerunt, Duentzer et Lersch, Weise, Pfau, eos si quis nomine memorare parcat, nimis ille ad ignoscendum pronus videatur.

§ 2. — Leges saturnii quae fuerint.

Leges quas fuisse saturnii versus existimamus, quo facilius lectores hanc librum intellegere possint, apertissime jam nunc paucis verbis declaraturi sumus. Fusius infra in libro priore de prosodia, in libro altero de re metrica agetur.

Saturnius constat ex sex pedibus cum anacrusi ; caesura numquam caret ; haec habet locum aut post tertii pedis thesin, ut

Da|bunt ma|lum Me|telli Naevi|o po|etae|

aut, quod rarius fit, post ejusdem arsin, ut

Co|rinto| dele|to Ro|mam redi|eit tri|umphans|
A|mnem Tro|jugena| fuge Can|uam ne te| alic|nigenae

Sic in poetarum scenicorum tetrametris caesura modo post

quartum trochaeum, modo post quartam arsin ponitur. — Ubi caesura post arsin est, fit insequens thesis quodammodo anacrusis alterius hemistichii.

Arses singulæ aut ex longis singulis constant, ut

*Da**bunt** ma**lum** Me**telli** Naevi**o** po**etae***

aut ex brevibus binis, ut

*Sil**cilien**ses pa**ciseit** ob*si*des ut*reddant*
Al*mnaem* Tro*jugena*fuge Can*nam* ne te*alie*nigenae
Bene*ll* rem ge*pas* et*valeas* dormi*jas* sine*qua*
No*ll*etu Tro*jad* ex*hibant* cap*iti*bus o*pertis*
Ho*ll*nos fa*ma* vir*tusque* gloria*atque in*genium*

Quæ solutio etiam in iambis et trochaeis poetarum scenorum reperitur.

Anacrusis prioris hemistichii, item in versibus qui caesuram post arsin habent illa thesis quæ quasi alterius hemistichii anacrusis est, constat aut ex brevi, ut

*Ho*ll*nos fa*ma* vir*tusque* gloria*atque in*genium
Quot*ll*annis comi*ter* A*polli*ni*siant**

aut ex longa, ut

*Cou*sol* cen*sor* ai*dilis* que*su*fit al*pu*dos
Co*rrinto* dele*to* Ro*mam* redi*jeit* tri*umphans**

aut ex duabus brevibus, ut

*Deeu*ma* fa*eta* po*loueta* leibe*reis* lu*bentes*
Ob*lli*ti*sunt* Ro*mae* loqui*er* lin*gua* la*tina**

Sic apud poetas scenicos reliquosque anacrusis versuum iambicorum se habet.

Theses hemistichiorum antepacnultimae itidem aut ex brevi constant, ut

Gnai|vod pa|tre pro|gnatus| fortis| vir sapi|ensque|
Quoi|ei vi|ta de|fecit| non ho|nos ho|nore|

aut ex longa, ut

Hoc| est fa|ctum monu|mentum| Maareo| Cai|cilio|
Quan|tam co|lumnam| quae res| tuas ge|stas lo|quatur|

aut ex binis brevibus, ut

Ma|gnum nume|rū tri|umphat| hosti|bus de|victis|
Co|finto| dele|to Ro|mam redi|eit tri|umphans|

Sic se habent apud poetas scenicos eae iamborum aut trochaeorum theses, quae in mediis hemistichiis sunt. Ceterum in altero hemistichio thesis antepaenultima permulto saepius brevis est quam aut longa aut soluta.

Thesis posterioris hemistichii ultima, item thesis prioris hemistichii ultima quam caesura sequitur, constat ex una syllaba aut brevi aut longa, ut

Gnai|vod pa|tre pro|gnatus| fortis| vir sapi|ensque|
Con|sol cen|sor ai|dilis| quei fu|it a|pus vos|
Ho|nos fa|ma vir|tusque| gloria| atque in|genium|
Da|bunt ma|lum Me|tel|i| Naevi|o po|etae|

In breves duas solvi nequit. Sic in hexametro epico ultimus pes numquam dactylus est. Itidem in scenicorum poetarum tetrametris trochaicis acatalecticis vel iambicis catalecticis ultima syllaba non solvitur.

Thesis utriusque hemistichii paenultima et coripi et produci et solvi potest, ut

Nel| quairat is ho|nore| quei minus| sit man|datus|
Ter|ra Pu|bli pro|gnatum| Publio Cor|nelii|
Fac|ile fa|cteis supe|races| glori|am ma|jorum|

Quo[i]ei vi|ta de|fecit], non ho[nos], ho[nore]
 Ho[spes, gratum] est quom a|pud meas] resti[tistei] seedes]
 Bene| rem ge|ras et] valeas], dormi|as sine] qura]

In hoc theses paenultimae antepaenultimis anacrusibusque sunt similes, neque ab illis thesibus differunt, quibus scenici poetae utuntur. Sed et saturnii versus et illius in eo loci proprium est, quod theses paenultimac omnino omitti possunt. Arses scilicet quae praecedunt extenduntur usque ad terna tempora atque solae per se pro integris trochaeis sunt; tum eas perspicuum est numquam solvi posse, quo fit ut singulae syllabae totos pedes expleant. Frequentior thesis paenultimae detractio in posteriore hemistichio quam in priore; perrara in utroque simul:

Saepe : Tau|frasi|a Ci|sauna] Samni|o] cepit]
 Aliquando : Ae|tate| quom] parua¹⁾ posidet hoc] saxsum]
 Perraro : Res] divas] e|dicit], prae|cili] castus]

Eo intellegitur Caesium Bassum, inter saturnios qui schema a se propositum aequarent, invenisse etiam alios breviores.

Nusquam saturnius reperitur, in quo arsis et thesis vel thesis et arsis deinceps solvantur. Nullum igitur exemplum est pedis procelesmatici²⁾. Hic tamen in versibus poetarum scenicorum admittitur, nec dubium videtur quin in saturnio quoque recipi potuerit. — Quaternae vel quinae breves deinceps positae pedem et semipedem efficiunt, ut

Sil|lūico]lac homines bellique inertes.

Amnem, Tro|jugena], fuge Can|nam, ne te alienigenae.

1. Cur parua scribam, non parva, ex § 3 c intellegetur.

2. Incerta enim, immo falsa haec sunt: Decemviri graeco ritu hostiis sacra faciāut sacra dele; Romane aquam Al|banam] care lacu] contineri (feri Alba|nam cō|re; Quantam statuam faciet tibi populus romanus (lege poplus, praeterea que feri tibi);... FEMINA OPTUMA VEIXSIT (lege optuma); Neque tamen te oblitus sum Laertie noster (melius traditur Neque enim).

Saturnius cum in singulis hemistichiis ternas arses habeat, non in priore binas in altero quaternas, hexameter est, non trimeter, sexiesque debet feriri. Quare eo usi sunt Livius Andronicus et Naevius cum versus Graecorum heroicis aut latine verterent aut imitarentur¹. Habuerunt etiam Latini disticha saturnia dactylicis similia, id est, quae constarent ex hexametro et duobus trimetris cataleclisis, ut

Hunc[us] unum[us] pluri[m]ae con[se]nti[un]t gentes[em]
Popu[li] pri[m]arij[um] suis[se] vi[r]um[us].

In antiquissimis temporibus versus fuerunt, qui saturnii hexametri prius hemistichium aequabant, ut

E[st] nos La[re]ses ju[vate]r[um].

Temporibus illis, quibus Latini poetae versus saturnios condebant, pronuntiatio vocalium et syllabarum ab ea longe differebat, quae scribentibus Horatio, Vergilio, Ovidio in usu fuit. Eadem autem erat, quam apud Plautum, Terentium, Ennium, apud Livium quoque Andronicum et Cn. Naevium in comicis tragicisve versibus deprehendimus. Neque id mirum: nam qui fieri potuisset, ut Livius

1. Idem poetae ubi in tragediis comœdiisque trimetros tetrametrosque vertendos suscepserunt, nihil domi in usu reppererunt quod his versibus simile esset, ipsa igitur Graecorum metra Latina fecerunt. — Anacrusi saturnius hexametro longior est, quae differentia minima est. Major audacia quam Livio Andronico fuit ineunte medio aevi iis, qui tonicis versibus stropham sapphicam imitari conati sunt; nam hi non in initio versuum, verum in fine syllabam addiderunt, exitunque effecerunt ex trochaico iambicum. Vide exempli gratia carmen de diruta Aquileja apud Du Méril, Poésies latines antérieures au XIIe siècle p. 234 ss.: *Bella, sublimis, inclita divitiis, Olim fuisti celsa aedificiis, Moenibus clara, sed magis innumerum Civium turmis.* — Xriste, rex nôster, judec invictissime, Te supplicâmus, miseratus respice, Averte iram, tales casus prohibe Fâmulis tuis. Praeterea animadvertere debos etiam initium ex trochaico esse iambicum factum, perinde ac si anaerusi addita esset. Atque, sicut caesura in hexametro dactylico post arsin locata ponitur in saturnio post thesin, sic caesura sapphicæ metrici post arsin est, post thesin caesura sapphicæ tonici. Scilicet poetae novum rhythmus genus condere non aggressi sunt, verum pro sapphico qui sibi deerat quem praesto habebant senarium tonicum substituerunt.

Naeviusque aliter in carmine tragico, aliter in epico easdem voces pronuntiarent?

Syllaba brevis, quae vocis efficit initium, longam inse-
quentem communem facit. Sic in polysyllabo :

Quo||jus for|ma vir|tutei| PAR||[s]su|ma|^ fuit|
Ne|| quid fra|dis stu|prike| FER||[c]i[a] pariati|
Quan||tam co|luminam] quae res] tuas ge|stas lo|quatur|
Quoi||ei vi|ta de|fecit] non ho|nos no|nōre|

in disyllabo :

ded̄et|| Tempe|state|bus ai|de mereto....
Ro||mane aquam] Alba|nam ea|ve LACū] conti|neri|
Is|| hic si|tus quei| nunquam] victus] est vir|tutei|
no|nōs fa|ma vir|tusque| gloria] atque in|genium|

in disyllabo synaloepham paciente :

Quibus sei|| in lon|ga lieu|iset] tibi ūti|er| vita|
SACRA|| īn men|sa Pe|nuatium] ordi|ne po|nuntur|

in monosyllabo :

Ob|| hasce| res bene| gestas] QUOD īn bel|lo} vorat|
Is|| hic si|tus quei| nunquam] victus] est vir|tutei|

Itidem apud poetas scenicos, de quibus infra (I, 1, 1) fusius
dissersetur. Nisi fallor versus, in quibus longa pro brevi
posita est, ii sunt qui Caesio Basso videbantur scheme
illo esse longiores.

Syllaba brevis, quae vocis exitum efficit, si sub arsi est,
necessario producitur, ut

Dein||de pol|lens sa|gittis] incli|tus ar|quitenens|
Subi||git o|mne Lou|canam] opsi|desque ab|doucit|
Ca|rro tu|a nam] mihi ita| Juppi|ter| fatust|

. Ex inscriptione hic versus desumptus est, quae PARISVMA per unam
s litteram scriptum exhibit. Etenim ante Ennium Latini consonantes in

Similia apud poetas scenicos perraro, in Ennii hexametris saepe reperiuntur.

Ergo syllaba brevis si arsin hemistichii paenultimam accipit, sola per se pro trochaeo esse potest, ut

Neque e|nim te ob|litus| sum   La|erti|e| noster|

Syllaba longa vel brevis, quae vocis exitum efficit, si subsarsi est, hiatum cum insequente vocali facere potest, ut

Hone|rari|ae ho|nustae| stabant| in| flustris|
Mul|ti ali|i e| Troja| strenu|i viri|
Par|tim er|rant ne|quinont| Graeci|am red|ire|
Si|mul dvo|na e|orum| portant| ad| navis|

In caesura et post arsin et post thesin promiscue hiatur, ut

He| cepit| Corsi|ca A|leriaque urbe....
Vi|rum mi|hhi Ca|mene| inse|ce| versutum|

Extra caesuram post arsin plerumque fit synaloepha, ut

Subi|git o|mne Lou|canam| opsi|desque ab|doucit|

Post thesin perraro aut in caesura fit synaloepha aut extra caesuram hiatus. De quo infra (I, lib. 1 § 2). — Apud poetas scenicos, ut videtur, hiatus et post arsin in mediis hemistichiis et post thesin in caesura admittebatur; extra caesuram quoque cum in multis Plauti locis quos omnibus machinis admotis plerique doctorum per fas et nefas immutare conantur, tum in trimetro Naevii quem hiatus causa diserte laudat Cicero.

'Temporibus priscis multae vocales ante vocales positae longae erant, quae postea correptae sunt: sic apud Plau-

seribendo geminare non didicerant. Sed minime dubium est quin in primitiando easdem soliti sint geminatas profere, *parissima* dicentes pro *parisyma*, *tahellai* pro *tabelai*, *ocquoltod* (*occulto*) pro *oqvoltod*.

tum *i* producitur in *sieri*, apud Ennium *u* in *suimus*. Item vocales erant quas postea pro consonantibus acceptas invenimus : sic apud Plautum *larüa* trisyllabum est. Genetivi pronominalium in *jus* exeuntes modo trochaeum efficiebant, modo pyrrhichium. Talia in saturniis non deficiunt, ut

Maſſnum stuſprumſ populoſ ſieſri perſ gentiſ
Quoſjuſ forſma virſtuteiſ pariſuſmaſ ſuitiſ
Celliſosque ojeris aſrūaqueſ putriaſ et mareſ magnumſ
Ductuſſ auspicioſ imperiſoquenſ ējuſ Aſchajal captaſ

Alia, eaque minoris momenti, infra suo loco tractabuntur.

Vocales vorum singularum ultimae cum ob causam quae infra declarabitur partes solutae arses vel solutae theseos esse vix possint, nisi praecedens syllaba et brevis sit et ejusdem vocis initium, perraro apud poetas scenicos et in carminibus saturniis vox talis, qualis *omnia* est, trochaeo vel iambo substituitur; itidem vox talis, qualis *facile* est, in paenultima syllaba vix potest feriri. Sic igitur legendum :

Faciſſlē faſeteis ſupeſraſesſ gloriſam maſjorūmſ

non :

Faſſeſlē faſeteis. ....

Quod scenici poetæ in senariis septenariisque observant, ut vox molossica potius antepaenultimam et paenultimam accipiat arses, quam quartam ab exitu et antepaenultimam (exempli gratia Terentius in fine versus *senibus ambobus simul* consulto, non *ambobus senibus simul* scribit, de qua re infra, I, lib. 1 § 7), aliaeque ejusmodi religiones sunt de verbis spondiacis aut in spondeum exeuntibus, tanta fortasse subtilitas in saturnio numero non quaerenda est. Nam

in versibus scenicis singula metra unam arsin validiorem, alteram debiliorem continent, in saturniis tot sunt metra quot arses. Tamen nobis cavendum est, ne in versibus constituendis sine causa insolentiores rhythmii speciem admittamus.

Vis accentus in saturniis nulla est. Etiam in comicis versibus quod vulgo ad accentum referunt, id ex alia causa duci et potest et debet. Neque (ut candide quod sentio aperiam) ante Comodianum, qui circa annum post Christum natum 250 scripsit, quisquam poeta quicquam accentui tribuit¹.

§ 3. — De origine saturnii.

Saturniorum nomen versuum, si veteres scriptores audis, quodam modo cohaeret cum nomine terrae sive urbis *Saturniac* et dei *Saturni*. Fuit cum nos suspicabamur *saturnium* primo fuisse versum in *satura* adhibitum, postea perporam a veriloquii causa esse productam. Sed in re tam fabulosa nihil dispicere fatemur. — Non reperitur hoc nomen ante Varronem, neque Ennio videtur fuisse notum cum scriberet « *Versibus quos olim Fauni vatesque canebant* », nam, ut recte animadvertis Laurentius Lersch, Eunius sine dubio in illa poetica περὶ φράσεως Saturnum ipsum totigisset.

Haud fallebantur antiqui, ubi saturnium metrum Italicae regionis proprium fuisse existimaverunt; certo enim græca ejus origo non est, atque reperiri videtur apud plures Italiae populos, ut Oscos, Paelignos, Umbros, quod jam satis, credo, plerisque doctorum Franciscus Buecheler

1. Nisi fortasse unus et alter excipiendus est eorum semidoctorum hominem, a quibus inscriptiones metricæ conjectae sunt. Hic enim de poetis loquimur, qui justos libros conscripserunt.

probavit. Sed invidi fati malitia factum est, ut tituli non latini saturniis versibus concepti inter obscurissimos essent¹. Qua de causa in hoc libro latinos tantummodo saturnios tractavi.

Latini sine dubio, cum a ceteris Ario-Europaeis populis separati sunt, aliquem numerum domi et habebant et servaverunt, qui saturnio numero originem dedit. Hoc post Rudolphi Westphal Fridericique Allen investigationes veri simillimum quidem, non certum videtur, unum eumdemque fuisse fontem et saturnio Latinorum et hexametro Graecorum et çloko Indorum et longo versui Germanorum. Nam si pro fundamento poesis ario-europaeaे quaternarios iambicos admiseris, horum bini cum singulis juncti strophas in Rigvedo usitatissimas efficiunt :

Agninā rayim aenāvat pōsam ēva dīvē dīvē
yaçasam vīrāvattāmam ;

bis bini çlokum epicum :

Tatas tu yātē Vārsnēyē Punyaçlōkasyā dīvyātah
Puskarēma hrtam rājyam yac cānyad vasū kincāna.

Eosdem quaternarios habes in Nibelungis, ubi pro hemistichiis sunt (supra p. 3 adnot.1), ut :

Des|| vater| der hiez| Sige|munt ^|,
Dō|| wuohs in| Nider|lan|den ^|,
Ez|| wuohs in| Bur|gon|den ^|,
||Daz in| allen| län|den ^|.

Hi ubi ultimam thesin amittunt, facillime insequens arsis in thesin abire potest, ut efferatur :

Dō|| wuohs in| Nider|landen|,
||Daz in| allen| landen|.

1. De saturniis non latinis vide Froehner, *Philologus* xii p. 207; Buecheler, *Rheinisches Museum fuer Philologie* xxx (1875) p. 441 ss. et xxxiii (1878) p. 271 ss.; Bugge, *Altitalische Studien* p. 61 ss.; Buecheler, *Interpretatio tabulae iguvinae II* p. 16; Zvetaieff, *Sylloge inscriptionum oscarum*, 17 cum tab. iv 1, 25 cum tab. v 3, 143 cum tab. xviii 9.

Quae syncopa si constanter fiat, habeas hexametrorum
gracorum hemistichia :

Πο||λύτρωπον| ὁ; μάλα| πολλά|,
||'Ανδρα| μοι| ἔννεπε| Μεσσα|.

Item habeas hemistichia saturniorum :

Ηο||νος fa|ma vir|tusque|,
||Gloria| atque in|genium|;

immō integros antiquissimis saltem temporibus versus :

E|| nos La|ses ju|vate|.

In saturnio non solum inter secundam et tertiam arsin thesis, ut vidimus, supprimi potest, sed debet supprimi quae olim inter tertiam quartamque arsin thesis fuit. At eadem duae theses in Indorum vedicis quaternariis inque paribus gloki hemistichiis solae purae sunt, id est, solae ex brevi syllaba constant. Anacrūsis autem non supprimitur, nisi ubi thesis praeit, thesisque inter primam alteramque arsin posita numquam deficit. At in indicis quaternariis ultraque impura esse potest. Ergo jam temporibus ario-europeis fortasse alia erat anacrusis primaequa thesis, alia secundae tertiaeque natura.

Sed haec videant qui Indorum Germanorumque leges poeticas melius noverunt, quique etiam querere auderunt, numquid ex eodem fonte ad Persas, Slavos, Celtas manaverit; neque obliviscantur romanicam poesin ita a romana discrepare, ut ejus origo paene lateat nullaque magis pars grammaticae lubrica sit. Nos hic lectori minus quid verum fuerit ostendere voluimus, quam quid liceat suspicari.

§ 1. — De carminibus.

Saturnio metro esse usos Cn. Naevium in carmine de Bello Poenico per Festum novinus, per Ennium ac Varonem veteres vates, per Caesium Bassum eos qui victori-

bus ducibus tabulas triumphales in Capitolio ligendas conscripserunt. Ex his tabulis duas laudat M'. Acilii Glabronis Luciique Aemilii Regilli.

Naeviani Belli Poenici fragmenta exstant a pluribus scriptoribus laudata, quae circiter septuaginta versus vel versuum partes efficiunt. Vaticiniorum fragmenta parva apud diversos exstant; vaticinia tota nec nimis corrupta tria T. Livius servavit. Tabulae Acilianae versiculus unus laudatur a Caesio Basso; item Aemiliana unus, sed reliqua ejusdem verba quamquam miro modo perturbata tamen prope omnia apud T. Livium legi possunt; idem T. Livius tabulam Ti. Sempronii Gracchi satis corruptam affert; ex lapide habemus tabulam L. Mummi, sed genuinum hoc exemplar non est, et in fine dubitari nequit quin lectio fuerit immutata.— Ex tabula triumphali incerta, ex elogio incerto, ex carmine de Troja incerto (ex eo, puto, quod *Carmen Priami* inscriptum erat) singuli versus saturnii per Caesium Bassum supersunt. Cui etiam et pseudo-Asconio debetur versus singularis Metellorum in Naevium.

Reliquiae poesis saturniae omnes, praeter eas quas dixi, non nisi conjectando possunt huic metri generi tribui. Quae reliquiae sunt hae: *Sententiarum* Ap. Claudii Caeci fragmenta tria; *Odyssae* a Livio Andronico barbare translatae versus paulo plus quadraginta; *Carmini* ejusdem in *Juno-nem reginam* restituendus versus unus; Naevianum *epigramma* versuum quattuor ex A. Gellio; *Carminis Priami* ab incerto auctore scripti fragmentum unum ex Varrone; *Scipionum elogia* quattuor, quinque et viginti versus efficientia, ex lapidibus; quinti, Ennio attributi, duo versus ex Trebellio Poillione; *Calatini elogii* duo versus ex Cicerone; *M. Caccilii titulus* trium versuum ex lapide; *Vertulejorum dedicatio* quinque versuum ex lapide; *fratrum Arvalium carmen* quinque versuum misere corruptum ex lapide inferioris aevi; *carminum Salarium* versus tres corrupti et fragmentum nondum in numeros redactum; denique pauca minora aut dubia fragmenta.

Varronem nonnulli doctorum saturnios versus scripsisse existimant, Quod iis investigandum reliqui, qui universas Varronis reliquias edere in animo habent. Sed caveant illi, ne sotadeos versus pro saturniis habeant; nam facillime inter se hacc metra confunduntur¹.

§ 5. — De versibus singulis.

Disertis testimoniis saturnios esse novimus versus hos octo²:

Dvello magno dirimendo regibus subigendis.
Fundit fugat prosternit maximas legiones.

1. Vix dubium quin L. Accius sotadeis numeris usus sit in *Didascalicis* et *Pragmaticis*, quorum operum fragmenta tredecim collegit Lucianus Mueller in editione Lucilii (Lipsiae 1872). In his autem inveniuntur versus saturnii optimi decem: *Sapientiacque invictae gratia atque honoris; — Placare hostem feroceum inimiciterque accensum. — Ut, dum velint brevitatem consequi verborum, Aliter ac sit relatum redhostiant responsum; — Actoribus manuleos, baltea, machaeras; — Quamque longe distineta alia ab aliis nosce; — Describere in theatro perperos populares; — Unde omnia perdisci ac percipi queuntur; — Nam nec Gemini leones, nec Condalium, nec Anus, Plauti, nec Bis compressa, nec Boeotia unquam. Praeterea duos levissimis factis emendationibus habebis: Nam quam varia (traditur varia sint) genera poetarum, Baebi; — Vectigal egerant (traditur vectigalia legerant), vestra et stranunt statim. Atque fragmentum est unum mutilatum: sed Euripidis qui choros temerius in fabulis; — loci corruptissimi tres: pater honesto rem mactavit aurea, et: et magnificissime excellissime excellissimique honore, et: et enuta fieri cetera imbecilla non quod ponderitatem gravitatemque hominis. Restat fragmentum quod saturnium metrum vix admittat unum: falsidica, Audax, gnati mater pessimi odibilis, Natura impos, excors, ecfera; item quod omnino rejiciat unum: Fuit neque adeo Agroecus neque Commorientes. Atqui sotadeos L. Mueller nonnisi per complures emendationes consequitur, quibus opus non est in constituendis saturniis; ut, si par illud refractariorum fragmentorum periisset, de ceteris falli deberemus. — Locus Et eo plectuntur poetae e. q. s. male a Luciano Mueller in *Pragmaticis* est positum.*

2. His grammatici fictios saturnios, docendi gratia a se compositos addunt quattuor:

*Merulae quod os vetustae mane dulce cantat.
Isis pererrat orbem erinibus profusis.
Quid invides amicis invides amicis.
Trahuntque siccas multas machinae carinas.*

Tres praeterea iidem grammatici dicunt esse fictos ad normann graecorum

Summas opes qui regum regias refregit.
 Magnum numerum triumphat hostibus devictis.
 Ferunt pulchras creterras aureas lepistas.
 Novem Jovis concordes filiae sorores.
 Dabunt malum Metelli Naevio poetac.
 Cum vitor Lenno classem Doricam appulisset.

Versus, non versuum partes, efficere per Varronem,
 A. Gellium, Priscianum novimus hacc fragmenta, nomine sa-
 turnii non addito:

Ex carminibus Saliorum.

Divum †empta ¹ cante divum deo †supplicante.

Ex Livii Odyssea.

Virum mihi, Camena, insece versutum.
 Ibidemque vir summus adprimus Patroelus.
 Quando dies adveniet quem profata Morta est.

Ex Naevii Bello Poenico.

Magnam domum decoremque ditem vexarant.

Seorsim scripti singuli versus exstant in tribus ex Scipionum elogiis, in dedicatione fratrum Vertulejorum, in titulo M. Caccilii. Quibus in monumentis septem et vi-
 ginti distinctos versus saturnios habemus. Etiam in car-
 mine fratrum Arvalium distinguuntur versus, cum ter sin-

si dis placet saturniorum (quod delirantis Caesii Bassi fuit), hos videlicet :

*Turdis edacibus dolos comparas amice.
 Quem non rationis egentem vicit Archimedes,
 Consulto producit eum quo sit impudentior.*

Denique Terentianus saturnios imitatus composuit versus hos sex :

*Ut si vocet Camenas quis novem sorores.
 Et Naevio poetae sic ferunt Metellos
 Cum saepe laederentur esse communatos.
 Dabunt malum Metelli clauda pars dimetri.
 Post Naevio poetae tres rides trochaeos.
 Nam nil obest trochaeo longa quod suprema est.*

1. Praeposita cruce notantur in hoc opere voces corruptae.

guli repetantur; sed ita corrupta lectio in hoc monumento est, ut nihil inde certi eruere possis.

In universum igitur *quadraginta* sunt saturnii, qui et ubi incipient et ubi desinant scias. Praeterea sex sunt in elogio L. Cornelii Cn. f. Cn. n. Scipionis, quattuor in tabula triumphali L. Mummi, quattuor in epigrammate Naeviano, tres et quinquaginta in vaticiniis tabulisque triumphalibus a T. Livio servatis, circiter centum et quadraginta in ceteris reliquiis, in sumnam plus *ducenti*, qui non nisi metro sensuque duce distingui possunt. Ne mirere igitur, in iis dijudicandis constituendisque doctos tam saepe alium ab alio dissentire.

Ceterum haec fuisse videtur lex veteribus grammaticis cum versus saturnios laudarent, ut integros afferrent nisi ubi sensus repugnaret. Nam ex Livianis Naevianisque fragmentis pauca sunt quae non cum versu et incipient et desinant; quibus ne adnumeres fragmenta neglegentia tantum amanuensium mutilata, ut Livii *Matrem* [*meam*] *procitum plurimi venerunt.*

LIBER PRIOR

DE PROSODIA

Nihil in partibus rei metricae obscurioribus certi constitui potest, nisi de prosodia probe constet. Neque, ubi metri leges satis in universum notae sunt, in singulis poetarum locis dijudicandis a quaestionibus prosodiacis refugere licet : nam qui Horatii *Artem poeticaam* hexametris conscriptam edere in animo habet, necesse est eum decernere utrum correpta vox *palus* ferri possit an a codicum lectione sit recedendum. Quod paucis verbis expediri nequit : quid autem, si Horatius ex illis esset qui ἀργεῖον scripserunt? quid, si integræ *Artis poeticae* codices proprii periissent versusque ille, qui *palus* continere videtur, seorsim ab antecedentibus et insequentibus apud aliquem inferioris aevi grammaticum tantummodo servatus exstaret?. Ergo veniam concedi speravimus nobis, quod antequam de legibus versus saturnii ageremus atque de omnibus ejusdem metri reliquiis, totum Librum hujus Partis priorem investigandæ *Prosodiae* tribuerimus.

Quod si enchiridium aliquod in Gallia aut etiam in Germania esset, ex quo et facile et tute cognitio veteris prosodiae posset hauriri, id satis nos habuissemus nomine memorare, inde pauca decerpere, atque eo, si quid fortasse explicacione egere videretur, legentes remittere. Sed ea nunc est condicio hujus doctrinae, ut in libris plerisque nihil tirones nisi

errare, nihil periti nisi dubitare discant; nempe, qui de prosodia latina scribunt, a comparativa quae dicitur grammatica testimoniiisque linguarum latinae propinquarum petere neglegunt lumen, densisque in tenebris modo placide ambulant, modo acerrime pugnant inter se. Neque in hoc umquam quiquam constantius peccaverunt, quam qui de numero saturnio egerunt. Hoc igitur nobis summopero curandum esse visum est, ut legentibus ipsa ratiocinandi fundamenta atque principia offerre conaremur. Ideo multa tangere debuimus, quae primo aspectu ad rem nostram pertinere non viderentur.

Sub septem paragraphismox talia tractabuntur:— I. De brevibus breviantibus, ut *ūtī* pro *utī*, *Prōscrīpna*, quōd in *hēllo*, *tībi* *ūtier*; — II. De finalibus, ut *terrā* pro *terrā*, et de hiatu; — III. De concursu vocalium in mediis verbis, ut *fīeri* et *fīeri*, *deo* disyllabum vel monosyllabum, *dīellum* et *dvel-lum*, *siliā* et *silva*; — IV. De epenthesi, ut *Patric[ō]les* pro *Patroclus*, et de syncopa, ut *Herelis* pro *Herculis*, *compleris* pro *compleveris*; — V. De verbo *vir* cum *i* producta; — VI. De genetivo pronominalium in *jus*; — VII. De rhythmo in vocibus singulis. — Sed prius minora pauca paucis verbis expediem.

Nusquam in fragmentis nostris *s* finalis necessario tollenda est. Nam si vox iambica est, ut in *Titus Quintius*¹, etiam *s* non sublata pro pyrrhichio esse potest (§ 1); si in dactylum desinit, ut *omnibus*, etiam *s* sublata pro-

1. Exempla habemus quattuor (hic et alibi versus in lapidibus servatos scripsimus litteris quadratis):

Ex elogiis Scipionum.

Quibus sei in longa licuiset tibi utier vita.

Ne quaeratis honore quei minus sit mandatus.

Ex titulo Quintii.

Ult[i] Titus Quintius dictator.....

Ex Naevii Bello Poenico.

Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.

duci debet ut *omniā*; si in spondeum, ut in *prognatus fortis*, et spondeus et trochaeus admitti potest; si in ana-paestum, ut in *Valerius consul*, itidem anapaestus et tri-brachus. Tamen cum in quarta thesi fere semper brevis syllaba sit, sic pronuntiandus videtur versus ex elogio Barbatii :

Gnaivod patrē prognatus, *forti* vir sapiensque.

Item in Naevii Bello Poenico :

... Manius *Valerii* consul partem.

Muta cum r nusquam praeceuntem syllabam producere vi-detur nisi fortasse in hoc versu ex Livii Andronici *Odyssaea*, de quo infra § 2 d :

Celsosque ocris arūaque *putria* et mare magnum.

Tl in graeca voce (quae consonantes in latinis num-quam sociantur) praeceuntem syllabam producere videri potest (sed, ut credo, injuria) in hoc Naevii versu :

Bicorpores Gigantes] magnique] Atlantes.

A producta in *Taurāsia* agnoscitur per hunc versum ex elogio Barbatii¹ :

Taurasia Cisauna Samnio cepit.

In elogio L. Scipionis, Barbatii filii, cum quarti pedis thesis fere semper brevis sit, sic legendum videtur :

HEC] CEPIT] CORSI]CA *Allēri]aque urbe.....*

Tamen graece Ἀλέρια est, quae scriptura si servari debet sic scribimus : *Allēri]a[m²]que] urbc[m]*... vel *Allēri]a[m]quel urbe[m]*... Etiam *Allēri]amquel urbem]* pronuntiari possit.

1. Nam *Tau[rāsia]* *Cisauna* minime veri simile est, pracsertim cum in altero hemistichio desit thesis paenultima,

2. Uncis quadratis [] in hoc opero includuntur addenda, uncis rotundis () delenda.

§ I. — **De brevibus breviautibus.**

Syllabae in initio verborum aliter atque in mediis verbis apud veteres Latinos proferebantur. Nam cum a Graecis vel barbaris multa verba mutuarentur Latini quae vocalē a correptam continerent, ea vocalis si mediae syllabae erat immutabatur, si initialis intacta remanebat. Sic Ἀκράγας Ἀκράγαντος Agrigentum, Τάρας Τάρχυτος Tarentum, τάλαντον talentum, Ἀλεξανδρόν Alixentrom, Κασσάνδρη Casentera, βαλάνειον balineum, Κυτάνη Catina, Μασσαλία MASSilia, κάναστρα canistra, καμάρα camera, φάλαρα phalerae, Μασσανάσσης MASSinissa. Itidem in vernaculis verbis, quae priscis temporibus Graecis Latini dederunt, eamdem differentiam observaverunt; sic dixerunt calenda, carcer carceris, pro iis formis unde Graeci κάλανδαι, κάρκαρον effecerunt. Quo pacto pro πάσσαλος pessulus, non *passulus dicere potuerint, non dispicio, nam praeter hanc vocem numquam a correpta in prima syllaba immutata est, contra nihil in mediis syllabis frequentius: τέσσαρες tessera, Loebasium Liberum, βυχάνη buccina, μηχανή machina, τρυπάνη trutina, κωμάζω comissor, Nouādēs Numidae, Υάμψας Hiempsal, Ἐκάβη Hecuba, κρωπάλη crapula, Σκουλτεννα Scultenna, σίσταρον siser. Neque aliter in vocibus quas inde ab origine Ario-Europaea retinuerant: ιταλός vitulus, οὐθαρ uber, τριάκοντα triginta (pro *triiginta, ut tibicen pro *tibiicen, meridies pro *mediidies); neque in his quos ipsi Latini ex lege sermonis sui finxerunt, eado cecidi concido, fallo fefelli refello, parco pepercī, manus adminiculum comminus eminus, ratus irritus, vades praevides, satus consitus, pater Diespiter Juppiter, facetus inficetus, amicus inimicus, assis semassis centussis quadragessis, facies superficies, tango tetigi integer contingus contigo, ago exiguis exigo remiges, facio beneficis conficio artifices, facilis difficultis, capio anticipo occupo municipes nuceps nucupis, capio cecini concino cornicines,

fascinus praefiscini, laxus prolixus, datus abditus, frango confringo, pango pepigi compingo, lacio elicio elices, apiscor coepio adipiscor, habeo inhibeo enubro, calo concilium nomen-*c(n)lator*, caput occiput ancipites, taberna contubernalis, pavio oppuvium, rapui surrupui surripui, altero adultero, salsus insulsus, salto assaulto, calco calceus inculco discul-*cio*, quatio concutio, pario peperi vipera puerpera, ager peregre, paro recupero, patro impetro, aptus ineptus, barba imberbus, castus incestus, arma inermis, artes inertes, ma-*ne*o manto immineo ommentans, castra procestria, passus discessus, annus biennium, agnus ambiegna, ambo amplius exemplum, patior perpetior, pacisci depecisci, bacillum im-*becillus*, talus subtcl (pro 't̄x̄lus *subt̄xle) et hālo anhēlo (pro 'h̄slo 'anhēslo'). Simili regula e correpta in prima syllaba incorrupta manet, in mediis saepe immutatur : Ἀλεξανδρον Alixentrom, ἀνεμος animus, Σικελος Σικελια Siculus Sicilia, emo eximo eximius, mēns² mēntis memini reminiscor, dēdi addidi, st̄eti constiti, peto compitum propitius, medius dimidius, specio aspicio suspicor auspices, genus fabaginus abiegineus. Item diphthongus *ai* vel *ae* : Αχινοι Achivi, ελαιον olivum, (γυναικός (lectr)icis, baeto adbito, aequus ini-*quus*, aestimo existimo, tædet distisum fastidium, saepio consiptum, caedo accido cecidi, laedo allido, quæro con-*qui*ro.

Causam si quaeris, cur in prima syllaba *a*, *e*, *ae* vocales firmiores fuerint quam in mediis, non potes quin suspiceris eam syllabam validius proferri esse solitam quam illas. Igitur *afficio* factum est ex *adfacio*, non ex *adfacio* vel *adfacio*; *Agrigentum* ex **A**gragantom, non ex **A**gra-*gantom* vel **A**gra*gantom*; *retineo* ex *reteneo*, non ex *reteneo* vel *reteneo* vel *reteneo*; *Achivi* ex **A**caivoi, non ex **A**ca*ivoi*; *cecdi* ex *cecaidi*, non ex *cecaidi*. Scilicet in vetere Romanorum sermone, sicut hodie in linguis germanis.

1. *Bulletin de la Société de linguistique de Paris* III p. lxxxvij★.

2. E in plerisque hujus vocis casibus brevis est, in nominativo propte consonantes us producitur.

nicis, vis orationis major in prima syllaba erat, sive ea radix verbi erat, ut **facio**, sive radicis geminatio, ut **ceccidi**, sive praepositio, ut **afficio**. Non inde colligendum est, quod multi in Germania credunt, in primis syllabis tum temporis locatum fuisse accentum; nam quia syllaba validior est, ideo non necesse est ut acutior fiat; neque grammatici Graeci Latinique ita loquuntur, ut hominibus recentioribus fas sit vim cum accentu confundere¹. Sed de fatis accentus, quae penitus ignoramus, altum silentium maxime decet; simus igitur contenti id tractare de quo satis constat, vim scilicet pondusque syllabarum.

Primae verborum syllabae cum validiores insequentibus essent, in efferendis vocibus aliqua difficultas erat, ubi cumque brevem principalem, ideo validiorem, longa sequebatur non principialis, ideo debilior. Nam plerumque in sermone major vis syllabarum cum longiore tempore conjugitur. Quare factum est ut persaepe propter brevem priorem longa posterior corriperetur², si natura longa, ipsa correpta vocali, sin positione, vi consonantium neglecta. Verba igitur iambica pro pyrrhichiis ponuntur, ut in aliquot hexametris videre est, qui tempore liberae adhuc rei publicae secundum leges pronunciationis vulgaris sunt compositi. Ii autem integerrimi sunt, nam per lapides, non per codices manu scriptos ad nos pervenerunt: Corpus Inscriptionum Latinarum 1, 38 VIRTUTES GENERIS *mieis* MORIBUS ACCUMULAVI; 542 VISUM ANIMO SUO PERFECIT, *iuua* PACE ROGANS TE; 1297 PLOURUMA QUE FECIT POPULO *souieis* GAUDIA NUGES; — 38 MAJOREM OPTENUI LAUDEM UT *sibei* ME ESSE

1. Confundunt sane saepe permulti homines, neque ii indoctissimi; persuasumque habent veterem accentum, sicut accentum recentiorum linguarum Graeciae, Italiae, Galliae, Hispaniae, Germaniae, simul et validiorem et acutiem fuisse. At si accentus idem semper fuit qui hodie est, qui fieri potuit ut et Graeci et Latini veteres eum in versibus condendis aut nihil (quod credo) aut certe parum curaverint, nunc apud Graecos Romanicasque nationes omnes versuum leges ab eo pendeant?

2. Prior syllaba quia, propter propriam prosodiam, alienam immutar cogit, in hoc libro nomine *brevis brevians* appellatur.

CREATUM; 542 DE DECUMA, VICTOR, *tibei* LUCIUS MUMMIUS
DONUM; — 1442 EST EQUOS PERPULCER, SED TU *vehī* NON
POTES ISTOC; 4453 QUOD FUGIS, QUOD JACTAS, *tibei* QUOD
datur, SPERNERE NOLEI; 1454 QUR PETIS POS TEMPUS CON-
SILJUM? QUOD *rogas* NON EST; 1297 PROTOGENES Clouli
SUAVEI[s] HEICEI *situst* MIMUS.

Vetere pronuntiandi more in vocibus usitatoribus servato,
evenit ut aurea sermonis latini aetate multae voces disyl-
labae alteram brevem haberent, in quibus eadem antea
longa fuerat, contra in vocibus monosyllabis, spondiacis,
polysyllabis eadem terminationes productae remanerent;
quod perspicuum faciet gemina tabula:

Voces olim iambicae.

Voces non iambicae.

beně, malě	sanē, optimē
citō, modō	rarō
quasi, nisi	sī, etsī
viděn	censēn
putā <i>adv.</i> pro putā	memorā
cavě, valě (<i>et</i> cavě, valě)	ridē, respondē
egō pro egō = εγώ	tū, nōs, vōs
mihř, ibř, sibi (<i>et</i> -ī)	nobīs, vobīs
ubř, ibř (<i>et</i> ubř, ibř)	ubřique
duo ¹	ambō
volō (<i>et</i> volō)	nolō
sciō (<i>et</i> sciō)	audiō
homō (<i>et</i> homō)	cardō
magīs pro *magīs, *magius	Priſcus (Πρεισκός) pro *Prius
cedō pro *ceditō ²	credō pro *credidō ³
cinīs (<i>numquam</i> cinīs)	pulvīs (<i>et</i> pulvīs)
palūs Horat. (<i>et</i> palūs)	incūs
genū Cic. ap. Prob. p. 223 Keil	cornū Cicero (<i>ibid.</i>)

1. Hoc exemplum dubium est propter graecum εσσο.

2. Cf. *vette* pro *cedite.

3. Sanscritice ग्रद दाधम्.

putrō factus	expergō factus
diū-turnus (<i>et diū</i>) ¹	noctū
utī-nam utī-que (<i>et utī</i>) ²	sīc
herē (<i>et herī</i>)	crās, hodiē

Quia in *volō nolō*, *honō cardō*, *putrō expergō* utramque in uno eodemque verbi exitu prosodiam adhiberi posteriores animadverterunt, pristinae differentiae immemores eas vocales *o*, *e* perperam crediderunt esse communes. Itaque scribere incepérunt sine pudore *nolō*, *cardō*, *putrō*, alia. Quin gliscente corruptione usque ad *ergō*, *idcirco*, *dandō*, *estō* poetae delapsi sunt. At tot immutationibus unica causa fuit, quod priscis temporibus breves priores alteras breviabant.

Legem unice veram primus distincitely perspexit C. F. Guilelmus Mueller exemplisque innumeris confirmavit in libro quem inscripsit *Plautinische Prosodie*³. Cujus opera factum est ut non cogamur amplius credere incredibilia, velut quod vulgo admittebant pronuntiatum esse *en'mvero* pro *enimvero*, *sen'x* vel *senes* pro *senex*, *s'nectus* pro *se-neetns*, *s'ne illa* pro *sine illa*, *pal'r* vel *pate* pro *pater*, *dom'* pro *domo*, *for's* pro *foris*, *v'luptas* vel *vol'ptas*, *j'ventus* pro *juventus*, *festra* pro *fenestra*, *apu* pro *apud*, *se intus* pro *sed intus*, *quo is* pro *quod is*, *bous* pro *boves*. Nam uno eodemque modo dicendum est *en'mvero*, *sen'x*, *pat'r meus*, *domō*, *foris*, *sine illa*, *voluptas*, *juvēntus*, *fenestra*⁴, *apūd me*, *sed intus*, *quod is nunc*, *bovēs*. Nec mirum, cum etiam illi docti, qui illa monstra admittunt, simul tamen fateantur dictum esse *tacō*, *rogā*, *abī*.

C. F. Guili. Muellera liber cum et perlongus sit et propter

1. Cf. *diēquinte*, Gell. 10, 24, 1.

2. Præterea *ut* pro **utī* (sicut *et* = *et*, *tremunt* = *tremonti*, *tot* pro **totī* quod in *totidem* continetur).

3. Berlin, Weidmann, 1869, viii-800 p. 8^a. — *Nachträge zur Plautinischen Prosodie*, ibid. 1871, xvi-159 p. 8^a.

4. Aliud enim, quantum dispicere possumus, *fenestra* erat, *aliud festra*.

multas causas maximeque perpetuam scriptoris ironiam intellectu non facillimus, nos praeterea ab illo in minoribus rebus saepe dissentiamus, non fuimus contenti eum lectori indicare; verum melius putavimus nosmet legentium commoditati simulque propagandae veritati consulturos, si certissima quaeque et maxime perspicua exempla ex hoc thesauro detrahentes, et per pauca aliunde addentes, non tam Muelleri placita quam ipsam rem summatione repraesentare conaremur.

Lex igitur haec est : syllaba brevis, a qua verbum qualcumque incipit, insequentem syllabam aut natura aut positione longam facit communem, id est modo longam modo brevem. Quod sic eliam enuntiari potest : principialis brevis insequentem, ut poetae libet, aut breviat aut longam relinquit.

Locos in quibus insequens syllaba non brevietur paucissimos tantum afferam ex Plautina Trinummo, quibus quivis legentium complures alios haud magno labore addat :
 1,2,4 Larem corona nostrum decorari volo. 12 Quid tua agit uxor, ut valet? Plus quam ego volo. 18 Vivit victuraque est. Bene hercle nuntias. 19 Deosque oro ut vitae tuae superstes suppetat. 42 Suspitionem et culpam ut ab se segregent. 43 Non potest utrumque fieri. Quapropter? Rogas? 49 Atque id tamen mihi lubeat suspicarier. 50 Qui tu id prohibere me potes ne suspicer? 54 Sunt quos scio esse amicos, sunt quos suspicor. 73 Suamque filiam esse adulant virginem. 94 Argentum amanti homini adulescenti animi impotii. 103 Subigis maledictis me tuis Megaronides. 134 Gregem universum voluit totum avortere. 2,2,20 Semper ego usque ad hauc aetatem ab ineunte adulescentia. 84 Nam sapiens quidem pol ipsus fingit fortunam sibi.

Sed hoc nostra magis refert, ut demonstremus syllabas easdem posse breviari. Exempla primum afferemus, in qui-

bus vox iambica pro pyrrhichio est. Tales formas, quales sunt *scio*, *cum*, *tuum*, *diu*, omisimus, quia in his dubitari potest utrum binas breves an singulas longas efficiant; tri-syllaba enim est vox *corundem* in hexametro Ennii. *Eorumdem me libertati parcere certum est*; monosyllaba vox *ais* in septenario Terentii (Eun. 4,3,42) « *Virginem quam erae dono dederat miles vitiavit. Quid ais?* » Mox animadvertes nihil interesse utrum altera syllaba natura longa sit an positione, utrum inter syllabas sit consonans muta an liquida (nam sunt docti homines, qui putant exempli gratia *enim* propter liquidam *n* facili negotio monosyllabum fieri, qui miram oportet habeant linguae imique palati velocitatem), denique utrum ipsae voces nomina sint verbave an adverbia.

Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : tragœd. 16 ... laus *geli* sed multo ocius Verno tabescit. — Naevius ibid. : com. 26 Tibi serui¹ multi *apud* mensam astant, ille ipse astat quando edit. 58 atque meis *bonis* omnibus Ego te herem faciam. 93 *Domas* patres patriam ut collatis potius quam peregrini probra. 108 Etiam qui res magnas *mamu* saepe gessit gloriose, Cujus facta viva nunc vigent, qui *apud* gentes solus praestat. — Plautus, Bacchides 4,9,118 Duae condiciones sunt, *utram* tu accipias vide. Casina 1,30 Primum omnium huic lucebis novae nuptiae facem. Mercator 3,4,36 *Bonum* sodalem? Quid me facere vis? Idem quod me vides. Rudens 2,2,22 Nunc quid mi meliust quam ilico hic opperiar *erum* dum veniat? Amph. 2,2,89 Verum tu *malum* magnum habebis si hic suum officium facit. Trucul. 2,4,32 Quid tu hic me absente *novi* negoti gesseris. Aul. 4,1,34 Quasi claudus sutor *domi* sedet totos dies. Stich. 5,4,1 Agite ite *foras* ferte pompam, *cado* te praeficio, Stiche. Epid. 4,2,42 Atque argentum egurgitem *domo* prorsus, quid tu quae patrem. Bacch. 1,1,42 Simulato me amare. Utrum

1. Cur *serai* scribam, non *servi*, ex § 3 c intellegetur.

ego istuc *jocon* adsimulem an serio? Truc. 2,1,33 Semper datores *novos* oportet quaerere. Bacch. 3,6,3 Sed veniam mihi quam gravate *pater* dedit de Chrysalo. Poen. 1,2,84 Satis nunc lepide ornatam credo *soror* te tibi viderier. Capt. 3,3,14 Neque jam *Salus* seruare si volt me potest nec copiast. Curn. 2,3,81 *Caput* deponit, condormiscit, ego ei subduco anulum. Aul. 2,2,57 Asini me mordicitus scindant, *boves* incursent cornibus. Mil. gl. 2,3,54 Jam mihi sunt *manns* inquinatae. Quidum? Quia ludo luto. Curn. 2,3,65 Triginta minis, vestem, aurum et pro his *decem* coaccedunt minae. Merc. 2,2,52 Hoc facto ducas. *Eyon* te? ah ne di siverint. Mil. gl. 3,1,103 Tum obstetrix expostulavit mecum *parum* missum sibi. Rud. 3,1,3 Ne dormientes *quidem* sinunt quiescere. Bacchides 4,9,28 Vinclus sum sed dolis me exemi, *item* se ille seruavit dolis. Pers. 4,4,418 Abscedent *enim* non accedent. *Tace sis* non tu illum vides. Men. 2,1,28 Verum *tamen* nequeo contineri quin loquar. Most. 5,2,11 Verbero etiam irrides? *Quian* me pro te ire ad cenam autumo. Men. 3,2,45 Dedi nec pallam surrupui. *Satin* sanus es? Mil. gl. 4,4,4 Sequimini, *simul* circumspicite ne quis adsit arbiter. Trin. 1,2,159 Sed quid ais quid nunc virgo, nempe *apud* te est? Itast. Poen. 5,5,1 Si ego minam non ultus fuero *probe* quam lenoni dedi. Pseud. 1,1,69 Ubi sunt ubi latent quibus aetas integrast, qui *amant* a lenone. Curn. 2,3,83 *Rogant* me serui quo eam, dico me ire quo saturi solent. Curn. 4,1,38 Juventute et pueris liberis *ama* quod lubet. Pseud. 1,1,412 Satis si futurumst. *Roga* me viginti minas. Trin. 4,2, 112 Vel trecentis. *Haben* tu id aurum quod accepisti a Charmide? Epid. 2,2,37 Ea praestolabatur illum *apud* portum. *Viden* veneficam? Pers. 2,2,31 Fateor ego profecto me esse ut *debet* lenonis familiae. Mil. gl. 4,2,95 Ita me mea forma *habet* sollicitum. Quid nunc stas, quin *abis*? Abeo. Merc. 2,3,98 Eccillum video, *jubet* quinque me addere etiam nunc minas. Bacch. 4,9,62 Nosce signum,

estne ejus? Novi, *lubet* perlegere has. Perlege. Bacchides 1,2,30 Omitte Lyde ac *cave* malo. Quid *cave* malo? Casina 2,6,29 Men te censes esse? nulla est, *habe* quietum animum modo. Most. 2,1,79 Et ego hinc occludam, *jube* venire nunciam. Men. 5,3,12 Atque eccum incedit, *move* formicinum gradum. Cist. 4,2,105 Tibi auscultabo, *tene* tu cistellam tibi. Amph. 5,1,63 Citus e cunis exsilit, *facit* recta in anguis impetum. Curc. 2,3,78 Meosne amores? *Tace* parumper, *jacit* volturios quattuor. Stich. 5,4,17 Batiacis *bibunt*, at nos nostro Samiolo poterio. Poen. 5,4,26 At enim volo hoc *agas*. At enim ago istuc. Patrue mi patruissume. Amph. 1,1,251 Non *loquor*, non vigilo, nonne hic homo modo me pugnis contudit? Aul. 4,4,33 Fugin hinc ab oculis, *abin* an non? Abeo. *Cave* sis revideam. Most. 3,1,42 Salueto, quid de argentost? *Abi* sis belua. Men. prol. 16 Tanta ad narrandum argumentum *adest* benignitas. Poen. 5,4,36 Quodque aruspex de ambabus dixit. *Velim* de me aliquid dixerit. Capt. 2,2,93 Qui tua quae tu jussesis mandata ita ut *velis* perforat. Curc. 2,2,18 Si quidem incubare *velint* qui perjuraverint. Epid. 5,2,38 *Dedin* tibi minas triginta ob filiam? Fateor datas. Most. 3,1,115 Sed arraboni has *dedit* quadraginta minas.— Terentius, Heaut. 2,4,8 Nam expedit *bonas* esse vobis, nos quibuscum est res non sinunt. Eun. prol. 8 Ex Graecis *bonis* Latinas fecit non bonas. Eun. 2,2,6 Quid istuc inquam ornatist? Quoniam *miser* quod habui perdidi, em. Phorm. 2,2,32 *Senex* adest, vide quid *agas*, prima coitiost acerrima. Eunuch. 2,3,66 In honestum hominem quem mercatus est heri *senem* mulierem. Hec. 3,1,32 Itidem illae mulieres sunt ferme ut pueri *levi* sententia. Heaut. 5,2,14 Ibi tuae stultitiae semper *erit* praesidium Clitipho. Hec. 4,2,18 Dum aetatis tempus *tulit* perfuncta satis sum, satias jam tenet. Ad. 3,2,13 Nihil est quod malim quam illam totam familiam *dari* mi obviam.

Inter reliquias versus saturnii haec reperimus exempla correptae vocis iambicae¹:

Ex vaticiniis.

Sed neque eredes tu *mihi* donec compleris sanguis.

? Hostem, Romani, si ex *agro* pellere vultis².

Privati *uti* conferant pro se atque suis.

Romane, aquam Albanam cave *lacu* contineri.

Ex elogiis Scipionum.

Dedet TEMPESTATEBUS AIDE MERETO....

? *Quibus*³ SEI IN LONGA LICUISET TIBE UTIER VITA.

? NE QUAIRATIS HONORE QUEI *minus*⁴ SIT MANDATUS.

Ex titulo Caecilii.

Bene REM GERAS ET VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

Ex titulo Quinetii.

? Ut[i⁵] *Titus*⁶ Quinctius dictator....

?..... *Jovi* dedit donum.

Ex tabula Gracchi.

? Cujus rei ergo hanc tabulam *Jovi* dedit donum.

Ex tabula Mummi.

OB HASCE RES *bene* GESTAS QUOD IN BELLO VO(VE)RAT⁷.

Ex Naevii Bello Poenico.

? Jamque *cjus*⁸ mentem fortuna fecerat quietem.

?..... *senex* fretus pietati.

Neptunum regnatorem *marum*.....

1. Non omittendas censuimus voces *mihi*, *bene*, *calo* correptas. Quia enim in sermone aetatis augusteae brevem retinuerunt, ideo non efficitur eas temporibus priscis quicquam a correptis *agro*, *uti*, *lacu*, *dedet*, *Jovi*, *salus* disreputisse. — *Deum*, meas similiaque vide sub § 3 b.

2. Ille lectio immutata est.

3. Num pronuntiandum *quibu*?

4. Num pronuntiandum *minu*?

5. Uncis quadratis [ ] in hoc opere includuntur addenda.

6. Num pronuntiandum *Titu*?

7. Uncis rotundis ( ) in hoc opere includuntur delenda.

8. Num pronuntiandum *eju*?

Aliunde.

? Diebus te quinque *calo*, Juno Covella.

? Septem diebus te *calo*, Juno Covella.

Terra pestem teneto, *salus* hic[e] maneto.

Hiberno paluere, verno *Iuto*, grandia farra,

Camille, *metes*.....

Eodem modo fortasse *fidē* in titulo C. I. L. 1, 1080.

Infra § 7 invenies exempla, in quibus ejusdem formae
voices pro iambis sunt.

Nunc afferemus exempla vocis polysyllabae, in qua
propter principialem syllabam brevem altera corripitur.

Livius Andronicus in altera Ribbeckii editione: trag. 28
..... mea voluntate numquam limavi(t) caput.—Plautus, Mer-
ecator 2,4,20 *Achillem* orabo aurum mihi det, Hector
qui expensus fuit. Bacch. 4,9,23 Mnesilochust Alexander
qui erit exitium rei patriae suae. Stich. 5,4,33 Bi-
be tibicen age si quid agis, *bibendum* hercle hoc est ne ne-
ga, 41 Age tibicen quando *bibisti* refer ad labeas tibias. Am-
phitr. 2,2,129 *Dedisse* dono hodie qua te illi donatum
esse dixeras. Rudens 1,1,6 Illustriores fecit *fenestrasque*
indidit. Most. 1,1,30 Quo nemo adaeque *juventute* ex
omni Attica. Persa 1,2,24 Ubi sint *magistratus* quos
curare oporteat. Stich. 5,4,7 Nosmet inter nos *ministremus*
monotropi. Hoc convivium. As. 1,3,65 Aves adsue-
scunt, *necessest* facere sumptum qui quaerit lucrum. Tri-
nummus 5,2,34 Spondeo et mille auri *Philippum* dotis.
Dotem nil moror. Bacch. 4,9,10 Qui misere male mulca-
bere *quadringtonitis* *Philippis* aureis. Most. 5,2,47 Tra-
nioni remitte quaeso hanc noxiā causa mea. Stich.
4,1,62 Post ibo lautum in pyelum ibi fovebo *senectulem*
meam. Asin. 1,3,88 Portitorum *simillumae* sunt januae
lenoniae. Poen. 5,3,26 Tace atque parce muliebri *supel-lectili*. Trin. 3,2,100 Cassidem in caput, dormibo placide in
tabernaculo. Stich. 4,1,27 Nos potius oneremus nosmet

vicissatim voluptatibus. Bacch. 4,9,22 Miles Menelaust, ego Agamemno [sum], idem Ulixes Laertius. Amph. 3,2,58 Capiunt voluptates capiunt rursum miserias. Mil. gl. 4,8,36 Hominem, perii, sumne ego apud me? Ne time voluptas mea. — Titinius in altera Ribbeckii editione: com. 127 Sapientia gubernator navem torquet haud valentia. — Terentius, Hec. 5,4,8 Quis me est fortunatior venustatisque adeo plenior? Heaut. 5,4,2 Fuerim, dictus filius tuos vestra voluntate, obsecro. Andr. 5,5,4 Quod voluptates eorum propriae sunt nam mihi immortalitas.

Ea exempla omnia ejus modi sunt, ut syllaba, quae propter priorem brevem breviatur, positione tantummodo longa sit. At prius in disyllabis vidimus longas positione ut in *datur* et longas natura ut in *domo* nullo discrimine corripi solere; hic autem distinguendum fuit. Altera syllaba cum natura longa est, in polysyllabis vix corripitur. Neque enim sermo aetatis augustae, ut illa correpta *bene*, *modo*, *viden*, ita correpta *amare*, *amabamus*, *amabamini* usquam servavit. Apud Plautum aliosque comicos, ut C. F. Guil. Mueller ostendit, ea syllaba in polysyllabis fere corripi non videatur, nisi in compositis, ut *ibi-dem*, *vide-licet*, *cale-facio*, atque in iis formis ubi melius synizesin admittas, ut *deorum*, *duobus*. Pauca tamen mihi satis certa videntur exempla, ut in Plauti Aulularia 4,1,13 *Erike* imperium ediscat ut quod frons velit oculi sciant, in Terentii Phormione 5,8,8 Quid ad me ibatis. Ridiculum. Verebamini. — Ergo confidenter, puto, Ap. Claudio Caeco, qui totum saeculum ante Plautum scribebat, licentia corripiendae vocis *ferocia* concedi potest, praesertim cum lectio nullo modo dubia videri possit.

In saturniis nostris haec insunt exempla correptae per brevis breviantis vim syllabae aut positione aut natura longae:

Ex carmine Arvalium.

? *Triumpe triumpe* TRIUMPE.

? *Triumpe triumpe* [TRIUMPE.]

Ex elogio Barbatii.

QUOJUS FORMA VIRTUTEI *parisuma*¹ FUIT.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stuprique *ferocia* pariat.

Ex Livii Odyssea.

Apud nympham Atlantis filiam *Calypsonem*.
Igitur demum *Ulixii*² cor frixit prae pavore.

Ex Naevii Bello Poenico.

Prima incedit Cereris *Proserpina* puer.

Eodem fortasse modo *amāntissuma* in titulo C. I. L.
1,1080.

Vox monosyllaba, pariter ac disyllabae polysyllabaeve
vocis syllaba principialis, si brevis est, breviare potest
insequentem, id est insequentis vocis principialem syllabam.
Quod observamus cum in longis positione, tum in longis
natura.

Longae positione. — Plautus, Poen. 4,2,96 Et *hunc*
disperditum lenonem tantum eum instat exiti. Trin. 1,2,77
Et rem suam omnem *et illum* corruptum filium. Ib. 4,4,9
Tuae quae daretur, *sed intus* narrabo tibi. Aul. 4,4,18
Quid abstulisti hinc? Di me perdant si ego tui quidquam
abstuli. Most. 2,2,28 Male hercle factum. Quid est negoti?
Non potest. Pseud. 1,5,64 Sed quid ais? Quid hoc quod te
rogo? Quidvis roga. Cas. 2,5,22 Inimici familiares. Quid id
refert tua? Amph. 1,1,272 Quid in tabernaclo fecisti? vi-
ctus sum si dixeris. Bacch. 1,1,6 Quid in consilio con-
sulustis? Bene. Pol haud meretriciumst. Trin. 2,4,81 De

1. Sic apud Plautum *similluma* tribrachum et syllabam efficit. — Cave
putes per s unam pronuntiari *parisuma*; priscis enim temporibus consonantes
in scribendo non geminabantur, similiterque in elogio P. Cornelii P. f.
Scipionis *LICUISET* et *SUPERASES* invenimus, ubi syllabae ante unicam illam
s positae producendae sunt.

2. Sic apud Plautum *Ulixes* anapaestus est.

honore populi, verum quod ad ventrem attinet. Trin. 4,2,69 Quod in manu teneas atque oculis videoas id desideres. Cistell. 5,1 Quid hoc negotist quod omnes homines fabulantur per vias? Mil. gl. 1,1,55 Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt. Amph. 3,2,36 Ridiculi causa, VEL hunc rogato Sosiam. Poenulus 4,2,5 Ita me di ament, VEL in lautumiis VEL in pistrino mave-lim. St. 4,2,39 Si arte poteris adcubare. VEL inter cuneos ferreos. Trin. 4,2,9 Pol hic quidem fungino generest, capite se totum tegit. Stich. 4,2,31 Per hanc tibi cenam incenato Gelasime esse hodie licet. Stich. 4,2,34 Non metuo, PER hortum transibo, non prodibo in puplicum.— Terentius, Adelph. 4,5,72 Ego eo intro ut quae opus sunt parentur, tu FAC ut dixi si sapis. Heaut. 1,1,107 Menedeme at porro recte spero ET illum tibi. Andr. 1,5,53 Et ad pudicitiam ET ad rem tutandam sient. Eun. 3,1,5 Deducam, SED eccum militem. Est istuc datum. Eun. 3,5,59 Sane hercle ut dicis, SED interim de symbolis quid actumst? Eun. 3,2,10 Bene fecisti hodie itura. Quo? Quid? hunc non vides? Phorm. 5,8,47 Etiam dotatis soleo. Quid id nostra? Nihil. Eun. 2,1,2 Quid interest? hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi. Phorm. 1,2,8 Quanto in periculo simus? Quid istuc est? Scies. Heaut. 5,2,25 Abiit, val rogasse vellem. Quid? Unde mihi peterem cibum. Heaut. 2,3,97 Mane habeo aliud si istuc metuis, quod ambo confiteamini. Hec. 3,3,31 Ceterum de reducenda id facias quod in rem sit tuam. Andr. 5,1,11 Filiam ut darem in seditionem atque IN incertas nuptias. Phorm. 4,2,93 Non addit: ubi ego hinc abiero VEL occidito.

Longae natura. — Plautus, Stich. 1,3,60 Quot potiones mulsi, quot autem prandia. Persa 2,2,13 Abi modo. Ego laudabis faxo. SED has tabellas Paegnium. Mil. 4,2,17 Ego hanc continuo uxorem ducam. Quid ergo¹ hanc dubitas con-loqui? Trin. 4,2,81 Ne male loquere absenti amico. Quid

1. In ergo producenda est e; ergo enim et cargo (Festi epitome p. 37 Mueller) ita inter se sunt, quomodo eminus et communius.

ergo ille ignavissimus. Epid. 1,2,54 Quid *hic* nunc agimus? Eamus intro hoc ad te ut hunc hodie diem. Epid. 3,2,9 Erum et Chaeribulum conspicor, quid *hic* agitis? accipe hoc sis. Capt. 2,4,53 Memoriter meminisse, inest spes nobis in *hac* astutia. — Terentius, Ad. 4,5,8 Ita, nam mirabar quid *hic* negoti esset tibi. Hec. 5,3,9 Ab nostro ad fine exeuntem video? quid *huc* hic est rei?

Voces disyllabae, ubi altera vocalis synaloepham patitur, in versu quasi monosyllabae sunt; ideo eae quoque insequentis vocis syllabam principalem aut positione aut natura longam corripere possunt:

Longae positione.— Livius Andronicus in altera Ribbeckii editione: trag. 22 Obsecro te Anciale matri ne quid TUAE *advorsus* fuas. — Naevius ibid.: comoed. 26': Neque admodum a pueris abscessit, NEQUE admodum adulescentulust.— Plautus⁴, Persa 4,3,2 ITA ancilla mea quae fuit hodie sua nunc est, argento vicit. Mil. gl. 2,2,12 ITA *hic* senex talos elidi jussit conseruis meis. Men. 3,2,3 Non faxo eam esse dices, ITA ignorabitur. Most. 1,3,150 AGE accumbe igitur, cedo aquam manibus puere appone hic mensulam. Trin. 3,2,92 Hic quoque *hinc* abiit, Stasime restas solus, quid ego nunc agam? Mil. gl. 1,1,58 Amant te[d] omnes mulieres NEQUE *injuria*. Poenulus 2,42 Faciat ut semper sacrificem NEQUE *umquam* litem. Poenulus 1,2,64 Quid habetis qui MAGE *immortalis* vos credam esse quam ego siem? Aul. 4,1,20 Nunc SINE omni suspitione in ara hic adsidam sacra. Aul. 2,3,6 TACE atque abi, curata fac sint quom a foro redeam domum. Poen. 4,2,13 Tenebrae latebrae, bilitur estur, QUASI in popina, haud est secus. Poen. 4,2,23 Proinde habet hic orationem QUASI ipse

4. Exempla Plautina Terentianaque hic praetermisimus, in quibus vocis prioris syllabae consonante littera non separantur, ut *mea*, *tui*. Sunt enim qui putant synizesi facta unam remanere syllabam, hanc synaloepham pali, insequentis vocis initialem longam nullo modo breviari. Quod quamquam minime probo, exempla apud poetas diligenda erant quae talem viam explandi non admitterent. At ex inscriptione versuum afferam unum: Cum diu *symbulareis* tamen hoc veniendum est tibi (C. I. L. 1. 1431).

sit frugi bonae. Epid. 3,4,38 Ei quae accessere tibi addam dono gratiis. Stich. 5,4,58 Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus. Trin. 2,2,56 Nihil moror eum tibi esse amicum cum ejus modi virtutibus. Trinumm. 3,2,83 Quid tibi interpellatio aut in consilium luc accessio est? Amph. 5,2,1 Bono animo es, adsum auxilio Amphitruo tibi et tuis. Most. 3,1,84 Illius, is tibi et faenus et sortem dabit. Truc. 2,6,33 Adsum adduco tibi exoptatum Stratophanem. Ubi is est obsecro? Persa 3,1,66 Dabuntur dotis tibi inde sescenti logi. Curn. 5,2,10 Enimvero irascor. Dixi equidem tibi unde ad me pervenerit. Mil. gl. 2,5,60 Domi eccam erilem concubinam. Quid domi? In lecto cubat. Aul. 3,3,9 Heus senex pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam. Mil. gl. 4,2,17 Ego hanc continuo uxorem ducam. Quid ergo hanc dubitas conloqui? Most. 5,1,45 Ego interim aram hanc occupabo. Quid ita? Nullam rem sapis. Casina 3,3,24 I tu atque arcesse illam, ego intus quod facto est opus. Epid. 1,1,99 Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua. Merc. 1,2,64 Tu quidem ex ore orationem miseris. Taceo. Tace. Stich. 4,1,71 Atque eccum tibi LUPUM in sermone, praesens esuriens adest. — Terentius, Ad. 5,3,1 Parata a nobis sunt ITA ut dixi, Sostrata. Hecyra 3,5,62 Quando nec gnatus NEQUE hic milii quicquam obtemperant. Heaut. 5,1,21 Non. Quid non? Non inquam. NEQUE ipse gnatus? Nihil prorsum, Chremes. Ad. 4,2,20 Usque occidit. Hem quid narras? Em VIDE ut discidit labrum. Heaut. 5,4,9 At ego si me metuis mores CAVE in te esse istos sentiam. Phorm. 3,3,24 Quantum opus est tibi argenti loquere. Solae triginta minae. Heautont. 4,1,11 Facere esse ausam. Vin me istuc tibi etsi incredibilest credere? Phorm. 2,3,92 Dicam tibi inpingam grandem, dixi Demipho. — Inscriptio apud Orellium n° 4740: Qui bene cognorunt cognitam BENE existuant.

Longae natura.— Plautus, Curn. 5,1,4 Non vidi NEQUE au-

divi neque pollici nec singi potest. Truc. 5,23 Neque ruri NEQUE *hic* operis quicquam facio, corrumpor situ. Poen. 5,2,118 Polistam rem vobis BENE evenisse gaudeo. Bacch. 3,3,87 Satin ut quem tu habeas fidelem TIBI aut quoi credas ne scias. Merc. 5,4,10 Verum hic dicit. TIBI ergo¹ dicit. Eo illud est verum magis. Amph. 2,2,101 Neque meum PEDEM *huc* intuli etiam in aedis ut cum exercitu. Men-naechmi 5,7,24 Maxumo hodie MALO *hercle*² vostro istunc fertis, mittite. Trinummus 5,2,7 Quod DATUM utendumst, id repetundi copiast quando velis. — Terentius, Heaut. 1,2,2 Et illam simul cum nuntio TIBI *hic* adfuturam hodie scio.

In saturniis haec habemus exempla syllabae principialis correptae per vim vocis monosyllabae vocisve synaloepham patientis disyllabae :

Ex vaticinio.

? *Cave in mare manare suo flumine siris.*
? *Ea in[du]staurata ut assolet facito.*

Ex elogio P. Scipionis P. f.

? *MORS PERFECIT TUA ut essent OMNIA BREVIA.*
QUIBUS SEI IN LONGA LICUISET tibe utier VITA.

Ex tabula Mummii.

OB HASCE RES BENE GESTAS *quod in BELLO VO(VE)RAT.*

Breves breviantes in saturnio plerumque in quarta arsi sunt. Hoc non est casu factum, verum ab eadem causa pendet, quae insequentem thesin vix sinit produci vel solvi (infra I, II, 2) : scilicet quarta arsis validius quam reliquae arses solebat feriri. Sic in versibus scenicis apud Graecos omnes arses impares, apud Latinos quinta senarii, septima octonarii iambici septenariique trochaici, tertia septenarii

1. De e producta in *ergo* vide supra p. 39 in adnot.

2. Prior syllaba in *hercle* natura longa est, nam Herculis nomen ex graeco Ἡρακλῆς factum. Apicem super e in adjektivo *herculanius* habes apud Garrucci, *I segui... detti accenti* p. vii.

iambici, cum afficerentur ictu validiore, bina tempora explere debebant et thesin rejiciebant impuram. At, quo brevis syllaba validior est, eo plus potest ut insequentem longam corripi cogat (cf. supra p. 28).— Saturnii arsis validissima si quarta est, par hic numerus indicat metra singulis pedibus constare, non binis, versumque hexametrum esse, non trimetrum (qua de re jam supra p. 10-11). Cum hoc optime convenit, quod utrumque hemistichium in eadem sede thesis detractionem admittit (infra I, II, 2) eademque in sede recipit caesuram Korschianam (infra I, II, 4).

Forsitan quidam putabunt, nimis multis nos verbis rem tractavisse, quae ad paucos tantum saturnios spectet. Sed majoris momenti cognitio brevium breviantium est, quam primo aspectu videtur. Nam nisi lex quam significavimus pro vera haberetur, versibus aliquot esset post ultimam thesin prioris hemistichii tribuenda anacrusis posterioris :

.....|...| *Jo||vi de|dit| donum|.*
 Ter||ra pe|stem te|neto| *sa||lus hi|c[e] ma|neto|.*
 Quo||jus for|ma vir|tutei| *pa||risu|ma| fuit|.*
 Ne|| quid frau|lis stu|pri|que| *fe||roci|al pariat|.*
 Quibus sei|| in lon|ga lieu|iset| *tibe|| uti|er| vita|.*
 Ob|| hasce| res bene| gestas| *quod|| in bei|lo| vorat|.*

At si haec anacrusis hic admitteretur, etiam alibi admitti posset. Jam igitur non esset cur non sic scriberemus :

*Co||rinto| de|leto| Ro||mam redi|eit tri|umphans|.
 Ol||iti| sunt| Romae| loqui||er lin|gua la|tina|.*

Ergo non tantummodo aliter unus et alter versus feriretur, sed de ipso saturnii in universum schemate opinio nostra immutanda esset. Quod infra (I, II, 3 E) fusius considerabimus. Interim legentes rogo legem brevium breviantium penitus in mente fixam habeant, ne vana quadam specie posterius forte decipientur. .

§ 2. — De finalibus et de iatibus.

Quod ad syllabus finales vocum attinet, videbimus multas vocales priscis litterarum latinarum temporibus

fuisse longas, quas senior aetas corripuerit; breves in arsi positas propter eam saepe esse productas; hiatum esse admissum cum post longam in arsi positam, tum post brevem vi arsis productam; item post thesin in caesura, nonnumquam etiam extra caesuram.

A. — Longa syllaba nondum correpta.

Adhuc tempore Plauti longae erant (nisi brevis breviantis vi corriperentur) omnes syllabae finales quae in ipsa origine fuerant longae. Tum enim, ut C. F. Guilelmus Mueller in Prosodia Plautina demonstrat, semper *narrāt* pronuntiabatur ut *narrās narrāmus narrātur*, semper *ducāt, amabāt, attinēt* ut *attinēs attinēmus attinētur*, *desiderēt, accipiēt, audīt* ut *audīs audīmus audītur*, *desīt, adduxerūt, novīt* quoque ut *novī, arbitrōr* ut *narrō, fateōr* ut *moneō, perpetiōr* ut *sapiō, utār* ut *utātur, amatōr* ut *amatōris*. Etiam *miles* pro spondeo erat ut *princeps*: scilicet, puto, ex **militis, *miletis* factum erat **milless*, sicut ex **quatsus quassus*. Nec pronuntiabatur *miles es optimus*, verum *milless ess optimus*, ita ut quomodo *fer-s fer-t fer-tis* sic in pronuntiando *es-s es-t es-tis* declinaretur; neque ante vocalem *bonas* dicebant pro *bona es*, verum *bonass* pro *bona ess*, ut *bonast* pro *bona est*. Neque dubito quin iidem homines *mell apis, fell amarum, oss et caro*, etiam *lact ovis et cord hominis* efferre soliti sint.

Nihil est igitur quod in his exemplis mirari debeas:

Ex vaticiniis.

... deferēt amnis in pontum magnum.

... populus dederit ex publico partem.

? Vomicam quae gentium venīt [ea] longe.

Ex elogiis Scipionum.

CONSOL CENSŌR AIDILIS HIC FUĒT A.....

CONSOL CENSŌR AIDILIS QUEI FUĒT APUD VOS.

AETATE QUOM PARUA POSIDĒT HOC SAXSUM.

Ex Livii Odyssea.

Namque nihilum pejus macerāt homonem¹.

Ex Naevii Bello Poenico.

Censēt eo venturum obviam Poenum.
Virum praetōr adveniens auspicāt auspiciū.
Ei venīl in mentem hominū fortunas.

B. — Brevis syllaba sine ihatu producta.

Hic priusquam de saturniis versibus loquamur nonnulla necessario sunt dicenda de universa veteris prosodiae ratione, saltem quod ad syllabas finales attinet. Hoc enim nobis demonstrandum erit, brevem syllabam finalem, in saturnio sub arsi positam, ipsius arsis vi produci; quod ut efficiamus, primum videndum est quae syllabae finales fuerint priscis illis temporibus breves; neque id paucis verbis absolvī potest, quia quaestio integra non est. Nam doctissimi ceterum viri, ejus autem disciplinae quae linguas comparare docet non satis periti, dum de vetere finalium prosodia multis in libris summo labore summaque cura agunt, ingentem concessere errorum molem.

Utrum syllaba finalis brevis semper eamdem habuerit prosodium, an prima origine longa fuerit, id frustra saepe quaeres nisi extra linguam latinam circumspexeris. Nam contra rationem Germani quidam docti propter unum et alterum versum Plautinum prosodium recentioris aetatis noviciam existimant. Quid vanius quam exempli gratia nominativo pluralis numeri generis neutri longum a tribuere, quia alicubi apud Plautum *omniā* reperiri videatur, cum graecae formae τέτταρα, πάντα demonstrent a vocalem corripi solitam esse antequam graeca lingua atque latina una eademque esse desierint? Quin, si vocem πατήσῃ per α, sanscri-

1. Traditur *humanum*.

tice *pītā* per *i* considerabis, item *तेर्त्रप्त* per *α* quodque sanscritice idem valet *cātvārī* per *i*, agnosces eamdem vocalem aetate Ario-Europaea in terminatione neutrorum fuisse, quae tunc erat in *patris* nomine: ergo qui *omniā* recipit, ei etiam a *pāter* non refugiendum erit.

Quod de terminatione neutrorum dicimus, idem est dicendum de multis aliis. In dativo et ablativo pluralis numeri semper ab actate Ario-Europaea *-bus* brevis fuit, nam respondet sanscritico *-bhyaś*: in prima declinatione *equabus*, sanscr. *tābhyaś* (iis feminis); in secunda *hībus*, sanscr. *tābhyaś* (iis maribus); in tertia *avibus*, sanscr. *kavi-bhyaś* (poetis). Itidem terminatio comparativi neutri generis *-ius*, sanscr. *-īyāś*: *suavius*, sanscr. *svādīyāś*. Etiam *-us* secundae declinationis, graece *ος*, sanscr. *-āś* (*equus*, *ἵππος*, *aṣvāś*); *-mūs* verborum (*legimus*, dorice φέρομες, sanscr. *bharāmāś*); *-is,-it,-tis* in *legīs*, *legīt*, *legitiś* (sanscr. *bharāsi*, *bharāti*, *bharathī*); *-e* vocalivi (*eque*, *ἵππε*, *aṣvē*); *e* imperativi (*lege*, *φέρε*, *bharā*); conjunctio *que*, *τε*, *ea*.

Quae syllabae temporibus priscis re vera longae fuerint, id quoque non magis cognitio poetarum veterum quam linguarum exterarum ostendit. Nam etsi Plautum amisissenuis, tamen Plauti tempore propter φεύγω latine *ducō*, propter ἀμφω latine *ambō*, propter φερέτω vedicumque *bharatāt* latine *fertō* vel *fertōd* admittere deberemus; propter sanscriticum *rājā* (rex), genitivo *rājnas*, latine *carō*, gen. *carnis*; propter dativum sanscr. *vācē*, latine *vocī*; propter nominativum *yē* (qui), latine *hī*; propter locativum *aṣvē* (in equo), latine *domī*; propter ablativum *aṣvāt*, latine *equō* vel *equōd*; propter *bhānūs* (sol), genitivo *bhānōs*, latine *manōs* gen. *manūs*.

Ne multa faciam, quae prosodia et in lingua sanscritica vel graeca et in carminibus aetatis augustae eadem repetitur, aetate quoque Plauti vel Livii Andronici eadem fuit.

1. Nam λέγεις, λέγεται, quas formas afferunt qui *legīs*, *legīt* admittunt (tamen nondum quod sciām de *legitur* quisquam verbum fecit), pro *λέγεσται, antea *λέγεσται, et *λέγεσται, antea *λέγεσται sunt, ut μείζων pro *μετριών, antea *μεγάσων; soli vetustiori ε, non recentiori diphthongo ει i latina respondet.

Nusquam igitur immutata est prosodia latina, nisi ubi vergiliana discrepat a sanscritica vel graeca, vel ab illa quam etymologia indicat. Hac lege cognita plurimarum vocum prosodiam veterem multo melius noscere est multoque firmius, quam si totum Plautum ac Terentium et Ennium tragicorumque et comicorum fragmenta omnia per longas vigilias evolveris. Postquam autem per ratiocinandi viam illam tutissimam tam multa eris tam parvo labore assecutus, facili rursus negotio quotquot immutationis prosodiaceae leges fuerunt reperies.

Ex legibus hae sunt nobis gravissimae:

i. Sicut supra (p. 28 ss.) dictum est, fuit tempus cum terminaciones vocum iambicarum corripi poterant; quod demonstrant *tibī* et *tibi*, *rectū* et *benč*, *ἐγώ* et *egō*, *prīscus* et *magīs*.

ii. Tempore quodam voces in *r* exeuntes ultimam vocalēm corripuerunt, quod demonstrant *censōr* *censōris*, *ducār* *ducātur*, *exemplār* *exemplāris*. Itidem voces in *I* exeuntes, quod demonstrant *animāl* *animālis*, *Hannibāl* *Hannibāl*, *subtēl* pro *subtēle *subtexle (supra p. 27); de *nihil* pro *ne līlum* dubito, quia haec vox etiam propter formam iambicam corripi potuit. Item voces in *t* exeuntes, quod demonstrant *ducāt* *ducātur*, *probavīt* PROBAVEIT (sanscritice *abrávīt*, dixit, *agāsīt*, cecinit), *audīt* *audīs*, *censēt* *censēmus*, *narrāt* *narrātis*¹.

iii. Pristinam prosodium servaverunt voces in *s* exeuntes, quod demonstrant *narrās* *narrāmus*, *censēs* *censētis*, *audīs* *audīris*, *feminās* ἡμέρας, *dominōs* λόγους, *securēs* πόλεις: contra *dominūs* λόγος, *suaviūs* sanscr. *svadīyās*, *ferimūs* dorice φέρομες; *ducīs* *ducīmus* sanscr. *bharāsi* (fers). Item voces in *d* exeuntes, quod demonstrant *Gnaivod*, sanscr. *agvāt* (equo); *fertō* factum est *fertod*, sanscr. *bharatāt*; contra *illīd* αὐτό sanscr. *tāt* (id). Item voces in vocalēm exeuntes, quod demonstrant *ducō* φεύγω, *ambō* ἀπεῖω, *cardō* sanscr. *rājā*, *vocī* sanscr. *vāccō*,

1. Sic etiam voces in *m* exeuntes, quod nostra nunc non refert.

iī sanscr. *yē* (qui), contra *tempū* οὐτε παρα τέτταρες sanscr. *catvārī*, *dominū* ὅπης sanscr. *açvā*, *claudū* φεῦγε sanscr. *bharā* (fer), *accipē* accipito, *tristē* (pro *tristī) sanscr. *çueī* (purum), *ferī* (pro *fertī) sanscr. *bharatī*.

Ubi cumque contra quas significavimus leges aliquid esse factum videtur, id re vera eas non violat. Nam, quod graeco πατέρες latine respondeat *patrēs*, si quis dicat -ēs in -ēs abiisse, prorsus erret; in latino enim sermone -ēs fit -ūs, ut φέρομες *ferimūs*. Itaque τέτταρες fuit *quattuorūs, quod ultimam syllabam amisit sicut *puerūs puer*, *virūs vir, *celerīs celer*; *patrēs* autem non magis ex *patrēs vel *patrūs factum est quam genetivus *senati* ex *senatūs*, verum duae declinationes sunt inter se mixtae; quasi si propter πόλεις Gracci *πατέρεις dixissent, vel ipsi Latini *patrium propter securium. — Neque magis *genū* factum est ex *genū*, quod graeco γόνῳ sanscriticoque *jānū* respondeat; verum, ut magister meus Bréal perspexit, ex *genūc vel *genūi, quae forma idem ad γόνῳ et *jānu* est, quod *nav-ī-s* ad ναῦς, sanscr. *naus*, idemque quod *suav-i-s* ad ҳදūς, sanscr. *svādus*, quodque *suave* ad ҳදū, sanscr. *svādū*². — Item falluntur qui breuem syllabam -ē vel -ē in *esse*, *ferre*, *dare*, *fore*, *facere*, *amare*, *fuisse* graeco -σαι in -ποιησαι sanscriticoque -sē vel -sē vel -sē sē in *jīscē* (vincere) respondere existimant; huic enim terminationi σαι, sē multo melius respondet latine -sī, -rī in *fieri*, *dari* (apud Festum in epitome p. 68 Mueller *dasi*), *ferri*, *amari* (neque hoc quis propter differentiam sensus in activo ποιησαι, passivo *dasi* mirari velit, cum activi passivique in infinitivo distinctio minime antiqua esse possit) : scilicet actate Ario-Europaea duae fuerunt infinitivi terminaciones *sai* et -sī, ut sunt in Vedis ejusdem formae duae termina-

1. Eundem exitum habes in *ita*, sanscr. *itā*. Latinae vocis prosodiam pristinam prorsus ignoraremus (nam *itā propter formam iambicam potuisse corripi ut *putā putā*), nisi eamdem vocem Indi servavissent. Ab illo *itā* discimus corripi debere *aliutā*.

2. Ubi per *u* correptam *genu* reperitur, nullo modo pristinam formam habemus, verum vetustioris *genū* immutationem, quasi *modō* pro *modō* et *benē* pro *benē et *manū* pro *manū* et *lacū* pro *lacū*.

tiones-ē (pro *ai*) et -ī¹. — Quod autem ad *nolō*, *narrō*, *ordō*, *estō* attinet, in his formis nihil est cur putemus sonum vocalis ultimae in ipso Romanorum sermone immutatum esse, verum meram hic poetarum aetatis argenteae habemus libidinem: quare enim, si aliter esset, dativo vel ablativo casu *solo*, *Pyrrhō*, *tardō*, *festō* non inveniremus²? — *Que* in *uterque*, *quisque*, *ubique*, *undique*, *cumque* vulgo ex *'queid* factum esse dicitur, quia cum *d* littera reperiatur apud Oscos *potorospid* (*utrique*) et *potereipid* (*in utroque*), cum diphthongo apud Umbros *podrulipei* (*utrinque*, vel *potius utroque*, adverbialiter), *panupei* (*quandoque*); sed oscum *-pid* sanscritico *-cīt* tam simile est, quod habemus exempli gratia in *kaç-cit* (*quidam*, *quisque*³), ut cor�ceptum existimari debeat; in Umbrorum scriptura *ei* non magis longam vocalem vel diphthongum significat in *-pei* quam in *eine* (latine *enīm*) vel in *neip* (lat. *nēque*) atque in latinis formis *seine*⁴, *seibi*, *Leicinius*⁵, *inpeitor*⁶; oscum *-pid* praeterea nullo modo idem esse potest atque latinum *-que*, nam si productum est, latine *d* amit-

1. Sic *caksē* (dicere) et *sam-caksř*, *drçē* (videre) et *drçř*. Quod ad originem attinet, fortasse *-sē* et *-ē* dativi fuerunt, ut sanser. *vācē* (voci), *-sř* et *-ř* autem locativi, ut sanser. *vācř* (in voce). Passivo declinationis verborum tertiae, ut *ducī*, infinitivi vedici in *-ē* respondent, ut *bhuvē* (esse), quod latine esset **fui*, *caksē*, *drçē*. — *Essē* pro **essī* est, *darē* pro **darī*, ut *cubile* pro **cubili*, *capē* pro **capř*.

2. Ilodie in sermone nostro, qualis Parisiis vulgo auditur, prorsus nihil interest inter *cier* substantivi *mercier* et *cier* verbi *remercier*; tamen in versibus *cier* unam syllabam efficit si substantivum est, duas si verbum. Quo vides alias esse normas quas poetae sequuntur, alias ipsius sermonis leges. At singe nunc novam in versibus condendis consuetudinem obtinere, ut etiam in substantivo *cier* pro duabus syllabis numeretur: nihil propter hoc lingua nostra immutabitur. Simili modo, nisi fallor, placita Lucani vel Statii linguam latinam intactam reliquere.

3. In sermone sanscritico classico, quod dicitur, *kaç-cit* saepius « quidam » significat quam « quisque » vel « quicumque »; hoc enim sensu potius dicitur, adjuncto pronomine relativo, *yas* *kaç-cit*. Sed in dialecto vedica multa sunt exempla in quibus *kaç-cit* (sine *yas*) « quisque » significat: vide Grassmann, *Woerterbuch zum Rig-Veda*, sub voce *ka*.

4. C. I. L. 1, 198 l. 54, p. 61.

5. Ibid. 1223 et 1427.

6. Ibid. n. 5041.

tere debuit vocalemque longam servare ut *sententiā(d)*, *ocultō(d)*, *marī(d)*, *facillimē(d)*, *estō(d)*; sin correptum, latine *d* servare debuit ut *īd*, *quōd*, *illūd*, *sčd*, *ād*; oscum -*píd* idem est atque sanscriticum -*cit* in *kāç-cit* vel *yas kāç-cit* (quisque, quicumque¹); latinum -*que* idem est atque sanscriticum -*ca* in *yas kāç-ca^o* (quisque, quicumque). — Maximam omnium difficultatem movere videtur nominativus singularis primae declinationis in -*ā*, quem vulgo ex -*ā* correptum putant, quia graeco ✕ producto in *νεά* et indico *ā* in *navā* (nova) respondeat. Itaque vix doctum virum invenias, qui *sententiā* ante *sententiā* et *terrā* ante *terrā* esse dictum dubitet; Franciscusque Buecheler existimavit a maturius in adjectivis quam in substantiis fuisse correptam, quia apud Plautum in fine versuum reperiatur *hiulcā gens*, non *servā sit*; sed *praedā sit* indicavit contra Buecheleri regulam C. F. Guilelmus Mueller in Casina. Ego autem nunc puto nominativum illum in -*ā* amissum fuisse atque omnino abolidum in latino sermone, antequam ullus Romanorum poetarum scribere inciperet; quem autem nominativum habent, is correpto ✕ Graecorum in *μοῦσα*, *o*, *u* Oscorum et Umbrorum in *touto* (civitas), *etantu* (tanta) respondet, neque umquam inde ab Ario-Europaea aetate discrepuit ab exitu -*ā* neutrorum, qui similiter latine *ā*, grecce ✕ correptum, osce *o*, umbrice *u* est.

Ratio nunc satis nota est, qua licet vetustissimam Ro-

1. Si quis autem miratur oscam linguam cum indica id habere commune, quod in latina desit, reputet in prima declinatione et in secunda Umbros et Oscos nominativum plurale sanscritico propriorem quam latino habere. Praeterea Umbri soli omnium Europae populorum locativum primae declinationis servaverunt, quod indice in -*āyām*, umbrice in -*em* desinit, ut *totem e Iovinem* (civitate in Iguvina) : *Mén. de la soc. de Ling.* II p. 391. Nam Michael Bréal dum contra disserit (*Les tables euguhines* p. 83 ss.) hanc nostram sententiam sua ipse impugnatione confirmat, quippe qui compellatur complures in tabulis iguvinis errores agnoscere.

2. In lexicis etiam *kāç ca* sine *yas* affertur; an id jure, videant qui linguam sanscriticam callent. Praeterea cum particula negandi *kāç ca* na ✕ quisque, quicumque » dicitur : quod latine sit *quisquene.

manorum prosodiam melius quam vulgo fit describere. Jam igitur periculum non est, ne in judicandis versibus Ennii his erremus: Ajo te Aeacidā Romanos vincere posse. — Et densis aquilā pinnis obnixa volabat. — Sensit, voce sua nictū ululatque ibi acute. — Sic exspectabat populūs atque ora tenebat. — Scilicet hic syllabae vocum ultimae nullo pacto per se umquam longae fuerunt, verum, quia in arsi sunt positae, vi aliena producuntur; id est, ea productio ad prosodiam metricam pertinet, non ad prosodiam grammaticam. Sic posterius Vergilius: Pingue super oleum infundens ardentibus extis. — Terga fatigamūs hasta nec tarda senectus. — Dona dehinc auro graviā sectoque elephanto. Qui poeta, puto, in sermone communi neque *a* neque *c* neque *u* in *gravia*, *super* et *fatigamus* producere solebat. Eum posteriores imitati sunt poetae, nec solum Ausonius, auctor Orestis tragoeiae, Priscianus, verum etiam per totum medium aevum quicumque hexametros conscripsit, ut Gualtherus de Insula Vitalisque Blesensis.

Productionem propter arsin factam pulcherrimo exemplo demonstrat hexameter quidam vulgari sermone conceptus, in quo vocales productae per diphthongum scribuntur (qua in re complures ex doctissimis Germanis miro modo haeserunt), C. I. L. 1, 1297: PROTOGENES CLOUL[I] SUAVEI HEICEI SITUST MIMUS, hoc est, « Protagenes Cluilii servus suavis hice » (*vel hic*) situs est *mimus*. »

Haec productio metrica si in arsi versuum dactylicorum legitima fuit, non video cur etiam in iambicis trochaicisque aliquando adhiberi nequierit. Sed sic ad quaestionem difficillimam devenimus, an apud scenicos poetas syllabae vocum ultimae breves propter arsin produci possint; quac sibi librum peculiarem vindicaret. Valde dolendum est, quod plerique doctorum, ut Corssen, Wagner, Fleckeisen, in retegendi ut quidem rebantur pristinis vocalibus longis plurimam operam eamque satis vanam absumperunt, C. F. Guilelmus Mueller totus in prosodia grammatica occupatus eorum errores magis conatus est rcfellere quam

usum Plauti metricum definire. Illi magnam congeriem indigestissimamque molem exemplorum per fas ac nefas exaggrantes, hic sano judicio sed nimio fortasse fervore in hanc dementiam infensus, id omnes in summam effecere ut animus legentium ubi consistat non invenire possit. Cauti igitur hodie sint oportet, qui vel affirmare vel negare velint. Hoc tamen procul dubio est, in comicorum versibus, quales nobis per codices manuscriptos traditi sunt, satis multos extare versus in quibus syllabae breves sub arsi positae produci videantur. Praeterea, quantum nos judicare possumus, eas syllabas certissimum est nulla aetate per se longas fuisse. Restat igitur, ut aut cum C. F. Guil. Muclero omnia exempla corrupta esse profitcamur¹, aut dicamus eamdem arsi vim comicos tribuisse, quam tribuit Ennius.

Ergo non summa fiducia, sed aperte tamen declaramus, nobis hoc quam illud veri similius videri. Nam quamquam C. F. Guil. Muelleri adversarii permulta exempla attulerunt, quae omnino mala essent, tamen supersunt aliquot meliora, neque ea ita pauca. Qualia sunt haec :

Naevius in Ribbeckii editione altera : trag. 57 Diabathra in pedibus habebat, erat amictus epicroco. — Plautus, Men. 2,2,52 Proin tu ne quo abeas longius ab aedibus. Trin. 2,1,17 ss. in creticis : Ilico res foras labitur liquitur; Da mihi hoc mel meum si me amas si audes; A[tque i]bi ille cuculus : [o] ocelli mi fiat, Et istuc et si amplius vis dari dabitur; Ibi pendentem ferit jam amplius orat, Non satis id est mali ni amplius[t] etiam, Quod bibit quod comedet quod facit sumpti; Nox datur, ducitur familia tota. Cura. 3,68 Quia nudiusquartus venimus in Cariam. Trinumm. 4,2,129 Neque edepol tu is es neque hodie is um-

1. Nonnulli loci facilius etiam emendari possunt quam Mueller ait. Sic Pseud. 1,3,121 Ego scelestus nunc argentum promere possum dono : non promere hinc possum scribendum, verum promere potis (cf. p. 54-55) sum. Mil. glor. 3,2,34 Tibi salutem me jusserunt dicere. Salvae sient. Non eae saluae, verum saluae, ut apud Horatium silliae; similiter in versibus saturniis infra (§ 3 c) arua, siluicolae ostendemus inveniri.

quam eris auro huic quidem. Poen. 3,4,12 Quid si animus esse non sinit? Esto ut sinit. Men. 5,5,22 Potionis aliquid priusquam percipit insania. Persa 4,3,13 ... Dor-dale credo tibi. Men. 5,5,2 Quae me clam ratus sum facere, ea omnia fecit palam. Asin. 1,3,47 Cetera quae volumus uti Graeca mercamur fide. Mil. 3,2,34 Num-quam edepol vidi promere, verum hoc erat. Epid. 3,4,62 Potuit, plus jam sum libera quinquennium. Poen. prol. 85 Altera quinquennis altera quadrimula. Men. 5,2 88 Ut ego illi[c] oculos exuram lampadibus ardentibus. Mercat. 5,2,60 Dic igitur ubi illa est? In nostris aedibus. Aedis probas. Merc. 5,2,79 Omnibus hic ludificatur me modis, ego stultior. Rud. 4,3,36 Mare quidem commune certost omnibus. Adsentio. — Titinius in Ribbeckii editione altera: com. 45 Parasitos amovi, lenonum [illum] aedibus absterui.

Negat C. F. Guil. Mueller Plautum potuisse scribere *Incipiā stultitiaque adeo et temeritas*, quia etiam legatur apud eum in eadem fabula, nec plus duobus versibus infra, inserta voce *et contra latini sermonis consuetudinem*¹, *Petulantia et cupiditas, malivolentia, Inopia, contumelia et dispendium* (Mercator 1,1,17 ss.). Quid autem, si illud *et* scribae vel spectaculi editores inseruerunt, non ipse Plautus? nam versu 16 *error et terror et fuga pro error error et fuga* scriptum invenimus. At, puto, si librum Plauti manu scriptum haberemus, in eo et plures hiatus et plura exempla brevium breviantium productionis que propter arsin factae inveniremus, lectionemque in universum illa qua utimur ut ita dicam plautiorem. Fuit enim causa, cur posteriores quae $\alpha\gamma\chi\iota\chi\omega\varsigma$ dicta videbantur immutarent, non fuit, cur Plauti versus saturniis Livii Andronic Gnaevique Naevii versibus assimularent.

Sed utut de exemplis modo allatis existimandum est,

I. P. 8: « Ganz gegen Gewohnheit der lateinischen Sprache. »

antiquae libertatis vestigium superesse videtur in tribrachis scenicorum poetarum, qui arsin in ultima vocis syllaba habent, ut in *Mostellaria* Plautina 1,3,99 muliere *memorarier*. 1,4,15 *Sine sine* cadere me. 3,4,107 *Vosmet igitur*. 5,1,62 *omnia malefacta*. 5,1,69 *auribus oculis*. In *Phormione* Terentiana 2,1,2 *Phaedria patrem ut extimescam*. 5,6,25 *Sophronia modo fratrem*. 5,9,7 *Credere. Quid ego obsecro*. Nam quamquam primo aspectu tribrachus pro trochaeo puro positus videri potest, ut primae breves trochaei arsin longam aequent, tertia trochaei brevem thesin, re vera hic pes dactylo propior est quam trochaeo; immo dactylus est, in quo arsis ex una syllaba constat, thesis ex duabus. Brevis scilicet quae pro arsi est producitur fitque longior quam una mora. De quo dubitare non debet qui veteris pronuntiationis leges modo habebit in memoria.

In versibus enim comicorum et tragicorum (neque aliter est in saturniis) notum est theses singulorum pedum, cum solvantur, inter binas voces dividi nequire (nisi prior vox aut monosyllaba sit ut *quid* aut praepositio insequenti nomini arte conjuncta ut *propter anorem*, vel pes in initio versus positus sit). Nec magis vocis polysyllabae paenultima et ultima breves thesin solutam efficiunt. Itaque apud poetas scenicos nec « *meditaris avena* » vel « *resonare doces* » nec « *sub tegmine fagi* » vel « *praedicere quercus* » legitimos dactylos praebent. Utramque legem simul enuntiabis, si dices solutac thesis partem esse non posse syllabam ultimam vocis. Quod valet de vocibus polysyllabis ut *meditaris*, *tegmine*, de trochaicis ut *ore*; vox autem quae *pyrrhichium* vel *iambum* efficit, ut *cape*, *bono*, per se solutam thesin aequare potest. Scilicet in his vocibus, propter brevem breviantem quae in initio est, altera vere corripitur; in ceteris, cum brevis brevians non adsit, terminatio non satis ipsa brevis est, ut pars sit solutae thesis.

Similiter cavent poetae ne talis syllaba pars sit solutae arsis; id est, vitant hos tribrachos, « *omnibus amicis* », « *linquere patrem* », hisque anapaestos, « *omnibus ambo* »,

« linquere fines » vel « meditari avena », « umbrosa cæcumina »; etiam vitant « bonus avena », « cape malorum ». Sane rari non sunt anapaesti mendaces¹, quales Most. 1,3,78 *ista quidem absumpta*. 1,3,97 *quicque loco*. 2,1,69 *Sicut ego* officiam. Phorm. 2,1,18 *omnia mea incommoda*. 5,9,18 *Nausistrata prius quam*. Sed hi semper ejusmodi sunt, ut aut ultimam et paenultimam pedis syllabas vox iambica officiat, quae facilime breviatur, aut ultima positione tantum longa sit, ut propter brevem breviantem quae præcit sine dubio corripiatur. Nam si contra quis verum anapaestum agnoscere velit in hoc versu Plautinae Amphitruonis (prol. 102), *Is priusquam abiit ipsem̄t in ēxercitum*, reputet legi ibidem (125) *Qui cum Amphitruone abiit hīc in ēxercitum*, et (140) *Nunc hodie Amphitruo veniet hīc ab ēxercitu*. — Quo igitur pacto credemus, quae syllaba alibi nusquam pars sit solutae thesis aut solutae arsis, eam vero corripi celerisque brevibus similem esse, atque principali syllabæ vocis in sequentis in eadem arsi jungi posse, cum neque in arsi neque in thesi jungatur paenultimæ quae ci in una eademque voce præcit?

Ergo ubicumque pes trium syllabarum ita dividitur ut prima ejus syllaba vocis ultima sit, re vera dactylus is est, etiamsi tribrachus esse videtur ut « *omnia malefacta* » vel anapaestus ut « *ipsem̄t in exercitum* ». Ideo sub fine versus, ubi trochaeus vel tribrachus requiritur, bene « *quid agitur* (Phorm. 4,3,5), *quid ita non* (4,1,2), *quis hic homost* (5,9,2), *bono animo es* (5,8,72) », numquam « *omnibus agitur*, *omnibus ita non*, *omnibus hic homost*, *omnibus animo es* » reperimus. Nec magis « *bonus agitur*, *bonus ita non.....* »: scilicet in vocibus, quae ut *bonus pyrrhichium* efficiunt, altera syllaba (pariter atque ultimæ syllabæ vocum polysyllabarum vel trochaicarum) ictum accipere nequit, quin longa fiat, vel, si mavis, quasi longa.

1. Hic et infra ita pedes disserimus, ut ab arsi incipient. Etiam igitur in versibus iambicis pedes respicimus trochaicos, non iambicos. Quod cur expeditat, contra ratio vetus distinguendorum pedum nequeat comprobari, vide apud Alfredum Croiset, *La poésie de Pindare* p. 37 adnot. 3.

« *Quasi longa* » dicimus, non « *longa* ». Fortasse quae res enim : Quia de causa, si brevis syllaba ultima sub ictu posita longa sit, dactyli solummodo, spondei vel trochaei non nisi perraro esse initium potest? — Quia, puto, duas moras non acquat, ut genuinac longac solent, verum a sesquimora nihil aut parum differt, ideo trochaeo formando haud est apta; formando autem spondeo ideo, quia non facile brevem paululum productam vi majore proferas quam genuinam longam. At si dactylus est, neque ultra sesquimoram producatur opus est, et recte pes feriri potest¹.

Breves ergo in exitu vocum apud poetas scenicos usque ad sesquimoram sub ictu fere producuntur; eadem apud Ennium produci possunt usque ad binas moras in dactylico hexametro. Hexametrum saturnium eamdem libertatem admittere minime mirandum est, praesertim quo tempore doctrinae Graecorum cognoscendae minus operae Latini poetae dederant et, ut Tulliano verbo utar, *minus polite* scribebant quam Ennius.

Lex igitur haec est : Quaelibet syllaba brevis, si vocis ultima est, in versu saturnio sub ictu posita usque ad duas moras producitur genuinaeque longae omnino fit similis.

Propter peculiarem autem saturnii libertatem, per quam in certis locis thesibus sublatis arses ternas moras acquent, syllaba ultima brevis, in secunda hemistichii prioris vel posterioris arsi posita, saepe pro una mora usque ad tres

1. Syllabae vocum ultimae breves re vera in sermone soepe sesquibreves erant. Ideo in iis a correpta non ut in mediis syllabis immutatur : *camera*, *tria*, *ita* (sed *itidem*), *nas* (sed *antes*), *Caesar*, *jubar*, *camerae* (sed *Achivi ex Αχαιοι*). Ergo *antes* forma recentior est quam *antes*, scilicet ex *nas* efficta est. Sic *Caesaris* effictum est ex *Caesar* (conferatur *Hannibalis* ex *Hannibal*), correpta vocali in easu nominativo propter / ultimam, ut in *animāl* *animālis*; primum enim dicebatur *Hannibāl* *Hannibālis*, *jubāris* ex *jubar*; nam **Caesaris*, **juberis* esse deberet. Contra ex **duplax duplicitis* factum est *duplex duplicitis*, non **duplax *duplicitis*; ex **principis principis* factum est *princeps principis*, non **principis *principis*; sed haec omnia ad analogiam pertinent, non ad rem phoneticam. « *AureaX auriga* » (Epitome Festi p. 8 Mueller) veterem nominativi vocalem servavit, nisi fortasse in hoc nomine ut in *actus vocalis* a producenda est, quomodo priscais temporibus in *attat*, *ponebat*, *animāl*, *Hannibal*, *exemplar*.

moras producitur. In exemplis, quae jam infra dabuntur, sublatas theses punctum superne positum [·] significat.— Breves numquam producuntur in tertia arsi vel quarta, si caesura post thesin posita est; neque umquam producuntur in sexta arsi.

Non prorsus certa sunt exempla, in quibus syllabam finalem in arsi pesis tam due breves sequuntur, nam cum iis videri ea potest non dactylum (quod tamen verius puto), verum tribrachum efficere.

Ex vaticiniis.

Sacraque PATRIA quorum, ...

? Cum[e] POPULUS dederit ex publico partem.

Ex Livii Odyssea.

? Namque nūlūm pejus mācerat homonēm.

Quāmde MARE saevūm; vir[es] et cui sunt magnac.

Ex Naevii Bello Poenico.

Simul ALIUS ALIUNDE rumitant inter se.

Dubia sunt exempla ablativi tertiae declinationis, partim quia duae terminationes erant altera brevis altera longa natura, ut *virtutē virtutē*, quae duplice accusativo in *-em* et *-im*, duplice genetivo plurali in *-um* et *-ium* respondebant, partim quia pro *-e* poetae adhuc efferre poterant *-ed*, *patred*, *Joved*, *ordined*, *rumored*, *puluered* :

Ex elogio Barbati.

GNAIVOD patre PROGNATUS, FORTIS VIR SAPIENSQUE.

Ex Naevii Bello Poenico.

Sanetus Jove¹ prognatus Putius Apollo.

Sacra in mensa Penatium ordine ponuntur.

Redeunt, referunt petita rumore secundo.

Ex carmine rusticorum.

Hiberno puluere, verno luto, grandia farra.

Exempla igitur productae brevis ea sunt fiducia praec-

1. Traditur *Sanctusque Delphis prognatus*.

cipua afferenda, in quibus thesi aut correpta aut producta aut sublata (non autem soluta) arsin efficit

nominativus primae declinationis, ut *terra, mea, sancta, tua, forma, fama, vita, divina, hasta, ea, cura, parisuma, ferocia, filia, Proserpina*;

nominativus secundae declinationis, ut *Runcus, inferus, inclitus, Putius, fortasse faber*;

vocativus, ut *summe, Laertie*;

neutrūm plurali numero, ut *exta, patria, occisa*;

nominativus tertiac declinationis, ut *marc, acer*;

genetivus, ut *regis*;

dativus vel ablativus plurali numero, ut *Tempestatebus, piscibus, capitibus*;

neutrūm plurali numero, ut *omnia, pectora, atrocias, sagmina*;

numerale, ut *fortasse quinque*;

verbum, ut *obligere, insece, subigit, facit, quairatis, cante, pellere, fuisse*;

adverbium, ut *facile, comiter, hice, quamde, deinde, simul, que, atque, itaque, fortasse cume*.

Sub arsi prima.

Ex carminibus Saliorum.

? *Cume tonas, Leucetic, praī tet tremonti.*

- Ex elegiis Scipionum.

SUBIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ABDOUCHIT.

**FACILE FACTEIS SUPERASES GLORIAM MAJORUM.
TERRA, PUBLI, PROGNATUM PUBLIO, CORNELI.**

Ex Appii Sententiis.

? *Faber est [ipse] suae quisque fortunae.*

Ex Livii Odyssea.

Mea puer, quid verbi ex tuo ore.....

Tuque mihi narrato omnia disertim.

Tumque remos jussit re[ll]igare struppis.

? *Namque* nihilum pejus maejerat hominem
Quamde mare saevum; vir[es] et cui sunt magnae.

Ex Livii carmine in Junonem reginam.
Sancta puer, Saturni filia, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.
Runcus atque Purpureus, filii Terras.
Deinde potens sagittis inelitus arquitenens.
Iisque susum ad caelum sustulit suum rex¹.
Exta ministritores.....
Summe deum regnator, quianam [me] genuisti?

Ex Naevii epigrammate.
Itaque postquam est Orci traditus thesauro.
Verba quibus arcetur dolor pedum.
Terra pestem teneto, salus hic[e] maneto.

Sub arsi secunda.

Ex vaticiniis.
Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatust.
.... disque sipaytam² rivis extingues.
Saeraque patriar quorum ob eura missa³.

Ex elogiis Scipionum.
QUOJUS FORMA VIRTUTEI PARISUMA FUIT.
HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM.
QUOIEI VITA DEFECIT, NON HONOS, HONORE.
NE QUAIERATIS HONORE, QUEI MINUS SIT MANDATUS.

Ex tabula Regilli.
Classis regis Antiochi..... .
Ex Livii Odyssea.
? Ibidemque vir summus, adprimus, Patricoles.

1. Traditur *isque, suas res.*

1. Traditur *dissipataque.*

2. Traditur *omissa cura.*

? Quaunde mārū saevnum; vir[es] et cui sunt magnae.
Nam divina Monetas filia docuit.
Topper facil' homines ut [p]rius fuerunt.
At celer hasta perrumpit pectora ferro.

Ex Naevii Bello Poenico.

Runcus atque Purpureus, filii Terras.
Faines acer augescit hostibus.....
Seapos atque verbenas sagmina sumpserunt.

Sub arsi tertia.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, divum deo supplicate.

Ex vaticinio Marciano.

Quotannis comiter Apollini fiant.

Ex elogio L. Scipionis, Barbati f.

DEDET TEMPESTATEbus AIDE MERETO.....

Ex Naevii Bello Poenico.

?..... simul atrocia porricerent.
?..... atque prius pariet locusta.

Verba pontificum.

? Diebus te¹ quinque calo, Juno Covella.

Sub arsi quarta.

Ex Naevii Bello Poenico.

Convenit, regnum simul atque locos ut haberent.

Sub arsi quinta.

Ex vaticiniis.

Campum, milliaque multa² occisa tua.
Ex terra frugifera, piscibus atque avibus.

1. Traditur *dictae*.

2. Traditur *multaque millia*.

Hostem, Romani, si ex agro pellere¹ vultis,
Vomicam quae gentium venit [ea] longe.
Privati uti conferant pro se[d]l atque suis,
Saeraque patria, quorum ob cura missa².

Ex elogiis Calatini et Scipionum.

Populi primarium fuisse virum.

DVNORO OPTUMO FUISE VIRO.

QUOJUS FORMA VIRTUTEI PARISUMA³ FUIT.

MORS PERFECIT TUA UT ESSENT OMNIA⁴ BREVIA.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stupriique ferocia^r pariat,
Amicum cum vides, oblisccere³ miserias.

Ex Livii Odyssea.

Virum mihi, Camena, insece versutum.
Neque enim te oblitus sum, Laertic^r noster.
Tuque mihi narrato omnia disertim.
Nam divina Monetas filiar^r docuit.
..... inferus an superus.
At celer hasta⁴ perrumpit pectora^r ferro.

Ex Livii carmine in Junonem reginam.
Sancta puer, Saturni filia, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

Deinde pollens sagittis inclitus arquitenens
Sanctus Jove prognatus Putius Apollo.
Prima incedit Cereris Proserpina^r puer.
..... simul atrocia porricerent.
..... ex auro vestemque citrosam.
Noctu Trojad exibant capitibus opertis.
Seapos atque verbenas sagmina sumpserunt
Magni metus tumultus pectora possidit⁵.

1. Livius *expellere*, Macrobius *ex agro expellere*.

2. Traditur *omissa cura*.

3. Traditur *obliviscere*.

4. Traditur *hasta volans*.

5. Traditur *possidet*.

C. — Hiatus in arsi.

Persaepe in versibus saturniis hiatur post arsin, in cacsura post thesin quoque. Haec libertas, puto, saturnio propria non fuit, neque aliter Ciceroni videbatur, qui in Oratore (45,152) sic loquitur : « Sed Graeci viderint : nobis ne si cupiamus quidem distrahere voces conceditur. Indicant orationes illae ipsae horridulae Catonis, *indicant omnes poetae, praeter eos qui ut versum facerent saepe hiabant, ut Naevius* : Vos qui accolitis Histrum fluvium atque algidam, *et ibidem* : Quam nusquam vobis Graji atque barbari. At *Ennius semel* : Scipio invicta, *Et quidem nos* : Hoc motu radiantis Etesiae in vada ponti. » Re vera alium hiatum invenimus in tragediis Livii Andronici (v. 18 in Ribbeckii editione altera) : Conflugae ubi conventu campum totum inumigant. — Nam *cubi* apud Livium, *ques et Grajeis* apud Naevium reponere, minime licitum censeo.

Plautus utrum hiare solitus sit, magna de hoc inter doctos in Germania contentio est. Quam nos dirimere hic non conabimur, quamquam iis assentiri sine dubitatione profitemur, qui hiatum probant; immo non indignemur, si quis asserat ab ipso Plauto hiatus complures esse admissos, quos aetas inferior in plautinis codicibus sustulerit. Sed videant alii : nam in ipsis saturniis, quisquis Plauto mos fuerit, hiatus procul omni dubio invenitur. Scilicet in hexametro saturnio saepe factum est quod juniores poetae in hexametro dactylico fecerunt rarius : quod non solum in hiatu recipiendo, verum etiam in brevibus producendis supra observavimus. Ut igitur Ennius *Miscent inter se* *inimicitiam agitantes*, Vergilius *Munera sunt lauri et suave rubens hyacinthus*, Tibullus *Et tantum venerata virum, hunc sedula curet*, sic Livius *citi ad aedis*, Naevius *multi alii*.

In Ennii *inimicitiam agitantes* Tibullique *virum hunc brevis syllaba non solum non eliditur, verum etiam propter arsin*

producitur. Sic apud Livium *partim errant*, apud Naevium *postquam avem*. Hic exempla segregavimus, prout syllaba in arsi non elisa longa vel brevis est.

Dubia primum exempla hic conjunximus, in quibus incertum est utrum theses hemistichiorum paenultimae tollendae sint an hiatus admittendus.

Ex carmine Arvalium.

..... INCURRERE IN PLEORIS.

Ex vaticiniis.

Ex ea tibi his quae nunc panduntur fatis.
Ea¹ inſtuſtaurata ut assolet facito.

Ex tabula Gracchi.

In ea provincia caesa hostium² aut capta.

Ex dedicatione Vertulejorum.

QUOD RE SUA DIFEIDENS ASPERE³ AFLEICTA.

Ex Livii Odyssea.

Argenteo polubro aureo⁴ et glutro.
... in Pyram adveniens aut ibi ommentans.
Quoniam audivi paucis gavisi...
Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.
Utrum genua amplexens virginem oraret.

Ex Naevii Bello Poenico.

Multi alii e Troja strenui viri.
Postquam avem asperit in templo⁵ Anchisa.
Prima inedit Cereris Proserpina puer.
Inerant signa expressa quo modo Titani.
Apud emporium in campo hostium pro moene.
Bicorpores Gigantes magnique Atlantes.
Patrem suum supremum optimum appellat.
..... amborum uxores.

1. Traditur *est*, idque cum praeante *omissa cura conjunctum*.

2. Traditur *hostium caesa*.

3. Num pronuntiandum est *aspered?*

4. Num *aureod?*

5. Num *templo?*

Ex Naevii epigrammate.

Itaque postquam est Orci¹ traditus thesauro.

Longa syllaba non elisa.

Sub arsi prima.

Ex vaticinio.

Tum *tu* insiste audax hostium muris.

Ex Naevii Bello Poenico.

Multi alii e Troja strenui viri.

? Cum *tu* arquiteuens sagittis pollens Dea[na].

Sub arsi secunda.

Ex Livii Odyssea.

Topper citi ad aedis venimus Cireae.

Ex Naevii Bello Poenico.

Exerciti in ex- -peditionem dueit.

Honorariae honustae stabant in flistris.

Flentes ambac, abeuntes laerimis eum multis.

Silüicolaे homines bellique inertes.

Sub arsi quarta.

Ex vaticinio.

? Privati uti conferant pro *se*² atque suis.

Sub arsi quinta.

Ex tabula Regilli.

? Inspectante ipso Antiocho, exercitu³ omni.

1. Traditur *orcho*, *orchio*.

2. Legendum videtur *sed*.

3. Num *exercitudo*?

Brevis syllaba non elisa.

In his exemplis dubitari possit utrum syllaba brevis non elisa producatur necne, nos tamen etiam hic, ut supra in versibus saturniis et apud Plautum Terentiumque, pulamus pro tribrachis admittendos esse dactylos :

Ex Livii Odyssea.

? Igitur demum¹ ulixi eor frixit prae pavore.

Ex Naevii Bello Poenico.

Multa² alia in isdem inserinuntur.

In reliquis exemplis brevis necessario producenda est:

Sub arsi prima.

Ex carminibus Saliorum.

? Divum em pa cante, divum deo supplicate.

Ex Livii Odyssea.

Atque escas habe[a]mus mentionem....

Partim errant, nequinont Graeciam redire.

Ex Naevii Bello Poenico.

Postquam avem aspexit in templo Anchisa.

Sub arsi secunda.

Ex Naevii Bello Poenico.

Simul dvona eorum portant ad navis;

Multa² alia in isdem inserinuntur.

Sub arsi tertia.

Ex elogio L. Scipionis.

HEC CEPIT CORSICA ALERIAQUE URBE. . .

1. Num *demus*?

2. Traditur *millia*.

Sub arsi quinta.

Ex Appii Sententiis.

? ..... qui animi compotem esse.

Ex Livii Odyssea.

Tibi dens fer[eba]t^t funera, Ulixes.

... vestis pulla, purpurea*, ampla.

Ex Naevii Bello Poenico.

Silnicolae homines bellique incertes.

Perperam multi doctorum putaverunt theses hemistichiorum antepaenultimas perinde atque paenultimas omitti posse. Hoc si admiseris, complura hiatus exempla sustuleris, nam sic ferias licet:

Flen[tes] ambae abejentes lacrimis cum multis.

Inspectante ipso Antiocho], ex[ercitu] omni.

Atque] e[seas habeamus mentionem...

Partim] er[rant, nequinont Gracciam redire.

PARENS TIMENS HEIC vovit], voto] hoc so[l]uto.

Sed illam doctrinam omnino esse rejiciendam existimo, quia absque synaloepha talia exempla non reperiuntur. Nam de sublatis thesibus paenultimis certissima sunt exempla, in quibus neque de ipsa re neque de loco dubitare licet, ut :

AETATE] QUOM] PARUA POSIDET HOC SANSUM.

DONU DA[NUNT] HERC(O)LEI MAXSU[ME] MERETO.

Magnum stu[prum] populo fieri per gentis.

Quotannis comiter Apolli[ni] fiant.

MAGNA SAPIENTIA MULTASQUE] VIR[TUTES].

Inimicis si es commentus, nec li[bens] aequ[e].

Topper citi ad aedis veni[mus] Circac.

Alia sunt, in quibus primo aspectu supprimi thesin videas, tamen incertus remaneas, utrum in antepaenultima sede an in paenultima :

Tumque re[mos] jussit }
Tum[que] remos jussit } re[ligare struppis.

4. Traditur fert deus.

Plerique o[mnes]	subigunt	} sub suum judicium.
Ple[ri]que]	omnes	
SEMOL TE ORANT SE VOTI		{ CRE BRO CONDEMNES. CREBRO CON DEMNES.
HOC EST FACTUM MONUMENTUM		
Eorum sectam sequuntur		{ MAAR CO CAICILIO. MAARCO CAI CILIO.
		{ multi mortales. mult ti mortales.

At numquam hoc invenitur :

*Da|bunt| hoc Metelli Naevio poetae.
Dabunt malum Metelli| Gnae|vo poetae.*

Praeterea animadvertisendum est, ea de thesi licentia admissa minime supprimi licentiam alteram illam de hiatu in arsi; nullo enim modo, si rejicitur hiatus, hi versus feriri poterunt :

Tum tu insiste audax hostium muris.
Multi alii e Troja strenui viri.
Honerariae honustae stabant in flistris.
Silüicolae homines bellique inertes.
Topper citi ad aedis venimus Circae.
Postquam avem aspexit in templo Anchisa.
Simul dyona eorum portant ad navis.

Vides igitur, ubicumque aut hiatum aut thesis antepaenultimae detractionem admittere cogaris, illum esse eligendum.

D. — Hiatus in thesi,

In tragœdiis Naevius etiam post thesin hiabat, ut *Grati atque barbari*. In saturniis Naevii et aliorum fere post thesin non hiatur nisi in caesura. Sed haec consuetudo potius est quam lex, nam et extra caesuram hiatus et in caesura synaloepha reperitur.

Exempla dubia.

Hac sub inscriptione, priusquam ad exempla certiora et hiatus et synaloepha deveniamus, eos versus afferre volui-
mus qui pluribus modis feriri possunt.

Hiatus in caesura.

Ex vaticinio.

Qui jus populo plebeique [is] dabit summum.

Ex elogiis Scipionum.

SUBIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ADOUCIT.

ANNOS GNATUS VIGINTI IS LOCEIS MANDATUS.

Ex tabula Regilli.

Equitatu elephantisque *cum* omnibus sociis¹.

Ex tabula Mummi.

DUCTU AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.

Ex Livii Odyssaea.

Argenteo polubro² aureo et glutro.Tusque mihi narrato³ omnia disertim.

Mea puer, quid verbi ex tuo ore.....

Ex Naevii Bello Poenico.

Ibi foras cum auro⁴ illi[n]e exibant.

Censem eo venturum obviam Poenum.

[Ut] septimum decimum annum illico sed[er]ent.

Ei venit in mentem hominum fortunas.

Apud emporium in campo⁵, hostium pro moene.Irque⁶ susum ad caelum sustulit suum rex⁷.

Synaloepha in caesura.

Ex Appii Sententiis.

..... *qui animi compotem esse.*1. Verba *cum omnibus sociis* apud T. Livium alieno loco sunt posita.2. Num *polubrod?*3. Num *narratod?*4. Num *aurod?*5. Num *campod?*6. Traditur *isque.*7. Traditur *suas res.*

Hiatus extra caesuram.

Ex vaticinio.

Tum tu insiste audax hostium muris.

Ex tabula Regilli.

Ductu¹ auspicio imperio felicitate² ejus.
Equitatu³ elephantisque cum omnibus sociis.

Ex Livii Odyssea.

Simul ac lacrimas de ore noegeo detersit.
..... toppe confringent importunae undae.

Ex Naevii Bello Poenico.

Ibi foras cum auro illi[n]e exibant.
Plerique omnes subigunt sub suum judicium.

Synaloepha extra caesuram.

Exempla dubia vide supra, p. 63-64.

Exempla certiora.

Hiatus in caesura.

Ex carmine Arvalium.

SEMUNIS ALTERNEI ADVOCAPIT CONCTOS.

Ex vaticiniis.

Campum, milliaque multa⁴ occisa tua.Sacraque patria, quorum ob cura missa⁵.

Ex titulo Quinctii.

? Jovis pater⁶ atque divi omnes hoc dederunt1. *Dactuque* apud T. Livium post *felicitate* positum.2. Num *felicitated*?3. Num *equitatu*?4. Traditur *multaque millia*.5. Traditur *omissa cura*.6. Traditur *Juppiter*.

Ex Livii Odyssea.

Virum mihi, Camena, insece versutum.
Me carpento vehente in¹ domum venisse.

Ex Naevii Bello Poenico.

Patrem suum supremum optumum appellat.
Quam cum stupro redire ad suos popularis.
Multa² alia in *isdem* inseruntur.

Synaloepha in caesura.

Ex vaticinio.

Decemviri graeco ritu hostiis³ faciant.

Ex tabula Regilli.

Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni.

Ex tabula Gracchi.

In ea provincia caesa hostium⁴ aut capta.
? Supra octoginta milia.....
? Re felicissime gesta.....

Ex Naevii Bello Poenico.

Sacra in mensa Penatum⁵ ordine ponuntur.
Exercitu(s) insulam integrum urit, populat⁶, vastat.

Hiatus extra caesuram.

Ex elogio L. Scipionis.

DVONORO OPTUMO FUISE VIRO.

Ex dedicatione Vertulejorum.

PARENS TIMENS HEIC VOVIT, VOLO HOC SOLUTO.

Ex Livii Odyssea.

Celsosque ocris aruaque putria et mare magnum.

1. Traditur *vehementem domum*.

2. Traditur *millia*.

3. Traditur *hostiis sacra faciant*.

4. Traditur *hostium caesa*.

5. Sunt qui *Penatum* emendare volunt.

6. Traditur *populatur*.

Ex Naevii Bello Poenico.

Rem hostium concinnat. ....

Hiatus monosyllabi, ut *Rem hostium*, nihil difficultatis movet, nam apud Plautum sine ulla controversia frequens est. In *voto hoc soluto* non prorsus certum est hiari, nam fortasse poeta *votod* pronuntiabat, vel *velustius* carmen exscribebat, in quo *votod* erat positum. Majoris igitur momenti est exemplum *putria et*. Hic hiatur, si verum est quod vulgo admittunt, priscis temporibus consonantes *tr*, *cr*, *br* aliasque ejus modi praeēentes syllabas nondum positione longas efficere. Contra disseruit Theodorus Korsch (De versu saturnio p. 86 ss.): sed in omnibus nugatur, nisi quod hos duos Plauti versus laudat, Rud. 4,5,18 « Sunt domi agni et porci *sāceres*, sed quid istum remoramini », Truc. 2,2,39 « Buccas *rūbrica*, creta omne corpus intinxisti tibi. » Sed *rūbrica* primam natura longam habet ut *rūbidus*, *rubigo*, *rufus*; nam ab origine diphthongus fuit ut in ἔρεθω, ἔρεθος atque in sanscritico adjectivo *rōhitas* (*ruber*)¹; *sacres* autem potius *puros* significare videtur quam *sacros*; itaque omnino nescimus utrum a productum sit necne. Ergo tribrachus *pūtria*, non trochaeus *pūtri(a)* admittendus est.

Certissimum, sed in alio versus genere, exemplum est hiatus *dvonoro optumo*.

Synaloepha extra caesuram.

Ex carminibus Saliorum.

? *Divum em pa[trem] cante, divum deo supplicate.*

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne *te* alienigenae.
Ex terra frugifera; piscibus atque avibus,
Ferisque *quae* incolunt terras, iis fuat esca
Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatust.

1. Contra vocalēm u corruptēm hābēs in *ruber*, ἔρεθός, *rudhīras*.

Hostem, Romani, si ex agro¹ pellere vultis.
 Privati uti conferant pro se atque suis.
 Fietque res² melior, nam is divus extinguet.
 Romane, aquam Albanam cave lacu contineri,
 Cave in mare manare suo flumine siris³.
 Manu emissam per agros rigabis...
 Donum amplum victor ad mea templa portato.

Ex elogii Scipionum.

SUBIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ABDOUCHIT.

*Quicq; apicē INSIGNE DIALIS FLAMINIS GESISTEI,
 MORS PERFECIT TUꝝ UT ESSENT OMNIA BREVIA,
 HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM;
 QUIBUS sci IN LONGA LICUISET TILC UTHER VITA.
 QUA RE LUBENS te IN GREMIU, SCIPIO, RECEPIT.*

Ex titulo Caecilii.

HOSPES, GRATIUM EST, QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.

Ex tabula Regilli.

Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni.
 Ibiq; eo die naves longae.....
 Caput patrandae pacis haec pugna exeunti.
 Ejus rei ergo aedem Laribus Permariuis vovit.

Ex tabula Gracchi.

[Ductu], imperio auspicioque legio exercitusque.
 Supra octoginta milia.....
 Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi dedit donum⁴.

Ex tabula Mummi.

Ductu, AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.
 HANC AEDEUM ET SIGNU HERCLIS⁵ VICTORIS IMPERATOR.

Ex dedicatione Vertulejorum.

SEMOL te ORANT, SE VOTI CREBRO CONDEMNES.

Ex Appii Sententiis.

?Inimicis si es⁶ commentus, nec libens aequa.

1. T. Livius *expellere*, Macrobius *ex agro expellere*.

2. T. Livius *res vestra m.*, Macrobius *res publica m.*

3. Traditur *sinas*.

4. Traditur *donum Jovi dedit*.

5. Lapis *Herculis*.

6. Num *si 's?*

Ex Livii Olysssea.

Mea puer, quid verbi ex tuo ore....?
 Neque enim *te* oblitus sum, Laertie noster.
 ? Quando dies adveniet, quem profata Morta¹ est.
 Celsosque ovis aruaque putria et mare magnum.
 Nexabant multa inter se flexu nodum² dubio.
 ... Mercurius eumque eo filius Latonas.
 ? ... vecorde et malefica vacerra.

Ex Naevii Bello Poenico.

Blande et docte percontat, Aenes quo pacto
Trojam urbem liquerit.....
 Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.
 Sacra in mensa Penatium ordine ponuntur.
 Exercitu(s) insulam integrum urit, populat³, vastat.
 [Ut] septimum decimum annum ilico sed[er]gent.
 ? ... que ex auro vesturemque citrosam.
 ? Noctu *Trojad*⁴ exhibant capitibus opertis.
 Seseque ii perire mavolunt ibidem.
 Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].
 Deum adlocutus summi deum regis fratrem.

Ex carmine incerto.

Cum victor Lemno classem Doricam appulisset.

§ 3. — De concursu vocalium in mediis vocibus.

A. — De priore vocali modo correpta modo producta.

Apud veteres Latinos multae vocales ante alias vocales positae longae erant, quas posterior aetas corripuit. *Fieri* dicebatur ut *fīō* : Plaut. Rud. 3,1,14 Atque illa animo jam *fieri* ferocior. Poen. 3,5,43 Consulto hoc factum est mihi ut insidiae *fierent*. Bacch. 2,3,65 auro insidias *fieri*. Trin. 2,4,131 Si in obserendo possint *interfieri*. Captivi 4,2,63 ignem ingentem *fieri*. 5,4,1 Vidi ego

1. Num *Morta* 'st?

2. Traditur *nodorum*.

3. Traditur *populatur*.

4. Traditur *Trojade*.

multa saepe picta quae Acherunti fierent. Bacch. 4,6,18
 Orabat quod istic esset scriptum ut fieret. Trin. 3,2,18
 Atque honori posteriorum tuorum ut vindex fieres. Cas.
 4,1,2 Neque usquam ludos tam festivos fieri. Amph.
 1,2,25 Pater curavit uno ut fetu fieret. Stich. 4,1,58
 Quia nequit, qua lege licuit velle dixit fieri. Amph. 2,1,17
 Vedit nec potest fieri tempore uno. 2,1,40 Nunc venis
 etiam ultiro inrisum dominum, quae neque fieri. 2,2,70
 Eltiam tu quoque adsentiaris huic[e]. Quid vis fieri?¹.

Itidem *fūi*². Ennius apud Ciceronem de Or. 3,42,168 Nos su-
 mus Romani qui *fuimus* ante Rudini. Id. apud A. Gellium
 12,4,4 Partem *fuisset* de summis rebus regundis. Plau-
 tus, Poenulus, prolog. 410 Quo genere gnata qui parentes
fuerint. Asin. 4,1,37 Deum nullum si magis religiosa
fuerit. Capt. 2,2,12 Captus est? Ita. Non igitur nos soli
 ignavi *fuimus*. Mil. gl. 4,8,11 Cogitato identidem tibi
 quam fidelis *fuerim*³. Inde *fuueit* (id est *fūīt*) C. I. L. 1,
 1051. Similiter *adfuisset* Lucilius apud Julium Rufi-
 nianum 31 (Halm, Rethores latini minores p. 46). — Sic *lūi*
 et *plūi* Varro, De lingua latina 9,104 Mueller. *Erūi*, *argūi*
 Priscianus 10,2,12; *Adnūit* sese mecum decernere ferro,
 Ennius apud Prisc. ibid.⁴. Item *rēi* ex *rēi* factum est, *ii* ex
*īi, *īvi*; *allō* ex **lūo*, graece λύω; *dēus* fortasse ex **dīus*,
dīvus, sanscritice *dēvas*. *Denō* autem ex **denū*, **de-*
neuo; nomen enim adjективum *novus* pro **nevōs*, **neuo*
 est, graece νέος pro νέφος, sanscr. *navas*, cum quibus formis
 hae jungendae sunt, *nunc*, *nūper*, *nūdius*⁵, *vū*, *vūv*, *vuv*, sanscr.
nū, *nū*, *nūnam* (nunc). *Tūus* pariter pro *tūos*, **teuos*,
 graece τεός (sanscritice *tava* genetivus est, non possessivus);

1. Alia exempla quaere apud Neue, *Formenlehre der lateinischen Sprache*, Zweite Ausgabe II p. 611. Res nota Donato ad Terent. Ad. 1,2,26.

2. Vide C. F. Guilelmi Mueller *Nachträge zur plautin. Prosodie* p. 84.

3. « Sisenna in Rudente sic : *Fuit* extendit primam syllabam metri gra-
 tia. » Rufinus in Henrici Keil *Grammaticis latinis* VI p. 561,3.

4. Alia quaere apud Neue II p. 497 ss.

5. Vereor ut recte *nūdius* scriptum sit in Ludovici Quicherat *Thesaurus poetico linguae latine*.

suus pro *sūos*, *seuos, graece *ἴος*; quare etiam *sūus* per *ou* scribitur C. I. L. 1, 1007 et *suis* monosyllabum per *ouei* ibid. 1297, ut *tibī*, *sibī* per *ei* 542. 1453. 38. 1008; etiam *suuo* reperitur ibid. 1242.

Nihil igitur erat cur in saturniis *fieri*, *fuit*, *fuisse* non post alios admitterem. Majoris audaciae fuit in vaticiniis duos versus ita scribere ut voces *tūa*, *sūis* ultimum trochaeum efficerent; hoc tamen et veriloquii causa legitimum visum est et in altero saltem exemplo sensus ita versiculos sponte distinguebat ut vix dubitarem. Neque haerere in hoc debebam, quod alibi *tuus*, *suus* aut priorem corripiunt aut syllabas contrahunt; nam apud Plautum promiscue non modo *fieri* et *fieri*, verum etiam *fui* et *fui* vel *fvi* reperiuntur. Trin. 4,3,83 Propter eosdem quorum causa *fui* hac aetate exercitus. Mil. gl. 4,6,11 Namque edepol vix *fuit* copia adeundi atque impetrandi. Rud. 1,1,4 Non ventus *fuit* verum Alcumena Euripidi. Cura. 2, 3,71 Vccat me ad cenam, religio *fuit*, denegare nolui. Captivi 3,4,94 *Fuistin* liber? Fui. Enimvero non *fuit*, nugas agit. Qui tu scis, an tu fortasse *fuisti* meae matri obstetrix? Rudens 2,6,20 Ubi perdidisti etiam plus boni quam milii *fuit*. Trin. 1,2,69 *Fuitne* hic tibi amicus Charmides? Est et *fuit*. 138 Utrum indicare me ei thesaurum aequum *fuit*? — In uno exemplo ex Naevii carmine petito *pūer* cum fiducia scripsi: nam aegre persuaderer hemistichium *Proserpina puer* aliter feriri debere atque *paris]suma fuit*!

1. Non ausus sum legere sic versum ex Naevii Bello Poenico :

Nam divina Monetas filia docūit.

Nam idem Naevius videtur scripsisse :

Summe deum regnator, quianam [me] genūisti
habemusque in elogio P. Scipionis :

QUIBUS SEI IN LONGA *Iicūiset* TIBE UTIER VITA.

Quin posui ex conjectura in carmine fralrum Arvalium :

NE *volueris*, MARMARS, INCURRERE IN PLEORIS.

Somnia enim sunt quae vulgo dicunt de origine harum formarum, neque in iis *fui* latere potest. Potius crediderim unam eamdemque vocalem, eamque

Lucius, Luciom in Scipionum elogiis pro molossis esse jam diu comprobatum est. Prisca igitur aetate longa fuit *i* in *Lucius* sicut in *Lucilius*; at, puto, brevis in *Quinetius*¹ sicut in *Quinctilius*; quod si falsum non est, ex nominibus gentiliciis derivatis in *-ilius* (vel *-idius*) discere est, quae pristina fuerit prosodia nominum in *-ius* desinentium (*Servīus* ergo ut *Servīlius*, *Sextīus* ut *Sextīlius*, *Fufīus* ut *Fufīdīus*). Observavit Buecheler apud Latinos saepe gentilicia per *i* longam scribi, apud Oscos *Kluvatīum* apudque Umbros *Kluvīier i* geminam habere, recteque suspicatus est haec esse veteris prosodiae vestigia². Fortasse nomina quaedam in veteribus lapidibus servata, cum in eius desinant, ei pro *i* accepto sunt pronuntianda³. — Quia duae terminaciones *-īus* et *-īus* fuerunt, duplex fuit quoque exitus vocativo; nam, puto, vetustissimi Romani sic declinare consueverant, *Romolos Romoli*, *Leucetīos Leucetīi*, *Leucīos Leucīi*; postea pro *Romolī*

brevem, in *ū* et *ī* abiisse in *genui* et *genitus*, *līcuit* et *līcitus*. — Ubi cumque tamen etymologia incerta est neque ipse versus certam prosodiā requirit, evendum est ne nimia fiducia posterioris aetatis pronuntiationem admittamus. Nam revera nescimus num Livius scribere non potuisse:

. . . . . cum socios nostros,

auctorque tabulae Regillanae :

Equitatu elephantisque cum omnibus sociis,

et Naevius :

. . . . . Manins Valerius consul partem.

Productionem mediae syllabae in *socius* minime mirarer; quae vox cognata videtur esse sanscritico nomini *sakhā*, accus. *sakhāyam*, vocat. *sakhē*, olimque debuit continere diphthongum.

1. Non ergo in titulo T. Quinetii sic legendum est :

U[t|i] Ti[tus] Quin[ctius] dicta[tor...]

2. *Oskische Bleitafel*. Frankfurt a. M. 1877. P. 50.

3. At prorsus errare videtur Ritschelius (Opusc. iv p. 260 ss.) ubi putat *ius* et *eius* in innumeris exemplis ejusdem terminationis formas duas esse. Scilicet tres distinctas sunt terminaciones (quas si quis rei orthographicae et phoneticæ probe peritus in libello peculiariter se jungere aggredietur, historiam nonnihil adjuvabit), *īus* ut in *Lucius*, *īus* ut in *Quinctius*, *ējus* ut in *Pompejus* (Πομπέιος). Tertia per geminam *i* consonantem pronuntiari debet, ut *ajo*, *Maja*, *ejus*, *cujus*; *e* natura longam habet; *ējus* autem ex *-ēdius* factum est ut *ajjo* ex **agio*, *major* ex **magior*, *mejjo* ex **megio*, *pejor* ex **pedior* (cf. *pessimus* pro **pedsius*).

Romulē dictum est (ut *capē* pro *capī*, *cubilē* pro **cubili*); *Leucetīc*, quod in saliari carmine habemus, pro *Leucetī*; *Lucī* pro *Leucī*; ubi autem *i* produci desita est in nominativo *Lucius*, vulgo propter analogiam incepérunt dicere *Luceti* pro *Leucetie*, *fili* pro *filie*. Eodem discrīmen genetivorum in *-ī* et *-īī* refēro¹. At *mi* vocativus, nisi fallor, demonstrat olim dictum esse *mīus*, ut *tūus* et *sūus*.

In versu quodam carminis saliaris malui pro *prae* scribere *prāī* (ut sunt veteres genetivi primae declinationis in *-āī*) quam particulam nescio quam addere vel thesin hemistichii antepaenultimam sublatam credere.

Jam sequuntur exempla vocalis ante vocalem productae. *Fīant* et *Dēana* vel *Dīana*, quamvis etiam augustea aetate usitata, non segregavi a similibus vocibus.

Ex carminibus Saliorum.

Cume tonas, Leucetie, *praī*² tet tremonti.

Ex vaticiniis.

Campum, millaque multa³ occisa tua.

Quotannis comiter Apollini fīaut.

Privati uti conferant pro se atque suis.

? Cave ī mare manare suo flumine siris⁴.

Ex elogio Calatini.

Populi primarium suisse virum.

Ex elogiis Scipionum.

DVONORO OPTUMO suisce viro.

Luciom Scipione filios Barbati.

CORNELIUS *Lucius Scipio Barbatus*.

QUOJUS FORMA VIRTUTEI PARISUMA fuit.

1. Hodie enim spernenda sunt inventa grammaticorum, qui *re* et *n* in adjectivis, *i* in substantiis adhiberi contendunt. — *Romule dīc* apud Ennium graecum est, haud aliter quam *Mctioeo Fufetioco*.

2. Traditur *prae*.

3. Traditur *multaque millia*.

4. Traditur *sinas*.

Ex Appii Sententiis.

? Faber est [ipse] suae quisque fortunae.

Ex Naevii Bello Poenico.

Prima incedit Cereris Proserpina puer.

Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].

Magnum stuprum populo fieri per gentis.

Prorsus incertum est, quo modo *rei* efferri debeat in tabulis triumphalibus Regilli et Gracchi :

Ejus *rei* ergo aedem Laribus Permarinis vovit.
Cujus *rei* ergo hanc tabulam Jovi dedit donum.

Fortasse *pīa* legendum est in titulo C. I. L. I, 1080.
Sic cum diphthongo umbrice *peihaner* (piandi), osce *peihōi* (pio).

Quarti pedis cum thesis fere brevis sit (nisi ubi quinti thesis supprimitur), hi versus sic legendi sunt:

Ex vaticinio.

Ferisque quae incolunt terras, ūis fuat esca.

Ex elogis Scipionum.

LUCIOM SCIPIONE filios BARBATI.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS hic fūet a[PUD VOS]

CORNELIUS LUCIUS *Scipio* BARBATUS.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS QUEI fūit APUD VOS.

HONOS, FAMA VIRTUSQUE, gloria ATQUE INGENIUM.

FACILE FACTEIS SUPERASES gloriā MAJORUM.

TERRA, PUBLI, PROGNATUM *Publio*, CORNELI.

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum regias refregit.

Ex titulo Caecilii.

BENE REM GERAS ET VALEAS, dcrmias SINE QURA.

Ex Livii Odissea.

Tuque mihi narrato omnia disertim.

Atque escas habe[a]mus mentionem....

Partim errant, nequinont *Graeciam* redire.
 Apud nympham Atlantis *filiam* Calypsonem.
 Simil ac lacrimas de ore *noegčo* detersit.
 ... Mercurius cumque eo *filius* Latonas.
 Topper facit homines ut *[p]rīus* fūcrunt (*num* fūcrunt?)

Ex Livii carmine in Junonem reginam.

Saneta puer, Saturni *filia*, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

Exerciti in *ex-peditōnem* dicit.
 Sanctus Jove prognatus *Putius* Apollo.
 .... simul *atrocīa* porricrent.
 Plerique omnes subigunt sub *sūum* judicium.
 Ferunt puleras creterras *aurēas* lepiatas.
 Novem Jovis concordes *filiae* sorores.
 Quam cum stupro redire ad *sūos* popularis.
 Apud emporium in campo, *hostīum* pro moene.

Ex Naevii epigrammate.

Flerent divae Camenae *Naeviūm* poetam.

Versus Metellorum.

Dabunt malum Metelli *Naeviō* poetae.

In solutis arsibus invenimus *Leucetie*, *GREMŪ[M]*, *VALČAS*,
imperio, *advenīct*, *advenīens*, *arūaque*, *Purpurēus*, *facīant*,
INGENIŪM, *redī[i]t*, *miserīas*, *dubīo*, *auspicīum*, *millīaque*,
alīenigenae, *Sicilīenses*, *patriae*, *Dīomedis*, *legīo*, *pūtrīa¹*,
quiānam, in solutis thesibus *loquīer*, *facīendis*, *licūiset*,
IMPERIŌ, *AUSPICIŌ*, *habē[a]mus*, *pičtati*, *abēuntes*, *alīus*
alīunde, *facīct*, *SAPĒNS*, *legīones*, *genūisti*, *grandīa*,
SAPĒNTIA, *statīam*, *reconciliāt*, *Antīochus*, *Sardinīam*,
REDĒIT. Praeterea vide proximam tabulam (p. 80-81).

B. — De synizesi.

Voces, quales *eo*, *meam*, *tuas* sunt, in poesi vetere
 saepe unius pedis aut thesin aut arsin efficiunt. Plerumque
 discerni nequit utrum altera syllaba corripiatur, ut in

1. Etiam qui primam in hac voce syllabam producunt, *i* propter quae modo p. 78-79 dicta sunt debent corripere.

abi, an ambae coeant, ut in *corumdem* ab Ennio pro molloso posito, vel in Terentii *ais* monosyllabo (supra p. 32). Similiter *duellum*, ubi *u* vocalis est, anapaestum efficerere potest ut *senectus*, aut spondeum ut *eorum*, quod Cn. Naevius in saturnio versu disyllabum fecit. Qui talium vocum exempla ex Plauto petita cupiet, quaerito in C. F. Guilelmi Mueller *Plautinische Prosodie*; exempla ex saturniis non credo alia esse atque haec¹, in quibus de solius *eorum* pronuntiatione constat :

Ex carminibus Saliorum.
Divum em pa cante, divum *deo* supplicate.

Ex valiciniis.

Ferisque quae incolunt terras, iis *fuat* esca.

Ne ninculus mederi *queat*....

Cave in mare manare *suo* flumine siris.

Ex ea tibi, his quae nunc panduntur fatis.

Deorum amplum vitor ad *mea* tempa portato.

Ex elogio Africani.

Quantam columnam, quae res *tuas* gestas loquatur?

Ex titulo Caecilii.

HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD *meas* RESTITISTEI SEEDES.

Ex fabula Regilli.

Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.

Duello magno dirimendo, regibus subigendis.

Ex Livii Odyssea.

Quae haec daps est, qui festus *dies*?....

[Venit] Mercurius cumque *eo* filius Latonas.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur multi mortales.

?..... *eam* carnem.

Quod bruti nec satis sardare *queunt*....

Conferre *queant* ratem aeratam qui perit,

1. Non recte enim Buecheler, caesurae Korschianae (infra I, n. 4) aut ignarus aut immemor, sic versum ex elogio P. Scipionis dimetitur :

Quei apice] in{signe] *divis*] flami[nis] ge[sistei].

? Qui *diu*¹ mare sudantes *cunt* atque sedentes.
Deum adlocutus, summi *deum* regis fratrem.

C. — De *u* modo vocali modo consonante.

Actate prisca vocales adhuc pronuntiabantur, quae postea consonantes factae sunt : *düellum* dicebatur ut *duo*, unde *dvellum*, post *bellum*; sic fortasse etiam *düonus* ante *dvonus* et *bonus*.

Exempla ex saturniis nostris :

Ex vaticiniis.

? Vestros qui campos pascunt placide *perdvelles*².

? Quamvis moventium *dvonum* (vel *düonum*) negumate.

? Victoriam datam, *düello*³ perfecto.

Ex elogio L. Scipionis, Barbati f.

Dvonoro (vel *düonoro*) OPTUMO FUISE VIRO.

Ex tabula Regilli.

Dvello (vel *Düello*) magno dirimendo, regibus subigendis.

Ex Naevii Bello Poenico.

Siltücolae homines *dvellique* (vel *düellique*⁴) inētcs.

Simul *dvona* (vel *düona*) eorum portant ad navis.

U littera post liquidam *r* vel *l* vocalis erat : *lärüa*, *mīlüs*, *silüa*, *söläo*, *völäo*. Quod posteriores *larva*, *milvus*, *silva*, *solvo*, *volvo* dixerunt, similiter egerunt atque Itali hodierni, qui *belva* (*belua*), *parve* (*paruit*) pronuntiant. In

1. Traditur *duua*.

2. Traditur *perduelles* uestros qui uestros campos pascunt placide.

3. Traditur *bello*.

4. Traditur *bellique*.

nostris saturniis invenimus *sīlūicolae*, ārūaque¹; nusquam *lv* aut *rv* dicere cogimur, nam *parūa* si trisyllabum est a corripit ut *parum*, *salūom* ut *salus*. *Puliis*, puto, primam correptam habebat, sed hic etiam *pūlūis* recipi posset. Haec sunt exempla, quibus addi oportet vocem ex carminibus Saliorum desumptam *promeneruat*:

Ex elogio L. Scipionis Cn. f. Cn. n.

AETATE QUOM *parva* (vel melius *parūa*) POSIDET HOC SAXSUM.

Ex tabula Gracchi.

Exercitum... *salvomque* (vel melius *saliomque*) atque incolumem.

Ex Livii Odyssea.

Celsosque ocris arūaque putria et mare magnum.

Ex Naevii Bello Poenico.

Silūicolae homines bellique incertes.

Viciassatim volvi (vel melius *volūi*) victoriam.....

Ex carmine rusticorum.

Hiberno *pulvere* (vel melius *pulūere*) verno luto grandia farra.

Ubi cumque de sono dubitari potest, vocalem suaserim efferre potius quam consonantem. Nam apud Plautum *mīlāns*, *lārūa* (itidem *rēlīcūs*) metrum requirit, numquam *milvus*, *larva* (neque magis *reliqvus*); inter *silva* et *sīlūa*, *volverim* et *vōlūerim*, *salvos* et *sālīos* plerumque distingui nequit (nos igitur homines hodierni cum Plauti vel ejus aequalium verba laudamus sine jure *u* consonantem in his vocibus consuevimus ponere); atque etiam in talibus non-numquam *u* vocalis locum pro corrupto habitum sanat, ut hemistichium *dicere salūae sient* (supra p. 52 in adnot.). Equidem non mirer, si quis demonstret in antiquissimo

1. A in *arvum* corripienda est, quamquam *arvalis* cum apice scriptum invenimus C.I. L. vi, 913, atque *ambarvalia* dicitur, non **ambervalia*. Nam ārūus adjективum sine dubitatione ulla factum est ab ārare ut *pasciūs a pascere*; quae vox neque propter jocum ārvus neque propter metrum ārūus pronuntiari potest in versu Plautinae Trueulentii 1,2,47 : *Non aruuus hic sed pascuust (codices pascus est) ager si orationes.*

Latinorum sermone (praeter in compositis, qualia sunt *intervenio, super-venio*) numquam *lv, rv* pronuntiatum esse.

§ 1. — De epenthesi et syncopa.

Huc pertinent hi versus:

Ex vaticiniis.

Sed neque credes tu mihi donec *compleris sanguis*.

Cave in mare manare suo flumine *siris*¹.

Ex tabula Mummi.

OB HASCE RES BENE GESTAS QUOD IN BELLO vorat²,
HANC AEDEM ET SIGNU *Herculis*³ VICTORIS IMPERATOR.

Ex dedicatione Vertulejorum.

DONU DANUNT *Herclei*⁴ MAXSUME MERETO.

Ex Appii Sententiis.

Amicum cum vides, *obliscere*⁵ miserias.

Ex Livii Odyssea.

Ibidemque vir summus, adprimus, *Patricoles*⁶.

De syncopa in *compleris, siris, vorat, obliscere* nihil opus est dicere.

Ἡράκλης latine abiit in Ἡρε[ο]λεσ Ἡρε[ο]λεσ, ut Ἀγκλήπιος in Aesc[u]lapius; vocalis insiticia rursus abjecta est in *hercle* ut vocalis vetus in *circlus*, accusativumque *Herclem* in exitu hexametri Enniani habes apud Gellium 43,23,18: ergo in *Herculis*, *Herclei* pro HERCULIS, HERCOLEI non est cur haereas. HERCLI praeterea exstat in lapide, C. I. L. v, 2, 5498.

In versu Livii Andronici *Patrōclus* servari posset thesi paenultima sublata (ea autem aetate *Patrōclus* admitti ne-

1. Traditur *sinas*.

2. Lapis *voverat*.

3. Lapis *Herculis*.

4. Lapis *Hercolei*.

5. Traditur *obliviscere*.

6. Traditur *Patroclus*.

quit, quod volbat Korschius), nisi cum Bergkio scribendum esset *Patricoles*; de hac forma vide Ritschelii Opuscula II p. 476. Epentheses reliquae, de quibus Ritschelius in eodem libro agit, ut *drach[u]ma*, *tech[i]na*, *m[i]na*, in saturniis superstitibus non reperiuntur. Ne in elogio P. Scipionis Africani majoris Ennio attributo *colum[i]nam* pro *columnam* legere velis, admonet versus ex carmine incerto:

Cum victor *Lemno* classem Doricam appulisset.

Nam *Lēm[i]no* admitti non potest. Itidem apud Livium noli legere

Apud nympham *At[o]lantis* filiam Calypsonem,
aut apud Cn. Naevium

Bicorpores Gigantes magnique *At[o]lantes*;
nam Plautus dixit sine vocali inter *t¹* et *I* ḥatletice
(Bacch. 2,3,14 ; Epid. 4,1,20). Apud Livium in

Mandisset impius *Cyclops*.....

nihil refert utrum scribas *Cuclops* an *Cuc[o]lops* vel
Cuc[u]lops (etiam possis *Cocles* et *Cocules*). In ejusdem
versu

Carnis vinumque quod libabant *anclabatur*,
anc[u]labatur scribi nequit². Si *poplo* legeres, claudi-
caret hic versus ex Cn. Naevii Bello Poenico :

Magnum stuprum *populo* fieri per gentis;
contra versus Ennio attributus de Scipione Africano ma-
jore optime sic procedet, cum fere purus sit quartus tro-
chaeus :

Quantam columnam faciet [tibi] *poplus* romanus?

1. Satis enim notum est, tempore Plauti pro θ, φ, χ semper *t*, *p*, *c* scri-
ptum et pronuntiatum esse. Vide quae dicuntur infra II, 1, 1 ad titulum
Mummii.

2. Contra inserendum est *u*, si cum Hermanno sic versus discepseris :

• • • • • carnis autem
Vinumque quod libabant *anc[u]labatur*.

Temp[u]la in uno ex vaticiniis a T. Livio servatis legere suadet Hermann, Epitome doctrinae metricalae ed. alt. p. 222, quod satis probabile videtur :

Donum amplum^l victor ad mea *tempula* portato.

Maxima cum dubitatione infra (Part. II lib. 1 § 6) locuturi sumus de versu Naevii sic fortasse scribendo :

Transit Melitam Romanus, insulam *integ[e]ram*.

Ultimum versum in dedicatione Vertulejorum sic efferre jubebat Korschius, cui nos in hoc aegre assentiremus :

SEMOL TE ORANT, SE VOTI *creb[e]ro* CONDEMNES.

§ 5. — De voce **VIR.**

In carmine Cn. Naevii de Bello Poenico duo versus reperiuntur, ubi *viri*, *viros* priorem syllabam producunt, quod Theodorus Korsch agnovit :

Multi alii e Troja strenui *viri*.

Sin illos deserant fortissimos *viros*.

Nam male in altero *virorum* pro *viros* emendatum est. *Vir* enim respondet sanscritico *vīras*, lithuanico *vyras*, quae ab Ario-Europaeis dictum esse *wīros* demonstrant. Ita demum intellegitur cur latine *viri*, non **veri* dicatur ; nam *i* correpta ante *r* posita in *e* fere abit (sic legitur et *legere*, *capit*ur et *capere*, *legisse* et *legeram*, *faliscus* et *Faleria*, *si-sto* *gi-gno* et *se-ro* pro **si-so*). Apud Umbros autem *veiro* casu accusativo plurali reperitur ; id pronuntiandum est *wīrō[f]*.

Sane mirum est *vīri* latine correptum esse. Sed simili modo *pejērare* pro *perjūrare* habemus, quod adhuc explicatione caret ; neque magis scimus cur dicatur *hūmanus* et *hōmo*, *pūblicus* et *pōpulus*.

§ 6. — De genetivo pronominalium.

In saturniis nostris non reperiuntur genetivi *illius*, *unius* et similes; *hujus* quoque deest; tantummodo *eius* et *quojus* vel *cujus* habemus:

Ex elogio Barbati.

Quojus forma virtutem parisum fuit.

Ex tabula Regilli.

Ductu auspicio imperio felicitate *eius*.

Eius rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi dedit donum.

Ex tabula Mummii.

DUCTU AUSPICIO IMPERIOQUE ejus ACHAJA CAPTA.

Ex titulo Atistiae.

Quojus (corporis) reliquiae quod superant sunt in hoc.

Ex Naevii Bello Poenico.

Jamque *eius* mentem fortuna fecerat quietem.

In primo Regillanae tabulae versu *eius* trochaeus est. Pro pyrrhichio adhibetur in Naevii versu, in versu tabulae Mummiiana (nam dactylus *eius A-* propter divisionem thesis legitimus non esset, atque in hac sede thesin plerumque singulae breves efficiunt), etiam ut videtur in ultimo versu tabulae Regillanae, sed *rei* vel *re synalopham pati* potest, ut *eius* spondeus vel iambus fiat. *Quojus* pro pyrrhichio est, si recte *corporis* sustuli, in titulo Atistiae. In elogio Barbati *quojus* et in tabula Gracchi *cujus*, ut libuerit, pro iambo vel pro spondeo vel (quod tamen in elogio Barbati aegre ferrem, quia sic deficeret caesura Korschiana, de qua infra I, ii, 4) pro pyrrhichio accipies.

Ii genetivi pro pyrrhichiis sunt in permultis Plauti locis. Praeterea habes apud Naevium in Ribbeckii editione

altera : tragoeed. 3 Omnes formidant homines *ejus* valentiam. Com. 2 *Hujus* autem gnatus dicitur geminum alterum. 109 *Cujus* facta viva nunc vigent, qui apud gentes solus praestat. Sic C. I. L. 1, 1422 *Quojus* fatum acerbum populus indigne tulit.

In exemplis per codices manu scriptos servatis pro *cujus*, *ejus* disyllaba plerumque licet monosyllaba ponere *cui*, *ei*; sed in exemplis qui in lapide exstant de forma dubitari nequit. At vereor ut recte conjecterint qui formas nescio quas *quois*, *eis*, *hois* proposuerunt. Ceterum, qui de hac re plura desiderat, legat Samuel Brandt, *De varia quae est apud veteres Romanorum poetas scenicos genetivi singularis pronominum forma ac mensura*, Lipsiae, 1877.

§ 7. — De rhythmo in vocibus singulis.

Apud poetas scenicos maximi momenti est quem hic *rhythnum in vocibus singulis* nomine appellavimus. Id est, non solum curant poetae ut legitimus sit numerus legitimusque ordo syllabarum sive productarum sive correptarum, verum etiam singulas voces respiciunt, neque in unaquaque versus sede alias vocum species admittunt quam certas longo usu sollemnique observatione comprobatas. Quod etiam apud poetas dactylicos aliquando videre est, qui fere omnes in exitu versuum *tegmine fagi* vel *lentus in umbra* vel *permisit agresti* vel *albaque circum* admittunt, respuunt *nox vigilare* vel *omnes vigilare* vel *conspiciturus*. Idem in exitu distichi bene *omne favos* aut *respicimus* ponunt, rejiciunt *nos agimus*. In initio versus est qui *Semper praesidium*, est qui *Praesidium semper libentius* ponat. Accentus autem quia a forma specieque vocum omnino pendet, persaepe in eodem loco positus reperitur, ut leviter insipienti proclive sit, quod alia causa efficerit, id vi accentus tribuere : quo errore tantum non tota hodie Germania deluditur atque jamdudum laborat.

Apud scenicos igitur poetas similes illis sunt de rhythmo

vocum religiones, quas vulgo (neque rectius) docti propter accentus respectum servari credunt. Exempli gratia in Terentiana Phormione vox in spondeum desinens, ut *ambobus*, *salutatum*, *faciendum*, circa centies vicies quinque in ultima syllaba recipit arsin versus paenultimam, semel (v. 619) arsin antepaenultimam; consulto igitur poeta versu 22 in fine *faciam dicundi mihi*, non *dicundi faciam mihi* scripsit, 44 *genium compersit* non *compersit genium*, 48 *puero natalis* non *natalis puero*, 63 *fratrem majorem* non *majorem fratrem*, itidemque 65 *scenibus ambobus*, 207 *tibi nunc faciendum*, 213 *dictis protelet*, 294 *timuit adulescens*, 298 *potius ducebat*, 334 *ducent damnatum*, 345 *plane praesentem*. Sed id quia consulto fecit, non ideo fecit propter accentus cum arsi consociatione, ut plerique volunt: nam cur 43 *vix de demenso suo non dé deméndo vix suo vel víx deméndo dé suo* scripsit? cur 130 *tánta te impendent mala non tánta impéndent té mala*, 391 *néque mi cognatus fuit non néque cognátus mi fuit*, 505 *út conflictares malo non conflictáres út malo*, 514 *hóram ne oppertus sies non hóram oppérthus né sies*, cur 543 *sí nil nanciscor mali non níl nancíscor sí mali*, cur 935 *quín tu mi argentum cedo non quín tu argéntum mi cedo?*

Alia prorsus est observatio, sed iisdem poetis non minus usitata, ut dactylus sic informari possit, *sed tibi*, *esset tibi*, *sed numerus*, *esset numerus*, *adveniam*, *advenienti*, *sed quod erat*, *esset quod erat*, non autem sic, *omnia*, *praesentibus* et, *arma virum*, *praesente viro*. Id est, ultima vocis alicujus syllaba solulæ arsis vel thesis pars esse nequit (quod jam supra p. 54 significatum est). Ut igitur ex Phormione iterum exempla petam, in ea fabula quadragies quinque vox in dactylo desinens synaloepham patitur, septies terminatio dactylica trochaeum et semipedem efficit, semel (vers. 1014) *haecinc* ultima synaloepham paciente ictum accipit in paenultima¹, ne semel quidem terminatio

1. *Ne scio* (vers. 193) ea aetate pro duplice voce haberi debet.

dactylica, infecta synaloepha, in uno pede continetur.

Haec et similia si consideraveris, facile concedes nihil in re metrica esse actum, si quis pedes syllabasque tantummodo, non voces quoque sedulo tractaverit. Atque nobis, cum ad hunc librum conficiendum informandumque judicium nostrum aliorum libros perlegeremus, maxime molestum erat quod omnes hanc partem laboris aut omnino spreverant atque neglexerant, aut singulas observationes obiter tangentes potius in mente dubitationem movebant quam certi quidquam exprimere videbantur. Itaque sub hac paragrapgo voluimus rem totam ita tractare, ne umquam in futurum eadem molestia doctos afficere possit. Quod ut consequeremur, universas voces attulimus, quotquot in fragmentis nostris reperiuntur; maluimusque longitudine hujus disquisitionis pigros lectores frangere, quam labori proprio chartaeve parcere atque dimidia parte operis confecta in ipsa via consistere.

Voces igitur tractabimus primum monosyllabas, dein iambicas (vel quae pyrrhichium efficiunt), postea spondiacas (vel trochaicas), quarto loco eas quae in spondeum desinunt (vel in trochaeum), quinto anapaesticas (quaeve efficiunt tribrachum), sexto quae desinunt in anapaestum (vel tribrachum), septimo quae ereticum (vel dactylum) efficiunt aut in eum cum pedem desinunt. Ergo prosodium ultimae syllabae in tabulis conficiendis non curavimus; ea autem semper nomina elegimus quae in producta ultima legitima essent, *spondiacas* exempli gratia dicentes pro *spondiacis* et *trochaicis*. Hoc autem ideo, quia propter productionem vi arsis effectam, de qua supra in § 2 actum est, ultimae syllabae ultracumque sint prosodia uno tamen eodemque modo omnes persaepe a poetis adhibentur.

A. — Voces monosyllabae.

Voces monosyllabae aut in arsi esse possunt, aut extra arsin.

a. — Voces monosyllabae in arsi.

Apud poetas scenicos voces monosyllabae persaepe arsin recipiunt. Sic Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 1 *Si malos imitabo tum tu pretium pro nexa dabis.* 3 Accensa et praeda per participes aequiter. 15 Mirum videtur *quod sit factum jam diu.* 23 Obsecro te Anciale matri *ne quid tuac advorsus fuas.* 37 *Quo Castalia per struices saxeas lapsu accidit.* — Naevius ibid. : trag. 4 *Quod tu mi gnate quaeso ut in pectus tuum.* 9 *Quin ut quisque est meritus praesens pretium pro factis ferat.* 17 Laetus sum laudari me *abs te pater a laudato viro.* 24 Vos *qui regalis corporis custodias.* 26 Ingenio arbusta nata sunt non obsita. — Plautus in Trinummi prologo : 4 Nunc ne quis erret vostrum paucis in viam. 13 Is *rem paternam me adjutrice perdidit.* 22 Tantum est, valete, adeste cum silentio. Ibid. act. 1 sc. 1 v. 4 Concastigabo pro conmerita noxia. 5 Invitus ni id me invitet ut faciat fides. 7 Ita plerique omnis *jam* sunt intermortui. 10 Neque quicquam hic vile *nunc* est nisi mores mali. 13 Faciunt pars hominum quam *id* quod prosint pluribus.

In versibus saturniis voces monosyllabae similiter persaepe arsin primam, secundam, quartam, quintam occupant¹:

Ex carminibus Saliorum.

?Divum em pa cante, divum deo supplicate.
?Divum em pa[trem] cante, divum deo supplicate.
Cume tonas, Leuctrie, pra*t*et tremonti.
?Quot[i] ibe tet... .

Ex carmine Arvalium.

?NE VOLUERIS, MARMARS, INCURRERE in PLEORIS.
?SATUR su, FERE Mars... .

1. In tabulis infra subjectis, quo facilius sedes arsium vel thesium perspiciatur, alio paginae loco incipere jussi sunt versus in quibus considerandi sunt pedes impares, alio versus in quibus pedes pares.

Ex vaticiniis.

... deferet amnis *in* pontum magnum.
 Privati uti conferant pro *se* atque suis.
 Qui *jus* populo plebeique *is* dabit summum.
 Qui *jus* populo plebeique *is* dabit summum.
 Ille si recte facitis, gaudebitis semper
 Fietque *res* melior, nam *is* divus extinguet.
 ?Cave *in* mare manare suo flumine siris.
 Tum *tu* insiste audax hostium muris,
 Memor, quam *per* tot annos obsides urbem.
 ?Sacraque patria, quorum *ob* cura missa.

Ex elogis Scipionum.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS *hic* FUET A[PUD VOS].
 GNAIVOD PATRE PROGNATUS, FORTIS vir SAPIENSQUE.
 CONSOL, CENSOR, AIDILIS *quei* FUIT APUD VOS.

AETATE *quom* PARUA POSIDET HOC SAXSUM.
 AETATE QUOM PARUA POSIDET *hoc* SAXSUM.
 QUOIEI VITA DEFECIT, *non* HONOS, HONORE.
 Is *hic* SITUS QUEI NUNQUAM VICTUS *est* VIRTUEI.
 ANNOS GNATUS XX *is* LOCEIS MANDATUS.
 NE QUAIRATIS HONORE *quei* MINUS SIT MANDATUS.
 NE QUAIRATIS HONORE QUEI MINUS *sit* MANDATUS.

Titulus Caecilii.

Illoc *est* FACTUM MONUMENTUM MAARGO CAICILIO.
 HOSPES, GRATUM *est* QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES
 BENE *rem* GERAS ET VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

Ex titulis Eurysacis et Atistiae.

EST *hoc* MONIMENTUM...
 QUOJUS RELIQUIAE QUOD SUPERANT sunt IN HOC...

Ex titulo Quinetii.

Jovis pater atque divi omnes *hoc* dederunt.

Ex tabula Regilli.

Caput patrandae pacis *haec* pugna exeunti.

Ex tabula Gracchi.

In ea provincia caesa hostium *aut* capta.

Ex tabula Mummi.

OP HASCE PCS BENE GESTAS, quod IN BELLO VO(VE)BAT.

Ex dedicatione Vertulejorum.

QUOD, *re* SUA DIFEIDENS ASPERE AFLEICTA,
PARENS TIMENS HEIC VOVIT, VOTO *hoc* SOLUTO.

Ex Appii Sententiis.

Ne *quid* fraudis stuprique ferocia pariat.
Amicum *cum* vides, obliscre miserias,
Inimicis si *es* commentus, *nec* libens aequa.

Ex Livii Odyssea.

Mea puer, quid verbi *ex* tuo ore...
? Argenteo polubro, aureo *et* glutro.
Quae *haec* daps *est*? qui festus dies?...
Quae haec daps *est*? qui festus dies?...
Quando dies adveniet *quem* profata Morta est.
[Aut] in Pylum adveniens *aut* ibi ommentans.
[Aut] in Pylum adveniens *aut* ibi ommentans.
Ibidemque *vir* summus, adprimus, Patricios.
Celsosque ocris aruaque putria *et* mare magnum.
? Me carpento vehente *in*¹ domum venisse.
Simul *ae* lacrimas de ore noegeo detersit.
Quamde mare saevum; vir[es] *et* cui sunt magnae.
Quamde mare saevum; vir[es] *et* cui *sunt* magnae.
Topper facit homines *ut* prius fuerunt.
? . . . . . *sic* quoque situm est.
? Dusmo *in* loco . . .
. . . . . *cum* socios nostros.

Ex Naevii Bello Poenico.

Inerant signa expressa *quo* modo Titani.
Blande *et* docte pereontat, Aenes *quo* pacto.
Postquam avem aspexit *in* templo Anchisa.
Sacra *in* mensa Penatium ordine ponuntur.
? . . . . *sint* quae Lutati.
Sicilienses paciscit obsides *ut* reddant.
Honoriae honustae stabant *in* flistris.
Plerique omnes subigunt *sub* suum judicium.
Quod bruti *nec* satis sardare queunt...
Summe deum regnator, quianam [me] genuisti?
Flentes ambae, abeuntes lacrimis *cum* multis.
Conferre queant ratem aeratam *qui* perit.
Quam *cum* stupro redire ad suos popularis.
Quam *cum* stupro redire *ad* suos popularis.

1. Traditur *vehementem* *domum*.

?Magnum stuprum populo fieri *per gentis*.
· Simul dvoa eorum portant *ad navis*.

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales *si foret fas flere*.
Obliti *sunt* Romae loquier lingua latina.

Ex Carmine Priami.

Veteres Casmenas, cascas *res*, volo profari.

Verba pontificum.

Diebus *te* quinque calo, Juno Covella.

Monosyllaba numquam sextam arsis sedem occupant
(quamquam vix dubitandum est, quin si integra Livii An-
dronici Naeviique carmina haberemus tales exitus inveni-
remus versuum, *fas est, fas sit*); tertiam in his tantum-
modo exemplis:

Ex vaticiniis.

?Hostem, Romani, si *ex agro pellere vultis*.

Ex ea tibi, his *quae nunc panduntur fatis*.
Donum amplum victor *ad mea tempa portato*.

Ex elogio Africani.

Quantam columnam, *quae res tuas gestas loquatur?*

Ex Livii Odyssea.

Neque enim te oblitus *sunt*, Laertie noster.
Carnis vinumque *quod libabant anelabatur*.

Ex Naevii Bello Poenico.

Exerciti in *ex- -peditionem ducit*.

Verba pontificum.

Septem diebus *te calo, Juno Covella*.

In his versibus ex vaticiniis petitis inter vocem monosyl-
labam et vocem insequentem hiatur :

Privati uti conferant pro *se*¹ atque suis.
Tum *tu insiste audax hostium muris*.

1. Num *sed?*

In uno versu ex Cn. Naevii Bello Poenico praepositio quae vocis compositae initium est pro monosyllabo singulari stat :

Exereiti in *ex-* -peditionem ducit.

β. — Voces monosyllabae extra arsin.

Apud poetas scenicos voces monosyllabae et in anacrusi et in reliquis thesibus stare possunt, sive synaloepham patiuntur sive ipsae pro thesi prove thesis dimidia parte numerantur. Sic Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 1 Si malos imitabo tum *tu* pretium pro noxa dabis. 3 Accensa *et* praeda per participes aequiter. 10 in sedes conlocat *se* regias. 23 Obsecro *te* Anciale matri ne *quid* tuae advorsus fuas. 31 *sed qui sunt hi qui* ascendunt altum ocrim? — Naevius ibid. : trag. 1 *Quod tu mi* gnate quaeso *ut* in pectus tuum. 4 Contempla placide formam *et* faciem virginis. 16 Tunc ipsos adoriant ne *qui hinc* Spartam referat nuntium. 17 Laetus sum laudari me abs *te* pater *a* laudato viro. 25 ite actutum *in* frundiferos locos. — Plautus in Trinummi prologo : 2 Sequor sed finem fore *quem* dicam ne scio. 4 *Nunc ne quis erret* vostrum paucis in viam. 11 Accipite *et* date vocivas auris *dum* eloquor. 13 *Is* rem paternam *me* adjutrice perdit. Ibid. act. 1 sc. 1 v. 1 Amicum castigare *ob* meritam noxiā. 2 Immoene est facinus verum *in* aetate utile. 10 Neque quicquam *hic* vile nunc *est* nisi mores mali. 13 Faciunt *pars* hominum *quam* id *quod* prosint pluribus. 15 *Quae in* rebus multis opstant odiosaeque sunt.

Haud aliter in saturniis est. Jam sequuntur exempla in quibus synaloephae locus non est :

In primo, secundo, quarto, quinto pede.

Ex carminibus Saliorum.

? Divum *em* pa cante, divum deo supplicate.

? Quot[i] ibe tet ..... tonare.

Ex carmine Arvalium.

NE VELUER, . . . INCURRERE IN PLEORIS.
SATUR *tu*, FERE MAR[MAR]S, . . . ENSALI *sta* . . .

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te alienigenae
Manus cogant *in* campo Diomedis conserere.
Sed neque eredes *tu* mihi donec compleris sanguis.
Caro tua, *nam* mihi ita Juppiter fatust.

Vomicam *quae* gentium venit [ea] longe.
Vestros *qui* campos pascunt plaeide perdvelles.

Manu emissam *per* agros rigabis. . . .
Memor, *quam* per tot annos obsides urbem.
Memor, quam per tot annos obsides urbem.
Ex ea tibi, *his* quae nunc panduntur fatis.

Ex elogiis Scipionum.

MORS PERFECIT TUA *ut* ESSENT OMNIA BREVIA.
QUA RE LUBENS TE *in* GREMIU, SCIPIO, RECIPIT.

AETATE QUOM PARUA POSIDET *hoc* SAXSUM.
IS HIC SITUS *quei* NUNQUAM VICTUS EST VIRTUTEI.

Ex elegio incerto.

Summas opes *qui* regum regias refregit.

Ex titulo Caccilii.

BENE REM GERAS *et* VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

Ex titulo Atistiae.

QUOJUS¹ RELIQUIAE *quod* SUPERANT SUNT *in* HOC . . .

Ex tabula Graechi.

In ea provincia caesa hostium *aut* capta.
Cujus rei ergo *hanc* tabulam Jovi dedit donum.

Ex tabula Mummii.

OB IIASCE RES BENE GESTAS, QUOD *in* BELLO VO(VE)RAT²,
HANC AEDEM *et* SIGNU HERG(U)LIS VICTORIS IMPERATOR.

1. Lapis *Quojus corporis reliquiae* . . .

2. In hoc versu *in* potius *in* debiliore arsis parte stare, quam extra arsin, dici deberet.

Ex dedicatione Vertulejorum.

PARENS TIMENS *heic* VOVIT, VOTO HOC SOLUTO.
SEMOL TE ORANT, *se* VOTI CREBRO CONDEMNES.

Ex Livii Odyssea.

Mea puer, *quid* verbi ex tuo ore.....
? Argenteo polubro, aureo *et* glutro.
Quae haec *daps* est? qui festus dies?.....
Quae haec daps est? *qui* festus dies?.....
? Quamde mare saevum; vir[es] *et* cui sunt magnae.
..... inferus *an* superus.
Topper eiti ad aedis venimus Circæa.

Ex Naevii Bello Poenico.

Exerciti *in* ex- -peditionem dueit.
Multi alii *e* Troja strenui viri.
? Blande et docte percontat, Aeneas *quo* pacto.
? Irque susum *ad* caelum sustulit suum rex.
Convenit, regnum simul atque locos *ut* haberent.
Sicilienses pacisicit obsides *ut* reddant.
Et venit *in* mentem hominum fortunas.
..... *ex* auro vestemque citrosam.
Magnum stuprum populo fieri *per* gentis.
Apud emporium *in* campo hostium pro moene.
Apud emporium in campo hostium *pro* moene.
Multa alia *in* isdem inseruntur.

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales si foret *fas* flere.

Versus antiquus.

Quasi messor *per* messim unumquemque spicium.

In anacrusi.

Ex carmine Arvalium.

E NOS, LASES, JUVATE.
E NOS, MARMOR, JUVATO.
Ne VELUER... INCURRERE IN PLEORIS.

Ex vaticiniis.

Sed neque credes tu mihi donec compleris sanguis.
Ex terra frugifera; piscibus atque avibus.

*Qui jus populo plebeique [is] dabit sumnum.
Hoc si recte facitis gaudebitis semper.*

Ne ninculus mederi queat.....

*Tum tu insiste audax hostium muris.
Ex ea tibi, his quae nunc panduntur fatis.*

Ex elogiis Scipionum.

*Hoc OINO PLOIRUME COSENTIONT R...
Hec CEPIT CORSICA ALERIAQUE URBE...*

*Mors PERFECIT TUA UT ESSENT OMNIA BREVIA.
Qua RE LURENS TE IN GREMIU, SCIPIO, RECIPIT.*

*Is HIC SITUS QUEI NUNQUAM VICTUS EST VIRTUTEI.
Ne QUAIRATIS HONORE QUEI MINUS SIT MANDATUS.*

Ex titulo Caecilii.

Hoc EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO CAECILIO.

Ex titulo Eurysacis.

Est HOC MONIMENTUM.....

Ex tabula Gracchi.

*In ea provincia caesa hostium aut capta
Re felicissime gesta.....*

Ex tabula Mummi.

*Ob HASCE RES BENE GESTAS QUD IN BELLO VO(V)E)RAT.
Hanc AEDEM ET SIGNU HERC(U)LIS VICTORIS IMPERATOR.*

Ex dedicatione Vertulejorum.

Quod RE SUA DIFEIDENS ASPERE AFLEICTA.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stuprique ferocia pariat.

Ex Livii Odyssea.

*Quae haec daps est? qui festus dies?...
[Aut] in Pylum adveniens aut ibi ommentans.
Me carpento vehente in domum venisse.
Nam divina Monetas filia docuit.
Jani in altum expulsa lintre.....
At eeler hasta perrumpit pectora ferro.*

Ex Naevii Bello Poenieo.

*In*¹ auream -molabat vietimam pulcram.
Id quoque paciscent, moenia.....
Quod bruti nec satis sardare queunt....
Res divas edicit, praedicit castus.
Qui diu mare sudantes eunt atque sedentes.
Sin illos deserant fortissimos viros.

Ex Carmine Priami et carmine ineerto.

Et Pri[a]mum.....
Cum victor Lemno classem Doricam appulisset.

Verba legati.

Tum patriae compotem me numquam siris esse.

In tertio et sexto pede.

Ex vaticiniis.

Cum[e] populus dederit ex publico partem.
 Privati uti conferant pro se atque suis.
 Fielque res melior nam is divus extinguet.
 Ex ea tibi his quae nunc panduntur fatis.
 Ea in[du]staurata ut assolet facito.

Ex elogiis Scipionum.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS HIC FUET A[PUD VOS].

CONSOL, CENSOR, AIDILIS QUEI FUIT APUD VOS.

Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

Ex titulo Atis!iae.

?FUIT... UXOR mi², FEMINA OPTUMA VEIXSIT.

Ex tabula Regilli.

?..... vieta fusa contusa fugata est³.
 Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.

Ex tabula Gracehi.

Iterum triumphans in urbem Romam redi[i]t.

1. Traditur immolabat auream.

2. Lapis mihei.

3. Num fugata 'st? — Traditur fugataque est.

Ex Livii Odyssea.

Quando dies adveniet quem profata Morta est¹.
 Igitur demum Ulixī cor frixit prae pavore.
 Nexabant multa inter se flexu nodum dubio.
 ..... sie quoque situm est².
 ..... vecorde et malefica vacerra.

Ex Naevii Bello Poenico.

Irque susum ad caelum sustulit suum rex³.
 Simul alias aliunde ruminant inter se⁴.

Aliunde.

Tum patriae compotem me numquam siris esse.
 ? Septem diebus te ealo, Juno Covella.

In his versibus monosyllaba synaloepham patiuntur aut
 pati saltem possunt :

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te alienigenae
 Ferisque quae incolunt terras, iis fuat esca.
 Hostem, Romani, si ex agro pellere vultis.
 Fietque res melior, nam is divus extinguet.

Ex elogio P. Scipionis.

Quei APICE INSIGNE DIALIS FLAMINIS GESISTEI.
 QUIBUS sci IN LONGA LIQUISSET TIBE UTIER VITA.
 QUA RE LUBENS te IN GREMIU, SCIPIO, RECIPIT.

Ex titulo Caecilii.

HOSPES, GRATUM EST quom APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.

Ex tabula Regilli.

? Equitatu elephantisque cum omnibus sociis⁵.

Ex dedicatione Vertulejorum.

SEMOL te ORANT, SE VOTI CREBRO CONDEMNES.

1. Num *Morta* 'st?

2. Num *flam* 'st?

3. Traditur *sus* *res*.

4. Traditur *sese*.

5. Voces *cum omnibus sociis* apud T. Livium alieno loco positae.

Ex Appii Sententiis.

..... *qui animi compotem esse.*
Inimicis *si es*^t commentus, nec libens aeque.

Ex Livii Odyssea.

Neque enim *te* oblitus sum, Laertie noster.
?Simul ac lacrimas *de ore* noegeo detersit.
Jau in altum expulsa lintre.....

Ex Naevii Bello Poenico.

?Ibi foras *cum* auro illi[n]e exibant.

In hoc Naevii versu vox monosyllaba in anacrusi hiatum admittit :

Rem hostium concinnat.....

B. — Voces iambicae.

Voces iambicae, ut ceterae voces disyllabae omnes, aut arsin in syllaba altera habere possunt, aut eam in priore habere, aut extra arsin stare.

α. — Arsis in syllaba altera.

Apud poetas scenicos : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 1 Si *malos* imitabo tum tu pretium pro noxa dabis. 14 *Procat*, toleratis temploque hanc deducitis. 27 Ne *fame* perbitat. — Naevius ibid. : trag. 45 Propter amnem *aquam* creterris sumere ex fonte. Com. 11 Vicistis. Volup est. Quo modo ? Dicam tibi. 24 Alteris *nuces* in proclivi profundere. 32 Laudes *ago* cum votis me multat meis. 78 Ali dat anulum spectandum, et a *labris* alium invocat. 86 Salui et fortunati sitis duo *duum* nostrum patres. 93 Domos *patres* patriam ut colatis potius quam peregrini probra. Plautus in Trinummi prologo : 2 *Sequor* sed finem fore quem dicam

4. Num *si* 's?

ne scio¹. 17 *Senes* qui hoc venient i rem vobis aperient. Ibid. act. 1 sc. 2 vers. 1 *Larem* corona nostrum decorari volo. 30 *Malis* te ut verbis multis multum objurigem. 47 *Jovi* coronam de capite ex Capitolio. 160 Juxtaque eam curo cum *mea*. Recte facis. 184 *Pauci* sint faxim qui *sciant* quod ne sciunt. 2,2,49 Quid is, egetne? *Eget*. Habuitne rem? Habuit. Qui eam perdidit? 71 Quando equidem nec tibi bene esse potest *pati* neque alteri. 84 Nam sapiens *quidem* pol ipsus singit fortunam sibi.

In saturniis :

Arses secunda et quinta².

Ex carminibus Saliorum.

Cume *tonas*, Leucetic, praï tet tremonti.
Quot[i] ib[e] tet ..... tonare.

Ex carmine Arvalium.

SATUR FU, FERE [MAR]MARS, LIMEN ?sali, STA BERBER.

Ex vaticiniis.

Ferisque quae incolunt terras, *iis* fuat esca.
Caro *tua*, nam mihi ita Juppiter fatust.

Qui jus populo plebeique [is] dabit sumnum.
Decem *viri* graeco ritu hostiis faciant.

? Ex ea *tibi* his quae nunc panduntur fatis.

Ex elogiis Scipionum.

? CONSOL, CENSOR, AIDILIS HIC fuet A[PUD VOS].

GNAIVOD patre PROGNATUS, FORTIS VIR SAPIENSQUE.

? CONSOL, CENSOR, AIDILIS QUEI fuit APUD VOS.

QUA RE lubens TE IN GREMIU, SCIPIO, RECIPIT.

QUOIEI VITA DEFECIT, NON honos, IIONORE.

IS HIC situs QUEI NUNQUAM VICTUS EST VIRTUTEL.

ANNOS GNATUS XX IS I[oc]eis MANDATUS.

Ex elogio incerto.

Summas *opes* qui regum regias refregit.

1. Plauti tempore semper *ne scio* scribe, non *nescio*.

2. Exempla haec sunt caesurae Korschianae (vide infra I, n, 4).

Ex titulo Caecilii.

BENE REM *geras* ET VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

Ex titulo Quinetii.

... . Jovi *dedit* donum.

Ex tabula Glabronis.

Fundit, *sugat*, prosternit maximas legiones.

Ex tabula Regilli.

Inter ..... Ephesum, *Samum* Chiumque¹.

Ibiq[ue] eo die naves longae.....

Ex tabula Gracchi.

Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi *dedit* donum.

Ex dedicatione Vertulejorum.

QUD, RE SUA DIFEIDENS ASPERE AFLEICTA,
PAREN^S *timens* HEIC VOVIT, VOTO HOC SOLUTO.
DONU *danunt* HERC(O)LEI MANSUME MERETO.

Ex Appii Sententiis.

Inimicis si es commentus, nec *lhens* aequa.

Ex Livi Odyssea.

Virum *mili*, Camena, insece versutum.
Mea *puer*, quid verbi ex tuo ore....
Tuque *mili* narrato omnia disertim.
Matrem [*meam*] procitum plurimi venerunt.
Quando *dies* adveniet quem profata Morta est.
[Aut] in *Pylum* alveniens aut ibi ommentans.
[Aut] in *Pylum* adveniens aut *ibi* ommentans.
Celsosque *ocris* arüaque putria et mare magnum.
Ibi *manens* sedeto donicum videbis
Me carpento vehente in *domum* venisse.
Tibi *deus* fer[eba]t² funera, Ulixes.
Topper *facit* homines ut *prius* fuerunt.
Topper *facit* homines ut *prius* fuerunt.
Topper *citi* ad aedis venimus Cireae.
.... affatim edi, *bibi*, lusi.
? Dusmo in *loeo*....

Ex Livi carmine in Junonem reginam.

Sancta *puer*, Saturni filia, regina.

1. Traditur *Ephesum camuchumque*.

2. Traditur *fert deus*.

Ex Naevii Bello Poenico.

Ibi *foras* cum auro illi[n]e exibant.
Incrant signa expressa quo modo Titanu.
Sanctus *Jove* prognatus Putius Apollo¹.
Postquam *avem* aspexit in templo Anchisa.
? .... *cam* earnem.
Censem *eo* venturum obviām Poenum.
? Censem eo venturum ob *viam* Poenum.
Convenit, regnum simul atque *locos* ut haberent.
? Eī *venit* in mentem hominū fortunas.
Plerique omnes subigunt sub *suum* judiciū.
Summe *deum* regnator, quianam [me] genuisti ?
Lucam *bovem*,.....
Qui diu *mare* sudantes eunt atque sedentes.
Magni *metus* tumultus pectora possidit.
Novem *Jovis* concordes filiae sorores.
Patrem *suum* supremum optimum appellat.
Seseque *ii* perire mavolunt ibidem
Quam cum *stupro* redire ad *suos* popularis.
Quam cum *stupro* redire ad *suos* popularis.
Simul *dvona* corum portant ad navis.

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales si *foret* fas flere.

Versus Metellorum.

Dabunt *malum* Metelli Naevio poetao.

Ex carmine Priami.

Veteres Casmenas, cascas res, *volo* profari.

Aliunde.

Novum *vetus*² bibo, novo veteri³ medeor.

Scorsim afferendi erant trimeter saturnius et saturnii distichi versus alter :

Ex carmine Arvalium.

E nos, *Lases*, JUVATE.

Ex elogio L. Scipionis, Barbati f.

DVONORO OPTUMO FUISE *viro*.

1. Traditur *Sanctusque Delphis prognatus*.

2. Delevi *vinum*.

3. Delevi *morbo*.

Ex elogio Calatini.

Populi primarium fuisse *virum*.

Arses prima et quarta.

Nihil mirum, cum caesura post thesin [plerumque sit locata, exempla in prima arsi multo plura esse quam in quarta.

Ex carminibus Saliorum.

*Cume tonas, Leucetie, präi tet tremonti.
Quot[i] ibe tet.... tonare.*

Ex carmine Arvalium.

Satur FU, FERE MAR[MAR]S,.....

Ex vaticiniis.

*Manis cogant in campo Diomedis conserere¹.
Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatus.*

? Vomicam quae gentium *venit* [ea] longe.
*Iis ludis faciendis praerit praetor.
Decem viri graeco ritu hostiis faciant.*

Quamvis ⁺moventium *dronum* negumate.

Romane, aquam Albanam *cave* lacu contineri.
Memor, quam per tot annos obsides urheim.

Ex elogiis Scipionum.

HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM.

Quantam statuam faciet [*tibi*] populus Romanus?

Ex titulo Quinctii.

Ut[i] Titus Quinctius dictator...

Ex tabula Regilli.

Caput patrandae pacis haec pugna exeunti.

Ex tabula Gracchi.

In *ea* provincia caesa hostium aut capta.
Plenissimum praeda *domum* reportavit

1. Traditur *Cogant...* *conserere manus.*

Ex dedicatione Vertulejorum.

*Parens timens heic vovit, voto hoc soluto.
Semol te orant, se voti crebro condennes.*

Ex Livii Odyssea.

*Virum mihi, Camena, insece versutum.
Pater noster, Saturni filie.....
Mea puer, quid verbi ex tuo ore...
Neque enim te oblitus sum, Laertie noster.
Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.
Utrum genua amplexens virginem oraret.
Ibi manens sedeto donicum videbis.
Tibi deus fer[ebat] funera, Ulixes.*

Ex Naevii Bello Poenico.

*Ibi foras cum auro illi[n]e exibant.
? Virum practor adveniens auspicat auspicium.
Fames acer augescit hostibus.....
? ... senex fretus pietati.
... atque prius pariet locusta.
Ferunt pulcras creterras, aureas lepistas.
Novem Jovis concordes filiae sorores.
Patrem suum supremum optimum appellat.
Simul dcona eorum portant ad navis.*

Versus Metellorum.

Dabunt malum Metelli Naevio poetae.

Aliunde.

? Diebus te quinque calo, Juno Covella,
? Septem diebus te calo, Juno Covella.
*Novum vetus¹ bibo, novo veteri² medeor.
? Novum vetus¹ bibo, novo veteri² medeor.
? Quasi messor per messim unumquemque spicum.*

Arses tertia et sexta.

Ex vaticinio.

*Manu emissam per agros rigabis.....
Victoriam datam, duello perfecto.*

1. Delevi *vinum*.

2. Delevi *morpheo*.

Ex elogis Scipionum.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS HIC FUET *a[pud vos]*.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS QUEI FUIT *apud vos*.

Ex titulo Caeeilii.

HOSPES, GRATUM EST QUOM *apud MEAS RESTITISTEI* SEEDLS

Ex Appii Sententiis.

Amicum cum *vides*, obliiscere miserias.

Ex Livii Odyssea.

? At eeler hasta *volans*.....

Ex Naevii Bello Poenico.

Irque susum ad caelum sustulit *suum rex*¹
?..... *simul* atrocia porricerent.

Victoribus *danunt*.....

Quod bruti nec *satis* sardare queunt.....

Conferre queant *ratem* aeratam qui perit.

Aliunde.

Novum *vetus bibo*, novo veteri medeor.

3. — Arsis in priore syllaba.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 23 Obsecro te Anciale matri ne quid *tuae* advorsus fuas. — 26 *Ego* puerum interea[d] ancillae subdam lactantem meae. — Naevius ibid. trag. 17 Laetus sum laudari me abs te *pater* a laudato viro. Com. 39 *Cave sis tuam* contendas iram contra cum ira Liberi. — 57 Diabathra in pedibus habebat, *erat* amictus epicroco. — Plautus in Trinummi prologo : 4 Sequor sed finem *fore* quem dicam ne scio. Ibid. act. 1 sc. 1 v. 10 Neque quicquam hic vile nuncest *nisi* mores mali. 1,2,22 Vin conmutemus, *tuam* ego ducam et tu meam ? 25 Habeas ut nanctu's, nota *mala* res optuma est. 40 Qui *in* mentem venit *tibi* istaec dicta dicere ? 2,2,21 *Tuis* seruivi seruitutem impe- riis praecceptis pater. 22 Pro ingenio *ego* me liberum esse

1. Traditur *Isque... suas res.*

ratus sum pro imperio tuo. 23 *Meum* animum tibi seruitutem seruire aequom censui. 25 *Utrum* itancesse mavelit ut eum animus aequum censeat. 26 An ita potius ut parentis *eum* esse et cognati velint. 32 *Istace ego* mihi semper habui aetali integumentum meae. 37 *Sarta tecta tua* praecepta usque habui *mea* modestia. 38 Quid exprobras bene quod fecisti? *tibi* fecisti non mihi.

In saturniis nostris haec species maxime in quarta arsi reperitur, sexies in prima, quinquies vel minus in tertia, ter in secunda, semel in quinta, numquam in sexta (quod nemo mirabitur). Hic uniuscujusque arsis significatus est numerus :

Ex carmine Arvalium.

2 SATUR FU, fere MAR[MAR]S....

Ex vaticiniis.

3 Amnem, Trojugena, *fuge* Cannam, ne te alienigenae.
1,3 Sed *neque* credes tu *mihi* donec compleris sanguis.
3 Caro tua, nam *mihi* ita Juppiter fatust.

4 Ne nineulus mederi *queat*.....

1 ? Cave in *mare* manare suo flumine siris.

Ex elogiis Scipionum.

4 QUIBUS SEI IN LONGA LICUISET *tibe* UTIER VITA.

4 Quantam columnam, quae res *tuas* gestas loquatur?

Ex titulo Quintetii.

4 ?..... *Jovi* dedit donum.

Ex tabula Regilli.

4 ?..... *duae* quadraginta.

Ex tabula Gracchi.

4 ? Plenissimum praeda *domum* reportavit.
4 ?..... *Jovi* dedit donum.

Ex tabula Mummi.

4 DUCTU AUSPICIO IMPERIOQUE *cjus* ACHAIA CAPTA.

Ex Livii Olyssea.

- 4 ? Quae haec daps est, qui festus *dies*? . . .
 1 At *celer* hasta perrumpit pectora ferro.

Ex Naevii Bello Poenico.

- 1 Jamque *eius* mentem fortuna fecerat quietem.
 4 Deum adlocutus, summi *deum* regis fratrem,
 4 Neptunum regnatum *marum*. . . . .
 3 ? . . . . . *simul* atrocia porricerent.
 3 ? Convenit, regnum *simil* atque locos ut haberent.
 1 Id *quoque* paciscunt, moenia. . . . .
 5 Quod bruti nec satis sardare *queunt*. . . . .
 2 Conferre *queant* ratem aeratam qui perit,
 1 Qui *diu* mare sudantes eunt atque sedentes.
 4 Qui *diu* mare sudantes *eunt* atque sedentes.

Aliunde.

- 4 ? Diebus te quinque *calo*, Juno Covella.
 4 ? Septem diebus te *calo*, Juno Covella.
 4 Terra pestem teneto, *salus hie[e] maneto*.
 2 Camille, *metes*. . . . .

γ. — Voces iambicae¹ extra arsin.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 16 Praestat² virtuti laus *geli* sed multo ocius Verno tabescit. 19 etiam minitas? mitte ea quae tua sunt *magis* quam mea. — Naevius ibid. : com. 45 *Ubi* vidi examinabiliter timidus pedibus protinam me dedi. 72 Quae *ego* in theatro hic meis probavi plausibus *Ea* non audere quemquam regem rumpere. 95 *Deos* quaeso ut *adimant* et *patrem* et matrem meos. 125 An nata est sponsa *praegnans*? vel *ai* vel nega. — Plautus in Triumnum prologo : 5 Deducam si *quidem* operam dare promittitis. Ibid. act. 1 sc. 1 v. 7 *Ita* plerique omnis jam

1. Meminerint qui haec legunt, sub nomine vocum *iambicarum* hic promiscue tractari illas quae iambum efficiant et illas quae pyrrhichium (vide supra p. 89).

2. Traditur *praestatur*. Intellego : Praesto est virtuti laus. Quo sensu ἀποξεῖ εἰρημένον esse confiteor quod posui *praestat*.

sunt intermortui. 9 *Quasi* herba irrigua succrevere uberrime. 10 *Neque* quicquam hic vile nunc est nisi mores mali. 14 *Ita* vincunt illud conducibile gratiae. 1, 2, 7 Adgrediar hominem. Quoja hic vox *prope* me sonat? 18 Vivit victuraque est. *Bene* hercle nuntias. 22 Vin commutemus, tuam *ego* ducam et tu meam? 26 Nam *ego* nunc si ignotam capiam quid agam ne sciam.

In saturniis haec species locum habere non potest in thesi sexti [pedis; haud ita rara est in reliquis pedum thesibus atque in anacrusi. Hic singulis versiculis numeri illarum thesum praeponi jussi sunt, quae in unoquoque eorum ex vocibus iambicis constant; anacrusis autem per 0 significata est :

Ex carminibus Saliorum.

4 Divum em pa cante, divum *deo* supplicate.

Ex carmine Arvalium.

0 ? *Satur* fu, fere MARS.....

1 ? *SATUR* fu, fere MARS.....

Ex vaticiniis.

5 Ferisque quae incolunt terras, iis *fuat* esca.

3 Caro tua, nam mihi *ita* Juppiter fatust.

3 Hostem, Romani, si ex *agro* pellere vultis.

4 Privati *uti* conferant pro se atque suis.

4 Romane, aquam Albanam cave *lacu* contineri.

1,3 ? Cave in *mare* manare suo flumine siris.

3 Donum amplum victor ad *mea* templa portato.

Ex elogis Scipionum.

0 *Dedet* TEMPESTATEBUS AIDE MERETO.....

2 MORS PERFECIT *tua* UT ESSENT OMNIA BREVIA.

0 *Quibus* SEI IN LONGA LICUSET TIRE UTIER VITA.

NE QUAIRATIS HONORE QUEI *minus* SIT MANDATUS.

Ex titulo Caccilii.

3 HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD *meas* RESTITISTEI SEEDES.

0 *Bene* REM GERAS ET VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

5 BENE REM GERAS ET VALEAS, DORMIAS *sinc* QURA.

Ex titulo Atistiae.

0 ? *Quojus RELIQUIAE QUOD SUPERANT SUNT IN HOC.....*

Ex titulo Quinctii.

1 *Jovis pater atque divi omnes hoc dederunt.*

1 *U[er]bi Titus Quinctius dictator....*

Ex tabula Regilli.

0 *En pugna pugnata rex Antiochus regnumque.*

0 ? *Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.*

Ex tabula Gracchi.

0 *Supra octoginta millia.....*

1 *Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi dedit donum.*

Ex tabula Mummii.

2 *On HASCE RES hene GESTAS QUOD IN BELLO VO(VE)RAT.*

Ex Livii Odyssea.

4 *Mea puer quid verbi ex tuo ore.....*

0 *Neque enim te oblitus sum Laertie noster.*

5 *Celsosque ocris arūaque putria et mare magnum.*

0 *Simul ac lacrimas de ore noegeo detersit.*

1 ? *Quamde mare saevum; vir[es] et cui sunt magnae.*

3 *[Venit] Mercurius cumque eo filius Latonas.*

5 ..... sic quoque situm est.

Ex Naevii Bello Poenico.

0 *Sacra in mensa Penatium ordine ponuntur.*

5 ? ..... eam carnem.

0 *Deum addocutus summi deum regis fratrem.*

Aliunde.

3 *Hiberno puluere verno luto grandia farra.*

0 ? *Quasi messor per messim unumquemque spicum.*

C. -- Voces spondiacae.

Similiter in vocibus spondiacis¹ distinguendum est, atque factum est in iambicis.

1. Id est, ut supra p. 89 dictum est, in vocibus vere spondiacis et in illis quoque quae trochaicum efficiunt.

z. — Arsis in syllaba altera.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 1 Si malos imitabo tum tu pretium pro noxa dabis. 5 Tum *autem* lascivum Nerei simum pecus *Ludens* ad cantum classem lustratur [choro]. 12 se in terram saucius *fligit* cadens. 15 *Mirum* videtur quod sit factum jamdiu. 7 *Verno* tabescit (vide supra p. 108). 34 namque Taenari *celsos* ocris. Com. 2 hau *multo* secus. — Naevius ibidem : trag. 1 Quod tu mi gnate quaeso ut in *pectus* tuum. 3 *Omnes* formidant hemines ejus valentiam. 16 Tunc *ipsos* adoriant, ne qui hinc Spartam referat nuntium. Com. 75 Quase in choro *ludens* datatim dat se et communem facit. 108 Etiam qui res *magnas* manu saepe gessit gloriose. 112 Libera *lingua* loquemur ludis Liberalibus. — Plautus in Trinummo : act. 1 sc. 1 vers. 8 Sed dum illi aegrotant, interim *mores* mali. 1,2,2 *Uxor*, venerare ut nobis haec habitatio. 5 Hic ille est senecta aetate qui *factus* puer. 20 Dum quidem hercle tecum nupta sit, *sane* velim. 145 *Illi* redemi rursum a me argentum dedi. 150 Ηενται vicisti castigatorem tuum. 2, 2,68 De *magnis* divitiis si quid demas, plus fit an minus? 92 Scin tu *illum* quo genere gnatus sit? Scio, adprime probo. 4,2,1 Huic ego die *nomen* Trinummo facio, nam ego operam meam Tribus *nummis* hodie locavi ad artis naugatorias. Curc. 4,1,23 Vel qui *ipsi vortant* vel qui aliis ut vorsentur praebant. 5,2,27 O *cives cives*. Quid clamas? Quid tibi istum tactio est? Trucul. 51 Cave *faxit* *voñus* tibi jam cui sunt dentes ferrei. Merc. 3,4,63 Cur *istuc coep tas* (vel *captas*) consilium? Quia enim me adflicit amor. 5,4,60 Neu *quisquam posthac* prohibeto adulcentem filium. Poen. 3,1,37 Tua *causa nemo* nostrorum est suos rapturus ramicies. Amph. 1,1,155 Proin tu *istam cenam* largire si sapis esurientibus. 2,2,416 Egone *istuc dixi?* Tute istuc, etiam astante hoc Sosia. Pers. 5,2,6

Qui *illum* Persam atque *omnis* Persas atque etiam *omnis* personas.

In saturniis cum vox spondiaca in syllaba altera feritur, hoc in prima secundaque arsi fit plerumque, neque etiam rarum est ut duae deinceps positae spondiacae voces pri-
mum alterumque ictum accipiunt. Non tam frequenter hanc vocum speciem invenimus in tertia, quarta, quinta arsi, numquam omnino in sexta. Neque (quod de arsibus altera tertiaque Buecheler observavit) duae deinceps spondiacae voces in posteriore syllaba umquam secundum et tertium vel quartum et quintum recipiunt ictum. Nam quod ad tertium quartumque ictum attinet, vocem spondiacam habes in carmine salari post vocem spondiacam,

Divum em pa cante, di|vum deo| supplicate,

et in tabula Mummi post vocem in spondeum desinente,
tem,

CORINTO dele|to Ro|mam REDI|EIT TRIUMPHANS.

Arses prima et secunda¹.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, divum deo supplicate.

Ex carmine Arvalium.

E nos, Marmor, JUVATO.

Ex vaticiniis.

*Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te alienigenae
Manus cogant in campo Diomedis conserere.*

*Sed neque eredes tu mihi, donec compleris sangu
Campum, milliaque multa occisa tua.*

Hostem, Romani, si ex agro pellere vultis.

Ilis ludis faciendis praeerit praetor.

Hoc si recte facitis gaudebitis semper.

Vestros qui campos pascunt placide perduelles.

Quamvis †moventium dvonum negumate.

?.... disque sipatam rivis extingues.

1. In arsi secunda exempla habes caesurae Korschianae (*infra* I, II, 4).

Ex elegiis Scipionum.

Consol, censor, AIDILIS HIC FUET A...

Gnaivod PATRE PROGNATUS, FORTIS VIR SAPIENSQUE.

Quojus forma VIRTUTEI PARISUMA FUIT.

Consol, censor, AIDILIS QUEI FUIT APUD VOS.

SUBIGIT omne LOUCANAM OPSIDESQUE ABDUCIT.

HONOS, fama VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM.

Quibus sei in longa LICUISET TIBE UTIER VITA.

FACILE facteis SUPERASES GLORIAM MAJORUM.

Qua re LUBENS TE IN GREMIU, SCIPIO, RECEPIT

Terra, Publi, PROGNATUM Publio, CORNELI.

Magna SAPIENTIA MULTASQUE VIRTUTES.

Quoici vita DEFECIT, NON HONOS, HONORE.

Annos gnatus xx is l[OC]EIS MANDATUS.

Quantam statuam faciet [tibi] populus romanus?

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum regias refregit.

Ex titulo Caecilii.

HOC EST factum MONUMENTUM MAARCO CAECILIO.

Hospes, GRATUM EST QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.

Ex tabula Glabronis.

Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

Ex tabula Regilli.

Classis regis Antiochi ante Asiae.....

Inter..... Ephesum, Samum Chiumque.

Dvello magno dirimendo, regibus subigendis.

? Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

? Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi dedit donum.

Ex dedicatione Vertulejorum.

DECUMA facta POLOUCTA, LEIBEREIS LUBENTES

Donu DANUNT HERC(o)LEI MAXSUME MERETO,

SEMOL TE orant, se voti CREBRO CONDEMNES.

HAVET, DE SATURNIO.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid *fraudis* stupriquo ferocia pariat.

Ex Livii Odyssea.

Pater noster, Saturni filie.....

Tuque mihi narrato omnia disertim.

Matrem [meam] procitum plurimi venerunt.

Quando dies adveniet quem profata Morta est.

Tumque remos jussit re[!]ligare struppis.

Atque escas habe[a]mus mentionem...

Partim errant, nequinont Graeciam redire.

Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.

Igitur deum Ulixii cor frixit prae pavore.

Quaude mare saevum; vir[es] et cui sunt magnae,

... top[er] confringent importunae undae.

Top[er] facit homines ut [p]rius fuerunt.

Top[er] citi ad aedis venimus Circae.

At celer hasta perrumpit pectora ferro.

Carris vinumque quod libabant anclabatur.

Deque manibus dextrabus.....

Ex Livii carmine in Junonem reginam.

Sancta puer, Saturni filia, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur multi mortales.

? Inerant signa expressa quo modo Titani.

Runcus atque Purpureus, filii Terras.

Multi alii e Troja strenui viri.

Blande et docte percontat, Aenes quo pacto.

Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.

? Prima incedit Cereris Proserpina puer.

Deinde pollens sagittis inclitus Arquitenens

Sanctus Jove prognatus Putius Apollo.

Sacra in mensa Penatium ordine ponuntur.

Extat ministratores.....

Irque susum ad caelum sustulit suum rex !.

? Vicissatim volvi victoriam.....

Virum practor adveniens auspicat auspicium.

Censem eo venturum obviam Poenum.

? Ei venit in mentem hominum fortunas.

Fames acer augescit hostibus.

Magnauit domum decoremque ditem vexarant.

Plerique omnes subigunt sub suum judicium.

Suumque deum regnator, quianam [me] genuisti.

1. Trahitur *Isque...* *sus* *pes*.

Noctu Trojad exhibant, capitibus opertis,
Flenentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis.
Lucam bovem . . . .
[Topper s]aevi capesset flammam Volcani.
Ferunt pulchras cretarias, aureas lepistas.
Magni metus tumultus pectora possidit.
Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.
Magnum stuprum populo fieri per gentis.
Multa¹ alia in isdem inserinuntur.

Ex Naevii epigrammate.

Flerent divae Camenae Naevium poetam.

Aliunde.

Septem diebus te calo, Juno Covella.
Terra pestem teneto, salus hic[e] maneto.
Quasi messor per messim unumquemque spicum.

Arsis tertia.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, divum deo supplicate.

Ex carmine Arvalium.

Ne . . . Marmars, INCURRERE IN PLEORIS.

Ex vaticinio.

Decemviri graeco ritu hostiis faciant.

Ex titulo Atisticæ.

Fuit . . . uxor mihei, FEMINA OPITUMA VEIXSIT.

Ex tabula Gracchi.

?Plenissimum *praeda* domum reportavit.

Ex tabula Mummi.

HANC AEDEM ET SIGNU Herc(u)lis VICTORIS IMPERATOR

Ex Livii Odyssea.

Nexabant multa *inter se* flexu nodum dubio.

Ex Naevii epigrammate.

Obliti sunt *Romae* loquier lingua latina.

1. Traditur *millia*.

Verba pontificum.

? Diebus te *quinq̄ue* calo, Juno Covella.

Arsis quarta.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, *divum* deo supplicate.

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojugena, fuge *Cannam*, ne te alienigenae.
Sed neque credes tu mihi *donec* compleris sanguī.
Ferisque quae incolunt *terrās*, iis fuat esca.

? Vomicam quae gentiūn *venit* [ea] longe.

Quandoque Hispania *princeps* dominusque rerum.

Ex elogio L. Scipionis, Barbati f.

~~DEDET TEMPESTATEBUS aide MERETO...~~

Ex titulo Quintii.

? Trientem tertium *pondō* coronam....

Ex tabula Mummii.

~~CORINTO DELETO Romam REDIEIT TRIUMPHANS.~~

Ex Livii Odyssea.

.... affatim *edi*, bibi, lusi.

Ex Naevii Bello Poenico.

? .... *transit* Melitam Romanus.

Convenit, regnum simul *atque* locos ut haberent.

Ex carmine rusticorum.

Hiberno puluere, *verno* luō, grandia farra.

Arsis quinta¹.

Ex vaticiniis.

.... deferet amnis in *pontum* magnum.

1. Hęc sunt exempla caesurae Korschianae (infra I, II, 4).

Privati uti conferant pro se *atque suis*.
 ? Fietque res melior, nam is *divus* extinguet.
 ? Saeraque patria, queum ob *cura* missa.

Ex elogio Afriani.

Quantam columnam, quae res tuas *gestas* loquatur?

Ex tabula Mummi.

OB HASCE RES BENE GESTAS QUOD IN *bello* VO(VE)RAT.

Ex Naevii Bello Poenico.

? Postquam avem aspexit in *templo* Anchisa.
 Qui diu mare sudantes eunt *atque* sedentes.
 ..... senex *fretus* pietali
 Deum addocutus, summi deum *regis* fratrem.

Verba quibus arctetur dolor pedum.

Terra pestem teneto, salus *hic[e]* maneto.

Arsis sexta.

Ex Naevii Bello Poenico.

Simul alius aliunde rumitant *inter se*.

β. — Arsis in priore syllaba.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii altera editione : tragœd. 3 Accensa et *praeda* per participes aequiter. 6 Ludens ad *cantum classem* lustratur [choro]. 15 Mirum videtur quod sit *factum* jam diu. 18 Conflugae ubi conventu *campum totum* inumigant. 23 Obsecro te Anciale *matri* ne quid tuae advorsus fuas. — Naevius ibid. : tragœd. 1 Quod tu mi *gnale quaeso* ut in pectus tuum. 4 Contempla placide *formam* et speciem virginis. 5 Excidit orationis *omnis* confidentia. 8 De subito *lamam tollunt* si quam *solam* videre in via. 17 *Laetus* sum laudari me abs te pater a laudato viro. — Plautus in Trinummi prologo : 2 Sequor sed *finem* fore quem *dicam* nescio. 4 Nunc ne quis erret voslrum paucis in viam.

Ibid. act. 4 sc. 1 vers. 2 Inmoene est facinus *verum* in aetate utilis. 3 Ita *vineunt illud* conducibile gratiae. 15 Quae in *multis rebus opstant* odiosaeque sunt. 1,2,18 Vivit victuraque est. Bene *herele* nuntias. Deosque *oro* ut *vilae tuae* superstes suppetat. Dum quidem herele *tecum nupta* sit sane velim. Vin commutemus, tuam *ego ducam* et tu meam? Nempe enim tu herele me imprudentem obrepseris, Habeas ut *uanctus, nota* mala res optima est.

Versus saturnii :

Arses prima et quarta.

Ex carminibus Saliorum.

Cume tonas, Leueetie, *praetet* tremonti.

Ex vaticiniis.

Ex *terra* frugifera, piscibus atque avibus.

Fietque res melior, nam is *divus* extinguet.

?..... postremus *dicas*, primus taceas.

..... *rivis* extingues.

Donum *amplum* victor ad mea templaque portato.

Donum amplum victor ad mea *tempora* portato.

Ex elogiis Scipionum.

HONG oino PLOIRUME COSENTIONT R.....

HEC cepit Corsica ALERIAQUE URBE...

GNAIVOD PATRE PROGNATUS *fortis* VIR SAPIENSQUE.

IS HIC SITUS QUEI NUNQUA *victus* EST VIRTUTEL.

Ex titulo Caecilii.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM *Maarco* CAICILIO.

Ex titulo Quintetii.

Jovis pater atque divi *omnes* hoc dederunt.

Ex tabula Regilli.

Classis regis Antiochi *ante* Asiae...

Ea *pugna* pugnata rex Antiochus regnumque.

Ex tabula Graecchi.

..... *adque liberatis.*
Iterum triumphans in *urbem* Romam red[i]it.

Ex tabula Mummi.

OB *hasce res bene gestas quod in bello vo(ve)rat*
HANC *aedem et signu Herc(u)lis Victoris Imperator.*

Ex dedicatione Vertulejorum.

PAREN^S TIMENS HEIC VOVIT, VOLO HOC SOLUTO.
SEMOL TE ORANT, SE VOTI *crebro* CONDEMNES.

Ex Livii Odyssea.

Igitur demum Ulix*i* cor *frixit* p^rae pavore.
Nexabant multa inter se *flexu* nodum dubio.
Jam in *altum* expulsa lintre...
?[Erat Ulix*i*] vestis *pulla*, purpurea, ampla.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur *multi* mortales.
Ibi foras cum auro *illi[n]e* exibant.
Blande et docte percontat, *Aenes* quo paeto
Trojan *urbem* liquerit.....
? Ammullus, gratulabat *divis*...
Exercitu insulam integrum *urit*, populat, vastat.
Honariae honustae *stabant* in flustris.
Magnam domum decoremque *ditem* vexarant.
Quod *bruti* nec satis sardare queunt.....
Res *divas* edicit, praedicit castus.
[Topper s]aecvi capesset *flammam* Volcani.
Sin *illos* deserant fortissimos viros.
Simul dvona eorum *portant* ad navis.

Ex carmine incerto.

Cum *victor* Lemno classem Doricam appulisset.

Aliunde.

Tum patriae compotem me *numquam* siris esse.
? Quasi *messor* per messim unumquemque spicum.

Arsis secunda.

Ex vaticinio.

Donum amplum *victor* ad mea tempa portato.

Ex tabula Regilli.

Inspectante *ipso* Antioeho, exercitu omni.
Ejus rei ergo *aedem* Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Graechi.

Cujus rei *ergo* hanc tabulam Jovi dedit donum.

Ex tabula Mummii.

HANC AEDEM ET *signu* HERC(u)lis VICTORIS IMPERATOR.

Ex Livii Odyssea.

?Quamde mare saevum; vir[es] et cui sunt magnae.
Nexabant multa inter se flexu nodum dubio.

Ex Naevii Bello Poenico.

Convenit, *regnum* simul atque locos ut haberent.

Ex carmine incerto.

Cum victor *Lemno* classem Doricam appulisset.

Arsis tertia.

Exempla afferre supersedimus, praeter unum in quo vox trochaica synaloepham patitur, ex Livii Andronici Odyssea petitum :

[Venit] Mercurius *cumque* eo filius Latonas.

Arsis quinta.

Ex vaticinio.

?..... postremus dicas, *primus* taceas.

Ex tabula Graechi.

Iterum triumphans in urbem *Romam* red[i]it.

Ex Livii Odyssea.

Mea puer, quid verbi ex tuo ore..... .

Nexabant multa inter se flexu *nodus*¹ dubio.

Ex Naevii Bello Poenico.

..... Manius Vaterius *consul* partem.

Verba legati.

Tum patriae compotem me numquam *siris* esse.

Arsis sexta.

Exempla sunt permulta, quae quilibet exitus versuum recensens facile reperiet.

γ. — Voces spondiacae extra arsin.

Vox spondiaca extra arsin stare potest, quando syllaba ejus altera synaloepham patitur.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 7 *Jamne* oculos specie laetavisti optabili? 11 Clytemestra juxtim tertias *natae* occupant. 30 *Florem* anc[u]labant Liberi ex carchesiis. 37 Quo Castalia per struices saxeas *lapsu* accidit. — Naevius ibid. : trag. 38 Nae ille mei feri ingeni [iram] atque animi *aerem* acrimoniam. Com. 8 Quasi dedita opera quae ego volo ea tu non vis, quae ego *nolo* ea cupis. 26 Tibi serui multi apud *mensam* astant, ille *ipse* astat quando edit. 107 Dictator ubi *currum* insidit pervehitur usque ad oppidum. — Plautus in *Trinummo* : prol. 12 Adulescens quidam est qui in *hisce* habitat aedibus. Ibid. act. 4 sc. 2 v. 4 *Teque* ut quam primum possit videam emortuam. 9 Sin aliter es inimici *atque* irati tibi. 15 *Credo* hercle te gaudere si quid mihi mali est. 182 Famigeratori res sit cum *damno* et malo. 2,2,24 Quid homo cum animo *inde* ab ineunte aetate depugnat suo. 26 An

1. Traditur *nodorum*.

ita potius ut parentis cum esse et cognati velint. 34
 Neu *noctu* irem obambulatum neu suom adimerem alteri. 104 Sed ad istam adde gratiam unum? Quid id est autem *unum*? Eloquar.

In saturniis haec species inveniri non potest in pede sexto; in secundo exempla nobis desunt; contra praesto sunt in reliquis pedibus maximeque in anacrusi.

In pedibus 1,3,4,5.

Ex vaticiniis.

5 Ex terra frugifera, piscibus *atque* avibus.

3 Decemviri graeco *ritu* hostiis faciant.

Ex titulo Caecilii.

1 HOSPES, *gratum* EST QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.

4 Caput patrandae pacis haec *pugna* exeunti.

Ex tabula Gracchi.

3 In ea provincia *caesa* hostium aut capta.

3 Re felicissime *gesta*.....

Ex Naevii epigrammate.

1 ? Itaque *postquam* est Orci traditus thesauro.

In anacrusi.

Ex carminibus Saliorum.

? *Divum* em pa[rem] cante, *divum* deo supplicate.

Ex vaticinio.

Donum amplum victor ad mea templa portato.

Ex tabulis Regilli, Gracchi, Mummii.

Ductu auspicio imperio felicitate ejus.

[*Ductu*] imperio auspicioque legio exercitusque.

Ductu AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.

Ex Livii Odyssea.

? *Dusmo* in loco.....

Ex Naevii Bello Poenico.

*Blande et docte perceperat, Aenes quo pacto
Trojam urbem liquerit.....
Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.*

D. — Voces in spondeum excentes.

Voces spondeo (vel trochaeo : vide supra p. 89) longiores extra arsin stare non possunt. Arsin habent igitur aut in ultima, aut in paenultima, aut etiam, si ultima synaloepham patitur, in antepaenultima vel quarta ab exitu syllaba.

a. — Arsis in ultima.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 6 Ludens ad cantum classem *lustratur* [choro]. 13 Quin quod parere vos.. *majestas* mea. 23 Obsero te Anciale matri ne quid tuae *advorsus* fuas. 26 Ego puerum interea ancillae subdam *lactantem* meae. 28 numquam *limavit* caput. 38 lacteam *immulgens* opem. 40 Puerarum manibus *confectum* pulcherrime. Comoed. 4 Pulicesne an cimices an pedes, *responde* mihi. — Naevius ibidem : trag. 17 Laetus sum laudari me abs te pater a *Iaudato* viro. 33 *decoratas* feris. 49 Dryante regem *prognatum* patre. Com. 22 Suopte utrosque decuit *acceptos* cibo. 75 Quase in choro ludens datatim dat se et *communem* facit. 83 ubi isti duo *adnlescentes* habent. 106 Pati necesse est multa *mortales* mala. 107 Dictator ubi curru *insidit* pervelitur usque ad oppidum. 127 Ea licet senile tractet *detritum* rutabulum. Plautus in Trinummo : 1,2,1 Larem corona nostrum

decorari volo. 9 Sin aliter es inimici atque *irati* tibi. 22 *Faxo* haud tantillum dederis *verborum* mihi. 33 Nisi tu me mihi met censes *dicturum* male. 34 Nam si in te aegrotant artes *antiquae* tuae. 45 Suspitio est in pectori *alieno* sita. 135 Fecisset edepol ni haec *praesens-sisset* canes. 139 Adversum quam ejus me *opsecravisset* pater. 150 Ηαῦσαι vicisti *castigatorem* tuom. 156 Sed quid ais? Quid vis? Ubi nunc *adulescens* habet? 161 Numquid priusquam abeo me *rogaturu's?* Vale. 169 Quod quisque in animo habet aut *habiturst* sciunt. 2, 2,32 Istaec ego mihi semper habui aetati *integumentum* meae. 62 Ut ita te *aliorum* miserescat ne tis alias misereat. 77 Cui *egestatem* tolerare vis? loquere *audacter* patri. 97 Egone *indotatam* te uxorem ut patiar? *Patiundumst* pater. 2,4,8 Quam si tu obicias *formicis* pavorem. 139 Sues moriuntur *angina* acerrume. 3, 2, 38 In *occulto* jacebis cum te maxume clarum voles. 53 Facile est *inventu*, datur ignis etsi ab *inimico* petas. 4, 2,101 Usque aqua *advorsa* per amnem. 130 Abi sis *nugator*, nugari *nugatori* postulas. — Terentius, Phorm. 4,3,14 Visumst mihi ut ejus *temptarem* sententiam.

Ultima syllaba vocis in spondeum desinentis recipere posset saturnii arses secundam, tertiam, quintam, sextam. Sextam tamen non reciperet, nisi deesset in altero hemistichio caesura Korschiana (infra I, II, 4); meliusque arsis sexta locaretur in ejusdem vocis paenultima: mirum igitur non est, quod in sexta arsi exempla deficiunt. — In tertia arsi haec habemus sex:

Ex vaticinio.

Romane, aquam *Albanam* cave lacu contineri,
? Cave in mare manare suo flumine siris.

Ex tabula Regilli.

Ea pugna *pugnata* rex Antiochus regnumque.

Ex tabula Graechi.

Iterum *triumphans* in urbem Romam red[i]it.

Ex tabula Mummii.

CORINTO *delecto* ROMAM REDIEIT TRIUMPHANS.

Ex Livii Odyssea.

Igitur demum *Ulixii* cor frixit prae pavore.

Quamquam *Ulixii* in novissimo alteram syllabam corripit.

In arsibus secunda et quinta haec reperimus¹ :

Ex vaticiniis.

? Manus cogant in campo *Diomedis* conserere.

Campum, milliaque multa *occisa* tua.

Manu *emissam* per agros rigabis.....

Ex ea tibi, his quae nunc *pauduntur* fatis.

Ex elogio Calatini.

Populi primarium *fuisse* virum.

Ex elogiis Scipionum.

DVNORO OPTUMO *fuisse* VIRO.

QUEI APICE *insigne* DIALIS FLAMINIS GESISTEI,

MORS *perfecit* TUA UT ESSENT OMNIA BREVIA.

NE *quairatis* HONORE QUEI MINUS SIT MANDATUS.

Ex Livii Odyssea.

Ibidemque vir summus, *adprimus*, Patricoles.

Me *carpentio* vchente in domum venisse.

Nam *divina* Monetas filia docuit.

? Quoniam audivi paucis *gavisi*.....

Ex Naevii Bello Poenico.

Bicorpores Gigantes *magnique* Atlantes.

Silüicolae homines *bellique* inertes.

? Blande et docte percontat, *Aen[e]as* quo pacto.

? Prima *incedit* Cereris Proserpina puer.

Vicissatim volui victoriam.....

Sicilienses paciscit obsides ut reddant.

Res divas edicit, *praedicit* castus.

? ..... *amborum* uxores.

? *Caluptramque* ex auro *vestemque* citrosam.

Redeunt, referunt petita *rumore* secundo.

1. Haec sunt exempla caesurae Korschianae (infra I, II, 4).

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales si foret fas flere.

β. — Arsis in paenultima.

Poetae scenici: Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 1 *Si malos imitabo* tum tu pretium pro noxa dabis. 3 *Accensa et praeda per participes aequiter Partita* est. 5 *Tum autem lascivum Nerei simum pecus.* 7 *Jamne oculos specie laetavisti optabili.* 30 *Florem anc[u]labant Liberi ex carchesiis.* — Naevius ibidem : trag. 4 *Contempla placide formam et speciem virginis.* 17 *Laetus sum laudari me abs te pater a laudato viro.* 24 *Vos qui regalis corporis custodias.* 32 *Ut in venatu vitulantis ex suis.* Com. 43 *utinam nasum abstulisset mordicus.* — Plautus in Trinummi prologo : 5 *Deducam si quidem operam dare promittis.* 11 *Accipite et date vocivas auris dum eloquor.* 12 *Adulescens quidam est qui in hisce habitat aedibus.* 13 *Is rem paternam me adjutrice perdidit.* 16 *Sed de arguento ne exspectetis fabulae.* Ibid. act. 1 sc. 1 v. 1 *Amicum castigare ob meritam noxiā.* 4 *Concastigabo pro conmerita noxia.* 9 *Quasi herba inrigua succrevere uberrume.* 12 *Nimioque hic pluris pauciorum gratiam.* 15 *Quae in rebus multis opstant odiosaeque sunt Remoramque faciunt rei privatae et publicae.*

Saturnii versus praebent exempla permulta in omnibus sedibus. Hic ultimas hemistichiorum arses negleximus ; subjunximus exempla in prima, secunda, quarta, quinta versuum arsi :

Ex carmine Arvalium.

1 *Semunis ALTERNEI advocapit concos.*

1 ? *Triumpe, TRIUMPE, TRIUMPE.*

Ex valiciniis.

5 *Sed neque eredes tu mihi donec compleris sanguis.*

- 2 Hostem, *Romani*, si ex agro pellere vultis.
 1 Quotaenam comiter Apollini fiant.
 1 Privati uti conferant pro se atque suis.
 1 Fietque res melior, nam is divus extinguet.

- 1 *Romane*, aquam Albanam cave laeu contineri,
 2 ?Cave in mare manare suo flumine siris.
 4 Manu emissam per agros *vigabitis*....
 2 Tum tu insiste audax hostium muris.
 4 Victoriam datam, *duello*¹ perfecto.

1,5 Quandoque Hispania princeps dominusque rerum.

Ex elegiis Scipionum.

- 1 *Dvonorō optūmō fuisse viro.*
 1 *Luciom Scipione filios Barbati.*
 5 Subigit omne Loucanam *opsidesque abductas*.
 4 MAGNA SAPIENTIA multasque VIRTUTES.
 1 *Actate quom parua posidet hoc saxsum.*

2 Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

Ex titulo Caecilii.

5 HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD MEAS restitisci SEDES.

Ex titulo Eurysacis.

2 Est hoc monumentum....

Ex titulo Quinctii.

- 4 Ut[i] Titus Quinctius dictator....
 1,5 ?Tridentem tertium pondo coronam....

Ex tabula Regilli.

- 5 Ductu, auspicio, imperio, felicitate ejus.
 1 Equitatu elephantisque cum omnibus sociis.
 1 Ibique eo die naves longae....
 2 Caput patrandae pacis hacc pugna exeunti.
 5 Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

- 2 Populi romani.... Sardiniam subegit.
 2 Supra octoginta milia....
 1 Exercitum.... saluomque atque incolumem.
 2 Iterum triumphans in urbem Romam red[i]it.

1. Traditur *bello*.

Ex tabula Mummii.

- 5 DUCTU, AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS *Achaja* CAPTA.
 1 Corinto DELETO ROMAM REDIEIT TRIUMPHANS.
 4 HANC AEDEM ET SIGNU HERC(U)LIS *Victoris* IMPERATOR.

Ex Appii Sententiis.

- 1 *Amicum* eum vides, oblisce mere miseras,
 1 *Inimicis* si es commentus, nec libens aequa.

Ex Livii Odyssea.

- 2 Neque enim te *oblitus* sum, Laertie noster.
 5 Quando dies alveniet quem *profata* Morta est.
 5 Tumque remos jussit *re[li]igare* struppis.
 1 *Ibidemque* vir summus, adprimus, Patricoles.
 5 Atque escas habe[a]mus *mentionem*....
 1 *Celsosque* ocris aruaque putria et mare magnum.
 2 ? Namque *nihilum* pejus macerat humanum.
 5 .... toppe confringent *inportunae* undae.
 1 *Nexabaut* multa inter se flexu nodum dubio.
 2 Jam in altum *expulsa* lintre....
 2 ? Quoniam *audivi* paucis gavisi....
 1 *Maudisset* impius Cyclops....
 2,4 Carnis *vinumque* quod *libabant* anclabatur.

Ex Naevii Bello Poenico.

- 5 Exerciti in *ex-peditionem* dicit.
 2 ? Prima *incedit* Cereris Proserpina puer.
 1 ? *Ammullus*, gratulabat divis....
 1 *Convenit* regnum simul atque locos ut haberent.
 2 Id quoque paciscunt, moenia....
 4 Quod bruti, nec satis *sardare* queunt....
 2 Deum *allocutus*, sammi deum regis fratrem,
 1 *Neptunum* regnatorem marum....
 1 *Conferre* queant ratem acratam qui perit.
 4 Conferre queant ratem aeratam qui perit.

Ex Naevii epigrammate.

- 1 *Obliti* sunt Romae loquier lingua latina.

Ex Carmine Priami.

- 2 Veteres *Casmenas*, cascas res, volo profari.

Aliunde.

- 1 *Diebus* te quinque calo, Juno Covella.
 2 Septem *diebus* te calo, Juno Covella.

- 1 *Hiberno puluere, verno luto, grandia farra,*
 1 *Caumille, metes.....*
- 5 Quasi messor per messim *unumquemque* spicum
 1 *Collegit.....*

γ. — Arsis in antepaenultima.

Poetæ scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 14 Procat, toleratis *temploque* hanc deducit. — Naevius ibid. : tragoed. 10 *indigne* exigor patriæ innocens. 48 ut videam *Volcani* opera haec flammis fieri flora. Com. 10 *Potioremque* habui libertatem multo quam pecuniam. 60 Pol haud *parasitorum* aliorum simile est. 74 Quanto *libertatem* hanc hic superat seruitus. 78 Ali dat anulum *spectandum*, et a labris alium invocat. 81 utrubi *cenaturi* estis, hicine an in triclinio? — Plautus in Trinummo : act. 1 sc. 1 vers. 2 Innoene est facinus verum in *actate* utile. 7 Ita *plerique* omnes iam sunt intermortui. 1,2,141 Qui emisset ejus *essetne* ea pecunia? 178 Ego de eorum verbis *famigeratorum* insciens. 185 *Occlusioremque* habeant stultiloquentiam. 81 *Mentire* edepol, gnate, atque id nunc facis haud consuetudine. 90 An eo *egestatem* ei tolerabis si quid ab illo acceperis?

Exempla in saturniis nostris :

Ex tabula Regilli.

Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni.

Ex Naevii Bello Poenico.

?..... *amborum uxores.*

Fortasse in carmine fratrum Arvalium *triumpe* secunda correpta pronuntiandum est :

TRIŪMPE *triūmpe triūmpe*
 TRIŪMPE *triūmpe [triūmpe].*

δ. — Arsis in quarta ab exitu syllaba.

Plautus in Trinummo : 2,2,52 Praeterea aliquantum animi causa in deliciis disperdidit. 91 Eo pater. Pol ego istam volo me rationem edoceas. Licet.

Hujus arsis exempla in saturniis nostris desunt.

E. — Voces anapaesticae.

Voces anapaesticae (vel quae tribrachium efficiunt; vide supra p. 89) arsin recipere possunt in ultima, in paenultima, in antepaenultima syllaba; praeterea, si ultima synaloepham patitur, possunt stare extra arsin.

α. — Arsis in ultima.

Poetae scenici : Livius Andronicus in altera Ribbeckii editione : trag. 35 Haud ut quem Chiro in Pelio docuit ocri. — Naevius ibid. : traged. 36 Ignotae iteris sumus, tute seis. 49 Oderunt di homines injuros. Egone an ille injurie. 56 Dubii faventem per fretum introcurrimus. 57 Diabathira in pedibus habebat, erat amictus epicroco. Comoed. 26¹ Neque admodum a pueris abscessit neque admodum adulescentulust. 43 utinam nasum abstulisset mordicus. 49 animae pauxillulum in me habet. 55 Edepol Cupido. 93 Domos patres patriam ut colatis potius quam peregri probra. 114 Tantum ibi molae crepitum faciebant, tintinnabant compedes. — Plautus in Trinummo : act. i sc. 1 v. 43 Faciunt pars hominum quam id quod prosint pluribus. 1,2,25 Habeas ut nanctu's, nota mala res optima est. 1,2,166 Atque egomet

me adeo cum illis una *ibidem* traho. 174 Non flocci faciunt dum illud quod *lubeat* sciant. 2,2,24 Meum *animum* tibi seruitutem seruire aequom censui. 29 Tu si *animum* vicisti potius quam animus te est quod gaudeas. 52 Nihil istorum. Quid igitur? Per comitatem *edepol* pater. 67 Ne *pigeat* fecisse, ut potius pudeat si non feceris. 76 Non *edepol* tibi pernegare possum quidquam quod velis. 2,3,7 Suae senectuti acriorem *hicmem* parat.

Saturniorum arses quinque primae eam speciem admittunt; in sexta arsi exempla desunt.

Arses prima et secunda¹.

Ex vaticiniis.

Vomicam quae gentium venit [ea] longe.
Cum[e] *populus* dederit ex publico partem.
Qui jus *populo* plebeique [is] dabit summum.

Sacraque patria, quorum ob cura missa

Ex elogio Calatini.

Populi primarium fuisse virum.

Ex elogiis Scipionum.

Subigit OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ABDUCIT
Facile FACTEIS SUPERASES GLORIAM MAJORUM
Quantam *statuam* faciet [tibi] *populus romanus?*

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

Ex tabula Gracchi.

Iterum triumphans in urbem Romam red[igit].

Ex dedicatione Vertulejorum.

Decuma FACTA POLOUCTA LEIBEREIS LUBENTES.

1. In secunda arsi habes exempla caesurae Korschianae (infra I, 3, 4).

Ex Livii Odyssea.

Igitur demum Ulixī cor frixit prae pavore.
Utrum genua amplectens virginem oraret.
 ? Namque *nihilum* pejus macerat homonem.
 ? *Quoniam* audivi paucis gavisi....
Deque manibus dextrabus....

Ex Naevii Bello Poenico.

Inerant signa expressa quo modo Titani.
Simul alias aliunde rumitant inter se.
Multi alii e Troja strenui viri.
Multa alia in isdem inserimuntur.
Redeunt, referunt petita rumore secundo.

Ex Naevii epigrammate.

Itaque postquam est Orci traditus thesauro.

Ex Carmine Priami.

Veteres Casmenas, caseas res, volo profari.

Arsis tertia.

Ex vaticinio.

Hoc si recte facitis¹, gaudebitis semper
 ? Fietque res melior, nam is divus extinguet.
 Cum[e] populus dederit ex publico partem.

Ex elogio Africani.

Quantam statuam faciet [tibi] populus romanus?

Ex Livii Odyssea.

Igitur demum *Ulixī* cor frixit prae pavore.

Ex Naevii Bello Poenico.

? Prima ineedit *Cereris* Proserpina puer.
 ? Vicissatim *volui* victoriam....

Arsis quarta.

Ex Naevii epigrammate.

Obliti sunt Romae loquier lingua latina.

1. Traditur *facietis*.

Ex tabula Regilli.

Inter . . . Ephesum, Samum Chiumque.

Verba quae dicebantur die Meditrinaliorum.

? Vetus novum¹ bibo, veteri novo² medeor.

Arsis quinta³.

Ex elogiis Scipionum.

DEDET TEMPESTATEBUS AIDE mereto . . . .

? Quantam statuam faciet [tibi] *populus romanus*?

Ex tabula Regilli.

? Classis regis Antiochi ante *Asiae*⁴ . . . .

Ex tabula Mummi.

CORINTO DELETO ROMAM redieit TRIUMPHANS,

Ex Livii Odyssea.

. . . . cum *socios* nostros.

Ex Naevii Bello Poenico.

? . . . transit *Melitam* Romanus.

. . . . atque prins *pariet* locusta.

Verba quae dicebantur die Meditrinaliorum.

? Novum vetus⁵ bibo, novo *veteri*⁶ medeor.

β. — Arsis in paenultima.

Perrara sunt apud poetas scenicos exempla. Naevius in Ribbeckii editione altera : trag. 57 Diabathra in *pédibus* habebat, erat amiclus epicroco. Nisi fallor *bus* per arsin

1. Traditur *vetus novum vinum bibo*.
2. Traditur *veteri novo morbo medeor*.
3. Exempla haec sunt caesurae Korschianae (infra I, II, 4).
4. Traditur *antea sic*.
5. Traditur *novum vetus vinum bibo*.
6. Traditur *novo veteri vino morbo medeor*.

producitur, itaque ferendum : [in pedibus habebat. Apud Plautum Terentiumque alia sunt exempla, quae difficilius removeas. Sed in saturniis, cum syllaba vocis cuiuslibet ultima per arsin produci possit hiatumque cum inseguente vocali efficere, nullum ex nostris quidem fragmentis est, in quo opus sit paenultimam brevem vocis trisyllabae ferire. In his igitur sine ulla dubitatione, quamquam Buecheler contra sensit, ultimam nos semper feriri jubemus :

Ex elogiis Scipionum.

Subigit omne Loucanam opsidessque abdoucit.

Facile facteis superases gloriam majorum.

Ex Livii Odyssea.

Utrum genua amploctens virginem oraret.

Deque manib' dextrabus . . . .

Ex Naevii Bello Poenico.

Multa *alia* in isdem inseruntur.

Ex Naevii epigrammate.

Itaque postquam est Orci traditus thesauro.

γ. — Arsis in antepaenultima.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 1 Si malos imitabo tum tu *pregium* pro noxa dabis. 7 Jamne *oculos specie* lactavisti optabili ? 19 *etiam minitas* ? mitte ea quae tua sunt magis quam mea. 36 *Mulier quisquis es te volumus.* 41 Quinqueriones praeco in *medium* provocat. Naevius ibid : traged. 3 Omnes formidant *homines ejus* valentiam. 4 Contempla *placide* formam et faciem virginis. 9 Quin ut quisque est *meritus* praesens *pregium* pro factis ferat. 13 *sonitu* claro fulgorivit Juppiter. 16 Tunc ipsos adoriant ne qui hinc Spartam *referat* nuntium. Com. 35 Ubi vidi exanimabiliter *timidus pedibus protinam* me dedi. 93 Domos patres patriam ut colatis *potius* quam peregrini probra.

136 *animum* amore capitali compleverunt. — Plautus in Trinummi prologo : 5 Deducam si quidem *operam* dare promittitis. 12 Adulescens quidam est qui in hisce *habitat* aedibus. 14 Quoniam ei qui me *alcret* nil video esse reliqui. 71 Senes qui hue *venient* i rem vobis aperient. Ibid. act. 1 sc. 1 vers. 1 Amicum castigare ob *meritam* noxiā Inmoene est *facinus* verum in aetate utile. 13 Faciunt pars *hominum* quam id quod prosint pluribus. 16 Remoramque *faciunt* rei privatae et publicae. 1,2,4 Tēque ut quam primum possit *videam* emortuam. 140 An ego *alium dominum paterer fieri* hisce aedibus? 2,2,27 Si *animus hominem pepulit* actum est, *animo* seruit non sibi. 81 *Agedum* eloquere quid dare illi nunc vis? Nil quicquam pater.

In saturniis talis anapaestus frequens est in tertia sextaque sede, haud rarus in quarta, in reliquis vix reperitur.

Arses tercia et sexta,

Ex vaticiniis.

Ex terra frugifera, piscibus atque *avibus*.

Deceinviri graeco ritu hostiis *faciant*.

? Fietque res *melior*, nam is divus extinguet.

Ex elogiis Scipionum.

MORS PERFECIT TUA UT ESSENT OMNIA *brevia*.

QUA RE LUBENS TE IN *gremiu*, SCIPIO, RECIPIT.

QUA RE LUBENS TE IN *GREMIU*, SCIPIO, *recipit*.

* AETATE QMOM *parūa* POSIDET HOC SAXSUM.

Ex titulo Caeclii.

BENE REM GERAS ET *valeas*, DORMIAS SINE QURA.

Ex titulo Atistiae.

QUOIRS (CORPORIS) RELIQUIAE QUOD *superant* SUNT IN HOC....

Ex tabula Regilli.

Equitatu elephantisque cum omnibus *sociis*.

Ejus rei ergo aedem *Laribus* Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

Iterum triumphans in urbem Romam *redifi*[l].
Cujus rei ergo hanc *tabulam* Jovi dedit donum.

Ex dedicatione Vertulejorum.

Donu danunt Herc(o)lei maxsume mereto.

Ex Appii Sententiis.

?..... qui *animi* compotem esse
Ne quid fraudis stuprique ferocia *pariat*.

Ex Livii Odyssea.

Matrem [meam] *procitum* plurimi venerunt.
? Ibidemque vir summus, adprimus, *Patroclus*.
? Simul ac *lacrimas* de ore noegeo detersit.
Nexabant multa inter se flexu nodum *dubio*.
Nam divina Monetas filia *doenit*.
..... inferus an *superus*.
Topper facit *homines* ut [p]rius fuerunt.

Ex Naevii Bello Poenico.

Silüicolae *homines* bellique inertes.
Plerique omnes *subigunt* sub suum judicium.
Magnum stuprum *populo* fieri per gentis.

Arsis quarta.

Ex vaticinio.

? Vestros qui campos pascunt *placide* perdvelles.

Ex tabula Gracchi.

[Ductu] imperio auspicioque *legio* exercitusque.

Ex Appii Sententiis.

?..... qui *animi* compotem esse.

Ex Livii Odyssea.

Celsosque ocris arüaque *putria* et mare magnum.

Ex Naevii Bello Poenico.

Ei venit in mentem *hominum* fortunas.

Summe deum regnator, *quianam* [me] genuisti?
Flentes ambae, abeuntes *lacerimis* cum multis.

Arses prima, secunda, quinta.

Ex Livii Odyssea.

2 ?... *quoniam* audivi paucis gavisi.

Ex Naevii Bello Poenico.

5 ?Exercitu insulam integrum urit, *populat*¹, vastat.

Ex Carmine Priami.

1 Et *Pri[a]mum*. ....

Verba legati.

1 Tum *patriae* compotem me numquam siris esse

δ. — Voces anapaesticae extra arsin.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 26 *Ego puerum* interea[d] ancillae subdam lactantem meae. — Naevius ibidem : trag. 10 indigne exigor *patria* innocens. 65 Vos qui accolitis Histrum *fluvium* atque algidam. — Com. 2 Hujus autem gnatus dicitur *geminum* alterum. 93 Domos patres *patriam* ut colatis potius quam peregrini probra. — Plautus in Trinummi prologo : 14 *Quoniam ei* qui me aleret nil *video* esse relicui. Ibid. act. 1 sc. 2 vers. 16 Omnibus amicis quod mihi est *cupio* esse item. 47 Jovi coronam de *capite* ex Capitolio. 2,2,25 Utrum *itane* esse mavelit ut eum animus aequom censeat. 72 Scio *equidem* istuc ita solere fieri, verum gnate mi. 77 Cui egestatem tolerare vis? *loquere* audacter patri. 100 Historiam veterem alque antiquam haec mea senectus sustinet. 2,4,70 Si illi congestae sint *epulae* a cluentibus. 134 *Alii* exsulatum abierunt *alii* emortui.

1. Traditur *populatur*.

In fragmentis nostris haec species reperitur in anacrusi atque in thesibus primi, secundi et quarti pedis :

Ex elegiis Scipionum.

4 ? DEDET TEMPRSTATEBUS AIDE *incretio* . . . .

0 QUEI *apice* INSIGNE DIALIS FLAMINIS GESISTEI.

Ex tabula Regilli.

4 ? Classis regis Antiochi ante *Asiae* . . . .

Ex Livii Odyssea.

1 ? Utrum *genua* amplexens virginem oraret.

0 ? *Quoniam* audivi paucis gavisi. . . . .

Ex Naevii Bello Poenico.

1 ? Multi *alii* e Troja strenui viri.

2 [Ut] septimum *decimum* annum ilico sed[er]ent.

F. — Voces in anapaestum exeuntes.

Hae voces (id est, quae in verum anapaestum desinunt et quae in tribrachum; vide supra p. 89) extra arsin stare non possunt; arsin admittunt in ultima, antepaenultima, quarta ab exitu syllaba; nam in paenultima exempla omnino deficiunt.

a. — Arsis in ultima syllaba.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 26 Ego puerum *interea[d]* ancillae subdam lactantem meae. Naevius ibid. : trag. 25 Agitatis ite actutum in *frundiferos* locos. 46 Pallis *patagiis* crocotis malacis mortualibus. Com. 14 Secus si umquam quicquam feci *carnificem* cedo. — Plautus in Trinummo : 1,2,38 Omnibus amicis morbum in *incuties* gravem. 147 Ego me fecisse *confiteor*, Megaronides. 2,2,39 Benefacta benefactis aliis *pertegito* ne perpluant. 50 Publicisne

affinis fuit an *maritumis* negotiis? 89 Tu modo ne me *prohibeas* accipere si quid det mihi. 91 Eo pater. Pol ego istam volo me rationem *edoceas*. Licet. 100 *Historiam* veterem atque antiquam haec mea senectus sustinet. 2,4,54 Qui condicionem hanc *repudies*? nam illum tibi. 75 Et quod illi placeat *praeripiām* potissimum. 3,1,11 *Flagitium* quidem hercle fiet nisi dos dabitur virginī.

Saturnius hanc speciem recipere non potest in arsibus prima et quarta; in sexta arsi exempla deficiunt; in secunda, tertia et quinta haec habemus¹:

Ex carmine Arvalium.

2 ?Ne *velueris*², MARMARS, INCURRERE IN PLEORIS.

Ex tabula Regilli.

5 Ea pugna pugnata rex *Antiochus* regnumque.

Ex tabula Gracchi.

5 Populi romani..... *Sardiniam* subegit.

Ex Livii Odyssea.

5 ..... vecorde et *malefica* vacerra.

5 ?..... vestis pulla, *purpurea*, ampla.

Ex Naevii Bello Poenico.

2 *Silüicola* homines bellique inertes.

2 *Reconciliat* captivos plurimos idem.

5 Noctu Trojad exibant *capitibus* opertis.

2 ?Apud *emporium* in campo, hostium pro moene.

Ex carmine rusticorum.

3 ?Hiberno *pulüerc*, verno luto, grandia farra.

β. — Arsis in antepaenultima.

Poetae scenici : Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera : trag. 3 Accensa et praeda per *participes* aequiter.

1. In secunda arsi et in quinta habes exempla caesurae Korschianae (infra I, n, 4).

2. Traditur *ueluerem marmars insincurrere*.

23 Obsecro te *Anciale* matri ne quid tuae advorsus fuas. 37 Quo *Castalia* per struices saxeas lapsu accidit. — Naevius ibid.: trag. 14 numquam hodie *effugies* quin mea Manu moriare. 16 Tunc ipsos *adoriant* ne qui hinc Spartam referat nuntium. 26 *Ingenio* arbusta... 35 *Thyrsigerae* Bacchae Bacchico cum schemate. 65 Vos qui *accollitis* Histrum fluvium atque algidam. Com. 1 *Acontizomenus* fabula est prime proba. 35 Ubi vidi *exanimabili* ter timidus pedibus protinam me dedi. — Plautus in Tri-
nummo : prol. 11 *Accipite* et date vocivas auris dum elo-
quor. Ibid. 1,1,3 Et *conducibile*, nam ego amicum hodie
meum Concastigabo pro *commerita* noxia. 9 Quasi herba
inrigua succrevere uberrume. 1,2,7 *Adgrediar* hominem.
Quoja hic vox prope me sonat? 1,2,98 Nec qui *deterior*
esset faceres copiam. 164 Neque *confidentiloquius* neque
perjurius. 2,2,68 De magnis *divitiis* si quid demas, plus
fit an minus? 85 Eo non multa quae ne vult *eveniunt* nisi
fictor malust. 89 Tu modo ne me prohibeas *accipere* si
quid det mihi.

In saturniis nostris admittunt hanc speciem frequenter
sedes tertia et sexta, raro secunda et quarta, numquam
prima et quinta.

Arses tertia et sexta.

Ex earminibus Saliorum.

Cume tonas, *Leucetie*, praī tet tremonti.

Ex vaticinio.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te *alienigenue*
?Manus cogant in campo Diomedis *conserere*.

Ex terra *frugifera*, piscibus atque avibus.

Ex elogio P. Scipionis.

HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE *ingenium*.

Ex titulo Caecilii.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO *Caecilio*.

Ex tabula Regilli.

Classis regis *Antiochi* ante Asiae....
linspectante ipso *Antiochō*, exercitu omni.

Ex Appii Sententiis.

Amicum cum vides, oblisce *miserias*.

Ex Livii Odyssea.

Quando dies *adveniet* quem profata Morta est.
[Aut] in Pylum *adveniens* aut ibi ommentans.
? Ibidemque vir summus, adprimus, *Patricoles*.
Celsosque ocris *arūaque* putria et mare magnum.

Ex Naevii Bello Poenico.

Runcus atque *Purpureus*, filii Terras.
Virum praetor *adveniens* auspicat auspicium.
Virum praetor *adveniens* auspicat *auspicium*.
Plerique omnes subigunt sub suum *judicium*.

Arses secunda et quarta.

Ex vaticinio.

Ammem, *Trojigena*, fuge Cannam, ne te alienigenae.
Campum *milliaque* multa occisa tua.

Ex Livii Odyssea.

[Venit] *Mereurius* cumque eo filius Latonas.

Ex Naevii Bello Poenico.

.... Manius *Valerius* consul partem.

γ. — Arsis in quarta ab exitu syllaba.

Poetae scenici : Naevius in Ribbeckii editione altera : trag. 57 *Djaphathra* in pedibus habebat, erat amictus epicroco. — Plautus in Trinummo: prol. 8 Primum mihi Plautus nomen *Luxuriae* indidit. 2,2,22 Pro *ingenio* ego me liberum esse ratus sum, pro imperio tuo. 2,2,34 Neu noctu irem obambulatum neu suum *adimerem* alteri.

52 *Praeterea* aliquantum animi causa in deliciis disperdit. 63 *Deserere* illum et dejuvare in rebus adversis pudet. 175 Di fortunabunt vostra *consilia*. Ita volo. 3,2,39 Pernovi equidem, Lesbonice, ingenium tuum *ingenuum* admodum. 77 Mea opera hinc proterritum te meaque *avaritia* autument. 83 Quid tibi interpellatio aut in *consilium* hue accessio est?

In saturniis haec species non reperitur nisi in prima sede et fortasse in quinta.

Ex tabulis Regilli, Gracchi, Mummii.

Ductu¹ *auspicio imperio felicitate ejus.*

[Ductu] *imperio auspicioque legio exercitusque.*

DUCTU *auspicio imperioque ejus ACHAJA CAPTA.*

Ex Livii Odyssea.

? . . . vestis pulla, *purpurea*, ampla.

Ex Naevii Bello Poenico.

? Apud *emporium* in campo, hostium pro moene.

G. — Voces quae creticum (vel dactylum) efficiunt aut exeunt in creticum (vel dactylum).

Hae voces extra arsin stare non possunt. Recipiunt arsin aut in ultima² aut in antepaenultima : nam paenultimae exempla apud poetas scenicos rara sunt neque fere extra primum versuum iambicorum pedem reperiuntur³, in saturniis nostris omnino desunt⁴. Arsis autem in antepaenultima

1. Traditur *Auspicio imperio felicitate ductuque ejus.*

2. Ultima si arsin recipit, tunc antepaenultima quoque feritur; sed hunc priorem ictum consulto hic negleximus.

3. Sic Naevius in Ribbeckii editione altera, com. 66 : *Desine socii tuo, fratri patrueli meo.*

4. Nisi in uno versu ex Ap. Claudii Caeci Sententiis *obliviscere* quis servare malit quam emendare *obligiscere* :

Amicum cum vides, ob[ligi]scere mi[serias].

positae duae sunt species, prout ultima synaloepham patiente pes trochaeus est, vel synaloepha non facta dactylus.

α. — Arsis in ultima.

Poetae scenici: Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera: trag. 10 in sedes *conlocat* se regias. 11 Clutemestra juxtim, *tertias* natae occupant. 12 se in terram *saucius* fligit cadens. 34 namque *Taenari* celsos ocris. 35 Haud ut quem Chiro in *Pelio* docuit ocri. — Naevius ibidem: tragoed. 5 *Excidit* orationis omnis confidentia. 10 indigne *exigor* patria innocens. 24 Vos qui regalis *corporis* custodias. 35 Thyrsigerae Bacchae *Bacchico* cum schemate. — Plautus in Trinummo : 1,1,8 Sed dum illi aegrotant *interim* mores mali. 1,2,69 Fuitne hic tibi amicus *Charmides*? Est et fuit. 76 Mihi commendavit *virginem* gnatam suam. 84 In eandem tute *accederes* infamiam, Malumque ut ejus cum tuo *misceres* malo. 2,2,25 Utrum itane esse *mavelit* ut eum animus aequum censeat. 35 Ne tibi *aegritudinem*, pater, parerem parsi sedulo. 87 Vitae agundae esse *expetit* sed hic admodum adulescentulust. 88 Non aelate verum ingenio *apiscitur* sapientia. 2,4,1 Minus *quindecim* dies sunt cum pro hisce aedibus.

In saturnio versu syllaba talis vocis ultima neque pri-
mum neque quartum ictum accipere potest, exemplaque
sub sexto ictu deficiunt.

Contra in tertia sede, id est ante caesuram, exempla
reperiuntur plus viginti:

Ex vaticiniis.

Ferisque quae *incolunt* terras, iis fuat esca.

Vomicani quae *gentium* venit [ea] longe.

Quotannis comiter Apollini siant.

Privati uti *conferant* pro se atque suis.

? Quamvis *+moventium* dvonum negumate.

Quandoque *Hispania* princeps dominusque rerum.

Ex elogio Calatini.

..... *plurimae* consentiunt gentes.

Ex elogiis Scipionum.

HONC OINO *ploirume* COSENTIONT R.....

HEC CEPIST *Corsica* ALERIAQUE URBE.....

DEDET *Tempestatehus* AIDE MERETO.....

MAGNA *sapientia* MULTASQUE VIRTUTES.

Ex titulo Quinetii.

Ut[i] Titus *Quinetius* dictator...

Trientem *tertium* pondo coronam...

Ex tabula Græchi.

In ea *provincia* caesa hostium aut capta.

Re *felicissime* gesta ...

... *vectigalibus* ... restitutis.

Ex Livii Odyssea.

..... *affatim* edi, bibi, lusi.

Mandisset *impius* Cyclops .....

Ex Naevii Bello Poenico.

Trojam urbem *liquevit* .....

Sin illos deserant fortissimos viros.

Verba legati.

Tum patriae *compotem* me numquam siris esse.

Ex carmine rusticorum.

? Hiberno *pulvere*, verno luto, grandia farra.

In altero distichorum versu.

Ex elogio L. Scipionis, Barbatii f.

DVNORO *optumo* fuisse viro.

Ex elogio Calatini.

Populi *primarium* fuisse virum.

Atque in secunda quintaque sede ingens exemplorum est multitudo¹:

Ex carmine Arvalium.

? .... *incurrere in pleoris.*

? SATUR FU, FERE MAR[MAB]S .... *cnsalii sta berber.*

Ex vaticiniis.

Ex terra frugifera; *piscibus* atque *avibus*.

Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatust.

Hostem, Romani, si ex agro *pellere* vultis.

Apollini vovendos censeo ludos.

Apollini vovendos *censeo* ludos.

Quotannis comiter *Apollini* fiant.

..... populus dederit ex *publico* partem.

Ils ludis faciendis *praeerit* praetor.

Decemviri gracco ritu *hostiis* faciant.

Decemviri gracco ritu *hostiis* faciant.

Hoc si recte facitis *gaudebitis* semper.

Ne *ninculus* mederi queat.....

Cave in mare manare suo *lumine* siris.

Tum tu insiste audax *hostium* muris.

Memor, quam per tot annos *obsides* urbem.

Victoriam datam; düello perfecto

Ea in[du]staurata ut assolet facito.

Ex elogiis Calatinii et Scipionum.

... plurimae *consentient* gentes.

HONC OINO PLOIRUME cosentiont R....

LUCIOM SCIPIONE filios BARBATI.

Cornelius Lucius Scipio Barbatus.

CORNELIUS LUCIUS Scipio Barbatus.

QUOJUS FORMA VIRTUTEI parisuma fuit.

Taurasia Cisauna Samnio cepit.

TAURASIA Cisauna Samnio cepit.

QUEI APICE INSIGNE DIALIS flaminis gesistet.

MORS PERFECIT TUA UT ESSENT omnia BREVIA.

QUIBUS SEI IN LONGA LICUISET TIBI utier VITA,

FACILE FACTEIS SUPERASES gloriam MAJORUM.

QUA RE LUBENS TE IN GREMIU, Scipio, RECIPIT

TERRA, Publi, PROGNATUM Publio, CORNELI.

1. Exempla haec sunt caesurae Korschianae (infra I, ii, 4).

AETATE QUOM PARUA posidet HOC SAXSUM.

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum *regias* refregit.

Ex titulo Caecilii.

BENE REM GERAS ET VALEAS, *dormias* SINE QURA.

Ex tabula Glabronis.

Fundit fugat, prosternit *maximas* legiones.

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat *hostibus* devictis.

Ex tabula Regilli.

?Inspectante ipso Antiocho, *exercitu* omni,
Equitatu elephantisque, cum *omnibus* sociis.
Dvello magno dirimendo, *regibus* subigendis.

Ex tabula Gracchi.

?In ea provincia caesa *hostium* aut capta.

Plenissimum praeda domum reportavit.

Ex dedicatione Vertulejorum.

?QUOD RE SUA DIFEIDENS *aspere* AFLEICTA.
DECUMA FACTA POLOUCTA, *leibercis* LUBENTES
DONU DANUNT HERC(O)LEI *maxsume* MERETO.

Ex Appii Sententiis.

?.... qui animi *compotem* esse,
Ne quid fraudis stuprique *ferocia* pariat.
Amicum cum vides *obli(vi)scere* miserias.

Ex Livii Odyssea.

Virum mihi, Camena, *insece* versutum.

? Pater noster, Saturni *file* ....

Neque enim te oblitus sum, *Laertie* noster.

Argenteo polubro, aureo et glutro.

?*Argenteo* polubro, aureo et glutro.

Tuque mihi narrato *omnia* disertim.

Matrem [meam] proicitum *plurimi* venerunt.

Partim errant, nequinont *Graeciam* redire.

Apud nympham Atlantis *filiam* Calypsonem.

? Utrum genua amploctens *virginem* oraret.

Ibi manens sedeto *donicum* videbis.

Simul ac lacrimas de ore *noegeo* detersit.

Namque nihilum pejus *macerat* homonem.
 [Vener] Mercurius cumque eo *filius* Latonas.
 Nam divina Monetas *filia* docuit.
 ..... *inferus* an *superus*
 ? Tibi deus fer[ebat] *funera* Ulixes?
 Topper citi ad aedis *venimus* Circae.
 At celer hasta (volans) perrumpit *pectora* ferro.

Ex Livii carmine in Junonem reginam.
 Sancta puer, Saturni *filia*, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

? Incurrant signa expressa, *quomodo* Titani,
Bicorpores Gigantes magnique Atlantes,
 Runeus atque Purpureus, *fili* Terras.
Exerciti in ex- -peditionem dicit.
 Multi alii e Troja *strenui* viri.
 Jamque ejus mentem *fortuna* fecerat quietem.
 Prima incedit Cereris *Proserpina* puer,
 Deinde pollens sagittis *inclusus* Arquitenens
 Sanctus Jove prognatus *Patius* Apollo.
 Irque susum ad caelum *sustulit* suum rex.
 Saera in mensa Penatium *ordine* ponuntur.

In *auream*¹ molabat victimam puleram.
 In auream¹ molabat victimam puleram.
 .... simul *atrocia* porricerent.
Victoribus danunt ....
 Rem *hostium* concinnat ....
 ? Vicissatim volui *victoriām* ....
 Virum praetor adveniens *auspicat* auspiciūm.
 Censem eo venturum *obviam* Poenum.

[Ut] *septimum* decimum annum illico sed[er]ent.
 [Ui] *septimum* decimum annum *illico* sed[er]ent.
Superbiter contemptim conterit legiones.
Superbiter contemptim conterit legiones.
 ?Id quoque paciscunt, *moenia* ....
 Reconciliat captivos *plurimos* idem.
 Sicilienses paciscit *obsides* ut reddant.
 Fames acer augescit *hostibus* ....
Honorariae honustae stabant in flistris.
 Ferunt puleras cretarias, *aureas* lepistas.
 Magni metus tumultus *pectora* possidit.
 Novem Jovis concordes *filiae* sorores.

1. Traditur *immolabat* *auream*.

? Patrem suum supremum *optimum* appellat.
 Scapos atque verbenas *sagmina* sumpserunt.
 Seseque ii perire *marvolut* ibidein.
 Simul alias aliunde *runitant* inter se.
 Sin illos deserant *fortissimos* viros
Magnum stuprum populo fieri per gentis.
Apud emporium in eampo, hostium pro moene.

Ex Cn. Naevii epigrammate.

Flerent divae Camenae *Naevium* poetam.
Itaque postquam est Orei traditus thesauro.

Versus Metellorum.

Dabunt malum Metelli *Naevio* poetae.

3. — Arsis in antepaenultima, synaloepha ultimae facia.

Poetae scenici: Livius Andronicus in Ribbeckii editione altera: trag. 30 Florem anc[u]labant *Liberi* ex carche-
 siis. 38 *lacteam* immulgens opem. — Naevius ibidem:
 trag. 11 *fulmine* icit Juppiter. 44 Namque *ludere* ut
laetantis inter se[se] vidimus Propter amnem, aquam cre-
 terris *sumere* ex fonte... Com. 1 Acontizomenus *fabula*
 est prime proba. 8 Quasi *dedita* opera quae ego volo ea
 tu non vis, quae ego nolo ea cupis. 49 animae *pauxil-
 lulum* in me habet. 81 utrubi cenaturi estis *hicine* an in
triclinio? — Plautus in Trinummo: 1,2,3 Bona fausta
 felix *fortunataque* evenat. 18 Vivit *victuraque* est. Bene
hercle nuntias. 28 Nam ego *dedita* opera huc ad te venio.
 39 Ut te videre *audireque* aegroti sient. 45 Suspicio est
 in *pectore* alieno sita. 66 Haec cum *audio* in te dici dis-
 crucior miser. 2,2,22 Pro ingenio ego me *liberum* esse
 ratus sum pro imperio tuo. 87 Vitae agundae esse ex-
 petit, sed hic *admodum* adulescentulust. 101 Verum ego
 quando te et amicitiam et *gratiam* in nostram domum.
 111 Non *optuma* haec sunt neque ut ego aequum censeo.
 — Terentius in Phormione sic adhibuit terminaciones
dactylicas (nam de creticis taceo) quinque et quadragintalocis.

In saturniis nostris pauca sunt exempla certa. Nam in
 plerisque hiari potest, ut ultima ictum accipiat; *exercitu*

apud Naevium ex emendatione est; pro *Penatium* apud eumdem multi legere volunt *Penatum* (quamquam *Penatium* tuentur *integrā* in alio Naevii versu, *millia* in tabula Gracchi, ne de *ritu* loquar, in caesura synaloepham patientia); atque in pluribus fragmentis frustula tantum versuum habemus. Omnia tamen sive dubia sive certiora exempla subjunximus, adscripto arsium numero:

Ex carmine Arvalium.

4 ?..... *incurrere IN PLEORIS.*

Ex elogio P. Scipionis P. f.

1 *HONOS FAMA VIRTUSQUE gloria ATQUE INGENIUM.*

Ex titulo Atistiae.

4 *FUIT... UXOR MIHEI, femina op(i)TUMA VEIXSIT.*

Ex tabula Gracchi.

4 ? In ea provincia caesa *hostium* aut *capta*.

3 *Supra octoginta milia.....*

1 ? *Exerceitum... saluomique atque incolumem.*

Ex dedicatione Vertulejorum.

1 ? *QUOD RE SUA DIFEIDENS aspere AFLEICTA.*

Ex Appii Sententiis.

5 ?... qui animi *compotem esse*.

Ex Livii Odyssea.

4 ? *Pater noster, Saturni filie.....*

4 ? *Argenteo polubro, aureo et glutro.*

4 ? *Utrum genua amploctens virginem oraret.*

Ex Naevii Bello Poenico.

3 *Sacra in mensa *Penatium* ordine ponuntur.*

1,2,3 *Exercitu(s) insulam integrā urit, populat, vastat.*

4 ? *Vicissatim volui victoriam....*

4 ? *Id quoque paciscunt, moenia.....*

4 ? *Patrem suum supremum optumum appellat.*

Ex carmine incerto.

1 Cum vicit Lemno classem *Doricam* appulisset.

γ. — Arsis in antepaenultima, absque ultimae synaloepha.

Poetas scenicos apertissimum est a dactylis refugisse quos una vox vel vocis terminatio efficeret, ut *omnia*, *praece re*. Terentius exempli gratia, ut supra p. 88 dictum est, tales voces quadragies quinques in Phormione ita admisit, ut syllaba ultima synaloepham pateretur; at in eadem comoedia ne semel quidem dactylus terminatione dactylica efficitur¹. Tamen apud Plautum legimus Amph. prol. 55 Comoedia ut sit *omnibus* isdem versibus. Rud. 4,3,86 Estne hic *vidulus* ubi cistellam tuam inesse ajebas? Is est. Stich. 1,2,57 *Omnibus* os obturent ne quis merito male dicat sibi. Poen. 4,2,83 *Omnia* memoras, quo id facilius fiat manu eas adserat. Trin. 5,2,3 Nam exaedificavisset me ex his *aedibus* absque te foret. Aliaque similia sunt exempla². Sed quisquis Plautinam fabulam in manibus sumet atque per se ipse tales locos quaeret, non poterit quin summam eorum raritatem miretur, fateaturque poetam consulto alias formas elegisse³.

In saturniis unum est exemplum ex titulo aetatis inferioris ceterum corrupto, in Attistiae *panario* illo insculpto :

FUIT... UXOR MIHEI, FEMINA *op(i)luma veinxsit.*

1. Nam 3,2,43 recte Lachmann ad Lucretium p. 416 *decipi* pro *decipis* emendavit.

2. Vide Geppert, *Plautinische Studien* 1 p. 139 ss.

3. In Asinariae Plautinae prologo v. 11, *Demophilus scripsit, Maccijus vortit barbare*, legere quidam volunt *Mäcius*, ne vox dactylica pedis trochaici locum obtineat. Sic nuper et Ussing in editione Plauti 1 p. 353 (Havniæ 1875) post Buechelerum (Neue Jahrbuecher fuer Philologie xcvi p. 217). Sed sive *Maccius* sive *Macius* scribes (illud autem melius quam hoc, quia prologus, ut videtur, ea aetate conscriptus est qua jam omnes scriptores litteras consonantes geminare didicerant), tamen *Macciū'* pronuntiadum erit, sicut in senatus consulto de Bacchanalibus *Dvellonai* effere debes pro *Dvelonai*, *habuisse* pro *habuise*, *Bacchanalibus* pro *Bacanalibus*. — Nihil tamen hoc ad Plautum priscoisque poetas scenicos: rationem, si cui placet, ab auctore prologi repeatat.

Alterum est in carmine rusticorum, quod plerique ab saturnia poesi abjudicaverunt:

Hiberno puluere, verno luto, *grandia* farra.

Nos *exercitu* sribentes exemplum Naevianum removimus *Exercitus insulam integrum*. In vaticinio de ludis Apollini vovendis sic primum scripseramus:

Hoc si recte facietis *gav[i]debiti* semper;

quod rejecimus, ubi clare intelleximus omnes ejus vaticinii versus paenultima thesi carere.

LIBER ALTER

DE RE METRICA

§ 1. — De arsi.

Saturnii arses aut longae sunt aut solutae. Id est, aut ex singulis syllabis productis constant aut ex binis correptis. Utraque arsis forma in omnibus sedibus reperitur; ubique arsis longa frequentior est quam soluta.

Nonnumquam constat arsis soluta ex brevi breviante et longa breviata, ut in tertia arsi *mihī, eunt*, fortasse *sagittis*, in quarta *queat, parisuma, tibe utier, tuas, Jovi, duac, quod in bello, ferocia, dies, malefica, Proserpina, deum, marum, salus*, fortasse *domum, calo*, in secunda *queant, metes*, in quinta *queunt*, in prima fortasse *diu*. — Tamen in *eunt, dies* similibusque vocibus etiam synizesis fieri potest, ut arsis non solvatur.

Arsium longarum exempla afferre non utile est. Haec sunt exempla arsium solutarum :

A. — Arses hemistichiorum ultimae.

In hemistichio priore.

Ex carminibus Saliorum.

Cume tonas, Leuectie, praī tet tremonti.

Ex vaticinio.

Amnem, Trojugena, *fuge* Cannam, ne te alienigenae.
Sed neque credes tu *mihi*, donec compleris sanguī.
Ex terra frugifera, piscibus atque avibus.
Caro tua, nam *mihi* ita Juppiter fatust.

Ex elogiis Scipionum.

QUA RE LUBENS TE IN *gremiu*, SCIPIO, RECIPIT.

? AETATE QUOM *parūa* POSIDET HOC SAXSUM.

Ex titulo Caecilii.

BENE REM GERAS ET *valeas*, DORMIAS SINE QURA.

Ex tabula Regilli.

Ejus rei ergo aedem *Laribus* Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

Cujus rei ergo hanc *tabulam* *Jovi dedit donum.

Ex tabula Mummii.

? DUCTU AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.

Ex Livii Odyssea.

Matrem [meam] *procitum* plurimi venerunt.
Quando dies adveniet quem profata Morta est.
[Aul] in Pylum adveniens aut ibi ommittans.
Celsosque ocris *ariāaque* putria et mare magnum.
Topper facit *homines*¹ ut [p]rius fuerunt.

Ex Naevii Bello Poenico.

Runcus atque Purpureus, filii Terras.
Prima incedit Cereris Proserpina puer.
Virum praetor adveniens auspicat auspicium.
Magnum stuprum *populo* fieri per gentis.
Silüieolae *homines*¹ bellique inertes.
? Cum tu arquitenens *sagittis* pollens Dea[na].
Plerique omnes subigunt sub suum judicium.

* Hic lectio immutata. Lectiones nobis a grammaticis aliisve auctoriis traditas quaere in Parte hujus operis Altera.

1. Num *homōnes*?

In hemistichio altero.

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojigena, fuge Cannam, ne te alienigenae
Manus cogant in campo Diomedis conserere*.
Ex terra frugifera, piscibus atque avibus.

Decemviri graeco ritu hostiis faciant.

Ea in[du]staurata ut assolet facito.

Ex titulo P. Scipionis.

MORS PERFECIT TUA UT ESSENT OMNIA brevia,
HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM.
QUA RE LUBENS TE IN GREMIU, SCIPIO, RECIPIT.

Ex titulo Gaecilii.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO CAECILIO.

Ex tabula Regilli.

Equitatu elephantisque cum omnibus sociis*.

Ex tabula Graecchi.

Exercitum... saluomque atque incolumem.
Iterum triumphans in urbem Romam rediit*.

Ex dedicatione Vertulejorum.

DONU DANUNT HERCLEI¹ MAXSUME MERCETO.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stupriique ferocia pariat.
Amicum cum vides, obliiscere miserias.

Ex Livii Odyssea.

Ibidemque vir summus, adprimus, Patroclus (sive Patricoles).
Nexabant multa inter se flexu nodum dubio.
Nam divina Monetas filia docuit.
.... inferus an superus.

Ex Naevii Bello Poenico.

Deinde pollens sagittis inclitus arquitenens.
. . . . simul atrocia porricerent*.

* Hic lectio immutata.

¹. Lapis HERCLEI.

Virum praetor adveniens auspicat auspicium.
Plerique omnes subigunt sub suum judicium.

Aliunde.

Novum vetus[★] bibo, novo veteri[★] medcor.

Cum arses hemistichiorum ultimae solvi in binas breves possint, manifesto errant qui ut Carolus Bartsch (*Der saturnische Vers*, p. 35) putaverunt hemistichia quaternis arsibus constare. Exempli gratia in hoc versu ex elogio P. Scipionis P. f. :

QUA RE LUBENS TE IN GREMIU SCIPIO RECIPIT,

bis ternae sunt arses, *re, bens, gremi et Sci, o, reci; u in gremiu et pit in recipit* manifesto sunt theses. Nequit enim omitti thesis nisi arsis fit longa longior; binae autem breves numquam longa longiores sunt.

B. — Arses hemistichiorum paenultimae.

In hemistichio priore.

Ex carmine Arvalium.

? SATUR FU, fere MARS, +LIMEN SALI STA BERBER.

Ex vaticinio.

Annem, Trojrogena, fuge Cannam, ne te alienigenae.
Campum, millaque[★] multa occisa tua.

Ex Livii Odyssea.

. . . Mercurius, cumque eo filius Latonas.

Ex Naevii Bello Poenico.

? Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].
? Conferre queant ratem aeratam qui perit.

Ex carmine rusticorum.

Camille, metes . . .

[★] Hic lectio immutata.

In hemistichio altero.

Ex vaticinio.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te alienigenae.

Ex Naevii Bello Poenico.

Exercitu insulam integrum urit, populat, vastat.
?Quod bruti, nec satis sardare queunt...*

C. — Arses hemistichiorum antepaenultimae.

In hemistichio priore.

Ex vaticinio.

Sed neque credes tu mihi donec complebris sanguis.

Ex Livii Odyssea.

At celer hasta* perrumpit pectora ferro.

Ex Naevii Bello Poenico.

*Id quoque paciscunt, moenia.....
Sicilienses paciscait obsides ut reddant.
Sillicolae homines bellique inertes.
?Qui diu¹ mare sudantes eunt atque sedentes.*

Ex Carmine Priami.

Et Pri[a]mum.. .....

Aliunde.

Tum patriae compotem me numquam siris esse.

Camille, metes.....

In hemistichio altero.

Ex vaticiniis.

Manus cogant in campo Diomedis conserere*.

? Ne ninculus mederi queat..... .

* Hic lectio immutata.

1. Traditur *dum*.

Vestros qui campos pascunt placide *perdvelles.

Ex elogiis Scipionum.

QUOJUS FORMA VIRTUTEI parisuma fuit.

QUIBUS SEI IN LONGA LICUISET tibe utier vita,

?Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

Ex tabula Regilli.

?.... duae quadraginta.

Ex tabula Gracchi.

..... imperio auspicioque legio exercitusque.

Cujus rei ergo hanc tabulam *Jovi dedit donum.

Ex tabula Mummi.

OB HASCE RES BENE GESTAS quod in BELLO VO(V)ERAT.

Ex Appii Sententiis.

?... .... qui animi compotem esse,
Ne quid fraudis stuprique ferocia pariat.

Ex Livii Odyssea.

Celsosque oeris aruaque patria et mare magnum.

..... vecorde et malefica vacerra.

?Quae haec daps est, qui festus dies?....

Ex Naevii Bello Poenico.

..... Manius Valerius consul partem.

Prima incedit Cereris Proserpina puer.

Ei venit in mentem hominum fortunas.

Summe deum regnator, quianam *me genuisti?

Noctu Trojad exibant, capitibus opertis,

Flentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis,

?Deum adlocutus, summi deum regis fratrem,

Neptunum regnatorem marum....

?Qui diu mare sudantes eunt atque sedentes.

Aliunde.

Terra pestem teneto, salus hice* maneto.

?Diebus te quinque calo, Juno Covella.

?Septem diebus te calo, Juno Covella.

* Hic lectio immutata.

§ 2. — De thesi.

Theses versus saturnii varia sunt forma, prout in initio, in medio aut in exitu hemistichiorum locatae sunt. Nam thesis quae hemistichii exitum efficit ex una syllaba constat, ea aut longa aut brevi sicut poetae libuit. Anacruses hemistichiorum (id est anacrusis prioris hemistichii in omnibus versibus, thesis tertii pedis in versibus qui caesuram post arsin habent), pariterque theses pedis cujusque in hemistichio suo primi, et breves esse possunt, et longae, et praeterea in binas breves solutae. Denique in secundo hemistichii utriusque pede praeter thesin brevem, longam, solutam admittitur detractio thesis.

Theses solutae, simili modo atque solutae arses, ex brevi breviante et longa breviata constare possunt, ut *Calypsonem*.

In sequentibus paginis concessimus exempla quotquot fragmenta nostra praebuerunt; solas omisimus theses versuum ultimas, quae ad unam omnes ex sola longa breve syllaba constant; eas minimo labore in sylloge nostra reliquarum (*infra Part. II lib. II*), si cui opus fuerit, inveniet.

Si, junctis duobus versibus, alteri demuntur theses hemistichiorum ultimae, fit distichum saturnium: quod Latini sine dubio a disticho dactylico Graecorum imitati sunt. Talia habemus in elogiis Calatini et L. Scipionis, Barbat filii:

..... plurimae consentiunt gentes
Populi primarium ( ) fuisse virum ( ).

HONC OINO PLOIRUME COSENTIONT R...
DVONORO OPTUMO ( ) FUISE VIRO ( ).

Tractavimus: — A. De thesi hemistichii prioris ultima; — B. De thesibus utriusque hemistichii paenultimis; — C. De

thesibus utriusque hemistichii antepaenultimis ; — D. De anacrusi hemistichii prioris; nam alterius anacrusis binis fungitur partibus : pro thesi tertii pedis est, neque seorsim ab illa tractari debuit ; — E. De anacrusi vel potius pseudanacrusi alterius hemistichii, quae post tertium pedem ponatur.

A. — Thesis hemistichii prioris ultima.

Thesis brevis.

Ex carminibus Saliorum.

Cume tonas, Leuetie, praī tet tremonti.

Ex vaticiniis.

Campum, milliaque multa* occisa tua.
..... deferet amnis in pontum magnum.
Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatust.

Quotannis comiter Apollini fiant.
Qui jus populo plebeique *is dabit summum.
Romane, aquam Albanam cave lacu contineri.
Manu emissam per agros rigabis.....
Victoriam datam, *diuillo perfecto.
Sacraque patria, quorum ob cura missa.
Ea in[du]staurata ut assolet facito.

Ex elogis Scipionum.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS HIC FUET APUD VOS.

SUBIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ABDUCIT.

HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM.

Ex tabula Regilli.

Equitatu elephantisque * cum omnibus sociis.
..... victa, fusa, contusa, fugata est.
Caput patrandae pacis haec pugna exeunti.

Ex tabula Graechi.

... imperio auspicioque legio exercitusque.
Iterum triumphans in urbem Romam red[i]it.

* Hic lectio immutata.

Ex tabula Mummii.

DUCTU AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stupri^{que} ferocia pariat.

Ex Livii Odyssea.

Virum mihi, Camena, insece versatum.
Ibidemque vir summus, adprimus, Patricoles,
Celsosque oeris aruaque putria et mare magnum.
Me carpento vehente *in domum venisse.

Ex Naevii Bello Poenico.

Inerant signa expressa quo modo Titani.
..... Manius Valerius consul partem
Exerciti in ex- -peditionem ducit.
Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.
Sacra in mensa Penatiū ordine ponuntur.
.... simul atrocia porricebent.
Exercitu insulam integrum urit, populat, vastat.
Censem eo venturum obviam Poenum.
[Ut] septimum decimum annum illico sed[er]ent
Sicilienses pacis^{cit} obsides ut reddant.
Ei venit in mentem hominum fortunas.
Fames acer auges^{cit} hostibus.....
Magnam domum decorumque ditem vexarant
Patrem suum supremum optimum appellat.
Seseque ii perire mavolunt ibidem
Quam cum stupro redire ad suos popularis.
Simul alius aliunde rumitant inter se.
Multal alia in isdem inseruntur.
?..... senex fretus pietati.
Redeunt, referunt petita rumore secundo.

Thesis longa.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, divum deo supplicate.

Ex carmine Arvalium.

..... INCURRERE IN PLEORIS.

* Hic lectio immutata.

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojugena, fuge *Cannam*, ne te alienigenae
Manus cogant in campo Diomedis conserere*.
Sed neque credes tu mihi, donec compleris sanguis.
Ex terra frugifera, piscibus atque avibus
Ferisque quae incolunt terras, iis fuat esca.

Apolini vovendos censco ludos.
Cum[e] populus dederit ex publico parlem.
Privati uti conferant pro se atque suis.
Iis ludis faciendis praecedit praetor.
Decemviri graeco ritu hostiis faciant.
Hoc si recte facitis* gaudelitis semper.
Vestros qui campos pascunt placide perdvelles*.

Ne nineulus mederi queat....

Tum tu insiste audax hostium muris,
Memor, quam per tot annos obsides urbem,
Ex ea tibi, his quae nunc panduntur fatis.

Ex elogiis Scipionum.

HONC OINO PLOIRUME COSENTIONT R....
LUCIOM SCIPIO[*m*] FILIOS BARATI.
DEDET TEMPESTATEBUS aIDE MERETO....

QUOJUS FORMA VIRTUTEI PARISUMA FUIT.
TAURASIA[*m*], CISAUNA[*m*] SAMNIO CEPIT.

MORS PERFECIT TUA UT ESSENT OMNIA BREVIA.
QUIBUS SEI IN LONGA LICUISET TIBE UTIER VITA,
FACILE FACTEIS SUPERASES GLORIAM MAJORUM;
QUA RE LUBENS TE IN GREMIU[*m*], SCIPIO, RECIPIT
TERRA, PUBLI, PROGNATUM PUBLIO, CORNELI.

MAGNA[*m*] SAPIENTIA[*m*] multasque VIRTUTES.
ATEATE QUOM PARUA POSIDET HOC SAXSUM,
QUOIEI VITA DEFECIT, NON HONOS, HONORE.
IS IUG SITUS, QUEI NUNQUAM VICTUS EST VIRTUTEI.
NE QUAIRATIS HONORE[*m*], QUEI MINUS SIT MANDATUS.

Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum regias refregit.

* Hie lectio immutata.

Ex titulo Caecilii.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO CAECILIO.
BENE REM GERAS ET VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

Ex titulo Quinctii.

U[er]bi Titus Quinctius dictator. . . . .

Ex tabula Glabronis.

Fundit, fugat, prostrernit maximas legiones.

Ex tabula Regilli.

Ductu, auspicio, imperio, felicitate★ ejus.
Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.
Dvello magno dirimendo, regibus subigendis.

Ex tabula Gracehi.

Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi dedit donum.

Ex tabula Mummii.

CORINTO DELETO ROMAM REDIEIT TRIUMPHANS.
OB HASCE RES RENE GESTAS, QUOD IN BELLO VO(VE)RAT,
HANC AEDEM ET SIGNU HERC(U)LIS VICTORIS IMPERATOR.

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

Dedicatio Vertulejorum.

QUOD, RE SUA DIFEIDENS ASPERE AFLEICTA
PARENS TIMENS HEIC VOVIT, VOTO HOC SOLUTO,
DECUMA FACTA POLOUCTA, LEIBEREIS LUBKNTES
DONU DANUNT HERCLEI★ MAXSUME MERETO.
SEMOL TE ORANT, SE VOTI CREBRO CONDEMNES.

Ex Appii Sententiis.

Amicum cum vides, oblisceere miserias.

Ex Livii Odyssea.

Pater noster, Saturni filie....
Matrem [meam] procitum plurimi venerunt.
Quando dies adveniet quem profata Morta est.
[Aut] in Pylum adveniens aut ibi ommentans.
Tumque remos jussit ref[ligare] struppis.
Partim errant, nequinont Graeciam redire.

* Hic lectio immutata.

Utrum genua amploctens virginem oraret.
 Ibi manens sedeto donicum videbis.
 .... topper confringent importunae undae.
 Nexabant multa inter se flexu nodum dubio.
 Nam divina Monetas filia docuit.
 Topper facit homines ut [p]rius fuerunt.
 Topper citi ad aedis venimus Cireae.
 .... vecorde et malefica vacerra.
 At eeler hasta[★] perrumpit peetora ferro.
 Carnis vinumque quod libabant anclabatur.
 .... affatim edi, bibi, lusi.

Ex Livii carmine in Junonem reginam.

Sancta puer, Saturni filia, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur multi mortales.
 Bicorpores Gigantes magnique Atlantes.
 Multi alii e Troja strenui viri.
 Blande et docte percontat, Aenes quo pacto.
 Deinde pollens sagittis inclitus arquitenens.
 Irque susum ad caelum sustulit suum rex.
 Postquam avem aspexit in templo Anchisa.
 In auream molabat[★] victimam pulchram.
 Exta ministratores.....
 Virum praetor adveniens[★] auspicat auspicium.
 Vicissatim volui victoriam.....
 Superbiter contemptim conterit legiones.
 Id quoque paeiscunt, moenia.....
 Reeonciliat captivos plurimos idem.
 Honerariae honustae stabant in flistris.
 Plerique omnes subigunt sub suum judicium.
 .... ex auro vestemque citrosam.
 Quod bruti, nec satis sardare queunt...
 Res divas edicit, praedicit castus.
 Deum adloetus, summi deum regis fratrem,
 Neptunum regnatorem marum.....
 Summe deum regnator, quianam me genuisti?
 Silticolaes homines bellique inertes.
 Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].
 Noctu Trojad exhibant capitibus opertis,
 Flentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis.
 Ferunt puleras cretarias, aureas lepistas.
 Novem Jovis concordes filiae sorores.
 Seapos atque verbenas sagmina sumpserunt.

★ Hic lectio immutata.

Sin illos deserant fortissimos viros,
Magnum stuprum populo fieri per gentis.
Simul dvona eorum portant ad navis.

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales si forct fas flere,
Flerent divae Camenae Naevium poetam.

Versus Metellorum.

Dabunt malum Metelli Naevio poetae.

Ex Carmine Priami et carmine incerto.

Veteres Casmenas, cascias res, volo profari.
Cum victor Lemno classem Doricam appulisset.

Aliunde.

Hiberno pulucre, verno luto, grandia farra.
Tum patriae compotem me numquam siris esso.

Thesis soluta.

Ex vaticiniis.

Caro tua, nam mihi *ita* Juppiter fatust.
? Hostem, Romani, si ex *agro** pellere vultis.
? Donum amplum victor ad *mea* templta portato.

Ex titulo Caecilii.

? HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD *meas* RESTITISTEI SEDE^E.

Ex Livii Odyssea.

?.... Mercurius, cumque *eo* filius Latonas.

Ex Naevii epigrammate.

Obliti sunt Romae *loquier* lingua latina.

Aliunde.

? Vetus novum* bibo, veteri novo* medeor.

Mea, mcas, eo pro singulis syllabis accipi possunt. Ergo
ubi eae formae positae sunt, veri simile est thesin non solvi.

* Hic lectio immutata.

Nusquam autem thesis tertii pedis solvitur vel videtur solvi, quin ante eam caesura locari aut possit aut debeat, quo sit ut thesis tertii pedis soluta potius alterius hemistichii anacrusis vocanda sit (si nomen alterutrum eligi necessario oporteat) quam prioris hemistichii thesis ultima.

B. — Theses hemistichiorum paenultimae.

Thesis brevis.

In hemistichio priore.

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te alienigenae.
Campum, milliaque* multa occisa tua.
Ferisque quae incolunt terras, iis fuat esca.

Vomicam quae gentium venit *ea longe.
Apollini vovendos censeo ludos.
Quotannis comiter Apollini fiant.
Privati uti conferant pro se atque suis.

Memor, quam per *tot* annos obsides urbem.
Victoriam *datam*, düello perfecto.

Ex elogiis Scipionum.

HONC OINO PLOIPUME COSENTIONT R. . .
LUCIOM Scipione filios BARBATI.
HEC CEPIT CORSICA ALERIAQUE URBE. . .
DEDET TEMPESTATEBUS AIDE MERETO. . .

QUEI APICE INSIGNE *dialis* FLAMINIS GESISTEI.
MAGNA SAPIENTIA MULTASQUE VIRTUTES.
NE QUAIRATIS *honore* QUEI MINUS SIT MANDATUS.

Ex titulo Caecilii.

HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.

Ex titulo Quinetii.

Jovis pater atque divi omnes hoc dederunt,
Ult[i] Titus Quinetius dictator. . .

* Hic leclio immutata.

Ex tabula incerta.

Magnum numerum *triumphat* hostibus devictis.

Ex tabula Graechi.

In ea provincia caesa* hostium aut capta.

Re felicissime gesta.....

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis *stuprique* ferocia pariat.

Amicum cum *vides*, obliscevere miserias.

Ex Livii Odyssea.

Partim errant, nequinont Graeciam redire.

Ibi manens sedeto donicum videbis

Me carpento vehente *in domum venisse.

Nam divina Monetas filia docuit.

Toppē citti ad aedis venimus Circae.

Mandisset impius Cyclops.....

Carnis vinumque quod libabant, anelabatur.

... affatim edi, bibi, lusi.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur multi mortales.

Bicorpores Gigantes magnique Atlantes.

... Manius Valerius consul partem

Exerciti in ex- -peditionem ducit.

Trojam urbem liquerit.....

Deinde pollens sagittis inclitus arquitenens.

? Ammullus, gratulabat* divis. ...

Sacra in mensa Penatium ordine ponuntur.

In auream *molabat vietimam pulchram.

? ..... simul atrocia porricebent.

Victoribus danunt.....

Exercitu insulam integrum urit, populat, vastat.

Sicilienses paciscit obsides ut reddant.

Honerariae honustae stabant in flistris.

Quod bruti, nec satis sardare queunt...

Patrem suum supremum optimum appellat.

Seseque ii perire mavolunt ibidem

Quam cum stupro redire ad suos popularis.

Sin illos deserant fortissimos viros.

Simul dvona eorum portant ad navis.

Magni metus tumultus pectora possidit.

? Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].

* Hic lectio immutata.

Multa alia *in* isdem inseruntur.
Redeunt, referunt *petita* rumore secundo.

Versus Metellorum.

Dabunt malum *Metelli Naevio poetæ.*

Aliunde.

Terra pestem *teneto*, salus hie[e] maneto.
Novum *vetus* *bibo*, novo *veteri* *medeor*.
Hiberno puluere, *verno luto*, *grandia farra*.
Tum *patriae compotem* me numquam *siris esse*.

In hemistichio altero.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, *divum deo supplicate*.
Cume tonas, *Leuectie*, *praï tel tremonti*.

Ex vaticinio.

Romane, aquam Albanam cave laeu contineri.

Ex elogiis Scipionum.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS HIC FUET a[PUD VOS].

CONSOL, CENSOR, AIDILIS QUEI FUIT apud VOS.

QUOIEI VITA DEFECIT, NON HONOS, HONORE.

Quantam columnam, quae res tuas gestas *loquatur?*

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum regias *refregit*.

Ex titulo Quinetii.

Jovis pater atque divi omnes hoc *dederunt*.

Ex tabula Regilli.

Inter....: Ephesum, **Samum Chiumque*.
.... vieta, fusa, contusa, *fugata** est.
Caput patrandæ pacis haec pugna executi.

Ex tabula Graechi.

..... imperio auspicio que legio exercitusque.

* Hic lectio immutata.

Populi romani.... Sardiniam subegit.
 .... adque liberatis.
 ... veetigibus... restitutis.

Ex tabula Mummii.

DUCTU, AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA;
 CORINTO DELETO ROMAM REDIEIT *triumphans*.
 HANC AEDEM ET SIGNU HERC(U)LIS VICTORIS IMPERATOR.

Ex dedicatione Vertulejorum.

PARENTS TIMENS HEIC VOVIT, VOTO NOC SOLUTO,
 DECUMA FACTA POLOUCTA, LEIBEREIS *lubentes*.

Ex Appii Sententiis.

Amicum eum vides, oblisecre miserias.

Ex Livii Odyssea.

Tuque mihi narrato omnia disertim.
 Quando dies adveniet quem profata Morta est.
 Tumque remos jussit re[li]gare struppis.
 Ibidemque vir summus, adprimus, Patricoles*.
 Parlim errant, nequinont Graeciam redire.
 Ibi manens sedeto, donicum videbis.
 Namque nihilum pejus macerat homonem*.
 Tibi deus fer[ebat] funera, llixes.
 .... vecorde et malefica vacerra.

Ex Naevii Bello Poenico.

Sanctus Jove prognatus Putius Apollo.
 Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.
 [Ut] septimum decimum annum illico sed[er]ent.
 .... ex auro vestemque *citrosam*.
 Silücolae homines bellique *inertes*.
 Noctu Trojad exhibant capitibus opertis.
 Ferunt pulchras cretarias, aureas *lepiatas*.
 Novem Jovis concordes filiae *sorores*.
 ? Seseque ii perire mavolunt ibidein.
 Redeunt, referunt petita rumore secundū.

Ex Naevii epigrammate.

Flerent divae Caunenae Naevium poetam.
 Obliti sunt Romae loquier lingua latina.

* Hic lectio immutata.

Versus Metellorum.

Dabunt malunt Metelli Naevio poetæ.

Ex Carmine Priami et carmine incerto.

Veteres Casmenas, caseas res, volo profari.
Cum victor Lemno classem Doricam appulisset.

Aliunde.

Terra pestem teneto, salus hie[e] maneto.

Thesis longa.

In hemistichio priore.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, divum deo supplicate.
Cume tonas, Leuetie, præi tet tremonti.

Ex vaticiniis.

Manus cogant in campo Diomedis conserere*.
Sed neque credes tu mihi, donec compleris sanguin.
Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatust.

Hostem, Romani, si ex agro pellere vultis.
Qui jus populo plebeique is dabit summuin.
Decemviri graeco ritu hostiis faciant.
*Vestros qui campos pascunt placide perdvelles.

Romane, aquam Albanam eave lacu contineri.
Donum amplum victor ad mea templa portato.
Ea* in[du]staurata ut assolet facito.

Ex elogiis Scipionum.

CONSOL, CENSOR, a*idilis* HIC FUET A[PUD VOS].

CORNELIUS LUCIUS SCIPIO BARBATUS,
GNAIVOD PATRE PROGNATUS, FORTIS VIR SAPIENSQUE,
QUOJUS FORMA VITUTEI PARISUMA FUIT,
CONSOL, CENSOR, a*idilis* QUEI FUIT APUD VOS.
SUBIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ABDOUKIT.

* Hic lectio immutata.

HONOS, FAMA, VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM.
 Qua re lubens te in GREMIU, SCIPIO, RECIPIT
 TERRA, PUBLI, PROGNATU: PUBLIO, CORNELI.

Quoie vita defecit, non honos, honore.
 Is hic situs, qui nunquam victus est virtutei.
 Annos gnatus viginti is loceis mandatus.

Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum regias refregit.

Ex titulo Caeclii.

BENE REM GERAS et VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

Ex tabula Glabronis.

Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

Ex tabula Regilli.

Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.
 Caput patrandae pacis haec pugna exeunti.
 Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

Supra octoginta millia.....

Ex tabula Mummii.

CORINTO DELETO ROMAM REDIEIT TRIUMPHANS.
 HANC AEDEM ET SIGNU Herclis★ VICTORIS IMPERATOR.

Ex dedicatione Vertulejorum.

QUOD, RE SUA difeidens aspera afleicta,
 Parens timens heic vovit, voto hoc soluto,
 Decuma facta poloucta, leibereis lubentes.
 Semol te orant, se voti crebro condemnes.

Ex Appii Sententiis.

Inimicis si es commentus, nec libens aequa

Ex Livii Odyssea.

Pater noster, Saturni filie.. . .
 Mea puer, quid verbi ex tuo ore.....
 Argenteo polubro, aureo et glutro.

* Hic lectio immutata.

Tuque mihi narrato omnia disertim.
 Quando dies adveniet quem profata Morta est.
 [Aut] in Pytum adveniens aut ibi ommentans.
 Utrum genua amploctens virginem oraret.
 Nexabant multa inter se flexu nodum dubio.
 ..... vecorde et malefica vacerra.
 At celer hasta^{*} perrumpit pectora ferro.

Ex Livii carmine in Junonem reginam.
 Sancta puer, Saturni filia, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

Inerant signa expressa quo modo Titani.
 Runcus atque Purpureus, filii Terras.
 Blande et docte percontat, Aenes quo pacto.
 Sanctus Jove prognatus Putius Apollo.
 Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.
 ?* Irque susum ad caelum sustulit suum rex*.
 Postquam avem aspexit in templo Anchisa.
 Extat ministratores.....
 Rem hostium concinnat.....
 Virum praetor adveniens auspicat auspicium.
 Censem eo venturum obviam Poenum.
 Superbita contemptim conterit legiones.
 Reconciliat captivos plurimos idem.
 Fames acer augescit hostibus.....
 .... ex auro vestemque citrosam.
 Neptunum regnatorem marum.....
 Summe deum regnator, quianam [ne] genuisti ?
 Noctu Trojad exhibant capitibus oportis.
 Ferunt pulchras cretarias, aureas lepistas.
 Novem Jovis concordes filiae sorores.
 Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.
 Apud emporium in campo, hostium pro moene.
 ? Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales si foret fas flere.
 Obliti sunt Romae loquier lingua latina.

Ex Carmine Priami et carmine incerto.

Veteres Casmenas, cascas res, volo profari.
 Cum victor Lemno classem Doricam appulisset.

* Hic lectio immutata.

In hemistichio altero.

Ex carmine Arvalium.

?..... .... *sia BERBER.*

SEMUNIS ALTERNEI ADVOCAPIT CONCTOS.

Ex vaticinio.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te alienigenae
Manus cogant in campo Diomedis conserere*.

Sed neque credes tu mihi, donec compleris sanguini.

Ex terra frugifera, piscibus atquo avibus.

Ex elogis Scipionum.

LUCIOM SCIPIO FILIOS Barbati.

CORNELIUS LUCIUS SCIPIO Barbatus.

SUBIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE abducit.

QUEI APICE INSIGNE DIALIS FLAMINIS gesistei.

HONOS, FAMA, VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM.

FACILE FACTEIS SUPERASES GLORIAM majorum.

TERRA, PUBLI, PROGNATUM PUBLIO, CORNELI.

AETATE QUOM PARUA POSIDET *hoc* SANSUM.

IS HIC SITUS, QUEI NUNQUAM VICTUS EST viPTUTEI.

ANNOS GNATUS XX IS LOCEIS mandatus.

NE QUADRATIS HONORE, QUEI MINUS sit mandatus.

Quantam statuam faciet [tibi] populus romanus?

Ex titulo Caecilii.

HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

Ex tabula Regilli.

Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.

Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

Iterum triumphans in urbem Romam rediſ[i]t.

Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi dedit* donum.

* Hic lectio immutata.

Ex Livii Odyssea.

Virum mihi, Camena, insece versutum.
 Matrem [meam] procitum plurimi venerunt.
 Simul ac lacrimas de ore noegeo detersit.
 Nexabant multa inter se flexu nodum[★] dubio.
 .... Mercurius, cumque eo filius Latonas.
 Carnis, vinumque quod libabant, anclabatur.
 .... inferus an superus.

Ex Livii earmine in Junonem reginam.

Sancta puer, Saturni filia, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

Inerant signa expressa quo modo Titani.
 .... Manius Valerius consul partem
 Exerciti in ex- -peditionem dicit.
 Deinde pollens sagittis inclitus arquitenens.
 Sacra in mensa Penatium ordine ponuntur.
 .... simul atrocia porricerent[★].
 Exercitu insulam integrum urit, populat[★], vastat.
 Virum praetor adveniens auspicat auspicium.
 Sicilienses paciscit obsides ut reddant.
 Plerique omnes subigunt sub suum judicium.
 Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.
 Simul alius aliunde rumitant inter se[★].
 Magnum stuprum populo fieri per gentis.
 Magni metus tumultus pectora possidit[★].
 Apud emporium in campo, hostium pro moene.

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales si foret fas flere.
 Itaque postquam est Orci traditus thesauro.

Verba legati.

Tum patriae compotem me numquam siris esse.

Thesis soluta.

In hemistichio priore.

Ex vaticiniis.

Cum[e] populus dederit ex publico partem.
 Iis ludis faciendis praeerit praetor.

★ Hic lectio immutata.

Hoc si recte *facit**, gaudebitis semper.

Manu emissam per agros rigabis.....

Ex elogiis Scipionum.

MORS PERFECIT tua ut ESSENT OMNIA BREVIA.

QUIBUS SEI IN LONGA licuiset tibe utier vita.

FACILE FACTEIS superases GLORIAM MAJORUM.

Quantam statuam faciet [tibi] populus romanus?

Ex titulo Caecilii.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO CAICILIO.

Ex tabula Regilli.

* Ductu auspicio imperio felicitate ejus.

Dvello magno dirimendo, regibus subigendis.

Ex tabula Gracchi.

.... imperio auspicioque legio exercitusque.

Ex tabula Mummi.

DUCTU, AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.

OB HASCE RES *bene* GESTAS, QUOD IN BELLO VORAT*.

Ex Livii Odyssaea.

Atque escas *habe[a]mus* mentionem .....

Ex Naevii Bello Poenico.

[Ut] septimum decimum annum illico sed[er]ent.

Magnam domum decoremque ditem vexarant.

Flentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis.

Simul alius aliunde rumitant inter se.

In hemistichio altero.

Ex vaticiniis.

Ferisque quae incolunt terras, iis *fuat* esca.

Ex elogio Barbatii.

GNAIVOD PATRE PROGNATUS, FORTIS VIR sapiENSQUE.

Ex titulo Caecilii.

BENE REM GERAS ET VALEAS, DORMIAS *sine* QURA.

* Hic lectio immutata.

Ex tabula Glabronis.

Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

Ex tabula Regilli.

Dvello magno dirimendo, regibus subigendis.

Ex Livii Odyssea.

Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.
Celsosque ocris aruaque putria et mare magnum.
..... sic quoque situm est.

Ex Naevii Bello Poenico.

Superbiter contemptim conterit legiones.
Summe deum regnator, quianam [me] genuisti?
Quam cum stupro redire ad suos popularis.
..... senex frelus pietati.

Ex carmine rusticorum.

Hiberno puluere, verno luto, grandia farra.

Thesis sublata.

In hemistichio priore.

Ex carmine Arvalium.

SEMINIS ALTERNEI ADVOCAPIT CONCTOS.

Ex vaticiniis.

.... deferet amnis in pontum magnum.
Ex terra frugifera, piscibus atque avibus.
? Ex ea tibi, his quae nunc panduntur fatis
Sacraque patria, quorum ob★ eura missa.

Ex elogio L. Scipionis Cn. f. Cn. n.

AETATE QUOM* PARUA POSIDET HOC SAXSUM.

Ex tabula Regilli.

Equitatu elephan·tisque *eum omnibus sociis,

Ex tabula Gracchi.

? Plenissimum praeda domum reportavit.
Iterum triumphans in urbem Romanam redi[i]t.

* Hic lectio immutata.

Ex dedicatione Vertulejorum.

DONU DANUNT HERCLEI MAXSUME MERETO.

Ex Livii Odyssea.

? Matrem [meam] proicitum plurimi venerunt.
 ? [Aut] in Pylym ad·veniens aut ibi ommentans.
 Tumque remos jussit ref[er]ligare struppis.
 ? Ibidemque vir summus, adprimus, Patric[io]les.
 ? Utrum genua am'ploctens virginem oraret.
 ? Simul ac laerimas de ore noegeo detersit.
 ? Topper facit homines¹ ut [p]rius fuerunt.

Ex Naevii Bello Poenico.

? Ibi foras cum auro illine exibant.
 ? Inerant signa ex·pressa quo modo Titani.
 ? Multi alii e Troja strenui viri.
 ? Prima ineedit Cereris Proserpina puer.
 ? Irque² susum ad caelum sustulit suum rex³.
 ? Postquam avem a·spexit in templo Anchisa.
 ? Ei venit in mentem hominum fortunas.
 Res divas e·dieit, praedicit castus.
 Magnum stuprum populo fieri per gentis.
 ? Apud emporium in campo, hostium pro moene.
 ? Silüicola⁴ homines¹ bellique inertes.
 ? Sanctus Jove⁵ pro·gnatus Putius Apollo.
 Plerique omnes subigunt sub suum judicium.

Ex Naevii epigrammate.

Itaque postquam est Orci⁶ traditus thesauro.

In hemistichio altero.

Ex carmine Arvalium.

? ..... INCURRERE IN⁷ PLEORIS.

Ex vaticiniis.

Campum, milliaque ⁸ multa occisa tua.
 .... deferet amnis in pontum magnum.
 Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatust.

⁸ Hic lectio immutata.

1. Num *homōnes*?

Hostem, Romani, si ex agro * pellere vultis,
 Vomicam quac gentium venit [ea] longe,
 Apollini vovendos censeo ludos.
 Quotannis eomiter Apollini fiant;
 Cum[e] populus dederit ex publico partem,
 Privati uti conferant pro se atque suis;
 Iis ludis faciendis praecerit praetor*
 Qui jus populo plebeique [is] dabit summum.
 Decemviri graeco ritu hostiis *faciant.
 Hoc si recte facitis*, gaudebitis semper
 Fietque res* melior, nam is divus ex stinguet
 Vestros qui campos paseunt placide per dvelles*.

Cave in mare manare suo flumine* siris*.
 ..... rivis ex stingues.
 Tum tu insiste audax hostium* muris,
 Memor, quam per tot annos obsides urbem,
 Ex ea tibi, his quae nunc panduntur* fatis,
 Victoriam datam; *duello perfecto
 ?Donum amplum victor ad mea templaque portato,
 Sacraque patria, quorum ob cura missa*,
 * Ea in[du]staurata, ut assolet*, facito.

Ex elogio Calatini.

..... plurimae consentiunt gentes.

Ex elogiis Scipionum.

QUOJUS FORMA VIRTUTEI PARISUMA* FUIT.
 TAURASIA, CISANA SAMNIO* CEPIT.

MORS PERFECIT TUA UT ESSENT OMNIA* BREVIA.
 QUIBUS SEI IN LONGA LICISET TIBI UTIER* VITA.
 QUA RE LUBENS TE IN GREMIU, SCIPIO*, RECIPIT.

MAGNA SAPIENTIA MULTASQUE VIR'TUTES.

Ex titulo Caecilii.

HOE EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO CAICILIO.

Ex tabula Regilli.

?Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni,
 Equitatu elephantisque *cum omnibus sociis.
 ..... captae duae quadraginta.

* Hic lectio immutata.

1. Num *tempula*?

Ex tabula Gracchi.

? In ea provincia eaeſa * hostium aut̄ capta.
 Plenissimum praeda domini reportavil.
 Gūjus rei ergo hanc tabulam *Jovi dedit̄ donum.

Ex tabula Mummi.

OH HASCE RES BENE GESTAS, QUOD IN BELLO* VORAT*.

Ex dedicatione Vertulejorum.

? QUOD RE SUA DIFEIDENS ASPERE A*FLEICTA.
 DONU DANUNT HERCLEI* MAXSUME* MERETO.
 SEMOL TE ORANT, SE VOTI CREBRO CON'DEMNES.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stuprique ferocia' pariat.
 Inimicis si es commentus, nec libens' aequa.

Ex Livii Odyssea.

Ne pue enim te oblitus sum, Laertie' noster.
 ? Argenteo polnbro, aureo et̄ glutro.
 ? Aut in Pylum adveniens aut ibi om'mentans.
 ? Utrum genua amploctens virginem oraret.
 ? ... topper confringent importunae' undae.
 Nam divina Monetas filia' docuit.
 Topper citi ad aedis venimus' Cireae.
 ..... eum socios' nostros.
 At celer hasta* perrumpit pectora' ferro.
 ... affatim edi, bibi', lusi.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur multi mortales.
 Ibi foras cum auro illi[n]e ex̄ibant.
 Runcus atque Purpureus, filii' Terras.
 Multi alii e Troja strenui' viri.
 ? Blande et docte percontat, Aenes quo' pacto.
 Prima incedit Cereris Proserpina' puer.
 ? Postquam avem aspexit in templo An'chisa.
 Censem eo venturam obviam' Poenum.
 In auream *molabat violimam' pulchram.
 Reconciliat captivos plurimos' idem.
 Ei venit in mentem hominum fortunas.
 Honerariae honustae stabant in' flustris.
 Magnam domum decoremque ditem vexarant.

* Hic lectio immutata.

Res divas edicit, praedicit castus.
 ?..... amborum uxores.
 Flentes ambae, abeuntes lacrimis eum multis.
 ? Patrem suum supremum optimum appellat.
 ? Seseque il perire mavolunt ibidem.
 Sin illos deserant fortissimos viros
 ? Magnum stuprum populo fieri per gentis.
 Simul droma eorum portant ad navis,
 Multa alia in isdem inseruntur.
 Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].

Aliunde.

Novum vetus* bibo, novo veteri* medcor.

In hemistichio utroque.

Ex vaticiniis.

..... deferet amnis in pontum magnum.
 ? Ex ea tibi, his quae nunc panduntur fatis.
 ? Sacraque patria quorum ob* cura missa.

Ex tabula Regilli.

Equitatu elephan* tisque *cum omnibus sociis.

Ex tabula Gracchi.

? Plenissimum* praeda domum reportavit.

Ex dedicatione Vertulejorum.

DONU DANUNT* HERCLEI* MAXSUME* MERETO.

Ex Livii Odyssea.

? [Aut] in Pylum adveniens aut ibi omentans.
 ? Ibidemque vir summus, adprimus, Patroclus.
 ? Utrum genua amplexens virginem oraret.
 ? Topper facit homines ut [p]rius fuerunt.

Ex Naevii Bello Poenico.

? Ibi foras cum auro illu[n]c exibant.
 ? Inerant signa expressa quo modo Titani.
 ? Multi alii e Troja strenui viri.
 ? Prima incedit Cereris Proserpina puer.
 ? Postquam avem aspergit in templo Anchisa.

* Hic lectio immutata.

? Ei venit in mentem hominum fortunas.
 Res divas cedit, praedicit castus.
 ? Magnum stuprum populo fieri per gentis.

Plerumque ita melius leges, si in priore vel altero hemistichio solo vel in neutro theses suppresseris. Tamen exemplum ex dedicatione Vertulejorum dubitationem vix admittit (nam quod HERCULEI in lapide, non Herclei scriptum est, non magni momenti est). Ergo male in vaticinio versum ...*deferset amnis*, in tabula Regilli versum *Equitatu*, apud Naevium versum *Res divas* immutare velles.

C. — Theses hemistichiorum antepaenultimae.

Hae persaepe in hemistichio priore, in altero tantum non semper sunt breves, nisi ubi thesis paenultima deest. Tamen exempla sunt pauca quidem, sed certa, etiam paenultima non sublata, in quibus antepaenultima aut producitur aut solvitur. Rem primus perspexit Korsch; exempla regulae a se inventae contraria frusta removere cupiit.

Theses hemistichiorum antepaenultimas non supprimi demonstratum est in Libro nostro Priore sub § 2 c (supra p. 66-67).

Thesis brevis.

In hemistichio priore.

Ex carminibus Saliorum.

? Divum em pa[trem] cante, divum deo supplicate.
 Cume tonas, Leuetie, pra[et] tet tremonti.

Ex vaticiniis.

..... deferset amnis in pontum magnum.
 Ferisque quae incolunt terras, iis fuat esca
 Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatust.

Apollini vovendos censeo ludos.

Decemviri graeco ritu hostiis star faciant.
Fietque res* melior, nam is divus exstinguet.
Ne ninculus mederi queat.....

Romane, aquam Albanam cave lacu contineri.
Ex ea, tibi his quae nunc panduntur fatis,
Victoriam datam ; duello perfecto.

Ex elogii Scipionum.

CORNELIUS LUCIUS SCIPIO BARBATUS,
GNAIVOD PATRE PROGNATUS, FORTIS VIR SAPIENSQUE.
TAURASIA, CISALPINA SAMNIO CEPIT.

QUA RE IUBENS TE IN GREMIU, SCIPIO, RECIPIT.

AETATE QUOM PARUA POSIDET HOC SAXSUM.
IS HIC SITUS, QUEI NUNQUAM VICTUS EST VIRTUTEI.

Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum regias refregit.

Ex titulo Caecillii.

BENE REM geras et valeas, dormias sine quara.

Ex tabula Glabronis.

Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

Ex tabula Regilli.

Ibique eo die naves longae.....
Caput patrandae pacis haec pugna exeunti.

Ex tabula Gracchi.

Exercitum... saluomque atque incolumem.
Plenissimum praeda domum reportavit.
Iterum triumphans in urbem Romam redi[i]t.

Ex tabula Mummi.

OB HASCE RES BENE GESTAS, QUOD IN BELLO VORAT*.

Ex dedicatione Vertulejorum.

QUOD RE SUA DIFEIDENS ASPERE AFLEICTA,
PARENS timens heic vovit, voto hoc soluto.
DONU danu HERCLEI* MAXSUME MERETO.

* Hic lectio immutata.

Ex Livii Odyssea.

Virum mihi, Camena, insece versutum.
 Argenteo polubro, aurèo et glutro.
 Tuque mihi narrato omnia disertim.
 Matrem [meam] procitum plurimi venerunt.
 Quando dies adveniet quem profata Morta est.
 [Aut] in Pylum adveniens aut ibi ommentans.
 ? Ibidemque vir summus, adprimus, Patricoles.
 Celsosque ocris arfiaque putria et mare magnum.
 Ibi manens sedeto, donicum videbis.
 ? Namque *nihilum pejus macerat hominem.
 Topper facit homines, ut [p]rins fuerunt.
 Topper citi ad aedis venimus Circae.

Ex Naevii Bello Poenico.

Ibi foras cum auro illi[n]e exhibaut.
 Bieorpores Gigantes magnique Atlantes.
 Exerciti in ex- -peditionem ducit.
 Silüicolae homines bellique inertes.
 ? Sanctus Jove* prognatus Putius Apollo.
 Postquam avem aspexit in templo Anchisa.
 In auream *molabat victimam pulchram.
 Exta ministratores.....
 Victoribus danunt.....
 Rem hostium concinnat.....
 Censem eo venturum obviam Poenum.
 [Ut] septimum decimum annum illico sed[er]ent.
 Superbiter contemptim conterit legiones.
 Honerariae honustae stabant in flistris.
 Summe deum regnator, quianam [me] genuisti ?
 Novem Jovis concordes filiae sorores.
 Patrem suum supremum optumum appellat.
 Seseque i perire mavolunt ibidem
 Quam cum stupro redire ad suos popularis.
 Magnum stuprum populo fieri per gentis.
 Simul droma eorum portant ad navis.
 Magni metus tumultus pectora possidit.
 Deum adlocutus summi deum regis fratrem.

Versus Metellorum.

Dabunt malum Metelli Naevio poetæ.
 Aliunde.
 Septem diebus *te calo, Juno Covella.
 Vetus novum* bilo, veteri novo* medeor.

* Ille lectio immutata.

In hemistichio altero.

Hic curavimus versus, in quibus thesis paenultima sublata est, typothetarum opera a reliquis distingui; nam paulum ad dexteram partem promoti sunt.

Ex carmine Arvalium.

..... IN CURRERE IN PLEORIS.

? ..... LIMEN SALI, STA, BERBER.

SEMUNIS ALTERNEI ADVOCAPIT CONCTOS.

Ex vaticiniis.

Ex terra frugifera, piseibus atque avibus
Ferisque quae incolunt terras, iis fuat esca
Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatust.

Hostem, Romani, si ex agro^{*} pellere vultis,
Vomicam quae gentium venit [e]a longe,
Apollini vovendos censeo ludos:
Quotannis comiter Apollini fiant;
Cum[e] populus dederit ex publico partem.
Iis ludis faciendis praecerit praetor
Qui jus populo plebeique [is] dabit summum;
Decemviri graeco ritu hostiis faciant;
Hoc si recte facitis, gaudebitis semper
Fietque res^{*} melior, nam is divus ex^{*}stinguet.

Cave in mare manare suo flumine siris.
Tum tu insiste audax hostium muris,
Memor, quam per tot annos obsides urbem.
Donum amplum victor ad mea templa portato.
Ea in[du]staurata ut assolet facito.

Ex elogiis Calatini et Scipionum.

..... plurimae consentiunt gentes.

HONG OINO PLOIRUME COSENTIONT n[OMAI].
LUCIOM SCIPIO FILIOS BARBATI.

? CONSOL, CENSOR, AIDILIS HIC fuET a[PUD VOS],
? HEC CEPIT CORSICA ALERIAQUE URBE....

CORNELIUS LUCIUS Scipio BARBATUS.

? GNAIVOD PATRE PROGNATUS, FORTIS VIR SAPIENSQUE,
QUOJUS FORMA VIRTUTEI PARISUMA^{*} FUIT,

* Hic lectio immutata.

? CONSOL, CENSOR, AIDILIS QUEI *fuit apud vos,*
Tauhasia, Cisauna Samnio* CEPIT.
 SURIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ADOUCIT.
 QUEI APICE INSIGNE DIALIS FLAMINIS GESISTEI,
 MORS PERFECIT TUA UT ESSENT *omnia** BREVIA,
 HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM;
 QUIBUS SEI IN LONGA LICUISET TIBI *utier** VITA,
 FACILE FACTEIS SUPERASES GLORIAM MAJORUM;
 QUA RE LUBENS TE IN GREMIU, Scipio*, RECIPIT
 TERRA, PUBLI, PROGNATUM Publio, CORNELI.

MAGNA SAPIENTIA MULTASQUE VIR'TUTES
 AETATE QUOM PARUA POSIDET IIOC SAXSUM,
 QUOIEI VITA DEFECIT, NON *honos*, HONORE;
 IS HIC SITUS, QUEI NUNQUAM *victus* EST VIRTUTEI.
 ANNOS GNATUS XX IS *loceis* MANDATUS.

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum regias refregit.

Ex titulo Caecilii.

HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.
 BENE REM GERAS ET VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

Ex tabula Glabronis.

Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

Ex tabula Regilli.

Ductu, auspicio, imperio, felicitate* ejus.
 Inter..... Ephesum, Samum* Chiumque,
 Inspectante ipso Antiocho, exercitu' omni,
 Equitatu elephantisque *cum omnibus* sociis.
 .... duae *quadra*ginta.
 Dvello magno dirimendo, regibus subigendis.
 Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

In ea provincia caesa* hostium aut capta.
 ..... adque liberatis.
 Plenissimum praeda domum reportavit,
 Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi dedit* donum.

* Hic lectio immutata.

Ex tabula Mummii.

DUCTU AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.
HANC AEDEM ET SIGNU HERCLIS^{*} VICTORIS IMPERATOR.

Ex dedicatione Vertulejorum.

QUOD RE SUA DIFEIDENS ASPERE A'FLEICTA.
DECUMA FACTA POLOUCTA LEIBEREIS LUBENTES
DONU DANUNT HERCLEI^{*} MAXSUME^{*} MERETO.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stuprique ferocia· pariat.
Amicum eum vides obliiscere^{*} miseras,
Inimicis si es commentus, nec libens· aequē.

Ex Livii Odyssea.

Virum mihi, Camena, insece versutum.
Pater noster, Saturni filie....
Mea puer, quid verbi ex tuo ore....?
    Neque enim te oblitus sum, Laertie^{*} noster.
    Argenteo polubro, aureo et glutro.
Tuque mihi narrato omnia disertim.
Matrem [meam] procitum plurimi venerunt.
Quando dies adveniet quem profata Morta est.
    [Aut] in Pylum adveniens, aut ibi om̄mentans.
Tumque remos jussit re[li]ligare struppis.
Atque escas habe[a]mus mentionem....
Partim errant, nequinont Graeciam redire.
Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.
Celsosque ocris arūaque putria et mare magnum.
    Utrum genua amplectens virginem oraret.
Ibi manens sedeto donicum videbis
Me carpento vehente in domum venisse.
Simul ac lacrimas de ore noegeo detersit.
Namque nihilum pejus maceral homonem^{*}.
    ..... affatim edi, bibi^{*}, lusi.
..... Mercurius, cumque eo filius Latonas.
    Nam divina Monetas filia^{*} docuit.
..... inferus an superus
Tibi deus ferfebat funera, Ulixes?
Topper facit homines ut [p]rius fuerunt.
    Topper citi ad aedis venimus^{*} Circae.
..... vecorde et malefica vacerra.
    ? At celer hasta^{*} perrumpit pectora^{*} ferro.

* Hic lectio immutata,

Ex Livii carmine in Junonem reginam.

Sancta puer, Saturni filia, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

Inerant signa expressæ quo modo Titani.

Runcus atque Purpureus filii Terras.

?..... Manius Valerius consul partem

Exerciti in ex-peditionem ducit.

Multi alii e Troja strenui viri.

Deinde pollens sagittis inclitas arquitemens

Sanctus Jove prognatus Putius Apollo.

Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.

Prima incedit Cereris Proserpina puer.

Irque susum ad caelum sustulit suum rex.

Sacra in mensa Penatium ordine ponuntur.

In auream molabat victimam pulchram.

..... simul atrocia porricerent.

Vicissatim volvi victoriam. ....

Virum praetor adveniens auspicat auspicium.

Censem eo venturum obriam Poenum.

[Ui] septimum decimum annum illico sed[er]ent.

Superbiter contemptim conterit legiones.

Id quoque paciscunt, moenia....

Reconciliat captivos plurimos idein.

Sicilienses paciscait obsides ut reddant.

Fames acer augescit hostibus...

? Plerique omnes subigunt sub suum judicium.

Quod bruti, nec satis sardare queunt....

Noctu Trojad exhibant capitibus opertis.

Ferunt pulchras creterras, aureas lepistas.

Novem Jovis concordes filiae sorores.

Patrem suum supremum optimum appellat.

Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.

Seseque ii perire mavolunt ibidem

Quam cum stupro redire a l suos popularis.

Sin illos deserant fortissimos viros,

Magnum stuprum populo fieri per gentis.

Apud emporium in campo hostium pro moene.

Multa alia in isdem inseruntur.

Magni metus tumultus pectora possidit.

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales si foret fas flere,

Flerent divae Camenæ Naevium poetam;

Itaque postquam est Orci traditus thesauro.

* Hic lectio immutata.

Versus Metellorum.

Dabunt malum Metelli Naevio poetae.

Ex Carmine Priami et carmine incerto.

Veteres Casmenas, cascas res, volo profari.

Cum victor Lemno classem Doricam appulisset.

Aliunde.

Vetus novum★ bibo, veteri novo★ medeor.

Thesis longa.

In hemistichio priore.

Ex carmine Arvalium.

SEMUNIS ALTERNEI ADVOCAPIT CONCTOS.

Ex vaticiniis.

Amnem, *Trojugena*, fuge Cannam, ne te alienigenae

*Manus cogant in campo Diomedis conserere.

Sed neque *credes* tu mihi donec compleris sangu

Campum, miliaque★ multa occisa tua.

Ex terra frugifera, piscibus atque avibus.

Hostem, Romani, si ex agro★ pellere vultis,
Vomicam quae gentium venit [ea] longe.

Quotannis comiter Apollini fiant.

Iis Iudis faciendis praeerit praetor.

Hoc si recte facitis★, gaudebitis semper.

Vestros qui★ campos pascunt placide perdvelles.

Manu emissam per agros rigabis.....

Tum tu insiste audax hostium muris,

Memor, quam per tot annos obsides urbem.

Donum amplum victor ad mea templa portato.

Ea★ in[du]staurata ut assolet facito.

Ex elogiis Scipionum.

HONC OINO PLOIRUME COSENTIONT R...

LUCIOM SCIPIOENE FILIOS BARBATI.

CONSOL, censor, AIDILIS HIC FUET A...

* Hic lectio immutata.

HEC CEPIT CORSICA ALERIAQUE URRE...
DEDET TEMPESTATEBUS AIDE MERETO...

QUOJUS FORMA VIRTUTE PARISUMA FUIT.
CONSOL, CENSOR, AIDLIS QUEI FUIT APUD VOS.
SUBIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ABOUCIT.

QUEI APICE INSIGNE DIALIS FLAMINIS GESISTEI,
MORS PERFECIT TUA UT ESSENT OMNIA BREVIA,
HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM.
QUIBUS SEI IN longa LICUISET TIBE UTIER VITA,
FACILE FACTEIS SUPERASES GLORIAM MAJORUM.
TERRA, PUBLI, PROGNATUM PUBLIO, CORNELII.

QUOIEI VITA DEFECIT, NON HONOS HONORE.
ANNOS gratus XX IS LOCEIS MANDATUS.
NE QUILATRATIS HONORE, QUEI MINUS SIT MANDATUS.

Ex titulo Caecilii.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO CAICILIO.
HOSPES, gratum EST QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.

Ex tabula Regilli.

Classis regis Antiochi.....
Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni.
Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.
Dvello magno dirimendo, regibus subigendis.
Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

Populi romani..... Sardiniam subegit.
In ea provincia caesa * hostium aut capta.
Supra octoginta millia.....
Re felicissime gesta.....

Ex tabula Mummii.

CORINTO DELETO ROMAM REDIEIT TRIUMPHANS.
HANC AEDEM et SIGNU HERCLIS* VICTORIS IMPERATOR.

Ex dedicatione Vertulcjomur.

DECUMA FACTA POLOUCTA LEIBEREIS LUBENTES.
SEMOL TE ORANT, SE VOTI CREBRO CONDEMNES.

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stuprique ferocia pariat.

* Hic lectio immutata.

*Amicum cum vides, obligeare miserias.
Inimicis** si es commentus, nec libens aequa.

Ex Livii Odissea.

Pater noster, Saturni filie ...
Quae haec *daps* est? qui festus dies ...?
Tumque *remos* jussit re[!]ligare struppis.
Atque *escas* habe[!]mus mentionem...
Partim *errant*, nequinont Graeciam redire.
Apud *nympham* Atlantis filiam Calypsonem.
Me *carpento* vehente *in domum venisse.
Nexabant multa inter se flexu nodum dubio.
Nam divina Monetas filia docuit.
Quoniam audivi, paucis gavisi .....
Mandissēt impius Cyclops.....
At celer *hasta** perrumpit pectora ferro.
Carnis vinumque quod libabant anelabatur.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum *sectam* sequuntur multi mortales.
Inerant *signa* expressa, quo modo Titanī.
Runcus atque Purpureus, filii Terras.
Blande et docte percontat, Aeneas quo pacto
Trojam urbem liquerit .....
Prima *incedit* Cereris Proserpina puer.
Deinde *pollens* sagittis inclitus arquitenens.
Sacra in *mensa* Penatium ordine ponuntur.
★Irque susum ad caelum sustulit suum rex*.
Vicissatim volui victoriam.....
Virum *praetor* adveniens auspicat auspiciū.
Sicilienses paciscit obsides ut reddant.
Fames acer augescit hostibus.....
Plerique omnes subigunt sub suum judicium.
Quod bruti, nec satis sardare queunt.....
Res divas edicit, praedicit castus.
Neptunum regnato rem marum.....
Noctu Trojad exibant capitibus opertis.
Flentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis.
Ferunt pulchras creterras, aureas lepistas.
Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.
Sin illos deserant fortissimos viros.
? Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].

Naevii epigramma.

Immortales mortales si foret fas flere,

* Hic lectio immutata

Flerent divae Camenae Naevium poetam :
Itaque postquam est Orci traditus thesauro,
Obliti sunt Romae loquier lingua latina.

Ex carmine incerto.

Cum *victor* Lemno classem Doricam appulisset.

Aliunde.

Terra pestem teneto, salus hie[e] maneto.
Hiberno puluere, verno luto, grandia farra.
Tum patriae compotem me numquam siris esse.

In hemistichio altero,

Ex carminibus Saliorum.

? Divum em pa cante, divum *deo* supplicate.

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, *ne te* alienigenae
★Manus cogant in campo Diomedis conscrere.

Sed neque eredes tu mihi, donec compleris sanguis.

Campum, milliaque★ multa occisa tua
.... deferet amnis in pontum magnum.

Privati uti conferant pro se atque suis
Vestros★ qui campos pascunt placide per dvelles.

..... rivis ex stingues.

Ex ea tibi, his quae nunc panduntur fatis,
Victoriam datam; ★duello perfecto.
Saeraque patria, quorum ob★ cura missa.

Ex elogio Africani.

Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

Ex titulo Caecilii.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM MAAREO CAECILIO.

Ex titulo Quinctii.

Jovis pater atque divi omnes hoc dederunt.

Ex tabula Regilli.

Caput patrandae pacis haec pugna exeunti.

* Hic lectio immutata.

Ex tabula Gracchi.

[Ductu], imperio auspicioque legio exercitusque.
Iterum triumphans in urbem Romam red[i]it.

Ex tabula Mummii.

OB HASCE RES BENE GESTAS, QUOD IN *bello** VORAT*.

Ex dedicatione Vertulejorum.

? PAREN'S TIMENS HEIC VOVIT, *voto* NOC SOLUTO.
SEMOL TE ORANT, SE VOTI CREBRO CON'DEMNES.

Ex Appii Sententiis.

?..... qui animi compotem esse.

Ex Livii Odyssea.

Ibidemque vir summus, adprimus, Patricoles.
? Igitur demum Ulix'i cor frixit prae pavore.
Quamde mare saevum ; vir[es] et cui sunt magna*e*,
..... toppe confringent iportunae undae.
Nexabant multa inter se flexu nodum* dubio.
? Quoniam audivi, paucis gavisi....
? At celer hasta volans perrumpit pectora ferro.
Carnis, vinumque quod libabant, anclabatur.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur multi mortales.
Ibi foras cum auro illi[n]e ex*iabant.
Bicorpores Gigantes magnique Atlantes.
Silüicolae homines bellique inertes.
.... ex auro vestemque citrosam.
Cum tu arquitenens sagittis pollens De'a[na].
? Blande et docte percontat, Aenes quo' pacto.
? Amullus ; gratulabat* divis....
Postquam avem aspergit in templo An'chisa.
Exercitu insulam integrum urit, populat*, vastat.
Ei venit in mentem hominum fortunas.
Honerariae honustae stabant in flustris.
Magnam domum decorisque ditem verxarant.
Res divas edicit, praedicit castus.
..... senex frcetus pietati
Deum adlocutus, summi deum regis fratrem.
Summe deum regnator, quianam [me] genuisti ?

* Hic lectio immutata.

..... amborum uxores.
 Flentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis.
 Simil duxona eorum portant ad navis.
 Redeunt, referunt petite rumore secundo.

Ex Naevii epigrammate.

Obliti sunt Romae loquier lingua latina.

Aliunde.

..... calo, Juno Covella.
 Terra pestem teneto, salus hic[e] maneto.
 Tum patriae compotem me numquam siris esse.

Thesis soluta.

In hemistichio priore.

Ex vaticiniis.

Gum[e] *populus*¹ dederit ex publico partem,
 Privati uti conferant pro se atque suis.
 Qui jus *populo*¹ plebeique [is] dabit sumnum.
 Sacraque *patria*, quorum ob^{*} cura missa,

Ex elogiis Scipionum.

MAGNA sapientia multasque virtutes.

Quantam statuam faciet [tibi] *populus* Romanus?

Ex titulo Eurysacis.

EST hoc monumentum.....

Ex titulo Quinctii.

Ut[!] *Titus* Quinctius dictator.....

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

Ex tabula Regilli.

*Ductu, auspicio, imperio, felicitate ejus.
 Equitatu elephantisque *cum omnibus sociis.

1. An *poplus*, *poplo*?

* Hic lectio immutata.

Ex tabula Gracchi.

[Ductu], imperio auspicioque legio exercitusque.

Ex tabula Mummii.

DUCTU, AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.

Ex Livii Odyssea.

Utrum *genua* amplexens virginem oraret.
Simul ac *lacrimas* de ore noegeo detersit.

Ex Naevii Bello Poenico.

Multi *alii* e Troja strenui viri.
? *Exercitus* insulam integrum urit, populat*, vastat.
Reconciliat captivos plurimos idem.
Simul *alius* aliunde rumitant inter se.
Apud emporium in campo, hostium pro moene.
Multa *alia* in isdem inseruntur.
? Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].
Redeunt, referunt petita rumore secundo.

In hemistichio altero.

Ex carminibus Saliorum.

? *Divum em pa cante, divum deo supplicate.*

Ex vaticinio.

Romane, aquam Albanam cave *iacu* contineri.

Ex elogiis Scipionum.

DEDET TEMPESTATEBUS AIDEM *mercto*[d' VOTAM].

NE QUAIRATIS HONORE, QUEI *minus* SIT MANDATUS.

Quantam statuam faciet [tibi] *populus*[†] romanus ?

Ex tabula Regilli.

Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.

Ex tabula Gracchi.

Populi romani..... Sardiniam subigit.

* Hic lectio immutata.

† An *populus*?

Ex tabula Mummii.

CORINTO DELETO ROMAM redieit triumphans.

Ex Livii Odyssea.

. . . . . cum socios nostros.

Ex Naevii Bello Poenico.

? . . . . transit Melitam Romanus.

Aliunde.

Novum vetus★ bibo, novo veteri★ medeor.
Hiberno pulnere, veruo luto, grandia farra.

D. — Anacrusis hemistichii prioris.

Anacrusis brevis.

Ex carminibus Saliorum.

? Cume tonas, Leucetie, praī tet tremonti.

Ex carmine Arvalium.

SATUR FU . . . .

Ex vaticinijs.

*Manus cogant in campo Diomedis conserere.
Ferisque quae incolunt terras, iis suat esca
Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatus.

Apollini vovendos eenseo ludos,
*Quotannis comiter Apollini siant
? Cum[e] populus dederit ex publico partem.
Jis ludis faciendis praeverit praetor.
Decemviri graeco ritu hostiis faciant.
Manu emissam per agros rigabis.....
Memor, quam per tot annos obsides urbem.

Ex elegiis Scipionum.

DVNORO OPTUMO FIUSE VIRO.

HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM

* Hic lectio immutata.

IS HIC SITUS, QUI NUNQUAM VICTUS EST VIRTUTEI.

Ex tabula Regilli.

Ibiq[ue] eo die naves longae.....

Caput patrandae pacis haec pugna exeunti.

Ex tabula Graechi.

Supra octoginta millia.....

Ex tabula Mummi.

CORINTO DELETO ROMAM REDIEIT TRIUMPHANS;

Ob h[ab]itac[em] RES BENE GESTAS QUOD IN BELLO VORAT[★].

Ex dedicatione Vertulejorum.

PARENS TIMENS HIEC VOVIT, VOTO HOC SOLUTO.

Semol te orant, se voti crebro condemnes.

Ex Appii Sententiis.

Amicum eum vides, oblisce miserias.

Ex Livii Olyssea.

Virum mihi, Camena, insecc versutum.

Pater noster, Saturni filie.....

Mea puer, quid verbi ex tuo ore ... ?

Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.

Utrum genua amploctens virginem oraret.

Ibi manens sedeto, donicum videbis.

Tibi deus[★] fer[ebat] funera, Ulixes.

Ex Naevii Bello Poenico.

*Ibi foras eam auro illine exibant,

Bicorpores Gigantes magisque Atlantes.

Saera in mensa Penatiū ordine ponuntur;

In[★] auream molabat victimam pulchram;

?Rem hostium concinnat.....

Vicissatim volui victoriam.....

Virum praetor adveniens auspicat auspiciū.

Superbiter contemptū conterit legiones.

Reconecliat captivos plurimos idem.

Sicilienses pacis eit obsides ut reddant.

?Ei venit in mentem hominum fortunas.

Fames acer augescit hostibus.....

Deum adlocutus, summi deum regis fratrem.

★ Hie lectio immutata.

Ferunt pulchras cretarias, aureas lepistas.
 Novem Jovis concordes filiae sorores.
 Patrem suum supremum optimum appellat
 Simul alius aliunde ruminant inter se.
 Simul d'vona eorum portant ad navis.
 Silüicolae homines beltique inertes.

Versus Metellorum.

Dabunt malum Metelli Naevio poetae.

Aliunde.

Novum vetus* bibo, novo veteri* medeor.
 ? Camille, metes.....

Anacrusis longa.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, divum deo supplicate.

Ex carmine Arvalium.

Semunis alternei advocavit concitos.

Ex vaticiniis.

Amnem Trojugena fuge Cannam, ne te alienigenac.
 Sed neque credes tu mihi, donec compleris sangu
 Campum, milliaque* multa occisa tua.
Ex terra frugifera, piscibus atque avibus.

*Hostem, Romani, si ex agro pellere vultis.
 Privati uti conferant pro se atque suis.
 Qui jus populo plebeique [is] dabit summum.
 Hoc si recte facitis, gaudebitis semper
 Fietque res* melior, nam is divus extinguet.
 Vestros qui campos pascunt placide perdvelles.

Ne ninculus mederi queat....

Quamvis... d'vonus negumate.

*Romane, aquam Albanam cave lacu contineri.
 Tum tu insiste audax hostium muris.
 Ex ea tibi, his quae nunc panduntur fatis,
 Victoriam datam, duello perfecto
 Donum amplum victor ad mea temp'a portato.*

* Hic lectio immutata.

Ex elogis Scipionum.

*Hunc OINO PLOIRUME COSENTIONT R[OMAI].
LUCIOM SCIPIO FILIOS BARBATI;
Consol, censor, aidilis hic fuet a[pud vos];
Hec cepit Corsica Aleriaque urbe....*

*CORNELIUS LUCIUS SCIPIO BARBATUS,
Gnaivod patre prognatus, fortis vir sapiensque,
Quojuus forma virtuteti parisuma fuit,
Consol, censor, aidilis quei fuit apud vos,
Taurasia, Cisauna Samnio cepit.*

*Mors perfecit tua ut essent omnia brevia.
Qua re lubens te in gremiu, Scipio, recipit
Terra, Publi, prognatum Publio, Cornelli.*

*MAGNA SAPIENTIA MULTASQUE VIRTUTES
Aetate quom parua posidet hoc saxsum,
Quoiei vita defecit, non honos, honore.
ANNOS GNATUS XX IS LOCEIS MANDATUS,
Ne quairatis honore, quei minus sit mandatus.*

*Quantam statuam faciet [tibi] populus romanus,
Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?*

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum regias refregit.

Ex titulo Caecilii.

*Hoc est factum monumentum Maarco Caicilio;
Hospes, gratum est, quom apud meas restitistei seedes.*

Ex tabula Glabronis.

Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

Ex tabula Regilli.

** Ductu, auspicio, imperio, felicitate ejus.
Classis regis Antiochi ....
Inter ... Ephesum, Samum^{*} Chiumque,
Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni.*

Ex tabula Gracchi.

Re felicissime gesta ....

* Hic lectio immutata

*Exercitum... saluomque atque incolumem,
Plenissimum praeda domum reportavit.*

Ex tabula Mummii.

*Ductu, auspicio imperioque ejus Achaja capta.
Hanc aedem et signu Herclis* Victoris Imperator.*

Ex dedicatione Vertulejorum.

*Quod re sua difeidens asperae afleicta.
Donu danunt Herclei* maxsume mereto.*

Ex Appii Sententiis.

Ne quid fraudis stupriue ferocia pariat.

Ex Livii Odyssea.

*Argenteo polubro, aureo et glutro.
Tuque mihi narrato omnia disertim.
Quae haec daps est? qui festus dies?.....
Matrem [meam] procitum plurimi venerunt.
Quando dies adveniet quem profata Morta est.
Tumque remos jussit re[!]ligare struppis.
Atque escas habe[a]mus mentionem ....
Partim errant, nequinont Graeciam redire.
Celsosque ocris, aruaque putria, et mare magnum.
Me carpento vehente in domum venisse.
Namque nihilum pejus macerat *homonem
Quamde mare saevum ....
Nexabant multa inter se flexu nodum dubio.
Nam divina Monetas filia docuit.
Topper facit homines ut [p]rius fuerunt.
Topper citi ad aedis venimus Circae.
Mandisset impius Cyclops.....
At celer hasta perrumpit pectora ferro.
Carnis vinumque quod libabant anclabatur.*

Ex Livii carmine in Junonem reginam.

Saneta puer, Saturni filia, regina.

Ex Naevii Bello Poenico.

*Runcus atque Purpureus, filii Terras.
Deinde pollens sagittis inclitus arquitenens.
Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[n].
Exerciti in ex- -peditionem ducit.*

* Hic lectio immutata.

Muli alii e Troja strenui viri.
Blande et docte percontat, Aenes quo pacto
Trojam urbem liquerit....
Sanctus Jove prognatus, Putius Apollo.
Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.
Prima incedit Cereris Proserpina puer.
Irque susum ad caelum sustulit suum rex.
Postquam avem aspexit in templo Anchisa.
Exta ministratores.....
Victoribus danunt.....
Exercitu* insulam integrum urit, populat*, vastat.
Censet eo venturum obviam Poenum.
Id quoque paciscent, moenia.....
Magnam domum decoremque ditem vexarant.
Plerique omnes subigunt sub suum judicium.
Quod bruti, nec satis sardare queunt....
Iles divas edicit, praedicit castus.
Summe deum regnator, quianam [me] genuisti ?
Noctu Trojad exibant, capitibus opertis,
Flentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis.
Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.
Seseque ii perire mavolunt ibidem
Quam cum stupro redire ad suos popularis.
Sin illos deserant fortissimos viros,
Magnum stuprum populo fieri per gentis.
*Multa alia in isdem inseruntur.
Magni metus tumultus pectora possidit.
Neptunum regnatorem marum.....

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales si foret fas flere,
Flerent divae Camenae Naevium poetam.
Obliti sunt Romae loquier lingua latina.

Ex Carmine Priami et carmine incerto.

Et Pri[a]mum.....
Cum victor Lemno classem Doricam appulisset.

Aliunde.

Septem diebus *te calo, Juno Covella.
Terra pestem teneto, salus hic[e] maneto.
Hiberno puluere, verno luto, grandia farra.
Tum patriae compotem me numquam siris esse.

* Hie lectio immutata.

Anacrusis soluta.

Ex vaticiniis.

Vomieam quae gentium venit... longe.

? *Cave in mare manare suo flumine siris**.
Sacraque patria, quorum ob* cura missa.

Ex elogii Calatini et Scipionum.

? *Populi*¹ primarium fuisse virum.

Dedet TEMPESTATEBUS AIDE MERETO...

Sabigit OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ABDOUCHIT.

*QUEI apice INSIGNE DIALIS FLAMINIS GESISTEI.
 Quibus SE IN LONGA LICUISET TIBE UTIER VITA,
 Facile FACTEIS SUPERASES GLORIAM MAJORUM.*

Ex titulo Caecilii.

Bene REM GERAS ET VALEAS, DORMIAS SINE QURA.

Ex tabula Regilli.

*Equitatu elephantisque, *enam omnibus sociis.
 ? Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.
 ? Dūello magno dirimendo, regibus subigendis.
 ? Eius rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.*

Ex tabula Gracchi.

? *Populi*¹ Romani..... Sardiniam subegit;
In ea provincia eaesa hostium aut capta.
Iternum triumphans in urbem Romam relikt,
? Cuius rei ergo hanc tabulam Jovi dedit* donum.

Ex dedicatione Vertulejorum.

DECUMA FACTA POLOUCTA LEIBEREIS LUBENTES.

Ex Appii Sententiis.

Iuimicis si es commentus, nec libens aequa.

Ex Livii Odyssea.

*Neque enim te oblitus sum, Laertie noster.
 Ibidemque vir summus, adprimus, Patrioles.*

* Hic lectio immutata.

1. An *popli*?

*I*litter demum Uxii eoc iuxit p̄se patire.
*Qu*am am̄vi, pacem ḡavisi....

Ex Naevi Bello Poenale.

?Eorum sectam sequuntur multa mortales
 Ierant signa expressa, q̄to mōlo Titani.
 Honerariae honestae stabant in dōcēre.
 Apud emporium in campo, hostium p̄o mōne.
 Redeunt, referunt petita rūmōce sequunt.

Ex Naevi ep̄ grammata.

*I*nque postquam est Orci traditis resūmo.

Ex Cirmne Prisci.

Veteres Casmeas, cascas res. vīcē profici.

E. — De anacrusi hemistichii alteris, quam post thesin pedis tertii Buecheler ponit existimavit.

Putavit Franciscus Buecheler saturnios versus ita constitui posse, ut non solum deficiente pedis tertii thesi hemistichio alteri anacrusis adderetur, ut:

MAGNA SAPIENTIA M̄TASQ̄CE VIRTUTES,

sed etiam subiungeretur anacrusis thesi: quod si verum esset tales invenire deberemus versus :

Magnam sapientiamq̄ce M̄TASQ̄CE VIRTUTES.

Sic igitur versus alterum et tertium tabulae Musomiae Buecheler scandere vult :

Coquint de no Be au ben eit tromphans
 Ob hasce per bene gestas quid in bello vār.

«Percutitur, ait, a Ritschelio durissime», quippe qui, acut nos in hoc opere fecimus, voci delecto duas asces tribuerit in antepaenultima et in ultima syllaba. Duæ igitur, quantum sciam, rationes affirri possunt, quae Buecheleri opinionem

sustineant; quarum altera est, melius *deleto* in media quam in extremis percuti; altera, re vera post arsin thesinque GE-STAS in lapide etiam anacrusin QUOD extare. Priori nos quidem ponderis aut parum aut nihil tribuimus; etenim, quid Latine duriusculum sit quid suavius, neque Germanis neque Gallicis auribus recte judicabitur; nec magis a poetis scenicis disci potest, qui versus a saturnio longe dissimiles soliti sunt condere. Nam in scenicis versibus bini pedes, singuli in saturnio metra singula efficiunt (supra p. 10-11, p. 13), itaque in scenicis versibus aliter efferuntur pedes pares, imparesque, uno eodemque modo in saturnio; praeterea quamquam ex versibus scenicis quidam caesuram post arsin habere possunt, tamen numquam ut saturnius habent post arsin tertiam. Sane alteri rationi multo plus inesse videbatur auctoritatis; nosque, etsi per se incredibile erat in uno versu duas deinceps theses poni (nam quod sic in Nibelungorum longis versibus fit dicitur fieri, nihil ad nos), tamen in certis fragmentis primum haesimus, timuimusque ne, quod animus quidem non timide rejiciebat atque respuebat, id vi et quasi violentia veritatis admittere cogeremur. At nobis tum de vi brevium breviantium nondum satis constabat; contra ubi intelleximus quod in bello nihil habere offensionis, eo tandem devenimus, ut viri doctissimi inventum prorsus repudiaremus. Sed ea rerum species est, ut dubitatio in animo legentium tolli nequeat, nisi sedulo omnia fragmenta percenseantur. Ergo hic versus congettus, quotquot ad Buecheleranum exemplar non solum videntur feriri debere, sed etiam feriri possunt; qui sunt hi:

Ex carminibus Saltorum.

1. *Divum em pa] cante, di]vum deo supplicate.*

Ex carmine Arvalium.

2. *?NE VELVERIS], Marmars, in]CURRERE IN PLEORIS¹.*

1. *Lapis NEVELVERVEMARMARSINCIVRREIREINPLEORIS.*

Ex valiciniis.

- 3 Sed neque credes| *tu mihi* do|nee compleris sanguinem.
 4 *Caro tua], nam mihi* ita] Juppiter fatust.
 5 Hostem, Romani, si] ex agro ex]pellere vultis.
 6 Cum[er] populus] dederit ex] publico partem.
 7 Hoc si recte facietis gau]lebitis semper.
 8 Fietque res | melior, nam is] divus extinguet.
 9 Ne ninculus me|deri que]at...
 10 Romane, aquam Al]banam ea]ve lacu contineri.
 11 Cave in mare ma]nare suo] flumine siris.
 12 Ex ea tibi], his quae nunc] panduntur fatis.
 13 Ea in[du]stau|rata ut] assolet facito.

Ex elogii Scipionum.

- 14 QUOJUS FORMA VIR|tutei pa|rsuma fuit.
 15 QUIBUS SEI IN LONGA LICU|iset tibe] UTIER VITA.
 16 NE QUAIRATIS HO[nore que]i] MINUS SIT MANDATUS.
 17 Quantam statuam] faciet [ti]bi] populus romanus,
 18 Quantam columnam], quae res tu]as gestas loquatur?

Ex tabula Regilli.

- 19 Ductu auspicio im|perio fel]licitate ejus.
 20 Inspectante ipso An]tiocho, ex]ercitu omni.
 21 .....]captae du]ae quadraginta.
 22 Ea pugna pu]gnata rex] Antiochus regnumque.

Ex tabula Graechi.

- 23 Plenissimum] praeda do|mum reportavit.
 24 Cujus rei ergo hanc] tabulam Jo]vi dedit donum.

Ex tabula Mummi.

- 25 CORINTO DE]leto Ro]MAM REDIEIT TRIUMPHANS.
 26 OB HASCE RES BENE] gestas quod] IN BELLO VO(vE)RAT.
 27 HANC AEDEM ET SIGNU] Herc(u)lis Vi]CTORIS IMPERATOR.

Ex Appii Sententiis.

- 28 Ne quid fraudis stu|prique fe]rocia pariat.

Ex Livii Odyssea.

- 29 Mea puer quid] verbi ex tuo] ore...
 30 Neque enim te obli]tus sum, La]ertie noster.

- 31 Quae haec daps est, quū festus diſſ...
 32 Igitur denum Uſſixi cor] frixit prae pavore.
 33 Nexabant multa in[ter se] flexu nodorum dubio.
 34 ... Mercurius], cumque eo] filius Latonas.

Ex Naevii Bello Poenico.

- 35 Prima incedit] Cereris Proſerpina puer.
 36 Exercitu(s) insulam] integrum urit, populatur, vastat.
 37 Vicissatim] volui viſtoriam....
 38 Deum adlocutus], summi deſum regis fratrem.
 39 Neptunum regna] torem maſrum ....
 40 Qui ... mare ſuſdantes eſunt atque ſedentes.

Ex Naevii epigramma'e.

- 41 Obliti ſunt] Romae loqui]er lingua latina.

Aliunde.

- 42 Diebus te] quinque eſlo, Juno Covella.
 43 Septem die]bus te caſlo, Juno Covella.
 44 Terra pestem te]neto, ſaſlus hie[e] maneto.

Nunc eos versus singillatim inspiciemus. Praeterquam quod nonnulli ex emendatione ſunt constituti (2.5.13.17. 19.20.24) plerique absque regula Buecheleri ſcendantur, modo conſerueris in terminatione tertio iictu feriri posſe voces spondiacas (1.2.21.23.27.37.41.42), vel in ſpondeum exeunteſ (10.11.22.25.37), vel anapaesticas (6.8.17. 24.32.35.37), vel in anapaestum exeunteſ (19), eodem iictu feriri posſe monosyllaba (12.30.43) prioremque syllabam vocum iambicarum (3.4), in caſura hiari (29) et synaloephā fieri (13.20.34.36). Illa vero doctrina de brevibus breviantibus, de qua ſupra p. 26 ſſ., minima difficultate excuſantur versus 9.10.11.13.14.15.16.18. 21.22.23.24.26.31.32.34.35.38.39.40.42.43.44: nam cur non in saturniis marūm ut apud Plautum virūm, cur non pariſſuma ut apud Plautum simillumae? Jam igitur perpauci reſtant versus in quib[us] haerere poſſimus:

- 7 Ille ſi recte facietis gaudebitis ſemper.
 28 Ne quid fraudis ſtuprique ferocia pariat.
 33 Nexabant multa inter ſe flexu nodorum dubio.
 36 Exercitu(s) insulam integrum urit populatur vastat.

In 36 necesse est aliquid immutare (ut *populat pro populatur*); nam quis credet thesin tertii pedis novamque auacrusin tam arte conjungi in recitando, ut synaloepha fiat? In 33 fatemur emendationem a nobis comprobataam *nodum* esse incertam; sed nihil prohibet quin sic legamus:

.....ne[xabant] multa in[ter] se
Fle[xu no]dorum] dubio].....

In 7 ergo et in 28 solis impeditur. Nam cum ante Appii versum legatur *qui animi compotem esse*, minime dubium est quin a voce *Ne* versus incipiat; pariter in vaticinio distinctio versuum certa est. At in utroque de ipsis vocibus vix dubitari potest aut de ordine vocum (nam *si hoc pro hoc si* nemo sani judicii proposuerit); nisi quod his, a quibus Livius Macrobiusque vaticinium sumpserunt, propter insequens futurum *gaudebitis*, proclive fuit *facietis pro facitis* scribere; quod pravum fuit, eum in praesens tempus a vate Romani jubeantur (*conferant, faciant, non conferunto, faciunto*) aeque atque in futurum, contra in futurum tantummodo (*gaudebitis*) res prosperae promittantur. Reposito igitur *facitis* abit Buechelerana anacrusis in thesin tertii pedis. Appii autem saturnium supra p. 37 ita legi jussimus, ut in *ferocia* secunda syllaba, quamquam natura producta, vi brevis breviantis corriperetur. Nam, puto, potius vetustissimo omnium Latinorum poetarum libertas inusitati concedenda est, quam propter unum ejus poetae fragmentum lex per se veri dissimillima etiam aetati inferiori tribuenda.

§ 3. — De caesura.

Caesuram nos et pro *caesura* et pro *dihæresi* promiscue dicimus; quo enim plura nomina praeter necessitatem adhibentur, eo sane scriptor doctior videri potest, at quae scribit intellectu fiunt difficiliora.

Caesura plerumque post tertii pedis thesin locatur; exempla afferre inutile est. Saepe tamen posita est post arsin longam. In uno ex vaticiniis Marcianis non dubitari potest quin caesura post arsin solutam locum habeat; qua forma fortasse etiam Naevius usus est. Semel in tabula triumphali Regilli post arsin solutam syllaba prioris hemistichii ultima synaloepham patitur ante alterius hemistichii anacrusin. Caesurae post arsin exempla haec sunt :

Caesura post arsin longam.

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, divum deo supplicate.

Ex carmine Arvalium.

..... INCURRERE IN PLEORIS.

?SATUR FU, FERE MARS, LIMEN SALI, STA BERBER.

Ex vaticiniis.

Ferisque quae incolunt terras, iis fuat esca.

?Hostem, Romani, si ex- agro -pellere¹ vultis,
Vomicam quae gentium venit [ea] longe.
Quotannis comiter Apollini fiant;
Cum[e] populus dederit ex publico partem,
Privati uti conferant pro se atque suis.
Hoc si recte facitis² gaudebitis semper.
Fielque res³ melior, nam is divus exslinguet.

?Quamvis †moventium dvonum negumate.

Romane, aquam Albanam cave lacu contineri.
Manu emissam per agros rigabis [rivis rite].
Victoriam dataim, †düello perfecto.
Ea⁵ in[du]staurata, ut assolet, facito.

Ex elogiis Calatini et Scipionum.

..... plurimae consentiunt gentes
Populi primarium fuisse virum.

1. T. Livius *si expellere*, Macrobius *si ex agro expellere*.

2. Traditur *facietis*.

3. T. Livius *res vestra melior*, Macrobius *res publica melior*.

4. Traditur *bello*.

5. Traditur *est*.

HONOR OINO PLOIRUME COSENTIONT R...
 DVONORO OPTUMO FUISE VIRO.
 HEC CEPIT CORSICA ALERIAQUE URBE...,
 DEDET TEMPESTATEBUS AIDE MERETO...

MAGNA SAPIENTIA MULTASQUE VIRTUTES.

?Quantam statuam faciet [tibi] populus romanus?

Ex titulo Quinetii.

U[ti] Titus Quinetius dictator....
 ? Trientem terium pondo coronam auri¹.

Ex tabula Regilli.

Ductu², auspicio, imperio, felicitate ejus.
 Inter .... Ephesum, Samum Chiumque³.
 Ibique eo die naves longae ....
 ? Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque.

Ex tabula Gracchi.

... veetigalibus ... restitutis,
 ? Exercitum... saluomque atque incolumem.
 ? Plenissimum praeda domum reportavit.
 Iterum triumphans in urbem Romam red[i]it.

Ex tabula Mummi.

CORINTO DELETO ROMAM REDIEIT TRIUMPHANS.
 HANC AEDEM ET SIGNU HERCLIS⁴ VICTORIS IMPERATOR.

Ex Appii Sententiis.

Amicum cum vides, oblicere miserias.

Ex Livii Odyssea.

Neque enim te oblitus sum, Laertie noster.
 ?Quae haec daps est? qui festus dies?...
 ? Igitur demum Ulix cor frixit prae pavore.
 .... vecorde et malefica vacerra.
 ? At celer hasta volans⁵ perrumpit pectora ferro.
 Carnis vinumque quod libabant anclabatur.

1. Traditur *auream*.

2. Apud Livium *ductuque post felicitate* positum.

3. Traditur *Ephesum Camuchumque*.

4. Lapis *Herculis*.

5. Legendum videtur :

At celer hasta perrumpit pectora ferro.

Ex Naevii Bello Poenico.

..... Manius¹ Valerius consul partem.
 Trojam urbem liquevit .....
 ? Prima incedit Cereris Proserpina puer.
 .... simul atroci porricerent.
 Victoribus danunt .....
 ? ..... transit Melitam Romanus².
 Vicissatim volui victoriam....
 Quod bruli, nec satis sardare queunt...
 ? ... atque prius pariet locusta.
 Sin illos deserant fortissimos viros.

Ex Naevii epigrammate.

Obliti sunt Romae loquier lingua latina.

Aliunde.

? Diebus te³ quinque calo, Juno Covella.
 Septem diebus te³ calo, Juno Covella.
 Novum vetus⁴ bibo, novo veteri⁵ medeor.
 Vetus novum⁴ bibo, veteri novo⁶ medeor.
 Hiberno puluere, verno luto, grandia farra.
 ? Tum patriae compotem me numquam siris esse.

Præterea versiculus afferendus est ex Naevii Bello Poenico unus, in quo vox composita per caesuram dividitur :

Exereiti in ex- -peditionem ducit.

Caesura post arsin solutam.

Ex vaticinio.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te alienigenae.
 ? Sed neque eredes tu mihi⁷ donec compleris sanguis⁸.

1. Traditur *Marcus*.

2. Legi potest et sic : ... transit Melitam Ro'manus.

3. Pro diebus te bis traditur *dictae*. — Legi potest et sic :

Diebus te quinque calo, Juno Covella.
 Septem diebus te calo, Juno Covella.

4. Delevi *vinnia*.

5. Delevi *vino morbo*.

6. Delevi *morbo*.

7. An *mi*?

8. Traditur *sanguine*.

Ex tabula Regilli.

Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni.

Ex Naevii Bello Poenico.

?Convenit, regnum simul atque locos ut haberent.

?... .... simul atrocia porricearent.

Nulla thesis umquam ita solvitur ut ultimam syllabam vocis polysyllabae contineat (supra p. 54 et 88); ergo caesura in media thesi stare non potest. Noli igitur *prius fe* pro dactylo habere in hoc versu ex Ap. Claudii Caeci Sententiis :

Ne quid fraudis stuprique ferocia pariat.

§ 1. — De caesura Korschiana.

Animadverterunt Weil et Benloew, cum L. Scipioni Barbati filio duplex titulus in sepulcro incisus sit, alter prosa oratione in quo fuisse ille dicatur AIDILES, COSOL, CESOR, alter versibus saturniis in quo CONSOL, CENSOR, AIDI-LIS, metri gratia poetam ordinem honorum legitimum immutavisse. De qua re fusius disseruit Theodorus Korsch, demonstravitque in utroque hemistichio post secundam arsin omnes poetas libenter dihaeresin, vel, ut nos dicere malamus, caesuram ponere. Id facile perspiciet quisquis catalogos nostros supra in libro I, § 7, p. 104, 116, 125, 131, 133, 139, 145, perlustraverit¹. — Nota caesuram illam Korschianam ante eas theses locum habere, quae supprimi possunt.

Illa caesura, quam Korschius invenit, carent in hemistichio priore (praeter eos versus qui post tertiam arsin praecipuam caesuram habent, supra p. 208) hi tantummodo :

Ex carmine Arvalium.

SEMUNIS ALTERNEI ADVOCAPIT CONCTOS.

1. Qui vi accentuum in latina poesi nihil non tribunt, hoc explicare dignentur priusquam sua somnia pro praeclarissimis et minime dubiis inventis haberi postulent.

Ex vaticiniis.

? Campum, milliaque multa¹ occisa tua,
Ex terra frugifera, piscibus atque avibus.
? Hostem, Romani, si ex agro pellere vultis.
? Vestros qui campos pascunt placide perduelles².
Donum amplum victor ad mea templa portato.

Ex elogiis Scipionum.

LUCION SCIPIONE FILIOS BARIATI.

Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

Ex titulo Quinetii.

Jovis pater atque divi omnes hoc dederunt.

Ex titulo Eurysaeis.

EST HOC MONIMENTUM MARCEI VERGILEI EURYSACIS.

Ex tabula Regilli.

? Equitatu elephantisque cum omnibus sociis³.
?.... vieta, fusa, contusa, fugata⁴ est.
?[Demersae, ineensae,] captae duae quadraginta.
Caput patrandae pacis haec pugna exequi.
Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Gracchi.

[Ductu], imperio auspicioque legio exercitusque.
Supra octoginta milia....
Iterum triumphans in urbem Romam redi[i]t.

Ex tabula Mummii.

DUCTU, AUSPICIO IMPERIOQUE EJES ACHAIA CAPTA.

Ex Livii Odyssea.

? Quamde mare saevum; vir[es] et cui sunt magnae.
[Venis] Mercurius eumque eo filius Latonas.
Jam in altum expulsa lntre...
? Quoniam adivi, paucis gavisi....
Carnis vinumque quod libabant anclabatur.

1. Traditur *multaque milia*.

2. Traditur *perduelles uestros, qui uestros campos pascunt placide*.

3. Ille ordo vocum immutatus.

4. Traditur *fugataque*.

Ex Naevii Bello Poenico.

*Exta ministratores.....
? Exercitu¹ insulam integrum urit, populat², vastat.
Id quoque paciscent, moenia....
Res divas edicit, praedicit castus.
Deum adloculus, summi deum regis fratrem,
Neptunum regnatorem marum....*

Ex Carmine Priami et carmine incerto.

Veteres Casmenas, eascas res, volo profari.
Cum victor Lemno classem Dorianam appulisset.

Verba pontificum.

Septem diebus te³ calo, Juno Covella.

Consulto sine dubitatione poetæ hunc ordinem verborum
elegerunt in his versibus :

Ex elogii Scipionum.

CONSOL CENSOR AIDILIS	<i>non</i> Aidilis consol censor.
GNAIVOD PATRE PROGNATUS	<i>non</i> Patre prognatus Gnaivod.
QUOJUS FORMA VIRTUTEI	<i>non</i> Quojus virtuteli forma.
SUBIGIT OMNE LOUCANAM	<i>non</i> Loucanam subigit omne.
FACILE FACTEIS SUPERASES	<i>non</i> Superases facile facteis.
TERRA PUBLI PROGNATUM	<i>non</i> Prognatum terra Publi,
QUOIEI VITA DEFECIT	<i>non</i> Quoiei defecit vita.

Ex elogio incerto.

Summas opes qui regum   *non* Opes qui regum summas.

Ex titulo Caeclii.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM   *non* Hoc est monumentum factum.

Ex tabula Glabronis.

Fundit fugat prosternit   *non* Fugat prosternit fundit.

Ex tabula incerta.

Magnum numerum triumphat   *non* Triumphat magn. numerum.

Ex Appii Sententias.

Ne quid fraudis stuprique   *non* Fraudis stuprique ne quid.

1. Traditur *exercitus*.

2. Traditur *populatur*.

3. Traditur *septem dictae*.

Ex Livii Odyssea.

Atque escas habe[a]mus	<i>non</i> Atque habe[a]mus escas.
Utrum genua amploctens	<i>non</i> Utrum amploctens genua.
Nam divina Monetas	<i>non</i> Monetas nam divina.

Ex Livii carmine in Junonem reginam.

Sancta puer Saturni	<i>non</i> Puer Saturni sancta.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur	<i>non</i> Eorum sequuntur sectam.
Inerant signa expressa	<i>non</i> Inerant expressa signa.
Runeus atque Purpureus	<i>non</i> Purpureus atque Runeus.
Blande et docte percontat	<i>non</i> Percontat blande et docte.
Jamque ejus mentem fortuna	<i>non</i> Jamque ejus fortuna mentem.
Deinde pollens sagittis	<i>non</i> Sagittis deinde pollens.
Censem eo venturum	<i>non</i> Eo venturum censem.
Sicilienses pacisicit	<i>non</i> Pacisicit Sicilienses.
Fames acer augescit	<i>non</i> Fames augescit acer.
Summe deum regnator	<i>non</i> Deum regnator summe.
Noctu Trojad exibant	<i>non</i> Exibant noctu Trojad.
Ferunt pulchras cretarias	<i>non</i> Ferunt cretarias pulchras.
Scapos atque verbenas	<i>non</i> Verbenas atque scapos.

Ex Naevii epigrammate.

Immortales mortales	<i>non</i> Mortales immortales.
Flerent divae Camenae	<i>non</i> Camenae divae flerent.

Caesura Korschiana carent in hemistichio altero hi ver-
sus :

Ex carminibus Saliorum.

Divum em pa cante, divum deo supplicate.

Ex carmine Arvalium.

SEMUNIS ALTERNEI ADVOCAPIT CONCTOS.

Ex vaticiniis.

Amnem, Trojugena, fuge Cannam, ne te alienigenae.
Sed neque eredes tu mihi donec compleris sanguine¹.

Fietque res melior, nam is divus extinguet
? Vestros qui campos pascunt placide perdvelles².

1 Traditur *sanguine*.

2 Hic ordo vocum immutatus.

? Quamvis †moventium dvonum negumate¹.

?..... postremus dicas, primus taceas.

Romane, aquam Albanam eave laeu contineri.

..... riviſ extingues.

Victoriam datam, dñello perfecto.

Donum amplum victor ad mea templa² portato.

Quandoque Hispania princeps dominusque rerum.

Ex elogio L. Scipionis Cn. f. Cn. n.

MAGNA SAPIENTIA MULTASQUE VIRTUTES³.

Ex titulo Caecili.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO CAICILIO.

HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES.

Ex titulo Atistiae.

FUIT.... UXOR MIHI, FEMINA OPTIMA VEIXSIT.

Ex titulo Quinetii.

? Trientem tertium pondo coronam auri⁴.

Ex tabula Regilli.

? Ductu, auspicio, imperio, felicitate⁵ ejus.

..... captae duae quadraginta.

Caput patrandae pacis haec pugna exeunti.

Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Ex tabula Graechi.

..... imperio auspicioque legio exercitusque.

..... adque liberatis.

..... restitutis.

Plenissimum praeda domum reportavit.

Ex tabula Mummii.

DUCTU, AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA.

HANC AEDEM ET SIGNU HERC(U)LIS VICTORIUS IMPERATOR.

1. An *ne gumate*?

2. An *tempula*?

3. In titulo mutilo C.I.L. I, 37 pariter [.... *Sci-]pionem*.

4. Traditur *tuream*.

5. Traditur *Auspicio imperio felicitate ductuque ejus*.

Ex dedicatione Vertulejorum.

SEMOL TE ORANT, SE VOTI CREBRO CONDEMNES.

Ex Livii Odyssea.

Quando dies adveniet quem profata Morta est.
Tumque remos jussit re[li]gare struppis¹.
? Atque escas habe[a]mus mentionem...
? Nexabant multa inter se flexu nodum² dubio.
Carnis vinumque quod libabant anelabatur.

Ex Naevii Bello Poenico.

Eorum sectam sequuntur multi mortales.
Ibi foras cum auro illi[n]e exibant.
..... Manius Valerius consul partem
Exerciti in ex- -peditionem ducit.
? ... Ammullus gratulabat³ divis.
Exercitu⁴ insulam integrum urit, populat⁵, v̄s
Ei venit in mentem hominum fortunas.
Magnam domum decoremque ditem vexarant.
[Topper s]aevi capessel flamمام Volcani.
Multa alia in isdem inseruntur.

Ex carmine incerto.

Cum victor Lemno classem Dorianam appulisset.

Aliunde.

Tum patriae compotem me numquam siris esse.
Hiberno pulucre, verno luto, grandia farra.
Quasi messor per messim unumquemque spicium.

In hac versus parte poetae caesuram Korschianam etiam servare malunt quam thesin quarti pedis brevem facere. Sic legimus in elogio Africani et in Naeviano epigrammate:

tuas gestas loquatur	<i>non</i> tuas loquatur gestas.
loquier lingua latina	<i>non</i> loquier latina lingua.

1. An *jussit* *re[li]gare* *struppis*?

2. Traditur *nodorum*.

3. Traditur *gratulabatur*.

4. Traditur *exercitus*.

5. Traditur *populat*.

PARS ALTERA
DE VERSIBUS SATURNIIS

LIBER PRIOR

DE TESTIMONIIS

Multorum scriptorum multa fragmenta mox laudaturi debemus lectores monere, non id nos esse conatos ut ipsius Varronis, Festi, Nonii, Macrobii, aliorum, genuinum autographumque texum restitueremus (quod opus illi perficere studeant, qui eorum auctorum editiones parant), verum id ante omnia, ut librorum manu scriptorum lectiones cum omnibus mendis quam maxime serviliter exprimentes subjiceremus oculis. Ne nos igitur quis reprehendere velit, quod virorum doctissimorum, qui emendandis veteribus auctoribus operam navaverunt, optimas saepe easdemque certissimas correctiones aut ignoravisse aut sprevisse videamus : consulto eas, quae ad rem nostram nihil attinebant, ab hoc libro exsulare jussimus; si qua contra nobis usui quodam modo fore visa est, aequum credidimus, priusquam remedium mendi ostenderemus, ipsum mendum ita exhibere ut legentibus apertissimum esset.

§ 1. — De fragmentis quae in lapidibus servata sunt.

Carmen fratrum Arvalium.

Litterae lapidis (vide in proxima pagina tabulam) qui tempore demum imperatoris Elagabali incisus est, saepe lectu difficillimae sunt, ut ex Ritscheliana tabula patet; multa insunt menda, cum modo VELVERVE modo VELVAERVE, modo SINSINCVRRE modo SERPINCVRRE, modo PLEORIS modo DLEORES, modo EVREAE modo FVRERE, modo MARMOR modo MAMOR scriptum inveniamus. Multo plus igitur conjectandi arti tribendum est quam in titulis per lapides servatis fere conceditur. Nos quidem sic putamus esse legendum:

..... libellis acceptis carmen descendentes tripodaverunt in verba haec:

E! nos Laſses juſvate (*ter*).

[*Sensus :*] E! nos, Lares, juvate!

Neſ velueſris¹ Mar|mars² inſcurreſre inl pleoris (*ter*).

[*Sensus :*] Ne volueris, Mars, incurrere in plures.

Saſtur ful fere Mar|mars³ niveſli ensalli, sta... (*ter*).

[*Sensus :*] Satur esto, fere Mars, neve insili, sta...

Seſmunis alſterneſ advoſcapilli conctos (*ter*).

[*Sensus :*] Semones alterne advocabit eunctos.

E! nos Mar|mars⁵ juſvato (*ter*).

[*Sensus :*] E! nos, Mars, juvato.

Trium|pe trium|pe trijumpe (*bis⁶*).

[*Sensus :*] Triumphe! triumphe! triumphe!

1. Lapis ueluerue, ueluaerue. Nos velueris (vel velueris).

2. Lapis Marmasinsin currere, marmor... nsincurrere, marmor serpincurrere (vel sersincurrere). Sin ex errore repetitum existimamus esse.

3. Lapis Mars, contrario errore, usitatiore dei substituto nomine.

4. Lapis limen sali. Nive ensali Jordan, *Kritische Beiträge zur Geschichte der lateinischen Sprache* p. 203.

5. Lapis marmor, mamor.

6. Lapis triumpe quinquies tantummodo.

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta tab. XXXVI a. Corpus inscriptionum latinarum I n° 28. Jordan,
Kritische Beiträge zur Geschichte der lateinischen Sprache p. 192 ex testimonio Alberi Bormann.

//LVSISVCCINCTILIBELLIS.ACCEPTISCARMENDESCIDENTES TRIPODAVERVNTINVERBAECAENOSLASESIVVATE
 ////NOSLASESIVVATEENOSLASESIVVATENEVELVAAEVEMARMASIMIN.CVREREREINDLEOESNEVLEVEMARNAR
 /////NSINCYPERREINPLEORISNFYELKEVNE MARWAR SERPINGTYRREINPLEORISATYR.FYREANEMARSLIMEN
 /////ESTAPERBERSATVR.FYFERMARNEN SALLSTA BERBEAISCV²VR.FYFERMARS LIMENSAVISABERBER
 /////VNISALTERNEADVOACADITCONCTOS SEMUNISALTERNEADVOACAPITCONCTOS SIMVNISALTRIEADVOCACAIT
 /////OSENO SMARMORIVVATO ENOSMA³... RIVVATENO SMAMOR.IVVATO TRIYMPETVM PETRYMPETRV
 /////////////// MTEPOST TRIPODATIONEMDEIN DESIGNORVYPUBLICI. INTROIER ET LIBE LLO SACCEPVRNT

Quintilianus 1,4,13 : « nam ut *Valesii*, *Fusii* in *Valerios* *Furiosque* venerunt, ita *arhos*, *kilos*,
 » *vapos* etiam et *clamos* ac *LASES*... fuerunt. » Terentius Scaurus p. 13, 43 Keil : « Item
 » +*Furvos* dicimus quos antiqui †*Fuscos*, et *aras* quas illi *asas*, et *Lares* quos †*LASSES*. ^b

1. *Pleores* apud Jordan.

^a Prius v super c incisum.

^b 3. Litterae inter a et r quidam judice legi nequeunt.

In *advocavit* (si quidem haec vox genuina est) *p* scriptum est prob, ut *t* pro *d* in *Alixentrom*, *Cascentera*, *Catamitus*, *c* pro *g* in *Catamitus*, *amurca*; ad Martem id futurum referendum est; ideo rursus ille per futurum imperativi supplicatur; quasi per dialogum a singulis viris singuli versus cantantur (ideo carmen dicitur *descindi*). *Semones*, quos Mars advocatus est, eosdem esse arbitror atque *Lases*.

Nuper de carmine fratrum Arvalium disseruit Jordan (*Kritische Beitraege zur Geschichte der lateinischen Sprache*). Item coram Academia Inscriptionum initio hujus anni Michael Bréal explanationem totius carminis proposuit; sed is metri rationem non habuit; quin a « carmine » ipso, quod fratres Arvales « descendentes » canebant, aliena judicavit verba *semunis alternei advocavit conctos*; quasi prosa oratione ita liceret adjективum *conctos* a substantivo *semunis* sejungere, qua de re valde dubito. Quod nos vetera novaque interpretamenta taciti modo sequimur modo praetermittimus, hoc mirari noli : nam carminis fratrum Arvalium explicatio volumen requereret integrum.

Elogia Scipionum.

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta, tab. XXXVIII e.
Corpus inscriptionum latinarum I n° 32, VI n° 1287.

HONC OINO. PLOIRVME . COSENTIONT.R
DVNORO . OPTVMO.FVISE.VIRO.
LVCION. SCIPIONE.FILIOS.BARBATI
CONSOL.CENSOR.AIDILIS.HIC.FVET.A
HEC.CEPIT.CORSICA . ALERIAQUE.VRBE
DEDET.TEMPESTATEBVS.AIDE.MERETO

Incisum est hoc epigramma in sepulcro L. Cornelii Scipionis, L. Barbat f., Cn. n.; ille fuit consul anno ab urbe condita 495, ante Christum natum 259, censor anno post. Versus ipso in titulo more hodierno distincti sunt; integri secundus tertiusque, reliqui fracto lapide mutili. In tertio FILIOS a lapicida, ab ipso carminis auctore potius puto scriptum fuisse filio, quod *filium* valeret, ut *oino unum*, *dvnoro bonorum*, *optvmo optimum*, *viro virum*; itaque sic interpretare: « Hunc unum plurimi consentiunt, Romae bonorum optimum fuisse virum, Lucium Scipionem filium Barbat. Consul, censor, aedilis hic fuit apud vos (cf. infra p. 228); hic cepit Corsicam Aleriamque urbem..., dedit Tempestatibus aedem merito.... » — Simillimum fuit elogium A. Atilii Calatini, qui consul fuit anno post L. Scipionem uno, scilicet ante Christum natum 258, iterumque anno 254: hujus viri sepulcrum in via Appia extra portam Capenam haud ita longe a sepulcro Scipionum urbique ut videtur proprius exstructum fuit; elogium elogio Scipionis ut tempore et loco proximum ita eodem fere arguento conceptum:

Cicero, Tusculanae quaestiones 1,7,13: « An tu egres-

1. *Romae*, non *Romani* supple, ubi lapis solam litteram *R* servavit. Cf. apud T. Livium 29,11,6 et 29,14,8 « qui vir optimus *Romae* esset ». — « in tota civitate virum bonorum optimum esse ». Intellege autem fuisse *Romae*, non consentiunt *Romae*.

» sus porta Capena , quom Calatini , Scipionum¹, Metello-
 » rum sepulera vides, miseris putas illos? » Idem Cicero,
 De finibus 2,35,416 s. : « ... Non ELOGIA MONUMEN-
 » TORUM² id significant, velut hoc ad portam UNO CUM³
 » PLURIMAE CONSENTIUNT GENTES POPULI PRIMARIUM FUISSE
 » VIRUM. Idne consensisse de Calatino plurimas gentes ar-
 » bitramur, primarium populi fuisse, quod praestantissimus
 » fuisset in conficiendis voluptatibus? » Idem Cicero, Cato
 major 17,61 : « Apex est autem senectutis auctoritas. Quanta
 » fuit in L. Caecilio Metello! quanta in ATILIO CALA-
 » TINO! in quem illud ELOGIUM : UNICUM PLURIMAE CON-
 » SENTIUNT GENTES POPULI PRIMARIUM FUISSE VIRUM⁴. No-
 » tum est totum carmen⁵ incisum in sepulcro. Jure igitur
 » gravis, cuius de laudibus omnium esset fama consen-
 » tiens. »

Evidem in primis utriusque elogii versibus (nam primos
 versus laudare Ciceronem satis apparebat) disticha saturnia
 dactylicis similia agnosco, id est, in quibus post alterius
 versus arses tertiam et sextam omittantur theses. Nam ut
 feritur distichum dactylicum :

|Parve, nee| invide|o, sine| me, liber|, ibis in| urbem|,
 |Ei milu|, quod domi|no( )| non licet| ire tu|o( )|,

1. Ex ordine nominum colligitur sepulcrum Calatini urbi propius stetisse.
2. Litteris quadratis majoribus exprimuntur in hoc Libro Priore eae voces,
 quae carmina saturnia, auctores, monumenta designant. Litteris quadratis
 minoribus exprimuntur ipsa carminum saturniorum fragmenta.

3. Madvig in editione tertia : « Codices fide digni : *ad portam uno cum*
 » (Pall. 1,4,5,6, Davisianni plures, Oxx. γψ, Spir. [B]; Gud. 2 *imo cum*, Pal. 2
 » *uno complurimae*); paucissimi *uno cui* (Pal. 3, unus fortasse et alter
 » Dav., U, ut videtur. Quod vulgo legebatur ante Orellium : *ad portam* :
 » *Uno ore cui plurimac cet.*, nescio a quo editore inventum sit *(ore uno cui*
 » Junct. Si recte Oxx. notarunt, in Eξ legebatur : *ad portam* : *ore cui plurimae*,
 » *mae*, sed valde dubito). .... In Catone codices etiam antiquissimi habent :
 » *Atilio Calatino, in quem illud elogium unicum plurimae consentiunt*
 » *cet.* »

4. Codex Parisiensis 6332, quem contuli, fol. 86 rº b *virium* (saec. x).

5. Sic codices Parisiensis 6332, Erfurtensis. *Notum totum est carmen*
 codices Monacenses 4611 et 15964, Rhenaugiensis 127. *Notum totum carmen*
est codex Monacensis 7800. Male totum delet Carolus Hahn.

ita et saturnia disticha feriri debent :

Hone[oino] ploiu[m]e co[sent]i[on]t R[omai]]|
Dvo[noro] optu[m]o( )| fui[se vi]ro( )|.

U[no cum] pluri[m]ae co[nsent]i[un]t gentes|
Populi pri[mari]um( )| fni[se vi]rum( )|.

Quin fortasse casu non est factum ut in saturniis distichis, sicuti persaepe in ovidianis, utraque versuum qui syncopam passi sunt hemistichia homoeoteleuto inter se jungerentur; quod talis syncopae quodammodo signum est similiterque reperitur in Horatii asclepiadeis, ut *[Terra]rum domi[nos]()* *evehit* ad de[os](), atque iambicis post archilochios positis, ut *Tra]hunc que] sic()|cas()* | *machi]nac ca]ri()|nas()* .— Prima verba in Calatini elogio corrupta sunt, *uno cum vel unicum*; hodie vulgo *hunc unum* legere volunt propter illud elogii Corneliani NONC OINO, quamquam intellegi vix potest quo pacto amanuenses in eumdem errorem inciderint et qui libros De Finibus et qui Catonem majorem descripserunt.— Fortasse, qua de re primus Buecheler cogitavit¹, Cicero veteris sermonis formas servaverat (*oino ergo vel uno pro unum*), sive eas recte intellegebat, sive *uno pro vetere dativo* habens *uno consentiunt* ita interpretabatur : *uni tribuunt consentientes*. Utut igitur est, ille qui carmen conscripsit hoc videtur voluisse : *unum complurimae consentiunt gentes*.

Sed fors quaeres : Si tituli ambo a distichis incipiunt, qui sit ut in elogio Scipionis neque tertius versus et quartus neque quintus et sextus similia disticha efficiant? nam sic feriendi sunt :

- 3 Lu[ci]om[Seipi]one[fili]o(s) Bar[bati].
- 4 Con[sol, eeu]sōr, ai[dili]-| hie fu[et] a[pu]d vos],
- 5 Hee[cepit] Corsica A[leria]que] nrbe[clasid²],
- 6 Dedet[Tempel]state[bns ai]de more[to]d] volam].

1. Neue Jahrbuecher fuer Philologie LXXXVII (1833) p. 323.

2. *Clasid*, id est *classe*, supplevit Buecheler. Litterae C in lipide vestigium aliquod videtur extare.

Ibi syncopam versus quartus neque in tertio pede neque in sexto admittit; sextus si in tertio pede admittere creditur *Dedet| Tempe|state|bus()*, feriendum sit [*aide| mereto|*], neque plus una syllaba in sexta sede suppleri possit. Ego etsi quo difficultatem removerem non haberem, nihilominus responderem sine ulla dubitatione syncopam pati tertium pedem in *Dvo|noro| optu|mo()* et *Popu|li pri|ma|rī|um()*, immo etiam de sexti pedis syncopa in *fuis|se vi|ro()* vel *fuis|se vi|rūm()* dubitari non posse, sive in *viro* et *virum* corriperetur *i* sive ut apud Naevium (supra p. 85) produci deberet; certam igitur distichorum lectionem esse; quamvis forma carminis concinnior excogitari posset, quam quae ex uno disticho et quattuor versibus singularibus constaret, jure tamen nos negare nequire quod ipsi oculis nostris distincte perspiceremus. Quid autem? illa difficultas levissima videbitur, si nobiscum admiseris epigramma ex duabus partibus esse conflatum. Scilicet distichum vetustius est, versus singulares quattuor sunt recentiores. Poeta, qui carminis componendi negotium suscepit, ex alio elogio distichum integrum exscripsit, neque verba neque pedes immutare ausus vel curans; versus 3,5,6 propter nomina propria ex se ipse non potuit quin fingeret; versum quartum aut itidem finxit aut aliunde excerptis.

At distichum si poeta alibi scriptum invenit, ubi, inquies, id fuit? Haud longe, puto, a Scipionis nostri sepulcro; nam patris Barbati vetustius epigramma, malo nostro erasum in lapide, duorum versuum, id est unius distichi longitudinem aequabat, sicuti in tabula Ritscheliana primo aspectu manifestum fit; hoc autem epigramma minime dubito quin (praeter forsitan quae rei sunt orthographicæ) sic conceputum fuerit :

Hone oino ploirume cosentiont Romai
Dvonoro optuno fuisse viro.

Nam id nomen (ut ita dicam), *vir* vel *virum honorum optimus*, in domo Scipionum hereditarium fuit.

Pomponius enim in Digestis (1,2,2,35-38) vetustissimos urbis Romae juris consultos nominat : 1° Papirium, quem supra § 2 dixit regnante Tarquinio Superbo vixisse ; 2° Ap. Claudium decemvirum ; 3° Appium Claudium Appiae viae conditorem, qui consul annis ante Christum natum 307 et 296 fuit ; 4° « *post eos* » Sempronium cognomine Σοφός, anno 304 consulem ; 5° *Gaium Scipionem Nasicam*, « *qui optimus a senatu appellatus est*, cui etiam publice domus in Sacra Via data est, quo facilius consuli posset » ; 6° Quintum Mucium, « *qui ad Carthaginenses missus legatus, cum essent duea tesserae positae, una pacis altera belli, arbitrio sibi dato utram vellet referret Romanum, utramque sustulit et ait Carthaginenses petere debere utram mallent accipere* » ; 7° « *post hos* » Ti. Coruncanum, qui consul fuit anno 280. Duplicem hic de temporibus errorem sibi docti videre visi sunt : eadem aetate, qua Sempronius Sophus vixit, atque ante Coruncanii aetatem, a Pomponio duos locatos esse viros, qui re vera multis annis et Sempronio et Coruncanio recentiores fuissent ; praeterea corum nomina sive ab ipso Pomponio sive ab amanuensibus esse corrupta, nam Gaios Scipiones non fuisse, pro Q. Mucio legendum esse Q. Maximum ; *Publum illum Scipionem Nasicam* superioris Africani patruelem hic tangi, qui centum post Sempronium Sophum consulem annis (204) a senatu *vir* (vel *virum*, id est *virorum*) *honorum optimus appellatus est*¹, cumque eo Q. Fabium Maximum, qui anno 218² in sinu togae pacem et bellum Carthaginiensibus portavit.

Nos errorem in praenomine *Gaio* latere facile concedimus ; in reliquis erravisse Pomponium nobis persuadere non possumus. Nam quis fidem hominis doctissimi, Antoninorum aequalis, ita pro nihilo nos habere docebit, ut eum credamus duos clarissimos viros vetustiores fecisse saeculo toto atque integro, quorum nomina in fastis consu-

1. T. Liv. 29,44,8.

2. T. Liv. 21,48,13.

laribus legerentur, qui per se magna fruerentur fama, qui-
que tempore Hannibal's floruisserent et in negotiis secundi
belli Punici gerendis essent partibus haud parvis functi?
Neque (ut primum de Q. Mucio et Q. Maximo agamus) fa-
bulae apud Pomponium Liviumque servatae satis apte inter
se convenient; Maximus enim Carthaginenses prior eligere
jubet, post ipse jussus eligit bellum; contra Mucius jubetur
antequam jubeat; Maximus pacem bellumque in sinu togae
portat, ante Mucium sunt duae tesserae *positae*, quarum
unam ad senatum referre debet. Cur igitur Q. Mucium ne-
gemus fuisse ante Q. Fabium Maximum? Forsitan ille ex
majoribus illorum Muciorum fuit, qui saeculo ante Christum
natum altero juris peritissimi habitu sunt. Is (nisi de tes-
seris deque sinu togae meras fabulas habemus) initio belli
Punici primi anno 264, Maximus initio secundi anno 218
Carthaginem missus est, Mucique Maximus tum memine-
rat. Quod autem Mucius anno 264 Carthaginem missus
senior esse debet Coruncanio, qui jam anno 280 fuerat
consul, id fortasse animum nostrum minime impediret,
si exstant libri T. Livii de bello Punico primo; sed
etiam iis deperditis in tali difficultate haerendum non est.

Nunc redeamus ad Scipionem. Praenomen *Gaius* emendet
cui libebit; hoc enim ad nos nihil refert. Agnomen *Nasica* in
suspitione est, quia ante Africani patruelem non reperitur;
sed quis scit an idem agnomen tamen habuerint ejus majores
eiusve cognati? Nam similiter duos cognatos *Scipiones*
invenimus *Barbatos* (quod agnomen ut *Nasica* a confor-
matione faciei ductum), *Publum* anno ante Christum natum
306 dictatorem et *Lucium Cn. f.* anno 298 consulem¹. Fae
autem id omnino certum esse, ante Africani patruelem
nullum fuisse Nasicam; nonne proclivius est agnomen ex
T. Livio in Pomponii textum invectum putare², quam ipsum

1. Vide Mommsen, *Corpus inscr. latinarum* 1 p.12-13.

2. Similiter apud Pomponium in Digestis 1,2,2,2 praenomen invectum est
Sextus ex 1,2,2,42, cum duo Papirii inter se confunderentur, *Sextus* scilicet
atque ille, quem Pomponius 1,2,2,36 *Publum*, Dionysius Halicarnasensis
Antiq. 3,36 Γενη appellat.

Pomponium erroris turpissimi arguere? Relictis ergo ejus modi argutiis, de nominibus tacendum est, de re ipsa disputandum. Quae res in T. Livii annalibus multo magis miranda videtur multoque incredibilior quam unus et alter scribarum interpolatorumque error. Matrem scilicet deum is ex oraculi responso excipere hospitio debuit, *qui vir optimus Romae esset* (T. Liv. 29,11,6); patres judicaverunt *in tota civitate virum honorum optimum esse* (29,14,8) non senem auctoritate gravem, non ducem victoriis clarum, non principem senatus, verum *adulescentem nondum quaestorium*; neque homo est qui sciat *id quibus virtutibus inducti ita judicarint* (29,14,9). At, puto, Scipionis parum curabant virtutes; nomen potius respexerunt, quod ille ab avo L. Scipione et, nisi fallor, a proavo Barbato per hereditatem acceperat, *Romae virum honorum optimum*.

Hanc disputationem ut paucis verbis nunc comprehendam, *Romae vir vel virum honorum optimus* appellatus fuit circa annum 300 ante Christum natum ille Scipio, qui in Digestis *Gaius* et *Nasica* vocatur, quique juris peritissimus fuit; itidem medio saeculo tertio L. Scipio, L. Barbatii filius; itidem exeunte saeculo, anno 204, hujus nepos P. Scipio Nasica. Ergo eadem appellatione frui debuit lege Corneliae domus L. Barbatus, eaque in elogio eraso Barbati restituenda est, quod elogium ex uno disticho constabat; denique is, qui Lucii filii elogium confecit, integrum distichum in usum suum convertit.

Ex his appareat, Calatini elogium ad instar titulorum Cornelianorum effectum esse potius quam elogium L. Scipionis ad instar Atiliani.

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta, tab. XXXVII b. Corpus inscr. latinarum I n° 30, VI n° 1285.

||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||

||||||||||||||||||||CORNELIVS.LVCIVS.SCIPIO.BARBATVS.GNAIVOD.PATRE
PROGNATVS.FORTIS.VIR.SAPIENSQVE—QVOIVS.FORMA.VIRTUTIEL.PARISVMA
FVIT—CONSOL.CENSOR.ADILIS.QVEI.FVIT.APVD.VOS—TAVRASIA.CISAVNA
SAMNIO.CEPIT—SVBIGIT.OMNE.LOVGANAM.OPSIDESQVE.ABDVGIT

De vetustiore disticho, in lapide eraso, vide supra p. 224. Consul fuit L. Cornelius Cn. f. Scipio Barbatus anno ab urbe condita 456, ante Christum natum 298, censor anno a. C. n. 290; ejus morte recentior titulus erasus, eraso recentior quem habemus. Hunc autem docti etiam recentiorem putant quam elogium L. Scipionis, nostri Barbatii filii (supra p. 221), quod anno a. C. n. 258 posterior est. — Ne forte nomina Barbatii soluta oratione fuisse scripta pules, velat ordo gentilicij et praenomini; nam nisi metro cogeretur qui titulum compositum, ponere debebat L. Cornelius, ita ut praenomen et nomini gentilicio praerebet et mera nota L. indicaretur.

Carmen incisum in sepulcro L. Cornelii Cn. f. Scipionis Barbati sic constitue, ipso lapide duce, in quo lineolis versiculi distinguuntur (vide in opposita pagina tabulam) :

Cor|nelius Lu|cius] Scipi|o Bar|batus;
 Gna|vod¹ pa|tre pro|gnatus], fortis] vir sapi|ensque;
 Quo|jus for|ma vir|tutei] parisu|ma²] fuit;
 Consol³, cen|sor, ai|dilis⁴] quei fu|et⁵ a|pud vos;
 Tau|rasi|a, Ci|sauna⁶], Samni|o⁷] cepit,
 Subi|git o|mne⁸ Lou|canam] opsi|desque ab|doucitur⁹.

Pro *fortis* pronuntiandum est *forti* (supra p. 25). Ea aetate adhuc pronuntiabatur *censōr*, *fūit* (p. 44), item *Luciūs* (p. 76). In versu tertio lege *fūit*, in quarto potius *fūit* (p. 78).

Versus alterum, tertium, sextum etiam sic legere posses :

Gna|vod patre| pro|gnatus] . . . . .

Quoju|s] forma] vir|tutei] parisu|ma] fuit.
 Quoju|s] forma] virtu|tei] pa|risu|ma] fuit.

Subi|git o|mne| Lou|canam] opsi|desque ab|doucitur.

Quod ad praesens tempus in *subigit* et *abdoucitur* attinet, conferendus est versus ex tabula triumphali incerta :

Magnum numerum *triumphat* hostibus devictis ;

item versus ex tabula triumphali Glabronis:

Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

- Sic fortasse in tabula Mummiiana (infra p. 235) *rexit* pro *rediebat* scribendum est.

1. Id est, *Gnaevo*, *Gnaeo*.

2. Id est, *cujus forma virtuti parissima*.

3. Id est, *consul*.

4. Id est, *aedilis*.

5. Id est, *qui fuit*.

6. Id est, *Taurasiām, Cisaunam*.

7. Id est, *Samnium* (vel, ut alii volunt, *in Samnio*),

8. Id est, *oninem*.

9. Id est, *abdoucitur*.

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta, tab. XXXIX.
Corpus inscriptionum latinarum I n° 33, VI n° 1288.

QUEI APICE INSIGNE . DIAL // A MINIS . GESISTEI
 MORS . PERFE // TVA . VT . ESSENT . OMNIA
 BREVIA . HONOS . FAMA . VIRTUS QVE
 GLORIA . AT QVE . IN . GENIVM . QVIBVS . SEI
 IN . LONGA . LICV~~≡~~ SET . TIBE VTIER . VITA
 FACIEI~~≡~~ SVPERASES . GLORIA M
 MAIOR . VM . QVA RE . LVBENS . TE . IN GREMIV
 SCIPIO . RECIP~~≡~~T . TERRA . PVBLI
 PROGNATVM . PVBLIO . CORNELI

Elogium quod statim post mortem P. Scipionis in lapide insculptum est, ut cetera Scipionum elogia, sex non plus constabat versibus. Postea ante versum primum novus versus in spatio angusto minoribus litteris est scriptus. Quod animadvertisit primus Franciscus Buecheler, Neue Jahrbuechler fuer Philologie LXXXVII (1863) p. 329 s. Fortasse, ut putavit Andreas Spengel (Philologus XXIII p. 88), etiam serius vox *quei* in initio addita est.

In lapide versus interstitiis distinguuntur. Sic carmen constituto :

[Quei apice] insigne¹ Di|alis| flami|nis ge|sistei²,]
 Mors| perfe|cit, tua u| essent| omni|a] brevia,
 Ho|nos, fa|ma vir|tus que], gloria] atque in|genium.
 Quibus sei³] in lon|ga lieu|iset⁴] tibe⁵ uti|er] vita,
 Faci|le fa|eteis supe|rases⁶] glori|am ma|jorum.
 Qua] re lu|bens te in| gremiu⁷], Scipi|o], recipit,
 Ter|ra, Pu|bli, pro|gnatum] Publio, Cor|neli.

In tertio versu etiam sic legi posset :

Honos|, fama|, vir|tus que] .....

Id est, *apicem insignem*.

Id est, *gessisti*.

Id est, *si*.

Id est, *licuisset*.

Id est, *tibi*.

Id est, *factis superasses*.

Id est, *gremium*.

In quarto *utier* propter *tibe* corripitur. In ultimis mira verborum collocatio satis superque indicat titulum prosa oratione conceptum non esse. Sic enim intellege : Quare, o P. Cornelii Scipio, terra lubens recipit in gremium suum te, prognatum Publio. — Quis hic sit P. Scipio, ignoratur ; fortasse Africani majoris filius. Ipsius Scipionis Africani elogium fuit, nunc deperditum ; duos tantummodo versus inde Trebellius Pollio servavit, qui Ennio tribuit. Vide infra § 11.

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta, tab. XLI. Corpus inscriptionum latinarum I n° 34, VI n° 1289.

L.CORNELIUS.CN.F.CN.N.SCIPIO. MAGNA.SAPIENTIA
MVLTASQVE . VIRTUTES . AETATE . QVOM . PARVA
POSIDET.HOC.SAXSVM.QVOIEI.VITA.DEFECIT . NON
HONOS.HONORE.IS.IHC.SITVS.Q VE I.NVNQVAM
VICTVS.EST.VIRTUTEI.A N N O S.GNATVS.XX.IS
L~~E~~[≡]EIS.MANDATVS.NE . Q VAIR.ATIS . HONORE
QVEI.MINVS.SIT . M A N D//V//

Carmen hoc est (nam in paenultimo versu jam vix dubiatur quin suppleri debeat *loceis*, non *Diteist*¹ vel similia ; in ultimo *mandatus* quamquam parum placet atque a proximo repetitum videtur, tamen quod in ejus locum plerique volunt *mactus* parum fidei habet) :

Ma|gna sapi|entia² mul|tasque| vir|tutes
Ae|tate| quom³ parua⁴ pos|idet hoc| saxsum⁵,

1. Certo omnis vox rejicienda est, quae thesin antepaenultimam longam efficiat.

2. Id est, *magnam sapientiam*.

3. Id est, *cum*, praepositionis sensu.

4. Illa aetate melius pärüa cum a correpta quam parva dixeris (supra p. 82).

5. Id est, *possidet hoc saxum*.

Quo[ei]¹ vi[ta de]feci[ti], non ho[nos, ho]nore².
 Is[] hic si[tus, quei]³ nunquam[] vici[us] est vir[tutei]⁴;
 An[nos gna]tus vi[ginti]⁵ is lo[ceis]⁵ man[datus :
 Ne] quaira[tis ho]nore⁶, quei⁷ minus[sit man[datus.

Minus bene sic legeres :

Is[hie situs], quei[nunquam] .....
 An[nos gna]tus viginti[is.....

At in altero versu de dactylo posidet, in sexto de anapaesto
 quairatis honore nullo modo cogitari potest.

Ex titulis Scipionum quattuor hic solus est, in quo ver-
 sus non ipso in lapide distincti sint. Lucius ille Scipio quis
 sit incertum est.

Exitus saturniorum agnovit Ritschelius in alio titulo,
 Corp. I.L. 1, 37, Priscae latinitatis monumenta tab. XL J.

..... S
 ..... PIONEM
 ..... O.AD VEIXEI

Intellege [Sci]pionem, [qu]oad vixi.

1. Id est, *cui*.

2. Id est, *honori*. Intellege : cui adulescenti, ut honores capesseret, vita de-
 fuit, non decus. Buechelero *honore* accusativus est.

3. Id est, *qui*.

4. Id est, *virtute*, casu sexto.

5. Id est, *locis*, loculis, sepulcro.

6. Id est, *quaeratis honorem*.

7. Id est, *qui* (adverbialiter), cur. Nisi intellegas, honorem quem non ac-
 ceperit.

Dedicatio Sorana fratrum Vertulejorum.

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta, tab. LII a. Tafeln zu Friedrich Ritschl's epigraphisch-grammatischen Abhandlungen (Opuscula philologica Band IV), tab. V. Corpus inscriptionum latinarum I n° 1175.

M . P . V E R T V L E I E I S . C . F .
 QVOD . RE . SVA.D///EIDENS.ASPER
 AFLEICTA .P ARENS.TIMENS
 HEIG . VOVIT . VOTO . II O C
 SOLVT//////////CVMA.FACTA
 POLOVCTALEIBEREIS . LVBE
 TE S DONV . DANVNT.
 HERCOLEI . MAXS V ME.
 MERETO S EMOL.TE
 ORANT.SE.//////OTI.CREBRO
 C O N D E M N E S

Primae voces prosae orationis sunt; nominativo casu accipi debent (Marcus et Publius Vertuleji, Gai filii), nam nonnumquam terminatio *is*, *eis* pro *i* reperitur; sic infra LEIBEREIS. Sequuntur quinque versus saturnii ipso in lapide distincti; in iis restitue *difcidens*, *asper[e]*, *soluto*, *decuma*, *lube[n]tes*, *voti*. Pro *Hercolei* quod metro repugnat aut *Hercolei* pronuntiandum est syllabis duabus aut quattuor fortasse *Herecolei*; scilicet primum ex Ἡρακλῆ fieri debuit *Heracoles, deinde *Herecoles, postremo *Hercoles* (sic *balaneum, *halineum*, *halneum*). *Voto* aut cum *hoc* hiatum efficit, ut apud Livium Andronicum *putria* cum *et* (supra p. 71), aut efferre debemus *votod*; illud tamen melius, cum propter omissam in lapide *d* litteram, tum praesertim quia antepaenultima thesis brevis esse solet (supra p. 181); *de|vol'| hoc so|luto|* cogitare non debemus. Sensus

hic est : Quod re sua diffidens aspere afflictā parens timens
hic vovit, voto hoc soluto, decima facta pollucta, liberi
libentes donum dant Herculi maxime merito ; simul te, [o
Hercules], orant, se voti crebro condemnes :

Quod| re su|a di|seidens| aspe|re a|fleicta
Pa|rens ti|mens heic| vovit|, voto| hoc so|luto,
Decu|ma fa|leta po|llucta|, leibe|reis lu|bentes
Do|nu da|nunt| Herelei| maxsu|me| mereto ;
Se|mol te o|rant, se| voti| crebro| con|demnes.

Sic sed minus recte legere posses :

Quod| re sua| di|seidens| aspere| a|fleicta.
Do|nu da|nunt He|recolei| .....

Recte quod ad sententiam attinet Buecheler comparat
titulum Corp. inscr. latin. 1, 1290 : ... d]edit L. Aufidi
D[.... de]cuma facta [.....] i mer. iterum [.....] te
orat tu es [.....] deus quei tou[... ..] pacem petit ad-
jouta.

Tituli varii.

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta, tab. LI A. Tafeln zu Friedrich Ritschl's epigraphisch-grammatischen Abhandlungen (Opuscula philologica Band IV), tab. III. Corpus inscriptionum latinarum I n° 541, VI n° 331.

L . MVMMI . L . F . COS . DVCT
 AVSPICIO . IMPERIOQVE
 EIVS.ACHAIA.CAPT.CORINTO
 DELETO.ROMAM.REDIEIT
 TRIVMPHANS.OB.HASCE
 RES.BENE.GESTAS.QVOD
 IN.BELLO . V O V E R A T
 HANC.AEDEM.ET.SIGNV
 II E R C V L I S . VICTORIS
 IMPERATOR . DEDICAT

C^{on}sul fuit L. Mummius anno ab urbe condita 608, ante Christum natum 146. Ejus autem tituli jam sermo idem fere est, qui in monumentis aetatis augustae deprehenditur (nam tunc quoque *redieit* scribi poterat); nota tamen *Corinto deleto* scriptum esse, non *deleta*; mera compendia scripturae sunt *duct* pro *ductu*, *capt* pro *capta*, *signu* pro *signum*. *Corinto* sine adspiratione scriptum veterem scribendi morem repreäsentat solum; *triumphans*¹ autem si anno 146 vel proximo incisum est, vetustissimum omnium hoc est exemplum in latinis monumentis adspiratae multae, nam ut *Bacanal* et *Corintus* ita vulgo scribebant *Aprodisius*, *Delpis*, *Dipilus*, *Menopilus*, *Melerpanta* (*Βελλερόποντης*), *Niceporus*, *pallerae*, *Pampilus*, *Pilargurus*, *Pilemo*, *Pileros*, *Pilipus*, *Pilodamus*, *Pilolaus*, *Pilomusus*, *Pilonicus*, *Pilotaerus*, *Pilotimus*, *Pilumina*, *Prune*, *Sisipus*, *Stepanus*, *triumpe*, *Trupe*, *Trupo* (quae formae omnes in titulis liberae rei publicae inveniuntur: C.I.L. 1 p. 600). Atque, ut ani-

1. Haec scripseram, ubi animadverti etiam *Achaja* in nostro titulo adspirationem admittere; cuius formae Ritschelius cum disputaret oblitus est.

madvertit Ritschelius (*Opuscula* iv p. 90), « primum post » Mumium aspirationis exemplum lex agraria¹ offert in » CORINTHIORVM, quamquam et ibidem CARTAGO legitur et » huic proxima aetas additae *h* litterae exemplum nullum » offert. » Mumii aetate non solum *trumpans*, sed etiam *Hercolis*, non *Herculis* exspectares; magisque placeret hance *aedem* quam *hanc*, *inperator* quam *imperator*, de quibus rebus praeclaram vide Ritschelii disputationem; admirationemque movet quod neque in *Mummi* neque in *bello* geminatio consonantis omissa est.

Recte igitur Buecheler id carmen « ex antiquiore tabula » descriptum et immutatum » arbitratur, non in genere scripturae modo offendens, sed etiam in metro; nam nemo adhuc ultimas voces in saturnios justos redigere potuit. Aliter alii, nos sic carmen constituimus, ultimum tantummodo verbum velut versui vel versibus substitutum rejicientes, *vorat* pronuntiantes pro *voverat* et *Herclis* pro *Herculis*² (ut in dedicatione Vertulejorum *Herelei* pro *Hercolei*), *eius* priore correpta, ne thesis quarti pedis impura sit (*supra* p. 181) neve inter duo vocabula dividatur (p. 54 et 88), *quod in bello* correpta *in* (p. 42) :

Ductu| auspicio| imperi|o que| ejus A|chaja| capta.
Co|rinto| dele|to Ro|mam redi|eit tri|umphans.
Ob| hasce| res bene| gestas| quod in bell|o| vorat,
Hanc| aedem et| signu Her|clis Vi|ctoris| impe|rator
• • • • • • • • •

In titulo genuino *Romam redit triumphans* stetisse suspicor. Sic enim quarti pedis thesis pura fit; praesens tempus cum illo *dedicat* apte convenit (at pro *voverat*, *vorat* nihil prohibet quin *vovit* scribamus), eodemque modo intellegi debet atque in elogio Scipionis (*supra* p. 229)

1. Haec anni est ante Christum natum 111.

2. Haud casu factum videtur, ut scriberetur *ve* in *voverat* et *u* in *Herculis*. Nam in lapide eae voces diductis litteris incisae sunt, cum spatiū superesset; contra « odioso operae compendio », ut Buecheler ait, *capt* sine *a* et *duct* sine *u* spatio deficiente scriptum est.

*subigit et abdoucit, alibi triumphat, alibi fundit, fugat,
prosternit.*

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta, tabula LXIX D.
Corpus inscriptionum latinarum I n° 1006.

HOC. EST. FAC. TVM. MONVMENTVM
MAARCO. CAICILIO
HOSPES. GRATVM. EST. QVOM. APVD
MEAS. RESTITISTEI. SEEDES
B.ENE. REM. GERAS. ET . VALEAS
DORMIAS · SINE. QVRA

Distinctis versibus, « litteris saeculi fere septimi » ab
urbe condita, in sepulcro hominis ignoti pulcherrimum hoc
poematum scriptum est. Nihil est adnotandum praeter
scribendi rationis quae Accio placuerat exempla *Maarco* et
seedes, veteresque formas *Caicilio*, *restitistei*, *qura*. Satur-
nios sic ferito :

Hoc[est fa]ctum monu[m]entu[m] Maarco[Cai]cilio.
Ho[spes, gratu]m est, quom a[pu]d meas[resti]tistei[seede]s.
Bene[rem ge]ras et[valeas], dormi[as sine] qura.

Ritschl, Priscae latinitatis monumenta, tab. LXXXVIII.

Corpus inscriptionum latinarum I n° 1013.

..... M. MARCEI. VERGILEI. EVRYSACIS. PISTORIS. REDEMPTORIS. APPARET.

N° 1014.

EST. HOC. MONIMENTVM. MARCEI. VERGILEI. EVRYSACIS
PISTORIS. REDEMPTORIS. APPARET

N° 1015.

EST. HOC. MONIMENTVM. MARCIVERGILIEVRY SAC....

1. Litterae NT in lapide junctae.

Corpus inscr. latinarum I n° 1016.

F V I T . A T I S T I A . V X O R . M I H E I
 F E M I N A . O P I T V M A . V E I X S I T
 Q V O I V S . C O R P O R I S . R E L I Q V I A E
 Q V O D . S V P E R A N T . S V N T . I N
 H O C . P A N A R I O

Frusta in his titulis quidam integros saturnios quaesiverunt, miratique sunt exitum versus *panario* productamque praepositionem in *redemptoris*, atque similia somnia excogitavere. Nam propter *rēdux* (id est *rēd-dux*) minime productio praepositionis ante vocalem admitti potest. Nisi fallimur Eurysaces nullo modo versus veros confecit aut conficiendos sibi curavit¹; veteres titulorum saturniis conceptorum formas in usum suum convertit; nomina sua et Atistiae ibi infersit, item nomen illius *panarii*, sub quo pistricem pistor defunctam requiescere voluit. Nihil igitur hinc elicere fas est praeter pauca frustula saturniorum.

In ipsius Eurysacis titulo nihil genuini est praeter initium, quod in memoriam titulum revocat M. Caecilii, *Hoc est factum monumentum...*:

Est] hoc mon[umentum]... ....

Atistiae titulus duobus corruptis versibus constat. In priore *Atistiae* pro alio nomine fortasse positum est, ut sic prius exempli gratia steterit versus

Fu[lit] [Va]l[eria] u[xor mihi], femina[optuma] veixsit;
 at vox dactylica *optuma* pro trochaeo stare antiquitus non
 potuit (supra p. 54, 88, 150); itaque in antiquissima forma
 exsulare omne nomen debuit:

Fu[lit] u[xor mihi], femina[optu]ma[veixsit].

Versus alter nimis longus est; delet Buecheler *quod superant*, ego *corporis* libenius sustulerim. Pro *panario*, quae vox ultima est, aut *monimento* duce Buechelero aut simile quid restituas :

1. Cogitasse lamen de versibus Eurysacem demonstrat praenomen omnibus litteris, *Marcei*, *Margei*, *Marci*, non mera nota *M.* scriptum.

Quo|jus reliqui|ae quo| superant| sunt in| hoc se|pulero.

Frustula versuum recte, ut opinor, agnovit Ritschelius etiam in titulo C.I.L. I, 1018 : QUOIVS FORMAT... VICERVNT MORES FI... (confer versum ex elogio Barbatī, supra p. 228, *Quo|jus forma virtutēi parisuma fuit*).

Corpus inscriptionum latinarum I n° 1080.

POMPEIA.ASCLEPIAS.HEIC.SEPVLTA.EST
AMANTISSVMA.SVLS.FIŒ.MAXSVMA.PIA

Versus alter ut saturnius feriri potest, dummodo concesseris *pia* olim priore syllaba producta dictum esse ut *fui*:

Aman|tissu|ma su|is, fide| maxsu|ma], pia.

Prioris versus exitus itidem in saturnii formam quadrat:

· · · · · . . . | heic se|pulta est.

Alia frustula saturniorum dubitans collegit Buecheler, *Index scholarum... per menses aestivos a. 1876* (Bonnae) p. 10 s. adnot.; inter quae haec ex C.I.L. I, 1071 :

Heis| sunt du|o con|cordes] . . . . . ,

et haec ex Inscr. regni Neapolitani 3829 :

Ro|go te], mi vi|ator], noli] mi no|cere.

Monumentum Aneyranum lat. 2,21 et graec. 5,16. Vide infra, II, II, 1.

[Corpus inscriptionum latinarum I p. 285. Vide Indicem hujus voluminis sub vocibus *Albini* et *Vejos*.]

[Corpus inscriptionum latinarum I p. 287. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *complura*.]

§ 2. — De fragmentis

a Varrone, Cicerone, T. Livio laudatis.

A. — Loci ex M. Terentio Varrone.

Varronis De lingua latina operi fons unus codex Florentinus Mediceus Laurentianus plut. 51,10, saeculo xi, in monte Casino ut videtur, litteratura quae vocatur langobardica scriptus. Tamen locus de urbe Roma (5,41-5,56) exstat etiam in codice Casinensi 361, et ipso saeculi xi. Nam reliquos codices, qui saeculi sunt omnes xv, doctis nunc intellectum est ex codice Florentino (aut saltem ex codice Florentini simillimo) defluxisse.

Codicis Florentini scripturae nondum satis bene in universum notae; nam collatio ab Henrico Keil in usum Leonhardi Spengel facta non est edita. Casinense fragmentum et ipsum a Keilio collatum accuratissime edidit L. Spengel in libello cui titulus : *Ueber die Kritik der Varronischen Buecher de Lingua Latina*¹; is prodiit Monaci in Bavaria anno 1854.

Varro, De lingua latina 5,43 Mueller. Vide infra, II, II, 6.

Varro, De lingua latina 5,53 Mueller. Vide infra, II, II, 6.

Varro, De lingua lat. 5,110 Mueller. Vide infra ad 7,26.

[Varro, De lingua latina 5,152 Mueller. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *dictator*.]

1. « Aus den Abhandlungen der k. bayer. Akademie der W. v. Cl. vii.
Bd. II, Abth. »

Varro, De lingua latina 6,21 Mueller : « Octobri mense
 » Meditrinalia dies, dictus a medendo, quod Flaccus fla-
 » men Martialis dicebat hoc die solitum vinum novum et
 » vetus libari et degustari medicamenti causa. Quod facere
 » solent etiam nunc multi quom dicant : **Novum Vetus**
 » **VINUM BIBO, NOVO VETERI VINO MORBO MEDEOR.** » Festi epi-
 tome p. 123 Mueller : « *Meditrinalia* dicta hac de causa.
 » Mos erat Latinis populis, quodie¹ quis primum² gustaret
 » mustum, dicere ominis³ gratia : **Vetus Novum Vinum**
 » **BIBO, VETERI NOVO MORBO MEDEOR.** A quibus verbis etiam
 » *Meditrinaliae* deae nomen⁴ conceptum, ejusque sacra *Me-*
 » *ditrinalia* dicta sunt. »

Apud Varronem, puto, et Verrium Flaccum, qui Festo auctoꝝ fuit, sive mavis apud quem et Varro et Verrius Flaccus exscripsit, voces *vinum* atque *morbo* glossematis modo additae, quibus sublatis et venustior sententia fit et numerus saturnius apparet (apud Varronem autem cum bono hoc glossemate *morbo* malum illud *vino* irrepr̄sit). Caesura post arsin, thesis paenultima sublata.

No|vum ve|tus bi|bo, no|vo vete|rī] medeor.
 Ve|tus no|vum bi|bo, vete|rī no|vo] medeor.

Varro, De lingua latina 6,27 Mueller : « Primi dies
 » mensium nominati *calendae* ab eo quod his diebus *calan-*
 » *tur* ejus mensis⁵ Nonae a pontificibus, quintanae an
 » septimanae sint futurae, in Capitolio in Curia Calabra sic :
 » **DICTAE QUINQUE CALO JUNO COVELLA, SEPTEM DICTAE**
 » **CALO JUNO COVELLA.** »

Pro *dictae* Ursinus ex vetusto codice bis *dies te*, quod

1. Cur uno verbo *quodic* scripserim, vide in *Mémoires de la société de linguistique de Paris*, tome iv, fasc. 3, p. 229.

2. *Primum* om. codex Tricassinus fol. 82 r° teste D'Arbois de Jubainville.

3. *Hominis* cod. Tricass.

4. *Nomen* om. cod. Tricass.

5. *Meuses* codex Florentinus.

equidem non intellego; neque vetus ille codex id nisi ex conjectura praebere potuit. *Dicit* igitur ex dieb., ae ex te factum puto¹, ut bis legere debeamus *dichus te*. Ea autem Juno Covella quae calatur, id est vocatur, luna nova videtur fuisse, siquidem aliquid tribuendum est verbis Macrobii de Nonis et luna nova².

In *calo* correplam *a* fuisse ostendit cum vox cognata *calendae*³ tum vox composita *nomenclator* (ex *nomenculator*, *nomencălator*). Aut igitur *calō* aut *calō* pronuntiari poterat (supra p. 36) : si dicebatur *calō*, thesis hemistichii prioris paenultima tollebatur; sin *calō*, caesura post arsin habebat locum, syllaba vocis *quinque* ultima vi arsis producebatur. Prima syllaba in *Covella* utrum longa sit an brevis nescitur.

Dilebus| te] quinquel] calo, Ju|no Co|vella.
Selptem dilebus te] calo, Ju|no Co|vella.

Dilebus| te quinque] callo, Ju|no Co|vella.
Selptem dilebus] te callo, Ju|no Covella.

Varro, De lingua lat. 6,45 Mueller. Vide infra p. 248.

Varro, Delingua lat. 7,2 et 7,3 Mueller. Vide infra, II, 11, 1.

[Varro, De lingua latina 7,8 Mueller. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *tempila*.]

Varro, De lingua lat. 7,23 Mueller : « *Ferme aderant aequore in alto ratibus repentibus. Aequor mare appeti*llatum, quod aequatum quoni commotum vento non est. *Ratis navis longa[s] dixit, ut NAEVIUS quom ait: CONFERREQUE AUT RATEM AERATAM QUI PERIT ET QUI DUM*

1. Nam *l* litteraturae langobardicae pro *a* facile accipitur.

2. Saturnalia 1,15,5 et 9 et 12-13.

3. Primitus **caländae*, unde apud Graecos οὐλανθαῖς (supra p. 26).

» MARE SUDANTES EUNT ATQUE SEDENTES. *Ratis*¹ dicta navis
» longa propter remos e. q. s. »

Jam dudum emendatum est queant pro *que aut*; etiam fuit qui *perit et* pro adverbio *perite, perited* (ut in senatus consulto de Bacchanalibus *facilum ed*) positum intellegeret. *Dum*, quod sensu caret, nos in *diu* non sine dubitatione mutaviimus. Quo facto duos saturnios habuimus hos :

Con[ferre] queant ratem aeratam qui perficit,
Qui diu m[ar]e su[d]antes cunt atque sedentes.

Queant, diu, eant aut syllabas longas singulas aut breves binas efficiunt. Propter arsin producuntur *ratem* (cum hiatu in caesura), *mare, atque*.

Suspitionem movere potest, quod in neutro horum verbum thesis quarti pedis pura est (supra p. 181).

Fragmenta carminum Salarium.

Hic omnia quotquot noveramus testimonia de fragmentis carminum Salarium conjuncta afferre voluimus, quia sic explicandi ratio visa est postulare; quod in reliquis carminibus utile non fuisset. Valde doluimus, quod antequam scriberemus nancisci nequivimus Bergkii libellum, *De carminum Salarium reliquiis*. Post testimonia subbit enarratio.

Varro, De lingua latina 7,26 Mueller²: « *Ca[s]menarum* priscum vocabulum ita natum ac scriptum est, alibi *Car-menae* ab eadem origine sunt declinatae. In multis verbis, in quod antiqui dicebant *s* postea †dicunt *r*, ut in CARMINE SALIORUM sunt haec : Cozeulodorie-
» so³, OMNIA UERO⁴ AD PATULA COEMISSE LANCUSIANES DUO-

1. Codex *parteis*. Quae vox fortasse Naevianis adnumeranda erat. *Rates*, qui Varronem laudat, interpolator Fuldensis Servii ad Aen. 1,43.

2. De lectione vide Jordan, Kritische Beiträge zur Geschichte der lateinischen Sprache p. 131 s., Berlin 1879.

3. *Cozeulodories* ap. Jordan p. 223, ut ipse mihi scripsit, mendosum est.

4. Codex *omia uero* cum notis supra scriptis.

» NUS CERUSES DUN; IANUSUE UET PÔMELIOS EUM REGUM

[hic spatium quattuor vel quinque linearum vacuum relictum]

» FEDESUM federum, PLUSIMA plurima, MELIOSEM meliorem,
 » ASENAM arenam, JANITOS janitor. Quare est *Casmena* Car-
 » mena, [ut] *carmina*, *carmen*; r extrito *Camena* factum. Ab
 » eadem voce *canite*, pro quo in SALIARI VERSU scri-
 » ptum *cante* hoc versu : DIVUM EMPTA CANTE DIVUM DEO
 » SUPPLICANTE. »

Terentius Scaurus p. 28,6 Keil : « *Cum* quidam per
 » *cum*¹, nonnulli per *quom*. Quidam etiam esse differen-
 » tiam putant, quod praepositio quidem per *c*, [*cum*] *illo*,
 » *cum Claudio*, *cum Camillo*², adverbium aut[em] per *q*
 » debeat scribi, ut *quom legisset*, *quo[m] fecisset*; [sed
 » falluntur], quoniam antiqui pro hoc adverbio *cume* dice-
 » bant, ut NUMA in SALIARI CARMINE : *GUINE RONAS*
 » *LEUCESIAE PRAETEXERE MONTI QUOT IBET ETINEI DE IS*
 » *CUM TONAREM*³. »

Velius Longus p. 51,6 Keil testatur z litteram in CAR-
 » MINE SALIARI inveniri. Macrobius, Saturnalia 1,9,15
 ex codice Parisiensi 6371 folio 33 verso a : « In sacris quo-
 » que invocamus Janum *Geminum*, Janum *patrem*, Ja-
 » num *Junonium*, Janum *Consivium*, Janum *Quirinum*,
 » Janum *Patulcium* et *Clusivium*. » Ovidius, Fast. 1,129
 s. : « Modo namque *Patulcius* idem Et modo sacrifico *Clu-*
 » *sius* ore vocor. » Festi epitome p. 3 Mueller : « *Ado-*
 » *riam* laudem sive gloriam dicebant, quia gloriosum eum
 » putabant esse, qui farris copia abundaret. » Ex ipso

1. *Eum* codex Bernensis saeculi x.

2. Fortasse scribendum *cum Claudio*, *cum illo*, *adverbium* e. q. s. Pri-
 » mun omisit librarius *illo*; reposuit inter lineas; post ex emendatione male
 » intellecta illud *illo* et hoc *Camillo* sunt facta. Possit et *cum illo*, *cum*
Claudio, ut vox omissa et reposita fuerit *cum*. — Uncis quae hic sunt
 » inclusa, conjectando addita sunt.

3. Sie codex Bernensis saeculi x. In editione Basileensi anni 1527 *eunc*i**
*de his pro etine*i* de is*. In codice Palatino saeculi xv non nisi manu recen-
 » tiore haec verba : *Leucessiae prætexere monti quot ibet eunc*i* de his*.

Pompejo Festo glossarium a Scaligero laudatum : « *Adoriosus* ἐνδοξὸς ασπομπῆος ἀδορινικῆς πεμπτος », id est : *Adoriosus* ἐνδοξὸς, ὡς Ηομπήος, *Ador* νίκη, ὡς Ηομπήος. . . .

Festi epitome p. 103 Mueller : « *Janeus*¹ janitor². »
 Festi epitome p. 122 Mueller : « *Matrem Matutinam* anti-
 » qui ob bonitatem appellabant, et *maturum* idoneum
 » usui, et *mane* principium dici, et inferi dii³ *manes*, ut
 » suppliciter appellati +bono essent, et in CARMINE
 » SALIARI CERUS MANUS intellegitur creator bo-
 » nus. » Festus p. 146 (ex codicis apographis) : « *MANUOS*
 » in CARMINIBUS +SAECULARIBUS Aelius Stilo signi-
 » ficare ait bonos, et inferi di *manes* pro boni dicuntur a
 » suppliciter eos venerantibus propter metum mortis, ut
 » *immanes* quoque pro valde... dicuntur. » Festi epitome
 p. 147 : « *MANUES* Aurelius significare ait bonos. Unde
 » dii⁴ *manes* pro bonis dicuntur a suppliciter eos vene-
 » rantibus propter metum mortis, ut *immanes* quo-
 » que pro valde non bonis dicuntur. » Festus p. 205
 Mueller (ex codicis apographis) : « *PRAECEPTAT* in SA-
 » LIARI CARMINE est : saepe praecipit⁵. — *PA* pro
 » *parte*⁶ et *PO* pro *potissimum* positum est in SALIARI
 » CARMINE. — *PROMENERUAT* item promonet. *PRAE-*
 » *DOTIONT*⁷ praeoptant. — *PROSPICES* prospice. — *PESNIS*
 » pennis, ut *Casmenas* dicebant pro Camenis et *caesnas*
 » pro caenis. — *POLTEO*⁸ pro ulteriore. — *POLET* pollet,
 » quia nondum geminabant antiqui consonantis. — *PLI-*

1. *Janicus* codex Lindemannii Guelferbytanus I, saeculi xv.

2. Deest hoc lemma teste H. d'Arbois de Jubainville in codice Tricassino, ubi fol. 66 v° ante glossam *Junium* pagina relicita est una vacua.

3. *Di* codex Tricassinus fol. 81 r°, teste D'Arbois de Jubainville.

4. *Di* cod. Tricass. fol. 90 v°.

5. Epitome : « *PRAECEPTAT* saepe praecipit. »

6. Odofredus Mueller post alios jubet legatur *patre*.

7. Meursius *praedopiant*, Mueller *praedopiont*.

8. *Pro olteo* legendum esse diximus, *Revue de philologie* 1880 p. 15 et *Mémoires de la société de linguistique de Paris* I. iv fasc. 3 p. 238.

» SIMA¹ plurima. — PRETET TREMONTI practemunt. pe². —
 » PERFINES perfringas. — PROMERION praccipuum, praeter
 » cacteros meritum, aut pro medium³ hoc est participat⁴,
 » aut pro indiviso dicimus. — PRIVICLIO es⁵ privis, id est
 » singulis. — PETILAM SURAM siccām et substrictam vulgo
 » interpreta[n]tur; Scaevela ait ungulam albam equi ita dici⁶.
 » — PILUMNOE POPLOE in CARMINE SALIARI Romani⁷, velut
 » pilis uti assueti, vel quia praecipue pellant hostis. » Macrobius, Saturnalia 1,9,14, ex codice Parisiensi 6374 folio 33 verso a, de Jano : « SALIORUM quoque anti-
 » quissimis CARMINIBUS DEORUM DEUS canitur. » Macrobius, Saturnalia 1, 15, 14 : « ..... cum Jovem ac-
 » cipiamus lucis auctorem, unde et LUCETIUM SALII in
 » CARMINIBUS⁸ canunt. » Festus p. 141 Mueller (ex codicis apographis) : « Molucrum non solum quo
 » molae teruntur dicitur... sed etiam tumor ventris
 » qui etiam virginibus incidere solet, cuius meminit
 » Afranius..... Cloatius [et Aelius] etiam in libris
 » sacrorum⁹ molucrum esse ajunt lign(e)um quoddam qua-
 » dratum ubi immolatur. Idem Aelius in explanatione CAR-
 » MINUM SALIARIUM eodem nomine appellari ait quod
 » sub mola supponatur. Aurelius Opilius appellat ubi mo-
 » latur. » Epitome Festi p. 140 : « Molucrum et quo¹⁰ mo-
 » lae verruntur... et tumor ventris qui etiam virginibus
 » incidere solet. Afranius : ..... Molucrum dicitur

1. Mueller *ploisuma*. Epitome quoque : « PLISIMA plurima. »

2. Mueller : *præ tet tremonti, practremunt te.*

3. Mueller μορίω, aliis alia. Locus sine dubio corruptus.

4. Mueller *particula*.

5. Ursinus *privicloes*, id est « priviculis », ut in epitome p. 19 ab oloes pro ab illis.

6. Epitome : « PETILAM SURAM significat ungulam equi albam. » Lemmata *Plisima* et *Petilam* cum in codice Tricassino fol. 10⁴ v° conferret D'Arbois de Jubainville, nihil adscribendum invenit.

7. Nominativo casu numeri pluralis, non singularis genetivo.

8. Codex Parisiensis 6371 (contul) folio 38 verso b : *carmine*.

9. Male interpunctit Corssen, *Origines poesis romanae* p. 73.

10. *Molucrum dicitur et quo codex Tricassinus fol. 88 v°, teste D'Arbois.*

» etiam lignum quoddam quadratum, ubi immolatur. » Festus p. 210 Mueller (ex codicis apographis) : « PESCI in SALIARI CARMINE Aelius Stilo diei ait capitia ex pellibus agninis facta, quod Graeci pelles vocent *pesce* neutro genere pluraliter. » Festi epitome p. 211 Mueller : « PENNATAS IMPENNATASQUE AGNAS in SALIARI CARMINE spicas significat cum aristis et alias sine aristis. [....] AGNAS novas voluit intelligi². »

Servii interpolator Danielinus ad Aen. 8,285 ex codice Parisiensi 7929 : « Quidam dicunt Salios a Morrio rege Vejentanorum institutos ut ALESUS Nepluni filius eorum CARMINE laudaretur, qui ejusdem regis familiae auctor³ ultimus fuit. »

Festus p. 325 Mueller⁴ (ex ipso codice) : « Saturno dies festus celebratur mense decembri... Versus quoque antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, *saturnii* appellantur. Quibus et a NAEVIO BELLUM PUNICUM scriptum est, et a multis aliis plura composita sunt. Qui deus in SALIARIBUS SATURNUS nominatur, videlicet a *sationibus*. » Epitome Festi p. 323 : « SATEURNUS Saturnus⁵. » Inscriptio oenochoes nunc Parisiensis musei Campanae in Lupara n° 3494 (inspexi), cuius effigies in Ritschelii Priscae latinitatis monumentis tab. X a et in Tafeln zu Friedrich Ritschls epigraphisch-gramm. Abhandlungen (Opusc. philol. B. iv) tab. IX a, cf. C. I. L. 1 n° 48 : « SANTVRNI POCOLOM. »

Varro, De lingua latina 5,410 Mueller : « Insicia ab eo quod INSECTA caro, ut in CARMINE SALIORUM est, quod in extis dicitur nunc *prosectum*. »

Varro, De lingua latina 6,45 Mueller : « Itaque SALII quod cantant MEMURII VETERUM significant [veterem⁶] me-

1. Salari etiam cod. Tricass. fol. 105 v°, teste D'Arbois de Jubainville.

2. Intellegi cod. Tricass.

3. Auctae editio Danielis.

4. Cf. infra p. 253 locum Varronis 7,36.

5. Ex codice Tricass. (123 v°) nihil adscripsit D'Arbois de Jubainville.

6. Veterem solus codex Havniensis, ut puto ex Plutarcho.

» *moriam.* » Festi epitome p. 131 Mueller : « *Mamuri*
 » *Veturi*¹ nomen frequenter in cantibus Romani frequen-
 » tabant hac de causa. Numa Pompilio regnante e coelo² ce-
 » cidisse fertur ancile, id est scutum breve....., unaque
 » edita vox³ omnium potentissimam fore civitatem, quamdiu
 » id in ea mansisset. Itaque facta sunt ejusdem generis
 » plura, quibus id misceretur, ne internosci caelestes⁴ pos-
 » set. Probatum opus est maxime *Mamuri Veturi*⁵ : qui
 » praemii⁶ loco petiit ut suum nomen inter CARMINA SALII
 » canerent. » Ovidius, Fast. 3,259 : « Quare caelestia
 » Martis Arma ferant SALII, MAMURIUMQUE canant... »
 383 : « Mamurius, morum fabraene exactior artis Diffi-
 » cile est, illud, dicere, clausit opus. Cui Numa munificus :
 » *Facti pete praemia*, dixit; *Si mea nota fides, inrita*
 » *nulla petes*. Jam dederat Saliis a saltu nomina dicta
 » Armaque, et ad certos verba canenda modos. Tum sic
 » Mamurius : *Mercea mihi gloria detur, Nominaque*
 » EXTREMO CARMINE nostra sonent. Inde sacerdotes
 » operi promissa vetusto Praemia persolvunt, MAMURIUM-
 » que vocant⁵. » Plutarchus, Numa 13 : « Οὐετούριον δὲ Μα-
 » μούριον ..... κατασκευάσαι πάσας δμοίας ..... Τῷ δὲ Μαμουρίῳ λέγουσι
 » μισθὸν γενέσθαι τῆς τέχνης ἔκεινης μνήμην τινὰ δὶ' ὥρης ὥπο τῶν
 » ΣΑΛΙΩΝ ἀμα τῇ πυρρίχῃ διπερερινομένης. Οἱ δὲ οὐ ΟΥΕΤΟΡΙΟΝ
 » ΜΑΜΟΥΡΙΟΝ εἶναι φασι τὸν ἀδόμενον, ἀλλὰ ΟΥΕΤΕΡΕΜ ΜΕΜΟΡΙΑΜ,
 » διπερεστὴ παλαιάν μνήμην. » Trebellius Pollio, Triginta tyranni 8,
 de imperatore Mario olim fabro ferrario : « quem plerique
 » MAMURIUM, nonnulli VETURIUM, opificem utpote ferrarium,
 » nuncuparunt⁶. »

Varro, De lingua latina 9,61 Mueller : « ... cum item

1. Codex Tricassinus quoque fol. 86 r°, teste D'Arbois de Jubainville,
Mamuri veturi, non -ii.

2. *Celo* cod. Tricass. Idem *vox edita*. Idem *caelestes* per a.

3. Sic, non *-ii*, cod. Tricass.

4. *Premii* cod. Tricass.

5. De die Mamurio consecrata videatur Servius ad Aen. 7,488; Philocali fasti (C.I.L. 1 p. 338), Menologia rustica (ibid. p. 358); Mommsen in C. I. L. 1 p. 388; Marquardt, Roemische Staatsverwaltung III (Handbuch VI, 1878) p. 416.

6. Hinc patet locum carminum Salarium de Mamurio vulgo notissimum etiam medio saeculo p. C. n. iii fuisse.

» accidisset feminis, proportione ita appellata declinarant
 » praenomina mulierum antiqua, *Mania, Lucia, Postuma*.
 » Videmus enim *Maniam* matrem Laruin dici; *LUCIAM*
 » *VOLAMINIAM SALIORUM CARMINIBUS* appellari; *Po-*
 » *stumam* a multis post patris mortem [natam] etiam nunc
 » appellari. »

In *odorioso* (supra p. 243) vocativus *adoriose*¹ latere videtur. Litterae *i* et *I* in codice Varronis saepissime inter se commutantur²; ego igitur pro *Cozeul* legi jubeo *Cozevi*, quod veteres pro vocativo cognominis illius *Consivius* (supra p. 244) habuisse puto (in hoc autem *Cozevi* Velius Longus, supra p. 244, litteram *z* agnoscebat); contra *prolancus, jancus*, unde apud Festum factum est *janeus*, vel, si quid Guelferbytano I Lindemann tribui potest, *janicus*. Nam in carmine saliari sermonem fuisse credebatur de *janitore*, per quam vocem Festus illud *janeus* verlit; nominativus autem *janitos*³, quem in codice Varronis invenimus, librario tribuendus est, quippe qui universas veteres illas formas, a Varrone laudatas, recentioribus similes fecerit, littera *s* servata sola⁴; ipse Varro scripse-

1. Jordan, Kritische Beiträge etc. p. 224, *adoriesis* legens: « *adorie(n)s* nehmen ich als Adjektivum. » Sed *adoriosus* olim apud Festum (supra p. 245). *Adoriose* ego, cum Bergkio ut postea cognovi.

2. Sic 5,52 *Instelano* pro *Instejano*; contra vis 5,83 pro *uls, ois* quinque 5,50 et 52 et *ouis* semel 5,50 pro *ols, onls* (que formae idem valent atque *uls*): Mémoires de la société de linguistique de Paris iv p. 231 ss. Neque pro certo affirmaverim, in nostro loco *lancus*, non *iancus* legi.

3. Numquam dici potuit *janitos*. Ea enim nomina latina, quae in *-toris* excent, cognata sunt græcis nominibus in *-τωρ -τορος* ut *δότωρ, εύρήτωρ* aut in *-ηρο -ηρος* ut *χρετήρ, ἀγροτήρ*, sanscriticis in *tā, acc. -tōrūm* ut *dātā* (dator). Ergo in iis inde ab ario-europacis temporibus semper *r*, non *s*, pronuntiatum est. — Aliquo vinculo jungi inter se locum Varronis et glossam Festi monuit Fr. Buecheler, Précis de la déclinaison latine p. 213; *janitos* pro *lancus* legerat Bergkius, at ceteri omnes videntur probasse, de quo Scaliger Turnebusque cogitaverant, *Jani cusianes* sive *curiones* (Jordan tamen, Kritische Beiträge etc. p. 223 s., *Janus cusianus's*), quae mihi non minus quam *lancianes* sunt obscura.

4. Sic pro *plusima plurima* propter Festi testimonium *plisima plurima*, pro *meliorem meliorem* ex alia causa *meliore* *meliorem* reponendum videtur; pro *fedesum foderum* fortasse simile quid: *foideso foederum*.

rat: « *jancus janitor* ». *Dvonus* (id est *Lonus*) *cerus* idem deus est, qui in carminibus saliaribus teste Festo etiam *Cerus manus* vocabatur; collatis igitur tribus verbis incorruptis « *dvonus cerus es*¹ », ex *lancusianes* efficiemus: « *jancus Jane's* » vel « *jancus. Jane, es* ». *Patula coemisse* jamdiu continere creditur Jani cognomen *Patuleius* sive *Patultius*; hanc potius subesse formam putaverim quam illam. cum in langobardica quae dicitur litteratura *t* similis litterae *a* fiat²; expatulac igitur effecerim *Patulti* vocativum ut supra *Cozevi adoriose*; quem casum praeterea insequens secunda persona *jancus Jane's*. *dvonus cerus es* postulat. *Oemisse* autem fortasse in *oenus es* (id est *unus es*) mutandum est: quamquam non male cogitatum est de cognomine *Clusivius* seu *Clusius* alteri cognomini *Patulcius* respondente³. Sub *omnia* vero ad quid lateat prorsus nescio⁴. *Recum nihil* est aliud quam *regum*⁵; prisci enim Latini littera *C* pro *G* utebantur⁶. In *melios eum* comparativus *melior accusativo* casu latet, ut ostendunt verba Varronis *meliossem meliorem*⁷.

Pō, quod ante *melios* positum est, illud ipsum *po esse* oportet, quod teste Festo (supra p. 245) in carmine saliari valere credebatur « *potissimum* ». *Pa* autem, quod si codicem Festi

1. Haec agnovit Jordan. Kritische Beitraege etc. p. 223. praeeunte (ubi nescio) Corsseno.

2. In ipso nostro Varronis codice [5.22] langobardicae litterae *tre* cum titulo id valet *terrae* librarios saeculi xv in errorem induxerant, itaque in codicibus recentioribus legitur *arae*. Cf. quae de *dictae* pro *diebte* [6.27] supra p. 242 dicta sunt.

3. Jordan. Kritische Beitraege etc. p. 223: « Mir scheint... in *patula-coemisse* sich *patulcius closivius es* zu verbergen. »

4. De imperativo futuro in *-od* exeunte potius cogitaverim, siquidem ultima littera *d* genuina est, quam cum Jordano. Krit. Beitr. p. 224. de ablativo. Cf. imperativum futurum *juvato* in carmine fratrum Arvalium.

5. Jordan. Krit. Beitr. p. 224.

6. Eadem forma latinæ litterae *C* et graecæ *Γ* in vetustissimis monumentis est; utriusque inter *B* et *D* locus. Ex veteri more scribendi remansit hoc, ut *C*. nota praenominis *Gaius*, *CN.* nota praenominis *Gnaeus* esset: inde hodierni homines monstra sua *Caius* et *Cneus* fixere.

7. Errant igitur, qui ut Jordanus nominativum quaerunt.

sequaris pro parte, si Imm. Huschke et O. Muellerum audias pro patre accipiebatur, in altero fragmento a Varrone laudato agnoscendum est¹; nam *divum empta cante ex divum em pa cante* (id est : *divorum eum pa canite*) est factum; docti Romani *divum pa* ita interpretabantur ut valeret *divum patrem*; neque id male, cum in altera fragmenti parte supplicetur *divum deo* (sive *deorum deo*, ut verba mutuemur Macrobi, supra p. 246).

In fine ejusdem fragmenti *supplicante* ex imperativo *supplicate* propter antecedens *cante* ortum². Hoc fragmentum versiculus integer est (id ipse Varro testatur), neque multo labore opus est ut saturnium agnoscamus. Ex hemistichio altero *divum deo supplicate* (ubi *deo* aut pro una longa aut pro duabus brevibus accipiendum est) patet caesuram post arsin locum habuisse ; ergo ultima syllaba vocis *cante* vi arsis producebatur. Primae voces *divum em pa[trem]* quomodo feriri debeant incertum est; nescimus utrum *pa* an *patrem* proferendum sit, utrum *patrem* iambum an pyrrhichium efficiat, utrum in *divum em* hiatus an synaloepha locum habeat. Triplex igitur schema constituetur :

Di vum em pa Di vum em patrem Divum em pa trem	} can te, di vum deo suppli cate.

Ex hoc *divum em pa[trem]* collegerim, in *meliōs eum recum* tres inesse voces, *meliōse em recum* vel *meliōse im recum*, id est : *meliorem eum regum*; in accusativo *meliōse accipiendum* est e pro *em*, sicut elogia Scipionum accusativos praebent *Scipione, omne, honore, apice*³. *Melior* autem pro *optimo* aut intellegendum erat aut saltem intellegebatur, unde factum est, ut homines docti *po* pro superlativo acciperent mirumque illud *potissimum* ex cogitarent. De *dun*; *ianusve* *vet tacere malo*⁴.

1. Adhuc nemo, quod sciām, in fragmentis nostris *po* et *pa* agnōvit.

2. Id mihi certius quam Jordano, Krit. Beitr. p. 222.

3. Buecheler, Précis de la déclinaison latine § 120. Vide supra p. 221 ss.

4. Ex *dun*; *ianus* Corssen, Origg. poes. rom. p. 58, effecit *duonus Janus*.

In fragmento carminis saliaris quod Scaurus laudat (supra p. 244) versus distinguendi sunt duo, quorum alter ita corruptus ut nondum medicum invenerit, prior sanabilior est. Nam pro *cume* ut ipse ostendit Scaurus reponendum est *cume* (quod valet *cum* sive *quom*). *Practexere monti*, ut Bergkius collatis Festi verbis *pretet tremonti practemunt pe* a Muellero correctis vedit, mutandum in *prae tet tremonti*, id est *prae te tremunt sive praetremunt te* (unicum hoc apud Latinos exemplum est tertiae personae numeri pluralis in *-onti* exeuntis, quae postea in *-ont*, *-unt* abiit, incorrupta reperitur in Dorum formis $\ddot{\alpha}\gamma\eta\tau\iota$, $\varphi\acute{\epsilon}\rho\sigma\tau\iota$, in indico *bharanti* solam vocalem *o* mutavit¹). *Leucesiae* in *Leuetie*, id est vocativo casu *Luceti*, mutandum est²; Lucetius enim Juppiter Macrobio teste (supra p. 246) a Saliis canebatur. *Ponas* pro *tonas* scriptum³, sicut apud Festum *praetemunt pe* pro *praetremunt te*; alia quaedam ejusdem verbi forma in versiculo altero subest. Jam voces habemus, quarum sensus nullo modo laborat: *cume tonas*, *Leuetie*, *prae tet tremonti*; tresque priores voces syllabam et tres pedes efficiunt, id est saturnii hemistichium prius. Alterum autem hemistichium una syllaba decurtatum est, nam trochaei antepaenulti thesis numquam tollitur; sed huic rei remedium attuleris legendo pro *prae cum dihaeresi prāī*. Quamquam enim concedo hanc dihaeresin nusquam alibi reperiri ($\ddot{\alpha}\pi\alpha\ddot{\zeta}$ autem $\varepsilon\beta\eta\mu\acute{\epsilon}\nu\omega$ quis miretur in Saliorum carminibus servari, quae et illud perantiquum *tremonti* exhibent?), veri mihi simillimum videtur *ae* ex *āī* esse ortum, sicut in genitivo primae declinationis *vitae* ex *vitāī*, in pronominalibus *quac* ex

1. Prorsus nihili sunt, quae Jordan (Kritische Beitraege etc. p. 219 ss.) contra dixit.

2. Jordan, Kritische Beitraege etc. p. 32.

3. Corssen, Origines poesis romanac p. 59; antea Duentzer. Deversu etc. p. 36.

quād-i¹ et *haec ex hā-i-ce*; eodemque prope modo *praebeo*, *praemium*, *practor* ex *prac-hibeo*, *prac-imium*, *prac-itor* sunt facta; atque latinae formae *prāt̄* apte græcca πρωτ̄ comparari potest. *E* in *cume* utrum longa sit an propter arsin producatur equidem nescire fatetur. *E* in *Lucetius* brevis; sic Vergilius, apud quem hoc nomen hominis est, Aencid. 9,570: *Lucetium portae subeuntem ignesque ferentem*². Hic saturnius :

Cu[m]ne to[n]as, Leu[ce]tic[us], pra[i] tet tre[m]onti.

— Versum alterum ita configo, summa quidem cum dubitatione :

Quo[t[i]] i[bi]be tet[er]i ?viri? ?audei[s]unt to[n]are,

id est, praetremunt te, quot viri ibi te tonare audierunt.
*Quot̄, tot̄ pro quot, tot dixisse veteres ostendit vox composita *tot̄-dem*; sic et ex **et̄i = ει*, *legit* ex **legiti*; syllaba *t̄i* propter arsin cum hiatu producitur. *Ibe* ut in vetustis lapidibus *tibe*, *ube*. *Tet* ut supra. Post *tet* nomen, quod utrum *vīri* an aliud quid fuerit non dispicio; deinde *tertia* persona numeri pluralis in *-isunt* pro recentiore *-ērunt* exiens³ tempore praeterito, nam tempore praesenti *-onti* haberemus. *Tonare* in *tonarem* mutatum est, postquam *-unt* in *cum* abiit.

In Festo p. 325 (supra p. 247) propter illud veriloquium *a sationibus* legendum ut epitomator habet *Sateurnus*, non

1. Disyllabum adhuc *quaī* restituendum videtur in versu Planti, Asin. 4,3,47 Cetera *quae* volumus uti Græca mercamur sive. Quem supra p. 53 in exemplis productæ per arsin finalis syllabæ vellem non posuisse. Similiter, Mil. glor. 4, 8, 4 et 28, omnia *quaī* isti dedi.

2. Sine causa igitur Jordan, Kritische Beitraege etc. p. 219: «... welche Quantitaet hat das e des Suffixes? Das bleibt ungewiss. » Idem rectius p. 32: « kurz ist er (*der Vokal*) bei Vergil..., und ich moechte dies nicht ohne Weiteres als nicht beweiskraeftig bezeichnen. »

3. Nam *fūrunt*, *fūram*, *fūro*, *fūrim* ex **fūs-unt* etc. orta sunt, sicut *sōro* ex **sīšo* (cf. *hibo*, *gigno*, *sisto*), *capōreex* **capōse* (cf. *capi-tis*, *es-se*), *Falēria* (græccæ Φαλερία, non Φαληρία) ex **Falēsia* (cf. *Faliscus*), *Fūs-* habens in *fūs-ti*, *fūs-sem*, *fūs-se*.

Saeturnus. Haec igitur forma in oenochoe per similem errorem orta est¹ atque illum, qui in nummis *pr̄boum* pro *proboum* fecit scribi (Corpus inscr. latinarum I n° 16). Sane inscriptio picta, non impressa est, quo magis de tali errore dubites licet; sed is qui pinxit alterum titulum vetustiorem tantummodo descriptsse reputandus est (ipse enim per se litteram e omnino omisisset), qui titulus cuius generis fuerit ignoramus. Atque in ignota nominis forma etiam incorruptum exemplar sequens errare poterat; modo reputes quam multi e nostratis, cum Germanice nesciant, *Liepzig* pro *Leipzig* dicere consueverint. Sic in carmine Arvalium (supra p. 219) *alternei* bis, semel *alternie* scriptum; in Cicerone De re publica I,40,62 codex *plebie* pro *plebeii*; in Catonis Originibus apud auctorem explanatum in Donatum (Keil, Grammatici IV p. 502,17) codices Frisingensis et Berolinensis *quies* pro *queis*, si Henricus Jordan recte modo conjectit, qui etiam (Kritische Beitraege zur Geschichte der lateinischen Sprache p. 194) simile Adolphi Kiessling inventum laudat.

Ex reliquis fragmentis, quae supra cum auctorum testimoniis attulimus, per pauca commentarium requirunt.—*Promeneruat* (« *promonet* », supra p. 245) nomen deae *Minervae* in memoriam revocat; hoc ex *Menesia* ortum ut *furus ex fusus* (cf. *fus-eus*), *Menesia* autem ex illo substantivo ario-europaeo *mēnōs (mens), undefacta sunt graecum μένος et sanscriticum *manas*.—*Praedotiont* (supra p. 245) si re vera in *praed-opiont* mutandum est, videmus olim *praed* vel *praīd* dictum esse, non *prae* vel *prāi*, quo magis etiam dubitamus de illa vulgari doctrina, quae *prae* pro locativo accipi requirit. — Pro *pesnis pennis* (supra p. 245) legere malumus *pesnis penis*. *Pēnis* enim certo pro *pēsnis* est, ut ostendunt graeca πέσος (pro πεσος) et πέσοη sanscriticum que *pasas*; ἐν pro ἔση legitimum est, ut vides in *pōsitus pōno*, *bīs bīni*, *dīs-dīmosco*, *venērem venēnum*, *sēx sēni*,

1. Nam, puto, errat Ritschelius ubi contra ex oenochoe Festum corrigere conatur, Opuscula IV p. 270.

cascus cānus, cesnā cēna, fastus fānum, pāsta pānis, vastus vānus, contra numquam en pro esn invenimus. Dubium autem est, utrum *penis* in carminibus saliaribus pro cauda victimae prove genere quodam penicilli accipi debeat, an inter Saliorum caerimonias mos obtinuerit ut pudenda virilia colerentur¹. — Spicas *pennatas* vel *impen-natas*, id est cum aristis et sine aristis (supra p. 247), melius scribes per unam n^o *penatas* et *impenatas*, id est caudatas et non caudatas. — Infra (II, II, I) reliquias carminum Saliarium collectas invenies.

Varro, De lingua latina 7,28 Mueller (de lectione codicis cf. Jordan, Kritische Beitraege zur Geschichte der lateinischen Sprache p. 132) : « In CARMINE PRIAMI » quod est : VETERES CASMENAS CASCAS RES VOLO PROFARI » ET PRIMUM, *cascum* significat *vetus*. »

Pro *primum* legendum cum Scaligero *Priamum*. Carmen ceterum ignotum docet esse vetustissimum littera s in prima syllaba vocis *casmenas* servata. Minime ergo miraberis, e verbis a Varrone laudatis perfectum saturnium et alterius saturnii initium effici³ :

Veteſres Caſmenas], cascas] res, voſlo proſari
Et Priamum]..... ....

Ex eodem carmine conjicio depromptum esse saturnium

1. Vide quae de sacris Liberi refert Augustinus, *De civitate Dei* 7,21.

2. In ipsis Saliorum libris, in quibus *tremonti* vetustissima forma legebatur, certo consonantes geminatae non erant. *Pennatas* igitur (nisi medio deum aeo in epitome Festi duplicum n accepit) commentatorum veterum est, Aelii fortasse Stilonis. Ipsum autem *penatas* quodam etiam modo in libris novicium erat; nam carminum auctores scribere debuerant *pesnatas*.

3. Sine causa Jordan, Kritische Beitraege zur Geschichte der lat. Sprache p. 132 s., lectionem immutare voluit et carmen Priami pro scenico habere, ipsa in versu nostro sententia repugnante, quac generi epico multo melius convenit.

a Mario Victorino laudatum, *Cum victor Lemno classem Doricam appulisset*. Vide infra p. 318.

Varro, De lingua latina 7,36 Mueller : « *Versibus quos olim Fauni et vatesque canebant*. Fauni dei Latinorum, ita ut Faunus et Fauna sint. Hos versibus, quos vocant *saturnios*, in silvestribus locis traditum est solitos fari quo fando *Faunos dictos*. » Servii interpolator ad Vergilii Georgica 1,11 (ex codice Danielis Lemovicensi, nunc Leidensi Vossiano f 80 saec. x, lectione petita ex Georgii Thilonis libello Halis anno 1866 edito qui scholia ad Georg. 1,1-100 continet) : « cum unus Faunus sit cur pluraliter posuit? sed Varro ad Ciceronem ita ait *dii Latinorum ita ut Faunus et Fauna sit per ex versibus quos vocant saturnios in silvestribus locis solitos fari futura atque inde Faunos dictos esse*. » Pseudo-Victor, De origine gentis romanae 4,4-6 : « Post Picum regnavit in Italia Faunus, quem a fando dictum volunt, quod is solet futura praecinere versibus quos saturnios dicimus; quod genus metri in vaticinatione Saturniae primum proditum est. Sed urbem Saturnus cum in Italiam venisset condidisse traditur. Ejus rei Ennius testis est cum ait : *Versibus quos olim Fauni vatesque canebant*. Hunc Faunum ple- rique eundem *Silvanum a silvis, Inuum deum, quidam etiam Pana vel Pan esse dixerunt*. » Cf. infra II, II, 2 et 6. Item cf. supra (p. 247) locum Festi p. 325, infra (pp. 310 s.) locos scriptorum ex Caesio Basso.

Locum Varronis ex corrupto codice corruptoque testimonio tantummodo notum emendare hic non conabimur. Lectorem tamen admoneamus, legendum esse *sit pro sint*, cum *sit* etiam unus codex habeat ex iis qui a Florentino derivati jure vel injuria perhibentur; postea *fari futura*, a

1. *Et delendum.*

quo fando. Hoc valde mirum est, quod pro *hos* apud interpolatorem Servii legitur *per ex*.

Varro, De lingua latina 7,39 Mueller : « Apud NAEVIUM :
 » ATQUE PRIUS PARIET LOCUSTA LUCAM BOVEM. *Luca bos*
 » *elephas*. Quor ita sit dicta duobus modis inveni scriptum.
 » Nam et in Cornelii commentario erat : *Ab Libycis*
 » *Lucas*, et in Virgilii : *Ab Lucanis Lucas*; ab eo quod
 » nostri, quom maximam quadripedem quam ipsi habe-
 » rent vocarent bovem, et in Lucanis Pyrrhi bello primum
 » vidissent apud hostis elephantes... »

Naevii fragmentum Bello Poenico adscribendum ideo
 videtur, quod in iambicos trochaicosve versus aegre redigi
 posset; quamquam infitias non imus, sententiam comoediae
 melius convenire. Si saturnii sunt, altera in *atque* syllaba
 propter arsin producitur :

.... at|que pri|us pari|et lo|custe
 Lu|cam bo|vem.... ....

[Varro, De lingua latina 7,44 Mueller. Vide Indicem hu-
 jus voluminis sub voce *libaque*.]

Varro, De lingua latina 7,51 Mueller : « NAEVIUS: PA-
 » TREM SUUM SUPREMUM OPTIMUM APPELLAT. *Supremum a*
 » *superrumo* dictum. Itaque in xii tabulis dicunt : *Solis*
 » *occasu diei suprema tempestas esto*. Libri augurum pro
 » tempestate *tempestutem* dicunt, id est supremum augurii
 » tempus. »

Nihil in Naevii versu mutandum. Hiatus in caesura; *optimum* dubium utrum synaloepham patiatur, thesi versus paenultima sublata, an propter arsin cum hiatu producatur :

Pa trem su sum su prenum	{	optu mum ap pellat.
		optumum ap pellat.

Varro, *De lingua latina* 7,407 ss. Vide infra § 3 locum Festi p. 323 Mueller.

Varro, *De lingua latina* 9,61. Vide ad 7,26 (supra p. 249).

Varronis *Rerum rusticarum* (sic enim, non *De re rustica*, id opus vocandum est) libris fons unicus fuisse videatur codex nunc deperditus Florentinus Marcianus, quo Petrus Victorius usus est; ex apographis autem inde factis obtinere dicunt praeципuum locum codicem Florentinum Laurentianum plut. 51,4 inter annos 1420 et 1430 scriptum. Ceterum in loco unico a nobis afferendo nullam varietatem lectionis indicat editio Schneideri (1794), ex qua eum petimus.

Varro, *Rerum rusticarum* 1,2,27,1 quid sit in Sasernae libro, de remedio contra dolorem pedum adhibendo, referens : « TERRA PESTEM TENETO SALUS HIC MANETO IN MEIS » PEDIBUS : hoc ter novies cantare jubet, terram tangere, » despueere, jejunum cantare. »

Jamdiu *in meis pedibus* pro glossemate habetur; in antecedentibus vocibus saturnius agnoscitur. Hic vero nequit recte feriri, nisi *salus* lege veteris pronuntiationis pro pyr-

rhichio habeas, pro *hic* scribas *hice*¹ cum e propter arsin producta (sic in hexametro PROTOGENES CLOUL[i] SUAVEI *heicei* SITUST MIMUS, Corp. inscr. latin. I n° 1297). Item *terra* propter arsin producitur, ut in elogio P. Scipionis *Terrā Publi prognatum Publio Cornelii*.

Ter|ra pe|stem te|neto|, salus hi|ce ma|neto.

B. — Loci ex M. Tullio Cicerone.

Cicero, Pro Archia 11,27. Vide infra, II, II, 3.

Cicero, De oratore 3,51,97. Vide infra, II, II, 1.

Cicero, Brutus 18,71 et 19,76. V. infra, II, II, 2 et 5 et 6.

Cicero, Orator 45,452. Vide infra § 11 locum Trebellii Pollionis, Claudius 7, in adnotatione.

Cicero, Orator 51,171. Vide infra, II, II, 2.

Cicero, De finibus 2,35,116. Vide ad Priscae latinitatis monumenta, tab. XXXVIII E (supra p. 222).

Cicero, Tusculanae quaestiones 1,7,13. Vide ad Priscae latinitatis monumenta, tab. XXXVIII E (supra p. 221).

Cicero, Tusculanae quaestiones 4,2,4. Vide infra, II, II, 4.

Cicero, Cato major 14,49. Vide infra, II, II, 6.

Cicero, Cato major 17,61. Vide ad Priscae latinitatis monumenta, tab. XXXVIII E (supra p. 222).

Cicero, De divinatione 1,40,89 et 1,50,114 s. e! 2,55,143. Vide infra, II, II, 2.

1. Plenam formam *heice* habes etiam in C.I.L. I n° 1049.

C. — Loci ex T. Livio.

T. Livii locis constituendis omnium librorum manuscriptorum lectiones afferant easque ex artis praeceptis comparare ac perpendere studeant illi, qui in universo Livii textu emendando per multos vitae suae annos desudare destinaverunt. Nobis satis, ex praecepitis codicibus pauca excerpere.

Vulgo notum est, unicuique Livii decadi peculiares suos esse codices, perinde ac si eae totidem opera sint omnino distincta. De codicibus si qui plura quam hic dicta sunt quaerent, Johannis Nicolai Madvig adeant *Emendationes Livianas iterum auctiores editas*, quae Hauniae prodiere anno 1877. Ego hic Madvigii verba saepe contentus fui exscripsisse.

Decadi primae fons in locis quidem nostris grex codicum, qui vocantur Nicomachiani. Nam nihil inde superest in codice palimpsesto mutilo Veronensi¹.

Codices Nicomachiani unius sunt stirpis, ductae e codice quem Nicomachus Flavianus, Nicomachus Dexter et Victorinus quadringentis prope post Christum natum annis emendarunt. Omnes post saeculum x scripti praeter Parisiensem. Inter eos tres praestantissimi: codex nunc deperditus Vormaciensis vel Borbetomagensis (Worms), a Beato Rhene in editione Basileensi anni 1535 adhibitus, ab eo tamen non ultra libri 6 caput 28 laudatus; — codex Mediceus Florentinus Laurentianus plut. 63,19, saeculo xi scriptus; — codex Parisiensis 5725, olim Colbertinus, saeculi x.

1. Codex Veronensis circa annum 400 scriptus existimatur. Ejus scriptura petenda ex Theodoro Mommsen, *T. Livii ab urbe condita lib. iii-vi quae supersunt in codice rescripto Veronensi descripsit et edidit* (*Philologische und historische Abhandlungen der koeniglichen Akademie der Wissenschaften zu Berlin aus dem Jahre 1868*, p. 21-206).

Nobis Medicei scriptura petenda ex C. F. S. Alschefskii editione (vol. I, Berolini 1844; vol. II, 1843¹). Parisiensem contuli.

Infra p. 265 videbis etiam alios codices pro deterioribus habitos esse, qui bonam quamdam lectionem soli servaverint.

[T. Livius 1,26,6. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *duumviri*.]

T. Livius 1,20,4. Vide infra, II, II, 1.

T. Livius 1,32,5-14 de Anco Marcio: « Ut tamen, quoniam Numa in pace religiones instituisset, a se bellicae caerimoniae proderentur, nec gererentur solum sed etiam indicerentur bella aliquo ritu, jus ab antiqua gente Acquiculis quod nunc fetiales habent descripsit, quo res repetuntur. Legatus ubi ad fines eorum venit unde res repetuntur, capite velato filo (lanae velamen est) *Audi Juppiter* inquit, *audite fines* (cujuscumque gentis sunt nominat), *audiat fas: ego sum publicus nuntius populi romani, juste pieque legatus venio, verbisque meis fides sit*; peragit deinde postulata; inde Jovem testem facit: *Si ego injuste in pieque illos homines illasque res dedier mihi*² *exposeo tum*³ *PATRIAE COMPOTEM ME NUNQUAM SIRIS ESSE*. Haec cum finis suprascandit, haec quicumque ei primus vir obvius fuerit, haec portam ingrediens, haec forum ingressus, paucis verbis carminis concipiendique juris jurandi mulatis, peragit. Si non deduntur quos

1. Ubi praesto est codex Veronensis, Medicei lectiones haurito ex libello Mommseni, qui collationem a R. Schoellio factam adhibuit.

2. *Dedi er. pr. mihi* codex Parisiensis 5725 fol. 11 v°; in *dedi i* linea deletum.

3. *Tu pars codicum.*

» exposcit, diebus tribus et triginta (tot enim sollemnes
 » sunt) peractis bellum ita indicit: *Audi Juppiter et tu*
 » *Jane¹ Quirine, diique omnes caelestes² vosque terre-*
 » *stres vosque inferni audite; ego vos testor populum*
 » *illum (quicumque est, nominat) injustum esse neque jus*
 » *persolvere; sed de istis rebus in patria majores natu-*
 » *consulcemos, quo pacto jus nostrum adipiscamur.* Cum
 » his nuntius Romam ad consulendum reddit. Confestim rex
 » his ferme verbis patres consulebat: *Quarum rerum,*
 » *litium, causarum condixit pater patratus populi romani*
 » *Quiritium patri patrato Priscorum Latinorum homini-*
 » *busque Priscis vel Latinis³, quas res nec dederunt nec*
 » *solverunt nec fecerunt⁴, quas res dari⁵, fieri, solvi⁶*
 » *oportuit, dic, inquit ei quem primum sententiam rogabat,*
 » *quid censes⁷? Tum ille: Puro pioque dvello⁸ quaeren-*
 » *das censeo, itaque consentio consciscoque.* Inde ordine
 » alii rogabantur, quandoque pars major eorum qui ade-
 » rant in eandem sententiam ibat, bellum erat consensum.
 » Fieri solitum ut fetialis hastam ferratam aut sanguineam
 » praeustam ad fines eorum ferret, et, non minus tribus
 » puberibus praesentibus, diceret: *Quod populi Prisco-*
 » *rum Latinorum hominesque⁹ Prisci Latini adversus popu-*
 » *lum romanum Quiritium¹⁰ fecerunt, deliquerunt, quod*
 » *populus romanus Quiritium bellum¹¹ cum Priscis Latinis*

1. Traditur Juno.

2. Cælestes provosque cod. Paris.; nota syllabæ pro deleta.

3. Codex Vormaciensis hominibusque Priscisve Latinis, si recte intellego Rhenanum p. 7.

4. Nec d. nec s. nec f. in cod. Paris. fol. 12 r° omissa, in marg. addita.

5. Dare corr. manu posteriore cod. Parisiensis.

6. Codex Mediceus solvi fieri.

7. Quidicenses codex Mediceus.

8. Deuello codex Mediceus.

9. Que om. codex Mediceus, hominesve codex Vormaciensis et codex Parisiensis.

10. Quirium corr. manu posteriore codex Parisiensis.

11. Pro bellum in cod. Paris. censuit; pro quo manu posteriore bellum repositum.

» *jussit esse senatusque¹ populi romani Quiritium cen-*
 » *suit, consensit, concivit, ut bellum cum Priscis Latinis*
 » *fieret, ob eam rem ego populusque romanus populis²*
 » *Priscorum Latinorum hominibusque Priscis Latinis bel-*
 » *lum indicio facioque. Id ubi dixisset, hastam in fines eorum*
 » *emittebat. Hoc tum modo ab Latinis repetitae res ac*
 » *bellum indictum, moremque eum posteri acceperunt.* »

Nimis multa tentavit de hoc loco Otto Ribbeck, Neue Jahrbuecher fuer Philologie LXXII (1858) p. 206. Hic, puto, insunt cum carminum saturniorum particulae integrae, tum nonnullae corruptae, praetereaque formulae prosa oratione conceptae, quippe quae varia variaeque mensurae nomina propria admittere debuerint. Unus versus genuinus esse totus videri potest :

Tum¹ patriae¹ compo¹tem me¹ nunquam siris¹ esse.

[T. Livius 3,64,10. Vide Indicem hujus voluminis sub vocibus *Si tribunos.*]

T. Livius 5,16,8 ss., anno ab urbe condita 357, ante Christum natum 397: « Jamque Romani, desperata ope humana, fata et deos spectabant, cum legati ab Delphis venerunt, sortem oraculi adferentes congruentem responso captivi³ vatis: ROMANE⁴, AQUAM ALBANAM CAVE LACU CONTI-
» NERI, CAVE IN MARE MANARE⁵ SUO FLUMINE SINAS; EMISSAM⁶ PER

1. *Senastusve* codex Mediceus et codex Parisiensis.

2. *Populus*, ex corr. *populis* cod. Parisiensis.

3. *Capti* codex Mediceus.

4. *Romae* cod. Parisiensis 5725 fol. 89 vo.

5. *Manere* corr. manu posteriori cod. Parisiensis.

6. *Emisam* corr. manu posteriori cod. Parisiensis. De lectione codicum quorundam deteriorum meliore cf. infra p. 265.

» AGROS RIGABIS¹, DISSIPATAMQUE RIVIS EXTINGUES²; TUM TU
 » INSISTE AUDAX HOSTIUM MURIS, MEMOR, QUAM PER TOT ANNOS
 » OBSIDES URBEM, EX EA TIBI IHS QUAE³ NUNC PANDUNTUR FATIS
 » VICTORIAM DATAM; BELLO PERFECTO⁴ DONUM AMPLUM VICTOR AD
 » MEA TEMPLA PORTATO, SACRAQUE PATRIA, QUORUM⁵ OMISSA
 » CURA EST, INSTAURATA UT ADSOLET FACITO⁶». Idem Livius
 5,15,2 et 4 ct 11-12: « In unum omnium curae versae
 » sunt, quod lacus in Albano nemore sine ulla cacestibus
 » aquis causave qua alia quae rem miraculo eximeret in
 » altitudinem insolitam crevit... Vaticinantis in modum
 » cecinit, priusquam ex lacu Albano aqua emissâ foret,
 » numquam potiturum Vejis Romanum..... Sic⁷ igitur
 » libris fatalibus, sic disciplina etrusca traditum esse, (ut)
 » quando aqua Albana abundasset, tum si eam Romanus
 » rite emisisset victoriam de Vejentibus dari; antequam
 » id fiat, deos moenia Vejentium deserturos [non] esse.
 » Exsequebatur⁸ inde quae sollemnis derivatio esset; sed
 » auctorem levem nec satis fidum super tanta re patres
 » rati decrevere legatos sortesque oraculi Pythici exspe-
 » ctandas. »

Saturnii versus haud ita difficile dinoscuntur. Primus integer; caesura post arsin; *lacu* lege vocum quae iambum efficiunt corripitur:

Ro[mane, aquam] Alba[nam] ca[ve lacu] conti[neri].

Secundus sanabitur, si cum Hermanno⁹ pro *sinas* legeris
siris, qua mutatione nihil levius. Thesis paenultiima sublata.

1. *Rigabit* codex Mediceus.

2. *Extinges* suprascripto u eod. Parisiensis.

3. *Que* codex Parisiensis.

4. *Profecto* corr. manu posteriore cod. Parisiensis.

5. *Sacratoque patria corum* corr. manu posteriore cod. Parisiensis.

6. *Factio* codex Paris.

7. *Sic]* : his codices Mediceus et Parisiensis.

8. *Exsequebantur* codex Parisiensis.

9 Elementa doctrinae metricæ p. 617.

Incertum utrum *suo* unam syllabam¹ efficiat an spondeum²; si spondeum, *cave in* pro pyrrhichio est labendum³; schema duplex :

Cave] in mare] man[re suo] } flum[i]ne] siris.
Cave in] mare ma[ñare] suo] }

Voces quae sequuntur, *emissam... extingues*, aut unum versiculum aut duos efficiant necesse est, nam qui sequuntur versiculi *tum... muris, memor... urbem, ex ca... fatis, victoriam... perfecto, donum... portato, sacraque... cura est, instaurata... facito* et sensu et metro jubente satis facile separantur. Eae vix invenias quomodo in unum versiculum cogi possint, nam nullum ibi glossematis vestigium; contra deesse aliquid ostendunt Livii verba : « si eam Romanus *rite emississet* », « quae *sollemnis derivatio es-set* ». Exitum igitur tertii initiumque quarti simul excidisse veri simile est. In *per agros rigabis*, si codicum potiorum lectio vera est, non potes quin *per* propter arsin produci judices⁴; sed pro *emissam* invenit Muretus in « vetere libro » *manu missam*, quam scripturam servabant codices a Drakenborchii laudati quattuor. Hanc vocem *manu* vulgo vix jure rejiciunt, quia in libris melioribus (saltem qui meliores existimantur esse) ea non reperiatur: qui vero factum est, ut librarius quidam de aqua *manu mittenda*, non *emittenda* cogitaverit? At *manu* si servaverimus, absque productione illa permira vocis *per saturnii hemistichium prius pedes suos habebit justos*. Itaque in lectione Mureli *manu* consistendum est, etiam

¹ 1. Vide supra p. 80.

2. Vide supra p. 77.

3. Vide supra p. 42.

4. Cogitari posset de verbo composito *perrigare*, ut productio praepositionis *per* illi vergiliana praepositionis *super* (*Aeneid.* 6,254 : *Pingue super pēr oleum infundens*) prope similis esset; sensusque melior videretur fieri, si *rigare agros*, non *rigare squam* esset dictum. Itaque talis versus constueretur : *Emissa [rite rivis] pēr- agros -rigabis*. Sed haec linquenda : nam duobus jam locis, non uno, voces quasdam excidisse ficturus esses; deque aqua, non de agris, summa totius sententiae est; atque præterea Plinius (*Histor. natur.* 11,37,69,182) de venis *sanguinem*, dixit, *rigant*.

contra Medicei codicis Parisiensisque auctoritatem. Hoc igitur solum perpendendum restat, ultrum *manu missam* an *manu emissam* debeat scribi. Facile *manu mittere*, quod quasi una vox est eaque librariis notissima, pro *manu emittere* poni potuit; fortasse etiam sic littera *e* deleta est, omissa prius voce *manu*, ea in margine addita, inserendique nota inducta inter *sinas* et *emissam*. Utut est, procul omni dubio restituendum est cum praepositione *emissam*; nam similiter de Albani lacus aqua dicitur 5,15,4 et 5,51,6 *emissa*, 5,45,11 *emisisset*. Quodque haesitare omnino vetat, ipsam bonam lectionem *manu emissam* servavit codex unus a Gebhardo apud Drakenborchium laudatus¹. — *Dissipatam*-que non nisi aegre in versu saturnio servabis; at commode *disque sipatam*² producto que propter arsin restitues. Sic igitur versiculos refingo:

Manu] emis sam per a gros	ri gab is] [rivi s] rite,
Ri te] dis que si patam]	rivi s] ex stingues.

In quinto versu nihil mutandum. Sublata est thesis paenultima in hemistichio altero, fortasse et in priore, cum hiatus post thesin in *insiste audax* dubitationem moveat³; post *tū* in arsi hiatur:

Tum] tu in|sist|e] audax] hosti|um] muris.

Etiam sextus versus incorruptus; thesis paenultima sublata :

Me|mor, quam] per tot| annos] obsi|des] urbem.

Septimus quoque incorruptus, sed is quomodo feriri debeat incertum. *Ea* unam syllabam efficit⁴. In hemistichio altero

1. Vides quam male editores recentiores omnes *manu* sustulerint. Simul vides quam periculosem sit codices eos nimium spernere, qui jure vel injuria pro deterioribus habentur.

2. Sic apud Lucretium 1,650 *disjectis disque supatis*.

3. An *Tum tu in|du|sist|e audax...?* sic infra *in|du|staurata*.

4. Vide supra p. 80.

thesis paenultima sublata; in priore aut eadem thesis tollitur, quod aegre crediderim, aut hiatus propter arsin¹ in *tibi* est admittendus²:

Ex ea tibi, his quae nunc } panduntur fatis.
Ex ea tibi, his quae nunc }

In octavo versu pro *bello* aut *belloque* aut *düello* legendum; thesis paenultima sublata; caesura post arsin:

Vi[ctori]am da[tam]; du[e]ll[um] per[fecto].

Versus nonus incorruptus; *mea* monosyllabon³; thesis paenultima sublata, nisi Hermanno duce (supra p. 85) restituimus *tempula*:

Donum amplum victor ad mea } templa portato.
tempula portato.

In decimo et undecimo versu singuli pedes desunt, neque tamen quidquam videtur cecidisse. Eos ita refingendos censeo, ut pro *instaurata* levi mutatione *industaurata* scribatur; pro *omissa cura* (sicut supra *disque sipatam*) adhibita tmesi *ob cura missa*⁴; pro *est*, quod cum *cura* cohaeret, *ea* cum *industaurata* conjunctum. In utroque versu thesis paenultima sublata; in priore etiam thesis paenultima prioris hemistichii; in eodem hiatus post caesuram; posterioris caesura post arsin sed cum elisione; producta propter arsin *sacraque, patria, cura*; *ea* disyllabon propter arsin cum hiatu productum:

Sacra[que patria], quorum} ob eu[ra] missa,
E[a in]dustau[rata, ut] asso[let], facito.

T. Livius 6,29,5 ss., anno ab urbe condita 374, ante

1. Vide supra p. 63.

2. Sic etiam proferre posses ut thesis in hemistichio priore tolleretur, *nunquam* alterius hemistichii esset; sed nihil invenustius.

3. Vide supra p. 80.

4. Fortasse pronuntiari debet *omissa*: v. infra II, n. 2.

Christum natum 380 : «... oppido se Praeneste includunt.
 » Octo praeterea oppida erant sub dizione Praenestinorum:
 » ad ea circumlatum bellum, deincepsque haud magno
 » certamine captis Velitras exercitus ductus; eae quoque
 » expugnatae. Tum ad caput belli Praeneste ventum: id non
 » vi sed per deditio[n]em receptum est. T. QUINCTIUS, semel
 » acie victor, binis castris hostium, novem oppidis vi captis,
 » Praeneste in deditio[n]em accepto, Romam revertit, trium-
 » phansque signum Praeneste devectum Jovis Imperatoris
 » in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Jovis ac
 » Minervae, TABULAque sub eo fixa, monumentum rerum
 » gestarum, his ferme incisa litteris fuit : JUPITER ATQUE
 » DIVI OMNES HOC DEDERUNT UT T. QUINCTIUS¹ DICTATOR OP-
 » PIDA NOVEM CAPERET. Die vicesimo quam creatus erat
 » dictatura se abdicavit. » Festus p. 363 Mueller, ex recen-
 sione Mommseni (de qua infra § 3 ad locum Festi p. 375)
 p. 73: « TRIENTEM TERTIUM PONDO CORONAM AUREAM DEDISSE
 » SE² JOVI DONUM SCRIPSIT T. QUINTIUS dict[ator]³, cum PER⁴
 » NOVEM DIES URBES ET DECIMAM PRAENESTE CEPISSET. Id
 » significare ait Cincius in⁵ Mystagogicon⁶ I. II duas
 » libras pondo et trientem. »

Jovi Imperatori signum in Capitolio T. Quintius posuit non dictator Cincinnatus ex Praeneste verum ex Macedonia Flamininus consul⁷. Errat igitur Livius majorque Festo debetur fides, quippe qui de corona non de signo loquatur. Certissime trunca sunt quae apud Livium iegimus, nam illud maximi momenti *per novem dies* et nomen *Prae-*

1. *Quintius codex Parisiensis* 5725 fol. 111 r°.

2. Se adnotatio Victorii ex apographo Politiani; omittunt codices Vaticanini et editio Pii.

3. *Dict...* ed. Ursini, *dictus* ed. Pii, *dictator* codices Vaticanini.

4. *Pro* editio Pii.

5. *In* omitlit editio Pii.

6. *Μυστατοτικον* codex Vaticanus 1549, *μυστατογικον* codex Vaticanus 2731.

7. Cicero in Verrem 4,57,129. De qua re, et de inscriptione T. Quintii dictatoris, conferatur Maximilianus Zoeller, *Latium und Rom* (Leipzig 1878) p. 334 ss.

nestē deest. Haec a librario quodam Livii casu omissa esse ne putas, ipse Livius integrum titulum non noverat; qui si quid de *corona aurea trientem tertium pondo* legisset, de signo Jovis Imperatoris nullo pacto loqui poterat. Neque ipse de novem diebus videtur quidquam accepisse. Ab eo igitur annalium scriptore titulus injuriam pertulit, cuius opus hac in parte Livius exscribebat; ille ex memoria fortasse sine ulla scripturae ope T. Quinctii versus tradiderat. Cum ita se res habeat, « quantilli est », ut cum Ritschelio¹ loquamus, « *ut particulam una litterula augere proque* » *Jovis nomine pristinam Djovis pater* vel *Djovispiter* » *formam substituere?* » Jam perfectus evadit saturnius primus :

Jo[vis pater] atque[!] diui[!]	{	omnes[!] hoc de[d]erunt.
		omnes[!] hoc[!] dederunt.

Alterius autem versiculi initium tantummodo cognosci potest :

U[ti] Titus[!] Quinctius[!] di[ctator]....|....

Ex his quae Festus affert, collata Ti. Sempronii Gracchi a Livio 41,28 laudata tabula, talia effici possunt, in quibus, lege eorum temporum, *Jovi* et pro iambo et pro pyrrhichio accipias licet :

Tri[entem] tertiu[m] pon[do] co[ronam] auri

...|....|....|.. Jo[vi] de[d]it[!] donum².
...|....|....|... Jovi de[d]it[!] donum.

At quae de oppidis novem novemque diebus et de Praeneste scripta erant, de iis ne similia quidem veri nunc queas hiarolari.

1. Opuscula IV p. 204.

2. De loco vocis *donum* vide infra ad Livii locum 41,28.

[T. Livius 7,26,4. Vide Indicem hujus voluminis sub vocibus *si divus*.]

Decadi tertiae fontes in libris xxvi-xxx codex Puteaneus cum aliis, in libris xxi-xxv Puteaneus solus. Is nunc Parisiensis 5730, scriptus saeculo vii vel ineunte viii; alii neque ii spernendi viri docti saeculi volunt esse quinti.

T. Livius 25,12,2-11, Q. Fulvio Flacco Ap. Claudio Pulchro coss., anno ab urbe condita 542, ante Christum natum 212, ex codice Parisiensi 5730 foliis 189 et 190 : « †Relicto » (id est religio) deinde nova objecta est ex CARMINIBUS » MARCIANIS. Vates hic MARCIUS inlustris fuerat, et cum » conquisitio priore anno ex sc. talium librorum fieret, in M. » Aemili pr. †urbem (id est urbani), qui eam rem agebat, » manus venerant; is protinus novo praetori Sullae tradide- » rat. Ex hujus MARCII duobus carminibus alterius post » rem [f]actam editi¹ †cum rato auctoritas eventu alteri quo- » que, cuius nondum tempus venerat, adferebat fidem. » PRIORE CARMINE Cannensis praedicta clades in haec » fere verba erat : AMNEM TROJUGENA(m) ROMAN(A)E FUG(A)E » CANNAM², NE TE ALIENIGENAE COGANT IN CAMPO Dio- » MEDIS CONSERERE MANUS. SED NEQUE CREDES TU MIHI, » DONEC CONPLERIS SANGUINE CAMPUM, MULTAQUE MILLIA OCCISA » TUA DEFERET AMNIS IN PONTUM MAGNUM EX TER[R]A FRUGI- » FERA; PISCIBUS ATQUE AVIBUS FERISQU(A)E QU[A]E³ INCOLUNT » TERRAS, [I]IS FUAT ESCA CARO TUA; NAM MIHI ITA JUPITER » FATUS EST. Et Diomedis Argivi campos et Cannam †flumini

1. Codex 5730 *post rāē* (me expunctum) *acta dediti*.

2. Codex 5730 *Trojugenam romanae fugue Caudam* (*n* supra scriptum).

3. Codex 5730 *feris quaeq. incolunt*.

» (*id est* flumen ii) qui militaverant in iis locis juxta atque
 » ipsam cladem agnoscebant. Tum ALTERUM CARMEN
 » recitatum, non eo tantum obscurius, quia incertiora
 » futura praeteritis sunt, sed perplexius etiam scribturae
 » gener(a)e : **H**OSTIS, **R**OMANI, SI EXPELLERE VULTIS, VOMICAM^[M]
 » QUAE GENTIUM VENIT LONGE, **A**POLLINI VOVENDOS CENSEO
 » LUDOS QUI QUODANNIS COMITER **A**POLLINI FIANT; CUM POPULUS
 » DEDERIT EX PUBLICO PARTEM, PRIVATI(S) UTI CONFERANT PRO
 » SE ATQUE SUIS; IIS LUDIS FACIENDIS PRAE(T)ERIT PRAETOR IS
 » QUI JUS POPULO PLEBEIQUE DABIT SUMMUM; DECEMVIRI
 » GRAECO RITU HOSTIIS SACRA FACIANT. HOC SI RECTE FACIE-
 » TIS, GAUDEBITI(I)S SEMPER FIETQUE RES VESTRA MELIOR, NAM
 » IS [†]DIUM EXTINGUET PERDVELLIS VESTROS QUI VESTROS CAMPOS
 » [†]PASCIT PLACIDE. Ad id carmen explanandum diem unum
 » sumpserunt; postero die s. c. factum est ut decemviri de
 » ludis Apollini reque divina facienda inspicerent. Ea cum
 » inspecta relataque ad senatum esset, censuerunt
 » patres Apollini ludos [†]vovendos faciendosque¹ et,
 » quando ludi facti essent, duodecim millia aeris praetori
 » ad rem divinam et duas hostias majoris dandas.
 » Alterum s. c. factum est ut decemviri sacrum graeco
 » ritu facerent iis quae (*id est* hisque) hostiis,
 » Apollini [†]vove aurato et capris duabus albis auratis,
 » Laton[a]e bove femina aurata. Ludos praetor in circo
 » maximo cum facturus esset, edixit ut populus per eos
 » ludos stipem Apollini, quantam commodum esset. conser-
 » ret. » Macrobius, Saturnalia 1,17,28 s.: « Fertur autem
 » in CARMINIBUS MARCI² vatis, cuius duo volumina
 » inlata sunt in senatum, inventum esse ita scriptum :
 » **H**OSTEM, **R**OMANI, SI EX AGRO EXPELLERE VULTIS, VOMICAM
 » QUAE GENTIUM VENIT² LONGE, **A**POLLINI CENSEO VOVENDOS
 » LUDOS QUI QUOTANNIS COMITER [APOLLINI²] FIANT. HIS LUDIS
 » FACIENDIS PRAESIT IS PRAETOR QUI JUS POPULO PLEBEIQUE

1. Codex 5730 *vovendos* (*b* supra scriptum) *faciendos qui*.

2. In codice Macrobi Parisiensi 6371 (folio 41 recto a) *marci*, *venit* inter lineas addita. Ibidem post *comiter* deest *Apollini*.

» DABIT SUMMUM; DECEM VIRI GR[A]ECO RITU HOSTIIS¹ SACRA FA-
 » CIANT. HOC SI RECTE FACIETIS, GAUDEBITIS SEMPER FIETQUE
 » RES PUBLICA MELIOR, NAM IS DIVUS EXTINGUIT[†] PERDVELLES
 » VESTROS QUI VESTROS CAMPOS PASCUNT² PLACIDE. Ex hoc
 » carmine cum procurandi gratia dies unus rebus divinis
 » impensus esset, postea senatus consultum factum [est³] uti
 » decemviri, quo magis instruerentur de ludis Apollini
 » agundis reque divina recte facienda, libros sibillinos adi-
 » rent. In quibus cum eadem reperta nunciatum esset, cen-
 » suerunt patres Apollini ludos vovendos faciendoisque, in-
 » que eam rem duodecim milia aeris praetori et duas ho-
 » stias majores dari, decemvirisque p[re]ceptum ut gr[a]eco
 » ritu hisce hostiis sacrum ficerent, Apollini bove aurato
 » et capris duabus albis auratis, Latonae bove femina au-
 » rata. Ludos in circu[m] populus coronatus spectare jussus. »
 Festus p. 326 Mueller: « At in hoc libro refert [Ver-
 » rius] Sinni Capitonis verba, quibus eos ludos Apollinares
 » Claudio et Fulvio cos. factos dicit, ex libris Sibyllinis et
 » vaticinio M. vatis institutos. » Servius in Vergilii Aeneida
 6,70 ex codice Parisiensi 7959: « Ludos Apollinares⁴ qui
 » secundum quosdam bello punico secundo instituti sunt,
 » secundum alios tempore Syllano⁵, ex RESPONSO MAR-
 » CIORUM FRATRUM, quorum exstabant⁶ SYBILLINA
 » RESPONSA. »

Prior locus ex solo Livio constituendus, alter ex Livio
 atque Macrobio. In priore *Romane* jure ut glossema expu-
 lit Hermannus⁷. Injuria idem *Cannam fuge pro fuge Cannam*
 scribit; nam fieri quidem facile poterat ut librarius *Cannam*
 vocem voci *annem*, quo sententia dilucidior fieret, locaret

1. Codex Parisiensis *hostiis*.

2. In codice Parisiensi *pascunt* inter lineas additum.

3. *Est* om. codex Parisiensis.

4. *Dicit* addit editio Danielina cum codice Parisiensi 7929 et, quantum
 judicamus ex collatione Duebneri nobis per Aemilium Thomas nota, cum
 codice Cassellano.

5. In margine additur *sybillano*.

6. *Ut* addit ed. Danielina cum codice Paris. 7929 et codice Cassellano.

7. Elementa doctrinac metricea p. 614.

propius; ut longius, nullo pacto. Ceterum quae hic admittit debet caesura in arsi soluta, ea quamquam in reliquis carminibus saturniis nusquam certo reperitur (supra pp. 207, 209), nihil tamen habet quod jure offendat. Nam ex epicis, scenicis, lyricis carminibus nihil hic colligi potest, cum epica arsin non solvant, scenicorum pleraque caesuram exhibeant locatam post thesin, lyrics neque arses neque theses temere solvere soleant. Hic est igitur versus primus :

A[mnem, Tro]jugena], fuge Can]nam, ne te] alie[nigenae.

— Versum sequentem ante *sed neque* finem habere sensus ostendit. Hic autem, ut apud Livium quidem legitur, *neque* legitimam caesuram habet *neque* recte in exitu iam-bicam vocem videtur retinere posse. Credo equidem, *manus* a librario quodam (sive ab annalium scriptore malis) a verbo alieno *cogant* esse divulsum verboque suo *con-serere* perspicuitatis causa propius admotum. Sic igitur lego:

Ma]nus co[gant in] campo Diome]dis conserere.

— In tertio versu, praecunte Hermanno, *sangui* scribo pro *sanguine*. Etiam hic caesuram in arsi soluta locatam videmus, nisi *mi* ex *mihi* efficere velis :

Sed] neque cre]des tu] mihi, do]nec compleris] sangui.

— In quarto bene Hermannus *miliaque multa* pro *multaque millia* substituit; facillime enim *illi* et *ult* inter se commutari possunt¹. Quo facto versus demum caesuram legitimosque hemistichii prioris pedes habet. Alterum hemistichium ex his vocibus constat, *occisa tua*, thesi paenultima sublata, *u* in *tua* producto (supra p. 75), nisi tmesi

1. Sic infra in loco (ut videtur, Naeviani Belli Poenici) a Festo p. 352 laudato *millia alia* in *multa alia* mutandum est. Sanc codex Livii Putcaneus (eius litteraturam ex Wattenbachii et Zangemeisteri *Exemplis codicum Latinorum* tab. XVIII noscere potes) saeculo existimatur scriptus esse quinto, quo tempore error ille minus proelivis erat quam saeculis Carolinis fuit.

adhibita (cf. supra pp. 252, 267) ob tua caesa legere velis.
In caesura hiatur:

Cam|pum, mil|liaque| multa| occi|sa| tua.

— In quinto versu utriusque hemistichii thesis paenultima sublata; anacrusis a librario omissa est¹. Haec ex adjectivo constiterit oportet; nam epitheto carere non potuit amnis, ubi pontus *magnus* vocabatur et terra *frugifera*:

[Citu']]] defe|ret] amnis]   in pon|tum] magnum.

— In sexto versu nihil corruptum; hemistichii prioris thesis paenultima sublata, *piscibus* pro *cretico* accipiendum:

Ex| terra| fru|gifera];   pisci|bus atque| avibus.

— Etiam septimus versus incorruptus; in hoc caesura post arsin :

Fe|risque quae] inco|lunt   ter|rás, i|jis fuat] esca.

— In octavo nihil mutandum praeter *fatus* pro *fatus est*; *tua* per arsin productum; thesis paenultima sublata :

Ca|ro tu|a, nam| mihi   ita] Juppi|ter] fatus.

Alter locus jam apud eum scriptorem exstabat corruptus, ex quo et ad T. Livium et ad Macrobius textus pervenit. Nam minime dubium est, quin apud utrumque in ultimo versu *vestros* injuria bis fuerit scriptum. Quae vox ad *campos* referenda est; inde autem error principium habuit, quod cuidam visum est *vestros* cum *perdvelles* cohaerere. Ultimum versum, id est ut apparebit duodecimum, sic constituo :

Ve|stros qui| campos| pascunt]   placide| per|dvelles.

— Etiam in nono versu *sacra* eidem interpolatori tribue-

1. *Deferēt* enim legendum (supra p. 44).

rim satis libenter. Sane ita recitari potest hic versus, ut simul et thesis quinti pedis et arsis sexti solvantur :

..... *hostijs sacra] faciant;*

sed nusquam alibi simile quidquam reperitur (vide supra exempla solutae arsis, pp. 153 ss.), ceterique carminis nostri versus ostendunt id potius quaequivisse poetam, ut theses paenultimae syncopam paterentur, atque praeterea nihil tritus, quam *facere pro sacrum facere* absolute adhibitum. Recite igitur Hermannus¹ illud *sacra* sustulerat; sine justa causa pro *faciant* scripsit *faciunto*. In priore hemistichio memineris, qui *vetus pronuntiandi* mos fuit, *decēm vīri* dici potuisse (supra pp. 35, 85); sed nihil impedit, quomodo simpliciore modo *decēm vīri* dicamus :

De]cemvi]ri grae]eo ritu] hostijs] faciant.

— In quarto versu fortasse pronuntiabatur *quotānnis* (vide supra p. 36 ss.); quod si factum est nihil apud Livium Macrobiusque mutandum. Sed quanto veri similius est, *qui* in communi utriusque scriptoris fonte ab eodem interpolatore esse additum, quo melius legentes intellegerent, ipsum aulem poetam oratione dissolutiore usum esse! Nam *qui* ne post *Apollini* traducere velis, unde thesis paenultima fiat, id vetat syncopa in reliquis versibus saepissime adhibita. *Comiter*, propter arsin producitur :

Quotānnis] comi]ter A]polli]ni] fiant.

— Contra atque in versibus duodecimo, nono, quarto evenit, secundus octavusque in communi Livii ac Macrobius fonte jam fuerunt decurtati. In neutro tamen sententia hiare videtur, unde licet conjicias nihil esse omissum quod ad sensum quidquam faciat, verum aliquod veterum temporum loquendi genus, quod longius verbosiusve seriore sermone

1. Elementa doctrinae metricae p. 615.

fuerit, recentiori locutioni eique breviori cessisse. Id mihi veri videtur simillimum, in utroque versu per pleonasmum, qui vocatur, adjективum relativum *qui* cum demonstrativo *is* faisse conjunctum. Cujus rei exempla haec afferre possum : Plautus, Trinummus 4,3,16 : *Quorum eorum* unus surpuerit currenti cursori solum. Epidicus 3,1,8 : *qui*, tibi quo*i* diviliae sunt maxumae, *Is* nummum nullum habes. Cicero, Acad. pr. 2,25,79 : *Quod* ne *id* facere posses. T. Livius 8,37,8 : *Quorum eorum* ope ac consilio... bellum fecissent¹. Praeterea dativus *quoie*i** nihil aliud est quam duo dativi *quo*i** et *ei* inter se juncti. Pleonasmus etiam cum aliis pronominibus reperitur. Pronomen *is* sibi ipsum adjicitur in dativo *eie*i**² et in accusativo *emem*. Cum pronomine *ille* jungitur *is* in his exemplis: Cato apud A. Gelium 14,2,26 : *Illi*, unde petitur, *ei* potius credendum esse. Plautus, Poenulus 119 : *Ille*, qui adoptavit hunc pro filio sibi, *Is* illi Poeno hujuscē patruo hospes fuit. Menaechmi 4,3,4 : Pallam *illam* (amabo te), quam tibi dudum dedi, Mihi *eam* redde. Asinaria 3,1,24 : *Illos*, qui dant, *eos* derides; qui deludunt, deperis. Cum *hic* et *istic* jungitur in his: Plautus, Aulul. prol. 34 : Et *hic*, qui poscet eam sibi uxorem senex, *is* adulescentis illiust avunculus. Epidicus 52 : Quid? *istanc*, quam emit, quanti *eam* emit? Atque recte, ut opinor, statuit Franciscus Meunier illos genetivos pronominum in *ius*, ut *illius*, *uni*us**, *cujus*, *ejus*, quorum originem per fas et nefas grammatici plurimi enucleare conati sunt, constare ex genetivis binis *illi ius*, *uni ius*, *quo*i* ius*, *ei*us**; scilicet *ius* ex nominativo *is* pendet ut veteres formae *patrus*, *Caesarus* aliaeque ex *pater*, *Caesar* et similibus³; inde fit ut cum gemina littera *i* saepe legatur *quojjus*, *ejjus*; *quo mihi ius* in Plauti Persa 1,3,3 (ubi codex B male quo-

1. Simili prope modo Terentius, Adelph. 3,2,8 : *Quem neque fides neque ius jurandum neque illum misericordia Repressit. Conferas quae dicit Meunier. Mémoires de la société de linguistique de Paris 1 p. 58.*

2. Meunier, Mém. de la soc. de ling. 1 p. 52.

3. De quibus formis vide Buecheler, Précis de la déclinaison latine § 146.

ius mihi) probabiliter pro *quo ius mihi ius* accipit Meunier¹, neque forsitan pauci scriptorum veterum loci similes formas aut retinebunt aut ex conjectatione doctorum accipient, ubi sermonis prisci leges accuratius noscere ac perpendere homines nostri dignabuntur². — Ergo in octavo versu satis confidenter *is* addere possumus, vel, ut rectius lequamur, ex praecedenti versu repeterem. Nam illud *is* cum male intellegatur, apud Livium post *praetor*, apud Macrobius ante *praetor* travectum est. Hiatus in caesura, thesis paenultima sublata :

Qui| jus popu|lo ple|beique| [is] da|bit| summum.

In secundo versu *ea* addendum; caesura post arsin; propter arsin *venit* et *ea* producta; thesis paenultima sublata :

Vomi|cam quae| genti|um ve|nit [e|a] longe.

— In septimo *is* dele (vide supra; hoc facto etiam alliterationem quae vocatur habes optimam, *praecerit praetor*); cum T. Livio *praecerit*, non *praesit* cum Macrobio lege. Thesis paenultima sublata :

I|is lu|dis faci|endis| prace|rit| praetor.

— In undecimo geminum glossema deprehenditur; nam pro *res* Livius *res vestrā*, Macrobius *res publica* exhibet :

Fi|etque| res meli|or nam is| divus| ex|stinguet.

— Versus tertius apud Livium incorruptus. Macrobius male voces *vovendos* et *censeo* invertit. Thesis paenultima sublata :

A|polli|ni vo|vendos| cense|o| ludos.

1. Mem. de la soc. de ling. 1 p. 44-45.

2. Vide, quae so, Ritschelius discipulique quam irreverenter lectionem codicū Plautinorum habeant in locis supra allatis.

— In decimo versu pro *facietis*, ut supra p. 206 dictum est, restituendum videtur *facitis* :

Hoc| si re]cte facit|is, gau]debi]tis| semper.

— Ex omnibus versibus, quos et Livius et Macrobius adhuc exhibent, difficillime sanari potest primus. Parum refert, utrum in principio *hostis* cum Livio an cum Macrobius *hostem* legas (hoc tamen quam illud malo, quia propter pluralem numerum in vicino *Romani* facile *hostem* in pluralem formam abire potuit); sed neque Livii *expellere* satis longum neque Macrobius *ex agro expellere* satis breve est ut inde legitimus versus constitui queat. *Ex agro additum esse*, prorsus incredibile est. Puto igitur tale quid ab auctore carminis esse cogitatum:

Ho]stem, Ro]mani], si ex agro] pelle]re] vultis¹.

Caesura ergo post arsin locata est, thesis quarta soluta, thesis paenultima sublata. — Duo versus restant, quintus scilicet et sextus, quos aut Macrobius aut Macrobius librarii praetermisserunt : ii igitur ex solo Livio constituendi. In utroque caesura post arsin habet locum, thesis paenultima sublata est; in altero *atque* propter arsin productum; in hoc sc̄ cum hiatu esse prolatum credi possit, sed praestat *sed* restituere; *uti* lege vocum iambicarum correptum (conferas seriorum temporum formas *utique*, *utnam*). Hoc in his versibus notatione dignius, quod in priore *cum ita pronuntiandum* videtur ut duas syllabas efficiat (satis dubitanter, fateor, illud ex salari carmine repetitum *cumc̄ scripsi*), in altero autem *suis* priorem syllabam producit.

Cu]m[e] popu]lus dede]rit ex] publi]eo] partem,
Pri]vatū uti] confe]rant pro] sed at]que] suis.

1. Corripi ergo ex lege vocum iambicarum (supra p. 32) videtur *agro*. Sine correptione etiam sic legi potest :

Ho]stem, Ro]mani, a]gro si ex]pelle]re] vultis.

Totum carmen perspicuitatis causa nunc repetam, in quo paenultima quaeque thesis supprimitur :

Hostem, Romani, si ex agro pellere· vultis,
 Vomicam quae gentium venit [ea]· longe,
 Apollini vovendos censeo· ludos :
 Quotannis comiter Apollini· fiant ;
 Cum[e] populus dederit ex publico· partem,
 Privati uti conferant pro sed atque· suis ;
 Iis ludis faciendis praecerit· praetor
 Qui jus populo plebeique [is] dabit· summum ;
 Decemviri graeco ritu hostiis· faciant.
 Hoc si recte facitis, gaudebitis· semper,
 Fietque res melior, nam is divus ex·stinguet
 Vestros qui campos pascunt placide per·dvelles¹.

T. Livius 37,27,7 ss. Vide infra, II, II, 5.

In libro tricesimo septimo fontes codex deperditus Moguntinus, codex Bambergensis, codicisque Bambergensis cognati codices complures deteriores; in libro quadragesimo ante caput 37 Moguntinus et deteriores, post caput 37 Moguntinus solus.

Codex Moguntinus post saeculum xvi non comparuit. Ejus varietatem scripturae enotaverunt primum Nic. Carbachius et Wolfg. Angustus in fine editionis T. Livii Moguntinae anni 1518 (eam scripturae adnotationem Kreyssigius repetendam curavit in editione libri Livii xxxm, Meissen 1839), deinde non pauca addens vel corrigens Sig. Gelenius in editione Basileensi anni 1535. Codicis Bambergensis lectiones Kreyssigius in eadem editione libri xxxiii affert. Lectores admonitos velim, me neque Carbachi i

1. Utrumque vaticinium tractavit O. Ribbeck, Neue Jahrbuecher fuer Philologie LXXVII (1858) p. 204 s., parum feliciter.

neque Gelenii neque Kreyssigii editiones hic secutum esse, verum, cum mihi Madvigii atque Ussingii editio librorum XXXVI-XL Hauniensis anni 1865 apparatum criticum satis amplum praebere videretur, in eorum philologorum fide acquievisse.

Hujus rei probe memineris, praecipuum illum decadis quartae codicem Moguntinum non ipsum nobis praesto esse, verum solummodo per doctos viros saeculi XVI aliquo modo esse notum. At quod Madvigius ostendit, in eo legendo Carbachius saepe peccavit, Carbachium Gelenius non satis accurate semper castigavit. Ubi igitur, ut in gravissimo loco 40,52, reliqui codices deficiunt, conjectando atque hariolando secundum artis philologicae leges plurimum tribui potest.

T. Livius 37,30 et 58. Vide p. 281 ad 40, 52.

T. Livius 40,34,4 ss. Vide infra § 4 p. 316 locum Scriptoris incerti ex Caesio Basso descriptum.

T. Livius 40,52,4 ss., anno ab urbe condita 575, ante Christum natum 179 : « Idem [M. Aemilius Lepidus censor] » dedicavit aedem Larium Permarinum in Campo. Voverat » eam annis undecim ante L. Aemilius Regillus navali » proelio adversus praefectos regis Antiochi. Supra valvas » templi TABULA cum titulo hoc fixa est : DVELLO MAGNO » REGIBUS DIRIMENDO CAPUT SUBIGENDIS PATRANDAE PACIS HAEC » PUGNA EXEUNTI L. AEMILIO M. AEMILII FILIO AUSPICIO IMPE » RIO FELICITATE DUCTUQUE EJUS INTER EPHESUM CAMUCHIUM » QUE INSPECTANTE COS IPSO ANTIOCHO EXERCITU OMNI EQUI » TATU ELEPHANTISQUE CLASSIS REGIS ANTIOCHI ANTEA SIC

» VICTA FUSA CONTUSA FUGATAQUE EST, IBIQUE EO DIE NAVES
 » LONGAE CUM OMNIBUS SOCIIS CAPTAE LXII. EA PUGNA PUGNATA
 » REX ANTIOCHUS REGNUMQUE EJUS REI ERGO AEDEM LARIBUS
 » PERMARINIS VOVIT. Eodem exemplo tabula in aede Jovis
 » in Capitolio supra valvas fixa est. » Scriptor incertus qui
 Caesum Bassum expressit (supra p. 2; cf. infra p. 309 ss.)
 « Apud nostros autem in tabulis antiquis, quas triumpha-
 » turi duces in Capitolio figebant victoriaeque suae titu-
 » lum saturniis versibus prosequabantur, talia repperi
 » exempla. Ex REGILLI TABULA : DVELLO MAGNO DIRI-
 » MENDO, REGIBUS SUBIGENDIS. » T. Livius 37,30,7: « qua-
 » draginta duabus navibus in ea pugna amissis, quarum
 » decem tres captae in potestatem hostium venerunt, cele-
 » rae incensae aut demersae. » Appianus, Syriaca 27 :
 « διεφθάρησαν Ἀντιόχου νῆες μιᾶς δέουσαι τριάκοντα, ὃν τρισχαίδενα αὐτοῖς
 » ἀνδράσιν ἐλήφθησαν. » T. Livius 37,58,3 : « ...auditis rebus
 » gestis ejus, quantis cum classibus hostium dimicasset,
 » quot inde naves demersisset aut cepisset, magno con-
 » sensu patrum triumphus navalis est decretus : triun-
 » phavit calendis Februariis. »

Prima verba, cum ex ipsa perturbatissima sententia, tum
 ex loco Scriptoris Incerti, omni modo perversa esse per-
 spicuum est. Itaque miror et Hermannum¹ et Ritschelium²
 fugisse, ea nullo jure illam sedem obtinere, quam in Livii
 codice habent. Cum his enim vocibus titulus exordium
 capiebat: *L. Aemili M. f. [pr.³]* (quae totius tituli inscriptio
 fuit, ut in aliis tabulis triumphalibus *Ti. Semproni Gracchi cos.*, *L. Mummi L. f. cos.*), *Ductu, auspicio, imperio, felicitate ejus* (qui primus versus, ut in Mummiana tabula *Ductu*
auspicio imperioque ejus Achaja capta, in Semproniana
[Ductu] imperio auspicioque legio exercitusque). Sed in
 inscriptione *Aemilii* inter *M.* et *f.* perspicuitatis causa addi-
 tum est; *Aemili* propter vicinum *exculti* (ergo postquam

1. Elementa doctrinae metricae p. 616.

2. Opuscula iv p. 201 (ex opusculo anno 1852 scripto).

3. Vel *cos.*: vide infra pp. 284 ss.).

omnis ordo verborum jam erat turbatus) in *Aemilio* mutatum, eademque causa *filio*, non *fili*, ex nota f. factum; in versu *ductu* omissum, et *ductuque* post *felicitate* injuria restitutum. Hujus igitur versus caesura post arsin; in paenultimo pede incertum utrum facta synaloepha thesis tollenda sit, an vel hiatu post thesin admisso vel prisca ablativi forma *felicitated* restituta pedem habeamus plenum:

Duetu,] auspicio], imperijo, fe|liei]tate] ejus.

In fine duos saturnios habemus integros: prioris anacrusin lege priscae pronuntiationis certo *ca*, alterius fortasse *ejus* efficiebat. In ipsis nihil corruptum, sed inter eos sententia manifesto hiat. In priore, quem totius carminis esse nonum videbimus, caesura post arsin :

Ea] pugna] pugna]ta, rex] Antio]ehus re]gnumque.

In altero, qui (ut in Gracchi tabula *Cujus rei ergo e. q. s.*) totius carminis fuit ultimus, aut *rei* priore syllaba producta est proferendum, constante anacrusi ex *ejus* voce, aut *ejus* accipi debet pro spondeo, quod si est pro *rei* scribendum est *re*, eaque forma cum synaloepha pronuntianda, ut nullam syllabam efficiat :

Ejus] rei ergo] aedem] Laribus] } Perma]rinis] vovit.
E]jus re ergo] aedem] Laribus] }

— In decimo versu verbum aliquod fuerit necesse est, quod ex noni versus nominativis *rex Antiochus regnumque* pependerit; sed nusquam reperitur, totusque ille versus sine dubio intercidit, cumque eo forsitan et alii. Etiam versus unus aut plures intercidere, in quibus sermo de triumpho fuit (triumphalis enim, teste Scriptore Incerto, haec tabula); quae triumphi commemoratione statim ante *Ejus rei ergo...* locum habuit, ut ex similibus Gracchi et Mummius titulis liquet (Gracchus: *Iterum triumphans in urbem Romam rediit*, *Cujus rei ergo...;* Mummius: *Romam redieit triumphans*,

Ob hasce res bene gestas...) Inter illas autem voces, quae quid passus rex Antiochus regnumque esset significabant, atque illas, quae erant de triumpho Regilli, duo versus sine dubio locati erant tales :

Dvelli[m]o ma[gno] diri[mendo], regilbus subi[gendis],
Ca[p]t[us] pa[tr]andae pacis[ ] haec pugna[ ] exequunti.

Qui postquam cum superioribus et inferioribus vocibus una praetermissi a quodam librario fuerunt, eos aliquis archetypo collato inter lineas vel in margine reposuit; dein, sive emendatio illa parum accurate facta fuerat sive eam alius quidam postea librarius indiligentius tractavit, inde initium habere carmen creditum est ipsaeque repositorum versuum voces inter se pessime sunt perversae.

Neque tantummodo in hoc peccatum est. Voces *cum omnibus sociis* ubi nunc leguntur sensu me quidem judice carent; eae post *ipso Antiocho, exercitu omni, equitatu elephantisque* reponendae sunt. *Ipso Antiocho* autem quomodo scribi potuit, ante quam *classis regis Antiochi* nominata esset? Ergo manifestum est *cl. r. Ant.* in tabula statim in initio versus secundi stetisse, ibi in Livii textu negligentia librarii intercidisse; postea, notis correctorum inter se confusis, *classis regis Antiochi* ibi esse repositum, ubi reponi debuerat *cum omnibus sociis*. Has quoque voces cum jam exsulare necesse fieret a loco suo, alienum et ipsae occupaverunt. Nam naves amisit Antiochus teste Livio XLII, quarum captas XIII (praeter has ergo incensas aut demersas XXVIII¹); unde apparet non solum in tabula, ut voluit Sigonius, restituendum pro LXII esse XLII (nam *duac quadraginta* in fine versus stare potest, et facillime Ix pro xl scriptum esse credas; contra neque ex xiii fieri potuit lxii, neque *tredecim* exitum saturnii efficeret), verum etiam ante vel post *captiae* intercidisse duas voces, quales forent *demersae, incensae*: quod perspexit Ritschelius. Pro his igitur vocibus, nisi fallor, *cum omnibus sociis* male est

1. Teste Appiano in sumمام XXVIII, quarum captas XIII.

repositum; ipsae perierunt, cumque iis versus superioris exitus. Septimum octavumque versum sic fere restitucas :

I]bique e]o di]e na]ves lon]gac] [numero
De]mersae, in]censae]], captac] duae qua]dra]ginta;

Quintum sic :

Equij]tatu cle]phan]tisque] cum omni]bus] sociis,
quem et aliter ferias licet :

Equij]tatu] elephan]tisque] cum omni]bus] sociis.
Equij]tatu ele]phantis]que cum] omni]bus] sociis.

Cum hoc optime congruit versus quartus, qui incorruptus esset, nisi post primam vocem ex alio loco irrepsisset syllaba *cos*¹. Nam quod Ritschelio placuit, *cos* ex *eopse* factum esse, *ipso* interpretandi *eopse* causa additum, credat Judeus Apella : contra quid levius quam in tam perturbato carmine ordinem vocum et metro et sententia postulante inutare? Thesis paenultima sublata; hiatus ibi in arsi, nisi *exercitudo* pronunties; caesura post arsin solutam sed favente synaloepha :

In]spectante] ipso An]tiocho, e]xerci]tu] omni.

— Illud autem *cos* quid fuerit quaerenti mihi quidem nihil aliud credibile videtur, quam eam consuetam fuisse verbi *consulnotam*, quae in inscriptione post *L. Aemili M. f.* steterit, sive reapse Regillus inter annos ante Christum natum 190 et 179 consulatum nactus fuerit, sive a Livio Li-viive auctore falso sit pro consule habitus. Valde enim mirum

1. Ne in hoc libri xl loco tot voces temere esse travectas rem incredibilem putes, vide queso quid in capitulis 47 & 2 legatur: « Mundam vi cepit » urbam primo aggressos nocte acceptis deinde ex improviso obsidibus » et castella oppugnare præsidioque imposito deinde agros urere », unde Madvigius hoc efficit: « Mundam urbem primum vi cepit, nocte ex improviso aggressus, acceptis deinde obsidibus præsidioque imposito castella » oppugnare, agros urere. »

esset, magistratus designationem, quae in inscriptione non stare non potuit, sine causa intercidisse, contra consulatus notam (unde nescio) in texum tituli et ipsam sine causa irrepsisse. Errare Livium potuisse, aut per se aut praeeunte auctore quem secutus est, quis negabit? porro ne certum quidem mihi videtur, Regillum consulem non fuisse: quem praeclara ad Myonnesum victoria tanto honori destinatum esse facile credas. Hic igitur si statim post triumphum navalem anni 189 mortuus est, qui sit ut de morte ejus Livius tacuerit? sin aliquot annos vixit, is ut ne candidatus quidem fuerit? Itaque libenter crediderim eum ita consulem fuisse, ut et jure nota *cos* nomini ipsius jungiposset, et tamen consulatus petitionisque memoria apud annualium scriptores evanesceret¹; id est paucis post initum magistratum diebus, nulla re acta quae mentione digna videretur, vita excess-

1. Petitionis oblitos eos esse, id inde fortasse expedes, quod alii Aemilii illis temporibus candidati fuerunt, ut anno 189 excunte M. Lepidus (T. Liv. 38,35,1), anno 187 ante diem xii kal. martias idem, qui tunc consul factus est (38,42,5), anno 185 excunte Lucius, vetus candidatus (39,32,6), anno 183 excunte L. Paulus (39,56,4). Quis ille anni 185 candidatus L. Aemilius fucrit (num noster Regillus?) incertum. Nam non videtur Paulus fuisse; quod cognomen Livius non omisisset; praeterea is scriptor (39,56,4) de repulsa Pauli vix tacuisset, ubi sic loquitur: « cum M. Aemilio » Lepido hic acdilis curulis fuerat, a quo consule quintus annus erat, cum » is ipse Lepidus post duas repulsas consul factus esset. » Parum autem fidei Valerio Maximo (7,5,3), qui Paulum « campum repulsis suis fatigasse » ait, praesertim cum res non reperiatur apud Plutarchum, Aein. Paul.1-5 (nec magis Maximi de re loquacitas), cumque Paulus paucis ante annis apud Lusitanos imperium habuerit proconsulis (Liv. 37,46,7; cf. 37,57,5) sive praetoris (Liv. 36,2,6 ss., Plut.) cum duodecim fascibus, ὡστε τὴν ἀρχῆς ἑπατίνην γενέσθαι τὸ δξιώμα (Plutarch. 1). In talibus facilis falli scriptores concedes, si animadverteris tertium triumphum injuria tribui Paulo non solum ut videtur a Vellejo (1,9,3) sed et a titulo arcus Fabiani anno 56 ante Christum natum inciso (Corp. inscr. Latin. i 607 et eleg. i: ibid. vi 1304 b). Inde errores saepe orti sunt, quod cognomina in monumentis publicis omittere vulgo solebant; sic in nostra tabula *Regillus* deest, in lamina aenea Pauli in Hispania reperta (C. inscr. lat. ii 5041) is *L. Aimitius L. f. inpeirator* vocatur; nihilque persuassimum est illum triumphum quem, si Vellejus audire vellenuſ, crederemus egisse *L. Aemilius* Paulum praetorem, nullum alium esse quam praetoris *L. Aemilius Regilli* triumphum navalem. — Hoc memorandum hic est, quod Livius 41,27,3 (vide Madvigii Emendationes Livianas ed. alt. p. 617) inter consules anni 174 M. Aemilius nominat, qui re vera anno 175 consul fuit. Ergo minime in eorum temporum historia condenda fidis Livius documentis utebatur.

sisse. Quod autem in tabula consulatus nentio fiat, non praeturae, id nullo modo mirandum, licet Regillus cum praetoris imperio classem romanam rexerit. Honoris enim causa, in talibus monumentis, summus magistratus nominari solet, ad quem ille vir, de quo agitur, in tota vita pervenerit. Sic in triumphali tabula Ti. Sempronius Gracchus *consul* vocatur, quamquam post consulatus demum tempus et praecipua proelia fecit et triumphavit¹; sic in titulis sub principibus incisis saepissime consulatus cum sacerdotiis extra temporum ordinem nominatur.

Glassis regis Antiochi supra diximus in initio versus secundi stetisse. Ea igitur tria verba, cumque iis ea quae sequuntur corrupta *antea sic*, post *felicitate ductuque ejus* atque ante *inter Ephesum* reponenda. Quo facto statim apparet, quid *antea sic* sibi velit. Cum enim (ut perspexit Sigonius) *inter Ephesum Samum Chiumque* sit legendum, veri simillimum est prius *ante Asiae litus vel oram* fuisse scriptum². Ultima vox excidit; etiam insequens versus nimis brevis, ibique illud, a quo apud posteros Regilli victoria appellata est, maxime necessarium *Myonnesus* deest. Ergo sic fere versus II. et III. constituerim :

Clas|sis re|gis An|tiochi|, ante Asi|ae| [litus],
In|ter [My]onne|sum], Ephe|sum, Sa|mum Chi|umque.

Jam de omnibus versibus praeter sextum egimus. Is in geminum iambum abire non potuit : ergo hic ut in primo delendum est *que*. *Contusa* propter arsin producitur. Aperte aulem, ut justus versus efficiatur, una vox participialis deest. Sic igitur in Parte hujus operis Priore restitui :

[Supe|rata]], victa], fusa], contu|sa, fu|gata est.

1. Eodem modo judicandum de Q. Lutatio Catulo, qui, ut cum Mommseno loquar (C. I. Latin. 1 592 p. 171 b) « cum consul opus inchoasset, deinde » curator restituendi Capitolii (ut recte appellatur a Varrone) in eo pergeret, » tamen consularem dignitatem in titulis operis adscivit. » Hoc sine causa, puto, ad quamdam legem de eo lata refert Mommsenus.

2. Laetus video, de *Asiae* cogitasse simul atque me Harant, *Emendationes et adnotaciones ad Titum Livium* (Parisiis 1880) p. 217.

Nunc tamen video, ne caesura Korschiana in hemistichio priore desit neve contra morem thesis pedis quarti producatur, sic potius scribendum esse :

Victa, fusa, contusa] ...., fugata est

Nunc totum carmen, olim inter obscurissima poesis saturniae monumenta habitum, jam, nisi fallor, aliqua luce illustratum, perspicuitatis causa repeto :

L. Acemili M. f. cos.

Ductu, auspicio, imperio, felicitate ejus
 Classis regis Antiochi, ante Asiae [litus],
 Inter [Myonnesum], Ephesum, Samum Chiumque,
 Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni,
 Equitatu elephantisque, cum omnibus sociis,
 Victa, fusa, contusa, ...fugata est ;
 Ibique eo die naves longae [numero]
 Demersae, incensae,] captae, duae quadraginta.
 Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque
 [Ejus.....]
 Dvello magno dirimendo, regibus subigendis,
 Caput patrandae pacis haec pugna exeunti ;
 [..... triumphans] :
 Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

Decadi quintae fons unicus codex Vindobonensis, quem saeculo esse scriptum periti dicunt sexto, alii etiam quinto. Lectiones petendae ex Madvigio, qui collationem accurale factam habuit.

T. Livius 41,28,8 ss., anno ab urbe condita 580, ante Christum natum 174 : « Eodem anno TABULA in aede Matris Matulae cum indice hoc posita est : Ti. SEMPRONI GRACCHI CONSULIS IMPERIO AUSPICIOQUE LEGIO EXERCITUSQUE POPULI ROMANI SARDINIAM SUBEGIT. IN EA PROVINCIA HOSTIUM CAESA

» AUT CAPTA SUPRA LXXX MILIA. REP. FELICISSIMUME GESTA
 » ADQUE LIBERATIS VECTIGALIBUS RESTITUTIS EXERCITUM SAL-
 » VOMQ. ATQ. INCOLUMEM PLENISSIMUM PRAEDA DOMUM REPOR-
 » TAVIT. ITERUM TRIUMPHANS IN URBEM ROMAM REDIT, CUJUS
 » REI ERGO HANC TABULAM DONUM JOVI DEDIT. Sardiniae
 » insulae forma erat †autque in ea simulacra pugnarum
 » picta. » Idem Livius 41,8,5 : «... legati Sardorum, qui
 » ad novos magistratus dilati erant.... » Idem Livius
 41,12,4 ss. anno 177 : « Et [ab] altero consule †iis Sem-
 » pronio in Sardiniam† prospere res gestia†. Exercitum
 » in agrum Sardorum Illiensium induxit. Balarorum
 » magna auxilia Illiensium† venerant. Cum utraque
 » gente signis conlatis conflixit. Fusi fugatique hostes
 » castrisque exuti; xii milia armatorum caesa. Postero die
 » arma lecta conici in acervum jussit consul sacramque id
 » Vulcano cremavit. Victorem exercitum in hiberna socia-
 » rum urbium reduxit. » Idem Livius 41,17,1 ss. anno 176 :
 « Et †C. Sempronius eodem tempore in Sardinia multis
 » secundis proeliis Sardos perdomuit; xv hostium sunt
 » caesa; omnes Sardorum populi, qui defecerant, in dicio-
 » nem redacti. stipendiarij[is] veteribus duplex vectigal im-
 » peratum [codex iumperatum] exactumque; ceteris [aut
 » plura verba exciderunt, aut legendum ceterij] frumen-
 » tum contulerunt. Pacata provincia opsidibusque ex †cota
 » insula ccxxx acceptis, legati Romam qui ea nuntiarent
 » missi †quoque ab senatu peterent, ut ob eas res ductu
 » auspicioque †C. Sempronius† prospere gestas diis in-
 » mortalibus honos haberetur, ipsique decedent[i] de pro-
 » vincia exercitum †secundae portare [id est, secum depor-
 » tare] liceret. »

Prima verba Ritschelius (*Opuscula* iv p. 200) rectissime inscriptionem tabulae fuisse monuit, ut tituli Mumiani *L. Mummi L. f. cos.* (sic in Regilli quoque tabula nos supra pp. 282 et 284 ss. ostendimus fuisse inscriptionem *L. Aemili M. f. cos.*) Erravit ut puto Ritschelius cum nominativum breviatum *Mummi(us)* agnosceret; nam nihil impedit quo-

minus genetivum admittamus, qui possessivus dicitur (scilicet haec sententia : « *haec tabula Mummi est* », vel « *Gracchi* », vel « *Aemili* »), contra breviari exitum *ius* nominativi in talibus monumentis aegre adducar ut credam, cum in senatus consulto de Bacchanalibus sola eorum viorum nomina syllabam *us* amiserint, qui scribendo arfuerint, *M. Claudi(us)* *M. f.*, *L. Valeri(us)* *P. f.*, *Q. Minuci(us)* *C. f.*, contra consules summa cum reverentia plenis nominibus sint designati, *Q. Marcius L. f.* et *S. Postumius L. f.*; cumque *i pro ius*, praeter in hoc praeclaro exemplo, fere non nisi in nummis, ollis aliisve minutis monumentis reperiatur¹. Haecigitur inscriptio: *Ti. Semproni Gracchi cos²*.

Duo primi versus sunt decurtati. In priore Ritschelius *ejus* restituit, ratus, ut opinor, eum genetivum librariis post *Ti. Semproni Gracchi consulis* supervacuum esse visum. Sed cum *imperio auspicioque* dici debuerat *ductu* (conferantur Livii verba 41, 17), quae vox neque in Regilli neque in Mummi tabula deest; per se enim ipse, non per legatos Sempronius rem gesserat (cf. Q. Curtius 6,3,2 : *alia ductu meo, alia imperio auspicioque*). *Ejus* autem Ritschelio concedo esse restituendum, sed in versu altero, ubi Ritschelii supplementum *insulam* omnino displicet. In secundo versu dubium utrum prioris hemistichii thesis paenultima tollatur an (quod tamen vix credo) *romani ejus* cum hiatu pronuntietur.

[Ductu], imperio] auspicioque] legio ex[erci]tusque
Populi ro[man]i [ejus]] Sardiniām sub[legit].

— Tertium versum Ritschelius pro incorrupto habuit : caesuram ille in media voce *hosti-um* locavit, quod ferri

1. V. exempla collecta ap. Neue, Formenlehre der latein. Sprache I p. 75 ed. alt.

2. Rectius dices, hanc a Livio tradi; num haec re vera fuerit, dubitare licet. Ipsa enim tabula, nisi fallor, carre cognomine illo *Gracchi* potuit; vix autem paterni praenominis designatione. Gracchi nostri filius minor in lege agraria (C. I. I. 1, 200, 6 et 22) et in deperdito triumvirum cippo (ibid. 1504) vocatur *C. Sempronius Ti. f.*, in aliis triumviratus monumentis (ibid. 552 ss.) *C. Sempronius Ti. f. Grac.*; anno demum ante Christum natum 82 vel 81 in titulo Varronis Luculli (ibid. 583) *C. Gracchus*

non potest. Evidem *caesa* fuisse ante *hostium* scriptum puto, esse postea propter insequens *aut capta* trajectum. Incertum utrum thesis paenultima tollenda sit, an propter arsin *hostium* cum hiatu producendum :

In ea pro[vinci]a	{	caesa]	hostium] aut] capta.
		caesa]	hosti]um aut] capta.

Praeterea in priore hemistichio, cum *ea* una syllaba proferri possit (supra p. 80) fortasse anacrusis ex sola voce in constat :

In] ea pro[vinci]a ..... .

— Quod sequitur *supra lxxx milia*, hoc hemistichium versiculi quarti prius efficit; alterum hemistichium deest. Itidem *Rep. felicissimum gesta*, id est *re* (vel fortasse vetere scribendi more *red*) *felicissime gesta* quinti versus hemistichium prius est; quae sequuntur aperte sunt truncata. *Liberatis* non dici de vectigalibus, verum de sociis, vidit Siginus; *sociarum* enim *urbium* mentio apud Livium 41,12. De obsidibus vix tacere carminis auctor potuit, quos Livius 41,17 acceptos dicit; sic in Scipionis Barbatii titulo (supra p. 229) *opsidesque abdoucit*. Etiam ex Livio vocem *pacata* arripiens (aliud aliud excogitet, si libuerit) quattuor versus sic fere constitui voluerim :

Supra] octo[ginta] milia], [opsi]desque ab[ducti].
 Red] felicissu]me gesta], [insu]la pa]cata,
 Soci]is popu]li ser]vatis]] adque] libe[ratis],
 [Stipe],] vecti]gali]bus, [tri]butis]] resti]tutis.

— In octavo quoque versu deest aliquid :

Ex]ercitum] [inte]grum], salu]omque atque] in]columem.

— Nonus versus incorruptus; hic thesis paenultima sublata; caesura post arsin, nisi etiam in hemistichio priore thesin

paenultimam tolli jubeas, in altero *domum* pro pyrrhichio haberi :

Pleñissi|mum prae|da do|mum re|por|tavit.
Pleñissi|mum| praeda| domum re|por|tavit.

— In decimo versu propter reliquas praeteriti formas propterque metrum (ad analogiam Mummiani hemistichii *Romam redieit triumphans*, nisi contra in tabula Mummiiana *redit* restitui debet, supra p. 236) corrigendum *redit* in *redit*. Caesura post arsin est, sublata praecedenti thesi:

Ite|rūm tri|um|phans in| urbem| Romam| red[i]it.

— In versu ultimo *donum* metri causa post *Jovi dedit* traciendum; aut igitur *Jovi* pro pyrrhichio habendum aut *rei* (ut fortasse in ultimo versu Regillanae tabulae) ita pronuntiandum, ut synaloepha facta nullam syllabam efficiat. Sane inter titulos quos Corporis inscr. Latin. volumen I continet (vide Huebneri indicem ibi p. 578) nullum invenio in quo vox *donum* post verbum dandi posita sit; contra 62b *donu dede*, 168 *donu dat*, 173 *dono dedrot*, 177 *dono dedro*, 182 *dono dedit*, 190 *donum dat*, 542 *donum...* dare, 1133 *don. ded.*, 1167 *don. dant*, 1175 *donu danunt*, 1345 *donum dat*. Eodem loco *donum* positum in titulis et apud scriptores quos De Vit in editione lexici Forcelliniani laudat. Sed propter id ipsum, quod in hac locutione *donum dare* certo quodam vocum ordine uti vulgo solebant, facile evenit ut ille ordo in Livii textu restitueretur; carminis autem nostri auctor jure poetico consuetum scribendi modum immutare potuerat. Quod sane et ille fecit, a quo titulus votivus T. Quintii dictatoris compositus est: hujus enim verba Festus ubi laudat, quamvis oratione obliqua utenti fas fuisse a genuina lectione longius recedere, tamen ordinem servavit *dedisse se Jovi donum* (supra p. 269).

E|jus rei| ergo hanc| tabulam| Jovi de|dit| donum.
E|jus re ergo| hanc tabulam Jo|vi de|dit| donum.

§ 3. — De fragmentis a Festo ex Verrio Flacco laudatis.

¶ M. Verrius Flaccus libertinus, nepotibus Augusti praceptor ab ipso electus, qui decessit Suetonio teste aetatis exactae sub Tiberio, scripsit in ultimis ut videtur vitae suae annis opus de verborum significatu; id opus hodie deperditum est.

Verrii libros Sex. Pompejus Festus multis post ejus mortem annis in brevius opus redigit. Hujus hominis aetas ignota; hoc scimus, ab eo laudari Martialem, qui anno post Christum natum 101 vel 102 decessit, ipsum laudatum esse a Porphyrione, quem in priore parte saeculi III vixisse vulgo credunt. Festi textum unus servavit codex nunc Neapolitanus Farnesianus saeculi XI, mutilus, nam e sedecim quos habuit olim quaterniones cum inventus est sub fine saeculi XV septem primi perierant, novem qui supererant ignis valde corruperat, horum tres sunt hodie amissi scripturaque non nisi per apographa saeculo XV confecta nota est.

Rursus Festum Paulus quidam nomine, qui se *pontificem* dicit, coartatum et mutilatum regi Carolo (scilicet, ut videtur, Carolo Magno) obtulit. Ita factum ut nos, in priore parte totius operis, pro viri doctissimi Augusto aequalis Verriicommentariis, ineptias habeamus miselluli carolinae aetatis clerici. Hujus epitomes codices deteriores multi, bonae notae tres tantummodo. Illos sprevimus; hi sunt Monacensis saeculo XI scriptus, Guelferbytanus vel Wolfsbuettelanus saeculi X, Tricassinus 2291 saeculi XI¹ nondum satis bene notus.

Festi verba petenda sunt ex Caroli Odofredi Mueller editione (Lipsiae 1839), collatis, quod ad ipsum codicem Farne-

1. Haec H. d'Arbois de Jubainville in epistula ad me scripta: « Le ms. 2291 de Troyes est suivant moi du XIe siècle et non du IXe. Par exemple, on n'y trouve pas un seul à ouvert cc, tous les a sont fermés. »

sianum attinet, quae Henricus Keil adnotavit in Museo Rhe-
nano anni 1848 (vol. vi p. 618 ss.); quod autem attinet ad
apographa, collata recensione quaternionis decimi sexti
data a Theodoro Mommsen (Abhandlungen der koenigliche-
chen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, 1864, philo-
log. und histor. Abhandl. p. 57-86). Paulinorum codicum
Monacensis et Guelferbytani scripturas accurate C. O. Mueller
restituit; Tricassini per H. d'Arbois de Jubainville et Roserot
certior factus lectiones subjunxi. Conferebat D'Arbois cum
editione Lindemann, Roserot cum Muellerana.

Fragmenta Pauli
ex parte priore, ubi ipse Festus desideratur.

Festi epitome p. 3 Mueller sub voce *axamenta*. Vide
infra, II, II, 4. — Eadem sub voce *adoriam*. Vide locum
Varronis, De lingua latina 7,26 (supra pp. 244 s.)

Festi epitome p. 41 Mueller: « Affatim dictum a copia
» satendi, sive abundanter. LIVIUS¹: AFFATIM EDI, BIBI, LUSI.
» Terentius *affatim* dixit pro eo quod est ad lassitudinem. »
Livius Andronicus significatur, qui Homeri Odysseam
saturniis vertit. Iis verbis interpretatus esse videtur locum
Homeri σ. 373 : Τὸν ἔφαγόν τ' ἐπιόδυ τε καὶ αἰδοῖοισιν ἔδωκε.
Nam Livius non αἰδοῖους verum αἰδοῖη intellexit; *lusi* vere-
cundiae est romanae.

Versus exitus; in initio illud τῶν barbare expressum fuit;
caesura post arsin; ibi hiatus; paenultima thesis sublata :

...|. ....|affa|tim e|di, bi|bi], lusi.

---

1. *Libbus* codex Tricassinus, teste Roserot.

Festi epitome p. 20 Mueller. Vide infra § 6 p. 343 locum Nonii p. 335 M.

Festi epitome p. 42 et p. 47 Mueller. Vide infra § 11 locum Isidori, Origines 19,22,20.

Festi epitome p. 67 Mueller : « DUSMO¹ IN LOCO apud LIVIUM significat dumosum² locum. Antiqui enim interscerebant s litteram et dicebant cosmittere pro committere et casmenae pro camenae. » Luctatius Placidus p. 32,1 Deuerling : « Dussum incultum, dumosum vel squalidum. » Ex Homero τ 439 ut videtur : Ἐνθα δέ οὐ πάχυνη πυκινῆ κατέκειτο μέγας οὖς.

Saturnii fortasse initium est :

Dusmo in lo cō.....	...
Dusmo in locō	.
Dusmo in loco [ibi].....	

Nam vox iambica *loco* et produci et corripi (supra p. 34) et synaloephā pati potest.

Festi epitome p. 68 Mueller. Vide infra p. 298 l. 7-8.

Festi epitome p. 70 Mueller. Vide infra § 8 locum pseudo-Servii ad Vergilii Aeneida 1,92.

Festi epitome p. 89 Mueller. Vide infra § 11 locum Isidori, De natura rerum 48.

Festi epitome p. 93 Mueller « *Flaminius camillus puer*

1. *Dusmoso vulgo* ; *dusmo* « boni libri, et deteriores quidam, velut is quo Barthius utitur, in Adversar. XL, 17 » Mueller. *Dusmo* etiam codex Tricassinus fol. 42 r°, teste H. d'Arbois de Jubainville.

2. *Dumosum* codex Tricassinus.

» dicebatur ingenuus patrimes et matrimes, qui flamini¹
 » diali ad sacrificia praeministrabat; antiqui enim ministros
 » *camillos* dicebant. Alii dicunt omnes pueros ab antiquis²
 » *camillos* appellatos, sicut habetur in ANTIQUO CAR-
 » MINE, quum pater filio de agricultura praeciperet :
 » HIBERNO PULVERE, VENO LUTO, GRANDIA FARRA, CAMILLE,
 » METES. » Servii interpolator Danielinus in Vergilii
 Georg. 1,101 : « Et est CARMEN RUSTICORUM ANTI-
 » QUUM : HIBERNO PULVERE, VENO LUTO, GRANDIA FARRA,
 » CAMILLE, METES. *Camillus* adulescens est. » Macrobius,
 Saturnalia 5,20, 17 s. ex codice Parisiensi 6371 folio 68
 verso a : « Addemus praeterea hoc jocunditatis gratia et ut
 » liqueat Virgilium vestrum undique veterum sibi orna-
 » menta traxisse, unde hoc dixerit : Hiberno] [a]jetissima pul-
 » vere farra. In LIBRO enim VETUSTISSIMORUM CAR-
 » MINUM, qui ante omnia quae a Latinis scripta sunt
 » compositus ferebatur, invenitur hoc RUSTICUM VETUS
 » CANTICUM : HIBERNO PULVERE, VENO LUTO, GRANDIA
 » FARRA, CAMILLE³, METES. »

Fragmentum si saturnium est, *pulvere* vel *potius pulüere* per arsin producitur, *luto* propter formam iambicam corripitur; *grandia* pro pede positum magnam movet suspicionem (supra pp. 57, 36, 151). Post versiculum integrum alterius initium habemus; in hoc *camille* anacrusin et trochaeum efficit, non *Camille me-* anacrusin et *dactylum* (supra pp. 55, 88); *metes* igitur ut *luto* corripitur :

Hi|berno| pulue|re, ver|no luto|, grandia| farra,
 Ca|mille|, metes..|. ....

Festi epitome p. 103 Mueller. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 245).

1. *Flammini* codex Tricassinus.

2. Codex Guelferbytanus *apud antiquos*. Ab antiquis Tricassinus fol. 59 r teste H. d'Arbois de Jubainville.

3. *Camille* cum e caudata codex.

Festi epitome p. 122 Mueller. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 245).

Festi epitome p. 123 Mueller. Vide locum Varronis, De lingua latina 6,21 (supra p. 241).

Festi epitome p. 131 Mueller. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 248).

Fragmenta Festi
ex apographis codicis Farnesiani.

Festus p. 141 Mueller. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 246).

Festus p. 145 Mueller : « *Moene* singulariter dixit
» ENNIUS : APUD EMPORIUM IN CAMPO HOSTIUM PRO
» MOENE. »

Animadvertisit O. Mueller versum saturnium esse jussitque pro *Ennius* reponi *Naevius*. Nisi malis hoc statuere, post *Ennius* excidisse hujus poetae versiculum atque *Naevii* nomen. Dubium est, utrum thesis paenultima prioris hemistichii demi debeat an post *emporium* ultima per arsin producta|hietur.

Apud emporijum in campo	} hostijum pro moene.
Apud emporium in campo	}

Nam minus bene legeres claudicante caesura Korschiana :

A pud em porium in campo	.....

Festus p. 146 Mueller. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 245).

Fragmenta Festi
ex ipso codice Farnesiano.

Festus p. 162 Mueller : « *Nequinont* pro nequeunt, ut
» *solinunt*, *fer[i]nunt* pro solent et † fereunt dicebant anti-
» qui. LIVIUS in ODISSIA : PARTIM ERRANT NEQUE NUNC
» GRAECIAM REDIRE. » Ex Homero, ut videtur, § 498 : Εἰς
δὲ ἔτι που ζωὸς κατερύκεται εὐρέῃ πόντῳ.

Ex lemmate apparet *nequinont* pro *neque nunc* scribendum
esse ; hujus vocis paenultima longa est, ut [apud Ennium
Prodinunt famuli in initio hexametri. *Partim* propter
arsin cum ihi producitur :

Par|tim er|rant, ne|quinont| Graeci|am red|ire.

[Festus p. 165 Mueller. Vide Indicem hujus voluminis sub
voce *pontifex*].

Festus p. 165 Mueller : « *Negumate* in carmine CN.
» MARCI vatis significat negare, cum ait : QUAMVIS MOVEN-
» TIUM DVONUM NEGUMATE. » Epitome : « NEGUMATE ne-
» gate¹. »

Dvonum est *bonum* : hanc vocem immutare ne velis.
Moventium contra aperte corruptum est. *Negumate* mira
forma vix a *negare* derivari potest ; videndum (nam quid
Verrius Flaccus senserit, parum resert) sitne distinctis
vocibus *ne gumate* scribendum vel simile quid. In hoc ob-
scurissimo *negumate* vel *gumate* littera u producenda est :

Quam|vis †mo|venti|um   dvo|num ne|gu|mate.

---

1. Ex codice Tricassino (fol. 27 v°) nihil adscripsit II. d'Arbois de Jubainville.

Festus p. 174 Mueller: « *Noegenum* quidam amiculi
 » genus praetextum purpura, quidam candidum ac per-
 » lucidum, quasi a *na[u]eo*¹, quod putamen quorundam
 » pomorum est tenuissimum non sine candore, ut LIVIUS
 » in ODISSIA: *SIMUL AC LACRIMAS DE ORE NOEGEO DETERSIT*,
 » id est candido.» Haec ex Homero 9 88 :Δάκρυ' δύμορξάμενος,
 κεφαλῆς δάπο φᾶρος ἔλεσκεν. Festi epitome p. 68 Mueller: « *Da-*
 » *crimas pro lacrimas* Livius saepe² posuit...»

Nemo jam Verrium de sensu vocis *noegeo* audit, ubi dicit « id est *candido* », nam aperte pro graeco φᾶρος posita est. Saturnius integer est; dubium utrum post *de* hiatus admitti debeat an synaloepha. Ex epitome videtur *dacrimas* scribendum esse:

Simul ac dacrimas de ore noego detersit.

Festi epitome p. 176 Mueller: « *Ningulus nullus*. MAR-
 » CIUS vates: NE NINGULUS MEDERI QUEAT³. » Festus p. 177:
 « *Ningulus nullus*, ut Ennius l. II: *Qui ferro minitere*
 » *atque in te [ningulus]....* MARCIUS vates: NE⁴ NINCUL-
 » LUS MEDERI QUEAT. »

Initium saturnii habemus; *queat*, sive id vocalis sive consonans sequebatur, pro una longa vel duabus brevibus accipi debet (supra p. 80). *Ninculus* per *c* litteram fortasse non error est librarii, verum veterem scribendi morem refert:

Ne ninculus mederi queat.....

Festus p. 181 Mueller: « *Ocrem antiqui*, ut Atejus Phi-

1. Codex *naco*.

2. Sepe codex Tricassinus fol. 43 r°, teste II. d'Arbois de Jubainville.

3. Ex codice Tricassino (fol. 100 r°) nihil adscripsit D'Arbois de Jubainville.

4. Codex *inte ninculus*.

» lologus in libro †Gloiematorum refert, montem confrat-
 » gosum vocabant, ut apud LIVIUM: *Sed qui sunt hi, qui*
 » *ascendunt altum ocrim?* et CELSOSQUE OCRIS ARVAQUE
 » PUTRIA ET MARE MAGNUM namque *Taenari celsos ocris et*
 » *Haut ut quem Chiro in Pelio docuit ocri.* » Livii locus
 alter ex Homero, ut videtur, ε 441 : "Εκτοσθεν μὲν γὰρ παγὸι
 ὅξεες, ἀμφὶ δὲ κῦμα Βέρυχεν ρόθιον, λισσὴ δ' ἀναδέδρομε πέτρη, Ἀγγιθαῦν
 δὲ θάλασσα.

Primum Livii Andronici fragmentum tertiumque et quartum scenicis versibus concepla: nam quartum senarius est iambicus, primum et tertium seniorum aliorumve iambicorum aut trochaicorum exitus sunt. Inter secundum et tertium aliquid excidit; secundum igitur mutili octonarii iambici initium esse potest, sive *ocris* (vide supra p. 32) sive *aruaque* (supra p. 82) legeris: *celsosque ocris arvaque* (vel *aruaque*) *putria et mare magnum [et strepitum fluctuum]*, — *celsosque ocris aruaque putria et mare magnum [et spumam salis]*. Libentius tamen, quia cum homericis verbis Liviana satis congruunt, agnoverim cum aliis versum ex Odyssea barbara, id est saturnium. *Putri* tribrachus est, non synaloepha facta trochaeus (supra p. 71). *Aruaque* quattuor syllabis lege :

Cel|sosque o|cris a|rúaque| putria| et mare| magnum.

Nam hoc minus probabile :

Cel|sosque ocris| arva|que (vel arúa|que) putria| et ma|re| magnum.

Fragmenta Festi

ex apographis codicis Farnesiani.

Festus p. 190 Mueller: « *Ommcentans*. LIVIUS in
 » ODYSSEA, quom ait : IN PYLUM ADVENIES AUT IBI OMMEN-
 » TANS, significat obmanens, sed ea significatione, qua saepe

» fieri dicitur, id enim est *mantare*. » Haec ex Homero β 317 : Ἡτὶ Πύλωνδ' ἐλθὼν, ἢ αὐτοῦ τῷδε ἐν δήμῳ.

Advenies aut a Livio pro *adveniens* scriptum est, ut vulgo scribebant *cesor* pro *censor*, *cos* pro *consul*, aut, quod multo veri similius videtur, medio demum aevo librarius quidam oblitus est super eum titulum ducere. Jam dudum in initio *aut* repositum est, quod graeco οὐδὲ respondeat; recte, nisi quod fortasse ipsum *aut* in illo *ait* agnoscet debet, *quom* perperam est additum. In utroque hemistichio hiatur, nisi thesis paenultima detrahitur :

Aut in Pyllum adveniens }	{ aut ibi om̄mentans.
Aut in Pylum adveniens }	{ aut ibi om̄mentans.

— Videndum, utrum glossa Luctatii Placidi p. 73 Deuerling, *om̄mentat expectat*, aliunde ducta sit, an hoc referenda. Hoc si malueris quam illud, scribes apud Festum ipsumque Livium *advenies* et *om̄mentas*, apud Placidum autem *om̄mentas* *expectans*.

[Festus p. 197 Mueller. Vide Indicem hujus voluminis sub vocibus *sed jam*.]

Festus p. 205 Mueller. Vide locum Varronis, *De lingua latina* 7, 26 (supra p. 245).

Festus p. 210 Mueller. Vide locum Varronis, *De lingua latina* 7, 26 (supra p. 247).

Fragmenta Pauli.

Festi epitome p. 211 Mueller. Vide locum Varronis, *De lingua latina* 7, 26 (supra p. 247).

Festi epitome p. 225 Mueller: « *Proicitum*, quum prima syllaba corripitur, significat petitum. LIVIUS: MATREM PROCITUM PLURIMI VENERUNT¹. » Ex Homero α 248: Τόστοι μητέρ' ἐμήν μνῶνται.

Meam excidit: parum probabiliter quidam ante matrem reponunt, cum graece sit μητέρ' ἐμήν. *Proicitum*, ergo *pro-
cītūm* voluit Verrius, nam si producatur *i de o nihil* constet; nisi tamen de veriloquio *procūs* cogitabat, non de versu saturnio dimetiendo. Saturnius hic est :

Ma[trem] [me] [am]] pro[ci]tūm]	}	pluri[mi] ve[n]erunt.
Ma[trem] [me] [am] pro[ci]tūm]		

Festi epitome p. 247 Mueller. Vide infra § 6 p. 350 locum Nonii p. 544.

Fragmenta Festi
ex ipso codice Farnesiano.

Festus p. 257 Mueller. « *Quianam* pro quare et cur possum e[s]t² apud antiquos, ut NAEVIUM in carmine PUNICI BELLI: SUMME DEUM REGNATOR *QUIANAM GENUS* isti, et in satyra³: *Quianam Saturnium populum pepulisti*, et Ennium in l. vii : *Quianam dictis nostris sertentia flexa est.* »

Vulgo *genuisti* legunt pro *genus isti*; sed versus claudicat nisi *me addis*. Nota thesin quarti pedis contra morem productam :

Sum[me de]um re[gnator], {	}	quianam] [me] genu[isti] ?
Sum[me de]um re[gnator], {		

---

1. *Venerentur* codex Tricassinus fol. 113 v° teste D'Arbois de Jubainville. In quo codice lemma *Proicitum testamentum* huic nostro praeponitur, non postponitur ut in reliquis codicibus.

2. Codex *et.*

3. Bis scriptae in codice voces *quianam genus isti et in satyra.*

Festus p. 262 Mueller. Vide infra, II, II, 6.

Festi epitome p. 271 Mueller: « *Rumitant* rumigerantur.
» NAEVIUS : SIMUL ALIUS ALIUNDE RUMITANT INTER SESE¹. »
Ipse Festus p. 270: « ...nt, ut NAE...ITANT INTER... »

Inter se metri causa scribendum est, nam *rūmitant* incredibile videtur. Hic est saturnius :

Simul alijs aliunde] rumijtant inter sc.

[Festus p. 285 Mueller. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *non.*]

[Festus p. 298 et epitome p. 299 Mueller. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *odi.*]

Festus p. 293 Mueller : « ... et meminit S[ublici pontis
» Naevius,] qui ait in BELLI [Punici libro...] QUAM LIQUI-
» DUM [...] AMNEM et ali tab [...]. » Unde nihil certi effici
potest. Nam quae inter uncos adscripta sunt conjectatio-
nibus debentur.

Festus p. 310 Mueller. Vide infra, II, II, 6.

Festus p. 317 Mueller : « *Stuprum* pro turpitudine anti-
» quos dixisse appetet in Nelei carmine : *Foede stupreque*
» *castigor cotidie*. Et in APPI SENTENTIS : *Qui ANIMI*
» *CONPOTEM ESSE NE QUID FRAUDIS STUPRIQUE FEROCIA PARIAT*².
» NAEVIUS: *SESEQUITI PERIRE MAVOLUNT IBIDEM QUAM CUM*
» *STUPRO REDIRE AD SUOS POPULARIS*. Item: *SIN ILLOS DESI-*
» *RANT FORTISSIMOS VIROS MAGNUM STUPRUM POPULO FIERI*

1. Haec non inveniuntur in codice Tricassino, ubi teste H. d'Arbois de Ju-
bainville omnia desunt inde a *Polimenta* (p. 235) usque ad *Soracina* (p. 296).

2. Codex *pareat* correctum in *pariat*.

» PERGENTIS. » Scriptor De dubiis nominibus in Henrici Keil Grammaticis Latinis t. v p. 591,12 ex codice Monacensi 14252 et Vindobonensi 89, utroque saeculo ix scripto: « *Stuprum generis neutri, ut NIVEUS: MAGNUM¹* » STUPRUM FIERI PER GENTES. »

Inter *sententias*, id est *sententiis*, et *qui* exciderit aliquid oportet; servata autem Appii verba exitum saturnii versus et saturnium integrum efficiunt. Quae interierint omnino nescire nos fatemur, tamen, ut sententia intellegi possit, ita fere hic locus restituatur licebit :

[*Opus*] est *magistro*, *doceat*] qui animi] compotem] esse,
Ne] quid *fraudis stu*priquel] ferocija] pariat.

Etiam sic, fortasse melius, priorem versum compleveris ; nam plerumque quartus trochaeus purus est :

[*Magister, doceat*] qui] animi] compo[tem] esse.

Naevii, saturnii integri sunt quattuor. In primo *ibidem* potius produc quam corripe, itidem in quarto *fieri*. In tertio *viros* spondeus est, ut alibi *viri* (supra p. 85), frustraque olim *virorum* emendatum fuerat.

Se] seque i]i per]ire] { mavo]lunt i]ibidem,
Quam] cum stu]pro red]ire] { mavo]lunt] ibidem,
ad su]os popu]laris.

Sin] illo]s dese]rant for]tissi]mos] viros,
Ma]gnum stu]prum] populo] { sie]ri per] gentis.
fieri] per] gentis.

Festi epitome p. 320 Mueller : « *Sagmina* dicebant
» herbas verbenas, quia ex loco *sancto* arcebantur legatis
» proficiscentibus ad foedus faciendum bellumque indicen-

1. Codex Monacensis *magn'*.

» dum; vel a *sanciendo*¹, id est confirmando. NAEVIUS²:
 » SCAPOS³ ATQUE VERBENAS SAGMINA SUMPSERUNT . » Ipse
 Festus p. 321 : « *Sagmina* vocantur verbenae, id est her-
 » bae purae, quia ex loco *sancto* arcebantur a consule
 » praetoreve legatis proficiscentibus ad foedus faciendum
 » bellumque indicendum, vel a *sanciendo*, id est confir-
 » mando. NAEVIUS : *Jus sacratum Jovis jurandum*
 » *sagmine*. »

Inter *Naevius* et *jus* in codice Festi excidit *Naevii* ver-
 sus a Paulo servatus cum alterius versus initio⁴ et signifi-
 catione scriptoris. Optimus versus est :

Se alpos atque verbenas sagmina sumpserunt.

Festi epitome p. 323 Mueller : « *Sardare* intelligere⁵. »
 NAEVIUS⁶ : QUOD BRUTI NEC SATIS SARDARE QUEUNT. »
 Ipse Festus p. 322 : « ... intellegere ... VIUS BELLi
 » PU..... BRUTI NEC SATIS... » Varro, De lingua lat-
 ina 7,107 ss. Mueller : « Multa apud poetas reliqua esse
 » verba quorum origines possint dici non dubito. Ut apud
 NAEVIUM : In Hesiona : *Enimvero gladii lingula*, a
 » *lingua*. In Clastidio : *Vitulantes*, a *vitula*. In Dolo :
 » *Caperata fronte*, a *caprae* fronte. In Demetrio : *Persi-*
 » *bus*, *aperite*; itaque sub hoc glossema *callide* subscri-
 » bunt. In Lampadione : *Protinam*, a *protinus*, continuata
 » tem significans. In Nagidone : †*Caudacus*, suavis, tam

1. *Saciendo* codex Tricassinus fol. 123 v° teste II. d'Arbois de Jubainville.

2. *Nevius* cod. Tricassinus.

3. Codex Guelferbytanus *scabos*, Monacensis *scapas*, Tricassinus *scapos*.

4. Nullo enim jure O. Mueller, quem probare Ribbeckius non debuerat, ex his vocibus senarium integrum *Jovis sacratum jus jurandum sagmine* confecit. Exitum habemus aut senarii, qualis foret [Et] *jus sacratum Jovi' jurandum sagmine*, aut septenarii, ut [Tu violares] *jus sacratum e. q. s.*, aut etiam octonarii.

5. *Intelligere* cod. Tricass. fol. 123 v°, teste D'Arbois de Jubainville.

6. *Nevius* codex Tricassinus.

» etsi a magistris accepimus : mansuetum. In Romulo :
 » *Sponsus*, contra sponsum rogatus. In Stigmatia : *Prae-*
 » *bia*, a *praebendo* ut sit tutus, quod sit remedia in collo
 » pueris. In Technico : †*Conficiant*, a *conficto* convenire
 » dictum. In Tarentilla : †*Pacuvii dum*, ab luce illustre.
 » In Tunicularia : *Exbolas quassant*, aulas quae eiciuntur,
 » a graeco verbo †*exbole* dictum. In BELLO PUNICO :
 » NEC SATIS SARRARE, ab *scrare* dictum, id est aperire ;
 » hinc etiam *serae*, qua remota fores panduntur. » .

Belli Poenici fragmentum partem tantummodo saturnii efficit ; *queunt* pro pyrrhichio aut potius pro longa est :

Quod| bruti|, nec sa|tis sar|dare| queunt..|...

Festi epitome p. 323 et p. 325 Mueller. Vide locum Varonis, De lingua latina 7,26 (supra p. 247).

Festus p. 326 M. Vide locum T. Livii 25,12 (supra p. 272).

Festus p. 329 Mueller. Vide infra pp. 406 et 407.

Festus p. 333 Mueller : « *Spicum* masculine antiqui dicebant, ut *hunc stirpem* et *hanc amnem*. VERSUS est
 » ANTIQUUS : QUASI MESSOR PER MESSIM UNUMQUEMQUE
 » SPICUM COLLEGIT. »

Inter saturniorum exempla recepi hoc fragmentum, hac sola causa, quia neque trimetrum neque tetrametrum justum efficere potest ; sed illud non sine dubitatione. Si vere ad rem nostram pertinet, sic est feriendum :

Quasi| messor| per| messim| }   unum|quemque| spicum
 Quasi| mes|sor per| messim| }
 Col|legit|.....

Quasi melius pro iambo habebis quam pro pyrrhichio, quia sic in hemistichio priore caesura Korschiana non deficet.

Festus p. 333 Mueller. Vide infra p. 431.

[Festus p. 351. V. Indicem hujus volum. s. vv. *bene sponsis.*]

Festus p. 352 Mueller : « *Topper* significare ait Artorius
 » cito, fortasse, celeriter, temere. Cito, sic in Nelei car-
 » mine : *Topper fortunae commutantur hominibus*. Citius,
 » sic C[n.¹] NAEVI CAPESET FLAMMAM VOLCANI. Cito, sic
 » in eodem : *NAMQUE NULLUM PEJUS MACERAT HUMANUM*
 » *QUAMDE MARE SAEVUM*. VIRET CUI SUNT MAGNAE TOPPER CON-
 » FRINGENT IMPORTUNAE UNDE. Fortasse, sic Coelius l. vii :
 » *Ita uti, si² se quisque vobis studeat aemulari in statu*
 » *fortunae reip., eadem re gesta, topper nihil minore*
 » *negotio acto, gratia minor esset*. Fortasse, sic Accius
 » in Io : *Topper, ut fit, patris [...] tem eicit ira*. Sin-
 » nius³ vero sic : *Topper fortasse valet in Enni et Pacuvii*
 » *scriptis; apud Ennium est : Topper quam nemo melius*
 » *scit; Pacuvius : Topper tecum sit po...stas, faxsit si*
 » *mecum velit; at (codex ad) in antiquissimis scriptis celeri-*
 » *ter ac mature; in ODYSSIA vetere : TOPPER FACIT HOMINES*
 » *UTRIUS FUERINT. TOPPER CITI AD AEDIS VENIMUS CIRCAE,*
 » *SIMUL DVONA EORUM PORTANT AD NAVIS, MILLIA ALIA IN ISDEM*
 » *INSERINUNTUR.* » Piores Livii Andronici (nam ejus certo,
 non Naevii poetae illa fuerunt, *Namque.... undae*) loci ex
 Homero ¶ 138 : Οὗ γὰρ ἔγωγέ τι φῆμι κακώτερον ἀλλοθαλάσσης "Ανδρα
 γε συγγεῦσαι, εἰ καὶ μάλα καρπεός εἴη ετ × 395 : "Ανδρες δ' ἄψ ἐγένοντο.
 Tertius locus, *Topper citi ad aedis venimus Circae*, ex ho-
 merico versu translatus non est; verum eas voces, puto,
 perspicuitatis causa ex sese addidit Livius. Etenim hiat
 quodammodo sensus in graeca Odyssea inter hos versus
(× 445) « Ημῖν δ' ἡγεμόνευ' οὐρὰ πρὸς δώματα Κίρκης. » Ως φάμενοι
παρὰ νηὸς ἀνήριον ἡδὲ θαλάσσης, Οὐδὲ μὲν Εύρυλογος κοίλῃ παρὰ νηὶ λέλειπτο,

1. Codex *C. Naevi capasset.*

2. Codex *se, Meltzer si.*

3. Cod. *tē eicit iras. Ennius.* Emendationem novam [.. *tris]tem* tentavimus.

'Αλλ' ἔπειτα', ἔδδεισεν γὰρ ἐμήν τοις ἔχπαγλον ἐνιπήν, atque hos : Τόρρα δὲ τοὺς ἄλλους ἑτάρους ἐν ὁώμασι Κίρκη Ἐνέυκεώς λοῦστέν τε καὶ ἔγεισεν λίν' ἔλαϊω. At quae sequuntur frustra multi in Odyssea quaesiverunt, contraque jus ac fas omnibus modis tentaverunt, quo ab homericis minus discrepantia facerent. Nam mihi quidem minime dubium est, quin post *Circae* exciderit nomen Naevii poetæ versusque unus (vel etiam plures) ejusdem scriptoris, in quo rursus vox *topper* posita fuerit quemque alii versus secuti fuerint *Simul d'vona eorum... inserinuntur*. Haec autem ex eodem loco deprompta fuisse oportet, ubi de Anchisa et Aenea fugientibus sic loquebatur Naevius poeta (vide infra p. 360 locum Servii ad Aen. 2,797) :

Eorum seetam sequuntur multi mortales.

Multi alii e Troja strenui viri.

Ubi foras cum auro illiūnē exibant.

Contrariis erroribus evenit, ut prius Naevio poetæ Liviana, hic Naeviana Livio tribuerentur.

In primo fragmento, quod Naevii poetæ est, vox *topper* excidit. Excidisse etiam suspicor propter proximum *Naevi(us)* adjективum *sævi*, itaque locum sic refingo : « *Citius : sic Cn]. Naevius : Topper s|ævi capesset flamمام Volcani* ». Versum ergo habemus integrum :

[Top]per s]æ[vi ca]pesse[!] flamمام Vol[cani].

In altero fragmento, Liviano scilicet, non Naeviano, veteres emendationes comprobo *nihilum* pro *nullum*, *hominem* pro *humanum*; pro *viret* non lego ut vulgo faciunt *vires*, verum *vires et* (ut neque *καρτερός* neque *εἰ καὶ* in barbaro loco deficiat). Denique omissum restituo *virum*, quod sine dubio pro graeco *ἄνθρω* positum fuit :

Nam[que ni]hilum[pejus] } mace[rat ho]monem
Nam[que nihi]lum[pejus] }

Quam[de mare] saevum[; vires] et cui[sunt] magnae,

[Top]per vi[um] confringent[in]por[tunae] undae.

Minus enim bene versus alter sic feriretur :

Quam|de ma|re sae|vum, vi|res ei| cui sunt| magna.

In tertio fragmento recte Duentzer (*De versu, quem vocant, saturnio p. 45*) *ut prius pro utrius*, Buecheler autem (*Neue Jahrbücher fuer Philologie lxxxvii p. 332*) *fuerunt pro fuerint* restituit. Pro *homines* forsitan legendum *homones*.

Top per fa cit homines	ut pri us fu erunt.
Top per fa cit ho mones	ut pri us fu erunt.

Quartum fragmentum integrum est :

Top|per ei|ti ad| aedis| veni|mus| Circae.

In quinto fragmento nihil mutandum est, nisi quod pro *millia* scribi debet *multa* (sic supra p. 273 in vaticinio *millaque multa* legimus pro *multaque millia*). Ex hoc loco discimus *i* in *inserinuntur* (ab *inserere*) non minus produci quam in *nequinont* et *prodinunt* (*a nequīre, prodīre*) :

Sijmul dvo na e orum portant ad navis,
Mul ta ali a in isdem inse ri nuntur.

Fragmentsa Festi
ex apographis codicis Farnesiani
secundum Theodori Mommsen recensionem.

Festus p. 363. V. locum T. Livii 6,29,5 ss. (supra p. 268).

Festus p. 375 Mueller in recensione Mommseni p. 81 sic :
 « *Vacerram* .... et¹ alii complures vocari ajunt stipitem
 » ..... ices solent² religare. Atejus vero Philolo.....

1. *Vacerram* et codex Vaticanus 1549 saec. xv et cod. Vatic. 2731 saec. xv,
vacerram et *Aelius* et editio Pii (Mediolani, 1510), *vacerram* *Aelius* et
 ed. Ursini (Romae 1581), *vacerram* *Verrius* et ed. Augustini (Venetiis 1559).

2. ..... ices solent adnotatio in libro nunc Monacensi Victor. 86
 scripta a Victorio, qui in manibus apographum ipsius codicis a Politiano
 confectum habebat; *ad quem equos solent codd.* Valic. et ed. Ursini; *ad quem*
equos solebant ed. Augustini; *ad quem equi solebant religari ed. Pii.*

» cum ad male dicendum¹ magnae acerbitat . . . . . vecors²
 » et vesanus teste LIVIO qui dicit . . . . . CORDE³ ET MALEFICA⁴
 » VECORDIA. » Epitome : « Vacerra dicunt stipitem ad quem
 » equos soleant religare. Alii dicunt maledictum hoc nomine
 » significari magnae acerbitatis, ut sit vecors et vesanus. »
 Ut videtur ex Homero β 248 : οὗτος ἐστίπει κύνων ὀλοφύρειν εἰδὼς.

Ex lemma restitue *vacerra*. Exitus est saturnii :

..... ve|corde et] malefi|ea va|cerra.

¶ 1. — De fragmentis a diversis ex Caesio Basso laudatis.

Nimii hic laboris esset opus, inquirere quo modo quosque per grammaticos Caesii Bassi verba ad illos homines pervenerint, qui temporibus christianis sine judicio plerumque et sine vera scientia enchiridia satis parvi pretii in usum scholarum confecerunt. Neque tamen hoc contenti esse possumus, ut singulorum scriptorum locos afferamus seorsim discriptos ; quod quia nonnulli doctorum fecerunt, locos illos recte judicare nequiverunt, et in magnos errores saepe sunt delapsi. Itaque particulas a nobis ex diversis scriptoribus deceptas, ab illis autem exscriptas ex uno unius auctoris libro, tali ratione hic edere decrevimus, ut et facilius in futurum et tutius esset legentibus judicium.

1. *Philolo....cum ad male dicendum* adnot. Victorii, *philologus male dictum ad male dicendum* codd. Vatic., *philologus male dictum hoc nomine significari* ed. August., *philologus hoc nomine significari male dictum* ed. Urs.

2. *Acerbitat....vecors* adnot. Victorii, *acerbitatis ut est vecors* codices Vaticani, *acerbitatis ut sit vecors* edd. Augustini et Ursini.

3. *Dicit...corde* adnot. Victorii, *dicit recorde* ed. Ursini, *dicit recorde* ed. Augustini et codd. Vaticani.

4. *Malefici* adnot. Victorii.

5. Scaliger tamen (*Castigationes in Festum* p. ccxiii) et fortasse melius ex Homero β 243 dicit, Μέντος ἀταρτηρὲ, φρένας ἡγεῖ. Sed vocandi casu legit *vecors* et *malefice*.

SCRIPTOR INCERTUS
in Henrici Keillii
Grammaticis latinis
t. vi p. 265 s. (cf. vii p. 670.)

Ex fonte unico¹,
codice Neapolitano IV A 41.
Is descriptus ante annum 1504
ex codice Bobiensi post ann. 1493 deperdito,
ex quo etiam editio Terentiani.

MARIUS VICTORINUS
in Henrici Keillii
Grammaticis latinis
t. vi p. 138 ss.

Ex fontibus qui sunt:
Codex Palatinus 1753 saeculi IX,
Codex Parisiensis 7539 s. ix f. 60 v° s.
a me collatus.

.....
Ut et apud †Arbitrium
invenerimus,
cujus
exemplum :

Memphitides puellae²,
Sacris deum paratae³,
item:

Tinctus colore noctis,

Aegyptias choreas.

DE SATURNIO VERSU.

De saturnio versu
dicendum est,
quem nostri existimaverunt
proprium esse Italicae regionis.

Et quando^s sub occasione versus hujus
et tempestiva †esse⁶ nobis alia suggestit
species, consentaneum reor
hoc loco dicere
de natura et origine hujus versus,
cui prisca apud Latinum aetas
tamquam italo et indigen[ae]⁷
saturnio sive faunio nomen dedit.

[Conferantur supra pp. 247 et 256 et infra p. 397 loci ex Festo, Varro, pseudo-Victore, pseudo-Acrone.]

Sed falluntur : a Graecis enim
varie et †moltis modis tractatus est, non
solum a comicis, sed etiam a tragicis.
Nostri autem antiqui,
ut vere dicam quod appareat,

Sed falluntur : a Graecis⁸ enim
varie et multiformiter inductus est, nec⁹
tantum a comicis, sed etiam a tragicis.
Nostri autem antiqui

1. Vide libellum cui titulus: *Index scholarum... per aestatem anni 1880...* *In sunt* Henrici Keillii et Gustavi Juergensii *observationes in Cæsium Bassum et Atilium Fortunatianum*. Halae, x pp. 4°.

2. *Puelle* codex Parisiensis.

3. *Parate* codex Parisiensis.

4. Exstat haec inscriptio in codice Parisiensi.

5. Quoniam Keil, qn cum lineola codex Parisiensis.

6. Uterque codex ee cum lineola, etiam editio Camerarii.

7. *Indegene* uterque codex.

8. *Grecis* codex Parisiensis.

9. *Non tautum amicis*, expunctis on, supra scriptis ec et postea co, codex Paris.

TERENTIANUS MAURUS
DE METRIS V. 2489 SS.
in Keilii Grammaticis
t. vi p. 399 s.
Ex fonte unico,
editione principe
(Mediolani 1497).
Ea ex codice Bobiensi
ex quo et Scriptor Incertus.

ATHILIUS
FORTUNATIANUS
apud Keilium
t. vi p. 293 s.
(cf. vii p. 672 s.)
EX eodem
fonte atque
Scriptor
Incertus.

At Arbitr̄ disertus
Libris suis frequentat.
Agnoscere haec potestis,
Cantare quae solemus :
Memphitides puellae,
Sacrī deum paratae,

Tinctus colore noctis,
Manu puer loquaci.

DE SATURNIO.

Aptum videtur esse
Nunc hoc loco monere
Quae sit figura versus
Quem creditit vetustas
Tamquam Italīs repertum,
Saturnium voeandum.

Sed est origo Graeca
Illiue metron istud
Certo modo dederunt.

Nostrique mox poetae,

Saturnio metro
primum
in Italia usi.
Dictum autem
a Saturnia,
urbe vetustissima Italiae.

Et² hic versus
obscurus qui-
busdam videtur,

Athilius p. 283 Keil :
Saturnios quod
eo¹ tempore primum
in Italia usurpati
sunt, quo
Saturnia
urbs erat.

1. *Eo* codicis librarius, corrector *eodem*.
2. *Et a* correctore additum.

usi sunt eo non observata lege
nec uno genere custodita[†],
[†]inter se consonant² versus, [†]
sed praeter[quam³] quod durissimos
fecerunt, etiam alios
breviores, alios longiores inseruerunt,

[*Breviores : qui thesibus hemistichiorum pacuultimis carebant. Longiores : in quibus
Caesium vis brevium breviantium latuit.*]

MARIUS VICTORINUS.

usi sunt [†]ea non observata lege
nec uno genere custodito,
sed practerquam⁴ quod durissimos
fecerunt, etiam alios
longos, alios breviores inseruerunt.

MALLIUS THEODORUS
apud Keiliū l. vi p. 594.

Ex fontibus qui sunt :
Codex Parisiensis Bibl. Publ. latin. 7530 saeculi viii, a me collatus,
folio 442 verso,
Codex Guelferbytanus Weis-
senburgensis 86 s. ix.

SERVIUS DE CENTUM METRIS
apud Keiliū l. iv p. 466.

Ex fontibus qui sunt :
7530 saeculi viii, a me collatus,
folio 34 recto,
Cod. Neap. Borbon. IV A 8 s. viii-viii.
Editiones veteres.

Melnum iambicum
saturnium habet
iambicum tetrametrum
colobon⁵
[*Mallio metra sunt
ubique pedes singuli.*]

et tres trocheos⁶.
Hujus exemplum :

Saturnium constat
dimetro iambico
catalecticō

et⁷ ithyphallico⁸
ut est hoc :

Merule quodos vetus te-
ma nedul cecan tat¹⁴

Isis pererrat⁹ urbem¹⁰
crinibus profusis.

[*Similia
Victorinus
infra p. 318.*]

[*Aperte ficticius Mallii versus : similes ride p. 593,20 et 23, 594,3. Voces sic refine : Merulae
quod os vetustae mane dulce cantat.— Servius in illo opusculo cum versiculis laudare soleat partim
a se confessos, partim desumptos ex aliis scriptoribus sed a se mutatos, ut p. 462,23 Tuba terribili
procui aero sonat clipeum quate miles ex Verg. Aen. 9,503, p. 463,25 Maecenas atavis Lydia quos
fert genite ex Hor. carm. I,1,1, suspicari possit hunc saturnium Isis... esse depromptum ex eodem
carmine, unde acturi mox de saturnio Victorinus et Terentianus laudabant Memphitides puellae et Ae-
gyptias chorreas : ibi nempe fuisse aporteret aliquid tale : Dum crinibus profusis Isis pererrat urbem.*

1. Ne codex Parisiensis.

2. Consentiant ex correctione.

3. Praeter quod omisso quam codex.

4. Propter quam codex Parisiensis.

5. Colophon codices.

6. Trocheos codex Parisiensis.

7. Et om. codex Parisiensis.

8. Astimfallico codex Parisiensis (as igitur pro et i).

9. Perperat codex Parisiensis.

10. Orbem Keiliū atque, ut videtur, codex Neapolitanus.

11. Sic in cod. Paris. distincti iambi, non voces ; ibidem merule, vetuste, non -ae.

Rudem sonum seuti,
Ut quinque res ferebat,
Sic disparis figurae
Versus vagos locabant.

quia passim
et sine cura
eo homines
utebantur.

MARIUS PLOTIUS SACERDOS
in Keili Grammaticis t. vi p. 531.

Ex fontibus qui sunt:
Codex Valentianus (Valencienues) x. 5.1 s. ix,
Codex Leidensis Vossianus 79.8 s. x,
Cod. Paris. 43953 s. x f. 153 v° a me collatus,
Codex Cusanus (Cues apud Treviros) C. 14,
excerptorum, s. xi.

IPSE SACERDOS. INTERPOLATOR.

Post rectius probatum est
[*Errore, puto, credidit
Terentianus saturnii
formam expolitam esse,
qua de receteri grammatici qui Caesium Bassum
exscripterunt lacent.*]

Ut tale colon esset

<i>[Similia Atilius infra p. 519.]</i> Junctum tribus trochaicis,	Ex hoc metro, tro- chaico scilicet et iam- bico, constat metrum saturnium, quod mix- tum est¹. Ideo nec inter species iambicas posui nec inter trochaicas². Constat autem ex iambico³ dimetro catalecticō hipponactio⁵ amphiloco⁷ et tribus trochaicis[†],	DE METRO SATURNIO¹. Saturnium composi- tum vel mixtum ex iambico metro et trochaico, iambico dimetro amphicolo hipponactio⁶ catalecticō et trochaico dime- tro brachycatalecticō [†]ithipallico⁹, hoc est tribus trochaeis.

[*Prope eadem
infra p. 519
repetuntur.*]

1. Deest inscriptio in codice Parisiensi.
2. *Est* om. codex Valentianus, cod. Vossianus; in margine add. codex Parisiensis.
3. *Iambicas p. nec inter om., iambico posui nec inter* in marg. add. corr. cod. Voss.
4. *Iambo* codex Valentianus.
5. *Hyponactio* codex Parisiensis.
6. *Ypponactio* codex Parisiensis.
7. *Amphiloco* (*loco in litura*) codex Valentianus.
8. *Ythipallico* codex Parisiensis.
9. *Ithipallico* codex Vossianus, *stipalllico* cod. Valentianus, *stipalllico* corr. *ytipal-*
lico cod. Parisiensis.

ut vix invenerim apud Nœvium
quos pro exemplo ponarem. Apud
Euripidem et †Calimachum
et quosdam antiquae comediae scriptores
tale inveni genus :

Turdis edacibus doles
comparas, amice.

Quorum est hic :

Turdis edacibus doles
comparas, amice.

Apud Archilochum tale :

Quem non rationis egentem
vicit Archimedes.

Et tertium genus :

Consulto producit eum
quo sit impudentior.

[*Aperte ficticii sunt tres illi versus, et de
saturniis graecis merae Caesii nvgae.*]

Apud nostros autem in tabulis antiquis
quas triumphaturi duces in
Capitolio figebant victoriaeque suae titulum
saturniis versibus
prosequebantur, talia repperi exempla :

ex REGILLI TABULA : [De hac tabula
vide supra pp.
l'vello magno dirimendo, 280 ss. locum
regibus subigendis. T. Livii 40,52]

DIOMEDES in Keili Grammaticis t. i p. 512.

Ex fontibus qui sunt :

Codd. Parisienses s. ix a me collati 7494 f. 415 v° et 7493 f. 102 v°, —
Codex Monacensis saec. ix, — Editiones.

Saturnium in honorem dei NAEVIUS invenit²,

[Nævius invenit falsum: ante Nævium saturnios con-
scriptis Liviis, ante Liviū qui vetustissima elogia Scipio-
num composuerunt, ante hos Appius in Sententiis. Mirum
est, quod Diomedes in errorem induxit Bentleium³.]

addita una syllaba ad iambicum versum, sic :

Summas opes qui regum
regias refregit.

Huic si demas ultimam syllabam, erit iambicus...

[cf. infra p. 320 pseudo-Asconius: « senar. hypercatal. »]

1. Et quosdam antiquae comediae scriptores omittit (congruens in hoc cum Sacerdote, quod casu evenit) editio Parrhasii, quae ex codice Neapolitano facta est.

2. Ultimae ante hunc locum voces: libidine vincum, Edd. veteres sic habent: libidine junctum. Venusinus invenit addita syllaba ad iambicum sic : summus apex e. q. s.

3. Bentley, A dissertation upon the epistles of Phalaris (1699), p. 227: « The first that used the Saturnian Verse among the Latins was Nævius... »

Quo metro usi sunt Composit
 †Cyrides¹ et Calli-
 machus,

Maxime tamen et apud nos
 triumphaturi in
 Capitolio tabulas
 ejus modi versibus
 incidebant, id est sic²:

Summas opes qui regum
 regias refregit.

[Hic Naevii versus (nam ejus esse non est cur negemus, quamquam Diomedes in illo invenit errat)
 aut ex tabula triumphali incerta (regum confer cum Regilli regibus) aut potius ex elogio alieni us
 ducis a Cæsio deponitus fuerat; sic cum pronomine relativo in elogio Scipionum Quoniam forma
 virtutel..; — Consol censor aidilis qui ei fuit..; — Qui apice insigne..; — Quoniam vita defecit..].

1. *Cyridus* codex Vossianus, *Choerilus* co-lex Leidensis Scaliger. 37 e Vossiano
 manu Cujacii descriptus.

2. *Id est sic* codicis librarius; corrector et est sic

Qui est subsimilis ei quem¹ paulo ante posui,

Consulto producit eum
quo sit impudenter.

[In verso nunc desperdito, quem *Scriptor Incertus laudaverat, tertius pes, puto, ex brevi constabat per arsin producta (ut Quotannis comiter Apollini fiant vel Dedit Tempe-tatebus aide merito...) et voce disyllaba synizesin paciente (ut Hospes gratum est quom apud meas restitistei seedes); in sexto pede scriptura syncopam non indicabat, quae debebat in pronuntiando fieri (ut Caro tua nam mihi ita Juppiter fatus est, pro fatust, vel Ob hasce res bene gestas quod in bello voverat, pro vorat.) Exempli gratia sic Legionibus quique suis copias fuga(ve)rat.]*

In ACHILII² GLABRIONIS TABULA:

Fundit, fugat, prosternit
maximas legiones.

[T. Livius 40,34,4 ss. anno ante Christum natum 181: « Aedes duae eo anno dedicatae sunt, » una..., altera in foro olitorio Pictatis; eam aedem » dedicavit M. Acilius Glabrio duumvir, statuam- » que auratum quae prima omnium in Italia est » statu[t]a aurata patris Glabrionis posuit. Is » erat qui ipse eam aedem voverat quodie³ cum » rege Antiocho ad Thermopylas t[em]p[er]e pugnasset » [anno 191], locaveratque idem ex senatus con- » silio. » Tabulam cum dicere videatur Caesius se legisse in Capitolio, veri simile est ejusmodi tabulas aut binis exemplaribus (quod de tabula Regilli T. Livius discrete significat: supra p. 281) aut etiam pluribus confici esse solitas. Nisi ea, Pictatis forte (cum aliis quae jussu Caesaris dictatoris sublatae sunt, Dio 43,49,3) diruta aede, tum demum in Capitolium invertita est: quod vix credet qui animadverteret combusta esse a Caesare signa conversunque in praedam aurum. — Capito- linas et Glabrionis et Regilli tabulas inter ea ae- rearum tabularum tria milia fuisse crediderim quae, sive genuinae erant sive post incendium anni ante Christum 83 refectae, post Caesii tempora anno post Christum natum 69 novo incendio conflatae sunt; qua de re Suetonius, Vespasianus 8.]

Apud NEVIUM poetam
hos repperi idoneos:

[Haud dubium quin in Bello Poenico.]

1. *Quem* in codice bis scriptum.

2. Post Achilii vox tabula scripta et deleta.

3. *Quodie* scribendum, ut *hodie*: Mém. de la Soc. de linguistique de Paris t. iv p. 229.

†MEVIUS¹ sic: †MAEVIUS² hoc modo

1. Codex Valentianus manu recentiore *Nevius*.

2. *Maevius* codex Valentianus, *Nevius* Vossianus et Parisiensis.

Item :

Ferunt pulchros †pateras,
†terreas lepistas.

Ferunt pulchras †tereterras
†auricasque lepistas.

[*Male Victorinus hunc versum
a Naevio abjudicare videtur.*

Et alio loco :

†Navem Jovis concordes
filiae sorores.

Et apud NAEVIUM 2 :

†Noeui †moves concordes
filiae sorores.

Videtur 3 tamen e duorum versuum membris compositus, dimetri et quadrati. Constat autem pedibus sex et semipede nam primos 4 tres pedes et semipedes habet ex parte prima 5 dimetri, reliquos vero tres pedes qui sunt ultimi habet a parte prima quadrati tragicis trochaici :

ut

Cum victor Lemno classem
Doricam appulisset.

[*Hunc versum, quamquam caesura Korschiana in utroque hemist. carentem existimare nequeo ficticium, nam propter argumentum a ceteris versibus ficticis valde dissimilis est. Petitum puto ex Carmine Priami, cuius laudatur est supra p. 255 versus caesura Korschiana in hemist. priore carens Veteres Casmenas cascas res volo profari, e initium alterius versus qui caesuram Korschianam via recipere potuit Et Priamum; argumentum quoque convenit.*

1. Ereterras etiam codex Parisiensis.
2. Nevium codex Parisiensis.
3. Videtur tamen e duorum versuum membris in margine add. codex Palatinus.
4. Primus codices.
5. Prima parte cum notis transponendi codex Parisiensis.

Habet autem
in prima parte³
iambicon dimetron
catalecticton,
in secunda
trochaicon dimetron
brachycatalecticton,
quod et ithypallicom†
diximus [p. 223, 49], ut :

Ferunt pulchras¹ creterras²
Iluc⁴ usque hip-
ponactium⁵ amphicolum dimetrum
catalecticton⁶ iambicum est.
Nam quod sequitur
trochaicum dimetrum
brachycatalectum⁷
†ithypallicum⁸ tale est :
aureas lepistas.

Novissima⁹ syllaba indifferens.
Totus versus sic :

Ferunt pulchras creterras¹⁰,
aureas lepistas.

Et :

Ut si vocet Camenas
quis novem sorores.

[cf. *infra*
Victorinus.]

[*Similia supra pp. 313 et 319 Terentianus, Athius, Sacerdos, Sacerdotis interpolator.*]

1. *Pulcras* corr. *pulchras* codex Vossianus.

2. *Crateras* codex Parisiensis.

3. *Priman partem* librarius, *in prima parte* corrector.

4. *Hoc* codex Valentianus.

5. *Hypponactium* codex Parisiensis.

6. *Catalecticton* corr. *catalecticton* codex Valentianus, *acatalecticton* Voss. et Paris.

7. *Brachycatalecticton* codex Parisiensis.

8. *Ithypallicum* codex Vossianus, *ytipallicum* Parisiensis, *stipallicum* Valentianus.

9. *Novissima s. indifferens totus v. sic Ferunt p. creterras a. lepistas om.*
codex Parisiensis.

10. *Crateras* codex Cusanus.

Sed ex omnibus istis, qui sunt asperni et ad demonstrandum minime accommodati, optimus est quem METELLI proposuerunt de Nevio, aliquoiens ab eo versibus lacesitti :

Malum dabunt Metelli
Nevio poetae.

[*Pseudo-Asconius in Ciceronis actionem i in Verrem, 10,29 (te non falso ut ceteros ex vestra familia) : « Dictum facete et contumeliose in Metello antiquum Naevii est: Fato Metelli Romae » sunt consules. Cui tunc METELLUS CONSUL iratus versus responderat senario hypercatalepto » [cf. supra p. 313 *Diomedes*], qui et saturnius dicitur : dabunt malum Metelli Naevio poetae ».]*

Hic enim saturnius constat ex hippoactei quadrati iambici posteriore commate et phallico⁶ metro. Hippoactei quadrati exemplum :

*Quid immerentibus noces,
quid invides amicis?*

[*Diomedes p. 515,3 : « Septenarium
» versum Varro fieri dicit hoc modo,
» cum ad iambicum trisyllabus pes
» additur, et sit tale : Quid immerenti-
bus noces, quid invides — amicis? »
Eadem Rufinus apud Keil t. vi p.
535,18, ex Charisio ut dicit.]*

Nam

Malum dabunt Metelli
simile est illi

*Quid invides amicis,
cui detracta syllaba prima
facit phallecon⁷ metron :*

invides amicis.

Ex quibus compositus est hic
saturnius, ut sit par huic :

*Quid invides amicis,
invides amicis?*

[*Aperte ficticius
hic saturnius.*]

Est autem duabus primis syllabis longior ab hendecasyllab*t*. Nam uno pede in capite hendecasyllab*t* posit*o*² saturnius³ versus fiet, cuius exemplum

METELLI proposuerunt de Naevio⁴, aliquotiens ab eo lacesitti, ita :

Malum dabunt Metelli
Naevio⁵ poetae.

1. *Endecasyllab*, utroque loco codex Parisiensis.

2. *Positus* codex Parisiensis.

3. *Saturnios* codex Palatinus et codex Parisiensis.

4. *Nevio* codex Parisiensis.

5. *Nevio* codex Parisiensis.

6. Hic *phallico* codex, *infra phallecon*. *Phallico* et *phallicon* Santen, Keit, sed cf. paulo *infra Victorinus*.

7. Vide praecedentem annotationem.

Et Nevio poetae

Sic ferunt METELLOS,
Cum saepe laederentur,
esse comminatos :

Dabunt malum Metelli Dabunt malum Metelli Malum dabunt Metelli
Nevio poetae. Nevio poetae. Naevio¹ poetae².

[Dabunt malum malo quam Malum dabunt, cum propter pseudo-Asconii testimonium
ex alio ut videtur fonte haustum, tum propter alliterationem, quae dicitur, malum Metelli.]

[Anno ab urbe condita 548, ante Christum natum 206 Q. Caecilius
Metellus, de quo hic sermo est, consul fuit cum L. Vetorio Philone.]

Dabunt malum Metelli

1. Nevio codex Parisiensis. Codex Valentianus *Metellinae carrinas*, in margine
io poetæ et trahuntque siccas multas machinae.

2. Poete codex Parisiensis.

hoc modo :

Malum dabunt Metelli
Nevio poetae.

clauda pars dimetri iambici est;

[*Eadem exempla apud
Victorinum infra.*]

Dehinc : Naevio¹ poetae
tribus trochacis² constat,
quod phalaceum³ vocamus,
nec quicquam oberit trochaco
quod⁴ suprema longa est,
quod semper in metris
indifferenter, sicut diximus, ponitur.

(in iambos cum syllaba et in trochacos².)

[*Glossematis reliquiae, quod referri
debet ad haec supra p.318 posita verba:
Nam primos tres pedes et semipedem
habet.,., reliquos vero tres pedes...]*

Ergo erit prima pars, id est

Malum dabunt Metelli,
tal is qualis est

Adest celer phaselius⁵,
item

Memphitides puellae :
sequens

Naevio¹ poetae
tal is est ut⁶

Bacche plaudere Bacche⁷.
Sane ut in [hen]decasyllabo⁸
primus pes incertus est, † ita ut in
hoc duo primi pedes variantur

Jam nunc vocet Camenas
[quis⁹] novem sorores
qui ut terminus a spondeo incipit †.

[*Quae emendationi Santenius et
Keilius contulerunt non efficiunt ut
hic locus sensu non caret.*]

1. *Nevio codex Parisiensis.*

2. Loco priore *trocheis*, altero *trocheos* codex Parisiensis.

3. *Phalachium* codex Parisiensis.

4. *Trocheo qui* codex Parisiensis.

5. *Celer* priore *e caudata*, *phasellus* expunctis *h* et priore *l* codex Parisiensis.

6. *Talis ut est* emendatum ut videtur ex *talis uthet* vel *talis uthect* codex Pöris.

7. *Bacche bis* cum *e caudata* codex Parisiensis.

8. *Decasyllabo* codices; *hendecasyllabo* Santenius, quae vox supra invenitur.

9. *Quis* additum ex Terentiano.

clauda pars †trimetri:

Dabunt malum Metelli,
Adest celer phaselus,
Memphitides puerilae,
Tinctus colore noctis.

Post, Nevio poetae,
Tres vides trochacos.

Nam nil obest trochaco
longa quod supra est.

[*Eadem exempla*
paulo ante
Terenlianus.]

[*Eundem prope*
versum supra p.
319 Terenlianus.]

Quidam volunt hunc ¹ feriri ² sexies
 [Optimo id jure : supra pp. 11, 43.]
 et recipere pedes septem,
 hoc est

[*Memento qui haec legis, hemistichium saturnii prius videri grammaticis antiquis ex tribus pedibus iambicis et una syllaba compositum, non ut nobis ex anacrusi et tribus pedibus trochaicis.*]

spondeum,

[*Sic in hemistichio priore : Terra], Publ[us], prognat[um];*

iambum,

[*Sic in hemistichio priore : Quare] lubens] te in gremiu;*

(pyrrichium,) pariambum,

[*Sic in hemistichio priore pseudopyr- rhichius : Topper] facit] homines ;*

[choreum,]

[*Excidit propter illud « recipere p[er] des septem » vox genuina choreum post insertum glossema pyrrichium.*]

[*Sic in hemistichio priore pseudo-*

choreus : Honos], fama] virtusque;

dactylum³,

[*Sic in hemistichio priore : Bene rem] geras] et vale[as];*

trochaeum³,

[*Id est tribrach[um].*]

[*Sic in hemistichio priore pseudotri- brachus : Facile] facteis] supera[ses];*

anapaestum³,

[*Sic in hemistichio priore : Bene rem] geras] et vale[as];*

1. *Hunc in codice Palatino supra scriptum.*

2. *Ferri cum i supra scripta codex Parisiensis.*

3. *Dactilum codex Parisiensis. Idem trocheum et anapestum.*

PSEUDO-CENSORINUS

in Keili Grammaticis t. vi p. 615.

Ex fontibus qui sunt :

Codex Coloniensis sace. viii, Cod. Vaticanus s. x,
Editiones.

Numerus saturnius :

Magnum numerum triumphat
hostibus devictis¹.

[*Versiculus ex aliqua tabula triumphali de prom-
ptus. Sic praesens tempus in tabula Glabronis,
Fundit fugat prosternit.—Ad eum factus a « Cel-
sio » seu rectius *Caeſio*) Bassus apud Diomedem
p. 513,17 versus Romani victores Germanis de-
victis, qui laudatur etiam a Diomede p. 495,23
ubi devinctis. Ergo *Caeſium pseudo-Censoriuſ quo
que exscribit; ut ex Caeſio sumpta sint quae et
ille et Victorinus de pedibus dicunt.*]*

Sunt qui hunc †aristodolion vocant.

Recipit pedem

[*Ubi pseudopyrrhichios, pseudochoreos,
pseudotribachos, pseudiambos admisiſimus
nos, cogitabamus de productione finalium
per arsin facta (supra pag. 36), Caeſio
autem Bassus nisi fallimur ignota.*]

spondium,

in hemistichio altero :

Publi|ø, Cor|neli.]

iambum,

in hemistichio altero pseudidi-
ambus : in se[ce ver]suum.]

pyrrichium,

in hemistichio altero pseudopyr-
rhichios : capitibus o[pertis.]

chorium,

[*Choreus est quem nos hodie trochaeum,
trochaeus vel brachysyllabus quem nos
tribrachum nuncupamus (ride terica).*]

in hemistichio altero chorus :

Gloria atque in|gonium.]

dactylum,

in hemistichio altero :
dormi|as sine| cura.]

brachysyllabum,

in hemistichio altero tribra-
chus : capitibus o[pertis.]

anapaestum.

in hemistichio altero :
taerimis| cum| multis.]

1. Devicti codex Coloniensis.

e quis est †Thacometus,
et nasci a trimetro scazoneti¹.

[Revera, dummodo ad censuram non
respexeris, trimetri scazonis ut Nec in
bicipiti somnifasse Parnasso similes sunt
saturnii ejus modi : Taurasia Cisauna
Samnio cepit, — Magna sapientia mul-
tasque virtutes.]

Alii vero omnes XII pedes admittere
neque semper eum, ut illi asserunt,
nasci a² trimetro scazonte³.

[Reliqui pedes quinque sunt: U — U,
U — —, — U —, — — U, — — —. Ex
his palimbacchius — — U nomen acce-
perat saturnii (de hoc pede vide infra
p. 533 locum Diomedis p. 479). Qui tales
pedes admittebant, saturnium, puto, ver-
sum volebant feriri quater : exempli
gratia versus Taurasia Cisauna Samnio
cepit in quattuor metra discerpi, quorum
primum constaret ex pedibus duobus,
spondeo et iambio, cetera tria ex pedibus
singulis, bacchio aut molosso, choreo,
palimbacchio sive saturnio.]

Unde apud omnes grammaticos
super hoc adhuc non parva lis est.

.....
.....

Victorinus p. 143,26 (codex Paris. f. 62 v°) :
... ex trimetro iambico calaeclico⁴,
medio trochaeo⁵ immisso⁶, sic :

Trahuntque siccas [multas⁷]
machinae⁸ carinas.

[Multas perperam sustulit
librarius, Horatii non recto
tempore memor.]

Nam †fallache⁹ medius trochaeus
insertus est iambico versui.
Haec forma conveniens
saturni[us]o¹⁰ versui est.

1. Inter a et z supra scripta n in codice Parisiensi; idem iterum infra.

2. Hic codex Parisiensis e trimetro.

3. Vide supra adnotationem 4.

4. Acatalectic codex Parisiensis.

5. Trocheo codex Parisiensis.

6. Immisso codex Parisiensis.

7. Multas ex Plotio additum.

8. Machinas corr. machinae codex Palatinus.

9. Fallache cum e caudata codex Parisiensis. A Callimacho Camerarius.

10. Saturno codices.

eſ

Trahuntque siccas multas
machinae carinast.

[*Versus fictivius, ductus ex Horatii, Carm. 1,4,2.*]

---

1. Vide supra p. 321 annotationem 1.

Quidquid opus visum est commentario aliquo illustrare,
sub singulis locis tractavimus. Unum hoc restat, ut hic
versiculos a scriptoribus nostris laudatos in suos pedes
solvamus :

Dvello maſgno dirimendo regibus ſubiſgendis.
(cf. ſupra p. 283).
Summas oſpes qui regum regiſas refregit.
Fundit fulgat proſternit maxiſmas legiſones.
Feſrunt pulchras creſterras, aureias lepiſtas.
Noſvem Joviſis concordes filiae ſorores.
Cum victor Lemno classem Doriem apuuiſſet.
Daſbunt maſlum Meſtelli Naeviſo pojetae.
Maſgnum numeſrum triuumphat hostiibus deſvictis.

---

§ 5. — De fragmentis a Gellio laudatis.

Codices *Noctium A. Gellii Atticarum* omnes (praeter recentiores, qui nullius momenti sunt) aut septem tantummodo primos libros aut duodecim tantummodo a nono ad vigesimum ultimos continent; nam liber octavus deperditus est; itaque nobis duae illae universi operis partes sic tractandae sunt, quasi duo distincta essent opera. Valde dolendum est, quod nondum prodiit editio unde et codicum lectiones petere et rectam constituendi Gelliani textus viam discere promptius possis. Nos, cum utrique *Noctium Atticarum* parti suus sit codex Parisiensis isque fontibus praecipuis adnumerandus, horum scripturas ex ipsis exscriptas in textu afferre voluimus, in adnotationibus lectiones reliquorum codicum sicubi opus erit laudaturi ex editione Gronoviana Leidensi anni 1706.

Fragmenta ex libris I-VII.

His libris fontes esse existimantur praecipui, praeter codicem Parisiensem lat. 5765 saeculi XIII a nobis in textu adhibitum, codices manu scripti hi¹: codex Romanus Vaticanus 3452, codex Leidensis Rottendorfianus (Gron. 21) saeculi XIII.

A. Gellius 1,24,1 s. ex codice Parisiensi 5765 fol. 72 verso a: «Trium poetarum illustrium epygrammata, C. N. » Nevii, Plauti, M. Pacuvii, quae ipsi fecerunt et inci- » denda sepulchro suo recliquerunt, nobilitatis eorum gratia et » venustatis scribenda in his commentariis esse duxi. EPY-

1. In locis infra laudandis nihil est, quod in codice palimpsesto Romano Vaticano Palatino sit servatum.

» GRAMMΑ NEVI plenum superbie campane, quod testimonium justum esse potuisset, nisi ab ipso dictum esset : » IMMORTALES MORTALES SI FORET FAS FLERE, FLERENT DIVE » CAMENE NEVUM POETAM, ITAQUE POSTQUAM EST ORCHO¹ TRADITUS, THESAURO OBLITI SUNT ROME LOQUIER LINGUA » LATINA. »

Ordo verborum olim a Carrione turbatus, qui « optima collectanea » seculus *Mortales immortales flere si foret fas et lingua latina loquier* scripsit. Quattuor sunt versus saturnii; primus, secundus, quartus incorrupti (nam non magni negotii est restituere *div[a]e, camen[a]e, N[a]ev[i]um, Rom[a]e*); in tertio pro *orcho* vel *orchio* alii *orcino*, alii *orcivo*, alii *Orci* legunt. Hi quamquam pauciores sunt magis tamen probandi mihi quidem videntur; *orcho* enim, puto, easu dandi propter vicinum *traditus* pro *Orchi* est scriptum; *orchio* autem ortum ex emendatione a librario quodam male intellecta. In hoc igitur versu thesis hemistichii prioris paenultima sublata est. In eodem *itaque* propter arsin producitur.

Im|mortal[es] mor[tal]es| si fo[ret] fas| flere,
Fle[rent] di[vae] Ca[m]menae| Naevi[j]um po[et]am.
Ita[que], postquam] est] Orci| tradi[tus] the[sauro],
Ob[lit]i] sunt Ro[m]ae loquijer lin[gu]a la[tina].

Ultimus versus, nisi fallor, « malevoli veteris poetae » est in juniorem Ennium infensi. Scilicet antequam Naevius poeta ea verba scriberet puto Ennium jam versus heroicos Graecorum imitatum fuisse, jam *versibus quos olim Fauni vatesque canebant* odium atque contemptum suum significavisse. — Neque male Naevius poeta Ennium quasi linguam latinam dedidicisset insectari potuit, si quidem ille jam talibus utebatur vocibus, quales sunt *Metioeo Fufetioeo* pro *Metu Fufeti*.

1. *Orchio* codex Rottendorfianus (et sic libri omnes Carrioni noti praeter Buslidianum, qui *Orchi*).

[A. Gellius 4,24,3. Vide Indicem hujus voluminis sub vocibus *postquam morte.*]

A. Gellius 3,46,11 ex codice Parisiensi 5765 folio 89 recto a : « Cesellius autem vindex in lectionibus suis anti- » quis : tria sine quod¹ [s. q. *in rasura*] nomina parearum » sunt, *nona decuma torta*, et versum hunc LIVII antiquis- » simi poete ponit ex ΟΔΥΣΣΕΙΑ :

QUANDO DIES ADVENIET QUEM PROFATA MORTA EST.

» Sed homo minime malus cesellius *mortam* quasi nomen » accepit, cum accipere quasi *moeram* deberet. » Ex Homero β 99 et alibi : εἰς δὲ τε κέν μνή Μοῖρα' δλοὶ καθέλγουσι.

Livii versus integer est. *Dies* accipi potest et pro iambo et pro pyrrhichio vel longa syllaba. Illud veri similius; hoc si probaveris, thesis hemistichii prioris paenultima tolletur.

Quan do di es ad veniet	{	quem pro fata] Morta est.
Quan do dies ad veniet		

[A. Gellius 4,9,4. V. Indicem hujus vol. sub v. *religentem.*]

A. Gellius 5,12,7. Vide infra p. 433.

A. Gellius 6(7),7,11 s. ex codice Parisiensi 5765 folio 106 verso b : « *Ad primum* autem longe *primum* L. LIVIUS » in ΟΔΥΣΣΙΑ dicit in hoc versu :

IBIDEMQUE² VIR SUMMUS AD PRIMUS PATROCLUS.

» Idem LIVIUS in ΟΔΥΣΣΙΑ *p[rae]modum*³ dicit » quasi *admodum* PARCENTES inquit *p[RAE]MODUM*³ quod⁴

1. Legendum *Tria, inquit* [scilicet Caesellius Vindex], *nomina.*

2. In multis editionibus male legitur *ibi denique.* Ibidemque codex quoque Rottendorlianus.

3. *Prae* per notam expressum his, cuius formam parum usitatam adnotat Gronovius.

4. *Quod* correctum ex *quid.*

» significat *supramodum* dictumque est quasi *preter modum* in quo scilicet prima syllaba acui debebit. » Ex Homero γ 109 : [”Ενθα μὲν Αἴας κεῖται Ἀρήιος, ἔνθα δὲ Ἀγιλλεύς,] ”Ενθα δὲ Πάτροκλος θεόφιν μῆστωρ ἀτάλαντος, [”Ενθα δὲ ἐμὸς φίλος νίσσ], et fortasse ε 91 : ἔνηλοι Κτήματα διαρδάπτουσιν ὑπέρβιον, οὐδὲ ἐπι φειδώ.

In priore Livii Andronici loco jussit Bergkius restituere pro *Patroclus* formam vetustiorem *Patricoles*, de qua vide Ritschelii Opusculi lat. II pp. 476, 493, 495; numerus tamen non vetat servari *Patroclus*. *Ibidem* si altera syllaba correpla legeris, deerit hemistichio priori thesis paenultima; item alteri hemistichio, si *Patroclus* malueris quam *Patricoles*; nam non audiendus est Theodorus Korsch, qui legit altera producta *Patroclus*. Ex omnibus autem versus formis :

Ibi dem que vir summus ,	{ adpri mus, Pa tricoles. { adpri mus , Patroclus.

I bidem que vir summus ,	{ adpri mus, Pa tricoles, { adpri mus , Patroclus.

primam sine dubitatione ceteris praeferrēm, nisi contra morem thesis quarti pedis thesi quinti non sublata produceretur.

In altero fragmento nihil certi dici potest; suspicor tamen sic esse voces disponendas :

..... par|centes| praemo|dum.....

[A. Gellius 7,8,5. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *etiam*.]

Fragmenta ex libris viii-xx.

His libris fons esse existimatur praecipuuſ, praeter codicem Parisiensem lat. 8664 saeculi xiii a nobis ubi non defuit

(vide infra p. 433) in textu adhibitum, codex Leidensis Vossianus 7, apud Gronovium *Vossianus major* vocitatus¹.

A. Gellius 17,21,45. Vide infra p. 433.

A. Gellius 18,9,5 ex editione Gronoviana²: « Ego arbitror et a M. Catone *insecendo*³ et a Q. Ennio *insecce* scriptum sine *u* littera. Offendi enim in Bibliotheca Patrensi librum verae vetustatis LIVII ANDRONICI, qui inscriptus est ὉΔΥΣΣΕΙΑ, in quo erat versus primus » cum hoc verbo sine *u* littera,

VIRUM MIHI CAMOENA INSECE VERSUTUM,

» factus ex illo Homeri versu [α 1 : " Αὐδρά μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον]; illi⁴ igitur aetatis et fidei magnae libro credo. » Sic legito :

Virum mihi, Camoena, insece versutum.

§ 6. — De fragmentis a Nonio Marcello laudatis.

Nonii Marelli codicum numerus est ingens. Ex illis qui boni sint, qui deteriores, jam satis bene notum est; vide Ludovici Quicherat in editione Nonii (Parisiis 1872) præfationem. Sed hoc incommodum est, quod etiam meliorum codicium nondum stemma exstat; itaque ignoratur quibus cognationis gradibus ii inter se sint devincti; cuius rei cognitio maxime criticos in dijudicandis scripturis adjuvaret. — Optimos omnium, si recte modo verba ejus interpretor, Quicheratius Harleianum et Parisiensem 7667 existimat.

1. Praeterea Bernae fragmentum exstat saeculi XII, in quo loci nostri non continentur.

2. Deest hic locus in codice Parisiensi 8664 folio 45 recto a.

3. *Insecenda* editio Hertzii.

4. *Hic* editio Hertzii.

Quidquid ex operc Nonii superest, scilicet libros i-xv et xvii-xx, id omne servaverunt ex vetustiorum quidem codicum numero hi : Londiniensis Britannici Musei Harleianus saeculi ix, Wolfenbuettelanus seu Guelferbytanus Gudianus saeculi xi (cui proximus videtur fuisse codex abbatiae sancti Victoris a Mercreo adhibitus), Leidensis Vossianus saeculi xi et ipse cum Guelferbytano saepe consentiens. Quos tres codices ex Quicheratio laudavi, qui ipse Leidensem et Guelferbytanum ex editione Rothii et Gerlachii, Harleianum vero ex collatione nova sui gratia confecta novaverat: quidquid apud Quicheratum didici in Leidensi vel in Guelferbytano legi, rursus apud Rothium et Gerlachium inspexi.

Itidem ex Quicheratio laudavi codices non Parisienses qui unum aut alterum librum omittunt, ut Monspessulanum ab ipso collatum, Genevensem, alios. Nam quod ad Parisienses attinet, satius duxi ipsos inspicere, quia consulto vir doctissimus rei orthographicae minus operae tribuerat, quam hie quidem mihi tribuendum videtur. Aegre sane animum inducere potuissem, ut ex editione *coelum* pro vera forma *caelum* exscriberem; tamen periculosum erat ex memet ipso, non ex auctoritate librorum, talia corrigere. Quid autem, quod non solum falsis editorum verac codicum lectiones praeferendae videbantur, verum etiam, quae operis hujus ratio est (supra p. 217), falsas codicum quam editorum veras malle debebam? ut exempli gratia mihi cum codicibus *polybrum*, non cum doctis *pollubrum* scribendum fuit¹.

Sed ad illos codices redeo, qui non integrum Nonii opus continent. In Parisiensi 7667 olim Colbertino, saeculi x, liber iii cum magna parte libri ii deest. In Parisiensibus 7665 et 7666, pariter saeculi x, qui in editione Quicheratiana *Petri Danielis codex* et *Colbertinus codex* vocitan-

¹ Quod igitur ad rem orthographicam attinet, scito me, ubiquecumque nihil adnotatur, codicem Parisiensem 7667 secutum esse; ubi ille deficit, Quicheratum exscribere debui.

tur, duo libri sunt praetermissi in et iv. In codice Genevensi saeculi xi solus liber iv exstat.

Scorsim nominandus codex Monspessulanus saeculi x, optimae notae Quicheratio judice, quique ejusdem viri sententia nullum alium affinitate attingit. In hoc (praeterquam quod et liber nonus totus et in reliquis libris « permulta lemmata et innumerabilia exempla » desunt) librum ii liber v sequitur, libris iii et iv omissis; liber iv in ipso initio ante primum legitur. Codicem igitur suspicor ex codicibus duobus esse descriptum, quorum alter Parisiensibus 7665 et 7666¹, prior Genevensi similis fuerit.

Fragmenta ex libro i et initio libri ii.

Codices : Harleianus; Leidensis et Guelferbytanus; Parisiensis 7667; Monspessulanus et Parisenses 7665 et 7666.

[Nonius p. 410 M. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *Sane*.]

Nonius p. 76 M. : « *Atrox crudum. N[on]I EVIUS BELL*
» *POENICI lib. III² : SIMUL ATROCIA PROICERENT EXSTRA³*
» *MINISTRATORES.* »

1. Vide quaeo ut consentiat Monspessulanus cum Parisiensibus 7665 et 7666 in loco nostro p. 76 M. (*lib. iii* Monsp. Pariss., *lib. in cett.*). Sie p. 4,5 hi *ponticum*, ceteri *pontica*; p. 5,23 hi *cinaedis*, ceteri *cinaedos*. Itidem p. 7,29 *sariunt*, *sarriunt*; p. 72,33 *acervat tibi*, *acerbat ibi*; *ibid. sit, sic*; p. 86,5 *toribus*, *toris*. Praeterea saepe Monspessulanus cum alterutro Parisiensium consensum Quicheratius adnotat, de altero Parisiensi tacens. Nam in libro iv Monspessulanus aliquando cum Bernensis et Genevensi consentit (ut ea *fontia* p. 319,18), saepe Bernenses aut cum Monspessulanus aut cum Genevensi. Doleo quod Monspessulanus lacunas non indicaverit atque opto ut ex viris doctis qui Montem Pessulanum incolunt aliquis collationem novam hominibus philologis praebeat.

2. Codex Monspessulanus et Parisenses 7665 et 7666 iii.

3. Codex Parisiensis 7665 *extra*, sed a altera manu in rasura scriptum, in Parisiensi 7666 *extra*.

Pro *proicerent exstra* vel *extra* Junius *porricerent exta* emendavit. Versus exitum versusque initium habemus; *atrocia* et *exta*, fortasse *simul* per arsin producuntur; cæsura habet locum post arsin :

..... si|mul a|troc|i|a por|ricerent
Ex|ta mi|nistrat|ores| .....

Etiā sic possis :

..... |simul a|troc|i|a por|ricerent
Ex|ta mini|strato|res| ...|.....
Ex|ta mini|stra|tores| .....

Nonius p. 90 M. : « *Concinnare conficere vel colligere*¹. » N[AT]A]EVIS BELLI POENICI lib. III : TRANSIT MELI-
» TAM ROMANUS EXERCITUS INSULAM INTEGRAM URIT POPULA-
» TUR VASTAT REM HOSTIUM² CONCINNAT³. »

Tus in *exercitus* longam syllabam efficere nequit, quia arsin non accipit; haud magis brevem, nam terminationes dactylica pro trochaeis non ponuntur (suprapp. 54, 88, 151). Ergo, puto, *exercitu* emendandum est; quae vox propter vicinum *Romanus* in nominalivum abiit. In reliquis certo aliiquid claudicat; levissimum remedium est, ut *populat* pro *populatur* scribamus, quamvis Nonius p. 471 in lemmate *populat* hoc exemplo non utatur. Habemus versus exitum, versum, versus initium; in primo versu melius sublata thesi paenultima scribes

....|transit| Melitam| Ro|manus
quam soluta antepaenultima
.....|... trans|it Melitam Ro|manus.

1. Quae sequuntur desunt in codicibus Parisiensibus 7665 et 7666.
2. In codice Parisiensi 7667 *ostium* cum littera *h* supra scripta.
3. [P. S. De hoc fragmento mutavi sententiam : v. p. 436.]

In altero synaloepham caesura admittit :

Ex[ercitu] insulam[ ] integrum[ ] urit[ ], populat[ ], vastat.

In tertio rem cum insequenti voce hiat :

Rem[ ] hosti[ ]um confeinnat ..... .

Cum tamen offendere possit thesis antepaenultima producta in *urit*, etiam aliam emendationem quaeras licet. Theodorus Korsch, duce Johanne Vahlen *exercitus* tollens, duos versus obtinet hos :

Transit Meli[tam Ro]manus[ ], insulam in[tegram
U]rit, populatur[ ], vastat[ ], rem hosti[ ]um confeinnat.

Qui optimi essent, nisi altera in *integrum* syllaba necessario corriperetur (supra pp. 25 et 71). Fortasse Naevii poetae tempore *integera* dicebatur; quamquam enim a *tangere integrum*, a *macere macra*, a *pigere pigra*, ab *inhibere inebra* vel *enubra* sine e littera informatur, tamen eam habent *tolerare a tollere*, *caperare a capere*, *blaterare a blatre*. Alia excogitare promptum est, ut

.....| insulam[ ] integrum[ ] urit,
[Cae]dit, populatur[ ], vastat[ ], ...

Nonius p. 97 M. : « *Danunt dant*¹. Pacuvius Iliona : *Di*
» *me etsi perdunt tamen esse adjutam [ex]petunt², quod*
» *prius quam intereo spatium ulciscendi danunt*. Plautus
» Pseudolo : *Cui seruitutem di danunt leoniam³*. NAE-
» VIUS BELLI POENICI lib. III : *EAM CARNEM VICTO-*
» *RIBUS DANUNT*. ([a]ecilius Plocio⁴ : *Patiere quod dant*
» *quando opia non danunt*. »

Non possumus quin *carnem* in fine versus locemus; *eam* quomodo efferri debeat incertum est :

1. Quae sequuntur desunt in codicibus Parisiensibus 7665 et 7666.

2. *Expetunt* ex Nonio p. 104.

3. Codex Parisiensis 7667 *leoniam*.

4. Codex Parisiensis 7667 *plotio*.

	{	.... eam carnem
.....	{	.... eam carnem
	{	.... eam carnem

V[ictori]bus da[nunt]t ...|.....

Nonius p. 416 M. : « Gratulari gratias agere¹. Ennius
» Hecuba : *Juppiter, tibi, summe, tandem male re gesta
» gratulor.* N[A]EVIOUS BELLI PUNICI lib. III: ISQUE SU-
» SUM AD CAELUM SUSTULIT² SUAS RES AMMULUS GRATULABATUR
» DIVIS. Afranius Cinerario : *Quod saluus venis melius-
» [que³] est gratulor di(i)s.* »

Glossae apud Gustavum Loewe, Prodromus corporis
glossariorum latinorum (Lipsiae 1876) : « Ir : θέναρ ». « Ir
» indeclinabile est : vola, θέναρ ». « Ir : θέναρ, τὸ κοῖλον τῆς χειρός ».
« Ir : concava pars manus ». « Ir : semis palma ». « Ir :
» medietas palmae, quae et vola dicitur ». Interpolator
codicium Prisciani Sangallensis, Leidensis, Caroliruhensis
5,3,18 ad verba *et unum neutrum indeclinabile, hoc ir :*
« TO ΘΕΝΑΡ ΤΗΣ ΗΡΟΣ » ; interpolator codicum Ambia-
nensis et Bernensis: « TO HNAP ».

Pro *isque* poni jussit *manusque* Merula, Stephanus⁴ *rex*
pro res; quae emendationes si ambae sunt verae, suas
posteriori librariorum errori ansam dedit, prior nullo
modo intellegi videtur posse. Quare contra putavi *res* pri-
mum pro *rex* positum esse, propter *res* scriptum *suis*;
hujus autem adjectivi *eam* antiquitus fuisse terminationem,
quae cum substantivo in *isque* latente congrueret. Itaque
veteris nominis *ir* memor, quam vocem alii indeclinabilem
ajunt, alii melius nisi fallor monoptotam, priorem versum
ta constituo :

Ir[que su]sum ad[!] caelum] }
Ir[que susum] ad[!] caelum] } sustulit su]um rex.

1. Quae sequuntur desunt in codicibus Parisiensibus 7665 et 7666.

2. Codex Leidensis omittit *sustulit*. Codex Parisiensis 7667 *sustulit*,
priore 1 expuncta.

3. Que additum ex Prisciano 8,7,37.

4. Idem deesse *manus* putat (*Fragmenta poetarum veterum* p. 215).

Ir enim, vel *hir* secundum Charisii scribendi rationem, aperte ejusdem originis est atque graecum γείρ; unde conjicere licet latiorem ei voci olim sensum fuisse quam voci *vola* (quod nisi re vera esset, alterutra non exstaret). Ergo rex codem modo *ir* ad caelum sustulit, atque dicitur a Vergilio (*Aen.* 1,93) Aeneas tendere *duplices* ad sidera *palmas*, sive in altero versiculo *utrumque* addi oportet sive aliqua ratione *ir* singulari numero positum rectum sensum efficit. Ex Naevio poeta, non ut Loewe voluit ex Lucilio conjicimus *ir* in glossaria transiisse.

Gratulabatur ut in versum cogeretur Hermannus paenultima abjecta in *gratulatur* mutabat; nos tempus imperfectum servare cupientes (nam similiter Naevius poeta alibi *Postquam avem aspexit..., Sacra in mensa Penatiū ordine ponuntur, In auream molabat victimam pulchram*) scribere maluimus *gratulabat*; quod si re vera ea aetate dicebatur ut *populat, auspicat*, non poterat in *gratulabatur* non corrumpi. Rex noster Ammullus vulgo *Annullius* vocitatur, sed de talis nominis forma haud ita ea praesertim litterarum latinarum aetate constat, ut a codicibus Nonii discedendum sit. Versus aut a Nonio mancus laudatus est :

Am[mullus]; gratu[labat] divis[....]

aut, quod libentius crediderim, aliquid in hemistichio priore excidit :

Am[mullus] ....|....| }   gratu[labat] divis.
..|....|.... Am[mullus] }

Fragmenta ex fine libri II.

Codices : Harleianus ; Leidensis et Guelferbytanus;

Monspessulanus et Parisienses 7665 et 7666.

Nonius p. 170 M. Vide infra II, II, 6.

Nonius p. 183 M. : « *Vicissatim per vices¹.* NAEVIUS » BELLi POENICI lib. III : VICISSATIM VOLVi VICTORiAM. » Melius unius versus quam duorum frustula efficies; nihil tamen hic certum esse potest. In *vicissatim* fortasse altera syllaba corripitur propter praeceuntem brevem (supra p. 38). *Volvi* illa aetate potius quam *volvi* esse enuntiatum crediderim (supra p. 82).

Vi cissa tim volu li	vi ctori am.....
....	vicissa tim volu
Vi ctori am,.....	....
....	{ .... vicis satim ... vi cis satim
Volu li vi ctori am	... .

Fragmenta ex libro III.

Codices : Harleianus; Leidensis et Guelferbytanus.

[Nonius p. 194 M. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *auratae*.]

Nonius p. 197 M. : « *Castitas et castimonia generis feminini. Masculini [castus]. Varro Rerum divinarum lib. I: Nostro ritu sunt facienda + quam his civilibus graeco castu.* Idem : *Et religiones et castus id possunt, ut ex periculo eripiant nostros.* NAEVIUS carmine PUNICI BELLi : RES DIVAS EDICIT, PRAEDICIT » CASTUS. »

Dummodo admiseris, in uno eodemque versu utrumque

1. Quae sequuntur desunt in codicibus Parisiensibus 7665 et 7666.

hemistichium thesin pedis secundi amittere posse, integrum habemus saturnium :

Res| divas| c|dicit|,   praedi|cit| castus.

Nonius p. 211 M. : « *Loca generis neutri Virgilius Aeneidos lib. I : Loca feta furentibus austris. Masculini Virgilius Aeneidos lib. I¹ : Devenere locos ubi nunc in gentia cernis moenia, NAEVIUS BELLI PUNICI lib. VI : CONVENIT REGNUM SIMUL ATQUE LOCOS UT² HABERENT.* » Cicero in Oratore :... »

Suspitionem movet Naevii poetae fragmentum, quia hexametrum heroicum efficit ; quid enim si versus refectus est, ut hi Livii Andronici, quos infra videbis :

At celer hasta volans perrumpit pectora ferro.
Inferus an superus tibi fert deus funera, Ulixes?

quid, si excidit genuinum Naevii poetae fragmentum nomenque alius poetae, ita ut hexametrum ex Annalibus Ennii vel aliunde depromptum habeamus? Tamen utut est, is versus etiam ut saturnius potest feriri :

Con|venit|, regnum| simul   at|que lo|cos ut ha|berent.

Producitur *atque* ut in aliis versibus apudque ipsum Naevium poetam; caesurae genus insolentius est, sed quale etiam in vaticinio quodam Marciano invenimus (supra pp. 207 ss., 273).

Nonius p. 214 M.: « *Metus masculini. NAEVIUS: MAGNI INTUS TUMULTUS PECTORA POSSIDET. Ennius : † Ni metus ulla tenet rite virtute quiescunt.* »

Ex lemmate editores *metus* pro *intus* reposuere. Sed

1. Codices II.

2. Codex Leidensis non.

claudicabat versus; levissima mutatione Andreas Spengel feliciter emendavit:

Ma|gni me|tus tu|multus| peeto|ra pos|sedit.

Fragmenta ex libro iv.

Codices : Harleianus; Leid. et Guelferbyt.; Parisiensis 7667;
Genevensis et Monspessulanus.

Nonius p. 267 M. : « *Censere* significat existimare, arbitrari. Attius Eurysace : † *Nam ea oblectat spes [a]jerum nosum hospitem dum id quod miser est clam esse censem set alteros.* N[A]EVIOUS BELLI POENICI¹ lib. VI : « *CENSET*² EO VENTURUM OBVIAM POENUM. Cassius [H]emina Hist[oriarum] lib. II : *Censuit sese regem Porsennam occidere. Quadrigarius : ...* »

Prorsus incertum est utrum *censem* an *censent* scribi debeat. In hemistichio altero thesis paenultima supprimitur, quod ne in priore fiat, noli eo corripere vel confrahere. In caesura hiatur :

Cen|set e|o ven|turum| obvi|am| Poenum.

Nonius p. 325 M. : « *Ilico* significat statim, mox. » Pacuvius Medo : *Repudio auspicium, regrediendum est ilico.* C[a]ecilius † notoni in casione : *Ilico ante ostium³ hic erimus. Ilico illo. Turpilius Leucadia : Sed quam longe est cum isti [ilico]. Ilico⁴ in eo loco. N[A]EVIOUS BELLI POENICI lib. VI⁵ : SEPTIMUM DECIMUM⁶ ANNUM ILICO SEDENT.* Accius Eurysace : *Ilico...* »

1. Codex Parisiensis 7667 *poenici belli.*

2. Codex Guelferbytanus *n* superscriptum. Codex Parisiensis 7667 *censem* *eventurum*; in margine *censent eo.*

3. Codex Parisiensis 7667 *hostium.*

4. Codex Parisiensis 7667 *ill co cum i* supra scripta, altera *l* expuncta.

5. Codices Parisiensis 7667 et Bernensis III.

6. In codice Parisiensi 7667 rasura inter *de* et *cimum.*

Hoc fragmentum sine emendatione in saturnium redigi nequit, quare notam syllabae *er* excidisse suspicor, id est lineolam trans litteram *d* ultimae vocis ductam,

...[septi]mum decimum] annum] ili[co se[d]er]ent.

Anacrusis *ut* supplenda videtur; facile enim *ut* cum numero libri *.ui.* confundi potuit. — De eo numero igitur dubitandum videtur.

Nonius p. 335 M. : « *Liquerit* significat et *reliquerit*. » Accius Stasiastis : *Tum ῥsibidaedeloideiorehoc anima corpus liquerit.* N[A]EVIUS BELLI POENICI lib. II : » BLANDE ET DOCTE PERCONTAT ENAS¹ QUO PACTO² TROJAM UR- » BEM LIQUERIT³. » Idem Nonius in libro VII p. 474 : « *Per-* » *contra*⁴. Novius Malevolis : *Si percontasse malum hoc* » *me practerisset.* N[A]EVIUS BELLI PUNICI libro II : » BLANDE ET DOCTE PERCONTAT AEN⁵ QUO PACTO TROJAM UR- » BEM RELIQUISSET. » Quintilianus 1,5,61 : « *ne miremur* » *quod ab antiquorum plerisque Aenea ut Anchisa sit* » *dictus.* » Charisius p. 66,17 Keil : « *quamvis veteres* » *hic Aenca dixerint sine s, ut Varro in Age modo.* » Festi epitome p. 20 Mueller⁶ : « *AENESI dicti sunt comites* » *Aeneae. Aeneatores cornicines dicuntur, id est cornu* » *canentes. AENARIAM appellavere locum ubi Aeneas clas-* » *sem a Troja veniens appulit.* »

1. Codex Victorinus *enos*, Harleianus *enas*, ms. Carrionis *ennius*; *per-* *contenas* codex Parisiensis 7667.

2. Codex Parisiensis 7667 *pac to* interposita rasura.

3. Codices Harleianus, Leidensis, Guelferbytanus *liquerit*, Parisiensis 7667 et Victorinus *reliquerit*.

4. Codex Parisiensis 7667 *percontra*, non *percontat*; item codex 7666.

5. Codex Parisiensis 7666 *aen*, Parisiensis 7665 *aencam*, Harleianus *aen-* *nus*, Guelferbytanus *ennius*; — *percontra aeneidos* Parisiensis 7667, sine intervallo, quamquam Quicheratius puncta interponit.

6. Nil huic loco adscriptis Roserot cum codicem Tricassinum conferret.

In Naevii poetae fragmento una res difficilis dictu, quae sci licet fuerit forma nominis Aeneae. Vix in recto casu *Aeneas* dicere potuit Naevius poeta, vix quod quidam voluerunt *Aen-
nas*: in accusativo enim, quae horum temporum declinandi ratio erat, ex tali nominativo *Aeneatem* vel *Aenatem* fingere debuisset, quod eum nemo credet fecisse. *Aenea* collatis Quintiliani et Charisii testimoniiis optimum videretur, nisi miro consensu in utroque Nonii loco tot codices in vocali discrepantes solam consonantem s pertinacissime servarent; insistendumque est in illis Quintiliani verbis, *ab antiquorum plerisque*, unde eum patet alios ex veteribus novisse, qui forma *Aenca* non uterentur. Ergo Francisco Buecheler assentior, qui anno 1863 in Neue Jahrbuecher fuer Philologie LXXXVII p. 333 s. *Aenes* legere jussit. Ex *Aenes* enim, ut ille adnotat, *Aenides* pariter informatum est atque *Pelides* et *Tyrides* ex veteribus Latinorum formis *Peles* et *Tydes*; inde et illud *Aenesi* (vel, ut O. Mueller maluit, *Aenesii*) insulaque *Aenaria* (non *Aenearia*) quorum nomina pervenisse ad Festum ex Naevii poetae carmine Buecheler probabilitate summa opinatur¹. *Aenes* igitur legentes versum habemus in quo thesis paenultima sublata est :

Blande] et do]cte per[contat], Aenes] quo] pacto

postquc eum hemistichium sequentis in arsin desinens :

Trojam] urbem] lique]rit .....

Nonius p. 368 M. : « *Pullum* est aetatis novellae. Virg[ilius] Georg. lib. III : *Continuo pecoris generosi pullus in arvis. Pullum non² album. Virg[ilius] in Georg. lib. III : Ne maculis infuscet vellera pullis nascentum.* TITUS LIVIUS : *VESTIS PULIA PURPUREA³ AMPLA.* M. Tullius De

1. Vide infra (II, 11, 6) locum de insula Prochyta ex Servii interpolatore ad Aeneidos 9,715.

2. Codex Parisiensis 7667 *no*; manu posteriore *n* repositum.

3. Codex Parisiensis 7667 *proporea*.

» signis : *In hac officina e. q. s.* » Luctatius Placidus p. 75,21 Deuerling: « unde VESTIS nigra PULLA est dicta. » *Titus* apud Nonium ex errore est, nam Livii versus est Andronici ex Homero τ 225: Χλαῖναι πορφυρέην οὐλην ἔχε οἵος Ὁδυσσεύς Διπλῆν. *Ampla*, quod derivatur ab *ambo* ut *dupla* a *duo* (*ex-emplum* autem est quod nos *un double* appellamus) velustissimo hic sensu pro illo διπλῆν positum est.

Versus exitus est; *purpurea* quo modo feriatur incertum. Quae sensus addi requirit varie excogitari possunt.

[*Erat U[lixi]*] vestis] pulla], purpurea], ampla.
[*U[lixi] erāt*] vestis] pulla], purpurea], ampla.

Fragmenta librorum v-viii, x-xv, xvii-xx.

Codices : Harleianus; Leid. et Guelferbyt.; Parisiensis 7667;
Monspessulanus et Parisienses 7665 et 7666.

Nonius p. 468 M. : « *Auspicavi pro auspiciatus sum Plautus in Persa : Lucro faciendo ego auspicavi* ». Idem in Sticho : *Eam auspicavi ego in re capitali mea. Atta² Lubroratione : Cum primo luci hodie ut exornata sit atque ut auspicetis, eras est communis dies. C[la]ecilius Plocio : †insavum³ hospicium aliter istrionum est atque ut magistratus publice cum auspicant⁴. NA[E]V[I]US BELLI POENICI⁵ libro IIII : VIRUM PRAETOR ADVENIET⁶ AUSPICAT AUSPICIUM⁷ prosperum Caecilius Plocio ut magistratus publice cum auspicant⁸.* »

Caecilius fragmentum corruptum bis repetitur; *prosperum* loco altero glossema esse videtur ad illam prioris loci vocem *insavum* vel *insanum*. *Virum praetor* in fragmento

1. Quae sequuntur desunt in codice Parisiensi 7665.

2. Codices *acta*.

3. *Insavum* codex Parisiensis 7667, non *insanum*.

4. Quae sequuntur desunt in codice Parisiensi 7666.

5. Codex Parisiensis 7667 *poenica*.

6. Codex Parisiensis 7667 *adveniat*.

7. In codice Parisiensi 7667 rasura inter *auspici* et *um*.

8. Codex Parisiensis 7667 *auspiciant*.

Naeviano immutare noluimus, ne citra necessitatem eas res tractaremus quae ad opus nostrum non pertinent, sed veri similem concedimus esse Junii emendationem verum. *Praetor* et *auspicat* propter arsin producerentur, nisi Naevii poetae aetate constaret tales terminations nondum correptas esse (supra p. 44 s.). *Adveniet*, quod vulgo in *advenit* mutant, puto factum ex *advenies*, id est *adveniens* (cf. *advenies* supra p. 300).

Vi|rūm prae|tor ad|venie[n]s| auspi|cat au|spicium.

Nonius p. 474 M. Vide ad Nonii p. 335 (supra p. 343).

Nonius p. 474 M. : « *Paciscunt. NAEVIUS¹ BELLI*
» *POENICI* libro VII² : *ID QUOQUE PACISCUNT³ MOENIA SINT*
» *QU[A]E LUTANTUM⁴ RECONCILIANT CAPTIVOS PLURIMOS.* *Idem⁵:*
» *SICILIENSES PACISCIT OBSIDES UT REDDANT⁶.* »

Hic agitur de foedere icto anno ante Christum natum 241 inter Carthaginienses et Q. Lutatum Catulum, per quod foedus bello punico primo finis impositus est. Voces corruptas aliter alii emendare conati sunt; vereor ut recte Buecheler⁷ *idem* Nonio tribuerit, nam nihil mutans praeter illud *reconciliant* (ubi *n* post *a* propter *paciscunt* invecta est) optimos saturnios duos de Lutatio dictos agnosco:

Re|conciliat ca|ptivos| pluri|mos| idem,
Si|ciliens|ses pa|ciscit| obsi|des ut| reddant.

1. *Navius* cum e superscripta codex Parisiensis 7667.

2. Codex Parisiensis 7667 VI.

3. Codices Harleianus, Parisiensis 7666, Leidensis, Guelferbytanus *paciscuntur. Paciscunt* Parisiensis 7667, s ex correctura.

4. Superscripta c codex Parisiensis 7667 *luctantium*; codex 7666 *lutatum*.

5. *Idem* in codice Guelferbytano expunctum.

6. Nihil in codice Parisensi 7665 praeter haec : *Paciscunt. Nevius : Sicilienses paciscit obsides ut reddant.* Sic codex 7666 : *Paciscunt Nevius belli punici lib. vii : Id quoq. paciscuntur moenias In quae lutatum reconciliant captivos plimos (rī eadem manu superscriptum)* *Idem sicilienses paciscit obsides ut reddant.*

7. *Neue Jahrbücher...* LXXXVII (1863) p. 334.

Pacis enim condiciones teste Polyb. 1,62,8 s. hae fuerunt, ἐχθρεῖς τοὺς Καρχηδόνιους καὶ μὴ πολεμεῖν Τέρωνι μηδ' ἐπιφέρειν ὅπλα Συρακοσίοις μηδὲ τῶν Συρακοσίων συμμάχοις ἀποδοῦναι Καρχηδόνιους Θωματίοις γωρίς λύτρων ἀπαντας τοὺς αἰχμαλώτους, ut dicit autem Zonaras 8,17, καὶ μήτε τῷ Τέρωνι πολεμεῖν... καὶ τοὺς μὲν ἔκεινων (sive Romanorum sive et Romanorum et Hieronis) αὐτομόλους καὶ αἰχμαλώτους προῖκα ἐκπέμψαι, τοὺς δ' ἔκαυτῶν πρίσασθαι. Similiter Eutropius 2,27,4: *Captivi Romanorum qui tenebantur a Carthaginiensibus redditi sunt.*

Paciscunt aperte de Carthaginiensibus dictum est; quid autem *paciscant* ignoramus, nam de ea re historici tacent. Tamen de Carthaginis muris actum esse in foedere inde colligo, quod apud Florum (1,19 vel 2,3) legimus: *tanta denique fuit illa victoria, ut de cōscindendis hostium moenibus non quaeretur;* primum igitur versum sic fere restituerim (quamquam fuit, qui pro *moenia* acute *Poeni* scribere jussit):

Id quoque paciscunt, moenia] [ut liceat servare].

Quae intersunt, *sint quae lutantium*, sine dubio truncas sunt et Lutatii nomen continent. Id nomen si in fine versus stetit nullum casum accipere potuit praeter genetivum, *Lutati*, ut litterae *um* ex errore aliquo ortae esse videantur. Sin accusativum *Lutatum* servamus, iterum sententia hiat:

Sint quae Lutatum ..... .

In sylloge nostra quod scripsimus (infra II,11,6):

Id quoque paciseunt, moenia [ut liceat servare;
Reddant cuncta sed Poeni], sint quae Lutati,

id non posuissemus, nisi aliquid etiam in desperato loco ponendum fuisset. At inter *moenia* et *sint*, item inter *lutantium* et *reconciliant*, forlasse complures versus Naeviani ipsiusque Nonii verba nonnulla exciderunt.

Nonius p. 475 M.¹ : « *Fite* imperativo modo. Cato De
 » praeda militum dividenda : †*cudives fite*. †Crassus
 » libro XVI *Iliados* : *Socii nunc file viri*. LIVIUS
 » ODYSSIA² †*FIT QUOQUE FITUM EST.* »

Pro *fite* Hermannus scripsit *sic*, quod miror esse a Quicheratio rejectum. Versus exitus videtur esse :

..... { ...[sic quoque] fitum est.
                   { sic quo[que] fitum est.

Agnovit Bartschius Homeri versum v 40 : "Ηδη γὰρ τετέλεσται
 δι μοι φίλος ήθελε θυμός.

Nonius p. 493 M.³ : « *Dextrabus* pro *dexteris*. †LABE-
 » RIUS in ODISSIA : *DEQUE⁴ MANIBUS DEXTRABUS.* » Ex
 Homero v 534: Τῶν δ' ἄξεα δεισάντων ἐκ γειρῶν ἐπτατο τεύχεα.

Laberius falso pro *Livius* scriptum est, nisi fragmentum
 Laberii cum Livii nomine excidit. Hemistichium habemus;
 que propter arsin producitur, nam male de tribracho *que mani* cogitares (supra pp. 57 et 134):

De[que mani]bus dex[trabu]s| .....

Nonius p. 509 M. : « *Disertim* dicere, plane, palam,
 » † Lucilio auctore possumus, in Veliterna : *Habui recte*
 » *dissertim*. Plautus in Stico: *Fuit dissertim id usu per-*
 » *didi*. Accius Eurisace : *Disertim⁵ id unum incommodis*
 » *desit meis*. LIVIUS⁶ : *tuque⁷ mihi narrato omnia diser-*

1. Deest hic locus in codice Parisiensi 7665.

2. Codex Parisiensis 7666 *Livivius odiss//ia*.

3. Deest hic locus in codice Parisiensi 7665.

4. Codex Parisiensis 7667 *Laberius modissi adeque. Odissa* (sed ante a pallidiore atramento i adlitum) codex Parisiensis 7666. *Deque* Harleianus Leidensis, *deunque* Guelferbytanus.

5. Codex Parisiensis 7667 *dissertim* priore s expuncta.

6. Codex Parisiensis 7667 *Lucilius*.

7. Cod. Paris. 7667 *tuque*, Harleianus, Parisenses 7665 et 7666 *tu que*.

» TIM⁴. » Haec ex Homero α 169, 206, 224 et alibi : 'Αλλ' ἀγε μοι τόδε εἰπὲ καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον.

Que et omnia propter arsin producuntur; mihi pro iambo libentius acceperim quam pro pyrrhichio :

Tu[que mihi] nar[rato] }	omni[a dis]certim
Tu[que mihi] nar[rato] }	

Utrum in caesura hictur necone incertum est, nam fortasse poeta pronuntiabat *narratod*.

Nonius p. 515 M. : « *Superbiter*² Afranius Purgamento:
 » *Illa superbiter imperat. N[A]EVIOUS BELLI POENICI*
 » libro VI : SUPERBITER CONTEMTIM³ CONTERIT LEGIONES.
 » *Longinque et longiter pro longe e. q. s. Perplexim pro*
 » *perplexo e. q. s. Saniter e. q. s. Rarenter e. q. s. Per-*
 » *spicace e. q. s. Contemtim contemnenter. N[A]EVIOUS*
 » *BELLI POENICI lib. VI: SUPERBITER CONTEMTIM CONTE-*
 » *RIT LEGIONES*⁴. »

Sic Naevianum versum ferito :

Su[perbi]ter con[temptim] conte[rit] leg[i]ones.

Nonius p. 544 M. : « *Polybrum*⁵ quod Gr[a]eci χερνίβα,
 » nos trull[e]um⁶ vocamus. LIVIUS: ARGENTEO POLYBRO
 » AUREO ET GLUTRO⁷. Fabius Pictor lib. XVI: *Aquam*
 » *manibus pedibusque dato, polybrum sinistra manu*
 » *teneto*⁸, dextera vasum cum aqua. » Livii Andronici

1. Codex Parisiensis 7667 *descriptum*.

2. Hic et in sequentibus pars codicum *superviter*.

3. Codex Leidensis *contemptua*, Harleianus et Guelpherbytanus *contentum*.

4. In codice Parisiensi 7665 nihil praeter haec : *Superbiter. Afranius : Illa superbiter imperat. Rarenter. Cecilius : Edepol voluntas homini rarenter venit.*

5. Codex Monspessulanus *polubrum*, Guelpherbytanus in margine *polibrum*.

6. *Trullam*, non *trullum*, codex Parisiensis 7667.

7. *Aurco et glutro* desunt in codice Parisiensi 7665.

8. *Ceneto* (non *cenceto*) codex Parisiensis 7667.

locus ex Homero a 136: Χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προγόνῳ ἐπέγεινε φέρωσα
Καλῆ γρυσσείη, ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος, Νίψασθαι. Epitome Festi p. 247
Mueller: « POLUBRUM pelluvium vas, quod nos pelvem
» vocamus. » Luctatius Placidus p. 74 Deuerling: « Pollubreo
» tulleo. »

Polybro Livius Andronicus non scripsit, cujus aetate littera y Romae in usu non erat; neque *pollubro*, nam tum temporis Romani consonantes geminare nondum didicabant, TABELAI scribentes pro *tabellae* et DVELONAI pro *Bellonae* et VELET pro *vellet* et omnia similiter. Illi autem qui exemplaria Liviana posteriore aetate edenda emendandaque suscepérunt num duplicem *I* invexerint quis scire potest, cum ea vox apud nullum scriptorem praeter Andronicum Fabiumque reperiatur¹? Ergo *polubro* scribito. *Glutro*, quod ἄπαξ εἰρημένον est, plerique cum Junio mutant in *gutto*; recte nisi fallor, nam si re vera exstaret vox *glutrum*, lemma ei peculiare tribuisse Nonius; tamen *glutro* reliqui, quia nihil hoc attinet ad numerum saturnium. Incertum utrum *aureod* dici beat anne *aureo*; neque haec ipsa forma, si servatur, hiatumne an synaloepham recipiat constat.

Ar|genteo pol|lubro},   { aure|o[d] et| glutro.
                                { aureo| et| glutro.

---

§ 7. — De fragmentis a Charisio et Diomede laudatis.

Charisium ex fonte unico, codice Neapolitano bibliothecae tunc Borbonicae IV a 8, Bobii scripto vel ineunte viii saeculo vel exeunte vii, edidit Henricus Keil in volumine i Grammaticorum latinorum (Lipsiae 1857). Ex qua éditione locos nostros descriptsimus.

---

1. Nam *polubro* pro *pulvere* a Scaligero in versu Varronis apud Nonium p. 471 M. repositum nulla codicum auctoritate nititur. Hanc emendationem qui probant, melius p. 544 scribent *polubrum* quam *pollubrum*.

Charisius p. 66,17 Keil. Vide locum Nonii p. 335 M. (supra p. 343).

Charisius p. 84,5 ss. Vide infra § 10 locum Prisciani 6,8,41.

Charisius p. 128 Keil: « *Exerciti* GN. NAEVIUS
» BELLI PUNICI libro I: M. VALERIUS CONSUL PARTEM
» EXERCITI IN EXPEDITIONEM DUCIT. »

Manius, non *Marcus*, vocatur consul hic Valerius apud Polybium 4,16,1: *Valerius Marcus* apud Eutropium 2,19 translatoremque Eutropij Paeanum; facillime enim et saepissime notae *M.* et *M'*. inter se confunduntur¹. Polybio majorem fidem esse habendam omnes puto concedent, praesertim cum rarius sit praenomen *Manius* quam *Marcus* atque librariis graecis multo minus notum. Itaque eos probare nequeo, qui veterem levissimamque emendationem illam *M'*. contempserunt.

Manius si legitur neque in vocibus sequentibus aliquid intercidit, necessario ita discerpendi sunt versus, voce *expeditionem* in suas partes resoluta:

.... *Maniūs Valerius* consul partem
Exercitū in exercitū -pe[dit]iōnē ducit.

nisi fortasse *Valerius* ut *Lucius* dicebatur; quare *Manius Valerius* feriendum esset. Ut ut de *i* vocali est, *Valeriu* sine *s* pronuntiabimus, ut thesis antepaenultima brevis sit (supra p. 181).

Charisius p. 197,15 ss. Keil: « *Donicum* pro donec. Ita LIVIUS, tuinquit, usurpat: IBI MANENS SEDETO DONICUM
» VIDEBIS ME CARPENTO VEIIEMENTEM DOMUM VENISSE. » Ex

1. *Marcus* pro *M'anius* etiam legitur exempli gratia apud Macrobius, Saturn. 1,13,21.

Homero ζ 295 : "Ἐνθα καθεζόμενος μεῖναι γρόνον, εἰσόχεν ἡμεῖς" Λαστυδὲ ἔλωμεν καὶ ἵκώμεθα δῶματα πατρός.

Pro *vehementem* jamdudum docti viderunt esse ponendum verbum vehendi. Sed et alio remedio opus est, nam ut versus prior optime se habet :

I]bi ma[n]ens se]deto] doni]cum vi]debis;

ita versus alter propter nimiam brevitatem claudicat. Ritschelius (Parerga p. 28) legere jussit *|domum ve]nis*se *pa]rentis*, quod propter dactyli thesin inter duas voculas discerptam admitti nequit (supra pp. 54, 88); sed si omnino vox πατρός a Livio omissa non est, etiam sic legere licet : *|domum pa]tris* vel *|patris do]mum*. Veri tamen similius videtur Alcinoum hie non fuisse in Odyssea latina designatum. Neque magis probo, quae Francisco Buecheler (Neue Jahrbuecher fuer Philologie LXXXVII, 1863, p. 332) placuit propter Ennianum *endo suam do*, emendationem *endo domum venisse*. Propius, credo, veritati Korschius accedit legens : *me, carpento vehentem, [in] domum venisse; ego malim*

Me], carpen]to ve]hente], in do]mum ve]nissee.

Littera enim *m* ex *in* facta est ; *vehens* autem non solum de eo qui vehitur, sed et de ea re quae vehit dici potest, ut apud Plinium Hist. nat. 32,4,14,41 aliqui tradunt *tardius ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia*, apud A. Gellium 16,19,23 *simulacra duo aenea ad Taenarum viserentur delphinus vehens et homo insidens* et 20,1,26 *jumentumque dici pecus aliquod unicum tergo vehens*, apud Julium Valerium loco in Forcellini lexico laudato.

[Charisius p. 288-289. Vide supra p. 5 in adnotatione.]

Diomedis fontes, praeter libros recentiores eosque dete-

riores, codices tres saeculo ix scripti, Parisiensis lat. 7494, Parisensis lat. 7493, Monacensis. Edidit Henricus Keil in volumine i Grammaticorum latinorum Lipsiae anno 1857. Parisenses contuli.

Diomedes p. 369,19 Keil: « *Necto nexui*¹. Virgilius:
» *Palmas amborum innexuit² armis. LIBIUS in ODIS-*
» *SEA³: NEXABANT⁴ MULTA INTER SE. Maccenas⁵: Nexisti*
» *retia lecto. Lucilius satirarum + curarum retia necit.*»
Priscianus 9,6,33 ex codice Paris. lat. 7496 fol. 108 r.⁶ :
» *Nexo quoque nexas*⁷, vel *nexus* ut Probo placet, *nexui*.
» Virgilius tamen in V : *Nexantem nodis seque in sua*
» *membra plicantem*, secundum primam protulit conjugationem. LIVIUS vero in ODISSIA : *NEXEBANT⁸ MULTA*
» *INTER SE⁹ FLEXU NODORUM DUBIO. Accius in Deiphobo :*
» *Nos continuo ferrum eripimus, omnibus manicas neximus. Necto* tamen ejus est primitivum; nam quomodo
» a participio *amplexus*, quod ex verbo nascitur *amplector*,
» fit verbum frequentativum *amplexor amplexaris*, sic a
» participio *nexus*, quod nascitur a verbo *necto*, fit frequen-
» tativum *nexo nexus*. Unde manifestum, quod rationabilius
» hoc secundum primam conjugationem protulit Virgilius.
» A *necto* tamen similiter *nexui* protulerunt plerique,
» quidam tamen etiam *nexi*, *necto* *nexi* dicentes et *nexus*
» ut *necto flexi* et *flexus*. Virgilius in V: *Et paribus pal-*
» *mas amborum innexuit aruis. Lucilius in V: Hic solus*
» *vigilavit, opinor, et cum id mihi visus facere est tum*

1. *Nexui*, postea *innexuit* et *nexabant* codex Parisiensis 7493 fol. 30 v.
Nexui vel *nexi* cod. Paris. 7494 fol. 44 r°.

2. *Libius in odissea, libens in odissen, lybin synodusse* codices.

3. Codex Monac. *nectabant superscripta x littera*, Paris. 7493 *nexabant*.

4. Codex Monacensis *Mecinas*. Non Maccenas (qui re vera *pexisti*, non *nexisti* alicubi scripsérat, ut testatur Priscianus 10,8,47) verum Propertii 4,8,37 est versus.

5. A manu posteriori in rasura.

6. *Vexabant* codices Bernensis, Leidensis, codicis Parisiensis 7496 manus posterior.

7. *Sese* codex Sangallensis; *se*** Bambergensis, ex *sese* factum ut visum est Hertzio.

» *retia nexit.* » Idem Priscianus 10,8,48 ex codice Parisiensi lat. 7496 fol. 123 r°: « *Texo lexui, et nexo, nesis vel
nexas, nexui.* Ovidius in VII Metamorphoseon : *Luna
quater plenum tenuata retexuit orbem.* Cicero in II De
oratore : *Sic omnia quae sunt quaque aguntur leniori-
bus principiis natura ipsa retexuit.* Virgilius in V:
Nexantem nodis seque in sua membra plicantem. Idem
in eodem : *Et paribus palmas amborum innexuit armis.*
» LIVIUS: *NEXABANT¹ MULTA INTER SE FLEXU NODORUM² DUBIO.*
» Actius in Deiphobo : *Nos continuo ferrum eripimus,
omnibus manicas neximus.* » Livii versus ex Homero, ut
volunt, o 264: Πέπληγον δὲ γορὸν θεῖον ποσίν αὐτὰρ Ὁδυσσεὺς Μαρμα-
ρυγὸς θησίτο ποδῶν θαύμαξε δὲ θυμῷ. Sed confer potius o 378 :
Ωργίεισθην δὴ ἔπειτα ποτὶ γθονὶ πουλυβοτείρῃ Ταρφέ̄ ἀμειβομένῳ.

In versu Livii, si unus est versus, necesse est pro *nodorum* legere *nodum*³:

Ne|xabant| multa in|ter se| flexu| nodum| dubio.

Quod remedium si cui justo aerius videtur, versiculi unius
exitum alteriusque versiculi initium is constituat licet sic:

..... ne|xabant| multa in|ter se|
Fle|xu no|dorum| dubio   .....

Diomedes p. 384,7: « Item vulgo dicimus *amplector*;
» veteres inmutaverunt, *amplector⁴* crebro dictantes⁵ ut
» LIBIUS in ODYSSEA : *UTRUM⁶ GENUA AMPLOCTENS⁷ VIRGI-
NEM ORARET⁸.* In hoc quidem totum figuravit verbum :

1. Codex Sangallensis *nexabat*.

2. Codex Bernensis *nudorum*.

3. Quod perspexit Buecheler, Neue Jahrbuecher LXXXVII (1863) p. 310.

4. *Amplector* codex Parisiensis 7491 fol. 50 r°; o ex emendatione cod. 7493 fol. 37 v°.

5. Codices Monacensis et Parisiensis 7493 *dictantes*.

6. *Utrum manu posteriore in rasura* codex Parisiensis 7493.

7. Codices Monac. et Paris. 7491 *amplectens*, Paris. 7493 *amploctens* ex
emendatione.

8. Codex Parisiensis 7493 *orraret*.

» *amplectens*¹ dixit pro *amplectens* et *amplexens* pro
» *amplexans...* » Haec ex Homero ζ 142: Ἡ γούνων λεσσοίτο
λαζῶν εὐώπιδα κούρην.

In utroque hemistichio, nisi fallor, admitti debet hiatus; simul producuntur breves vi arsis. Nam hominis parum cauti esset, ut *ſicri*, *fūit* similiaque ita *genūa* legere.

Uſtrum genua am[plectens] virgi[nem] o[raret].

Tamen alia legendi via praesto est: theses hemistichiorum paenultimae detrahi possunt:

Uſtrum genua [am]plectens virginem o[raret].

Etiam liceret in *genua* hiatum, in *virginem* synaloepham, vel contra synaloepham in *genna*, hiatum in *virginem* admittere. Sed melius erit utramque synaloepham rejicere; quod etiam Korschio placuit. Sic enim fit legi illi caesurae Korschianae satis.

Diomedes p. 476,45 Keil. Vide infra, II, n, I.

Diomedes p. 479,20 Keil: « *Huius contrarius est² pulin-*
» *bacchius, latius³*, qui et *saturnius⁴*, *ultimibrevis⁵*, quem
» *quidam propompicon*, alii *theseleon* vocant. Constat ex
» *duabus longis et brevi...* »

Ex hoc loco conjicio alicui ex veteribus (an Varroni? nam a Caesio Basso haec doctrina videtur fuisse aliena) notos fuisse versus qui thesin paenultimam amitterent, ut *Taurasia Cisnuna Samnio cepit*; in his cum ita divisisse

1. Cod. Paris. 7493 *amplectens*, cod. Monac. et Paris. 7493 *amplectens*.

2. Est om. codex Parisiensis 7493 fol. 86 r°.

3. In codice Parisiensi 7494 fol. 93 v° et in cod. Monacensi *latius*, manus posterior utrinque codicis *latius*; haec vox omissa est in cod. 7492.

4. *Saturninus* codex Paris. 7494.

5. *Ultimibreves* codex 7493, *ultim^z brevis* cod. Monac., *ulti brevis* cod. 7494.

hemisticlum alterum, ut constaret duobus pedibus, trochaeo *Sannii* et palinbacchio *ocepit*; huic pedi, quia videatur adhibitus in saturniis latinis, nomen esse inditum *Iatio* vel *saturnio*.

De pedibus in saturnio receptis vide supra pp. 324-325.

Diomedes p. 512 Keil. Vide locos ex Caesio Basso (supra p. 314).

**§ 8. — De fragmentis
a Servlo et a Servii interpolatoribus
landatis.**

Servii liber De centum metris.

Vide locos ex Caesio Basso (supra p. 312).

Servii et interpolatorum commentarii in Vergilium.

In textum Servianorum in Vergilium commentariorum perquam multa eaque maximi pretii inferserunt e variis fontibus auctores ignoti non pauciores duobus¹.

Alter ex interpolatoribus ea additamenta confecit, quae pertinent ad libros Aeneidos I et II. Hujus textui constituedo fontes sunt tres, codex Parisiensis 1750 sive Fuldensis A, qui excerpta tantum continet; Fuldensis B nunc deperditus, cuius collatio a Scioppio confecta in editione Danielina Servii anno 1600 in supplemento facta est publici juris; codex Cassellanus saeculo IX vel ineunte decimo scriptus, fortasse² olim et ipse, ut conjicere licet, Fuldensis, cuius lectiones

1. Vide optimum ac doctissimum Aemilii Thomas libellum, *Essai sur Servius et son commentaire sur Virgile*, Paris, 1879, xviii-358 p. 8° cum tabula. — *Supplément*, ibid. xxxviii p.

2. Vide Aemilii Thomas supplementum p. xxii s.

petendae ex editione a Georgio Thilo et Hermanno Hagen anno 1878 Lipsiae data¹. Sed ex iis locis, qui nobis laudandi sunt, nullus in Fuldensi A inest; duos igitur tantummodo fontes adeundi sunt, Danielis supplementum et Cassellanus. At rursus in Cassellano aliquot quaterniones interierunt, quo sit ut in certis locis unus sit fons supplementum Danielis. — Ille auctor, cuius additamenta in codicibus Fuldensibus sunt inventa, infra vocabitur a nobis interpolator Fuldensis.

Nam « interpolatorem alterum » indefinito sanc nomine eum appellabimus, sive fortasse eos, qui in libros Aeneidos III-XII, in Eclogas inde a quarta atque in Georgicon lib. I additamenta conscripsit vel conscripserunt. In iis additamentis duae nobis partes sunt distinguendae, quarum altera constat ex Aeneidos libris ultimis decem, altera ex Eclogis cum Georgieis.

In Aeneide fons praecipuus codex Danielis *Floriacensis*, ab abbatia *Fleury-sur-Loire* nominatus. Is duobus tomis constat; prior tomus, qui libros III, IV, V continet, Bernae nunc sub numero 172 servatur; alter Parisiis in Bibliotheca Publica sub numero lat. 7929². Codex saeculo scriptus est decimo. Lectiones libri III pete ex editione Thiloniana, librorum IV-V ex editione Danielis. Ego in libro VI et sequentibus ipsum codicem inspicere potui. Praeterea in versu Aeneidos 3,10 consului codicem excerptorum Parisiensis lat. 7930 sacculi XI, quem in Bibliotheca Publica Aemilius Thomas reperiebat; is codex in locis 4,9 et 9,715 nihil praebet. Adhibuerat in Aeneide Daniel codicem quemdam Antissiodoreensem vel melius Antessiodureensem, ab urbe *Auxerre* nominatum, qui nunc est Bernensis 167, saeculi noni vel decimi; dimidiam ferme partem is codex continet scholiorum, quae in altero Bernensi leguntur.

1. Fuldensem B et Cassellanum pro uno eodemque codice habet Thilo; eos Thomas bonis argumentis usus distinguere jubet; judicium tamen omnino certum nondum fieri potest, ut ipse Thomas agnoscat.

2. Vide Aem. Thomas, *Revue critique d'histoire et de littérature*, 11 octobre 1879, p. 286 s.

In duobus Georgicon libris, quos jam supra (p. 256 et 295) attulimus, fons fuit codex Lemovicensis, nunc Leidensis Vossianus f. 80, saeculi x : lectiones in loco 1,101 ex editione Danielina petendae, in loco 1,11 ex Georgii Thilo libello qui commentarios Servii in versus Georg. 1,1-100 continet; qui libellus Halis prodiit anno 1866¹.

Ipsius Servii textus ex compluribus codicibus hauriri potest, quorum unus est Parisiensis lat. 7959 saeculi ix² a me inspectus. In tribus primis libris cognosci possunt per editionem Thilonianam lectiones codicum Lipsiensis sacc. x, Hamburgensis saec. xi, Monacensis 6394 saec. xi, praeterea in primo libro Bernensis 363 saec. ix et Caroliruhensis 186 saec. ix, in secundo et tertio Monacensis 18059 saec. xii. Denique in codicibus utriusque interpolatoris Serviana cum alienis promiscue descripta inveniuntur.

Fragmenta ex ipso Servio.

Servius ad Aeneida 1,92 et 2,797. Vide infra (pp. 359, 360) locos interpolatoris Fuldensis.

Servius ad Aeneida 6,70. Vide locum T. Livii 25,12 (supra p. 272).

Servius ad Aeneida 6,72. Vide infra, II, II, 2.

Servius ad Georgica 2,385 ex codice Parisiensi 7959 folio 43 verso : « *Versibus incomptis ludunt, id est car-* » minibus saturnio metro compositis, quod ad rithmum » solum vulgares componere consuerunt. »

1. *Nachricht ueber das koenigliche Paedagogium zu Halle, etc., 31. Fortsetzung. Inhalt : I. Servii grammatici in Vergillii Georg. lib. I 1-100 commentarius. Ed. Dr. Thilo.*

2. De aetate vide Acm. Thomas p. 179.

Ad rhythmum solum Servius certissime non eo sensu scripsit, quem plerique admittunt, id est ad accentum solum. Nam numquam ita veteres loquuntur de accentu, ut cum *rhythmo* commune quicquam habeat. Neque hic Servius sollemnis inter *rhythmum* et *metrum* distinctionis meminit, qui de *metro ad rhythmum composito* loquitur. Ea verba nos sic intellegimus: *ad arsin solam*, ita ut syllabae in arsi positae nihil referat ultrum productae sint an correptae.

Fragmenta ex interpolatore Fuldensi.

Ex iis locis, ubi codex Cassellanus praesto est.

Interpolator Fuldensis ad Aeneida 4,170. Vide infra, II, II, 6.

Interpolator Fuldensis ad Aeneida 4,198. Vide infra, II, II, 6.

Ex iis locis, ubi codex Cassellanus deficit.

Servius ad Aeneida 4,92 ex codice Parisiensi 7959 folio 70 verso: « *Frigore*, timore; et est reciproca translatio: » nam et timor pro frigore et frigus pro timore ponitur. Ut » in Terentio: *Uxorem tuam pavitare ajunt*; non timere, » sed laborare frigoribus. Utrumque enim in unum exitum » cadit. Sicut et de calore et de frigore urere dicimus, ut » est *Aut Boreae penetrabilis frigus adurat*. » Post quae addit interpolator Fuldensis: « Nam et Graeci φοβούσι dicunt » quae sunt timenda, ut (Homerus ὅπερα μὲν οὐκ εἴτ' ὀνοστά.)¹ » LIVIUS in ODISSIA: *IGITUR DEMUM ULIXI COR FRIXIT* » *PRAE PAVORE*. Reprehenditur sane hoc loco Virgil. quod

1. « Homerus δ. p. o. ε. δ. », voces ex errore ut videtur luc in Danielis demum Scipio p̄iive scheda illatae, referri debent ad versum Aenclidos 4,77.

» impropre hos versus Homeri transtulerit, Καὶ τότε ὁδοτής
 » σῆσις λύτο γούνατα καὶ φῦλον ἤτορε Ὀγδίσας δὲ ἀφεῖπε πρὸς δὲ μεγαλούς
 » λήτορες θυμόν. Nam frigore soluta membra longe aliud est
 » quam λύτο γούνατα. » Livii locus ex Homero (exempli gratia ε 297) : Καὶ τότε ὁδοστῆσις λύτο γούνατα καὶ φῦλον ἤτορε. Festi
 epitome p. 70 Mueller : « Demum, quod significat post,
 apud Livium DEMUS legitur¹. »

In *Ulixi* syllaba altera vi primae corripitur (supra p. 38); post *demum* hiatur, nisi quod *demus* fortasse reponendum est. Thesis antepaenultima contra morem producitur (vide supra pp. 484, 491 s.) :

Igi[atur de]mum Uli[xi cor] frixit[p[re] pa]vore.

Interpolator Fuldensis ad Aeneida 1,273. Vide infra, II, II, 6.

Servius ad Aeneida 2,797 ex codice Parisiensi 7959 folio 109 verso : « *Invenio admirans* : cum invenissem admiratus sum. » Ubi addit interpolator Fuldensis : « Vel admiratus sum tantos evadere potuisse. Sane adamat poeta ea quae legit diverso modo proferre. NAEVIUS BELLI PUNICI PRIMO de Anchisa et Aenea fugientibus haec ait : EORUM SECTAM SEQUUNTUR MULTI MORTALES. Ecce hoc est *Invenio admirans numerum*. Multi alii e Troja strenui viri. Ecce hi sunt *animis parati*. Ubi FORAS CUM AUBO ILLIC EXIBANT. Ecce et *opibus* instructi. »

Tres deinceps versus saturnios scholiasta laudat. In primo eorum disyllabum est, thesis paenultima supprimitur :

Eo[rum se]ctam se[quuntur] multi[mor]tales.

In altero bis hiatur, thesis paenultima supprimitur; *virī*, ut

1. Deest teste H. d'Arbois de Jubainville hoc lemma in codice Tricassino, ubi fol. 43 v° post glossam *Donatiae coronae...* statim sine intervallo subit exitus glossae *Demimus* : « ex alia familia in aliam... »

in alio Naevii versu *viros, i* producit (qua de re supra p. 85) :

Mul[ti] ali[i] e[st] Troja] strenu[i] viri].

Nam minus bene post *alii synaloepham fieri velles* :

Mul[ti] ali[i] e[st] Troja] .....

In tertio omnia recte se habent, quod attinet ad metrum ; sensus *ibi pro ubi et illinc pro illie* videtur postulare. Melius sed non necessario *cum* hiare effeceris ; post *auro* in caesura hiatur ; etiam hic thesis supprimitur :

I[bi fo]ras cum] auro] illine[ex]ibant.

In hoc carminis loco, si recte supra p. 307 conjectimus, illi versus stabant, de Trojanorum navibus dicti :

Simul droma eorum portant ad navis,
Multa alia in isdem inseruntur.

Fragmenta ex interpolatore altero.

Ex codice Floriacensi.

Interpolator ad Aeneida 3,10¹ : « Amat poeta quae legit
» immutata aliqua parte vel personis ipsis verbis proferre.
» NAEVIUS enim inducit uxores Aeneac et Anchisae
» cum lacrimis Ilium² relinquentes his verbis : AMBORUM
» UXORES NOCTU TROIADE EXIBANT CAPITIBUS OPERTIS FLENTES
» AMBAE ABEUNTES LACRIMIS CUM MULTIS. Hoc iste Aenean
» eodem in tempore ejusdem rei causa inducit fecisse cum
» dicit *Litora cum patriae lacrimans portusque relinquo.*
» Et multi tradunt hoc in PRIMO dictum : TROJAE AB ORIS. »

1. In codice Parisiensi 7930 folio 80 verso haec tantum leguntur : « Amat poeta permutatis personis aliquid carmini inscrere. Quidam enim dicunt uxores enee vel anchisae relinquentes patriam lacrimasse, quod iste enee tribuit. »

2. *Hhuius* codex Floriacensis.

Alterum Naevii ex primo libro fragmentum ita breve est, ut de metro nihil constare possit¹. At prius fragmentum hemisticchia quinque optima efficit, modo cum Vossio Godofredoque Hermann pro *Trojade* vetus ablativum *Trojud* restitueris. In *amborum uxores* aut liatum admittere potes aut synaloepham; melius tamen synaloepham, quia, ubi thesis paenultima non tollitur, raro producitur antepae-nultima (supra p. 481). *Lacrimis* fac anapaestus sit, non creticus (vide supra p. 74).

. . . . . + { ambo[r]um u[x]ores
amborum] u[x]ores

No[ctu] Tro[jad] ex{jibant], capiti]bus o[pertis,
Flen[tes am]bæ, abe]untes] lacrimis] cum] multis.

Interpolator ad Aeneida 4,9. Vide infra, II, ii, 6.

Interpolator ad Aeneida 8,285. Vide locum Varronis, De lingua latina 7, 26 (supra p. 247).

Interpolator ad Aeneida 9,745. Vide infra, II, ii, 6.

Ex codice Lemovicensi.

Interpolator ad Georgica 4,41. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,36 (supra p. 256).

Interpolator ad Georgica 4,101. Vide locum Festi p. 93 Mueller (supra p. 295).

[Interpolator ad Vergilii Ecl. 4,20. Vide Indicem hujus voluminis sub verbis *Sed dea*].

1. Etiam certum non est quomodo intellegi scholiastæ verba debeant. Nam fortasse excidit aliquid, ut in genuino textu *in primo* de Aeneide dictum fuerit, non de Bello Poenico.

§ 9. — De fragmentis a Macrobo laudatis.

Macrobius textui fontes cum deterioribus codicibus duo codices boni, Bambergensis M.L.V.5.9 saeculo nono exente scriptus, Parisiensis lat. 6371 saeculo undecimo; ex iis edidit Franciscus Eyssenhardt Lipsiae in Bibliotheca Teubneriana anno 1868, quem nos consuluimus, tamen codicem Parisiensem maluinus exprimere. Ceterum in Bambergensi tantummodo libri I, II cum parte libri III supersunt, itaque in posteriore Saturnaliorum parte sola codicis Parisiensis auctoritas adhibenda fuit.

Fragmenta ex codicibus Bambergensi et Parisiensi.

Macrobius, Saturnalia 4,9,14. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 246).

Macrobius, Saturnalia 4,9,15. Vide locum Varronis, De lingua latina 7, 26 (supra p. 244).

Macrobius, Saturnalia 4,12,12. Vide infra, II, II, 4.

Macrobius, Saturnalia 4,15,14. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 246).

[Macrobius, Saturnalia 4,17,15. Vide Indicem hujus voluminis sub voce *Apollo*].

Macrobius, Saturnalia 4,17,28 s. Vide locum T. Livii 25,12 (supra p. 271).

[Macrobius, Saturnalia 3,9,7. Vide Indicem hujus voluminis sub vocibus *Si deus*.]

[Macrobius, Saturnalia 3,9,10. Vide Indicem hujus voluminis sub vocibus *Dis pater*.]

Fragmenta ex solo codice Parisiensi.

Macrobius, *Saturnalia* 3,19,5. Vide infra §11 locum Isidori, *Origines* 49,22.

Macrobius, *Saturnalia* 5,20,17 s. Vide locum Festi p. 93 Mueller (supra p. 295).

Macrobins, *Saturnalia* 6,1,37 ex codice Parisiensi 6371 folio 70 recto a : « *Ergo iter incepturn peragunt rumore secundo.* SUEVIUS in libro quinto : REDEUNT REFERUNT » PETITA RUMORE SECUNDO. »

Primus vidit Alexander Riese (*Rheinisches Museum* xix, 1864, p. 310) versum esse saturnium nomenque auctoris *Naevius* restituit. *Rumore* per arsin producitur. Hic versus ex paucis illis unus est, qui in quarta sede spondeum pro trochaeo admittunt :

Redeunt, referrunt petita]   rumore se[undo].

Macrobius, *Saturnalia* 6,2,31. Vide infra II, II, 6.

Macrobins, *Saturnalia* 6,5,8 ex codice Parisiensi 6371 folio 72 recto a : « *Quam pius Arquitenens.* Hoc epitheto » usus est NAEVIUS BELLI PUNICI libro secundo : » DEINDE POLLENS SAGITTIS INCLITUS ARQUITENENS SANCTUS- » QUE DELPHIS PROGNATUS PYTHIUS APOLLO. Idem alibi : » CUM TU ARQUITENENS SAGITTIS POLLENS DEA. Sed et Ho- » stius libro secundo Belli histrici : *Dia Minerva, simul* » *auteui invictus Apollo arquitenens Latonius.* » Luetatius Placidus p. 74,14 Deuerling : « *PUTIUM : Pythium, Apol-* » *lineum.* »

Placidi glossa ex quodam opere descripta videtur esse, in quo accusativo casu adhibito tale quid steterit : « *Putium* Naevius dixit *Pythium* Apollinem. » Certe Naevii tempore neque y littera neque adspiratio mutae juncta in usu erant, neque dubium esse omnino potest quin pro *Pythius* ille scripserit *Putius*. Locus a Macrobio prior allatus duobus constat versibus, quorum prior incorruptus, altera in *deinde* et *tertia* in *inclitus* syllaba per arsin producta :

Dein[de pol]lens sal[gittis] inclitus ar[quit]enens.

Alter versus nimium longus est, que sensu caret; ideo Vahlen cumque Vahleno alii *Sanctus Delphis*: sed que unde igitur ortum? *Delphis* autem *prognatus* quo exemplo tueri possimus? Ergo mutato que in *ione*, ut perspexit esse faciendum Buecheler¹, *Delphis* quod vocis *Putius* glossema est deleto, legendum est sic :

Sanctus Jove[re] pro[gnatus]	}	Putius Apollo.
Sanctus Jove[re] pro[guatus]		

Quod confirmat quodam modo, ut idem Buecheler postea recognovit², versus in L. Scipionis Barbatii tumulo inscriptus (supra p. 228) : *Gnaivod patre prognatus, fortis vir sapiensque.*

Hi de Apolline versus, ut agnovit Merula, olim sine dubio cum illo de Cerere (infra § 10 ex Prisciano 6,8,42) cohaerebant :

Prima inedit Cereris Proserpina puer.

Alter locus a Macrobio allatus uno constat versu. Ilunc saturnium ideo judicare debemus, quia vix inde scenicos numeros possemus efficere; sed nihilominus correctionem adhibebimus. Omnino placet Alfredi Fleckisen lectio, quam ille in opusculo Kritische Miscellen (Programm des Vitzthumschen Gymnasiums, Dresden 1861) p. 41 proponit,

1. Neue Jahrbücher für Philologie LXXXIII (1861) p. 822.

2. Neue Jahrb. f. Philol. LXXXVII (1863) p. 328.

Deana pro *dea*. In priore hemistichio aut *tu* synaloepham patitur aut, quod propter caesurae Korschianae respectum minus crediderim, propter arsin sit inter *tu* et *arquitenens* hiatus, *sagittis* autem lege veteris pronuntiationis anapaeustum efficit. In altero hemistichio thesis paenultima sublata; Dianaec nomen primam productam habet, quod cum apud Horatium Vergiliumque legis cave cum viris doctis « licentiae » nescio cui tribuas: hic enim merus est *ἀρχιτενές*.

Cum *tu* *arquitenens sagittis* }   pollens Diana.
Cum *[tu arquitenens] sagittis* }   Diana.

Macrobius, Saturnalia 6,5,9 ex codice Parisiensi 6371 folio 72 verso *a*: « Silvicoles Fauni. NEVIUS BELLI » PUNICI libro primo: SILVICOLE HOMINES BELLIQUE INHER- » TES. Accius in Bachis: *Et nunc silvicola ignota invi-* » *sentia loca.* »

*Belli*que propter arsin cum hiatu producitur. *Homines* servare possumus, thesi secundi trochaei sublata; quod nisi liceret, *homines* praesto esset. *Silvicolae*, non *silvico-*lae pronuntiandum est; quod valde miror a nemine adhuc esse perspectum.

Silvicoles homines bellisque inierit.

§ 10. — De fragmentis a Prisciano laudatis.

Prisciani locos hausi ex volumine editionis a Martino Hertz procuratae priore, quod Grammaticorum latinorum ab Henrico Keil editorum volumen est secundum; ex Hertzii praefatione ea deponpsi, quae de codicibus statim dicturus sum.

Codices igitur Institutionum Prisciani Grammaticarum in universis Europae librariis servantur ad mille. Ii fore

omnes eam partem operis continent, quae locos nostros suppeditavit. Seorsim nobis considerandi sunt primum codex Parisiensis lat. 7496 et codex Bambergensis M. IV 12, dein codices his propinquui minus boni, postea codices quos recensionis scoticae vocitare licet; tacendum est de codicibus aut male adhuc notis aut parvae fidei.

Codex Parisiensis 7496, saeculo ix scriptus, omnium est optimus cum propter vetustatem tum propter egregias manus alterius fere aequalis emendationes, eas saepe ex archetypo, saepe etiam ab altero « vetusto » libro declarante ipso correctore petitas. Codex quoque Bambergensis M. IV 12 saeculi ix est. — Parisiensem contuli.

Inter codices Parisiensi et Bambergensi propinquos sed minus tamen bonos elegit Hertzius tres saeculo ix vel x scriptos, quos « ad sensim gliscentes corruptionis progressus demonstrandos » conferret. Hi sunt Bernensis 109 olim Bongarsianus, Halberstadiensis, Fragmentum Ambianense (in quo liber quintus cum partibus quarti, sexti et septimi continetur).

Tres quoque recensionis scoticae codices elegit Hertzius, id est, recensionis a monachis ex Hibernia oriundis factae. Hi sunt : codex Caroliruliensis 223, qui antecedentibus proprius accedit; cum eo duo codices inter se artiore vinculo juncti quique multo plura doctrinae scoticae vestigia servant, Leidensis 67 fol. anno 838 ut videtur scriptus, Sangallensis 904; omnes saeculi ix.

Priscianus 3,3,20 ex codice Parisiensi 7496 fol. 23 v° :
 « Ut *super superus* sic *nuper nuperus* debet esse. LIVIUS
 » in ODISSIA : INFERUS AN¹ SUPERUS TIBI FERT DEUS FUNERA,
 » ULINE^{S?} » Ex Homero z 64 : ΗΘΣ ̄γλοες, Οδυσσεύς : τίς τοι
 παρθενές εγκεφάλου δαίμων;

Hexametrum hic dactylicum videmur habere; scilicet

1. An omissum, mano posteriore inter lineas additum.

fragmentum saturnium interpolatoris manum passum est. Sic infra p. 381 invenies versum heroicum *At celer hasta volans perrumpit pectora ferro ex saturnio addita voce volans factum*; supra p. 341 dubitatum est de Naeviano fragmento *Convenit regnum simul atque locos ut haberent*. — Recte, puto, Korschius trajectione verborum usus revocatoque tempore imperfecto ita scripsit :

..... inf[er]us an[te] superus
Tibi de[us] fe[rebat] fune[ra], U[lixes]?

Κακός autem Livius, ut rursus Korschius animadvertisit, « cum jam prope Romanus factus esset et Romanis scriberet, ad verbum exprimere religiosum esse censuit ».

Priscianus 5,3,46 ex codice Parisiensi 7496 fol. 36 v° : « *Linter quoque, quod apud Gr[a]ecos masculinum est, » οὐλωτήρ¹, apud nostros femininum est. LIVIUS in †VI² : « JAM IN ALTUM EXPULSA LINTRE³. » Ex Homero, ut videtur, p. 401 : [Τίμεις δὲ αὖτες] ἐνάκουμεν εὐρέι πόντῳ et 403 : Ἀλλ' οὐτε δὴ [τὸν νῆσον ἐλείπομεν, οὐδέ τις ἄλλη Φαινέτο γυνάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἡρώες θάλασσα].*

Initium est versus, quod integrum hemistichium explet :

Jam in[te] altum expulsa[re] lintre| .....

Priscianus 5,3,47 ex codice Parisiensi 7496 fol. 36 v° : « *Acer et alacer et saluber et celeber⁴, quamvis acris et » akacris plerumque faciant et salubris et celebris femi- » nina, in utraque tamen terminatione communis etiam*

1. Quidam ex eodd. ελωτήρ superscripto ο, οὐλωτήρ, οὐλωθερ. Lege δ λωτήρ.

2. Quidam ex codicibus VII, III, 30 pro 3°. Sed omnes male.

3. Codices Bernensis et Halberstadiensis *lntre*. Codex Ambianensis *expulsam lntrem*.

4. In codice Parisiensi prima e caudata.

» generis inveniuntur prolata. Virg[i]ll[ius] in VI : Anchises
 » *Alacris palmas utrasque tetendit* de Anchisa dicens. Idem
 » in quinto *Ergo alacris cunctosque putans excedere palnia.*
 » Terentius in Eunucho : Parmeno dicit ad C[ha]er[e]jam *Quid*
 » *tu es tristis? quidve es alacris?* N[A]EVIOUS in carmine
 » BELLI PUNICI : FAMES ACER¹ AUGESCIT² HOSTIBUS. En-
 » nius in XVI : *Aestatem autumnus sequitur, post acer*
 » *hiems.* Idem in XII : *Omnes mortales victores cordibus*
 » *+lujus³ laetantes vino curatos somnus repente in campo*
 » *passim mollissimus perculit acris...* Frequentior tamen
 » usus in er profert masculina et in is feminina. » Idem
 Priscianus 6,7,40 fol. 53 v° : « Et sciendum, quod in ultra-
 » que terminatione utriusque generis inveniuntur haec.
 » Virgil[ius] in VI de Anchisa dicens : *Alacris palmas*
 » *utrasque tetendit.* N[A]EVIOUS in carmine BELLI PU-
 » NICI : FAMES ACER AUGESCIT⁴ HOSTIBUS. Ennius. in XII :
 » *Omnes mortales victores e. q. s.* »

Naevianum fragmentum versus initium est; *acer* propter
 arsin producitur :

Fa]mes a]cer au[gescit] hosti]bus. . . .

Prisciani interpolatores ad 5,3,48. Vide locum Nonii
 p. 116 M. (supra p. 338).

Priscianus 6,1,6 ex codice Parisiensi 7496 fol. 47 v° :
 « Ejusdem, id est primae⁵, declinationis femininorum ge-
 » netivum etiam in *as* more Graeco solebant antiquissimi

1. Codex Leidensis *acer haec fames.*

2. Cod. Ambianensis *augessit*, cod. Caroliruhensis *angescit.*

3. *Imis* olim Machly, ut video apud Hertzium n p. 380, dein anno 1878
 ego (*Revue de philologie* p. 96), Machlyanae emendationis tunc ignarus.

4. Codex Bambergensis *augescit*, manu posteriore it additum.

5. *Id est primae uncis includit* Hertzius.

» terminare, unde adhuc *paterfamilias* et *materfa[milias]*
 » pro *familiae* solemus dicere, et frequens hochabet usus.
 » LIVIUS in ODYSS[I]A : ATQUE ESCAS¹ HABEMUS MENTIO-
 » NEM², escas pro escae. Ibidem³ : NAM DIVA⁴ MONETAS FI-
 » LIAM DOCUIT, *Monetas*⁵ pro *Monetae*. In eodem : MERCU-
 » RIUS CUMQUE EO FILIUS LATONAS, pro *Latonae*⁶. NO-
 » VIUS⁷ in carmine BELLI PUNICI I⁸ : INERANT
 » SIGNA EXPRESSA⁹ QUO MODO TITANI¹⁰ BICORPORE¹¹ GIGANTES MA-
 » GNIQUE¹² ATLANTES¹³ RHUMCUS¹⁴ ATQUE PUR[PUREUS]¹⁵ FILII¹⁶
 » TERRAS, pro *Terrae*. In eodem : EI VENIT¹⁷ IN MENTEM¹⁸
 » HOMINUM FORTUNAS¹⁹,] pro *fortunae*¹⁹. Ennius in XVII
 » annali : *Dux ipse vias*, pro *viae*. Cicero in IIII Verrina-
 » rum : . . . . . » Idem Priscianus 6,5,26 fol. 51 r° : « *Tita-*
 » *nus quoque pro Titan dicebant*, unde N[A]EVIOUS in car-

1. Codices Parisiensis 7496 et Sangallensis *aescas*, postea *aescas pro aescae*.

2. Codex Leidensis mentionem habemus.

3. Codices Leidensis et Sangallensis in eodem.

4. Codices Sangallensis, Leidensis, Caroliruhensis *divina*, Caroliruhensis manus posterior *diva*.

5. Codex Bernensis om. *Monetas*.

6. *Latinas* (littera o superscripta) pro *Latonas* codex Ambianensis.

7. Manus posterior emendavit e pro o.

8. *I* omisum, manu posteriore additum.

9. Pars codicum *expressa*, *expresa*.

10. Codex Paris. 7496 *tritani*, expuncta r manu posteriore; Bernensis *tytanii*, Leidensis *titanii*.

11. Manus posterior *bicorpores*. Scriperat manus prior *ibi corpore*.

12. Codex Leidensis *magni*que*. In Parisiensi m manu posteriore nescio pro qua prioris manus littera.

13. Codices plurimi *athlautes*, Sangallensis *atlantes* manu posteriore, Parisiensis 7496 *adquelantes* correctum in *atlantes* (tamen prior e manus posterioris est), super n puncta duo.

14. Pars codicum *rhumacus*, *runchus*, *rhu*cus* littera m superscripta.

15. Pars codicum *purporeus*, *porpureus*.

16. Codex Leidensis *fili*.

17. Pro *ei* *venit* codex Leidensis *evenit*, Sangallensis *evenit* ex *venit* manu posteriore factum, codex Bernensis *ei* *venit* ex *uvenit* manu altera factum.

18. Plurimi codices *mente*.

19. Codices Sangallensis et Leidensis *furtunas*, postea iidem cum Caroliruhensi *furlunae*. — Uncis inclusa in codice Parisiensi manu priore omissa, posteriore manu in inferiore margine adscripta sunt.

» mine BELLI PUNICI primo : INERANT¹ SIGNA² EXPRESSA³
 » QUO MODO TITANI⁴ BICORPORES⁵ GIGANTES⁶ MAGNIQUE AD-
 » LANTES⁷. » Livii loci ex his locis Homericis : § 213
 Δέρπου δ' ἔξαντις μυητώμεθι [χερσὶ δ' ἐφ' ὕδωρ Χευάντων] aut (quod
 minus veri simile est, quia hic illud δέ deficit, quod bar-
 bare per atque exprimitur) x 177 Μηγσόμεθι βράψης [μηδὲ
 τρυχόμεθι λιμῷ], — o 480 οὐνεῖς ἄρα σφέας Οἴμας Μοῦσ' ἔδιδαξε, —
 o 322 ἦλθ' ἐρισύνης Τερμείας, ἦλθοεν δὲ ἀναξ ἐκάεργος Ἀπόλλων.

In primo Livii Andronici loco scribi debet pro *habemus*, ut ex Homero patet, *habeamus*. Initium est versus :

At[que e]scas habe]amus]   menti]onem| ...

Fortasse pes ultimus constabat voce *manibus* pro Homeri
 χερσὶ posita. In altero hemistichio caesura Korschiana
 deest.

In Livii Andronici loco altero *filiam* pro *filia* a librariis
 scriptum est; non ut Buecheler credebat pro *filia im*, nam
 posito *im* pro graeco σφέας claudicaret sensus. Ubi igitur
 nominativus substantivi defuit, unde verbum *docuit* pen-
 deret, abiit *adjectivum divina*, quod versus requirit, in
 substantivum *diva*; tamen in quibusdam codicibus genuina
 vox remansit. Saturnius hic est :

Nam] divi]na Mo]netas]   fili]a] docuit.

Dixi supra p. 75 de *docuit* vix cogitari posse.

In tertio Livii Andronici loco facile versiculus agnoscitur in initio mancus; repono cum Carolo Bartsch, quo
 graecum ἦλθε exprimatur, *venit* :

1. Codices Bambergensis et Ambianensis *punici*. *Primo iuerant*.

2. Codex Bambergensis *signa***.

3. Pars codicem *expresa*.

4. Codex Caroliruhensis *titanus in titani* correctum.

5. Codicis Bambergensis manus posterior *bicorpores*, codex Bernensis
bicorpore* manu posteriori correctum. Parisiensis *Titanib[us] corpores* per
 lineolam priore manu juncta.

6. Codices Parisiensis et Bernensis *gygantes*.

7. Codices reliqui *athlantes* vel t altero et e priore expunctis *al/latentes*.

[Ve]nit] Mer[curius], cumque co[...]
fili]us La[t]onas.

In hemistichio priore caesura Korschiana deest.

Naevii locus prior tribus constat versibus, quos ita leges optime, si in omnibus hemistichiis caesuram Korschianam admiseris :

Ine[frant si]gna ex[pressa], quo modo Ti[t]ani,
Bi[corpo]res Gi[g]antes magni[que] A[tl]antes,
Run[us] at[que] Pur[pureus], fili]i Terras.

Quamquam in singulis hemistichiis theses paenultimas detrahens etiam sic legere posses :

Ine[frant signa] ex[pressa] .....
.....| quo modo] Ti[t]ani
.....| magnique] A[tl]antes.

In hoc praesertim hemistichio *magnique Atlantes*, cum producatur thesis antepaenultima, paenultimae detractio satis probabilis videri potest (vide supra p. 181). Sed scripsit Naevius haec quoque hemisticia : *belli]que i[er]ites, — vestem]que ci[t]rosam* (supra p. 366, infra apud p. 402 Isidorum 19,22,20) ; minusque offendit thesis antepaenultimae productio quam inusitatiior in mediis hemistichiis caesura (supra p. 215). Ceterum de *Atlantum* nomine cf. supra p. 84.

In altero Naevii loco melius *ei* disyllabum feceris quam monosyllabum; nam perraro utrumque simul hemistichium thesin paenultimam amittit :

E[i] ve[n]it in [mentem] } hominum] for[tun]as.
Ei[ ] venit] in [mentem] }

Nam Theodorus Korsch audiendus non est, qui postulat in *hominum* primam syllabam produci.

« Vetustissimi tamen etiam nominativum *haec carnis* pro-
 » ferebant, qui magis rationabilis est [ad¹] genetivum. LI-
 » VIUS ANDRONICUS in ODISSIA : CARNIS ait VINUM-
 » QUE QUOD LIBABANT² ANCLABATUR³. Et Titus Livius..... »
 Ex Homero ω 364 : Ταῦνομένους κρέα πολλὰ κερδῶντάς τ' αἴθοπα
 οὖν.

Nihil est mutandum, quamquam Duentzer et Korsch
 mutaverunt. Rarior sane haec saturnii forma, in qua the-
 sis quarti pedis producitur (supra p. 181).

Car|nis vi|numque| quod li|babant| ancla|batur.

Acute Hermann, cum illud Prisciani *ait* incommodum
 videretur, *carnis autem* proposuit. Quod non omnino re-
 jici vellem; at si id verum est, sic versus sunt consti-
 tuendi :

. . . . | carnis| autem
 Vi|numque| quod li|babant| anc[u]lla|batur.

Pro *ait* tamen libentius aliquod adjectivum ponerem, quod
 homericō πολλά responderet, quam illud Hermanni *autem*.
 Sunt qui putent per *t* litteram scribi debere *antlabatur*;
 sed hoc verbum ab *anculus*, *ancula* derivatum est, unde
 diminutivum fit *ancilla*. Neque in nostro loco *anclare*
 « haurire » significat, cum et ad vinum et ad carnem re-
 ferendum sit ; nam si putaveris aliud verbum, quod de
 sola carne dictum fuerit, latere in illo *ait* aut excidisse,
 rationem reddere non possis cur Priscianus in priore versu
 laudando non constiterit.

Priscianus 6,4,18 ex codice Parisiensi 7496 fol. 49 v° :

1. *Ad omissum, manu posteriore additum.*

2. Codex Leidensis *libant.*

3. Graecis litteris ante *anclabatur* additur in codice Sangallensi εξαντατό, in Ambianensi εξηγητλυτον, in Bernensi εξηγητασσον litteris ī superscriptis manu posteriore.

« Quod autem *Ionis* et *Calypsonis* et *Dydonis* dicitur,
 » ostendit hoc etiam Caesellius Vindex in Stromathio his
 » verbis : Caly[p]sonem¹, ita declinatum est apud anti-
 » quos. LI[VI]US² : ΛΠΥΔ ΝΥΜΦΑΜ ΑΤΛΑΝΤΙΣ ΦΙΛΙΑΜ ΚΑΛΥ-
 » ΠΣΟΝΕΜ³. In VIII Ennius⁴ : *P[ο]enos Didone oriundos.*
 » Accius in *Io[n]e* : *Custodem assiduum Ioni instituit vir-*
 » *gini.* » Livii locus ex Homero ε 557, ε 14, φ 143 :
 Νύμφης ἐν μεγάροισι Καλυψοῦς.

In *nympham* altera syllaba per arsin producitur cum
 hiatu, nisi thesin subtrahens *Atlantis* molossum effeceris.
Calypsonem procul dubio alteram corripit.

Α πυδ νυμ φαμ	Α tlantis	}	filia am Caly psonem.
Α πυδ νυμφαμ	Α tlantis		

Fortasse, ut putat Buecheler, propter testimonium Servii
 ad Aen. 4,741 (cf. eundem ad 2,246), « sane *Atlas* grae-
 » cum est sicut et *Nilus*, nam Ennius dicit Nilum *Melonem*
 » vocari, Atlantem vero *Telamonem* », pro *Atlantis* scriben-
 dum est *Telamonis*.

Priscianus 6,5,26. Vide ad 6,4,6 (supra p. 370).

Priscianus 6,7,40. Vide ad 5,3,47 (supra p. 369).

Priscianus 6,8,41 s. ex codice Parisiensi 7496 fol.
 53,54 : « *Puer pueri*, cuius femininum *puera*⁵ dicebant an-
 » tiquissimi, unde [et⁶] *puerpera* dicitur quae puerum vel

1. *P* manu posteriore additum.

2. *Vi* manu posteriore additum.

3. Nullius momenti est, quod in codicibus pluribus legitur *nimiam* vel
nimeam vel *nympham*, *Athlantis*, *calipsonem*.

4. Manu posteriore Ennius in viii.

5. *Femininum in A puer* codices Sangallensis et Leidensis.

6. *Ei* manu posteriore additum.

» pueram parit; id est *puellam*, quod est diminutivum
 » puerae ut *capra capella*, *tenera tenella*, *umbra umbella*. Ovidius etiam hoc adprobat, qui in V metamor-
 » ph[os]eon de puella Proserpina narrans dicit: *Tantaque simplicitas puerilibus affuit annis*. Quod derivatum non
 » pertineret ad feminas, nisi etiam *puera* esset dictum.
 » Quod tamen comprobat etiam Suetonius¹ diversos ponens
 » usus, in libro qui est de institutione officiorum. LIVIUS
 » in ODISSIA : *MEA PUERA QUID VERBI EX TUO ORE SUPRA FUGIT?* Idem² alibi : *Puerarum manibus confeclum pulcherrim(a)e³*. Non est tamen ignorandum quod etiam *hic puerus* et *hic et hæc puer* vetustissimi protulisse inve-
 » niuntur et *puellus puella*. Lucilius in XI : *Inde venit Romam tener ipse etiam atque puerus*. Caecilius in
 » Imbris⁴ : *Age age [i] puer duc⁵ me ad patrios fines decoratum opipare*. Afranius in Incendio : *O puer puer sine prospicere me mihi*. Plautus in Lenonibus geminis :
 » *Dolet hic puerus sese venum ducier*. Lucilius in III :
 » *Cumque hic tam formosus homo ac te dignus puerus*.
 » LIVIUS in ODYSSIA : *SANCTA⁶ PUER SATURNI FILIA REGINA*. N[Λ]EVIUS in II BELLI PUNICI : *PRIMA INCE-*

1. Codex Parisiensis *suae tonus*.

2. Prior manus *idest*.

3. Ex hoc Prisciani loco codex Bernensis 207 in Hermanni Hagen Anecdotois helveticis quae ad grammaticam latinam spectant p. xxvi: « Possumus dicere *pueram* sicut *puerum* et *puellum* sicut *puellam*, an non? — Possumus. — Unde probabis? — LIBIUS dicit: *Puerarum manibus*. Plautus dicit Gemini: *Dolet puerus sese venum ducier*. Lucilius ait: *Cumque hic tam formosus homo apte dignus puerus*. » Ille versus *Puerarum manilus*, a multis, quia legitur apud Homerum q. 235 τά δέ αὐτά τεῦχε σὺν ἀμφιπόδαις γυναιξίν, pro saturnio ex Odyssea habitus, re vera iambicus est senarius ex aliqua Livii Andronici tragœdia; neque cum homericō loco ipse sensus conveniret, sive hinc *puerarum* illinc αὐτή σὺν ἀμφιπόδαις considerares, sive hinc numerum singularem *confectum* illinc pluralem φύρος τε γιτῶνά τε, εἴματα καλά Primus quod sciam recte judicavit Buecheler, Neue Jahrbücher fuer Philologie LXXXVII (1863) p. 331.

4. Codices *umbris*.

5. Codices *duce*.

6. Prior manus *scincta* vel simile quid.

» *dit¹* CERERIS² PROSERPINA PUER. Varro in *satura* quae
 » inscribitur **Αλλος ουτος Ηρακλης* : *Gravidaque³ mater pe-*
 » *perit Jovi puellum.* » Charisius p. 84,5 ss. Keil : « *Puer*
 » et in femineo sexu antiqui dicebant ut Graeci *ε παις ζω*
 » *η παις*, ut in *ODYSSIA* vetere, quod est antiquissimum
 » carmen : *MEA PUER QUID VERBI EX TUO ORE AUDIO?* et in
 » Nelei carmine : *Eaque prisca SAUCIA PUER FILIA*
 » *SUMAM⁴.* Ubi tamen Varro cum A *PUERA* putat dictum,
 » sed Aelius Stilo magister ejus et Asinius contra. »

Versus Naevii (nam integer est versus) olim cum versibus cohaerebat quos Macrobius commemoravit (supra p. 365) :

Deinde pollens sagittis inclitus Arquitenens,
 Sanctus Jove prognatus Putius Apollo.

Puer priorem syllabam producit (supra p. 75). *Proserpina* nos quidem ita legere malumus, ut syllaba altera vi prioris corripiatur (supra p. 38); agnoscimus tamen pluribus modis versum feriri posse :

Pri ma in cedit Cereris	} Proserpi na puer.
Prima ince dit Cereris	} Pro serpi na puer.
Prima ince dit Cere ris	

Livii locum *Sancta puer* male Priscianus cumque Prisciano docti viri omnes ex *Odyssea* ductum putaverunt, nam apud Homerum nihil tale reperire est. Ego nullo modo dubito quin hic versiculus,

San|cta pu|er, Sa|turni| fili|a, Re|gina,

1. Prior manus *primam cedit.*
2. Codex Parisiensis *ceteris*, manu posteriore *caeteris.*
3. Prior manus *gravida qua.*
4. Haec corrupta verba si vere sunt *carminis Nelei*, saturnio metro concepta esse nequeunt. Sed rectius credo (nam contra disserens non persuasit O. Ribbeck, Neue Jahrbuecher fuer Philologie LXXVII [1858] p. 211) quod Duentzero placuit (Zeitschrift fuer das Gymnasialwesen 1857 p. 49), scilicet ea non alia esse atque versum Livii a Prisciano allatum, *sancta puer Saturni filia Regina*. Quod si est, apparent excidisse locum carminis Nelei titulumque Liviani operis; hoc autem opus seorsim hic ab *Odyssea* nominatum *Odyssea* non fuit.

re vera steterit in Livii Andronici carmine composito in honorem Junonis Reginae, quod carmen T. Livio adhuc in manibus erat (vide infra p. 431).

Restat alter Livii Andronici locus vere translatus ex Homero, $\alpha\ 61$ Τέχνων ἐμὸν, ποῖόν σε ἔπος φύγει ἔρχας ὀδόντων; Hic τέχνων ad Minervam dictum Livius verterat per *puer*, sive ut volebat Varro, quem Priscianus sequitur, per *puera*. Hoc certe Varro, quia non intellexerat *puer* olim tertiae declinationis fuisse, qua de re testimonium praebent nomina servorum composita, ut *Marci-por Marci-poris*. Novicia igitur declinatio est *puer pueri* pro *puer pueris*; contra *imber imbris* declinatur pro *imber imbri*, quod graeco δημητρίου melius responderet. Quin, nisi fallor, in ipso nominativo *puer* syllaba *er* est novicia, vocis scilicet radix *pū* vel *pou* est, quae graece formam παυ, παφ accepit in πά(ρ)ις; inde *pou-er-is* factum est ut *bov-er-um*; postea ex casibus obliquis *er* etiam in nominativum transiit¹. — Versiculus noster legitimum pedum numerum haberet si sic legeretur: *Me|a pūer(vel pūera)|, quid verbi| ex tuo| ore sup[er]ra| fugit*; sed vix quidquam elumbius excogitari posset, deficiente in utroque hemistichio caesura Korschiana. Neque satis placeret *Me|a pu|er, quid| verbi ex| tuo o|re suprā| fugit*, quamquam et *tuo* licet producere (supra p. 74-75) et *supra* corripere (supra pp. 32 ss.); nam synaloepha in caesura et productio thesis antepaenultimae non sine offensione sunt. Itaque cum viderem apud Charisium *audio* scriptum esse pro illo *supra fugit*, putavi Livii locum fortasse jam fuisse corruptum antequam grammaticis nostris innotesceret. Scilicet Charisius, quemve ille exscripsit, pro corrupta voce quadam, ut sensum haberet qualemcumque, posuit *audio*; Priscianus autem, ut homo doctior, graeci φύγει memor posuit *fugit*. At *supra*, quod sensui vix aliquid conferre potest, ipsam illam vocem corruptam fuisse existimavi, in qua et Charisius et Priscianus suo uterque modo

1. Hoc si verum est, ex *puer pueri* discimus corripi e in *bovērum*.

haeserit. His de causis ego in hoc opere recepi hanc lectionem :

Me|a pu|er, quid| verbi| ex tuo| ore| superat?

quam missam faciam libens, sicubi meliorem propositam esse videro.

Priscianus 6,9,47 ex codice Parisiensi 7496 fol. 54-55 :
 « Invenitur¹ tamen etiam simplex *decor decoris p[a]jenul-*
 » *tima correpta apud vetustissimos, qua[n]do² pro *decorus**
 » *decora decorum accipitur. N[A]EVIUS in carmine BELLI*
 » *PUNICI :*

MAGNAMQUE³ DOMUM DECOREMQUE DITEM⁴ VEXERANT⁵.

» Aliter enim iambus stare non potest. »

Ex Prisciani verbis satis appareat ab eo versiculum laudatum esse integrum. In hoc codex Parisiensis bis peccat; nam *vexerant* mutari debet requirente et sensu et metro in *vexarant*, quod codices nonnulli deteriores praebent; *magnamque* autem, ut Theodorus Korsch vidit, ortum est ex errore librarii de heroico versu cogitantis. Memineris enim in saturnio dactylum *guamque do ferri* nequire (supra pp. 54 et 88). *Magnam* igitur legentes bonum habemus saturnium :

Ma|gnam do|mum deco|remque| ditem| ve|xarant.

Divitem reponere volebat Korschius. Sed valde

1. Prior manus *inveniuntur*.

2. Manu posteriore *n* addita.

3. Codices Bambergensis, Sangallensis, Caroliruhensis, Leidensis *magnam*, in Leidensi et manu posteriore in Caroliruhensi *que superadditum*. Codex Parisiensis *magna quae*, manu posteriore *magnamque*.

4. Codex Bambergensis omittit *ditem*, manus posterior in margine reposuit *te*.

5. Plerique codices *vexerant*, sed *vexrant* in *vexarant* mutatum cod. Halberstadiensis, *vexarant* plures librorum Krehlianorum.

dubito num librarii vocem rariorem *ditem* pro usitatiore
divitem ponere potuerint.

Priscianus 6,41,58 ex codice Parisiensi 7496 fol. 56 v° :
 « Nam *inquietus*, cuius extremam corripi dicit Probus, *in-*
 » *quietis* declinatur, quod trium factum est generum, ut
 » supra ostendimus. Cujus etiam simplex in usu inveni-
 » tur trium generum. N[A]EVIUS¹ in carmine BELLI
 » PUNICI² : JAMQUE EJUS³ MENTEM FORTUNA⁴ FECERAT⁵ QUI-
 » TEM. Licinius Macer in I annali : Non minimo opere
 » milites quietes volebant esse. Sallustius in II historia-
 » rum : Quia corpore et lingua percitum et *inquietu-*
 » *tem nomine histrionis* vix sani *Burbulegium* appel-
 » labant. »

Naevii versus integer est ; *cjus* pyrrhichium efficit (supra pp. 24, 35, 86) :

Jamque| ejus men|tem for|tuna| fece|rat qui|tem.

Priscianus 6,42,64 ex codice Parisiensi 7496 fol. 57 v° :
 « Hic et haec Samnis, hujus Samnitis, sic Caesar De ana-
 » logia. Lucanus in II : Romanaque Samnis Ultra Candi-
 » nas speravit vulnera furcas. Hujus neutrum N[A]E-
 » VIUS SAMNITE protulit in carmine BELLI PUNICI,
 » ad cuius similitudinem debet etiam *hoc dite* dici. » Idem
 Priscianus 7,42,61 fol. 76 r° : « N[A]EVIUS neutraliter

1. Inter e et v in codice Parisiensi rasura.

2. Sic codex Parisiensis cum Bamb., Bern., Halberst., Caroliruhensi, non II.

3. Codex Bambergensis *eis*, manu posteriore *v* addita.

4. Pars codicium *furtuna*. Codicis Parisiensis manus prior *fortunam*.

5. Codex Leidensis *fecit* inter *mentem* et *furtuna* superscriptum, *fecerat* expunctum.

» *hoc* SAMNITE protulit in carmine BELLI PUNICI, ad
» cuius similitudinem debet et *hoc dite dici.* »

Priscianus 7,5,18 ex codice Parisiensi 7496 fol. 68 r° :
 « In *us* vero terminantia, si sint propria *i* ante *us* haben-
 » tia, abjecta *us* faciunt vocativum, ut : *hic Virg[i]l[ius]*, o
 » *Virgili*; *hic Salustius*, o *Salusti*; *hic Pompejus*, o *Pompei*.
 » Haec tamen eadem etiam in *e* proferebant antiquissimi,
 » o *Virgilie*, *Mercurie*¹ dicentes. LIVIUS ANDRONICUS
 » in ODISSIA : NEQUE TAMEN² TE OBLITUS SUM LAERTIE³
 » NOSTER. L[a]evius... » Ex Homero α 65 : πᾶς ἀνέπειτα
 Οδυσῆος ἐγὼ θείος λαθούμην;

Nec *tamen* in Livii fragmento ferri potest (nam sensui vix convenit, pesque proceleusmaticus *neque tamen* quodam modo offendit, supra p. 10), neque, quod voluit Theodorus Korsch, *tam*. Servanda igitur est codicum deteriorum lectio *enim* (nisi fortasse et *tamen* et *enim* corruptelae sunt unius ejusdemque vocis, per quam graecum ἀπειπται expressum fuerat) :

Neque enim te ob[li]itus sum,   Laertiae[!] noster.

Priscianus 7,5,22 ex codice Parisiensi 7496 fol. 69 r° :
 « Excipitur unum quod tam in *e* quam in *i* facit vocativum,
 » quamvis sit appellativum, o *fili[e¹]* et o *fili*. LIVIUS
 » ANDRONICUS in ODYSSIA : PATER NOSTER⁵ SATURNI⁶

1. Codicis Parisiensis manus prior *Virgiliae*, *Mercuriae*.

2. In codice Bambergensi *tamen*, postea decem fere litterae erasae; in Parisiensi *tamen*, litterae *men* expunctae; pro *tamen* Ambianensis, Bernensis, Halberstadiensis, Sangallensis, Leidensis, Caroliruhensis exhibent *enim*.

3. Codices *laertiae*, *Iertiae*, o *laertiae*, in Parisiensi et Ambianensi manus posterior *laertie*.

4. E manu posteriore additum.

5. Codex *nostri*, id eadem manu correctum in *noster*.

6. Codex Caroliruhensis *saturi*, u manu posteriore addita.

» FILIE¹. Catullus autem : *Tu praeter omnes une de cap(p)u il-*
latis Celtiberos[an]e Celtiberiae fili. Terentianus... » Ex
 Homero α 45 et 81 : *Ω πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη, [ύπατε κρειόντων.]

Initium est saturnii Livii Andronici fragmentum :

Pa[ter no]ster, Sa[turni] fili[e] .....

Priscianus 7,8,41 ex codice Parisiensi 7496 fol. 72 v° :
 « In *aps* unum femininum : *haec daps*, *hujus dapis*. Sed
 nominativus in usu frequenti non est, quem LIVIUS²
 ANDRONICUS in i ODISSIAE ponit : *QUAE HAEC DAPS*
 » *EST, QUI FESTUS DIES?* » Ex Homero α 225 Τίς δαις; τίς δὲ
 δαιλος; δὸς ἐπλετο; [τίπτε δέ τε γρεώ:]

Nos fragmentum Livii Andronici sic ferire malumus :

Quae[!] haec daps[!] est? qui[!] festus[!] dies?...|..., .

Hoc enim modo optimam habemus caesuram Korschianam ; neque in *dies* correptio syllabae alterius (vel synesis) offendere potest. At licet etiam sic legas :

Quae haec[!] daps[!] est[?] qui[!] festus[!] dies?...|....

Quae haec[!] daps[!] est[?] qui fe[stus] di[es]?...|....

Priscianus 7,11,57 ex codice Parisiensi 7496 fol. 75 v° :
 « *Hic et haec celer vel celeris et hoc celere, ab hoc ei*
 » *ab hac celeri...* LIVIUS in ODYSSEA : *Ατ³ CELER*
 » *[II]ASTA⁴ VOLANS PERRUMPIT PECTORA FERRO...* » Haec ex
 Homero γ 82 : Ἰὸν ἀποπροεῖς βάλλε στῆθος πυρὰ μαζόν, Ἐν δὲ
 οἱ ἄπατι πῆγε θοὸν βέλος.

Satis mirum est fragmentum ex carmine Livii Andronici saturnio petitum efficere heroicum hexametrum optimum, praesertim cum saturnii pedem acquare debeat contra

1. Codices Parisiensis et Bernensis *filiac.*

2. Prior manus *Libus.*

3. Pars codicum *ad.*

4. Pars codicum *asta.* In Parisiensi *h* manu posteriore addita.

jus ac fas (supra pp. 54, 88, 150 s.) vox dactylica *pectora*:

At̄ celer h̄sta volans per|rumpit̄ pectora ferro.

At nulla apud Homerum, ut Theodorus Korsch animadvertisit, volatus sit mentio; itaque vix dubium est quin *volans* ab interpolatore invectum sit. Qua voce rejecta sanatur malus ille saturnius:

At̄ celer h̄sta per|rumpit̄ pectora ferro.

Priscianus 7,12,61. Vide ad 6,12,64 (supra p. 379).

Priscianus 7,16,75 ex codice Parisiensi 7496 fol. 78 v°: « Et sciendum tamen, quod rarissime haec, quae in sola i finiunt ablativum, sincopam patiuntur i per gentivum pluralem. Inveni *marum* pro *marium*¹, qui tamen in raroſt usu genetivus. Apud N[A]EVUM in carmine BELLI PUNICI: SENEX FRETUS PIETATI² DEUM ADLOCUTUS³ SUMMI DEUM REGIS FRATREM NEPTUNUM REGNATOREM MARUM, pro *marium*. »

Mutilus certe est locus Naevii poetae; nam sic Priscianus scribere debuit: « ...regnatorem marum .... *Marum* pro *marium*. » Fragmentum si cum versu incipit, sic feriendum est:

Se n̄ex fre lus pie tati	deum ädlo cetus , summi
De um re gis fra trem,	Ne ptunum regna torem
Ma rum.....	.....

Sed versus ita diserpere vetuit Buecheler (Neuc Jahrbuecher fuer Philologie LXXXVII, 1863, p. 335) ideo quod nus-

1. Pars codicum *marum pro marium inveni*.

2. Codices Bambergensis, Halberstadiensis, Leidensis, Caroliruhensis et manus codicis Parisiensis posterior *pietati*; Bernensis, Sangallensis, manus Parisiensis prior et Halberstadiensis posterior *pietate vel piaetate*.

3. Pars codicum *allocutus*.

quam alibi duas deinceps voces spondiacas, ut hic *regis fratrem*, videamus altero tertioque ictu percuti (cf. supra p. 112). Majusque etiam pondus alii rationi est, quam Buecheler afferre potuisse, male scilicet *summi a deum regis* divelli et *regnalorem a marum*. Sic igitur versus legit, memorque esto omnes voces iambicas ut poetis libeat corripi posse:

..... senex frētus pieſtati
.....|... se[n]ex frētus pieſtati
Deum| adlo[ce]utus], summi| deum religis| fratrem,
Ne[ptunum] regnaſtorem| marūm...| . . . .

Priscianus 8,4,18 ex codice Parisiensi 7496 fol. 85 v°:
 « APPIUS C[A]ECUS : AMICUM CUM VIDES OBLIVISCERE
 » MISERIAS. INIMICUS SI ES¹ COMMENTUS [NEC LIBENS AEQUE.
 » *Commentus*²] ceco [φισμενος³]

Hic de passiva quarumdam formarum significatione agitur, ut rectissime pro « *cacco φισμενος* » Hertzius *τεσσαρισμένος* reposuerit. Ergo vox « *commentus* » idem valet ac *deceptor*. Nos autem pro *inimicus* levissima emendatione *iunioris* legere jubeimus, quod dandi casu positum a passivo illo *commentus* pendeat; nam forte apud poetam graecum quem interpretabatur Appius vocem οὐρανός passivo conjunctam invenerat. Denique *miserias*, nisi fallimur, potius pro casu genitivo singularis numeri, ut apud Livium Andronicum *Latonas*, *Monetas*, *escas*, apud Naevium poetam *fortunas*, *terrás*, apud Ennium *vias*⁴, quam pro accusativo pluralis accipiendum erit. Unde hic efficitur sensus: Si ab inimicis es deceptor, quamvis id aegre feras, mali tamen obliviscere ubi amicum vides. In *obliviscere*

1. Codex Halberstadiensis *sies*.

2. Nec *libens aeque*. *Commentus* omittunt codices praeter Bambergensem. Ea cum nota *al.* addidit in margine codicis Parisiensis manus posterior.

3. Codices praeter Bambergensem *ceco* vel *cacco*, omissio *φισμενος*.

4. Vide Priscianum, 6,1,6 (supra p. 369).

vix paenultimam brevem percutere licet, neque bene thesis quarti pedis longa syllaba constare potest. Ergo cum Fleckeiseno scribimus *obliscere* : quo facto versus optimos habemus saturnios duos :

A[micu]m] cum vi[des], ob[li]sc[er]e mi[serias],
In[i]micis si] es com[men]tus, nec li[ben]s] aequ[e].

Priscianus 8,11,60 ex codice Parisiensi 7496 fol. 94 rº :
 » *Mando, mandis.* Ejus praeteritum perfectum quidam
 » [*mandi*¹], alii *mandui*, alii *mandidi* esse voluerunt.
 » LIV[IU]S² tamen in ODISS[I]A³ : Cum socios⁴ nostros⁵ MAN-
 » DISSET IMPIUS⁶ CYCLOPS⁷. A *strido* quoque alii *stridui*, alii
 » *stridi* protulerunt. » Ex Homero v 19 : Ἡρακλεῖ τῷ θεῷ μοι
 μένος ἀσχετος ἥσθιε Κύκλωψ τεφθίμους ἐπάρους.

In fragmento Livii Andronici dubium est utrum *socios* anapaestum efficiat an forte baccheum (vide supra p. 76); neque de forma *cyclops* constat, pro qua apud Livium non modo *cuclops* vel *cucolops* stare potuit, verum etiam barbara positione *cocles* (supra p. 84). Sed hoc saltem certum videtur (quamquam aliter quidam senserunt), in *nostros* finiri versiculum, in *mandisset* alterum incipere.

. . . . .	{	cum socios] nostros
	{	cum socios] nostros
Man disset] impius	ey]clops.....	

Priscianus 9,6,33. Vide locum Diomedis p. 369,19 Keil (supra p. 353).

1. Codex Parisiensis 7496 om. *maudi*.

2. *Iu* omissa, priore manu ut videtur supra scripta.

3. *I* priore manu supra scriptum.

4. Codex Parisiensis *sociis* littera *o* manu posteriore superscripta.

5. *S* manu posteriore in eodem loco atque *s* prioris manus scripta.

6. Codicis Parisiensis manus posterior *cymbius*.

7. Codex Leidensis *coclops*. In Parisiensi prior manus *cyclops*, posterior manus rursus in eodem loco *y* scripsit.

Priscianus 9,9,47 ex codice Parisiensi 7496 fol. 110 v° :
« *Vetustissimi tamen et ausi pro ausus sum et gavisi pro*
» *gavisus sum protulerunt.* Cato censorius in oratione pro
» Lucio Autronio : *Beneficii postridie jussisti adesse, in*
» *diem ex die non ausi recusare.* LIVIUS in ODYSSIA :
» QUONIAM AUDIVI¹ PAUCIS GAVISI. L. Cassius [H]emina in H
annalium : *Idque admiratum esse gavisi.* » Ex Homero
π 92 : « Η μάλα μεν καταδάπτεται ἀκούοντος εὖλον τρόπον.

Compluribus modis feriri potest Livii Andronici fragmentum. Nam licet non sic tantummodo scribas :

Quoniām audīvi, paucis gaviſi . . . . .

et sic;

...|....| quoniam au[divi], } paucis] ga[visi,
...|... quoni]am au[divi], }

verum etiam sic:

§ 11. — De fragmentis a reliquis scriptoribus laudatis

Ennius apud Ciceronem atque alios. Vide infra pp. 413 et 432.

I. Codex Bambergensis audivit.

[Cato, De re rustica 160. Vide Indicem hujus voluminis
sub vocibus *huius et motas.*]

Santra apud Nonium. Vide infra p. 433.

Horatius, Carm. 4,1,28. Vide infra p. 409.

Horatius, Sat. 1,10,65 ss. de Lucilio: « Fuerit limatior
» idem Quam rудis et Graecis intacti carminis auctor
» Quamque poetarum seniorum turba. »

Illum *ruditis et Graecis intacti carminis auctorem* scri-
ptorem carminis saturnii esse vult O. Ribbeck (Neue Jahr-
buecher fuer Philologie LXXVII, 1858, p. 213) faciens cum
Carolo Nipperdey (Opuscula p. 505) cumque aliis quos enu-
merat Teuffel (Geschichte der roemischen Literatur n°
143,6 ed. tertiae). Quod quamvis dubitationem movere pos-
sit tacere nolui.

Horatius, Epistul. 2,1,26. Vide infra p. 414.

Horatius, Epistul. 2,1,69 ss. Vide infra p. 425.

Horatius, Epistul. 2,1,86. Vide infra p. 407.

Ovidius, Fast. 1,129 s. Vide locum Varronis, De lingua
latina 7,26 (supra p. 244).

Ovidius, Fast. 3,259 s. et 383 ss. Vide locum Varronis,
De lingua latina 6,45 (supra p. 248).

Valerius Maximus 8,14,2. Vide infra p. 423.

Probus in Vergilii Eclogas 6,31 p. 44 Keil, ex codicibus duobus saeculi xv, Parisiensi lat. 8209 et Vaticano 2930 : « Quod poeta Ennius Anchisen¹ augurii ac per hoc » divini quiddam habuisse² praesumit³ sic⁴: *Doctusque Anchisi- ses⁵ Venus quem pulchra dearum fari donavit, divinum pectus habere.* NAEVIUS⁶ BELLI PUNICI libro tertio sic: « POSTQUAM AVEM⁷ ASPEXIT IN TEMPLO ANCHISA⁸, SACRA IN MENSA PENATIUM ORDINE PONUNTUR⁹, IMMOLABAT¹⁰ AUREAM VICTIMAM PULCHRAM. » Ex Probo Cynthius Cenetensis, scriptor saeculi xv aequalis utriusque codicis Probi, apud Keilius laudatus: « Anchises vates fuit auctor divinandi. » Ennius: *Doctusque Anchises venis.* Et NAEVIUS BELLI PUNICI lib. iii: *TEMPLO ANCHISA SACRA INMENSA PENATIUM ORDINE PONUNTUR.* » Scholia « Veronensia » in Vergilii Aeneida 2,687¹¹, ex codice palimpsesto Veronensi: « Peritum multarum disciplinarum Anchisen fuisse..... » ssunt Naevi..... qui ita de eo¹² ait: *Doctus Anchisa Venus quem pulcherrima div.. fata docet divinum ut pectus haberet plu..... post nox serena est.* »

Auctor scholiorum Veroneusium aperte confudit fragmentum Naevianum cum Enniano; itaque male egerunt Pfau et Korsch, qui ex Ennii hexametris saturnios Naevii poetae eruere conati sunt. Nobis unum Naevii poetae fragmentum respiciendum est, quod tres versus efficit. Primus multis modis feriri potest:

1. Codex Parisiensis, quem contuli, f. 7 recto: *Anchisem.*
2. Codex Paris. *quidam huius cum nota breviandi supra scripta.*
3. Codex Paris. *presumit.*
4. Codex Vaticanus omittit *sic.*
5. Codex Paris. *Anchises que Venus quem.*
6. Codex Paris. *Naevius.*
7. Codex Paris. *avem (non ut ait Keilius autem).*
8. Codex Vaticanus *Anchises.*
9. In codice Paris. *sacra...ponuntur uncis rotundis inclusa.*
10. Codex Paris. *imolabat.*
11. M. Valerii Probi in Vergilii Bucolica et Georgica commentarius. Accedit Scholiorum Veroneusium et Aspri Quaestionum Vergilianarum Fragmenta. Edidit Henricus Keil. Halis, Anton, 1848. Pag. 90.
12. Codex *ita deo.*

Post[quam] avem a[s]pexit]	in templo[d] An[te]chisa in templo An[te]chisa in templo[An[te]chisa in du] templo An[te]chisa
Post[quam] ave[n] a[s]pexit]	

tamen vix *plo An vel plod An* pro spondeo poni potest, ubi quartus pes trochaeus purus non est (supra p. 481). *Postquam* certo, fortasse *avem* cum hiatu producitur in arsi. In versu altero plures doctorum *Penatum* emendant, ut in caesura hietur, haud scio an recte; *ordine* in arsi producitur :

Sacral in men[sa] Pe[nat(i)]um ordi[n]ne po[n]untur.

Tertium versum desperatis remediis multi sanare voluerunt sed parum feliciter. Nos cum meminerimus in carminibus Saliorum positum esse *prae tet tremonti* pro *praetremunt te* (supra p. 252), a Festo (p. 490 Mueller) laudari ex « quibusdam precationibus » *ob vos sacro* pro *vos obsecro* et *sub vos placo* pro *vos supplico*¹, praeterea legi apud Lucretium *disjectis disque supatis*, item *indignos inque merentes*, apud Vergilium *inque salutatum linquo*, apud Horatium *argento post omnia ponas*, putamus non nimiae audacie fore, si tmesi pariter adhibita illud *immolabat* in suas partes solverimus :

In[aure]am mo[labat] victi[mam] pulcram.

Pseudo-Sallustius ad Caesarem 1,1,2²: « Sed res docuit id verum esse quod in CARMINIBUS APPIUS ait, » FABRUM ESSE SUE QUEMQUE FORTUNAE. »

Multis modis, si directam facis orationem, saturnium efficere potes; sed hic nihil praeter sententiam certum. — Eodem fortasse in loco Appius id dixerat, quod rursus

1. Fortasse apud Plautum, Asin. 1,1,3, pro corrupto *ita te obtestor* legendum est *ita ob te testor*.

2. Haec ex codice Vaticano 3864 saeculi x, Repetii ex editione Orelliana anno 1840 Turici data.

expresserunt cum Plautus in Trinummi act. 2 sc. 2 v. 84
 tum « sapiens poeta » apud Ciceronem Parad. 5,2,34,
 Cornelium Nepotem Vit. Attici 11,6, Nonium p. 526 M. :
moribus fortunam fingi. Hic sapiens poeta non ipse Appius
 fuit; verba enim in Nonii codicibus trunca, a Cicerone
 immutata, apud optimum testem Nepotem senarium effi-
 ciunt.

Sic fortasse scripserat Appius :

Faſber est| ipſeſ ſūaeſ | quisqueſ forſtunaeſ,

nam ea aetate (supra p. 75) ſumſ produci poterat, vel :

..... quisqueſ forſtunaſ.

Plinius, Natur. histor. 7,33,33,119. Vide infra p. 414.

Quintilianus 4,5,61. Vide locum Nonii p. 335 M. (supra p. 343).

Quintilianus 4,6,40 et 4,10,20. Vide infra pp. 407 et 406.

Quintilianus 9,4,115. Vide infra p. 413.

Plutarchus, Numa 13. Vide infra p. 407, et supra p. 248 ad locum Varronis, De lingua latina 6,45 Mueller.

Plutarchus, Quaestiones romanae 56. Vide infra p. 413.

Tacitus, « Annal. » 2,83 et 4,9. Vide infra p. 409.

Suetonius, Galba 9 : « Et confirmabatur cum secundis-
 » simis auspiciis et ominibus [tum] virginis honestae vati-
 » cinatione, tanto magis quod eadem illa carmina sacerdos
 » Jovis Cluniae ex penetrali somnio monitus eruerat, ante
 » ducentos annos similiter a FATIDICA PUELLA pronun-

» tata, quorum CARMINUM sententia erat, ORITURUM QUAN-
» DOQUE EX HISPANIA PRINCIPEM DOMINUMQUE RERUM. »

Haec verba, ut Gorssen optime ait « in directam orationem versa numerum Saturnium perspicue prae se ferunt». Sic fere conceptum oportuit vaticinium:

.....ori[etur]
Quan[doque] Hi|spani[ə]   prin[cep]s domi[nus]que] rerum.

Suetonius, De grammaticis. Vide infra p. 433.

Velius Longus p. 51,6 Keil. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 244).

Cassius Dio 54,20. Vide infra p. 409.

Porphyrio in Horatii Epistul. 2,4,26. Vide infra p. 414.

Terentius Scaurus p. 28,6 Keil. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,26 (supra p. 244).

Festus. Vide locos ex Verrio Flacco (supra pp. 292 ss.).

Pseudo-Censorinus p. 645 Keil. Vide locos ex Caesio Basso (supra p. 325).

Terentianus Maurus, De metris 2489 ss. Vide locos ex Caesio Basso (supra pp. 311 ss.).

Marius Plotius Sacerdos p. 531 Keil. Vide locos ex Caesio Basso (supra pp. 313 ss.).

Atilius Fortunatianus p. 283 et pp. 293 s. Keil. Vide locos ex Caesio Basso (supra pp. 311 ss.).

Marius Victorinus pp. 138 ss. Keil et p. 143 Keil. Vide locos ex Caesio Basso (supra pp. 310 ss.).

Lactantius, Divin. instit. 4,6. Vide infra p. 433.

Julius Capitolinus, M. Antoninus Philosophus 4 et 21. Vide infra p. 409.

Trebellius Pollio, Triginta tyranni 8. Vide supra p. 248.

Trebellius Pollio, Claudio 7 : « Rogo, quantum pre-
» tum est clavens in curia tantae victoriae? quantum una
» aurea statua? Dicit ENNIUS de Scipione : QUANTAM STA-
» TUAM FACIT POPULUS ROMANUS? QUANTAM COLUMNAM, QUAE
» RES TUAS GESTAS LOQUATUR? possumus dicere Flavium
» Claudiun unicum in terris principem non columnis, non
» statuis, sed famae viribus adjuvari. »

De Scipione Africano majore Ennius complura scripsit. Certe in Annalibus, cum Hannibalis bellum narraret, magnis eum laudibus extulit; qui Annales hexametris versibus sunt concepti. Epigramma elegiacometro composuit, defuncto Scipione, in sepulcro ejus incidentum; neque enim verba haec, *Hic est ille situs*, accommodari possunt ad cenota-

phium¹. Praeterea libellum singularem fecit, cui inscriptio erat *Scipio*²; is tetrametris trochaicis conceptus³. Denique in libro Saturarum iii teste Nonio p. 66 M. quaedam posuit, cum quibus si conferes quae Cicero duobus locis⁴ affert, illa videbis apud Ennium certissime Africanum esse locutum, perquam probabiliter Ennium hexametris scripsisse⁵. Sed fragmentum a Trebellio Pollione laudatum neque hexametris constat neque elegiacis neque trochaicis versibus; ergo neque in *Annalibus* Ennii neque in *Epigrammate* illo neque in *Scipione* neque in illa *Saturarum* parte fuit unquam. Mihi quidem prope certum est fuisse id fragmentum (sive vere Ennii fuit sive alius poetae) ex alio quodam epigrammate Scipionis Africani depromptum, quod epigramma saturniis conceptum fuerit, neque in ipso Africani sepulcro incisum (sive corpus Litterni sive alibi extra Ro-

1. De epigrammate in Africanum videantur Cicero, *De legibus* 2,22,57 (ubi vocis *situs* significationem urgat); *Tuscul.* quaest. 5,17,49; — Seneca *Epi-*
stul. 48,5(108),32 ss. (qui Ennii versus non ipse ex Enniano volumine excerpit, verum ex Cicerone *De re publica laudat*); — Lactantius, *Instil. divin.* 1,18; — Claudio Mamertinus, *Panegyr. Genethliae. Maximiani* 16.

2. A. Gellius 4,7,3; Macrobius, *Saturnalia* 6,2,26 et 6,4,6.

3. Ut apparet ex fragmentis a Gellio et in priore *Saturnaliorum* loco a Macrobio laudatis. Quae autem altero loco Macrobius affert, *sparsis hastis longis campus splendet et horret*, ea trochaici legitimos pedes non efficiunt; sed hos Macrobius non ex ipso Ennio ut videtur, verum ex Lucilio habet; at Lucilius, cum Ennium propter illud *horret* vellet irridere (Servius ad Vergilii *Aeneida* 11,601: cf. Horatii *Satir.* 1,10,64 sive 54), incluserat Euniana verba, quo modo nescimus immutata, in saturam hexametris scriptam. — *Scipionis* initium, nisi fallor, verba erant a Johanne Vahlen satis incommodo ad *Annales* relata, *Scipio invictus*. In his testatur Cicero (*De oratore* 45,152) Ennium admisisse hiatum semel, cum Naevius crebro niare solitus esset. Tres igitur trochaicos efficiunt pedes. Cicero, postquam duos Naevii versus integros laudaverat, cumque de suo quoque hexametrum integrum esset laudaturus, ideo ea verba sola rettulit, quod in ipso totius carminis exordio posita erant. — Fuit cum propter vocativum casum, collatis illis vocibus *res tuas gestas*, ad carmen saturnium nostrum referrem id fragmentum, *Scipio invictus*, quam rem nunc melius meditatus valde improbo.

4. De finibus 2,32,106; *De oratore* 3,42,167.

5. Collatis quae de *Campis Magnis* afferuntur apud Polybium 44,8,2 et apud T. Livium 30,8,3 puto equidem neque apud Ciceronem *Campi magni* neque apud Nonium *Lati campi* mutari posse; itaque duos hexametros sic constituo: *Testes sunt Campi Magni..., Lati campi, quos gerit Africa terra politos.*

mam fuit inhumatum), verum, sicut reliqua Scipionum saturniis concepta elogia, in monumento huic domo proprio, in via Appia extra portam Capenam intra primum ab urbe miliarium.

Ibi enim, quamquam de hac re diversa traduntur, ipse Scipio non sepultus est (quod si fuisse factum, contraria fama oriri non potuisset); sed posita est ejus statua (T. Liv. 38,56,4). Ea nisi fallor non humi stabat, verum in columna summa; ibi incisi in lapide versus a Trebellio allati legebantur: ideo ii versus et statuae et columnae mentionem continent. Tempore autem, quo vita decessit Africanus major, nondum desierant Cornelii versibus saturniis suorum monumenta insignire, nam in elogio P. Scipionis P. f. flaminis dialis (supra p. 230) *sermonis indoles*, ut ait Mommsen (C. I. L. 1 p. 49b), *litterarumque eae sunt, quae recte tribuantur saeculo sexto extremo*.

Nunc videndum, utrum Ennius vere epigrammatis auctor sit necone. Negarunt complures doctorum umquam quidquam Ennium scripsisse *versibus quos olim Fauni vatesque canebant*; atque ideo non nomen quidem Ennii apud Trebellium pro corrupto neque pro falso habuerunt, verum ex ipsis versibus saturniis cruere conati sunt, omnibus machinis admotis, hexametros si dis placet Ennianos nescio quos. Mihi, ut candide quid sentiam aperiam, hoc tantae molis facinus supervacancum videtur. Quod enim malevolus junior poeta de acinulo Naevio loquens versus ejus nimis fastidiosis verbis irrisit, quod sese gloriando memoravit hexametros in epico carmine adhibuisse Romae primum omnium, quod disticha in sepulcro Scipionis, item alia disticha in suo ipsius sepulcro¹ incidenda composuit, inde minime efficitur non potuisse eumdem, mortuo Africano a propinquis Scipionibus rogatum, iisdem numeris atque cetera ejusdem monumenti epigrammata concepta erant, elogium conscribere. Fac tamen (neque hoc in Trebellio aegre

1. Cicero, Tuscul. 1,15,34 (= 1,49,117; idem, Cato major 20,73).

concesserim) aliquem in loco nostro subesse errorem : is error sane non fuit ut ex versibus hexametris Ennii nescio qua mira fortuna saturnii prope integri informarentur, verum (siquidem erratum est) ut alienum opus temere tribueretur Ennio. Ansam errori dare potuit ille Ennii libellus, *Scipio inscriptus*; praeterea, quod in monumento Scipionum tres statuae dicebantur esse P. Africani, L. Asiatici, tertia Ennii poetae¹; quodque etiam vulgo crediderunt Ennium ibi fuisse sepultum².

Sed ab Ennio versus nostros abjudicent, quibus placuerit; hoc rogo, ipsum textum parca manu attingant, neque verba diuilius commutare, decurtare, loco demovere aggrediantur. Nam in una re aut auctor Trebellii aut ipse aut post eum aliquis librarius peccavit : scilicet, ut sensus aperte postulat atque jam dudum Duebnerus perspexit, vox *tibi* perperam omissa in priore parte restituenda est. Quo facto saturnios duos integerrimos atque optimos habemus :

Quan[tam] statu[am] faciet [tibi] popu[llus] ro[manus]?
Quan[tam] eo[lumnam], quae res[onans] tuas ge[stas] lo[quatur]?

Prior ita etiam (melius fortasse) legi potest :

Quan[tam] statu[am] faciet] tibi po[plus] ro[manus].

Hic non possum, quin horum versuum argumentum prope idem esse adnotem, atque illud quod Ennius (in principio *Scipionis*, ut licet conjiciamus) de Africano loquens adhibuerat. Illic enim praedicitur, neque hanc statuam neque hanc columnam, quae ante legentis oculos posita sit, tanto viro esse dignam. In Ennii loco, quem Suidas graece refert, similiter propter modestiam de ingenio suo poeta loquebatur : Σκιπίων
γὰρ ἄδειον καὶ ἐπὶ μέγα τετράστον ἀνδρὸς βουλόμενός φησι μόνον ἂν Ὁμηρον

1. T. Liv. 38,56,4: Cicero, Pro Archia 9,22; Ovidius, Ars amat. 3,410; Valerius Maximus 8,14,1; Plinius, Histor. natur. 7,30,31,114.

2. Hieronymus, Chronic. Euseb. ad olymp. 153,1, ex Suetonio.

ἐπαξίους ἐπανίους εἰπεῖν Σκιπίωνος¹. Unde mihi (quamquam tali rationi non nimium tribui debet) veri similius aliquanto videtur, Ennium vere, ut Trebellius testatur, saturniorum nostrorum auctorem esse.

[Philargyrius in Vergilii Ecl. 4,20. Vide Indicem hujus voluminis sub verbis *Sed dea.*]

Scholia Veronensia in Vergilii Aeneida 2,687. Vide locum Probi in Vergilii Eclogas 6,31 p. 14 Keil (supra p. 387).

Pseudo-Asconius in Ciceronis actionem I in Verrem, 40,29. Vide locos grammaticorum de Naevio et Metellis ex Caesio Basso (supra p. 320).

Symmachus, Epistul. 3,44. Vide infra p. 407.

Symmachus, Epistul. 4,34. Vide infra p. 414.

Aelii Donati qui fertur commentarius in Terentii Andriam 4,1,28 ex codice Parisiensilat. 7920 saeculi xi² fol. 10 verso : « plerique omnes f.³ A. P. XAICMOC⁴ est. Nam erat⁵ » qui plerimē prologum⁶ intellegit⁷ aut qui sub distinguit⁸

1. Suidas sub voce Εύνοος.

2. Reliqui omnes Donati codices, exempli gratia Parisensis lat. 7921, a me inspectus saeculi sunt quinti decimi, orti ab uno fonte, scilicet a codice nunc deperdito quem anno 1433 Moguntiae Johannes Aurispa invenerat. Inde et editio princeps quae Romae anno 1472 apud Conradum Sweynheym et Arnoldum Pannartz prodit : haec judice Augusto Reifferscheid (Index scholarum Vratislav. in hiemem 1874-1875, ubi insunt ejus recensione Euanthius et Donaticum commentum de comoedia) libros manuscriptos integritate longe antecedit.

3. Ed. princeps et codex Parisiensis 7921 fol. 12 verso faciunt.

4. 7921 archaismos.

5. 7921 erant. Lege errat.

6. 7921 apollohum, ed. princeps apologum.

7. Ed. princeps et 7921 intelligunt.

8. Ed. princeps subdistingunt, 7921 sub distingunt

» plerique et nunc¹ infert² omnes hoc enim pro una parte
 » creationis³ dixerunt⁴ veteres eodem modo quod⁵ greci
 » panpolla⁶. et latini plus satis; NEC UNUS⁷ in BELLO
 » PUNITO⁸ PLERUMQUE⁹ OMNES SUBIGUNTUR¹⁰ SUB UNUM¹¹ JU-
 » DICUM figurat¹² terentium e. q. s. »

Cum editione principe legendum est *Naevius, punico, plerique, suum*. At in tertia fragmenti Naeviani voce « plerique omnes », ut cum Terentio loquar, legunt cum codice 7920 *subiguntur*: cui voci quis sensus inesse possit equidem prorsus ignorare consiteor. Contra *subigunt*, quod codex 7921 editioque princeps habent, et sensum optimum praebet et optimum versum saturnium :

Ple|rique o|mnes| subigunt| sub su|um ju|dieum.

Mallius Theodorus p. 594 Keil. Vide locos ex Caesio Basso (supra p. 312).

Grammaticus apud Heusingerum in editione Mallii Theodori anni 1755 p. 94 et anni 1766 p. 95. Vide infra p. 399 adnot. 1.

[Orosius 4,1. Vide Indicem hujus voluminis sub vocibus *qui invicti*.]

---

1. Ed. princeps et codex Parisiensis lat. 7921 *sic*.

2. Ed. princeps et 7921 *inferunt*.

3. 7921 *orationis* (a vel *o* ex *c* factum). Ed. princeps *orationis*.

4. 7921 *alexere*. Ed. princeps *dixere*.

5. 7921 *quam*. Ed. princeps hanc vocem omittit.

6. Ed. princeps et 7921 *om. panpolla*.

7. Pro *Nec unus* 7921 *Ile uias*. Ed. princeps *Nevius*.

8. 7921 *punico* nisi fallor. Ed. princeps *punico*.

9. Ed. princeps et 7921 *plerique*.

10. Ed. princeps et 7921 *subigunt*.

11. Ed. princeps et 7921 *suum*.

12. Ed. princeps et 7921 *figur -te*.

Sidonius Apollinaris, Epistul. 8,16. Vide infra p. 408.

Pseudo-Victor, De origine gentis romanae 4. Vide locum Varronis, De lingua latina 7,36 (supra p. 256).

Pseudo-Victor, De origine gentis romanae 10. Vide infra p. 434.

Pseudo-Acro ad Horatii Epist. 2,1,158 ex codicibus Parisiensibus lat. 7971 saeculi x folio 148 verso et lat. 7974¹ fol. 109 r°: « *Saturnium* vocabatur² metrum quo usi sunt Latini » veteres sub Saturno rege et postea longo³ tempore, » quod *horridum*, hoc est non bene compositum. » Cf. supra pp. 247, 256, 310 locos Varronis, Festi et scriptorum ex Caesio Basso.

Luctatius Placidus p. 32 Deuerling (Lipsiae, Teubner, 1875). Vide locum Festi p. 67 Mueller (supra p. 294).

Luctatius Placidus p. 44 et 51 Deuerling. Vide Addenda.

Luctatius Placidus p. 56 Deuerling. Vide infra p. 436.

Luctatius Placidus p. 73 Deuerling. Vide locum Festi p. 190 Mueller (supra p. 300).

Luctatius Placidus p. 74 Deuerling. Vide locum Macrobi, Saturnalia 6,5,8 (supra p. 364).

Luctatius Placidus p. 74 Deuerling. Vide locum Nonii p. 544 M. (supra p. 350).

Luctatius Placidus p. 75 Deuerling. Vide locum Nonii p. 368 M. (supra p. 345).

Glossae variae de verbo *ir*. Vide locum Nonii p. 116 M. (supra p. 338).

1. Deest hic locus in codice Parisiensi 7973 fol. 97 v°; Horatii epistulas non praebet codex 7973; nec magis hanc partem commentarii habet codex 7972 fol. 111 r°.

2. *Vocabat* codex 7971.

3. *Longuo* codex 7974.

« Isidori » glossae. Vide infra p. 402 ad locum Isidori Originum 19,22,20.

Isidorus Hispalensis, De natura rerum 44 : « In Pra-
» tis... Tranquillus sic adserit dicens: *Externum¹ mare*
» *oceanus est, internum quod ex oceano fluit, superum et*
» *inferum quibus Italia adluitur; ex his superum et*
» *Adriaticum dicitur et Tuscum inferum. Fretum, angu-*
» *stum quasi fervens mare, ut Siculum et Gaditanum.*
» *Aestuaria, stagna² per quae mare vicissim tum accedit*
» *tum recedit. Altum, proprie mare profundum. Vada,*
» *quibus in mari potest stari; quae Vergilius brevia appellat*
» *lat, quae cadem Graeci βραχέα. Sinus majores recessus*
» *maris dicuntur, ut Caspius, Arabicus, Indicus; minores*
» *autem anguli, ut Paestanus, Amyclanus et ceteri similes³.* *Flistrum⁴, motus maris sine tempestate fluctuantis.*
» *NAEVIUS⁵ in BELLO POENICO sic⁶ ait: HONERARIAE*
» *HONUSTAE STABANT IN FLISTRIS, ut⁷ si diceret in salo⁸.* »
Festi epitome p. 89 Mueller : « *Flustra dicuntur quum*
» *in mari fluctus non moventur, quam⁹ Graeci¹⁰ παλωνίζειν*
» *vocant.* »

1. Codices *extremum*. Lectiones unius et alterius codicis, quae nobis minimi sunt momenti, hic praetermittimus. Isidori opusculum edidit Gustavus Becker (Berolini apud Weidmannos, 1857), a quo nostra sumpsimus.

2. Codices *omnia vel sunt omnia*; conjectit *sunt stagna*, ut videtur, Languispen; putamus *sunt ex st et omnia ex agna vel anna esse factum*.

3. Codex Oxoniensis *similes nomina maris dixerunt, Flustra*.

4. *Flustra sunt* codices Oxoniensis, Basileensis F in 15^a, Bruxellanus, *frustra sunt* Basileensis F in 45^f, *flistrum* Bambergensis H.I.IV 17.

5. Codices Bambergensis H.I.IV 17 et Bernensis 610 *vel Nevius in bello ponit*, addito prius *vel*, omissis deinde -co sic ait honerariae honustae stabant in *flistris* ut si diceret in *salo*, pro quibus in Bambergensi spatium duodecim elementorum vacuum; in Bernensis margine nota respiciendi (*r* cum lineola) apposita est. *Naevius* Oxoniensis, reliqui *Nevius*.

6. *Pontilio sic* Bruxellanus, *punico sic* Basileenses F in 15^a et 15^f, *pontico in inscriptione quod* Oxoniensis; restituit *Poenico* Jac. Gronovius.

7. Codex Oxoniensis *ac.*

8. Codex Oxoniensis *sola*.

9. Codex Monacensis *om. quam.*

10. *Greci* codex Tricassinus fol. 56 v°, teste H. d'Arbois de Jubainville.

Hic fortasse Festus et ipse Naevii poetae versum afferebat; quod fecerat sine dubio Verrius Flaccus, ex quo ut agnovit O. Mueller sua Tranquillus sumpsit ille ab Isidoro laudatus, scilicet Suetonius.

Saturnius integer hic est Naevii poetae. *Honorariae* propter arsin synaloepham non patitur. Thesis paenultima sublata est.

Hone|rari|ae ho|nustae| stabant| in| flistris.

Isidorus¹ Hispalensis, Origines, 6,8,42, ex codicibus Parisiensibus latt. 7582 saec. ix fol. 98 v°, 10291 saec. ix fol. 31 v°, 10292 saec. ix fol. 53 v°, 7583 saec. x fol. 55 v°, 7584 saec. x fol. 40 v°, 7670 saec. x fol. 80 v°, 10293 saec. x fol. 59 r°, 14085 saec. x fol. 58 v°, 17159 saec. x fol. 31 r° : « Primus autem praecepta apud Hebr[a]eos² Moyses scripsit³, » apud Latinos⁴ MARCIUS⁵ vates primus PRAECEPTA⁶ » composuit⁷. Ex quibus est illud: POSTREMUS DICAS, PRIMUS » TACEAS⁸.

Marciorum vatum reliqua fragmenta (falsa an genuina, nihil refert) cum saturnio metro concepta sint, etiam hoc pro frustulo saturnii versus habebimus. Aut exitus est versus:

1. Vulgo laudant grammaticum incertum, ex codice Mallii Theodori Guelferbytano (supra p. 312), in Helsingeri editione Mallii Theodori anni 1755 p. 94 (quam non vidi) inque editione anni 1766 p. 95. Ibi pro *dicas* positum est *loquaris*.

2. *Hebreos* codices quos vidi; e altera caudata in solo 14085.

3. *Scribit* codex 7584.

4. *Latin'* (id est *latius*) codex 7584.

5. *Marcius* codices 7582, 7670, 10293, 14085, 17159, *Martius* 10291, 10292, 7583, 7584.

6. *Precepta* codices 10292, 7670.

7. *Composuit* codices plerique, *composuit* 7583, 10293, *praepositio per notam expressa* in codicibus 7584, 17159.

8. *Taceas* supra scripta a codex 7670. — In codice 7584 in fine versus *vales pi*, altero versu *trem' dieā prim' a staceas*.

...|.....|... pos[t]remus| dicas|, primus| taceas,

aut, quod magis probaverimus, versus est initium:

Po[t]stremus| dicas|, primus| taceas|.....|.....;

in quarta enim sede trochaeus fere purus est, nisi paenultima thesis tollatur (supra p. 181).

Isidorus Hispalensis, *Origines* 19,4,9 ex codicibus Parisiensibus latt. 13028 saec. viii fol. 90 v°, 10291 s. ix fol. 215 r°, 13027 s. ix fol. 93 r°, 7583 s. x fol. 485 v°, 7584 s. x fol. 124 v°, 10293 s. x fol. 189 r°, 14085 s. x fol. 209 v°, 17159 s. x fol. 84 r°: « *Struppi*¹ vincula loro vel lino facta » quibus remiad scalmos² alligantur³. De quibus LIVIUS⁴: « TUMQUE⁵ REMOS⁶ JUSSIT RELIGARE⁷ STRUPPIS⁸ ». Ex Homero, ut volunt, β 422 et σ 287: Τριλέμαχος δ' ἐπάρσιτην ἐποτρύνας ἐκέλευσεν Ὀπλῶν ἀπτεσθαι.

Deligare quo jure Arevalus exhibeat nescio; hoc ad metrum melius conveniret quam *rēligare*. Sed nihil impedit, quominus credamus a Livio Andronico, quamquam is *religare*

1. *Struppi* una littera erasa codex 13028, *strappi* manuque posteriore a pro i codex 10291, *strappi* codices 13027, 7583, 10293, 17159, *strupi* 14085, *strupi* supra scripta p codex 7584.

2. *Scalmus* codex 13027, *iscalmos* 7583.

3. Cf. Vitruvius 10,8,6 p. 234,18 Rose : « remi circa scalmos *strophis* religati ». C. Gracchus apud A. Gellium 10,3,5 : « *stuppis* quibus lectica deligata erat ». *Aligantur* codex 13027.

4. *Libius* codices 10291, 7583, *Li*yius* una littera erasa codex 7584.

5. *Tuncque* codex 10293. Quod vix pronuntiari possit.

6. *Remus* codex 13027.

7. *Religari* codex 7583. *Deligare* editio Arevali.

8. *Strup* in rasura codex 10291, *pis* extra rasuram. In codice 7584 rasura inter *strup* et *pis*, 17159 *stuppis*.

scripserit, pronuntiatum esse *re|ligare*. Nam Romani tunc temporis in scribendo consonantes non geminabant¹.

Sed hoc ipsum ambigitur, utrum Andronici re vera nostrum fragmentum sit; nam Homeri locus qui cum eo collatus est haud ita bene convenit. Itaque non spernendum est quod adnotavit Godofredus Hermann in *Elementis doctrinae metricae* pag. 620 : « Petrus tamen Scriverius » in exemplo Collectaneorum suorum, quod possideo, ad p. » 6 de h. l. haec adscripsit: *haec Livii Patavini esse, non Andronici, persuadet amicus noster eruditiss. Io. Isac. Pontanus. Vide eius Epistolam* ». Tamen cum voces ab Isidoro laudatae sponte in formam saturnii coeant, argumentum praeterea minus historiae aptum videatur quam epico carmini, nos hoc fragmentum post multos alios in Odyssea barbara recepimus :

Tum[que re|mos] jussit] re|li|gare struppis.

Rēligare si servassemus, caesura Korschiana hemistichium alterum non careret; sed parum placet gemina detractio thesis :

Tum[que re|mos] jussit] religa[re] struppis.

Isidorus Hispalensis, Origines 49,22,20 ex codicibus Parisiensibus latt. 13028 saec. viii fol. 105 r°, 10291 s. ix fol. 221 r°, 13027 s. ix fol. 402 v°, 7583 s. x fol. 490 r°, 7584 s. x fol. 428 r°, 40293 s. x fol. 491 r°, 14085 s. x fol. 214 v°, 17159 s. x fol. 87 v°: « *Citrosa quasi concrispa*²

1. Cave autem putas *redligare* a Livio scribi debuisse. Nam in senatus consulto de Bacchanalibus pro occulto legitur *oquollod*, non *obquollod*; in aliis titulis (vide Huebneri Indicem in C.I.L. i p. 692) *afficta* non *adfl.*, *atingat* non *alt.*, *diseidens* non *disf.*, *occludito*, *oficeis*, *opidum*, *oquapatum*, *poloneta*, *refere*, *sufragium*, *surupuerit*.

2. Quae sequuntur omissa sunt in codice 7583.

» ad similitudinem citri. N[A]EVIOUS¹: PULCHRAQUE² EX³
 » AUBRO⁴ VESTEMQUE CITROSAM⁵. » Macrobius, Saturnalia
 3,19,5 ex codice Parisiensi 6371 fol. 55 r° b : « Hinc et
 » N[A]EVIOUS poeta in BELLO PUNICO ait CITROSAM VE-
 » STEM. » Festi epitome p. 42 Mueller : « *Citrosa* vestis appell-
 » lata est a similitudine citri. »

Positum pro *pulchra* ab Arevalo *pulchram*, quod quantum sciam omnes editores servaverunt, sensu haud minus quam ipsum *pulchra* caret. Terminatio -am si reponi debet, licet conjicias *caluptram*, quod genus quoddam mitrae fuit, graece καλύπτρην. Ex Naevio poeta igitur, nisi fallor, ductum est illud in epitome Festi p. 47 Mueller « *Caliptra* genus » est vestimenti quo capita operiebant », quodque in « *Isi- dori glossis*⁶ » collato Festi loco emendatum est « *Calestra* » genus mitrae ». Propter arsin *vestemque* et fortasse *caluptramque* producitur :

<i>Ca luptram que ex auro } <i>Ca luptramquel ex auro }</i></i>	vestem que ei trosam.

Scriptor de dubiis nominibus p. 591, 12 Keil. Vide locum Festi p. 317 (supra p. 303).

Scholia in Persium 3,16⁷ ex editione Jahnii anni 1843:

1. *Citrinevius* codex 10293, *citrine hujus* 13027, 17159, *citrine hui* 7584, *citrinae*. *Nevius* 10291, *citri*. *Nevius h^rius* (sed *Nevius h^v* in rasura) 13028, *citri*. *Nevius hujus* 14085.

2. *Pulchramque* editio Arevali, *pulchraque* codices 13028, 13027, 14085, idem per e caudatam 7584, 17159, *pulchroque* 10291, *pulcreq* 10293.

3. *Ex omissum* in codice 7584.

4. *Auro c vestemque* codex 13027. De littera c similiter inter binas voces addita vide Aemilius Chatelain, *Revue de philologie*, 1877, p. 459.

5. *Citrose* correctum in -a per manum posteriorem codex 7584, *citroso* 17159.

6. Hae glossae *Scaligeri* dici deberent potius quam Isidori. Videatur Gustavi Loewe *Prodromus corporis glossariorum latinorum* p. 37.

7. Hic locus ex iis unus est, quos a Scaligero excerptos primus Pithoeus edidit; quae *Glossae Pithoeanae* vocantur.

« quae infantibus, ut dormiant, solent dicere saepe :
» LALLA, LALLA, LALLA, AUT DORMI AUT LACTE¹. »

Saturnius fortasse hic versus est :

Lall|la lal|la| lalla| { aut dor|mi aut| lacte.
                                  { aut dormi| aut| laete.

---

1. Haec Persius 3,16 ss.: « At cur non potius, teneroque columbo Et similiis regum pueris, papare minutum Poscis et iratus mamimae lallare recusas ». Ubi scholiasta: «...nobilium puerorum... voces multas imitaris, ut *pappare* pro comedere et *lallare* pro velle dormire ».

LIBER ALTER

DE RELIQUIIS

---

§ I. — **Carmina Saliorum et carmen fratrum Arvalium.**

Carmina Saliorum.

Testimonia.

De Numa Pompilio auctore.

Varro, De lingua latina 7,3 Mueller : « At¹ hoc quid ad verborum poeticorum aetatem? quorum si Pompili regnum fons in carminibus Saliorum, neque ea ab superioribus accepta, tamen habent ^{DCC} annos. Quare quor scriptoris industrias reprehendas qui herois tritavum, atavum non potuerit reperire, quom ipse *tui²* tritavi

1. Codex ad.

2. Traditur *avi* (*aui*); *tui* editiones veteres, quam emendationem editores recentiores injuria contempserunt; nam de permutatis *a* et *t* litteris vide supra p. 250 adnot. 2.

» matrem non possis dicere? quod intervallum multo tanto propius
 » nos quam hinc ad initium Saliorum, quo Romanorum prima verba
 » poetica dicunt latina. »

Cicero, De oratore 3,51,197 : « Nihil est autem tam cognatum
 » mentibus nostris quam numeri atque voces; quibus et excitamur
 » et incendimur et lenimur et languescimus et ad hilaritatem
 » et ad tristitiam saepc deducimur; quorum illa summa vis carmini-
 » bus est aptior et cantibus, non neglecta ut mihi videtur a
 » Numa rege doctissimo majoribusque nostris, ut epularum sol-
 » lemnum fides ac tibiae Saliorumque versus indicant, maxime autem
 » a Graecia vetere celebrata. »

Horatius, Epistul. 2,1,86: « saliare Numae carmen. » Cf. infra
 p. 407.

T. Livius 1,20,4, de Numa : « Salios¹ item xii Marti Gradivo
 » legit.....; caelestiaque arma quae *ancilia* appellantur ferre, ac
 » per urbem ire canentes carmina cum tripudiis sollemnique saltatu
 » jussit. »

Quintilianus, 1,10,20 : « Sed veterum quoque Romanorum epulis
 » fides ac tibias adhibere moris fuit; versus quoque Saliorum habent
 » carmen. Quae cum omnia sint a Numa rege instituta, faciunt mani-
 » festum, ne illis quidem qui rudes ac bellicosi videntur curam
 » musices quantam illa recipiebat aetas defuisse. »

Terentius Scaurus p. 28,9 Keil (cf. supra p. 244): « ut Numa in
 » salari carmine. »

Diomedes p. 476,15 Keil, de spondio: « Numam Pompilium²
 » [†]divinare³ praeditum hunc pedem *pontificium* appellasse memorant,
 » cum Salios juniores aequis gressibus circulantes induceret⁴ [et]
 » spondeo melo patrios placaret indigetes. »

1. Codex Parisiensis lat. 5725 *alios*, in margine *salios*.

2. Codex Parisiensis lat. 7494 fol. 97 ^{rō} *pampilium*. In codice 7493 totus
 locus deest: magnus enim inter folia 82 et 83 hiatus.

3. Post *divinare* spatium in codice Parisiensi 7494.

4. *Inducere* codex Parisiensis 7494.

Contra Festus p. 329 Mueller : «... Polemon ait Arcada quendam
» fuisse nomine *Saliūm* quem Aeneas a Mantinea in Italiam de-
» duxerit, qui juvenes Italicos ἐνόπλιον saltationem docuerit. At
» Critolaus Saonem ex Samothrace, cum Aenea deos penates qui
» Lavinium transtulerit, saliare genus saltandi instituisse... » —
Conferantur Plutarchus, Numa 43, et pseudo-Servius in Vergilii
Aeneida 8,285 (supra p. 247).

De sermone pervetusto et obseuro.

Varro, De lingua latina 7,2. Vide infra p. 408.

Horatius, Epistul. 2,1,85 : « Jam saliare Numae carmen qui lau-
» dat, et illud Quod mecum ignorat solus volt scire videri, Ingeniis
» non ille favet plauditque sepultis, Nostra sed inpugnat, nos nostra-
» que lividus odit. »

Quintilianus 4,6,40, de verbis a vetustate repetitis : « Sed opus
» est modo ut neque cerebra sint haec nec manifesta, quia nihil est
» odiosius affectatione, nec utique ab ultimis et jam oblitteratis repe-
» tita temporibus, qualia sunt *topper* et *antegerio* et *exanclare* et
» *prosapia* et Saliorum carmina vix sacerdotibus suis satis intel-
lecta. »

Julius Capitolinus, M. Antoninus Philosophus 4 : « Octavo aetatis
» anno in Saliorum collegium [Hadrianus Marcum] rectulit.... Fuit
» in eo sacerdos et praesul et vates et magister, et multos inaugu-
» ravit atque exauguravit nemine praeeunte, quod ipse carmina
» cuncta didicisset. »

Symmachus, Epistul. 3,44 : « Vis epistulis nostris more majorum
» nuda nomina praeferantur? Si tibi vetustatis tantus est amor, par
» studio in verba prisca redeamus quibus Salii canunt et augures
» avem consulunt et decemviri tabulas condiderunt. »

1. Codex εὐαπτικὸν.

Sidonius Apollinaris, Epistul. 8,16 : « Unde enim nobis illud
 » loquendi tetricum genus ac perantiquum? unde illa verba salaria
 » vel sibyllina vel Sabinis abusque Curibus accita, quae magistris
 » plerumque reticentibus promptius fetialis aliquis aut flamen aut
 » veternosus legalium quaestionum aenigmatista patefecerit? »

De studiis L. Aelii Praeconini Stilonis.

Varro, De lingua latina 7,2 Mueller : « Aelii, hominis in primo in
 » litteris latinis exerceitati, interpretationem carminum Saliorum vi-
 » debis et exili littera expedita[m], et praeterita obscura multa. »

Festus p. 141 Mueller, ex codicis apographis (cf. supra p. 246) :
 « Idem Aelius in explanatione carminum saliarium. » — P. 146,
 ex codicis apographis (cf. supra p. 245) : « *Manuos* in carminibus
 » saecularibus Aelius Stilo significare ait bonos », ubi Epitome :
 » *Manues* Aurelius significare ait bonos. » — P. 210, ex codicis apo-
 graphis (supra p. 247) : « *Pescia* in saliari carmine Aelius Stilo dici
 » ait.... » — P. 329, ex ipso codice : « *Salias* virgines Cineius ait esse
 » conuenticias, quae ad Salios adhibeantur eum apieibus paludatas;
 » quas Aelius Stilo scripsit sacrificium facere in Regia cum Pontifice
 » paludatas eum apieibus in modum Saliorum. »

De argumento carminum.

Festi epitome p. 3 Mueller : « *Axamenta* dicebantur carmina Salia-
 » ria¹, quae a Saliis sacerdotibus canebantur² in universos homines
 » composita, nam in deos singulos versus facti³ a nominibus eorum
 » appellabantur, ut *Januli*, *Junonii*, *Minervii*⁴. »

Macrobius, Saturnalia 1,12,12 ex codice Parisiensi 6371 fol. 36 r° b :
 « Sed Cingius in eo libro quem de festis reliquit ait imperite quos-
 » dam opinari aprilem mensem antiquos a Venere dixisse, eum nullus
 » dies festus nullumque sacrificium insigne Veneri per hunc mensem
 » a majoribus institutum sit, sed ne in carminibus quidem Saliorum
 » Veneris ulla ut caeterorum caelestium laus celebretur. »

1. *Salaria* teste Roserot codex Tricassinus.

2. Traditur componebantur. Sic etiam codex Tricassinus.

3. *Facti* codex Monacensis; Guelferbytanus et Tricassinus *facti*.

4. *Minervi* codex Tricassinus.

De modo canendi.

Cicero, De oratore 3,51,197 (cf. supra p. 406).

T. Livius 1,20,4 (cf. supra p. 406) : « ... per urbem ire canentes » carmina cum tripudiis sollemnique saltatu... »

Horatius, Carm. 4,1,28 : « In morem Salium ter quatient humum. »

Quintilianus 1,10,20 (cf. supra p. 406) : « versus quoque Saliorum » habent earmen. »

Diomedes p. 476,15 Keil (cf. supra p. 406).

De additamentis tempore principum factis.

Cassius Dio 51,20, de Augusto : « ... οἱ τε τοὺς Ὑμνους αὐτὸν ἐξ Ἰσαοῦ τοῖς θεοῖς ἐσγράψεσθαι... ». Monumentum Aneyranum, lat. 2,21 et graec. 5,16 : « [...] in cel]us est in saliare carmen ... Τὸ δημοπόλιον συνκλήτου δέγγειται ἐν περιελήφθη εἰς [τοὺς] Σαλίων Ὑμνους. ».

Tacitus, « Annal. » 2,83 : « Honores, ut quis amore in Germanicum » aut ingenio validus, reperti decretique: ut nomen ejus salariari » carmine caneretur... » Cujus senatus consulti fragmenta habes in Corpore inscriptionum latinarum t. vi n° 911.

Tacitus, « Annal. » 4,9 : « Memoriae Drusi eadem quae in Germanicum decernuntur, plerisque additis... » Senatus consulti fragmenta in Corpore inscriptionum latinarum t. vi n° 911.

Julius Capitolinus, M. Antoninus Philosophus 21 : « Sub ipsis » proficationis diebus... filium nomine Verum... septennem amisit. » Quem non plus quinque diebus luxit... ; et quia ludi Jovis Optimus Maximi erant, interpellari eos publico luctu noluit, jussitque ut » statuac tantummodo filio mortuo decernerentur et imago aurea » circensibus per pompam ferenda, et ut salariari carmini nomen » ejus inscreceretur. »

Fragmenta (vide supra pp. 243 ss.).

Ex Varrone, numeris adhuc ignotis
(supra pp. 243 s., 249 ss.).

Cozevi, adoriose, tomnia vero ad ; patulti, oenus
[Sensus:] *Consivi, adoriose, ... tod ; Patulti, unus*
es ; jancus, Jan[e], es ; dvonus Cerus es ; †dun; Janus
es ; janitor, Jane, es; bonus Cerus es; ..... Janus
†vevet ; po meliose im recum.....
..... ; « *potissimum* », *meliorum cum regum .....*

Ex Varrone (supra pp. 244, 250 s.).

Divum em pa cante, divum deo supplicate.
Divorum eum patrem canite, divisorum deo supplicate.

Ex Scauro (supra pp. 244, 252 s.).

Cume tonas, Leucetie, prātet tremonti
Cum tonas, Luceti, praeſtremunt te
Quot[i] ibe tet viri audeiſunt tonare.
quot ibi te viri audierunt tonare.

Ex Varrone, Festo et Servio.

Alesus ¹ .	f[o]edesum.
..... (p. 247).	foederum (p. 244).
asenam ¹ .	insecta ¹ caro ¹ .
arenam (p. 244).	insecta caro (p. 247).
Cerus manus ¹ .	Lucia Volaminia.
Cerus bonus (p. 245).	..... (p. 249)

1. Ubi hic numerus «¹» appositus, ignoratur utrum ipsa forma an alias ejusdem vocis casus in carminibus steterit.

manuos ¹ vel manues ¹ .	? polet.
<i>bōnos</i> (p. 245).	<i>pollēt</i> (p. 245).
molucrum ¹ .	? praeceptat.
<i>molucrum</i> (p. 246).	<i>saepe praecepit</i> (p. 245).
pen(n)atas ¹ , impen(n)atas ¹ , agnas ¹	? praedopiont.
<i>cum aristis, sine aristis, spicas</i> (p. 255)	<i>praeoptant</i> (p. 254).
? perfines.	? privicloes.
<i>perfringas</i> (p. 246).	* <i>priviculis</i> (p. 246).
pescia ¹ .	promeneruat.
<i>capitia</i> (p. 247).	« <i>promonet</i> » (p. 254).
? pesnis ¹ .	? promerion.
<i>pennis</i> vel <i>potius penis</i> (p. 254).	. . . . . (p. 246).
? petilam suram ¹ .	p[ro] olteo.
. . . . . p. 246.	<i>pro ulteriore</i> (p. 245).
pilumnoe poploe.	prospices.
. . . . . <i>populi</i> (nom. pl., p. 246).	<i>prospice</i> (p. 245).
plisima.	Sateurnus ¹ .
<i>plurima</i> (pp. 244 ss., p. 249 adn. 4).	<i>Saturnus</i> (pp. 253 s.).

« Extremo carmine », ex Ovidio et aliis (supra pp. 247 s.).

Mamuri veteri.

• • • • •

---

1. Ubi hic numerus «» appositus, ignoratur utrum ipsa forma an alius ejusdem vocis casus in carminibus steterit. — Ubi hoc signum «?» appositum, non aperte dicitur apud Festum vocem laudatam ex carminibus Saliaribus esse haustam. Tamen nullam formam hic attulimus, de cuius fonte judex cantus dubitare possit.

Carmen

vel melius versiculi singulares
fratrum Arvalium,

ex lapide anni post Christum natum 218 (supra p. 218).

E nos, Lases, juvate. (*Ter*).

[Sensus:] *E! nos, Lares, juvate.*

Ne velueris¹, Marmars², incurrere³ in pleoris. (*Ter*).

[Sensus:] *Ne volueris, Mamers, incurrere in plures.*

Satur fu, fere [Mar]mars; nive³ ensali; sta... (*Ter*).

[Sensus:] *Satur esto, fere Mamers; neve insili; sta....*

Semunis alternei advocapit conctos. (*Ter*).

[Sensus:] *?Semones alterne advocabit cunctos.*

E nos, Marmars⁴, juvato. (*Ter*).

[Sensus:] *E! nos, Mamers, juvato.*

Triūmpe, triūmpe, triūmpe,
Triūmpe, triūmpe, [*triūmpe*].

[Sensus:] *Triumphē.*

1. Traditur ueluerue.

2. Traditur *Marmars in sincurrere*. — P. 218 debebamus *Marmars* non per *Mars*, verum per *Mamers* exprimere. Quod teste Festo in epitome p. 131 Mueller osce pro *Mars* dicebatur. *Mamers* (per a, puto, productam, ut *Māmercus* et *Māmertinus*) ex *Mārmārs* factum cf. *pēdo ex pērdo*, graece πέρδω, et supra pp. 26 s. exempla vocalis ā in e mutatae). At *Mars* ortum est ex *Māvors*: atque ante r vocalem servat productam ut ostendunt apices, C.I.L. i el. xxii p. 283, Inscr. regni Neapolit. 2189, Wilmannsii Exempl. inscriptionum 2210, C.I.L. v 7430.

3. Traditur *Mars limensали*.

4. Traditur *Marmor*.

§ 2. — **Vaticinia.**

Testimonia de vatibus.

De Fauno seu Faunis et de Carmenti.

Ennius apud Ciceronem in Bruto 19,76 et 18,71, de Naevio: « Sciri » psere alii rem Vorsibus quos olim Fauni vatesque canebant Cum
 neque Musarum scopulos quisquam superarat Nec dicti studiosus
 erat. » Ipse Cicero 19,75 : « ...illius, quem in vatibus et Faunis
 annumerat Ennius, Bellum Punicum... » — Varro, De lingua latina
 7,36 Mueller (Varronem Servii interpolator laudat, supra p. 256) :
 « Versibus quos olim Fauni vatesque canebant. Fauni dei Latinorum,
 ita ut Faunus et Fauna sit. Hos versibus quos vocant Saturnios
 in silvestribus locis traditum est solitos fari futura, a quo fando
 Faunos dictos. » — Festus p. 325 Mueller: « Versus quoque anti-
 quissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Satur-
 nii appellantur. » — Ennii versus *Versibus...canebant* laudatur etiam
 a Cicerone, (De div. 1,50,114 [cf. infra] et Orator 51,171), voceisque
Fauni vatesque canebant a Quintiliano 9,4,115; practerea Varronem et
 judice Vahlen Festum expilavit scriptor libelli De orig. gentis rom.
 cap. 4 (supra p. 256). De Ennii testimonio vide infra p. 432. — Plutarchus,
 Quaestl. rom. 56: ἐμμέτρους δὲ γρηγορίους φθεοταν, θεῶν τῶν Αστέρων Κραμέταν
 ὀνομάζεσθαι τὰ γὰρ ἔπη κάρμινα καλοῦσσιν, etc. Similia alii scriptores.

De Marciis et Publicio.

Cicero, De divinatione 1,40,89 : « Quid? Asiae rex Priamus
 nonne et Helenum filium et Cassandram filiam divinantes habebat,
 alterum auguriis, alteram mentis incitatione et permotione divina?
 quo in genere Marcios quosdam fratres nobili loco natos apud
 majores nostros fuisse scriptum videmus. » 1,50,114 s. : « Multos
 nemora silvaeque, multos amnes aut maria commovent, quorum
 furibunda mens videt ante multo quae sint futura; quo de genere
 illa sunt : *Eheu videte, judicabit inclitum judicium inter deas tris*
aliquis, quo judicio Laccedaemonia mulier furiarum una adveniet.
 Eodem enim modo multa a vaticinantibus saepè praedicta sunt,
 neque solum verbis sed etiam *Versibus quos olim Fauni vatesque*
canebant. Similiter Marcius et Publicius vates cecinisse dicuntur,
 quo de genere Apollinis operta prolata sunt... ». Ibid. 2,55,113 :
 Eodemque modo nec ego Publicio nescio cui nec Marciis vatibus
 nec Apollinis opertis credendum existimo, quorum partim fieta
 aperte, partim effusa temere, numquam ne mediocre quidem
 cuiquam, non modo prudenti, probata sunt. »

Horatius, Epistul. 2,1,26 : « Annosa volumina vatum ». Ibi Porphyrio : « Veteris Marcii vatis Sibyllaeque et similium ».

T. Livius 25,12,2 ss. (cf. supra p. 270), anno ab urbe condita 542, ante Christum natum 212 : « Religio deinde nova objecta est ex carminibus Marcianis. Vates hic Marcius inlustris fuerat, et cum conquisitio priore anno ex sc. talium librorum fieret, in M. Aemilii pr. urbani qui eam rem agebat manus venerant; is protinus novo praetori Sullae tradiderat. Ex hujus Marcii duobus carminibus alterius post rem factam editi comprobata auctoritas eventu alterius quoque, cuius nondum tempus venerat, adferebat fidem...»

Plinius, Natur. histor. 7,33,33,119 : « Divinitas et quaedam caelitum societas nobilissima ex feminis in Sibylla fuit, ex viris in Melampode apud Graecos, apud Romanos in Marcio. »

Festus p. 165 Mueller (cf. supra p. 297) : « Negumate in carmine Cn. Marci vatis ». — P. 326 (cf. supra p. 272), de Verrio : « Refert Sinni Capitonis verba, quibus eos ludos Apollinares Claudio et Fulvio eos. factos dicit, ex libris Sibyllinis et vaticinio M. vatis institutos. »

Servius in Vergilius, ex cod. Paris. lat. 7959 folio 155 recto. Aeneid. 6,70 (cf. supra p. 272) : « Ludos Apollinares¹, qui secundum quosdam bello punico secundo instituti sunt, secundum alios tempore Sylano², ex responso Marciorum fratrum, quorum exstabant³ Sybilla responsa ». — 6,72 : « Qui libri in templo Apollinis servabantur : nec ipsi tantum, sed et Marciorum et Begoes⁴ nymphae... »

Macrobius, Saturnalia 1,17,28 (supra p. 271) : « Fertur autem in carminibus Marcii vatis, cuius duo volumina inlata sunt in senatum, inventum esse.... »

Symmachus, Epistul. 4,34 : « Itane me ludos facis, ut quae apud te incuriosius loquor in stili caudices aut tiliae pugillares censeas transferenda, ne facilis senectus papyri scripta corrumpat? Et Marciorum quidem vatum divinatio caducis corticibus inculcata est; monitus Cumanos lintea texta sumpserunt : tu etiam sericis voluminibus Achemenio more infundi litteras meas praecipis? »

1. *Dicit* addit ed. Danielina cum codice Parisiensi 7929 et cod. Cassellano.

2. In margine additur *sybillano*.

3. *Ut* addit ed. Daniel. cum cod. Paris. 7929 et codice Cassellano.

4. *Bygois* ed. Daniel. cum cod. Paris. 7929.

Vaticinia Marciis attributa.

Marcii, ex T. Livio (supra p. 270).

Amnem, Trojugena¹, fuge   Cannam, ne te alienigenae
 Cogant manus² in campo   Diomedis conserere.
 Sed neque credes tu mihi,   donec compleris sanguis³
 Campum, milliaque multa⁴   occisa tua
 [Citu'] deferet amnis   in pontum magnum
 Ex terra frugifera;   piscibus atque avibus
 Ferisque quae incolunt   terras, iis fuat esca
 Caro tua; nam mihi ita   Juppiter fatus⁵.

Marcii, ex T. Livio et Macrobio (supra p. 271).

In hoc carmine thesis cujusque versus paenultima sublata est.

Hostem⁶, Romani, si ex agro⁶   pellere⁷ vultis,
 Vomicam quae gentium   venit [ea] longe,
 Apollini vovendos   censeo⁸ ludos.
⁹ Quotannis comiter   Apollini fiant;
 Cum[e] populus dederit   ex publico partem,
 Privati uti conferant   pro se[d] atque suis¹⁰;
 Iis¹¹ ludis faciendis   praeredit¹¹ praetor
 Qui jus populo plebeique   is¹² dabit sumnum;
 Decemviri graeco ritu   hostiis¹³ faciant.
 Hoc si recte facitis¹⁴,   gaudebitis semper
 Fietque res melior¹⁵,   nam is divus extinguet
 Vestros qui campos pascunt   placide perdvelles¹⁶.

1. Traditur *Trojugena Romane fuge*.2. Traditur *alienigenae cogant in campum Diomedis conserere manus*.3. Traditur *sanguine*. 4. Trad. *multaque millia*. 5. Trad. *fatus est*.6. Livius *hostis*. Idem omittit *ex agro*. 7. Traditur *expellere*.8. Macrobius *censeo vovendos*. 9. Traditur *ludos qui quotannis*.10. Voces *cum populus .... pro se atque suis desunt apud Macrobius*.11. Macrobius *his*. Idem *praeterit*.12. Liv. *praetor is qui j. p.p. dabit s.*, Macrobius. *is praetor qui j. p.p. dabit s.*13. Traditur *hostiis sacra faciant*. 14. Traditur *facietis*.15. Macrobius *res publica melior*, Livius *res vestra melior*.16. Traditur *perdvelles vestros qui vestros campos p. placide*.

Marcii, ex Festo (supra p. 298).

Ne ninculus mederi queat.....

Cn. Marcius, ex Festo (supra p. 297).

Quamvis noventium¹ dvonum negumate.

Marcii, ex Isidoro (supra p. 399).

... postremus dicas, prius taceas.

Reliqua vaticinia.

Ex T. Livio (supra p. 263).

Romane, aquam Albanam cave lacu contineri,
Cave in mare manare suo flumine siris²;
Manu emissam per agros rigabis [ravis rite,
Rite] disque³ sipatam rivis extingues :
Tum tu insiste audax hostium muris,
Memor, quam per tot annos obsides urbem,
Ex ea tibi, his quae nunc panduntur fatis,
Victoriam datam; düello⁴ perfecto
Donum amplum vitor ad mea templa portato,
Sacraque patria, quorum o[m]issa⁵ cura,
Ea⁶ in[du]staurata, ut assolet, facito.

Ex Suetonio (supra p. 390).

Quandoque Hispania   princeps dominusque rerum⁷.

1. *Traditur moventium*, Buecheler *novenium*, id est *puntum*. V. Addenda.

² Traditur sinas   ³ Trad. dissipatamque   ⁴ Trad. bello

5. Traditur *omissa*, sed pronuntiari debet o[m]missa, quod vellem supra p. 267 jussisse. Sic apud Plautum *pol[li]entarium* Cure, 2,3,16; *cu[c]ulus* (graece κόκκυξ per duplex z) Trin. 2,1,19. Nam *omitto ex ommitto* factum est ut *mamilla* ex *mammilla*, *ofella* ex *offella*; *farina*, *curulis* ex *farrina*, *curlulis*; *quasillus*, *pusillus*, ex *quassillus*, *pussillus*; *cotidie* ex *cottidie* et *coturnix* ut *puto* ex *coturnix*; *oportet* ex *opportet*; *aperio*, *operio* ex *ap-
perio*, *opperio*; ne de *hodie* pro *hoddie* loquar (*Mémoires de la société de
linguistique* iv p. 229) et de *idem* pro *iddem*. 6. Traditur *est*.

7. Traditur oratione obliqua: *oriturum qu. ex Hisp. princ. dominumque r.*

§ 3. — **Carmina sepuleralla et votiva.**

Carmina sepulcralia.

A. — Elogia Scipionum et Calatini.

Scipionis Barbatii titulus vetustior, in lapide erasmus
(supra p. 224).

[*Honc oino ploirume cosentiont Romai
Dvonoro optumo fuisse viro.*]

L. Scipionis, Barbatii f., titulus, ex lapide (supra p. 221).

Hunc oino ploirume cosentiont R[omai]
Dvonoro optumo fuise viro,
Luciom Scipione, filio¹ Barbat.
Consol, censor, aidilis hic fuet a[pud vos].
Hec cepit Corsica Aleriaque urbe [clasid].
Dedet Tempestatebus aide mereto[d votam].

Calatini titulus, a Cicerone bis laudatus (*supra* p. 222).

Unum complurimae² consentiunt gentes
Populi primarium fuisse virum.

1. Lapis filios.

2. Uno cum plurimae codices Quæst. Tuscul., unicum plurimæ codd.

Scipionis Barbatii titulus recentior, ex lapide (supra p. 228).

Cornelius Lucius Scipio Barbatus,
Gnaivod patre prognatus, fortis vir sapiensque,
Quojuus forma virtutei parisuma fuit,
Consol, censor, aidilis quei fuit apud vos;
Taurasia, Cisauna Samnio cepit.
Subigit omne Loucanam opsidesque abdoucit.

P. Scipionis Africani majoris laus Ennio attributa,
ex Trebellio Pollione (supra p. 391).

Quantam statuam faciet [tibi] populus romanus,
Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?

P. Scipionis P. f. titulus, ex lapide (supra p. 230).

[versus recentior :]

Quei apice insigne dialis flaminis gesistei,

[versus vetustiores :]

Mors perfecit tua, ut essent omnia brevia,
Honos, fama virtusque, gloria atque ingenium.
Quibus sei in longa licuiset tibe utier vita,
Facile facteis superases gloriam majorum.
Qua re lubens te in gremiu, Scipio, recipit
Terra, Publi, prognatum Publio, Corneli.

L. Scipionis Cn. f. Cn. n. titulus, ex lapide (supra p. 231).

Magna sapientia multasque virtutes
Aetate quom parua posidet hoc saxsum,
Quoie vita defecit, non honos, honore.
Is hic situs, quei nunquam victus est virtutei.
Annos gnatus *viginti¹* is l[oc]eis mandatus:
Ne quairatis honore, quei minus sit mandatus.

1. Lapis xx.

Ignoti Scipionis titulus, ex lapide (supra p. 232).

· · · · · . . . . . s.
 · · · · · . . . . [Sci]pionem.
 · · · · · . . . . [qu]oad veixei.

B. — Incerti ducis titulus, opus fortasse Naevii poetae,
 ex Diomede et Atilio (supra pp. 314 s.).

Summas opes qui regum regias refregit.

Naevii poetae a se compositum titulum vide infra p. 439.

C. — M. Caecilii titulus, ex lapide (supra p. 237).

Hoc est factum monumentum Maarco Caicilio.
 Hospes, gratum est, quom apud meas restitistei seedes.
 Bene rem geras et valeas, dormias sine quara.

D. — Eurysacis et uxoris tituli,
 ex saturniorum frustulis male conflati,
 ex lapidibus (supra p. 237).

*Est hoc monimentum Marcei Vergilei Eurysacis,
 pistoris redemptoris : apparet.*

*Fuit Atistia uxor mihei ; semina opituma veixsit;
 Quojuſ corporis reliquiae quo superant sunt in hoc panario.*

Unde talia reficere licet :

Est hoc monimentum . . . . .

Fuit uxor mi; femina optuma veixsit;
 Quojuſ reliquiae quo superant sunt in hoc [sepulcro].

E. — Alia carmina sepulcralia,
ex lapidibus (supra p. 239).

Quo jus forma..... vicerunt mores,

Fi..... . . . . .

. . . . heic sepulta est,
Amantissima suis, fide maxsuma, pia.

Heis sunt duo concordes . . . . .

Rogo te, mi viator, noli mi nocere.

Carmina votiva.

A. — Titulus votivus T. Quinctii dictatoris.

Ex T. Livio (supra p. 268).
Jovis pater¹ atque divi omnes hoc dederunt
Ut[*j*] Titus Quinctius dictator. . . . .

* * * * *

Ex Festo (supra p. 268).
Tridentem tertium pondo coronam aurif²
Jovi dedit donum³.

1. Traditur *Juppiter*.

2. Traditur *auream*.

3. Oratione obliqua traditur *dedisce se Jovi donum*.

B. — Tabulae triumphales.

Glabrionis tabula, ex Caeſio Basso (supra p. 316).
Fundit, fugat, prosternit maximas legiones.

Incerti ducis tabula, ex pseudo-Censorino (supra p. 325)
Magnum numerum triumphat hostibus devictis.

Regilli tabula, ex T. Livio (supra p. 280);
versiculus *Dvello.... etiam ex Caesio Basso* (supra p. 314).

L. Aemili M. f.¹ eos².

Ductu³ auspicio imperio felicitate ejus
Classis regis Antiochi ante Asiae⁴ [*litus*],
Inter [Myonnesum,] Ephesum, Samu[m] Ch[i]umque⁵,
Inspectante ipso Antiocho, exercitu omni,
Equitatu elephantisque, cum omnibus sociis⁶,
Victa, fusa, contusa, [.....] fugata⁷ est;
Ibique eo die naves longae [numero
Demersae, incensae,] captae duae quadraginta⁸.
Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque
[Ejusque. .]
Dvello magno dirimendo, regibus subigendis,
Caput patrandae pacis haec pugna exeunti⁹:
[. .]
Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit.

1. Traditur *Aemilio M. Aemilii filio*; dativus ex vicino *exeunti* exortus, cf. adnot. 9. 2. *Cos* om., ex errore post *inspectante* repositum.

3. Traditur *ductuque*, idque post *felicitate* positum.

4. Versiculus inter *elephantisque* et *victa* ex errore pro *cum o. sociis* positus. Traditur *antea sic*. 5. Trad. *Camuchumque*.

6. Voces *cum o. sociis* inter *longae* et *captae* ex errore pro *omissis* ibi vocibus positae. 7. Trad. *fugataque*. 8. Trad. LXII, sed v. p. 283.

9. *Dvello m. d. r. subigendis* Caesius. Apud Livium *verba dvello magno regibus dirim. caput subigendis patrandae p. h. p. exeunti* ante inscriptionem posita, unde factum ut *Aemilio et filio* casu dandi scriberetur.

Gracchi tabula, ex T. Livio (supra p. 287).

Ti. Semproni Gracchi cos.

[*Ductu*] imperio auspicioque legio exercitusque
Populi romani [*eius*] Sardiniam subegit.
In ea provincia caesa hostium¹ aut capta
Supra octoginta milia, [*opsidesque abducti.*]
Red² felicissime gesta, [*insula pacata,*
Sociis populi servatis] adque liberatis,
[*Stipe,*] vectigalibus, [*tributis*] restitutis,
Exercitum [*integrum*] saluomque atque incolumem
Plenissimum praeda domum reportavit.
Iterum triumphans in urbem Romam redi[i]t,
Cujus rei ergo hanc tabulam Jovi dedit donum³.

Mummianae tabulae exemplum corruptum,
ex lapide (supra p. 235).

L. Mummi L. f. cos.

Ductu auspicio imperioque ejus Achaja capta;
Corinto deleto Romam redieit triumphans.
Ob hasce res bene gestas, quod in bello vorat⁴,
Hanc aadem et signu Herclis⁵ Victoris imperator
†dedicat.

De D. Junii Bruti Gallaeci tabula ab Accio scripta.

Scholia Bobiensia in Ciceronem Pro Archia 11,27, p. 359 Orelli :
« Hic Brutus Gallaecus fuit cognomento ob res in Hispania non
minus strenue quam feliciter gestas. Ejus etiam nomine ****¹ poetae
tragici exstat liber qui plurimos versus quos *saturnios* appellat
verunt vestibulo templi Martis superscripsit Brutus. » Ipse Cicero
eo loco : « Decimus quidem Brutus, summus vir et imperator, Accii,
amicissimi sui, carminibus templorum ac monumentorum aditus
exornavit suorum. » Valerius Maximus 8,14,2 : « Similiter honoratus
animus erga poetam Accium D. Bruti, suis temporibus clari ducis, exti-
tit. Cujus familiari cultu et prompta laudatione delectatus, versibus
eius templorum aditus, quae ex manubiis consecraverat, adornavit. »

1. Traditur *hostium cæsa*. 2. Trad. rep. 3. Trad. donum *Jovi dedit.*
4. *Lapis vorerat.* 5. *Lapis Horculis.*

C. — Titulus votivus privatus.

Dedicatio Sorana, ex lapide (supra p. 233).

M. P. Vertulejis C. f.

Quod, re sua difeidens aspere afleicta,
Parens timens heic vovit, voto hoc soluto,
Decuma facta poloucta, leibereis lubentes
Donu danunt Herclei¹ maxsume mereto.
Semol te orant, se voti crebro condemnes.

1. « Spatium in codice non patitur nisi quinque ferme litteras. »
2. Lapis *Hercolei*.

§ 4. — Ap. Claudii Caecci Sententiae.

Ap. Claudius Caecus fuit censor anno ab urbe condita 442, ante Christum natum 312, consul anno 307, consul iterum anno 296; anno 280 et vivebat adhuc et inclitam illam adversus regem Pyrrhum orationem fecit. Laborem sapientiae versibus declarandae non suo Marte suscepisse videtur, verum barbare aut vertuisse aut imitatus esse illa Graecorum Χρυσῆ ἔπη, quae a Pythagora conscripta esse ferebantur¹.

Testimonia de Sententiis.

Cicero, Tusculanae quaestiones 4,2,4: « Mihi quidem etiam Appii
» Caecci carmen, quod valde Panaetius laudat epistula quadam quae
» est ad Q. Tuberonem, Pythagoreorum videtur. »

Pseudo-Sallustius ad Caesarem 1,1,2 (cf. supra p. 388): « Quod in
» carminibus Appius ait... »

Festus p. 317 Mueller (cf. supra p. 302): « In Appi sententis. »

Fragmenta Sententiarnm.

Ex Festo (supra p. 302).

[*Magister, doccat*] qui animi compotem esse,
Ne quid fraudis stuprique ferocia pariat.

Ex Prisciano (supra p. 383).

Amicum cum vides, obliiscere² miseras,
Inimicis³ si es commentus, nec libens aequa.

Ex pseudo-Sallustio (supra p. 388), oratione obliqua :

« *Fabrum esse suaे quemque fortunae.* »

Unde talis versus refici potest:

Faber est [*ipse*] suaē quisque fortunae.

1. Patin, Études sur la poésie latine I p. 333. Qui igitur Χρυσῆ ἔπη ab Hierocle collecta aut ab aliis passim laudata edituri vel commentaturi sunt, ad Appianarum Sententiarum fragmenta respiciant oportet.

2. Traditur *obliviscere*.

3. Traditur *inimicus*.

§ 5. — **Saturnia Livii Andronici fragmenta.**

A. — **Odyssea.**

Testimonia.

Cicero Brutus 18,71, de Ennio : «...nec mentitur in gloriando,
» sic enim sese res habet. Nam et Odyssia latina est sic tamquam
» opus aliquod Daedali, et Livianaæ fabulae non satis dignae quae
» iterum legantur. »

Horatius, Epistul. 2,1,69 ss. : « Non equidem insector delendave
» carmina Livi Esse reor, memini quac plagosum mihi parvo Orbis-
» lium dictare; sed emendata videri Pulchraque et exactis minimum
» distantia miror, Inter quae verbum emicuit si forte decorum, Si
» versus paulo concinnior unus et alter, Injuste totum ducit ven-
» ditque poema. »

A. Gellius 18,9,5 (cf. supra p. 333) : « Offendi enim in bibliotheca
» Patrensi librum verae vetustatis Livii Andronici, qui inscriptus
» est Ὀδύσσεια, in quo...»

Fragmента.

« Liv. Andr.; — Ὀδ.; — versus primus. »

Ex Gellio (supra p. 333).

α 1 : Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον.

Virum mihi, Camena, insece versatum.

« Liv. Andr. in Od. » Ex Prisciano (supra pp. 380 s.).

α 45 et 81 : Ὡ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη, [βπατε κρειόντων.]

Pater noster, Saturni filie . . .

« In Od. vetere », « Liv. in Od. »

Ex Charis. et Prisc. (supra pp. 375 s.).

α 64 : Τέχνον ἐμὸν, ποιῶν σε ἔπος φύγεν ἔφεντος ὀδόντων ;

« Livius Andronicus in Od. » Ex Prisciano (supra p. 380).

α 65 : Πλῶς ἂν ἔπειται Ὀδόντης ἐγώ θεῖσι λαθούμεν;

Mea puer¹, quid verbi ex tuo ore superat².

Neque enim³ te oblitus sum, Laertie noster.

« Livius. » Ex Nonio (supra p. 349).

α 136 : Χέργιθεα δ' ἀμφίπολος προσήψεις ἐπέγεινε φέρουσα
Καλῇ γεωσετῇ, ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος,
Νηψαθει.

Argenteo polubro, aureo et glutro.

« Livius. » Ex Nonio (supra p. 348).

α 224 (et 160, 206; praeterea δ 486, ο 572, λ 140, 170,
370, 457, ο 383, π 137, ω 256, 287) :
Ἄλλ' ἄγι μοι τόδε εἰπὲ καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον.

« Liv. Andr. in I. Odyssiae. » Ex Prisciano (supra p. 381).

α 225 : Τίς δαίς, τίς δὲ δημιος; οὐδὲ ἔπειστο; [τίπτε δέ σε γρέω;]

Tuque mihi narrato omnia disertim.

Quae haec daps est? qui festus dies? . . .

« Livius. » Ex Festo (supra p. 301).

α 248 : Τέσσοι μητέρ' ἐμὴν μαδνται.

Matrem [meam] prōcītum plurimi venerunt.

« Liv.; — ex 'Od. » Ex Gellio (supra p. 331).

β 99 : .....εἰς δτε κέν μιν

Μοῦρ' δλοή καθέλησι τανηλεγέος θανάτοιο.

Quando dies adveniet quem profata Morta est.

« Liv. in Od. » Ex Festo (supra p. 299).

β 317 : Ήτε πλλονδ' ἔλθον, η αὐτοῦ τῷδ' ἐνὶ δῆμῳ.

[Aut] in Pylum advenie[n]s, aut ibi ommentans.

1. *Puer* Charisius Aelium et Asinium, *puera* Priscianus Varronem **secutus**.

2. *Ore supra fugit* Priscianus, *ore audio* Charisius.

3. Traditur modo *enīm* modo *tamen*.

« Livius. » Ex Isidoro (supra p. 400).

? β 422, ο 287 : Τηλέμαχος δ' ἑτάροισιν ἐποτρύνας ἐκέλευσεν
“Οπλῶν ἀπτεσθαι.

Tumque remos jussit re[ll]igare struppis.

« L. Liv. in Od. » Ex Gellio (supra p. 331).

γ 110 : Ἔνθα δὲ Πάτρονλος, θεόφιν μῆστωρ ἀπέλαυντος.

Ibidemque vir summus, adprimus, Patric[o]les.

« Liv. in Od. » Ex Prisciano (supra p. 370).

δ 213 : Δόρπου δ' ἔξυπτις μηγσάμεθα, [χεροί δ' ἐφ' θόωρ—λευάντιών.]

χ 177 : Μηγσάμεθα θρώμης, [μηδὲ τρυγάμεθα λιμῆν.]

Atque escas habe[a]mus mentionem . . .

« Liv. in Od. » Ex Festo (supra p. 297).

? δ 498 : Εἰς δ' ἔτι ποι ζωὸς κατερύκεται εὐρέτι πόντῳ.

Partim errant, nequinont Graeciam redire.

« Livius. » Ex Prisciano (supra p. 371).

δ 557, ε 14, ρ 143 (cf. α 52) : ....νυμφης ἐν μεγάροισι καλυψοῦς.

Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.

« Liv. in Od. » Ex interpolatore Servii (supra p. 359).

ε 297 : Καὶ τότ' Ὁδυσσεῖος λύτο γούνατα καὶ φίλον ἦτορ.

Igitur demum Ulixi cor frixit præ pavore.

« Apud Livium. » Ex Festo (supra p. 299).

? ε 411 : Ἐκτοσθεν μὲν γάρ πάγοι δέσσες, διμφὶ δὲ κῦμα

Βέβρυχεν ῥέθιον, λιστὴ δ' ἀναδέρρομε πέτρῃ,

? Λγκέαθης δὲ ίαλοσσα.

Celsosque ocris, arüaque putria, et mare magnum.

« Libius in Od. » Ex Diomede (supra p. 354).

ζ 142 : Ἡ γούνιον λίσσοιτο λαθῶν εὐώπιδα κούρην.

Utrum genua amploctens virginem oraret.

« Livius. » Ex Charisio (supra p. 351).

ζ 295 : Ἐνθάδι καθέζεται μετὰ γρόνον, εἰσόκεν ἡμεῖς
    Λαστυδεῖ ξλύωμεν καὶ οὐάμεθα δώματα πατρός.

Ibi manens sedeto, donicum videbis
Me carpento vehente in¹ domum venisse.

« Liv. in Od. » Ex Festo (supra p. 298).

θ 88 : Δικρόνος δημορξέας ενθαλῆς ἀπὸ φάρος ἔλεσκεν.
Simul ac lacrimas de ore noegeo detersit.

Naevio male adscriptum. Ex Festo (supra p. 306).

θ 138 : Οὐ γάρ ἔγωγέ τί φημι κακώτερον ἀλλοῦ θαλάσσης
    Λυδός γε συγχεύει, εἰ καὶ μάλα κάρτερος εἴη.

Namque nihilum² pejus macerat hominem³
Quamde mare saevum; vir[es] et cui sunt magnae,
Topper [virum] confringent inportunae und[ae]e.

« Liv. in Od. » Ex Prisciano (supra p. 370).

θ 322 : . . . . . οἵλοντος
    Ἐρμείας, ηλθεν δὲ ἀναξ ἐκάεργος Ἀπόλλων.

[Venit] Mercurius, cumque eo filius Latonas.

« Liv. in Od. » Ex Diomede et Prisciano (supra p. 353).

θ 378 : Ὡργείσθην δὴ ἔπειτα ποτὶ γθονὶ πουλυθοτελῇ
    Ταρρφέι ἀμειβομένῳ.

Nexabant multa inter se flexu nodum⁴ dubio.

« Liv. in Od. » Ex Prisciano (supra p. 370).

θ 480 : . . . . . οὔνεν ἄρα σφίας
    Οὔμας Μοῦσαν ἐδίδαξε.

Nam divina Monetas filia⁵ docuit.

« Liv. in Od. » Ex Prisciano (supra p. 367).

ν 64 : Πᾶς ηλθει, Όδυσσε, τις τοι κακός ἔγραε δάκιμων;

. . . . . inferus an superus
Tibi deus⁶ fer[ebat] funera, Ulixes?

1. Traditur *vehementem*.

2. Traditur *nullum*.

4. Traditur *nodorum*.

6. Traditur *fert deus*.

3. Traditur *humanum*.

5. Traditur *filiam*.

« In Odyssia vetere. » Ex Festo (supra p. 306).

π 395 : "Ανδρες δ' ἄψ ἐγένοντο.

Topper facit homines, ut [p]rius fuerunt¹.

Ex Festo (supra p. 306).

π 445 : « Ήμῖν δ' ἡγεμόνευ' ἕρα πρὸς δώματα Κλοκῆς. »

"Ως φάμενοι παρὰ νηὸς ἀνήστον ἥδε θαλάσσης,

Οὐδὲ μὲν Εὐρύλοχος κοίλῃ παρὰ νηὶ λέλειπτο

"Αλλ' ἔπειτα, ἔδεισεν γὰρ ἐμὴν ἔκπαγλον ἐνιπήν.

[Hic versiculum suum perspicuitatis causa inseruit Livius.]

Τόφρος δὲ τοὺς ἄλλους ἑτάρους ἐν δῶμασι Κίρκη

"Ἐνδυκέως λοῦσέν τε καὶ ἔγρισεν λίν' ἔλαιψ.

Topper citi ad aedis venimus Circae.

« Livius in VI (quidam codd. in VII, in III) ».

Ex Prisciano (supra p. 368).

μ 401 : . . . . . ἐνήκαμεν εὐρέϊ πόντῳ.

403 : "Αλλ' ὅτε δὴ [τὴν νῆσον ἐλείπομεν . . .]

Jam in altum expulsa lintre . . . . .

« Liv. Od. » Ex Nonio (supra p. 348).

? v 40 : "Ηδη γὰρ τετέλεσται ἐ μοι φίλος ἥθελε θυμός.

. . . . . sic² quoque fitum est.

« Liv. in Od. » Ex Gellio (supra p. 331).

? ? ξ 91 : . . . . . ἐκηλοτ

Κτήματα διρράξπουσιν ὑπέρβοιον, οὐδὲν ἔπι φειδά.

. . . . . parcentes praemodum. . .

« Livius. » Ex Festo (supra p. 293).

ο 373 : Τῶν ἔφαγον τ' ἔπισθν τε καὶ αἰδολοισιν ἔδωκα.

. . . . . affatim edi, bibi, lusi.

« Liv. in Od. » Ex Prisciano (supra p. 385).

π 92 : "Η μᾶλι μεν παταδάπτετ' ἀκούοντος φίλον ἥτορ.

Quoniam³ audivi, paucis gavisi. . . . .

1. Traditur *utrius fuerint*.

2. Traditur *fit*.

3. Fortasse cum Duentzero scribendum est *Quorum*.

« Livius. » Ex Festo (supra p. 309).

ρ 218 : . . . . οὗτον ἔειπε κύων δλοφάνα εἰδὼς.

. . . . . vecorde et malefica *vacerra*¹.

« Titus Livius. » Ex Nonio (supra p. 344).

τ 225 : Χλαζίναν πορφυρέγην οὐλην ἔχει εἶδος Ὁδυσσεὺς
Διπλῆγε.

[*Erat Ulixii] vestis pulla, purpurea, ampla.*

« Apud Livium. » Ex Festo (supra p. 294).

τ 439 : [Ἐνθα δ'ἄρρενος ἐν λόγῳ πουκινῇ | κατέκειτο μέγας σὺς.]

Dusmo in loco. . . . .

« Liv. in Od. » Ex Prisciano (supra p. 384.)

υ 19 : Ἡματι τῷ θεῷ μοι μένος ἀσχετος ἡσθιε Κύκλωψ
Ιψούμονος ἐτάρους.

. . . . . cum socios nostros
Mandisset impius Cyclops. . . . .

« Liv. in Od. » Ex Prisciano (supra p. 384.).

χ 82 : Ἰὸν ἀποπροΐεις Θάλλε στῆθος παρὰ μαζὸν
Ἐν δέ οἱ Ἡματι πῆξε θοὸν θέλος.

At celer hasta² perrumpit pectora ferro.

« Liv. Andr. in Od. » Ex Prisciano (supra p. 373).

ω 364 : Τρυμομένους κρέα πολλὰ κερῶντάς τ' αἴθοπα δῖνον.

Carnis vinumque quod libabant anclabatur.

« Laberius in Odyssia. » Ex Nonio (supra p. 348).

ω 534 : Τῶνδ' ἄρα δεισάγτων ἐκ χειρῶν ἔπτατο τεύχεα..

Deque manibus dextrabus . . . . .

1. Traditur *recordia*. Sed haec sub voce *vacerra*.

2. Traditur *hasta volans perrumpit*.

B. — Carmen in Junonem Reginam.

Testimonia.

T. Livius 27,37,7 ss., anno ab urbe condita 517, ante Christum natum 207: « Decrevere item pontifices ut virgines ter novenae per urbem euntes carmen canerent. Id cum in Jovis Statoris aede discenter conditum ab Livio poeta carmen, tacta de caelo aedes in Aventino Junonis Reginae; prodigiumque id [ad] matronas pertinere haruspices cum respondissent dono que divam placandam esse, aedilium curulum edicto in Capitolium convocatae, quibus in urbe Romana intraque decimum lapidem ab urbe domicilia essent, ipsae inter se quinque et viginti delegerunt, ad quas ex dotibus stipem conferrent; inde donum pelvis aurea facta lataque in Aventinum; pure casteque a matronis sacrificatum. Confestim ad aliud sacrificium eidem divae ab decemviris edicta dies, ejus ordo talis fuit. Ab aede Apollinis boves feminae albae duae porta Carmentali in urbem ductae; post eas duo signa cupressea Junonis Reginae portabantur; tum septem et viginti virgines longam induitae vestem carmen in Junonem Reginam canentes ibant, illa tempestate forsitan laudabile rudibus ingeniis, nunc abhorrens et reconditum si referatur; virginum ordinem sequebantur decemviri coronati laurea praetextatique. A porta Jugario vico in forum venere; in foro pompa constitut [et], per manus reste data, virgines sonum vocis pulsu pedum modulantes incesserunt. Inde vico Tusco Velabroque per Boarium forum in clivum Publicium atque aedem Junonis Reginae perrectum. Ibi duae hostiae ab decemviris immolatae et simulacula cupressea in aedem illata. »

Festus p. 333 Mueller: « ... cum Livius Andronicus bello Punico secundo scribisset carmen, quod a virginibus est cantatum quia prosperius resp. populi R. geri coepta est, publice adtributa est ei¹ in Aventino aedis Minervae, in qualiceret scribis histriobusque consistere ac dona ponere, in honorem Livi, quia is² et scribebat fabulas et agebat. »

Fragmentum,

Odyssae male adscriptum.

Ex Prisciano (supra p. 375).

Sancta puer, Saturni filia, Regina.

1. Codex et.

2. Codex his.

**§ 6. — Saturnia Cn. Naevii poetae fragmenta
et saturnius Metellorum versus.**

A. — Naevii poetae Bellum Poenicum.

Testimonia.

Ennius apud Ciceronem atque alios (vide infra), de bello punico primo : « *Scripsere* alii rem *Versibus* quos olim Fauni vatesque » caneabant Cum neque Musarum scopulos quisquam superarat Nec » dicti studiosus erat. »

Varro, De lingua latina 5,43 Mueller¹ : « *Aventinum* aliquot de » causis dicunt : N[ae]vius ab *avibus*, quod eo se ab Tiberi ferrent » aves; alii ab.... — 5,53¹: « Quartae regionis Palatum... Eundem » hunc locum a pecore dictum putant quidam, itaque Naevius » *Balatum* appellat. » — 7,39, de Cornelii commentario, et Virgilii. V. supra p. 257.

Cicero in Bruto 48 s., 71 ss. : « Quid, nostri veteres versus ubi » sunt, quos olim Fauni vatesque caneabant Cum neque Musarum » scopulos quisquam superarat Nec dicti studiosus erat? — Ante hunc, » ait ipse de se, nec mentitur in gloriando, sic enim sese res » habet. .... Tamen illius, quem in vatibus et Faunis annume- » rat Ennius, Bellum Punicum quasi Myronis opus delectat. Sit » Ennius sane, ut est certe, perfectior : qui si illum ut simulat con- » temneret, non omnia bella persequens primum illud Punicum acer- » rimum bellum reliquisset. Sed ipse dicitur id faciat : *Scripsere* » inquit alii rem *Versibus*. Et luculente quidem scripserunt, etiam » si minus quam tu polite. Nec vero tibi aliter videri debet, qui a » Naevio vel sumpsisti multa si fateris, vel si negas surripuisti. » Ennii versus *Versibus* quos olim Fauni vatesque caneabant laudatur etiam ab ipso Cicerone aliis locis et ab aliis scriptoribus (supra p. 413). Cie., Cato maj. 44,50, de scriptoribus senibus : « Quam gaudebat Bel- » lo suo Punico Naevius, quam Truculentus Plautus, quam Pseudolo! »

Santra apud Nonium. Vide infra p. 433.

Festi epitome p. 20 Mueller (supra p. 343) : « *Aenesi* dicti sunt » comites Aeneae... *Aenariam* appellavere locum ubi Aeneas clas-

1. Verba Varronis in locis 5,43 et 5,53 petita ex Henrici Jordan *Topographie der Stadt Rom im Alterthum* II p. 599 et 602 s. Fragmentum Casinense (de quo supra p. 240) sic in § 43 habet: « *Aventinū* appellatur » pluribus nominibus, ab *avibus* quod eo se ab tiberi ferrent avec. et ab... » In § 53 locus de Naevio poeta omissus.

» sem a Troja veniens appulit. » — Apud Festum p. 262 Mueller in loco mutilato de voce *rūna* superest nomen « Naevi ». — Item p. 310 in loco de voce *supparusha* cōsupersunt: « [...]o]cat Nevi de [bollo puni]co. »

Suetonius, De grammaticis 2 : « Primus... studium grammaticae in urbem intulit Crates Mallotes..... Nostris exemplo fuit ad imitandum, hactenus tamen imitati, ut carmina parum adhuc divulgata vel defunctorum amicorum vel si quorum aliorum probassent diligentius retractarent ac legendo commentandoque et ceteris nota facerent; ut C. Octavius Lampadio Naevii Bellum Punicum, quod uno volumine et continentí scriptura expositum divisit in septem libros; ut postea Q. Varguntejus..... » — Nonius p. 170 M.¹ : « *Septemfariam* ut *multifarianu*. Santra, De verborum antiquitate III²: *Quod volume unum nos lectitavimus, et postea inventimus septemfariam divisum.* »

A. Gellius 5,42,7 ex cod. Paris. 5765 fol. 99 verso b : « *Lucetium* autem Jovem G.N. Nevius in libris Belli Penie appellat. » — 17,21,45 ex cod. Paris. 8664 fol. 41 verso b (ibi lib. xviii, non xvn): « eodemque anno G. Nevius poeta fabulas apud populum dedit, quem M. Varro in libris de poetis primo stipendia fecisse ait Bello Poenico primo idque ipsum Nevium dicere in eo carmine quod de eodem bello scripsit. »

Nonius p. 170 M. Vide supra.

Lactantius, Divin. institution. 1,6: « M. Varro..... in libris rerum divinarum quos ad C. Caesarem pontificem maximum scripsit, cum de quindecimviris loqueretur Sibyllinos libros ait non fuisse unius Sibyliae; sed appellari uno nomine Sibyllinos, quod omnes feminae vates Sibyliae sint a veteribus nuncupatae... Ceterum Sibyllas decem numero fuisse... Primam fuisse de Persis, cuius mentionem fecerit Nicanor....; secundam Libyssam, eojus meminerit Euripides...; tertiam Delphida, de qua Chrysippus loquitur... ; quartam Cimmeriam in Italia, quam Naevius in libris Belli Punici, Piso in annalibus nominat; quintam Erythraeam ... » e. q. s.

Servii interpolator Fulensis in Vergilii Aeneida 1,170: « Novam tamen rem Naevius Bello Punico dicit, unam navem habuisse Aeneam, quam Mercurius fecerit. » — 1,198: « Et totus hic locus de Naevio Belli Punici libro translatus est. » — 1,273: « Naevius et Ennius Aeneae ex filia nepotem Romulum conditorem urbis tradunt. » — Servii interpolator alter in Aen. 4,9, *Anna soror*: « Cujus filiae fuerint Anna et Dido, Naevius dixit. » In 9,715, de insula Prochyta: « Hanc³ Nafe]vius in primo Belli Punici de cognata Aeneae nomen

1. Deest hic locus in codd. Paris. 7665 et 7866.

2. Trad. *in.*

3. *Hunc* codex Parisiensis 7929 fol. 67 v.

» accepisse dicit¹. » Pseudo-Victor, De origine gentis romanae 10 :
 » Addunt praeterea quidam Aeneam....venisse eo sciscitatum de
 » statu fortunarum suarum; aditisque fatis vetitum ne is +cognitam
 » in Italia sepeliret Prochytam cognatione sibi conjunctam, quam
 » ineolumem reliquerat; et postquam ad classem rediit reperitque
 » mortuam, in insula proxima sepelisse, quae nunc quoque eodem
 » est nomine, ut scribunt Vulcalius et Aelius Piso. »

Macrobius, Saturnalia 6,2,31 ex codice Parisiensi 6371 fol. 71 r° b
 de Vergilii Aeneidos principio : « Hic locus totus sumptus a N[ae]vio
 » est ex primo libro Belli Punici. Illie enim aequa Venus Trojanis
 » tempestate laborantibus eum Jove queritur et sequuntur verba
 » Jovis filiam consolantis spe futurorum. »

Fragmenta libro I attributa.

Ex Servio (supra p. 360).

Cf. infra p. 439 versus *Simul dvona...* et *Multa alia...*

Eorum sectam sequuntur multi mortales.

Ibi² foras cum auro illi[n]c exibant.

Multi alii e Troja strenui viri.

Ex Priseiano (supra p. 379).

Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem.

Ex Prisciano, duobus locis (supra p. 370).

Inerant signa expressa, quo modo Titani,
 Bicorpores Gigantes magnique Atlantes,
 Runcus atque Purpureus, filii Terras.

Ex Charisio (supra p. 351).

..... Manius³ Valerius consul partem
 Exerciti in ex- -peditionem ducit.

Ex Macrobio (supra p. 366).

Silücolae homines bellique inertes.

Ex Servii interpolatore Danielino (supra p. 361).

? Trojae ab oris ?

1. Cf. supra (p. 344) quae Buecheler de insula Aenaria apud Naevium nominata statuit. 2. Traditur *ubi*. 3. Traditur *M.*

Fragmenta libro II attributa.

Ex Nonio, duobus locis (supra p. 343).

Blande et docte percontat, Aenes¹ quo pacto
Trojam urbem liquerit . . . . .

Ex Prisciano (supra pp. 375 s.) et Macrobio (supra p. 364).

Prima incedit Cereris Proserpina puer;
Deinde pollens sagittis inclitus Arquitenens,
Sanctus Jove² prognatus Putius Apollo.

Fragmenta libro III attributa.

Ex Nonio (supra p. 338).

Irque³ susum ad caelum sustulit suum rex⁴
. . . Ammullus; gratulabat⁵ divis.

Ex Probo (supra p. 387).

Postquam avem aspexit in templo Anchisa,
Sacra in mensa Penatium ordine ponuntur;
In⁶ auream molabat victimam pulchram.

Ex Nonio⁷ (supra p. 335).

. . . simul atrocias porricerent⁸
Exta⁹ ministratores . . . . .

1. Traduntur *enas, enos, ennius*, alia.

2. Traditur *sanc tusque Delphis progaetus*.

3. Traditur *isque*.

4. Traditur *sueas res*.

5. Traditur *gratulabatur*, sub voce & *gratulari*, *gratiæ agere*.

6. Traditur *immolabat auream victimam*.

7. Pars codicum tribuit libro IIII.

8. Traditur *proicerent*.

9. Traditur *extra*.

Fragmenta libro IIII attributa.

Ex Nonio (*supra* p. 337).

Victoribus danunt eam carnem

¹ Ex Nonio (supra p. 336, ubi erravi).

Transit Melitam Romanus²; insulam intemerat³,
Urit, populatur, vastat, rem hostium concinnat.

Ex Nonio (*supra* p. 345).

Virum praetor adveniens⁴ auspicat auspicium.

Ex Nonio (*supra* p. 340).

Vicissatim volui victoriam. . . .

Fragmenta libro VI attributa.

Ex Nonio (supra p. 342).

Censem eo venturum obviam Poenum.

Ex Nonio (supra p. 341).

Convenit, regnum simul atque locos ut haberent.

Ex Nonio (*supra* p. 349).

Superbiter contemptim conterit legiones.

Ex Nonio⁵ (supra p. 342).

[*Ut*] septimum decimum annum ilico sed[er]ent.

Fragmentum libro VII attributum.

Ex Nonio⁶ (supra p. 346).

Id quoque paciscunt, moenia [ut liceat servare,
Reddant cuncta sed Poenij], sint quae Lutati⁷;
Reconciliat⁸ captivos plurimos idem,
Sicilienses paciscit obsides ut reddant.

4. Luctatius Placidus p. 56 Deuerling: « *Intemerare*. valde contingere, vel populari atque vastare. » Ex ipso Naeviano fragmento ille, qui auctor fuit Placido, verba *populari atque vastare* petiit. — *Integra dici potest insula romanice; num latine?*

2. Traditur *romanus exorcitus*. 3. Trad. *integrum*. 4. Trad. *adveniet*.

5. Codices duo tribuunt libro III. 6. Unus codex tribuit libro VI.

7. Traditur *luteantium.*

3. *Utrius codex tribut*

Fragmēta Bello Poenico adscripta,
numero libri non addito.

Ex Prisciano (supra p. 370).

Eī venit in mentem hominum fortunas.

Ex Prisciano (supra p. 369).

Fames acer augescit hostibus. . . .

Ex Isidoro (supra p. 398).

Honerariae honustae stabant in flistris.

Ex Prisciano (supra p. 378).

Magnam¹ domum decorēque ditem vexarant².

Ex Donato (supra p. 396).

Plerique omnes subigunt sub suum judicium.

Ex Isidoro et Macrobio (supra p. 402).

† Pulchraque³ ex auro vestemque citrosam.

Ex Festo et Varrone (supra p. 304).

Quod bruti, nec satis sardare⁴ queunt. . . .

Ex Nonio (supra p. 340).

Res divas edicit, praedicit castus.

Ex Prisciano (supra p. 382).

. . . . . senex fretus pietati,
Deum adlocutus summi deum regis fratrem,
Neptunum regnatorem marum. . . . .

Ex Festo (supra p. 301).

Summe deum regnator, quianam [me] genuisti⁵?

Ex Prisciano (supra p. 379).

Samnite.

1. Traditur etiam *magnamque*.

2. Codices potiores *vexerant*.

3. Num *caluptramque*?

4. Varro *serrare*.

5. Trad. *genus isti*.

Fragmenta Naevio poetae adscripta,
opere non nominato.

Ex Festo (supra p. 302).

Seseque ii perire mavolunt ibidem
Quam cum stupro redire ad suos popularis.

Sin illos deserant fortissimos viros
Magnum stuprum populo fieri per gentis.

Ex Servii interpolatore Danielino (supra p. 361).

. . . . . amborum uxores
Noctu Trojad¹ exhibant capitibus opertis,
Flentes ambae, abeentes lacrimis cum multis.

Ex Varrone (supra p. 257).

. . . . atque prius pariet locusta
Lucam bovem. . . . .

Ex Varrone (supra p. 242).

Conferre queant² ratem aeratam qui peritet³,
Qui diu⁴ mare sudantes eunt atque sedentes.

Ex Macrobio (supra p. 364).

Cum tu arquitenens sagittis pollens Dea[na].

Ex Caesio Basso per grammaticos (supra pp. 318 s.).

Ferunt pulchras creterrás, aureas lepistas.

Ex Nonio (supra p. 341).

Magni metus tumultus pectora possidit⁵.

Ex Caesio Basso per grammaticos (supra pp. 318 s.).

Novem Jovis concordes filiae sorores.

Ex Varrone (supra p. 257).

Patrem suum supremum optimum appellat.

1. Traditur *Trojade*.

2. Traditur *conferreque aut*.

4. Traditur *dum*.

3. Traditur *perit et*.

5. Traditur *possidet*.

Ex Festo (supra p. 304).

Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.

Ex Festo (supra p. 302).

Simul alius aliunde rumitant inter sc¹.

Ex Festo (supra p. 306).

[Topper s]aevi capessel flammam Volcani.

Fragmenta Naevianis addenda.

Ex Festo (supra p. 296).

Apud emporium in campo, hostium pro moene.

Ex Festo (supra p. 306).

Cf. supra p. 434 versus tres ex Servic.

[Topper. . . . .]

Simul dvona eorum portant ad navis.

Multa² alia in isdem inserinuntur.

Ex Macrobio (supra p. 364).

Redeunt, referunt petita rumore secundo.

Naevii poetae epigramma in se.

Ex Gellio (supra p. 330).

Immortales mortales si foret fas flere,

Flerent divae Camenae Naev[i]um poetam.

Itaque, postquam est Orci³ traditus thesauro,

Obliti sunt Romae loquier lingua latina.

Naevii poetae est fortasse
versus supra p. 419 laudatus.

1. Traditur *sese*

2. Traditur *millia*.

3. Traditur *Orcho*, *Orchio*.

Metellorum,
sive Q. Caecilii Metelli cos. anno 206,
versus in Naevium poetam.

Ex Caesio Basso per grammaticos
et pseudo-Asconio (supra pp. 320 s.).

Dabunt malum Metelli   Naevio poetae.

§ 7. — **Carmina saturnia reliqua.**

Carmen Priami, ex Varrone (supra p. 255).

Veteres Casmenas, cascás res, volo profari
Et Pri[a]mum. . . . .

Carmen incertum, ex Mario Victorino (supra p. 318).
Cum victor Lemno classem   Doricam appulisset.

Inter verba legati populi Romani Quiritium,
ex T. Livio (supra p. 261),
haec ut versus legi possunt :

Tum patriae compotem me   nunquam siris esse.

Verba pontificum calandis nonis,
ex Varrone (supra p. 241).

Diebus teⁱ quinque calo, Juno Covella.
Septem diebus teⁱ calo, Juno Covella.

Verba quibus arectur dolor pedum,
ex Varrone (supra p. 258).

Terra pestem teneto, salus hic[e] maneto.

Verba quae dicebantur die Meditrinaliorum
(supra p. 241).

Secundum Varronem :
Novum *vetus*¹ bibo, novo *veteri*² medeor.

Secundum Festum :
Vetus novum³ bibo, veteri novo⁴ medeor.

Carmen rusticorum,
ex Festo, Servio, Macrobio (supra p. 295).

Hiberno puluere, verno luto, grandia farra,
Camille, metes. . . . .

Versus antiquus, ex Festo (supra p. 305).

Quasi messim per messim unumquemque spicum
Collegit. . . . .

Nutricum cantilena,
ex scholiasta in Persium (supra p. 402).

Lalla, lalla, lalla, aut dormi aut lacte.

De saturniis versibus Oscorum, Umbrorum, Paelignorum
vide supra pp. 45 s.

De pseudo-saturniis graecis vide supra pp. 19 s. et 314.

1. Traditur *novum vetus vinum*.
2. Traditur *novo veteri vino morbo*.
3. Traditur *vetus novum vinum*.
4. Traditur *veteri novo morbo*.

ADDENDA

ET

CORRIGENDA

P. 4 *versu* 4. *Pro GERmano lege Germano.*

P. 43 *in adnot.* *Pro profere lege proferre.*

P. 53. *Dele versum Plauti Asin. 4,3,47 (cf. p. 253 adn. 1).*

Saepius in initio versuum (exempla quaere pp. 412 ss.) vox iambica spondiacam sequitur quam spondiaca iambicam; etiam igitur in hemistichio priore (sicut fit in hemistichio altero, p. 484) juvat poetas thesin antepacenultimam corripere. Itaque ubi vocem iambicam spondiaca sequitur, rationem nos fere semper invenire possumus, propter quam eum ordinem poeta elegerit. Sic *Iis ludis faciendis* dici debuit, vix *Ludis iis ferri* poterat. Itidem *SEMOL TE ORANT, SE VOTI CREBRO CONDEMNES*, non *Te orant semol;* — *Apud nympham Atlantis filiam*, non *Nympham apud;* —

*Ferunt pulchras creturas, aureas lepistas, non Pulchras ferunt; — Pater noster, non Noster pater, apud Homerum πάτερ ἡμέτερες. Dubia autem sunt exempla *Virum practor* (an *Verum*?), *Ei vēnit* (an *vēnit*?), *Quasi messor* (an *Quasi*?). Itaque duos non plus habemus versiculos, in quibus consulto poetae iambum spondeo praeposuerint :*

HONOS FAMA VIRTUSQUE	<i>non</i> Fama honos...
Fames acer augesecit	<i>non</i> Acer fames....

At saepe consulto praeponunt spondeum iambο :

GNAIVOD PATRE PROGNATUS	<i>non</i> Patre Gnaivod ..
Summas opes qui regum	<i>non</i> Opes summas...
Fundit fugat prosternit	<i>non</i> Fugat fundit....
Topper facit homines	<i>non</i> Facit topper...
Topper citi ad aedis	<i>non</i> Citi topper...
Censem eo venturum	<i>non</i> Eo censem...
Magnam domum decoremque	<i>non</i> Domum magnam...
Magni metus tumultus	<i>non</i> Metus magni...
Magnum stuprum populo	<i>non</i> Stuprum magnum...

Ergo etiam confidentius quam p. 301 factum est restituui debet in Livii Andronici versu

Matrem [meam] procitum	<i>non</i> [Meam] matrem...

Atque pp. 95.142.125.140.155.157.162.170.173.191. 273 in vaticinio Marciano ex T. Livio scribendum erat

Cogant manus in campo	<i>non</i> Manus cogant....

Quem versum dele pp. 104.188.195; eumdem adde pp. 101. 181.197.

Similiter pro [*Virum*] *topper* scribendum erat p. 307 *Topper* [*virum*], praesertim cum a voce *topper* inciperent etiam versus duo alii *Topper citi*... et *Topper facit*... nosque restitussemus [*Topper s]ævi capesset*... Corrigere

igitur versum *Topper [virum] confringent* pp. 69, 114, 128.
164, 179, 192.

Dele p. 114 versum Vicissatim volvi et adde eundem p. 115 sub inscriptione Arsis tertia.

P. 456. Quod in hemistichiis saturniis Latini arses ultimas solvunt, neque ea syllaba, quae sequitur, in novam arsin abire potest, id quodammodo rationem reddere potest solutionis in paenultima sede septenariorum iambicorum (supra p. 4 adn. 1) atque septenariorum anapaesticorum et paroemiacorum. Nam in talibus versibus Graeci poetae paenultimam syllabam numquam non producunt, syllabaque ultima pro nova arsi est. Latini autem eam legem non servaverunt : scilicet id imitari nescierunt, quod non olim in domestico poesis genere facere consueverant.

P. 193 post quartum versum hos adde :

Conferre queant ratem *aeratam* qui perit,
Qui diu per mare sudantes eunt atque sedentes.

P. 218. *De voce Marmars cf. p. 412 adnot. 2.*

Cum locis Varronis, De lingua latina 7,27 (supra p. 214) et Terentii Scauri p. 13,13 Keil (supra p. 219) conferatur haec glossa Luctatii Placidi p. 51 Deuerling : « *Hasenam* harenam, ut *þhasas* quas nos aras et *lases* quos « nos lares dicimus. » De voce *lases* conferantur etiam Varro, De lingua latina 6,2 Mueller et epitome Festi p. 264 Mueller.

P. 224. Conflatum esse ex duabus partibus L. Scipionis elogium etiam inde appareat, quod in tertio demum versiculo mortui nomina significantur : *Luciom Scipione filio(s) Barbatī*. Nam si unum compositum esset carmen, in initio nomina starent, sicut in : *Cornelius Lucius Scipio Barbatus, Gnaivod patre prognatus* (aut contra starent in fine, sicut in : *Scipio, recipit terra, Publi, prognatum Publio, Cornelii*).

P. 264 afferri debebant haec testimonia Ciceronis. De divinatione 1,44,100 : « Quid, quod in Annalibus habemus, Vejenti bello, cum lacus Albanus praeter modum crevisset, Vejentem quendam ad nos hominem nobilem perfugisse, eumque dixisse ex fatis quae Vejentes scripta haberent Vejos capi non posse dum lacus is redundaret, et, si lacus emissus lapsu et cursu suo ad mare profluxisset, perniciosum populo romano; sin autem ita esset eductus ut ad mare pervenire non posset, tum salutare nostris fore. Ex quo illa mirabilis a maioribus Albanae aquae facta deductio est. Cum autem Vejentes bello fessi legatos ad senatum misissent, tum ex iis quidam dixisse dicitur non omnia illum transfugam ausum esse senatui dicere : in isdem enim fatis scriptum Vejentes habere, fore ut brevi a Gallis Roma caperetur, quod quidem sexennio post Vejos captos factum esse videamus. » — *Ibid.* 2,32,69 : « Nam illa praedicta Vejentium, si lacus Albanus redundasset isque in mare fluxisset Romanam perituram, si repressus esset Vejos, ...ita aqua Albana deducta ad utilitatem agri suburbani, non ad arcem urbemque retinendam. At paulo post audita vox est monentis ut providerent ne a Gallis Roma caperetur : ex eo Ajo Loquenti aram in Nova Via consecratam. » — *Eos locos memorari oportebat etiam p. 259.*

P. 292. Festus Odofredi Mueller anno 1880 nova editione prodiit. Vide catalogum librorum infra p. 458.

P. 297. Me fugerat, cum scripsi, egregia emendatio Buecheleri (Neue Jahrbuecher fuer Philologie LXXXVII, p. 784) *noventium* pro *moventium*. *Noventius* nuntius est; abierunt enim syllabae *nōvēn* in *noun*, *nūn*, *nōn* (vide exempla in *Mémoires de la Société de linguistique de Paris* IV p. 237) sicut etiam factum est in **novendinae nouendinae nāndinae nōndinae*. Restitue igitur *noventium* pp. 81.104.112.143.207.214.

Dele quae p. 336 dicta sunt de fragmendo Naeviano Transit Melitam... (v. p. 436). Item dele quae dicta sunt de versu ...transit Melitam Romanus pp. 85.116.133.195. 209, de versu Exercitu insulam integrum urit populat vastat pp. 70.73.119.137.149.151.157.161.167.171.192. 194.200.205.206.212.215, de versu Rem hostium concinnat pp. 71.100.147.172.183.196 Multis autem locis afferriri debuissent hi versus : Transit Melitam Romanus, insulam intemerat, Urit, populatur, vastat, rem hostium concinnat (p. 436). Quorum alterum addas rogo præsertim p. 212 inter Naevianos.

In versu Sacraque patria pro ob missa cura scribe o[m]missa cura, ut p. 416 præcipitur, pp. 59.61.69.131. 160.176.178.180.191.193.201.267. Eum versum dele p. 91.147; adde p. 125. Item dele quae de thesi dicuntur p. 267; atque hunc numerum 267 dele in paginae 274 versu 1.

In versu Tum patriae... pp. 98.99.119.121.137.144. 157.165.174.191.193.200.209.215 pro numquam lege nunquam. Item in versu ... qui animi pp. 66.68.100. 136.146.149.158.192.206.303 pro compotem lege contem.

Versum Victa fusa contusa... corrige pp. 98.160.168 ut p. 286 dictum est; eumdem dele cum adnotatione p. 241.

Saturnios versus agnosco in hac Luctatii Placidi glossa (p. 44 Deuerling) : « *Fauniorum modorum : antiquis simorum versum, quibus Faunum*† *celebratur.* »

---

*P. 399 ss. Locos Isidori inspexi in codice Parisiensi Bibliothecae publicae nouv. acq. lat. 2169, anno 1072 in abbatia Silos in Hispania ad calcem perducti, de quo vide L. Delisle, *Mélanges de paléographie et de bibliographie* (Paris 1880) pp. 103 ss. *Ibi habes fol. 117 v° a in loco 6,8,12 precepta apud Hebreos, scripsit, apud, Marcius, precepta composuit, illut ; — fol. 363 r° a in loco 19,4,9 ad scalmos lingantur, tuncque, atque ut in editione Arevali deligare ; — fol. 371 r° a in loco 19,22,20 citrine hujus pulcraque.**

P. 425. — α 45 et 81. Adde : et ω 473.

P. 426. — α 64. Adde : (et ε 22, τ 492, ψ 70). — α 136. Adde : ε 52, η 172, κ 368, σ 135, ρ 91. — α 248. Adde : π 125. — β 99. Adde : τ 144, ω 135 (cf. γ 237).

P. 427. — β 422, σ 287. Adde : Vel melius ε 782 et θ 53 : Ἡπτύναντο δὲ τετμὰ τροποῖς ἐν δερματίναισιν. — κ 177. Adde : (cf. ν 246). — ε 297. Adde : et ε 406, χ 146.

P. 429. — ζ 91. Adde : (cf. π 315).

P. 430. — ω 534. Adde : (cf. μ 203).

CATALOGUS LIBRORUM¹.

1699.

R. BENTLEY. A dissertation upon the epistles of Phalaris. With an answer to the objections of the honourable Charles Boyle, Esquire. London. cxii-556 p. 8°. [P. 226-228. *Idem opus latine versum habes in libro inscripto* Richardi Bentleii opuscula philologica (*Lipsiae* 1831, xii-546 p. 8°), *ubi vide pp. 273-274.*]

1704.

Tobias GUTBERLETH. De Saliis, Martis sacerdotibus. *Francqueriae.* 8°. [Vidi in POLEMI *Thesauro Antiquitatum*, vol. v p. 689-744.]

1754.

Jo. Frider. CHRISTIUS. Saturnia carmina, metrum, pedis genus. *Lipsiae.* [Non vidi; cf. Hermann, *Elementa doctrin. metricae* p. 607.]

1796.

Godofr. HERMANN. De metris poetarum graecorum et romanorum libri iii. *Lipsiae.* x-461 p. 8°. [P. 400-413.]

1799.

Gottfried HERMANN. Handbuch der Metrik. *Leipzig.* xxxii-272 p. 12°. [P. 226-232.]

1815.

Georg.-Ludov. WALCHIUS. Emendationes Livianae. *Berolini.* 292 p. 8°. [P. 253-258, *de tabula Gracchi et vaticinio Romane aquam.*]

1. In hoc catalogo laudantur modo *Neue Jahrbuecher fuer Philologie*, modo *Jahrbuecher fuer classiche Philologie*. Duo haec unius ejusdemque ephemeralis nomina esse memineris, quae sub inscriptione duplice *Lipsiae apud Teubnerum* prodit.

1816.

Fr. OSANN. Analecta critica poesis Romanorum scenicae reliquias illustrantia. *Berolini.* xn-236 p. 8°. [Cap. ii p. 29 ss., cf. p. 235 : Hexametro dactylico heroo Q. Ennium primum esse usum demonstratur.]

Godofr. HERMANN. Elementa doctrinae metriceae. *Lipsiae.* xiv-815 p. 8°. [P. 606-640.]

1820.

Fr. CREUZER. Symbolik und Mythologie der alten Voelker, besonders der Griechen. *Zweiter Theil. Zweite Ausgabe. Leipzig und Darmstadt.* 8°. [P. 890 et 989, de carminibus Saliorum et Arvalium.]

1825.

L. SANTEN. Terentianus Maurus de litteris syllabis pedibus et metris e recensione et cum notis Laurentii Santenii. *Trajecto ad Rhenum.* xxxii-471 p. 4°. [P. 171-181, 350-358].

S[PANGENBERG]. Quinti Ennii Annalium libb. xviii. fragmenta. Accedunt Cn. Naevii librorum de Bello Punico fragmenta. Opera et studio E. S. *Lipsiae.* xlvi-216 p. 8°. [Nullius momenti.]

1828.

B. G. NIEBUHR. Roemische Geschichte. *Erster Theil. Dritte Ausgabe. Berlin.* 8°. [P. 286-289, praecipue de elogiis Scipionum; in editione altera, quam non vidi, p. 263. Etiam vide in ed. iii p. 212, de Naevianis fragmentis.]

1829.

C. O. M[UELLER] in *Allgemeine Literatur-Zeitung (Halys Saxonum)* anno 1829 num. 127 p. 374. [De elogio P. Cornelii P. f. Scipionis.]

Karl ZELL. Ferienschriften. *Zweite Sammlung. Freiburg im Breisgau.* 221 p. 8°. min. [P. 107 ss., 209 ss., de Saliis et Arvalibus; 186 ss., 221 ss. de elogiis Scipionum et tabulis triumphalibus.]

1830.

B. G. NIEBUHR. Roemische Geschichte. *Zweiter Theil. Zweyte Ausgabe. Berlin.* 8°. [P. 536, de vaticinio Romane aquam Albanam.

*P. 662, de titulo votivo Quintei. — De placitis Niebuhrianis
vide libellum Lerschii et Duentzeri, De versu.... (1838), p. 75-78.]*

G. BERNHARDY. *Grundriss der roemischen Litteratur. Halle.* [P. 70 s.
Vide infra pp. 455 et 456 ad 1857 et 1872.]

1831.

Franz RITTER. *Elementorum grammaticae latinae libri II. Berolini.
gr. 8°. [P. 75 s. Non vidi.]*

1833.

Carol. Odofredus MUELLER. *M. Terenti Varronis de lingua latina
librorum quae supersunt. Lipsiae. 11-335 p. 8°. [P. 440 in adno-
tatione.]*

G. H[ERMANN]. *In Leipziger Literatur-Zeitung, 7 jan. 1833. [P. 42 ss.]*

F. A. GOTTHOLD. *In Neue Jahrbuecher fuer Philologie und Pæda-
gogik, Zweiter Supplementband. [P. 290-299.]*

1835.

H. DUENTZER. *I. Livii Andronici Fragmenta collecta et inlustrata.
Accedunt homericorum carminum a veteribus poetis latinis ver-
sibus expressorum reliquiae. Particula I. Berolini. 96 p. 8°. [Ab-
sunt fragmenta Odysseae. Vide tamen p. 44 s.]*

1836.

R. H. KLAUSEN. *De carmine fratrum arvalium liber. Bonnae. xviii-
90 p. 8°. [Cf. G. F. GROTEFEND in Zeitschrift fuer die Alterthums-
wissenschaft 1837 num. 43 p. 446.]*

G. F. GROTEFEND. *Rudimenta linguac umbriae ex inscriptionibus
antiquis enodata. Particula II. Hannoverae. 35 p. 4°. [P. 20-22.]*

1837.

G. F. GROTEFEND. *Vide ad 1836, KLAUSEN.*

1838.

Henr. DUENTZER et Laur. LERSCH. *De versu, quem vocant, saturnio.
Bonnae. iv-78 p. 8°.*

[L. SPENGERL.] De versu, quem vocant, saturnio scripserunt Henr. Duentzer et Laur. Lersch. [*Ia Gelehrte Anzeigen herausgegeben von Mitgliedern der k. bayer. Akademie der Wissenschaften*, 1838, n. 213-215, p. 665-668, 673-680, 687-688.]

1839.

C. H. WEISE. Der Saturnische Vers im Plautus, und an sich nach den Zeugnissen der Grammatiker, betrachtet. *Quedlinburg und Leipzig.* iv-74 p. 8°. [*Opus minimi momenti.*]

Car. Odofredus MUELLER. Sexti Pompei Festi de verborum significazione quae supersunt. *Lipsiae.* XLIV-443 p. 4° oblong. [P. 396 s. Cf. *infra* p. 458 ad 1880.]

Giovanni GALVANI. Lezioni accademiche. *Tomo primo.* XVI-327 p. 8°. *Modena.* [P. 125-178, *de carmine Arvalium.* P. 197-236, Del verso saturnio.]

1840.

GRAUERT. Ueber die Metrik der roemischen Epiker. [KOENE, Ueber die Sprache der roem. Epiker, *in appendice.*] *Muenster.* Non vidi.

1841.

[SCHNEIDEWIN.] Flavii Sosipatri Charisii de versu saturnio commentariolus ex codice Neapolitano nunc primum editus. *Gottingae.* 24 p. 4° cum tabula. *Hoc Charisii fragmentum ad rem nostram re vera non pertinet* (*supra* p. 5 adnot. 2).

1843.

Ern. KLUSSMANN. Cn. Naevii poetae romani vitam descripsit, carminum reliquias collegit, poesis rationem exposuit Ernestus Klussmann Osnabrugensis. *Jenae.* viii-232 p. 8° [P. 26-86, 203-208, 214-219.]

1844.

W. P. CORSEN. De poesi romana antiquissima. (De Saliorum carminibus.) *Commentationis praemio aead. ornatae pars selecta.* *Berolini.* 38 p. gr. 8°. [Non vidi.]

God. HERMANN. Epitome doctrinae metricae. *Editio altera recognita.* *Lipsiae.* xxvi-318 p. 8°. [P. 219-224.]

E. MUNK. The metres of the Greeks and Romans. A manual for schools and private study. Translated from the German of Edward Munk by Charles Beck and C. C. Felton. *Boston.* xvi-349 p. 8°. [P. 53, 70, 159-161. *Opus germanice scriptum non vidi.*]

1845.

G. Th. STREUBER. De inscriptionibus quae ad monerum saturnium referuntur. *Turici.* 51 p. 4°. [*Opus nullius momenti.*]

MEINEKE. In *Zeitschrift fuer die Alterthumswissenschaft,* 1845. num. 93. [P. 740, *de saturniis Varronianis.*]

1846.

W. CORSEN. Origines poesis romanae. *Berolini.* vi-202 p. 8°.

J. A. PFAU. De numero saturnio specimen primum. *Quedlinburg.* 23 p. 4°. [*Cf. infra p. 456 ad 1864.*]

H. J. GUICHERIT. Specimen literarium inaugural, continens quaestiones historicas. *Lugduni-Batavorum.* 46 p. 8°. [*Agit scriptor de vaticiniis Marciorum redigitque in hexametros dactylicos.*]

1847.

STREUBER. Ueber die aelteste Poesie der Roemer. [*Verhandlungen der zehnten Versammlung deutscher Philologen, Schulmaennern und Orientalisten in Basel den 29 und 30 September und 1 und 2 October 1847. Basel.* 1848. 4°. P. 107-121.]

W. HERTZBERG. Origines poesis romanae scripsit Dr. W. Corssen. [*In Allgemeine Literatur-Zeitung, Halis Saxonum,* 1847, n. 94-96 (p. 765-768).]

Theod. BERGK. De earminum Salarium reliquiis. *Index lectt., Marburg.* xiv p. 4°. [Non vidi. *Potiora Bergkii inventa ab ipso ut videtur relata sunt in Zeitschrift fuer die Alterthumswissenschaft,* 1847 n° 94 p. 751 s.]

1852.

R. WESTPHAL. Ueber die aelteste Form der roemischen Poesie. *Tuebingen.* [Non vidi. — *Cf. infra ad 1853.*]

Fr. RITSCHL. Titulus Mummianus ad fidem lapidis Vaticani exemplo lithographo expressus atque enarratus. *Berolini.* [Bonnense tantum vidi exemplar, cui titulus Index scholarum... per menses aestivos a. CCCCLII. XVIII p. 4°; scriptum Ritschelii legi in *Opusculis* IV p. 82-114.]

Fr. RITSCHL. De miliario Popilliano deque epigrammate Sorano. *Bonae.* Caput II : de epigrammate Sorano. [*Iracler Bonensem libellum* vidi *Berolinensem*, in quo addito De titulo Aletriuati commentario inscriptio nova facta est Monumenta epigraphica tria ad archetyporum fidem exemplis lithographis expressa eomentariisque grammaticis inlustrata; legi in *Ritschelii Opusculis* IV p. 430-441.]

1853.

WESTPHAL. Ueber die Form der aeltesten lateinischen Poesie. *Habilitationsschr. Tuebingen.* 8°. [Non vidi. — Cf. 4852.]

Fr. RITSCHL. Inscriptio quae fertur columnae rostratae Duellianae. *Bonae.* Item *Berolini.* 24 p. 4°. [Legi in *Ritschelii Opusculis* IV, ubi ad rem nostram tantummodo pertinent paginae 199-204, de tabulis triumphalibus et titulo votivo T. Quinctii dictatoris.]

F. RITSCHL. De sepulcro Furiorum Tuseulano disputatio grammatica. *Berolini.* VIII p. 8°. [P. VIII (in *Opusculis* IV p. 265), de versibus Luciom Scipione et Quojus forma.]

1854.

Fr. RITSCHL. Die aeltesten Scipioneninschriften. [In *Rheinisches Museum fuer Philologie*, vol. IX p. 1-19 et 159 s. — In *Ritschelii Opusculis* IV p. 213-237.]

Joh. VAHLEN. Cn. Naevi de bello punico reliquiae. *Lipsiac.* 20 p. 4°.

Fridericus RITSCHELIUS. Poesis saturniac spieilegium I. *Bonac.* 15 p. 4°. [Et in *Ritschelii Opusculis*, vol. IV p. 297-308. In illo libello agit de Catoniano Carmine de moribus.]

1855.

H. WEIL et L. BENLOEW. Théorie générale de l'accentuation latine. *Paris, Durand,* 8°. [p. 90-98, 104.]

1857.

G. BERNHARDY. Grundrisz der roemischen Litteratur. Dritte Bearbeitung. Braunschweig. [p. 171 et 174-175. *De hac editione vide Teuffel, Neue Jahrbuecher fuer Philologie* LXXVII (1858) p. 279-282. Cf. 1830 et 1872.]

H. DUENTZER. Das Wort *carmen* als Spruch, Formel, Lehre. [In *Zeitschrift fuer das Gymnasialwesen* p. 1-33. Cf. Rübbeck, *Neue Jahrb. fuer Philologie* LXXVII (1858) p. 201-213.]

1858.

O. RIBBECK. [In *Jahrbuecher fuer classische Philologie*, vol. LXXXII p. 199-213.]

Fr. BUECHELER. [*Ibidem* p. 60 s.]

W. TEUFFEL. [*Ibidem* p. 279-282.]

Wilhelm FROEHLER. Die Bronze von Antino. [*Philologus* XIII p. 207 s. *De quodam saturnio non latino.*]

W. CORSSEN. Ueber Aussprache, Vokalismus und Betonung der lateinischen Sprache. Leipzig. 2 vol. 8°, x-378 et 494 p. [t. II, p. 418-422. Cf. *infra* p. 456 ad 1870.]

1861.

Lucianus MUELLER. De re metrica poetarum latinorum praeter Plautum et Terentium libri septem. Lipsiae, Teubner. 491 p. 8°. [P. 88 s.; fortasse etiam alii loci afferendi erant; sed ejus libri ea ratio est, ut persaepe probes quae in eo reppereris, perraro nec nisi magno labore quae volueris reperias; neque umquam tam clara lucerna ita posita est sub modio.]

Fr. BUECHELER. Zu dem Bellum Punicum des Naevius. [In *Neue Jahrbuecher fuer Philologie*, LXXXIII p. 822. *De versibus Sanctus... et Cum tu arquitenens...*]

1863.

Ottomarus GUNTHER. Livii Andronici Odyssiae reliquiae. Sedini (Stettin). 10 p. 4°.

F. BUECHELER. [In *Jahrbuecher fuer classische Philologie*, vol. LXXXVII p. 330-342.]

1864.

J. A. PFAU. De numero saturnio commentatio. *Quedlinburgi.* 96 p. 8°. [Cf. supra p. 453 ad 1846.]

A. RIESE. Ein neuer saturnischer Vers. [*In Rheinisches Museum fuer Philologie*, xix p. 310. *De versu* Redeut referunt...]

1866.

A. SPENGEL. Die Gesetze des saturnischen Versmasses. [*In Philologus*, vol. xxiii p. 81.113.]

1867.

Karl BARTSCH. Der saturnische Vers und die altdeutsche Langzeile. Beitrag zur vergleichenden Metrik. *Leipzig.* 63 p. 8°.

1868.

(A. ROSSBACH und) R. WESTPHAL. Griechische Metrik [*Metrik der Griechen*, 2. Band], 2. Auflage. *Leipzig.* LXIV-864 p. 8°. [P. 40-45.]

1869.

Theodorus KORSCH. De versu saturnio. *Mosquae.* 140 p. 8°.

H. DUENTZER. Zur Lehre vom saturnischen Verse. [*In Philologus*, vol. xxviii p. 230-276.]

1870.

W. CORSSSEN. Ueber Aussprache, Vokalismus und Betonung der lateinischen Sprache. Zweite umgearbeitete Ausgabe. Zweiter Band. [P. 448 ss., 498,506,961 ss. Cf. supra p. 455 ad 1858.]

H. DUENTZER. Corssen und der saturnische Vers. [*In Philologus*, vol. xxx p. 444-447.]

1872.

G. BERNHARDY. Grundriss der roemischen Litteratur. Fuenfte Bearbeitung. *Braunschweig.* P. 189 et 192 ss. [Minimi momenti. Cf. 1830 et 1857.]

1874.

W. CHRIST. Metrik des Griechen und Roemer. *Leipzig, Teubner.* xii-684 p. 8°. [P. 394-401. Cf. 1879.]

1875.

Fr. BUECHELER. [*In Rheinisches Museum fuer Philologie*, xxx p. 441-446. *Praecipue de titulo quodam saturniis concepto non latino.*]

USSING. [*In editione Plauti t. i p. 191 adn.*, *de saturniis Plautinis.*]

1876.

BUECHELER. Index scholarum ... per menses aestivos. *Bonnae.* 16 p. 4°. [*Insunt inscriptiones saturniis conceptae.*]

L. QUICHERAT. Traité de versification latine à l'usage des classes supérieures des lettres. *Troisième édition.* [P. 239-241.]

Th. FRITZSCHE. War der saturnische vers von der lateinischen komödie ganz ausgeschlossen? [*In Philologus*, xxxiv p. 186-191.]

1878.

Fr. RITSCHL vel RITSCHELIUS. Opuscula philologica, vol. iv. *Lipsiae.* xvi-799 p. 8°.

J. MARQUARDT. Handbueh der roemischen Alterthuemer, 6. Band. Roemische Staatsverwaltung, 3. Band. *Leipzig.* 8°. [*De vatibus, Arvalibus, Salis.*]

Lucianus MUELLER. Rei metricae poetarum latinorum praeter Plautum et Terentium summarium. *Petropoli.* [P. 7.]

Fr. BUECHELER. Altitalisches Weihgedicht. [*In Rheinisches Museum fuer Philologie*, xxxiii p. 271-290.]

Sophus BUGGE. Altitalische Studien. *Christiania.* 89 p. 8°.

Fr. BUECHELER. Natalicia regis augustissimi Guilelmi ... Inest interpretatio tabulae iguvinae II. *Bonnae.* 32 p. 4°. [P. 16.]

1879.

Frederic ALLEN. Ueber den Ursprung des homerischen Versmasses. [*Zeitschrift fuer vergleichende sprachforschung*, Band xxiv, Neue folge Band iv, p. 556-592.]

W. CHRIST. Metrik der Griechen und Roemer. Zweite Auflage. Leipzig, Teubner, 8°. [P. 363-373. Cf. 1874.]

1880.

Sexti Pompei Festi ... a Carolo Odofredo MUELLERO. *Editio nova.*
Accedunt & fere conjecturae vv. dd. post Muellerum factae.
[Cf. supra p. 452 ad 1839.]

TABULAE GRAMMATICAЕ

Litterarum forma distinguuntur :

Verba servata per codices manu scriptos.	[Addenda].
	(Delenda).
VERBA SERVATA PER LAPIDES.	<i>Emendata.</i> ¹

Nomina.

Declinatio I.

Sing.¹

Nom.-voc. : ACHAJA, AMANTISSUMA, ampla, Anchisa, Camena, contusa, Covella, cura, Dea[n]a, divina, esca, FAMA, FEMINA, ferocia, filia(m) filia, FORMA, fortuna, fugata(que), fusa, GLORIA, hasta, hacc, ?insecta, locusta, mea, Morta, o[m]missa, OPITUMA, PARISSUMA, PIA, prima, profata, Proserpina, (publiea), (puera), pugna, pulla, purpurea, quae, regina, sancta, SEIULTA, TERRA terra, Trojugena, tua, (vestra), vieta, VITA, ?Lucia Volaminia.

Accus. : aeratam, Albanam, ALERIAQUE, aquam, auream, Cannam, CISUNA, citrosam, columnam, coronam, CORSICA, dissipatamque vel disque sipaytam, Doricam, emissam, filiam, flammatam, GLORIAM, Graeciam, HANC hanc, insulam,(integralm), eam, Lucam, LouCANAM, MAGNA magnam(que), Melitam, nympham, petilam, poetam, puleram, quantam, quam, ROMAM Romam, SAPIENTIA, Sardiniam, sectam, statuam, suram, tabulam, TAURASIA, Trojam, victimam, victoriad, vomicam.

Genetiv. : Asiae, Circae, escas, fortunas et fortunae, Latonas, ?miserias, Monetas, patrandae, patriae, suae, Terras, Trojae ; — Ro mae (*adverb. loci*).

Dativ. : poetae.

Ablativ. : AFLEICTA, QURA, DECUMA, expulsa, FACTA, frugifera, gesta, Hispania, ea, latina, lingua, LONGA, malefica. MAXSUMA, mensa, PARUA, POLOUCTA, praeda, provinceia, pugna, pugnata, QUA, SUA, terra, Trojad(e) Troja, vacerra, VITA.

Plur.

Nom. voc. : alienigenae, ambae, Camense, divae, duae, filiae, honerariae, honustae, importunae, longae, magnae, plurimae, quae, RELIQUAE, siluicolae, undae.

Accus. : agnas, aurcas, cascas, Casmenas, creterræ, divas, GESTAS gestas, HASCE, impennatas, lacrimas, lepistas, maximas, MEAS, ?miserias, MULTASQUE, pennatas, puleras, regias, summas, suas, terras, tuas, verbenas.

Dat.-abl. : dextrabus, ferisque, hostiis, isdem, lacrimis, multis, oris, ?pesnis, sagittis, suis.

Declinatio II.

Sing.

Nomin. masc. : adlocutus, adprimus, alius, Ammullus, Antiochus, BARBATUS, Cerus, commentus, CORNELIUS, deus, divus, dominusque, dvonus, fatu(se)st, festus, filius FILIO(S), frelus, GNATUS, HIC HEC, jancus, impius, inclitus, inferus, (inimicus), LUCIUS, MANDATUS, Manius, manus, Mercurius, ningulus, oblitus, Patroclus, populus, postremus, primus, PROGNATUS prognatus, Purpureus, Putius, QUEI qui, T. Quinctius, Romanus, Runcus, sanctus, situs, summus, superus, ?supparus, traditus, Valerius, victus, vir vir.

Voc. masc. : adoriose, camille, CORNELI, Cozevi, FERE, filie, Jan[e], Laertie, Leucetie, ?Mamuri Veturi, mi, noster, PUBLI, Romane, summe, TRIUMPH.

Acc. masc. : amicum, annum, campum, †camuchumque = Samum Chiumque, decimum, deum, dvonus, Ephesum, FILIO(S), hunc, LUCIOM, ?Lutatium, magnum, Naevium, Neptunum, numerum, OPTUMO optumum, plenissimum, Poenum, pontum, Pri[a]mum, primarium, PROGNATUM, ?promerion, Pylum, saluomque, septimum, spicum, supremum, suum, tertium, venturum, versutum, ? viro virum, ?uno oino, unumquemque.

N.-v.-acc. n. : altum, amplum, auspicium, caelum, donu donum, emporium, factum, situm, GRATUM, GREMIU, HOC hoc, (humanum), INGENIUM, judicium, magnum, malum, MONIMENTUM MONUMENTUM, noventium, novum, nihilum, ?promerion, QUOD quod, regnumque regnum, saevum, SAXSUM, ?SAMNIO, SIGNU, stuprum, summum, suum, (vinum) vinumque.

Genetiv. : animi, Antiochi, auri, BARBATI, bellique, ejus ejus, magni, Orci, populi, quo^s us eius, Romani, [s]jaevi, stuprius, summi, verbi, Volcani, voti.

Dativ. : CAICILIO, deo, ei, Lemno, MAARCO, (morbo), Naevio, novo, populo, quo^s ei, thesauro.

Ablativ. (*cf. adverbia*) : agro, Antiocho, argenteo, aureo, auro, AUSPICIO auspicio auspicioque, campo, carpento, CORINTO, DELETO, dirimendo, dubio, dvello BELLO, dusmo, ferro, glutro, GNAIVOD, graeco, hiberno, hoc, IMPERIOQUE imperio, eo, loco, luto, magno, modo, noegeo, olteo, pacto, polubro, pondo, publico, PUBLIO, quo, ?SAMNIO, secundo, SOLUTO, stupro, suo, templo, tuo, verno, (vino), VOTO.

Plur.

Nom.-voc. masc. : Aenesi, alii, bruti, citi, decemviri, divi, filii, HEIS, ii, LEIBEREIS, magnique, multi, obliti, pilumnoe, plerique, PLOIRUMR, poploe, privati, qui, Romani, strenui, Titani, viri.

Acc. masc. : agros, ANNOS annos, campos, captivos, celosque, contos, fortissimos, illos, locos, ludos, ?manuos, nostros, plurimos, remos, scapos, socios, suos, vestros, viros, voxendos.

N.-v.-acc. n. : alia, aruaque, caesa, dvona, expressa, ext(r)a, in-[du]staurata, ea, mea, multa, occisa, patria, ?pescia, petita, plissima, quae, sacraque sacra, signa, templa, TUA tua.

Genetiv. : amborum, deum, divum, DVONORO, eorum, nod(or)um, quorum, ?VIRO ?VIRUM.

Dat.-abl. : (Delphis), devictis, divis, elephantisque, faciendis, FACTERIS, fatis, flustris, his, inimicis, iis, liberatis, LOCEIS, ludis, muris, opertis, paucis, PERMARINIS, privic(i)oes, restitutis, rivis, sociis, struppis, subigendis, suis.

Declinatio III.

Sing.

Nom.-voc. m.-f. : acer (*fem.*), advenies advenies, Aenes, AIDILIS, amnis, amploctens, Apollo, arquitenens, audax, carnis *et* caro, celer (*fem.*), CENSOR, classis, consol consul, Cyclops, daps, dictator, DIFEIDENS, fames, FORTIS, HONOS, HOSPES, idem, IMPERATOR, IS IS, Juno, Juppiter *et* Jov[is] pater, legio, LUBENS libens, manens, MARMOR MARMARS, MARS, melior, memor, messor, MORS, OMMENTANS, parens, pater, Patric[o]les, ?pesnis, pollens, practor, princeps, puer (*fem.*), regnator, rex, salus, SAPIENSQUE, SCIPIO, senex, TIMENS, TRIUMPHANS triumphans, vestis, VIATOR, viator, VIRTUSQUE, Ulixes, (*volans*), uxoris.

Acc. m.-f. : AIDE AEDEM aedem, amnem, APICE, avem, bovem, Calypsonem, carnem, classem, compotem compotem, decorem, ditem, expeditionem, fratrem, homonem, HONORE, ?hostem, incolumem, INSIGNE, em, matrem, meliosem, mentem, mentionem, messim, OMNE, partem, patrem, pestem, quem, quietem, ratem, regnatoarem, SCIPIO [SCI]PIONEM, trientem, vestemque, virginem, unumquemque, URBE urbem.

N.-v.-acc. n. (cf. adverbia) : caput, cor, fas, (*genus*), id, ir, jus, ?LIMEN, mare, pejus, quid, Samnite, vetus.

Genetiv. : Atlantis, Cereris, (*CORPORIS*), DIALIS, Diomedis, FLAMINIS, fraudis, HERC(U)LIS, Jovis, pacis, regis, VICTORIS.

Dativ. : Apollini, exæanti, HERC(O)LEI, HONORE, Jovi, plebeique, VIRTUTEI, Ulixi.

Ablativ. : AETATE, felicitate, flumine, inspectante, Jove, lintre, moene, omni, ordine, ore, PATRE, pavore, pietati, puluere, rumore, sanguine, vecorde, veh(em)ente, VIRTUTEI.

Plur.

Nom.-voc. m.-f. : abeuntes, Atlantes, bicorpores, CONCORDES concordes, flentes, gentes, Gigantes, homines, inertes, LAS, legiones, LUBENTES, ministratores, MORES, mortales, naves, omnes, ?parcentes, perdvelles, sedentes, sorores, sudantes, vir[es], uxores.

Acc. m.-f. : aedis, gentis, homines, ?hostis, immortales, ?manues, mortales, navis, ocris, opes, OPSIDESQUE obsides, ?parcentes, PLEORES PLEORIS, popularis, SEEDES, SEMUNIS, Sicilienses, veteres, VIRTUTES.

N.-v.-acc. n. : atrocia, BREVIA, farra, funera, grandia, millia, ?moenia, OMNIA omnia, pectora, ?pescia, putria, sagmina.

Genetiv. : foedesum, gentium, hominum, hostium, MAJORUM. marum (*a mare*), (moventium), Penat(i)um, regum .

Dat.-abl. : avibus, capitibus, hostibus, laribus, omnibus, piscibus, quibus, regibus, TEMPESTATEBUS, vectigalibus, victoribus.

Declinatio IV.

Sing.

Nom.-voc. : exercitusque (exercitus), tumultus.

Accus. : domum, exercitum.

Genetiv. : exerciti, metus.

Ablativ. : DUCTU ductu, equitatū, exercitu, flexu, lacu, manu, ritu.

Plur.

Accus. : castus, manus; — genua.

Dativ.-ablat. : manibus.

Declinatio V.

Sing.

Nom.-voc. : dies, ?fames, res.

Accus. : REM.

Genetiv. : rei.

Dativ. : plebeique.

Ablativ. : die, FIDE, RE red.

Pfur.*Accus.* : **res** res.*Genetiv.* : rerum.*Dat.-ablat.* : diebus.

Extra declinationes.

*duo, duae;**quinque, septem, novem, decemviri, xx, quadraginta, (lxii), octoginta, quot[i] quod, tot;**pa, po.*

Pronomina quaere infra in Indice sub *Ego, Tu,
Nos, Vos, Se.*

VERBA*Praes. indic.*

*calo, rogo; — censeo, medeor; — bibo; — (audio); — sum, volo.
tonas; — ?obsides, vides; — es.*

*appellat, auspicat, concinnat, (DEDICAT), fugat, intemerat, macerat,
percontat, populatur, praeceptat, promeneruat, reconcilia(n)t,
sup[e]ra[t], triumphat, vastat; — assolet, censem, polet, POSIDET; —
ADBOUCIT, augescit, conterit, ducit, edicit, facit, (fugit), fundit,
incedit, paciscit, perrumpit, possidit, praedicit, prosternit, RECIPIT,
SUBIGIT, urit; — transit; — EST, est, fert, (fit).*

faci(e)lis; — vultis.

*errant, ORANT, portant, (reconciliant), rumitant, SUPERANT; — incolunt,
inserviuntur, paciscent, panduntur, pascunt, ponuntur, ?praedotiont,
sequuntur, subigunt(ar), tremonti; — COSENTIONT consen-
tient, nequinont, queunt, redeunt; — DANUNT danunt, SUNT sunt,
ferunt, referunt, mavolunt.*

Imperf. 'indic.'

anclabatur, gratulabat(ur), immolabat vel in... molabat.

libabant, nexabant, stabant; — exibant; — inerant.

Futur. indic.

rigabis; — videbis; — eredes, exstingues, ?obsides.

ADVOCAPIT; — capesset, exstinguet, faciet, pariet; — adveniet; — dabit, praerit, deferet, sicutque.

gaudebitis; — (facietis).

confringent; — dabunt.

Praes. subj.

CONDENNES, ?perfines; — taceas, VALEAS; — dieas, GERAS, (loquaris), (sinas); — DORMIAS.

loquatur, pariat; — queat; — sit, suat.

habe[a]mus.

QUARIATIS.

cogant, deserant, faciant, reddant; — queant; — ?sint, conferant, fiant.

Imperf. subj.

(tonarem).

oraret; — foret.

ferent, haberent, sed[er]ent; — proicerent vel porricearent; — ESSENT.

Praes. imperat.

?STA, lalla; — eave, laete; — fuge, insece, obli(vi)scere, ?prospicces; — dormi, NOLI, SALI; — ?FU.

JUVATE, ?negumate, supplica(n)te; — eante.

Futur. imperat.

JUVATO, narrato, portato; — maneto, sedeto, teneto; — facito.

Praes. infinit.

deligare, manare, profari, sardare, tonare(m); — contineri, flere, mederi, NOCERE; — conserere, (ex)pellere, INCURRERE, loquier, volui, UTIER; — perire, redire; — esse, conferre, fieri.

Participia.

Quaere participiorum formas in nominibus et adverbiosis.

Supinum.

procitum.

Perf. indic.

gavisi; — bibi, lusi, **VEIXEI**; — audivi; — edi.

RESTITISTEI; — **GESISTEI**, genu(s)isti.

reportavit; — detersit, docuit, jussit, vovit vovit; — aspexit, **CEPIT**, collegit, **DEFECIT**, frixit, (fugit), **PERFECIT**, refregit, subegit, sustulit, **VEIXSIT**; — convenit, **REDIEIT** red[i]it, ?venit; — **DEDET** dedit, **FUET**.

venimus.

sumpserunt; venerunt, **VICERUNT**; — dederunt, fuerunt.

P. q. perf. indic.

VO(VĒ)RAT; — fecerat.

vexarant.

Futur. exact. indic. et perf. subj.

compleris; — siris; — volueris.

liquerit; — dederit.

P. q. perf. subj.

SUPERASES.

LICUISET; — appulisset, mandisset.

Perf. infinit.

venisse; — **FUISE** fuisse.

ADVERBIA, etc.

FACILE, MINUS, prius; — iterum, utrum; — topfer, quod,

CREBRO, MERETO ?MERETO[D]; — QUEI.

ergo, ilico, quando, quandoque.

diu, noctu; — foras; — affatim, obviam, praemodum; — [quo]AD; — quomodo, quotannis; -- susum.

aeque, ALTERNEI, ASPERE, BENE, blonde, docte, felicissime, longe,
MAXSUME, peritet, placide, recte.

contemptim, disertim, partim, vicissatim.

comiter, superbiter.

aliunde, illi[n]c, deinde; — eo; — hic[e] HIC MC, ibi ibe (ubi), ibi-
dem ibidemque.

(dum), nunc, NUNQUAM nunquam, QUOM cum, tum tumque.

jam jamque, nam namque, quam quamde quamvis, postquam, quo-
niam.

decum demus, donec donicum, igitur, SEMOL, simul, semper.

si sei, sin, sic, quasi; — ut, nt, uti; — ita; quianam.

NON, NE ne.

an, aut; — at, sed; — ET et; — que, neque nec, ATQUE atque ac,
quoque.

(extra), supra; — inter; — APUD apud, SINE, ante; — disque; — ab,
ad, cum QUOM, de deque, ex e, IN in, ob, per, prae, pro, sub.
e in e nos.

CATALOGUS VERSUUM ET FRAGMENTORUM.

Litterarum forma distinguuntur :

Fragmenta cognita per codices.

FRAGMENTA COGNITA PER LAPIDES.

[Addenda] (Delenda)

Emendata [Ordo] commutatus]

Aenaria insula : p. 343.344.

Aenesi : p. 343.344.

AETATE QUOM PARUA POSIDET HOC SAXSUM : p. 231.418; p. 10.44.66.
82.91.95.127.135.146.154.162.173.176.182.185.198.232.

. . . affatim edi, bibi, lusi : p. 293.429; p. 102.116.144.164.167.
179.186.

agnas : p. 247.

Alesus : p. 247.410.

AMANTISSIMA SUI FIDE MAXSUMA PIA : p. 239.420; p. 36.38.78.

. . . amborum uxores : p. 361.438; p. 63.425.129.180.193.362.

Amicum cum vides obli(vi)scere miserias : p. 383.424; p. 61.83.92.
103.128.141.142.146.155.163.167.169.186.190.196.208.384.

Ammullus gratulabat(ur) divis. . . : p. 338.435; p. 119.128.167.
192.215.339.

Amuem, Trojugena (Romane), fuge Cannam, ne te alienigenae : p.
270.415; p. 7.8.10.71.95.99.107.112.116.140.141.154.155.156.157.
162.166.173.188.191.197.209.213.272.273.

ANNOS GNATUS XX IS LOCEIS MANDATUS : p. 231.418; p. 68.91.101.
113.171.173.185.189.198.232.

Apollini vovendos censeo ludos : p. 271.415; p. 145.162.166.178.
181.184.195.277.279.

Apud emporium in campo, hostium pro moene : p. 296.439; p. 63.
68.79.96.139.142.148.172.174.177.187.191.202.

Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem : p. 371.427; p. 38.63.
79.84.105.114.146.176.186.190.196.443.

Argenteo polubro, aureo et glutro : p. 349.426; p. 63.68.92.96.
146.149.171.179.183.186.199.334.350.

asenam : p. 244.410.445.

At celer hasta (volans) perrumpit pectora ferro : p. 381.430; p. 60.
61.97.106.108.114.147.157.164.172.179.186.190.192.199.208.341.
368.382.

Atque escas habe[a]mus mentionem. . . : p. 370.427; p. 65.66.
78.114.128.175.186.190.199.213.215.371.

. . . atque liberatis : p. 288.422; p. 419.169.185.214.290.

. . . atque prius pariet locusta : p. 257.438; p. 60.105.133.
209.

BENE REM GERAS ET VALEAS, DORMIAS SINE QURA : p. 237.419; p. 8.
10.35.78.91.95.102.109.135.146.154.163.171.175.182.185.201.
324.325.

Bicorpores Gigantes magnique Atlantes : p. 370.434; p. 25.63.84
125.147.164.167.183.192.196.372.

Blande et docte percontat, Aenes quo pacto : p. 343.435; p. 73.92.
96.114.119.123.125.164.172.179.190.192.200.213.344.

? *Calymptramque*. . . : vide ad *Pulchraque*.

Camille, metes. . . : p. 295.441; p. 36.108.129.156.157.197.

Campum Jmillia[que] multa] occisa tua : p. 270.415; p. 60.69.77.
112.125.141.156.160.166.177.188.191.197.211.273.274.308.

... captae duae quadraginta : p. 281.421; p. 107.158.178.185.
204.205.211.214.283.284.287.

Caput patrandae pacis haec pugna exeunti : p. 280.421; p. 72.91.
104.122.127.160.168.171.182.191.196.211.214.283.287.

Carnis vinumque quod libabant anclabatur : p. 373.430; p. 84.93.
114.128.164.167.174.190.192.199.208.211.215.

Caro tua, nam mihi ita Juppiter fatu(s)e)st : p. 270.415; p. 12.
59.71.95.101.104.107.109.145.154.160.165.177.181.184.195.204.
205.274.316.

Cave in mare manare suo flumine siris : p. 263.416; p. 42.72.77.
80.83.91.107.109.121.127.145.170.178.184.201.204.205.265.

Celsosque ocris arūaque putria et mare magnum : p. 299.427;
p. 14.25.70.71.73.82.92.102.110.128.136.141.154.158.161.176.
183.186.199.

Censem eo venturum obviam Poenum : p. 342.436; p. 45.68.103.
114.147.161.172.179.183.187.200.213.444.

Cerus manus : p. 245.410.

Classis regis Antiochi ante Asiae... : p. 280.421; p. 59.113.118
133.138.141.149.198.283.286.287.

Cogant [manus] in campo Diomedis conserere] : p. 270.415; p. 95.
112.125.140.155.157.162.170.173.191.273.444.

Collegit... : p. 305.441; p. 129.

Conferre queant ratem aeratam qui perit : p. 242.438; p. 80.92.
106.108.128.156.243.445.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS HIC FUET A[PUD VOS] : p. 221.417.; p. 44.78.
91.98.101.106.113.160.168.170.184.188.198.210.212.223.

CONSOL, CENSOR, AIDILIS QUEI FUIT APUD VOS : p. 228.448; p. 8.9.44.
78.91.98.101.106.113.168.170.185.189.198.212.229.315.

Convenit, regnum simul atque locos ut haberent : p. 341.436;
p. 60.96.103.108.116.120.128.210.368.

CORINTO DELETO ROMAM REDIEIT TRIUMPHANS : p. 235.422; p. 7.8.9.
43.112.116.125.128.133.163.169.171.189.195.196.202.204.205.
208.236.282.291.

CORNELIUS LUCIUS SCIPIO BARBATUS : p. 228.418; p. 77.78.145.170.
173.182.184.198.229.446.

Cozevi adoriose ... : p. 243.249 ss. 410.

Cujus rei ergo hanc tabulam [Jovi dedit] donum] : p. 288.422
p. 35.43.72.78.86.95.102.107.110.113.120.136.154.158.163.173.
179.185.201.204.205.282.291.

... cum socios nostros : p. 384.430 ; p. 76.92.133.179.195.

Cum tu arquitenens sagittis pollens De[an]a : p. 364.438 ; p. 64.73.
78.151.156.161.167.172.180.190.192.194.199.366.

Cum victor Lemno classem Doricam appulisset : p. 318.440 ; p. 20.
73.84.98.119.120.149.165.170.172.188.191.200.212.215.256.328.

Cum[θ] populus dederit ex publico partem : p. 271.415 ; p. 44.57.
98.131.132.162.174.178.184.193.195.204.205.207.278.279.

Cume tonas, Leuce*i(a)e*, praī tel tremonti : p. 244.410 ; p. 58.77.
90.101.104.118.140.145.153.160.168.170.181.195.252.253.388.

Dabunt malum Metelli Naevio poetæ : p. 320.440 ; p. 3.4.7.8.9.20.
79.103.105.148.165.168.170.183.188.197.328.

Decemviri græco ritu hostiis (sacra) faciant : p. 271.415 ; p. 10.
70.101.104.115.122.135.145.149.155.162.170.178.182.184.195.271.
275.279.

DECUMA FACTA POLOUCTA LEIBEREIS LUBENTES : p. 233.423 ; p. 8.413.
131.146.163.169.171.186.189.201.234.

DEDET TEMPESTATEBUS AIDE MERETO . . . : p. 221.417 ; p. 42.35.60.
109.116.133.138.144.162.166.189.194.201.208.223.224.316.

. . . deferet amnis in pontum magnum : p. 270.415 ; p. 44.91.116.
160.176.177.180.181.191.274.

Deinde pollens sagittis inclitus arquitenens : p. 364.435 ; p. 12.59.
61.114.147.155.164.167.174.187.190.199.213.365.376.

Deque manibus dextrabus. . . : p. 348.430 ; p. 114.132.134.

Deum adlocutus summi deum regis fratrem : p. 382.437 ; p. 73.81
108.110.117.128.158.164.183.192.196.205.212.383.

Diebus te quinque calo, Juno Covella : p. 241.440 ; p. 36.60.93.105.
108.116.128.158.193.205.209.242.

... dis[que] sipatam| rivis extingues : p. 264.416 ; p. 59.112.
118.178.191.214.265.266.

Divum em p(t)a cante, divum deo supplica(n)te : p. 244.410;
p. 20.60.65.71.80.90.94.109.112.115.116.122.161.168.170.181.
191.194.197.203.205.207.213.251.

DONU DANUNT HERC(O)LEI MAXSUME MERETO : p. 233.423 ; p. 66.83.102.
113.136.146.155.163.177.179.180.181.182.186.199.234.236.

- Donum amplum victor ad mea templa portato : p. 264.416 ; p. 72.
80.85.93.109.118.119.122.165.170.178.184.188.197.211.214.265.
267.

Ductu, auspicio, imperio, felicitate ejus : p. 230.421 ; p. 69.86.122.
127.142.163.175.185.193.198.204.205.208.211.281.282.286.287.

DUCTU, AUSPICIO IMPERIOQUE EJUS ACHAJA CAPTA : p. 235.422 ; p. 14.
68.72.86.107.122.128.142.154.161.169.175.186.194.199.211.214.
236.281.

Dvello magno dirimendo, regibus subigendis : p. 280 et 314.421 ;
p. 19.80.81.113.146.163.175.176.185.189.201.283.287.328.

Dvonoro optumo fluse viro : p. 221.417 ; p. 61.70.71.77.81.103.
125.127.144.159.208.223.224.

Dvonos Cerus es : p. 243.244.250.

Dusmo in loco : p. 294.430 ; p. 92.102.123.

E nos, Lases, juvate : p. 219.412 ; p. 11.17.96.103.218.445.

E nos, Marmor[s], juvato : p. 219.412 ; p. 96.112.218.250.

Ea in[du]staurata ut assolet facito : p. 264.416 ; p. 42.63.98.145.
155.160.170.178.184.188.204.205.207.265.267.

Ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque : p. 281.421 ; p. 80.
98.110.118.124.139.163.171.173.189.194.201.204.205.208.282.287.

. . . eam carnem : p. 337.436 ; p. 80.103.110.338.

Ei venit in mentem hominum fortunas : p. 370.437 ; p. 45.68.96.103.
114.136.158.161.177.179.181.192.196.215.372.444.

Ejus rei ergo aedem Laribus Permarinis vovit : p. 281.421 ; p. 72.
78.86.110.113.120.127.135.154.171.173.185.189.201.211.214.282.
287.291.

Eorum sectam sequuntur multi mortales : p. 360.434 ; p. 67.80.114.
119.164.167.179.190.192.202.213.215.307.

Equitatu elefantisque [cum omnibus sociis] : p. 280.421 ; p. 68.69.
76.99.127.135.146.155.160.176.178.180.181.185.193.201.211.283.
284.287.

EST HOC MONIMENTUM . . . : p. 237.419 ; p. 91.97.127.193.211.238.

Et Pri[a]mum . . . : p. 255.440 ; p. 98.137.157.200.318.

Ex ea tibi, his quae nunc panduntur satis : p. 264.416; p. 63.80.93.
95.97.98.101.125.162.176.178.180.182.191.197.201.205.265.267.

Ex terra frugifera, piscibus atque avibus : p. 270.415; p. 60.71.96.
118.122.135.140.145.151.155.162.173.176.184.188.197.211.271.

Exerciti in ex- -peditionem ducit : p. 351.431; p. 64.79.93.94.96.
128.147.161.167.174.183.187.199.209.215.

Exercitum... saluomque atque incolumem : p. 288.422; p. 82.127.
149.155.182.199.208.290.

Ext(r)a ministratores... : p. 335.435; p. 59.114.164.172.183.200.
212.336.

* Fabrum esse suae quemque fortunae » : p. 388.424; p. 58.77.389.

FACILE FACTEIS SUPERASES GLORIAM MAJORUM : p. 230.418; p. 9.14.38.
58.78.113.131.134.145.162.173.175.185.189.201.212.324.

Fames acer augescit hostibus... : p. 369.437; p. 60.105.114.147.
161.172.187.190.196.213.444.

Ferisque quae incolunt terras, iis fuat esca : p. 270.415; p. 71.78.
80.99.101.109.116.143.162.166.175.181.184.195.207.274.

Ferunt pulcras cretarias, aureas lepistas : p. 318.438. p. 20.79.105.
115.147.164.169.172.187.190.197.213.328.444.

Fielque res (vestra vel publica) melior, nam is divus extinguet :
p. 271.415; p. 72.91.98.99.117.118.127.132.135.178.182.184.
197.201.205.207.213.277.279.

Flentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis : p. 361.438; p. 61.
66.92.115.137.158.164.175.180.190.193.200.325.362.

Flerent divae Camenae Naevium poetam : p. 330.439; p. 79.115.
148.165.169.187.191.200.213.

Flōjedesum : p. 244.219.410.

FUIT (ATISTIA) UXOR MIHEI, FEMINA OP(I)TUMA VEIXSIT : p. 238.
419; p. 10.98.115.149.150.214.

Fundit, fugat, prosternit maximas legiones : p. 316.421; p. 19.
102.113.146.163.171.176.182.185.198.212.229.237.325.328.414.

GNAIVOD PATRE PROGNATUS, FORTIS VIR SAPIENSQUE : p. 228.418; p.
9.25.57.91.101.113.118.170.175.182.184.198.212.229.365.411.

HANC AEDEM ET SIGNU HERC(u)LIS VICTORIS IMPERATOR (DEDICAT) :
p. 235.422; p. 72.83.95.97.115.119.120.128.163.169.171.186.189.
199.204.205.208.214.236.

HEC CEPIT CORSICA ALERIAQUE URBE... : p. 221.417; p. 13.25.65.
97.118.144.166.184.189.198.208.223.

... HEIC SEPULTA EST : p. 239.420.

HEIS SUNT DUO CONCORDES ... : p. 239.420.

HIBERNO PULUERE, VERNO LUTO, GRANDIA FARRA : p. 295.441; p. 36.57.
82.110.116.129.139.144.151.165.168.176.191.195.200.209.215.

HOC EST FACTUM MONUMENTUM MAARCO CAICILIO : p. 237.419; p. 9.67.
91.97.113.118.140.155.163.175.178.189.191.198.212.214.238.

HOC SI RECTE FAC(E)TIS, GAUDEBITIS SEMPER : p. 271.415; p. 91.
97.112.132.145.151.162.175.178.184.188.197.204.205.206.207.278.
279.

HONC OINO PLOIRUME COSENTIONT R[OMAI] : p. 221.417; p. 97.118.
144.145.159.162.166.184.188.198.208.223.224.

HONERARIAE HONUSTAE STABANT IN FLUSTRIS : p. 398.437; p. 13.64.
67.92.119.147.164.167.179.183.192.202.399.

HONOS, FAMA VIRTUSQUE, GLORIA ATQUE INGENIUM : p. 230.418; p. 8.9.
12.17.59.72.78.104.113.140.149.155.160.171.173.185.189.195.324.
325.444.

HOSPES, GRATUM EST QUOM APUD MEAS RESTITISTEI SEEDES : p. 237.419;
p. 10.72.80.91.99.106.109.113.122.127.165.166.173.185.189.198.
214.316.

Hostem (*vel* Hostis), Romani, si ex agro (*ex*)pellere vultis : p. 271.
415; p. 35.61.72.93.99.109.112.127.145.165.170.178.184.188.197.
204.205.207.211.278.279.

Jam in altum expulsa lintre . . . : p. 368.429; p. 97.100.119.
128.211.

Jamque ejus mentem fortuna fecerat quietem : p. 379.434; p. 24.
35.73.86.108.114.123.147.161.169.172.187.200.213.

Janicus, Jane, [e]s : p. 243.244.245.249.250.

Ibi foras . . . : *vide ad Ubi*.

Ibi manens sedeto, donicum videbis : p. 351.428; p. 102.105.146.
161.167.169.183.186.196.352.

Ibidemque vir summus, adprimus, Patrie[o]les : p. 331.427; p. 20.
59.83.92.125.128.136.141.155.161.169.177.180.183.192.201.332.

Ibiique eo die naves longae...: p. 281.421; p. 72.102.127.182.196.
203.281.287.

Id quoque paciscent, + moenia sint quae Lutatum : p. 346.436;
p. 92.98.108.128.147.149.157.164.187.200.212.347.

Igitur demum Ulix ei cor frixit prae pavore : p. 359.427; p. 38.65.
99.114.119.125.132.192.202.205.208.360.

Ilis ludis faciendis praeerit [practor] : p. 271.415; p. 101.112.
115.162.174.178.184.188.195.277.279.443.

Immortales mortales si foret fas flere : p. 330.439; p. 93.96.103.
126.165.172.174.187.190.200.213.

impennatas : p. 247.255.411.

... imperio auspicioque legio exercitusque : p. 287.422; p. 72.122.
136.142.158.160.168.175.192.194.211.214.281.289.

In [auream] molabat victimam pulcram : p. 387.435; p. 98.117.161.
167.179.183.187.196.339.388.

In ea provincia [caesa] hostium aut capta : p. 287.422; p. 63.70.
91.95.97.104.122.144.146.149.167.179.185.189.201.289.290.

. . . in Pylum advenie[n]s aut ibi commentans : p. 299.426; p. 63.
92.97.102.141.154.163.172.177.179.180.183.186.300.346.

Inorant signa expressa quo modo Titani : p. 370.434; p. 63.92.103.
114.132.147.161.172.174.177.180.187.190.202.213.372.

. . . inferus an superus : p. 367.428; p. 61.96.136.147.155.174.
186.341.368.

Inimicis si es commentus, nec libens aequa : p. 383.424; p. 66.72.
92.100.102.128.171.179.186.190.201.384.

insecta caro : p. 247.410.

Inspectante ipso Antiocho, [exercitu omni] : p. 280.421; p. 64.66.70.
72.120.129.141.146.178.185.189.198.204.205.210.283.284.287.

(Inter . . . Ephesum, Samu[m] Ch[i]umque : p. 280.421; p. 102.
113.133.168.185.198.208.286.287.)

. . . [Jovi] dedit donum (*cf. Cujus*) : p. 268.420; p. 35.43.102.
107.269.

J[ovis] pater atque divi omnes hoc dederunt : p. 268.420; p. 69.91.
110.118.166.168.191.211.269.

Irque susum ad caelum sustulit suum rex : p. 338.435; p. 59.68.96.
99.106.114.147.164.172.177.187.190.200.334.

Is hic situs, quei nunquam victus est virtutei : p. 231.418; p. 12.
91.95.97.101.118.162.171.173.182.185.196.232.

Itaque postquam est Orei traditus thesauro : p. 330.439; p. 59.64.
122.132.131.148.174.177.187.191.202.

Iterum triumphans in urbem Romam red[i]it : p. 288.422; p. 98.119.
120.124.127.131.136.155.160.173.176.182.192.201.208.211.282.
291.

Lalla, lalla, lalla; aut dormi aut lacte : p. 402.441.

Lucam bovem . . . : p. 257.438; p. 103.415.

Lucia Volaminia : p. 248.410.

LUCIOM SCIPIONE FILIO(s) BARBATI : p. 221.417; p. 77.78.127.145.
162.166.173.184.188.198.211.223.446.

MAGNA SAPIENTIA MULTASQUE VIRTUTES : p. 231.418; p. 66.113.127.
144.162.166.178.185.193.198.202.208.214.326.

Magnam domum decoremque ditem vexarant : p. 378.437; p. 5.20.
114.119.161.175.179.192.200.215.444.

Magni metus tumultus pectora possidit : p. 344.438; p. 61.103.415.
147.167.174.183.187.200.342.444.

Magnum numerum triumphat hostibus devictis : p. 325.421; p. 9.
20.113.131.146.163.167.173.185.193.198.212.229.237.328.

Magnum stuprum populo fieri per gentis : p. 302.438; p. 14.66.78.
84.93.96.115.136.148.154.165.174.177.180.181.183.187.200.303.
444.

Malum dabunt... : *vide ad Dabunt malum.*

mamuri veturi : p. 247.248.411.

Mandisset impius Cyclops . . . : p. 384.430; p. 84.128.144.167.
190.199.

. . . Manius Valerius consul partem : p. 351.434; p. 25.76.121.
141.158.161.167.174.187.209.215.

Manu emissam per agros rigabis. . . : p. 263.416; p. 72.95.105.
125.127.160.175.188.195.207.265.266.

manues vel manuos : p. 245.411.

Matrem [meam] procitum plurimi venerunt : p. 301.426; p. 5.102.
114.136.146.154.163.174.177.183.186.199.444.

Me carpento veh(em)ente in domum venisse : p. 351.428; p. 70.92.
97.102.125.161.167.186.190.199.352.

Mea puer, quid verbi ex tuo ore superat? p. 375.426; p. 58.68.73.
92.96.102.105.110.120.171.186.196.204.205.377.378.

meliosem : p. 244.249.250.251.

Memor, quam per tot annos obsides urbem : p. 264.416; p. 91.95.
104.145.162.166.178.184.188.195.265.266.

. . . Mercurius, cumque eo filius Latonas : p. 370.428; p. 73.
79.80.110.120.141.147.156.165.174.186.205.211.372.

†Millia... : vide ad Multa.

moluerum : p. 246.411.

MORS PERFECIT TUA UT ESSENT OMNIA BREVIA : p. 230.418; p. 42.61.
72.95.97.109.125.135.145.155.162.175.178.185.189.198.

Malta alia in isdem inserinuntur : p. 306.439; p. 65.70.96.115.132.
134.161.168.180.187.194.200.215.308.361.

Multi alii e Troja strenui viri : p. 360.434; p. 43.63.64.67.85.96.
114.132.138.147.164.177.179.180.187.194.200.303.307.361.

Nam divina Monetas filia(m) docuit : p. 370.428; p. 60.61.75.97.125.
136.147.155.164.167.179.186.190.199.213.371.

Namque nihil pejus macerat homonem : p. 306.428; p. 45.57.
59.128.132.147.169.183.186.199.307.

Ne ninculus mederi queat . . . : p. 298.416; p. 80.97.107.145.
157.162.182.197.204.205.

NE QUAIRATIS HONORE, QUEI MINUS SIT MANDATUS : p. 231.418 ; p. 9.24.
85.59.91.97.109.125.162.166.173.189.194.198.204.205.232.

Ne quid fraudis stuprique ferocia pariat : p. 302.424 ; p. 42.38.43.
61.92.97.114.136.146.155.158.161.167.179.186.189.199.204.205.
206.210.212.203.

NE VOLVERIS, MARMARS, (INS)INCURRERE IN PLEONIS : p. 219.412 ; p. 63.
75.90.95.96.115.139.145.149.161.177.184.203.205.207.218.

Neptunum regnatorem marum. . . . : p. 382.437 ; p. 35.108.128.
158.164.172.190.200.205.212.283.

Neque enim te oblitus sum, Laertie noster : p. 380.426 ; p. 10.13.
61.73.98.100.105.110.128.146.179.186.201.204.205.208.

Nexabant multa inter se flexu nod(or)um dubio : p. 353.428 ; p. 73.
99.115.119.120.121.128.136.155.164.172.174.190.192.199.205.206.
215.354.

Noctu Trojad(e) exibant capitibus opertis : p. 361.438 ; p. 8.61.73.
115.139.158.164.169.172.187.190.200.213.325.362.

Novem Jovis concordes filiae sorores : p. 318.438 ; p. 20.79.103.
105.147.164.169.172.183.187.197.328.

Novum vetus.... : *vide ad Vetus novum.*

OB HASCE RES BENE GESTAS QUOD IN BELLO VO(VE)RAT : p. 235.422 ;
p. 12.35.42.43.83.91.95.97.110.117.119.158.163.175.179.182.192.
196.202.204.205.236.283.316.

Obliti sunt Romae loquier lingua latina : p. 330.439 ; p. 8.43.93.
115.128.132.165.169.172.191.193.200.205.209.215.

. . . parcentes praemodum. . . : p. 331 s. 429.

PARENTS TIMENS HEIC VOVIT, VOTO HOC SOLUTO : p. 223.423 ; p. 66.
70.71.92.96.102.105.119.163.169.171.182.192.196.234.

Partim errant, nequinont Graeciam redire : p. 297.427 ; p. 43.65.
66.79.114.146.163.167.169.186.190.199.308.

Pater noster, Saturni filie. . . : p. 380.425 ; p. 105.114.146.149.
163.171.186.190.196.381.444.

Patrem suum supremum optumum appellat : p. 257.438 ; p. 63.70.
103.105.148.149.161.167.180.183.187.197.258.

Patulci vel Patulti : p. 244.250.

pennatas : *p.* 247.255.411.

perfines: *p.* 246.411.

pescia : *p.* 247.411.

pesnis: *p.* 245.254.255.411.

petilam suram: *p.* 246.411.

pilumnoe poploe: *p.* 246.411.

Plenissimum praeda domum reportavit: *p.* 288.422; *p.* 104.107.
115.146.176.179.180.182.185.199.204.205.208.214.291.

Plerique omnes subigunt sub suum judicium: *p.* 396.437; *p.* 67.
69.79.92.103.114.136.141.154.156.164.174.177.187.190.200.

plisima vel plusima : *p.* 244.245.246.249.411.

po meliose: *p.* 244.245.250.251.410.

polet: *p.* 245.411.

Populi primarium fuisse virum: *p.* 222.417; *p.* 41.61.77.104.125.
131.144.159.201.207.223.224.

Populi romani. . . Sardiniam subegit: *p.* 287.422; *p.* 127.139.169.
189.194.201.289.

Postquam avem aspexit in templo Anchisa: *p.* 387.435; *p.* 63.65.
67.92.103.117.164.172.177.179.180.183.192.200.339.388.

Postremus dicas, primus taceas. . . : *p.* 399.416; *p.* 318.420.214.
400.

praeceptat: *p.* 245.411.

praedotiont vel praedopiont: *p.* 245.254.411.

Prima incedit Cereris Proserpina puer: *p.* 375 s. 435; *p.* 38.61.63.
75.78.111.125.128.132.147.154.158.177.179.180.187.190.200.205.
209.365.376.

Privati uti conferant pro se atque suis: *p.* 271.415; *p.* 35.61.64.72.
77.91.93.98.109.117.127.143.162.166.178.191.193.197.207.278.279.

priviel(i)oes : *p.* 246.411.

p[ro] olteo : *p.* 245.411.

promeneruat : *p.* 82.245.254.411.

promerion: *p.* 246.411.

prospices: *p.* 245.411.

†Pulchraque ex auro, vestemque citrosam: *p.* 402.437; *p.* 61.73.
96.125.164.169.172.192.372.

Quae haec daps est? qui festus dies? . . . : *p.* 381.426; *p.* 80.92.
96.97.108.158.190.199.205.208.

Quam cum stupro redire ad suos popularis: *p.* 302.438; *p.* 70.79.
92.103.161.167.176.183.187.200.303.

Quamde mare saevum; vir[es] et cui sunt magnae: *p.* 306.428;
p. 57.59.60.92.96.110.114.120.192.199.211.307.308.

Quamvis noventium dvonum negumate: *p.* 297.416.447; *p.* 81.104.
112.143.197.207.214.

Quando dies adveniet, quem profata Morta est; *p.* 331.426; *p.* 20.
73.92.99.102.114.128.141.154.163.169.172.183.186.199.215.

Quandoque (ex) Hispania princeps dominusque rerum: *p.* 390.416;
p. 416.427.444.214.

Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur? *p.* 391.418;
p. 9.12.80.84.93.107.117.127.158.162.168.171.182.191.198.204.
205.211.215.392.394.

Quantam statuam faciet [tibi] populus romanus? *p.* 391.418; *p.* 10.
98.104.113.131.132.133.173.175.193.194.198.204.205.208.394.

QUA RE LUBENS TE IN GREMIU, SCIPIO, RECIPIT: *p.* 230.418; *p.* 72.95.
97.99.101.113.135.145.154.155.156.162.171.178.182.185.198.231.
324.446.

Quasi messor per messim unumquemque spicum: *p.* 305.441;
p. 96.105.110.115.119.129.215.444.

QUEI APICE INSIGNE DIALIS FLAMINIS GESISTEI: *p.* 230.418; *p.* 72.80.
99.125.138.145.166.173.185.189.201.315.

. . . qui animi conpotem esse: *p.* 302.424; *p.* 66.68.100.136.146.
149.158.192.206.303.448.

Qui diu mare sudantes eunt atque sedentes: *p.* 242.438; *p.* 81.98.
103.108.117.157.158.205.243.445.

Qui jus populo plebeique[is] dabit summum: *p.* 271.415; *p.* 68.91.
97.101.131.160.170.178.184.193.197.277.279.

QUIBUS SEI IN LONGA LICUISET TIBI UTIER VITA : p. 230.418; p. 12.24.
35.38.42.43.72.75.99.107.109.113.145.158.162.175.178.185.189.201.
204.205.231.

. . . [QU]OAD VEIXEI : p. 232.419.

Quod bruti, nec satis sardare queunt. . . : p. 304.437; p. 80.92.
98.106.108.119.128.157.161.167.187.190.200.209.305.

QUOD RE SUA DIFEIDENS ASPERE APLEICTA : p. 233.423; p. 63.92.97.
102.146.149.163.171.179.182.186.199.234.

QUOIEI VITA DEFECIT, NON HONOS, HONORE : p. 231.418; p. 9.10.12.59.
91.101.113.162.168.171.185.189.198.212.232.315.

QUOJUS (CORPORIS) RELIQUIAE QUOD SUPERANT SUNT IN HOC. . . : p. 238.
419; p. 86.91.95.110.135.239.

QUOJUS FORMA VIRTUTEI PARISUMA FUIT : p. 228.418; p. 12.14.38.43.
59.61.75.77.86.113.145.158.162.170.178.184.189.198.204.205.212.
229.239.315.

QUOJUS FORMAT†. . . VICERUNT MORES FI. . . : p. 239.420.

. . . quoniam audivi, paueis gavisi : p. 385.429; p. 63.125.128.132.
137.138.190.192.202.211.

Quotannis comiter Apollini fiant : p. 271.415; p. 8.60.66.77.127.
143.145.160.166.178.184.188.195.207.275.279.316.

Quot[i] ibe tet. . . tonare(m) : p. 244.410; p. 90.94.101.104.253.

Reconcilia(n)t captivos plurimos idem : p. 346.436; p. 139.147.164.
172.179.187.194.196.

Red felicissime gesta. . . : p. 288.422; p. 70.97.122.144.167.189.198.
290.

Redeunt, referunt petita rumore secundo : p. 364.439; p. 57.125.132.
161.168.169.193.194.202.

Res divas edicit, praedicit castus : p. 340.437; p. 10.98.119.125.164.
177.180.181.190.192.200.212.341.

ROGO TE, MI VIATOR, NOLI MI NOCERE : p. 239.420.

Romanc, aquam Albanam cave lacu contineri : p. 263.416; p. 10.
12.35.72.104.109.124.127.160.168.170.182.194.197.204.205.207.
214.264.

Runeus atque Purpureus, filii Terras: p. 370.434; p. 59.60.114.141.
147.154.172.179.187.190.199.213.372.

. . . s : p. 232.

Saera in mensa Penatium ordine ponuntur: p. 387.435; p. 12.57.
70.73.92.110.114.147.149.161.167.174.187.190.196.339.388.

Saeraque patria, quorum o[m]issa eura: p. 264.416; p. 57.59.61.
69.131.160.176.178.180.191.193.201.265.267.447.

Samnite: p. 379.437.

Saneta puer, Saturni filia, regina: p. 375.431; p. 59.61.79.102.114.
147.164.172.174.187.199.213.376.

Sanctus Jove (Delphis) prognatus Putius Apollo: p. 364.435; p. 57.
61.79.103.114.147.169.172.177.183.187.200.365.376.

Sateurnus: p. 247.253.254.411.

SATUR FU, FERE [MAR]MARS, nive ENSALI, STA. . . : p. 219.412 ;
p. 90.95.101.104.107.109.145.156.173.184.195.207.218.

† Saucia puer filia sumam: *idem fragmentum atque Sancta.*

Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt: p. 304.439; p. 60.61.
115.148.164.172.174.187.190.200.213.

[SCI]PIONEM: p. 232.419; p. 214.

Sed neque credes tu mihi, donec compleris sangui(ne): p. 270.445;
p. 35.83.95.96.107.112.116.126.154.157.162.170.173.188.191.197.
204.205.209.213.273.

Semol te orant, se voiti erebro condemnes: p. 233.423; p. 67.72.85.
96.99.105.113.119.163.171.179.189.192.196.215.234.443.

SEMUNIS ALTERNEI ADVOCAPIT CONCTOS: p. 219.412; p. 69.126.173.
176.184.188.197.210.213.218.220.254.

. . . senex fretus pietati: p. 382.437; p. 35.105.117.161.176.
192.383.

Septem diebus te calo, Juno Covella: p. 241.440; p. 36.93.99.105.
108.115.128.158.183.193.200.205.209.212.242.

. . . septimum decimum annum illico sed[er]ent: p. 342.436; p. 68.
73.138.147.161.169.175.183.187.343.

Seseque ii perire mavolunt ibidem : p. 302.438; p. 73.103.148.161.
167.169.180.183.187.200.303.

. . . sic quoque fitum est : p. 348.429; p. 92.99.110.176.

Sicilienses paciscit obsides ut reddant : p. 346.436; p. 8.92.96.
125.147.157.161.167.174.187.190.196.213.

Silüicolae homines bellique inerter : p. 366.434; p. 10.64.66.67.
84.82.125.136.139.154.157.164.169.177.183.192.197.372.

Simul ac lacrimas de ore noegeo detersit : p. 298.428; p. 69.79.92.
100.110.136.146.171.177.186.194.

Simul alius aliunde rumitant inter s(es)e : p. 302.439; p. 57.99.
147.132.148.161.174.175.194.197.

. . . simul atrocia porricerent : p. 335.435; p. 60.61.79.106.
108.147.155.161.167.174.187.209.210.336.

Simul dvona eorum portant ad navis : p. 306.439; p. 43.65.67.81.
93.103.105.119.165.167.180.183.193.197.307.308.361.

Sin illos deserant, fortissimos viros : p. 302.438; p. 85.98.119.144.
148.165.167.180.187.190.200.209.303.

SUBIGIT OMNE LOUCANAM OPSIDESQUE ABDUCIT : p. 228.418; p. 42.43.
58.68.72.113.127.131.134.160.170.173.185.189.201.212.229.237.

Summas opes qui regum regias refregit : 344.419; p. 20.78.95.101.
113.146.162.168.171.182.185.198.212.328.444.

Summe deum regnator, quianam [me] genu(s)isti? p. 301.437; p. 59.
75.92.103.114.137.158.164.172.176.183.192.200.213.

Superbiter contemptim conterit legiones : p. 349.436; p. 147.161.
172.176.183.187.196.

Supra octoginta milia . . . : p. 288.422; p. 70.72.110.127.149.
171.189.196.211.290.

TAURASIA, CISAUINA, SAMNIO CEPIT : p. 228.418; p. 10.25.145.162.178.
182.185.198.229.326.355.

Terra pestem teneto, salus hie[e] maneto : p. 258.441; p. 36.43.
59.108.145.147.158.168.170.191.193.200.205.259.

TERRA, PUBLI, PROGNATUM PUBLIO, CORNELI : p. 230.418; p. 9.58.
78.113.145.162.171.173.185.189.198.212.231.259.324.325.446.

Tibi [deus] fer[eba]t funera, Ulixes : p. 367.428; p. 66.102.105.147.
169.186.196.368.

Topper citi ad aedis venimus Circae : p. 306.429; p. 64.66.67.96.
102.114.147.164.167.179.183.186.199.308.444.

Topper... confringent importunae undae : p. 306.428.444; p. 69.
114.128.164.179.192.307.

Topper facit homines ut [p]rius fuerunt : p. 306.429; p. 60.79.92.
102.114.136.154.164.177.180.183.186.199.308.324.444.

[Topper] s[ea]vi capasset flammam Volcani : p. 306.439; p. 115.
149.215.307.444.

Transit Melitam Romanus, insulam intemerat : p. 336.436.447.

Tridentem tertium pondo coronam auri : p. 268.420; p. 116.127.
144.208.214.269.

TRIUMPE TRIUMPE TRIUMPE TRIUMPE TRIUMPE [TRIUMPE] : p. 219.412;
p. 37.426.429.218.

Trojae ab oris : p. 361.434.

Trojam urbem liquerit. . . : p. 343.435; p. 73.119.123.144.
167.190.200.209.344.

Tum patria compotem me nunquam siris esse : p. 261.440; p. 98.
99.119.121.137.144.157.165.174.191.193.200.209.215.263.448.

Tum tu insiste audax hostium muris : p. 264.416; p. 61.67.69.91.
93.97.127.145.162.168.178.184.188.197.265.266.

Tumque remos jussit relligare struppis : p. 400.427.448; p. 58.66.
114.128.163.169.177.186.190.199.215.401.

Tuque mihi narrato omnia disertim : p. 348.426; p. 58.61.68.78.
102.114.146.169.172.183.186.199.349.

⁺Ubi foras cum auro illi[n]c exibant : p. 360.434; p. 68.69.100.103.
105.119.177.179.180.183.192.196.215.307.361.

. . . vecorde et malefica vacerra : p. 309.430; p. 73.99.139.158.
164.169.172.186.208.

. . . vectigalibus . . . restitutis : p. 288.422; p. 144.169.208.
214.290.

Verum praetor... : vide ad Virum praetor.

. . . vestis pulla, purpurea, ampla : p. 344.430; p. 66.119.139.
142.345.

[Vestros qui (vestros) campos pascunt placide] perdvelles] : p.
271.445; p. 81.95.112.136.158.162.170.178.188.191.197.211.213.
271.279.

Veteres Casmenas, eascas res, volo profari : p. 255.440; p. 93.103.
128.132.165.170.172.188.202.212.318.

Vetus novum (vinum) bibo, veteri novo (morbo) medeor : p. 241.
411; p. 103.105.106.133.156.165.168.180.183.188.195.197.209.

Vieissatim volui victoriam. . . : p. 340.436; p. 82.125.132.147.
149.164.187.190.196.205.209.445.

Victa, fusa, contusa, . . . fugata(que) est : p. 281.421; p. 98.
160.168.286.287.448.

Victoriam datam; düello perfecto : p. 264.416; p. 81.105.127.145.
160.166.178.182.191.197.207.214.265.267.

Victoribus danunt. . . : p. 337.436; p. 106.447.467.183.200.
209.338.

Virum mihi, Camena, insece versutum : p. 333.425; p. 13.20.61.
70.102.105.116.161.174.183.186.196.325.

Virum praetor advenie[n]s auspicat auspicium : p. 345.436; p. 45.
105.114.141.147.154.156.161.172.174.187.190.196.346.444.

†Unocum plurimae consentiunt gentes : p. 222.417; p. 11.144.145.
159.178.184.207.223.

Vomicam quae gentium venit [ea] longe : p. 271.415; p. 44.61.95.
104.116.131.143.166.178.184.188.201.207.277.279.

Urit, populatur, vastat, rem hostium concinnat : p. 336.436.447.

Ut[i] Titus Quinctius dictator . . . : p. 268.420; p. 24.35.76.104.
110.127.144.163.166.193.208.269.

Utrum genua amploctens virginem oraret : p. 354.427; p. 63.105.
132.134.138.146.149.164.172.177.179.180.186.194.196.213.355.

INDEX

Litterarum forma appositivae signis distingnuntur:

Verba ex saturniis fragmentis per codices cognitis.

VERBA EX SATURNIIS FRAGMENTIS PER LAPIDES COGNITIS.

Verba reliqua.

[Addenda]. — (Delenda). — Corrupta. — Singulae litterae emendatae.

In *Indice* relata non sunt ea rerum capita, quae in *Conspectu operis* supra p. ix ss. invenire est. — Ad voces ex saturniis fragmentis depromptas non paginae hujus voluminis, verum initia versuum fragmentorumve, in quibus unaquaque vox reperitur, adscripta sunt: quibus cognitis ad praecedentem *Catalogum versuum* (p. 468-486) recurrendum est. Voces per se stantes ipsae sunt initia versuum aut fragmentorum. — Ad verba nominaque simplicia memorata sunt composita eorumdem, quotquot in fragmentis nostris inveniuntur.

In Indice quotquot novi omnia rettub*i* (alibi nunc mallem rettulissem) falso me quidem judice pro saturniis habita fragmenta. Vide exempli gratia ad *Ah* atque ad *Apollo*.

a vocalis brevis in mediis vocibus immutata : p. 26 ss. 412; —
in initio intacta : p. 26. ss.; —
in fine intacta : p. 56; — *a in exitu neutrorum* : p. 45. 46. 48. 50; — *a in exitu declinationis primae* : p. 50; *a et t litterae commutatae* : p. 242. 250.

ab in fragmento Troiae.

ABDOUGIT in vers. Subigit.

abeentes (nom.) in vers. Flentes.
ae : vide ad *Atque*.

Aceii versus saturnii : p. 422; —
versus sotadei : p. 19; — *Dida scalica et Pragmatica* : p. 19; —
Trag. 387 Ribbeck² (Io) : p. 306.

acer (femin.) in vers. Fames.

ACHAJA (nomin.) in vers. Ductu.
Achivi: p. 56.

Acilii Glabronis tabula : p. 18. 316. 421.

Acronis testimonium : p. 397.
ad in vers. *Donum, Irque, Quam, Simul dvona, Topper citi.*

adlocutus in vers. Deum.

adoriose (ex emendatione) in fragmento Cozevi : p. 249.

adprimus in vers. Ibidemque.

advenie[n]s in versu Virum praetor;
advenie[n]s in vers. In Pylum;
— *adveniet in vers. Quando.*

ADVOCAPIT in vers. Semunis : p. 220.

ae et aī : p. 77. 252. 253.

aedes, aedilis : v. *ad aidem, aidilis.*

L. Aelius Praeconinus Stilo : p. 376. 408.

- Aemilii Regilli tabula* : p. 18.
280. 314. 421; — *Regillus an-*
consul fuerit : p. 281. 284. 285.
— *Lucii Aemilii* : p. 285.
- Aemilio Paulo attributus falso*
·*triumphus* : p. 285.
- Aenaria.*
- Aenas vel Aenes in vers. Blande*
(*pro : Aeneas*).
- Aenesi.*
- aeque (adverb.) in vers. Ini-*
miciis.
- aeratam in vers. Conferre.*
- AETATE.**
- affatim.*
- A[F]FLICTA (abl.) in vers. Quod re-**
ager: agro (abl.) in vers. Hostem,
v. p. 35; — *agros in vers. Manu.*
- agnas.*
- ago : vide ad Cogant, Subigunt,*
Subigidis, Subigit, Subegit.
- Ah vestros vestros dum hic man-*
tatis irruet nervos perdvelles,
— *Caesum funera agitant exse-*
quias ititant, — Inhospitalis
victrices absorbet unda Latium
legiones hominum. — Qui ter-
ceai Latiai omnes tuserunt
viros rudesque Poenica fabor,
— *Sis Poinei contremiscunt uni-*
versum e. q. s., — Temulen-
tiamque tollunt festam : frag-
menta a Paulo Mezula facta, de
quibus videantur Hermann,
Elementa doctrinae metricae
p. 628; *Duentzer, De versu,*
quem vocant, saturnio p. 47;
Patin, Études sur la poésie
latine n. p. 34 s.; Korsch, De
versu saturno p. 40-41; alii.
- AIDE[M] in versu Tempestatebus ;**
AEDEM in vers. Hanc ; aedem in
vers. Ejus ; — aedis (accus.) in
vers. Topper citi.
- AIDILIS (nomin. sing.) in utroque**
versu Consol.
- ajo : p. 76.*
- Albanam in vers. Romane.*
- Albini elogium (Corp. Inscr. La-*
tin. i p. 285) : non saturniis
conceptum.
- ALERIA[M]QUE in vers. Hec (p. 25.)**
- Alesus.*
- alienigenae (plur.) in vers. Amnem.*
- aliunde in vers. Simul alias.*
- alius in vers. Simul alius; —*
alii in vers. Multi; — *alia (neutr.)*
in vers. Multa.
- aliuta : p. 48.*
- ALTERNEI in vers. Semunis : p. 254.*
- altum (neutr.) in vers. Jam.*
- AMANTISSUMA.**
- ambarvalia : p. 82.*
- ambo : ambae in vers. Flentes; —*
amborum.
- amicum. — Cf. Inimicus.*
- Ammullus.*
- amnis (nomin. sing.) in vers.*
Deseret; — amnem.
- amploctens in vers. Utrum.*
- amplus : ampla (nomin. fem.; pro*
dupla) in versu Vestis; — am-
plum (neutr.) in versu Donum.
- an in fragmento Inferus.*
- anas : p. 56.*
- Anchisa (nom.) in vers. Postquam.*

- aenlare, uon antlare*: p. 373; — *an-*
elabatur in vers. Carnis : p. 84.
- Ancyram monumenti testimonium*:
p. 409.
- anheho* : p. 27.
- animi (genet.) in vers. Qui animi.*
- annum in vers. Septimum*; —
annos in vers. Memor; *ANNOS.*
Cf. Quotannis.
- ante Asiae correctum ex antea*
sic in vers. Classis.
- (*antea sic*) : *vide ad Ante.*
- Antiochus in vers. Ea pugna*; —
Antiochi in vers. Classis; —
Antiocho (ablat.) in vers. In-
spectante.
- APICE[M]** in vers. *Quei.*
- Apollo in vers. Sanctus*; —
Apollo medice Apollo Paean
apud Macrob. Saturn. 1,7,15
dubium num saturnio metro
conceptum; — *Apollini in vers.*
Apollini, Quotannis.
- appellare* : *appellat in vers. Pa-*
trem.
- appellere* : *appulisset in vers. Cum*
victor.
- a[p]perio* : p. 416.
- apud APUD in vers. Apud, Consol,*
Hospes.
- aquam in vers. Romane.*
- argenteo.*
- Arquitenens in vers. Cum tu,*
Deinde.
- aruaque (per u vocalem) in vers.*
Celsosque.
- arus trisyllabum per a corre-*
ptam : p. 82.
- Asconii (pseudo-) testimonium* :
p. 5,18. 320.
- asenam.*
- Asiae (ex emend.)*: *vide ad Ante.*
- ASPERE in vers. Quod re.*
- aspexit in vers. Postquam.*
- assoleat in vers. Ea industaurata.*
- at.*
- athletice* : p. 84.
- Atilii Fortunatiani testimonia* :
p. 2. 311.
- Atistiae sepulerum* : p. 238,419.
- Atlas dictus Telamo* : p. 374.— *At-*
lantis (genetiv.) in vers. Apud
nympham; — *Atlantes (nom. pl.)*
in vers. Bicorpores (p. 25,84).
- atque in vers. Atque, Convenit,*
Ex terra, Exercitum, Jovis,
Privati, Qui diu, Runcus, Sca-
pos; *ATQUE in vers. Honos*; —
ac in vers. Simul ac.
- atrocia in vers. Simul ac.*
- Attius* : *vide ad Aecius.*
- audax in vers. Tum tu.*
- (*audio*) : *delendum in vers. Mea*;
— audivi in vers. Quoniam.
- augescit in vers. Fames.*
- Augustus imperator* : p. 409.
- avis* : *avem in vers. Postquam*;
— avibus in vers. Ex terra.
- « *auratae vaginae, aurata balteæ*
illis erant, Livius lib. viii »
(Nonius p. 194 M.) verba sunt
non Livii Andronici, verum
T. Livii, inserenda in lacunam
9,39,4 quam ostendit Madvigius
(Emend. Livian. ed. alt. p. 218):
cf. 9,40 verba « scuta auro »,
« auratis militibus », « aurata
scuta ».
- aureax* : p. 56.

- aureo* (*abl.*) *in vers.* *Argenteo*; — *auream mutatum in auri in vers.* *Trientum*; *auream in vers.* *In auream*; — *aureas in vers.* *Ferunt.*
- auri*: *vide ad Auream*; — *auro* (*abl.*) *in vers.* *Puleraque, Ubi, auspicium in vers.* *Virum praeator*; — *AUSPICIO et auspicio* (*ablativ.*) *in utroque versu Dactu; auspicioque in vers.* *Imperio.*
- auspico*: *auspicat in vers.* *Virum praeator.*
- aut in vers.* *In ea, In Pylam, Lalla; corrigendum in vers.* *Conferre* (*vide ad Que*).
- BARBATUS* *in vers.* *Cornelius*; — *BARBATI* *in vers.* *Luciom.*
- Bassus*: *vide ad Caesius.*
- bellum*: *vide ad Dvellum.*
- BENE* *in vers.* *Bene, Oh*; — «*bene sponsis beneque volucris*» *apud Festum p. 351*: *a poesi saturnia alienum ut videtur.* — *V. p. 29, 35, 37, 47, 48.*
- Bentley*: *p. 314.*
- bi product. et corrept.*: *p. 29, 47.*
- bibo* *in vers.* *Vetus*; — *bibi in vers.* *Affatim.*
- biorpores* (*nomin. plur.*).
- bini*: *p. 254.*
- blande.*
- blaterare*: *p. 337.*
- bovem* *in vers.* *Lucam*; — *boverum*: *p. 377.*
- BREVIA* *in vers.* *Mors.*
- bruti* (*nomin. pl.*) *in vers.* *Quod hruti.*
- Brutus*: *vide ad Junius.*
- hus* (*dativ.-abl.*): *p. 446.*
- c pro g*: *p. 220, 250*; — *c inter binas voces addita*: *p. 402.*
- Caecilius*: *CAECILIO* (*dativ.*) *in vers.* *Hoc est.*
- caedo*: *caesa* (*neutr.*) *in vers.* *In ea*. — *Cf. Occisa.*
- caelum non coelum*: *p. 334*; — *caelum in vers.* *Irque.*
- Caesar nomen*: *p. 56.*
- caesum funera e. q. s.*: *v. ad Ah.*
- †Caius*: *p. 250.*
- calendae*: *p. 26, 242.*
- calo* (*verbum*) *in vers.* *Diebus, Septem.*
- Calypsonem* (*secunda syllaba correpta*) *in vers.* *Apud nympham.*
- Camena*: *vide ad Casmena.*
- camille.*
- campum*; — *campo* (*ablat.*) *in vers.* *Apud emporium, Cogant*; — *campos in vers.* *Vestros.*
- †camuchumque in vers.* *Inter.*
- Cannam* *in vers.* *Ammem.*
- cano*: *cante in vers.* *Divum.*
- canus*: *p. 255.*
- caperare*: *p. 337.*
- capesset* *in vers.* *Topper saevi.*
- capio*: *CEPIT in vers.* *Hee, Taurasia*; — *CAPTA* (*nom. fem.*) *in vers.* *Ductu*; — *capta* (*neutr.*) *in vers.* *Inea*; — *captae*. — *Cf. Recipit.*
- Capitolinus*: *vide ad Julius.*
- captivos* *in vers.* *Reconciliat.*
- capto*: *vide ad Praeceptat.*
- caput*; — *capitibus* *in vers.* *Noctu.*
- carcer*: *p. 26.*

- Carmen Priami* : p. 18, 318, 440. | *Cincinnatus* : vide ad *Quinctius*.
Carmentis : p. 413. | *cinis* : p. 29.
carmina in epulis contitata : de- | *Circae* (*gen.*) in vers. *Topper citi*.
metro non constat; — *carmina* | *cire(u)lus* : p. 83.
epica, *quae exstisset putabat* | *CISAUNA[m]* in vers. *Taurasia*.
Niebuhr, *unlla unquam fuerunt*. | *cit* (*vox sanscritica*) : p. 49.50.
carnis (*nomin.*); — *caro in fra-* | *cito* : p. 29.
gmentis Caro, Insecta; — *carnem* | *citrosam* in vers. *Pulchraque*.
in vers. Eam. | *citus*: *citi* (*nom. plur.*) in v. *Topp. c.*
carpento (*ablativ.*) in vers. *Me.* | *classis* (*nomin.*); — *classem* in
casas in vers. *Veteres*. | *vers.* *Cum victor*; — *c[IASID]* |
Ca[s]mena (*vocativ.*) in vers. *Virum* | *in vers. Hec* : p. 223.
mihi; — *ea[s]menae* (*plur.*) in | *clokus* *versus Indorum* : p. 16, 47.
vers. *Flerent*; — *easmenas* in | *Clasivius, Clusius* : p. 250.
vers. *Veteres*. p. 255. | *†Cneus* : p. 250.
Cassii Dionis testimonium : p. 409. | *†coelum* : vide ad *Caelum*.
castus (*accus. plur.*) in vers. *Res*. | *cognomina omissa* : p. 285, 289.
Catonis carmen de moribus : de- | *cogo* : cogant.
metro non liquet; — *Catonis* | *cola* : vide ad *Siluicolae*.
testimonia : vide ad *Motas*. | *collegit*.
cave (*imperativ.*) in *versibus* | *colo* : vide ad *Incolunt*.
Cave, Romane. Vide p. 29. | *columnam* in vers. *Quantam co-*
cedo, cette : p. 29. | *lumnam* : p. 84.
cedo : vide ad *Incedit*. | *comiter* in vers. *Quotannis*.
celer (*femin.*) in vers. *At.* | *commentus* in vers. *Inimicis*.
†Celsius Bassus : p. 325. | *comminus* : p. 39.
celsosque. | *Comodianus* : p. 15.
cena : p. 255. | *comparativa* : vide ad *Majorum*,
censeo in vers. *Apollini*; — *censet*. | *Mavolunt, Melior, Meliosem,*
CENSOR in *utroque versu Consol.* | *Minus, Pleores, Pejus, Prius*.
Censorini testimonium : p. 325. | *compleris* in vers. *Sed*.
-ceps -cipis : p. 56. | *complura oppida e.q.s.* (*Corp.*
Cereris in vers. *Prima*. | *inser. latin.* i p. 287) *non sa-*
Cerus manus; *Cerus in fragmento* | *turniis concepta*.
Dvonus. | ? *complurimae* (*plur.*) in vers. *Uno*.
Ch[il]umque in vers. *Inter*. |

- compotem *in vers.* *Tum patriae,*
compotem in vers. *Qui animi.*
- concilio : vide ad Reconciliat.*
- concinnat in vers.* *Urit.*
- CONCORDES (nomin.) in vers.* *Heis;*
concordes in vers. *Novem.*
- CONCTOS in vers.* *Semunis.*
- CONDENNES in vers.* *Semol.*
- conferant in vers.* *Privati;* —
conferre.
- confringent in vers.* *Topper... con-*
fringent.
- compotem : vide ad Compotem.*
- co[n]SENTIONT in vers.* *Hone;* *con-*
sentunt in vers. *Uno.*
- conserere in vers.* *Cogant.*
- Consivius : p. 249.*
- CONSOL; consul in vers.* *Manius.*
— Consules circa annos a. Chr.
n. 149-174 : p. 284.285.
- consulatus mentio : p. 286.*
- consulto producit eum quo sit*
impudentior : p. 20.314.316.
- contemptim in vers.* *Superbiter.*
- conterit in vers.* *Superbiter.*
- contineri in vers.* *Romane.*
- contusa (nom. fem.) in vers.* *Vieta.*
- convenit (praeterit.).*
- cor, cord : p. 44;* — *cor in vers.*
Ulix. — Cf. Concordes, *Ve-*
corde.
- corgo : p. 39.*
- CORINTO (ablat.).*
- CORNELIUS; — CORNELI (vocativ.)*
in vers. *Terra Publi.*
- coronam in vers.* *Trientem.*
- CORPORIS) : delendum in vers.*
Quojus corp. — Cf. Bicorpores.
- CORSICA[m] in vers.* *Hec.*
- co[t]tidie, co[t]turnix : p. 416.*
- Covella (vocativ.) in vers.* *Diebus,*
Septem.
- Cozevi.*
- CREBRO in vers.* *Semol : p. 85.*
- credo : p. 29;* — *credes in vers.*
Sed.
- creterrass in vers.* *Ferunt.*
- cu[e]culus : p. 416.*
- cum (praepositio) in vers.* *Equi-*
tatu, Flentes, Mercurius, Quam,
Ubi; *QUOM in vers.* *Aetate.*
- cuncti : vide ad Conctos.*
- cura (nomin.) in vers.* *Saeraque;*
— QURA (ablativ.) in vers. *Bene.*
- curro : vide ad Incurrere.*
- cu[r]rulis : p. 416.*
- cyclops in vers.* *Mandisset : p. 84.*
- Cynthii Cenetenensis testimonium :*
p. 387.
- d in fine vocum : p. 47.57.*
- dacrima propter Festi epitom. p. 68*
Mueller fortasse apud Livium
Andronicum semper pro lacrima
scribendum : p. 298.
- damuo : vide ad Condemnes.*
- daps in vers.* *Quae.*
- de in vers.* *Simul ac;* *Deque.*
- de in Aliunde et in Deinde,*
Quanide.
- Dea[na] (vocativ.) in vers.* *Cum*
tu (p. 77).
- decemviri (plur.).*

- decimum (*accus. masc.*) *in vers.*
Septimum; — decuma (ablat.)
- decorum (*per o correptam*) *in vers.*
Magnam : p. 5.
- (DEDICAT) *pro versu vel versibus*
substitutum in vers. Hanc.
- defaret.
- deficio : DEFECIT *in vers. Quoie.*
deinde.
- DELETO *in vers. Corinto.*
- (Delphis) : dele *in vers. Sanctus.*
- denum *in vers. Igitur.*
- demus (*pro demum*) : p. 360.
- denuo : p. 74.
- deserant *in vers. Siu.*
- detersit *in vers. Simul ac.*
- devietis *in vers. Magnum num.*
- deus *in vers. Tibi; — deum (accus.);*
— deo (dativ.) in vers. Divum;
— deorum deus : v. ad Divum;
— deum (gen. plur.) in vers.
Deum. — De e correpta v. p. 74.
- dextrabus *in vers. Deque.*
- di- pro dis- : p. 254.
- DIALIS (*genetiv.*) *in vers. Quic.*
- Diana : vide ad Dcean.
- dico, dicas : vide ad Dedicat.
- dico, dicis : dicas *in vers. Po-*
streimus; — (dictae) : correclum
in diebus te in versibus Diebus,
Septem. — Cf. Edicit, Praedicit.
- dictator *in vers. Uti; — dicta-*
tor ubi currum insidit per-
vehitur usque ad oppidum (Varro
De Ling. lat. 5,153) : octonarius.
non saturnius.
- diequinte : p. 30.
- dies (*nomin. sing.*) *in vers. Quae,*
Quando; — die in vers. Ibi-
que; — diebus : v. ad Dictae.
- DI[F]EIDENS *in vers. Quod re.*
- Digesta, 1,2,2,35-38 : p. 225.
- dihaeresis *in hoc opere non di-*
stinguitur a caesura : p. 206.
- Dio : vide ad Cassius.
- Diomedis *in vers. Cogant.*
- dirimendo (*ablat.*) *in vers. Dvello.*
- dis pater Vejovis Manes e.q.s.
apud Macrobius, Saturn. 3,9,10
(vide Ribbeck in Neue Jahr-
buecher fuer Philologie LXXVII
p. 207) : dubium num saturnis
concepta.
- disertim *in vers. Tuque.*
- disque sipatam (*ex emendatione*
pro dissipatamque).
- disticha dactylica : p. 87,222,223.
- diu (*emendatum ex dum*) *in vers.*
Qui diu.
- dives : item *in vers. Magnam.*
- divina (*ubi falso etiam diva legi-*
tur) in vers. Nam.
- dius : die vocativus graecus : p. 77.
- diturnus : p. 30.
- divus *in vers. Fietque; — (diva)*
vide ad Divina; — divi (plur.)
in vers. Jovis; — divis in vers.
Ammullus; — divae (plur.) in
vers. Flerent; — divas in vers.
Res; — divum (genet. plur.).
- do : danunt *in vers. Victoribus;*
DANUNT in vers. Donu; — dabunt
in vers. Qui jus; — dabunt;
— dedet : p. 35; dedit in vers.
Cujus, Jovi; — dederunt in
vers. Jovis; — dederit in vers.
Cume populus. — Cf. Credes,
Reddant, Traditus.

- doceo* : *doctusque Anchises e.q.s.* : p. 387; — *docuit in vers. Nam.*
docte (*adverb.*) *in vers. Blande.*
dominusque : *vide ad Oriturum.*
domum in vers. Magnam, Me,
Plenissimum.
- donec in vers. Sed.*
- donicum in vers. Ibi.*
- donum in vers. Cujus, Donum,*
Jovi; DONU. — *Donum dare, non*
Dare donum : p. 291.
- doricam in vers. Cum vitor.*
- dormi in vers. Lalla;* — *DORMIAS*
in vers. Bene.
- Drasus* : p. 409.
- dubiis nomiibus (scriptoris de)*
testimonium : p. 303.
- dubio (ablat.) in vers. Nexabant.*
- dicit in vers. Exerciti.* — Cf. *Ab-*
doucit.
- ductu*; *DUCTU* : p. 289.
- Duebneri collatio codicis Ser-*
viani : p. 272.
- dvellum sive bellum* : *bellique in*
vers. Silicolae. — *dvello (abla-*
tiv.); BELLO in vers. Ob. — Cf.
Perdvelles. De u vel v vide p.
80.81.
- (*dum*) : *vide ad Diu.*
- Duo** *in vers. Heis;* — *duo* : p. 29;
 — *duae in vers. Captae.*
- dvonus* : p. 81.250; — *dvonus in*
vers. Quamvis; — *dvona (sub-*
stantiv. neutr.) in vers. Simul
dvona; — *DVONORO* : p. 221.
- dusmo (ablativ.).*
- daunviri perdvelliouem judicent*
e.q.s. apud T. Livium 1,26,6
(cf. Cic., Pro C. Rabirio perdv.
re 4,13) : non saturniis con-
cepta.
- e in vers. E nos.*
- e in neutris declinationis ter-*
tiae : p. 48.77; — *-e in vocati-*
vo et in iaperativo : p. 46.48.
 76.77; — *e pro i ante r* : p. 85.
- edicit in vers. Res.*
- edo, es* : *edi in vers. Affatim.*
- efacio* : p. 30.37.
- ego* : p. 29; — *me (accus.) in vers.*
Me, Tuu patriae; — *mihi* : p.
 29.35.47; *mihi in vers. Caro,*
Sed, Taue, Virum mihi; *MIHEI*
in vers. Fuit; *mi in vers. Rogo.*
- ei apud Umbros et Latinos cor-*
reptum : p. 49.75.
- ejus in nominibus* : p. 76.
- elephantisque in vers. Equitatu.*
- elegia clarorum virorum* : p. 18.
- eminus* : p. 39.
- emissam in vers. Manu.*
- emo* : *vide ad Dirimendo, Sum-*
pserunt.
- emporium in vers. Apud empo-*
rium.
- enim in vers. Neque.*
- Ennius graecissans* : p. 77.330;
 — *Ennii testimonium* : p. 5.15.
 17.330.385.413.432; — *Ennio*
attributi saturnii : p. 18.296.391.
 394; — *Ennius de Scipione Afri-*
ciano quae scripserit : p. 391; —
Enniani loci : p. 369.392.
- E NOS.**
- ENSALI in vers. Satur.*
- enubra* : p. 337.
- eo, ire* : *vide ad Abeuntes, Exeo,*
Pereo, Redeo, Transit. — *De i*
in ii correpta v. p. 71.
- eo (adverb. loci) in vers. Censet.*

Ephesum <i>in vers.</i> <i>Inter.</i>	ext(r)a.
equitatu.	? faber.
<i>er factum ex is</i> : p. 253.	<i>Fabius (Q.) Maximus</i> : p. 225. 226.
<i>ergo per e productam</i> : p. 39.	
<i>ergo (= causa) in vers.</i> <i>Cujus,</i> <i>Ejus.</i>	FACILE.
<i>erile alteram corripiens</i> : p. 37.	<i>facio</i> : <i>facit in vers.</i> <i>Topper facit</i> ; — <i>faci(e)tis in vers.</i> <i>Hoc si</i> ; — <i>faciet in vers.</i> <i>Quantam statuam</i> ; — <i>faciant in vers.</i> <i>Decemviri</i> ; — <i>facito in vers.</i> <i>Ea industaurata</i> ; — <i>faciendis in vers.</i> <i>Iis</i> ; — <i>fecerat in vers.</i> <i>Jamque</i> ; — <i>factum (neutr.) in vers.</i> <i>Hoc est</i> ; — <i>FACTA (ablat.) in vers.</i> <i>Decuma</i> . — Cf. <i>Deficit</i> , <i>Perficit</i> . — <i>Facere, pro : sacrum facere</i> : p. 275.
<i>errant in vers.</i> <i>Partim.</i>	FACTEIS (<i>subst.</i>) <i>in vers.</i> <i>Facile.</i>
<i>es in plurali declinationis tertiae</i> : p. 48.	<i>Faleria pro Falsia</i> : p. 253.
<i>esca (nomin.) in vers.</i> <i>Ferisque</i> ; — <i>escas (genetiv. sing.) in vers.</i> <i>Atque escas.</i>	<i>FAMA (nomin.) in vers.</i> <i>Honos.</i>
<i>et</i> : p. 30.253; — (<i>et</i>) : <i>vide ad Peritet</i> ; — <i>et in vers.</i> <i>Argenteo, Blande, Celsosque, Et, Quamde, Vecorde; et in vers. Bene, Hanc.</i>	<i>fames.</i>
<i>etiam qui res magnas e.q.s. apud A. Gellium 7,8,5</i> : <i>versus comici, non saturnii.</i>	<i>fanum</i> : p. 255.
<i>ex in vers.</i> <i>Cume populus, Ex, Hostem, Mea, Pulchraque; (ex) delendum in vers.</i> <i>Quandoque; e in vers.</i> <i>Multi.</i>	<i>farra in vers.</i> <i>Hiberno.</i>
<i>exemplum</i> : p. 345.	<i>fa[r]rina</i> : p. 416.
<i>exo</i> : <i>executi in vers.</i> <i>Caput</i> ; — <i>exibant in vers.</i> <i>Noctu, Ubi.</i>	<i>fas in vers.</i> <i>Immortales.</i>
(<i>exercitus</i>) <i>in vers.</i> <i>Transit</i> ; <i>exercitusque (nomin. sing.) in vers.</i> <i>Imperio</i> ; — <i>exerciti</i> ; — <i>exercitu in vers.</i> <i>Inspectante.</i>	<i>fatis in vers.</i> <i>Ex ea</i> ; — <i>fato Metelli Romae sunt consules</i> : p. 320.
<i>expeditionem in vers.</i> <i>Exerciti</i> : p. 94.209.	<i>fatus est correctum in fatust in vers.</i> <i>Caro.</i> — Cf. <i>Profari</i> .
(<i>ex)pellere in vers.</i> <i>Hostem</i> ; — <i>expulsa (ablativ.) in vers.</i> <i>Jam.</i>	<i>Fauorum vaticinia</i> : p. 413.
<i>expressa (neutr.) in vers.</i> <i>Inerant.</i>	<i>fel, fell</i> : p. 41.
<i>extingues in vers.</i> <i>Disque</i> ; — <i>extinguet in vers.</i> <i>Fietque.</i>	<i>felicissime (adverb.) in vers.</i> <i>Red.</i>
	<i>felicitate in vers.</i> <i>Duetu.</i>
	<i>FEMINA (nomin.) in vers.</i> <i>Fuit.</i>
	<i>fenestra et festra</i> : p. 30.
	<i>-fer</i> : <i>vide ad Frugifera.</i>

- fero : fer[eba]t in vers. *Tibi*; — ferunt.—*Cf. Conferant, Defe-*
 —*ret, Referunt, Tollo.*
- ferocia (*nomin.*; *secunda syllaba correpta*) in vers. *Ne quid.*
- ferro (*ablativ.*) in vers. *At.*
- ferus : *FERE* in vers. *Satur*; — ferisque (*femin.*)
- fescennini versus : *de metro non constat.*
- Festi epitomes codex *Tricassinus* : p. 291, 292.
- festus in vers. *Quae.*
- ficticii saturnii : p. 19, 20.
- fide (*ablativ.*) in vers. *Aniantis-suma* (p. 36).
- fido : *vide ad Difeidens.*
- filius in vers. *Mercurius*; — *FILIO(s)* (= *filium*) in vers. *Lu-ciom* : p. 221; — *filie* (*vocativ.*) in vers. *Pater*; — *filii* (*plur.*) in vers. *Runeus*; — *filia(m)* (*nomin.*) in vers. *Nam*; — *filia(vocativ.)* in vers. *Sancta*; — *filiam* in vers. *Apud nympham*; — *filiae* (*plur.*) in vers. *Novem.*
- fio : (fit) : *vide ad Sic*; — *sietque*; — *fiant* in vers. *Quotannis*; — *fieri* (*prima syllaba producta* : *vide p. 14, 73, 75*) in vers. *Magnum stuprum*; *filum* in *fragm. Sic quoque.*
- FLAMINIS in vers. *Quei.*
- flammam in vers. *Topper saevi.*
- flere in vers. *Immortales*; — *flentes* (*nomin. plur.*); — *flerent.*
- flexu in vers. *Nexabant.*
- filio : *vide ad A[ſ]ſleicta.*
- flumine in vers. *Cave.*
- flustris in vers. *Honerariae.*
- foedesum.
- foras in vers. *Ubi.*
- FORMA (*nomin.*) in vers. *Quojuſ forma virtutei*; — *FORMA..* in vers. *Quojuſ format.*
- FORTIS (*nomin. sing.*) in vers. *Gnai-vod* : p. 229.
- fortissimos in vers. *Sin.*
- fortuna (*nomin.*) in vers. *Jam-que*; — *fortunas* (*genetiv.*) in vers. *Ei*; — *fortunae* (*genetiv.*) in vers. *Fabrum.*
- Fortunatianus : *vide ad Atilius.*
- frango : *vide ad Confringent, Re-fregit.*
- fratrem in vers. *Deum.*
- fraudis in vers. *Ne quid.*
- fretus in vers. *Senex.*
- frixit in vers. *Igitur.*
- frugifera (*ablat.*) in vers. *Ex ter-ra.*
- Fufius nomen : p. 76.
- fugat in vers. *Fundit*; — *fugata-(que)* (*nomin. fem.*) in vers. *Vieta.*
- (fugit) : *vide ad Supra*; — *fuge* in vers. *Amnem.*
- fundit; — *fusa* (*nomin. fem.*) in vers. *Vieta.*
- funera in vers. *Tibi.*
- furvus : p. 254.
- Gaius : p. 250.
- gaudebitis in vers. *Hoc si*; — *gavisi* (*praeterit.*) in vers. *Quo-niam.*

- geminatio consonantium* : p. 12. | *graeci versus* : p. 3.4.16.17.
 13.38.150.236.350.401.416.
- gena* : vide ad *Alienigenae*, *Tro-jugena*.
- genetivus cur modo in -ii modo in -i* : p. 77; — *genetivus in inscriptione tabularum triumphalium* : p. 288.289.
- gentes (nomin.) in vers. Uno*; — *gentis (accus.) in vers. Magnum stuprum*; — *gentium in vers. Vomicam*.
- genu* : p. 29.48; — *genua in vers. Utrum*.
- (*genus*) : *corrigendum in vers. Summe* (vide ad *Gigno*).
- Germanicus* : p. 409.
- gero* : *GERAS in vers. Bene*; — *GES[s]ISTEI in vers. Quei*; — *gesta (ablat.) in vers. Red*; — *GESTAS in vers. Ob*; *gestas in vers. Quantam columnam*.
- Gigantes (nomin.) in vers. Bicorpores*.
- gigno*: *genu(s)isti in vers. Summe*.
- Glabrio* : vide ad *Aciilius*.
- GLORIA (nomin.) in vers. Honos*; — *GLORIAM in vers. Facile*.
- glossae « Isidori » et aliorum* : p. 307.402.
- glutro (an gutto? ablativ.) in vers. Argenteo*.
- Gnaeus* : p. 250; — *GNAIVOD*.
- GNATUS in vers. Annos*. — Cf. *Prognatus*.
- Gracchus* : vide ad *Sempronius*.
- Graeciam in vers. Partim*.
- graeco (ablativ.) in vers. Decem-viri*.
- grandia in vers. Hiberno*.
- gratulabat(ur) in vers. Ammullus*.
- GRATUM in vers. Hospes*.
- GREMIU[m] in vers. Qua re*.
- ?*gumate* : p. 297.
- ?*gutto* : vide ad *Glutro*.
- h post mutas* : p. 84.235.236.
- habe[a]mus in vers. Atque escas*; — *haberent in vers. Convenit*.
- Hannibal* : p. 47.56.
- hasta (nomin.) in vers. At*.
- hercle priorem corripiens* : p. 42. — *Herc(u)les nomen* : p. 83.233; — *HERC(u)LIS in vers. Hanc*; — *HERC(o)LEI in vers. Donu*.
- heri, here* : p. 30.
- Heusingeri grammaticus* : p. 399.
- hexameter heroicus* : p. 11.16.17. 51.56.87.
- hiberno (ablativ.)*.
- hic[e] (adverb.) in vers. Terra pestem*; *hic in vers. Is*; *HEIC in vers. Parens, Heic*; — *Heice* : p. 259; *heicei* : p. 51.259.
- HIC (nomin.) in vers. Consol*; *HEC*; — *HONC (cf. vers. Uno)*; — *HOC (nomi.-accus.) in vers. Aetate, Est, Hoc*; *hoc in vers. Jovis, Hoc*; — *hoc (ablativ.) in vers. Parens, Quojus corporis*; — *his in vers. Ex ea*; — *hace (femin. sing.) in vers. Caput, Quae*; — *HANC in vers. Cujus*; — *HANG*; — *HASCE in vers. Ob*.
- hir* : p. 339.
- Hispania (ablat.) in vers. Quandoque*.

- ho[d]DIE : p. 416.
- homines (*nomin.*) in vers. *Siluicola*; — homines (*accus.*) in vers. *Topper facit*; — hominum in vers. *Ei*; — homonem vel hemonem (*correctum ex huma-*
nun) in vers. *Namque*; — pri-
ma syllaba in hominum non pro-
ducenda : p. 372.
- homoeoteleuton* in versibus qui
theses binas amittunt : p. 223.
- honerariae (*nomin.* plur.).
- HONOS in vers. *Honos, Quoiei*; —
HONORE[m] in vers. *Ne quaira-*
tis; — HONORE (*dativ.*) in vers.
Quoiei.
- honustae in vers. *Honerariae*.
- Horatii prosodia* : p. 23; — *Horatii testimonia* . p. 386.
- HOSPES.
- HOSTEM (*vel hostis*); — hostium in
vers. *Apud emporium, In ea,*
Tum tu, Urit; — hostibus in
vers. *Fames, Magnum nume-*
rum.
- hostiis in vers. *Decemviri*.
- Huat e. q. s. (Cato, De re rust.*
160) : vide ad *Motas*.
- humanus : p. 85; — (*humanum*);
vide ad *Homines*.
- i in dativis et locativis : p. 46.
47; — i in nominativ. plur. : p.
46.48; — j littera duplex . p.
76; — i et l litterae commu-
tatae : p. 249.
- jacio : vide ad *Proicerent*.
- jam; jamque.
- janicus vel janeus.
- Jan[e] es in fragmento *Jancus*.
- +janeus vel +janitor : eadem vox
atque *Jancus*.
- ibi in vers. *In Pylum, Ibi*; ibe in
vers. *Quoti* (p. 253); ibi legen-
dum pro ubi in vers. *Ubi*; ibi-
que; — ibidem in vers. *Sesque*
(cf. p. 37); ibidemque.
- idem (*nomin. sing. masc.*) in vers.
Reconciliat; — isdem (*ablativ.*
plur.) in vers. *Multa*; — cf. ibi-
dem sub voce *Ibi*; — i[d]dem
p. 416.
- idius in fine nominum : p. 76.
- igitur.
- ilio in vers. *Septimum*.
- ilius in fine nominum : p. 76.
- ille : illos in vers. *Sin*.
- illi[n]c in vers. *Ubi*.
- immolabat in vers. *In auream mo-*
labat.
- immortales (*accus. plur.*).
- impe(n)natas (cf. *pennatas*).
- IMPERATOR in vers. *Hanc*.
- imperio et IMPERIOQUE in vers. *Du-*
ctu, Imperio.
- impius in vers. *Mandisset*.
- importunus : importunae (*plur.*) in
vers. *Topper... coufringent*.
- in cum ablativo in fragmento *Du-*
sino, in vers. Apud emporium,
Cogant, Honerariae, In, Multa,
Postquam, Sacra; IN in vers.
Ob (ubi in inter quod et bello
corripitur, p. 42), Quibus, Quo-
jus corporis; — in cum accusa-
tivo in vers. Cave, Deferet, Ei,
Exerciti, Jam, In, Iterum, Me,
(ex emendatione); IN in vers.
Ne volueris, Qua re.
- incedit in vers. *Prima*.

- inclitus in vers. *Deinde.*
 incolunt in vers. *Ferisque.*
 incolumem in vers. *Exercitum.*
 INCURRERE in vers. *Ne volueris.*
Indici versus : p. 46.47.
 in[du]staurata (*neutr.*) in vers.
     Ea industaurata.
inebra : p. 337.
 inertes (*nomin.*) in vers. *Siluicolae.*
 inferus.
INGENIUM in vers. *Honos.*
inhospitalis victrices e. q. s. :
     vide ad *Ah.*
 inimicis.
importunae : vide ad *Importunus.*
inscriptiones. C.I.L.1, 592 : p. 286.
     — 1, 1297 : p. 51.
insee in vers. *Virum mili.*
inseeta.
inserinuntur in vers. *Multa.*
INSIGNE[M] in vers *Quei.*
insiste in vers. *Tum tu.*
inspectante.
(instaurata) : vide ad *Industaurata.*
insulam in vers. *Transit.*
insum : *inerant.*
integer : p. 337.
intemerat ex *emendatione* pro
     integram in vers. *Transit.*
inter in vers. *Inter, Nexabant,*
     Simul alius.
ir vel [h]ir ex *emend. pro* is.
- is in vers. *Fietque, is in vers.*
Annos, Is; (is) delendum in
vers. Iis, corrigendum in vers.
Irque; — em in vers. Divum,
ex emendatione in fragmento
Cozovi; — id; — eam; — ejus
in vers. Ductu; ejus in vers.
Ductu, Jamque; — ei; — eo
in vers. Ibique, Mercurius; —
ea (abl.) in vers. Ex ea, In
ea, Ea; — ii in vers. Seseque;
*— ea (*neutr.*); — eorum in vers.*
Eorum, Simul dvona; — iis
in vers. Ferisque, Iis. — Eam-
dem stirpem habes in: Idem,
Ilico, Eo, Ibi, Ita, Iterum. —
« Is » alii pronominibus addi-
tum : p. 276. *Eiei et emem* :
     p. 276.
-is in conjugatione tertia: p. 46.47.
Isis pererrat urbem erinibus pro-
fusis : p. 49.312.
(isti) : vide ad *Gigno.*
-it in conjugatione tertia: p. 46. —
     -it in praeteritis : p. 44.47.
ita : p. 48.56 ; — *ita in vers.*
     Caro; — *itaque.*
iterum.
-ius, jus, in fine nominum genti-
liciorum : p. 76.
jubar : p. 56.
jubeo : *jussit in vers. Tumque.*
judicium in vers. *Plerique.*
Julii Capitolini testimonia : p.
     407,409.
Junii (D.) Bruti Gallaeci tabulac
triumphales : p. 422.
Juno in vers. *Diebus, Septem.*

- Juppiter *in vers.* Caro; (Juppiter) corrigendum *in* Jovis pater; — Jovis (*genetiv.*) *in vers.* novem; — Jovi *in vers.* Cujus; — Jovi: v. p. 35; — (que) corrigendum *in* Jove *in vers.* Sanctus; — Jovis Imperatoris sicutum: p. 268.
- ius *in comparativis*: p. 46.47.
- jus *in vers.* Qui jus; ..... jus sacramentum Jovis jurandum sacramine: p. 304.
- JUVATE, JUVATO, *in vers.* E nos. et i: v. ad i; — I *in fine voeum*: p. 47.
- lac, laet : p. 44.
- lacrimas *in vers.* Simul ac; — lacrimis *in vers.* Flentes. — Vide ad Daerima.
- Lactantii testimonium : p. 433.
- lacte (*imperativ.*) *in vers.* Lalla.
- laeu *in vers.* Romane: v. p. 35.48.
- Laertie *in vers.* Neque.
- lalla.
- (lancus): vide ad Jancus.
- * Langzeile » Germanorum: p. 2. 3.4.16.
- larpa trisyllabum : p. 44.81.82.
- LASES (*vocativ. plur.*) *in vers.* E nos; — laribus *in vers.* Ejus.
- latina (*ablat.*) *in vers.* Lingua.
- Latonas (*genetiv.*) *in vers.* Mercurius.
- leges romanae : dubium num unquam saturniis conceptae.
- legio *in vers.* Imperio; — legiones (*accus.*) *in vers.* Fundit, Superbiter.
- lego : vide ad Collegit.
- Lemno (*dativ.*) *in vers.* Cum victor : p. 84.
- lepiстas *in vers.* Ferunt.
- Leucetiae *in vers.* Cume tonas : p. 77.
- libaque factores Argeos et tutulatores : apud Varronem, De ling. lat. 7,44 male in quibusdam libris saturnius dictus : revera hexameter Ennii dactylicus.
- libens : vide ad Lubens.
- liberatis *in vers.* Atque liberatis.
- liberi : LEIBEREIS (*nomin. plur.*) *in vers.* Decuma.
- libo : libabant *in vers.* Carnis.
- LICUI[S]SET *in vers.* Quibus.
- ligo : vide ad Deligare.
- LIMEN *in vers.* Satur.
- lingua (*ablativ.*) *in vers.* Obliti.
- lintre *in vers.* Jam.
- liquerit *in vers.* Trojam.
- Livii Andronici trag. 16 RIBB.² : p. 108; — trag. 40 : p. 375.
- T. Livii codices pro deterioribus habiti, qui bonam quamdam lectioнem servant : p. 265. — T. Liv. 8,37,8: p. 276. — 39,32,6 : p. 285. — 39,56,4 : p. 285.
- locativus sanscritico-umbrius : p. 50.
- loco (*ablativ.*) *in fragmento Dusmo*; — locos *in vers.* Convenit; — LOCEIS *in vers.* Annos.
- locusta (*nomin.*) *in vers.* Atque prius.
- longe *in vers.* Vomieam.

longus : *LONGA* (*ablativ.*) *in vers.*
Quibus; — *longae* (*plur.*) *in*
vers. *Ibique.*

loquatur *in vers.* *Quantam co-*
lumnam; — (*loquaris*) *mala le-*
cio pro dicas *in vers.* *Postre-*
mus; — *loquier* *in vers.* *Obliti.*
 — Cf. *Adlocutus.*

Loucanam : *vide ad Lucanus.*

DUBENS *in vers.* *Qua re*; *libens* *in*
vers. *Inimicis*; — *LUBENTES*
(nomin.) *in vers.* *Decuma.*

Lucam.

Iuecanus : *Loucanam* *in vers.* *Sub-*
igit.

Lucetius : p. 253. Cf. *ad Leuce-*
tiae.

Lucius (*per i productam*, p. 76.77)
in vers. *Cornelius*; — *Luciom*;
 — *Lucia Volaminia.*

Luctatius : *vide ad Placidus.*

ludis *in vers.* *Iis*; — *ludos* *in vers.*
Apollini.

ludo : *lusi* *in vers.* *Affatim.*

-luo : p. 74.

Lutatius (*Q.*) *Catulus curator re-*
stituendi Capitolii cur se praec-
dicet consulem : p. 286.

?*Lutatium* *in vers.* *Id.*

luto (*per o correptam*, p. 36; *abla-*
tiv.) *in vers.* *Hiberno.*

m littera *in fine omissa* : p. 221.
 251; — *m* *in fine voeum* : p. 47

Maarco : *vide ad Marcus.*

Maccius Macius : p. 150.

macer : p. 337.

macerat *in vers.* *Namque.*

magis : p. 29.47.

magnum *in vers.* *Celsosque, De-*
ficeret, Magnum; — *magni*; —
magnō (*ablativ.*) *in vers.* *Dvello*;
 — *magnique* (*nomin. plur.*) *in*
vers. *Bicorpores*; — *magnam-*
(que); — *MAGNA[m]*; — *magnae*
(plur.) *in vers.* *Quamde.*

major : p. 76; — *MAJORUM* *in vers.*
Facile.

male : p. 29.

malefica (*ablativ.*) *in vers.* *Ve-*
corde.

Mallii Theodori testimonium :
 p. 312.

malum *in vers.* *Dabunt.*

Mamercus, Mamers, Mamertinus :
 p. 412. — Cf. *Marmor.*

ma[m]illa : p. 416.

mamuri veturi.

MANDATUS *in vers.* *Annos*, *Ne*
quairatis.

mandisset.

manens *in vers.* *Ibi*; — *maneto*
in vers. *Terra pestem.*

Manius ex cmendatione pro Mar-
cus.

mano : *manare* *in vers.* *Cave.*

manto : *vide ad Ommentans.*

manues, — *manuos* — *manus*
in fragm. *Cerus.*

manus (*accus. plur.*) *in vers.* *Co-*
gant; — *manu*; — *manibus* *in*
vers. *Deque.*

Marciorum vaticinia : p. 443.

†*Marcus corrigendum* *in Ma-*
nius; — *MAARCO* (*dativ.*) *in vers.*
Hoc est. — *Marcus imperator* :
 p. 407.409.

- mare *in vers.* Cave, Celsosque, | Merulae (*Pauli*) *persidia* : vide
     Quamde, Qui diu; — marum *in* ad Ah.
     vers. Neptunum : p. 35.205.
     — Cf. Permarinis.
 Marii Plotii Sacerdotis testimoniæ : p. 2.311.
 Marii Victorini testimonia : p. 2.
     310.
 +MARMOR *in vers.* E nos; MAR- |
     MARS *in vers.* Ne volueris.
 Mars : p. 412; MARS *in vers.*
     Satur.
 matrem.
 mavolunt *in vers.* Seseque.
 Mayors : p. 412.
 MAXSUME (adverb.) *in vers.* Donu.
 MAXSUMA (ablativ.) *in vers.* Aman- |
     tissuma; — maximas *in vers.*
     Fundit.
 medeor *in vers.* Novum, Vetus; — |
     mederi *in vers.* Ne ninculus.
 Meditrinalia : p. 241.441.
 mejo : p. 76.
 mel, mell : p. 44.
 melior *in vers.* Fietque; — me- |
     liosem.
 Melitam *in vers.* Transit.
 memor.
 mens : p. 27.
 mensa (ablativ.) *in vers.* Sacra.
 mentem *in vers.* Ei, Jamque.
 mentionem *in vers.* Atque escas.
 Mercurius.
 MERETO *in vers.* Donu, MERETO[D?] |
     in vers. Dedet.
 meridies . p. 26.
 merulae quod os vetustæ mane |
     dulce cantat : p. 19.312.
 messim, messor *in vers.* Quasi.
 Metelli *in vers.* Dabunt.
 metes correptum (p. 36) *in vers.* |
     Camille.
 Metioeo Fufetioeo : p. 330.
 metus (genetiv.) *in vers.* Magui.
 meus, olim mius : p. 77; — mi *in* |
     vers. Rogo; — mea (vocat.
     sing.); — MEAS *in vers.* Hospes
     — mea (neutr.) *in vers.* Do- |
     num.
 milless : p. 44.
 milia vel millia *in vers.* Campum,
     Supra; — +millia alia e.q.s. : |
     vide ad Multa.
 milius trisyllabum : p. 81.82.
 Minerva factum ex Menesua : |
     p. 254.
 ministratores (nomin.) *in vers.* |
     Exta.
 MINUS *in vers.* Ne quairatis : v.
     p. 35.
 miserias (aceus. plur. an genetiv.
     sing.?) *in vers.* Amicum.
 mitto : vide ad Emissam, Omissa.
 modo (adverb.) : p. 29.37.48.
 modo (ablativ.) *in vers.* Inerant.
     Cf. Praemodum.
 moene (abl.) *in vers.* Apud em- |
     porium; — ?moenia *in vers.* Id.
 molabat *in vers.* In auream.
 molucerum.
 Monetas (genetiv.) *in vers.* Nam.

- MONIMENTUM in vers. *Hoc est;* — MONUMENTUM in vers. *Est hoc.*
- (morbo) : *delendum* in vers. *Vetus.*
- MORS.
- Morta (*nomin.*) in vers. *Quando.*
- mortales (*nomin.*) in vers. *Eorum;* — mortales (*accus.*) in vers. *Immortales.*
- mos : MORES (*nomin.*) in vers. *Quoqus format.*
- Motas vacta e.q.s., huat e.q.s. (*apud Catonem, De re rust.* 160) : *obscurissima, prorsus dubium num saturniis concepta.*
- †moventium : vide ad *Nuntius.*
- Mucius (Q.) : p. 225.226.
- multi (*nom. plur.*); — multa (*neutr.*) in vers. *Campum, Multa, Nexabant;* — MULTASQUE in vers. *Magna;* — multis (*femin.*) in vers. *Fleentes;* — multi- cum mill- confusum : p. 273.308.
- Mumumii (L.) tabula triumphalis : p. 18.21.235.288.422.
- muris in vers. *Tum tu.*
- mus in verbis : p. 46.47.48.
- muta cum liquida : p. 25.71.332. 362.
- n littera ante s omissa : p. 300.
- naeniae : de metro non constat.
- Naevii trag. 57 Ribb.² : p. 52.133. — Naevium in vers. *Flerent;* — Naevio (*dativ.*) in vers. *Dabunt.*
- nam in vers. *Caro, Fietque, Nam, Namque.* Cf. *Quianam.*
- narrato in vers. *Tuque.*
- natus : vide ad *Gnatus.*
- naves (*nomin. plur.*) in vers. *Ibique;* — navis (*accus. plur.*) in vers. *Simul dvona.*
- ne in vers. *Amnem, Ne; ne in vers. Ne.* Cf. *Negumate.*
- nec in vers. *Inimicis, Quod bruti;* — neque in vers. *Sed, Neque.*
- ?negumate vel ne ?gumate in vers. *Quamvis.*
- Nelei carmen : *senariis conceplum, non saturniis.*
- Neptunum.
- neque : vide ad *Nec.*
- nequinont in vers. *Partim.*
- ne scio : p. 88.101.
- nexabant.
- Nibelungorum versus : p. 2.3. 4.16.
- nihil : p. 47.
- nihilum (*correctum ex nullum*) in vers. *Namque.*
- ningulus vel ninculus in v. *Ne n.*
- nisi : p. 29.
- nive (*ex emend.*) in vers. *Satur.*
- NOCERE in vers. *Rogo.*
- noctu.
- nod(or)um in vers. *Nexabant.*
- noegeo (*ablat.*) in vers. *Simul ac.*
- noli in vers. *Rogo.*
- nomenclator : p. 27.242.
- nominativus in -i pro -ius : p. 289.
- NON in vers. *Quoiei;* — non te peto pisces peto e. q. s. *apud Festum* p. 285 : *valde dubium num saturnius.*

- Nonius* (*p.* 471 *M.*) : *p.* 350.
nos in vers. *E nos.*
- noster* (*vocat.*) *in vers.* *Neque,*
Pater; — *nostros in vers.*
Cum socios.
- novem.*
- noventium emendatum ex moven-*
tium: *vide ad Nuntius.*
- novum et novo (dat.) in versibus*
Novum, Vetus.
- (*nullum*): *vide ad Nihilum.*
- nudius* : *p.* 74.
- Numa Pompilius* : *p.* 405.
- numerum in vers.* *Magnum num.*
- nunc in vers.* *Ex ea.*
- nundinae* : *p.* 447.
- NUNQUAM in vers.* *Is; nunquam in*
vers. *Tum patriae.*
- nuntius* : *noventium emend.* *ex*
moventium in vers. *Quamvis.*
- nympham in v.* *Apud nympham.*
- o *productum et correptum* :
p. 29, 30, 36, 46, 47, 49.
- ob.*
- oblitus in vers.* *Neque;* — *obli-*
(nomin. plur.); — *obli(vi)scere*
in vers. *Amicum* : *p.* 142.
- obses* : *obsides (accus.) in vers.*
Sicilienses; *OPSIDESQUE in vers.*
Subigit.
- obsidere* : *obsides in vers.*
Memor.
- obviam in vers.* *Censet.*
- occisa (neutr.) in vers.* *Campum.*
- ocris (accus.) in vers.* *Celsosque.*
octoginta in vers. *Supra.*
- odi inquit summusso* *e. q. s.*
apud Festum p. 298 *et in ejus*
epitome p. 299 : *comicus versus,*
non saturnius.
- of[er]fella* : *p.* 416.
- oino* : *vide ad Unus.*
- ols* : *p.* 249.
- olteo (ablativ.) in fragm.* *Pro.*
- omitto, omissa* : *vide ad O[m]-*
mitto.
- ommentans in vers.* *In Pylum.*
- o[m]mitto* : *p.* 416; — *o[m]missa*
(nomin.) in vers. *Sacraque.*
- omne[m] in vers.* *Subigit;* — *omni*
(ablativ.) in vers. *Inspectante;*
— omnes (nomin.) in vers.
Jovis, Plerique; — *OMNIA in*
vers. *Mors;* *omnia in vers.*
Tuque; — *omnibus in vers.*
Equitatu.
- onerariae onustae e. q. s.:* *vide*
ad Honerariae honustae.
- operio, opperio* : *p.* 416. — *opertis*
in vers. *Noctu.*
- opes (accus.) in vers.* *Summas.*
- opituma* : *vide ad Optumo[m].*
- oporet, oportet* : *p.* 416.
- o[p]perio, o[p]portet* : *p.* 416.
- OPTUMO[m] in vers.* *Dvonoro* : *p.*
221; *optumum in vers.* *Patrem;*
— OP(i)TUMA (nomin. femin.) in
vers. *Fuit.*
- ora* : *oris in fragm.* *Trojae.*
- Orc(h)i(o)* *in vers.* *Itaque.*
- ordine in vers.* *Sacra.*
- origine gentis romanae (scripto-*
ris de) testimonia : *p.* 297.

- coritum quandoque ex Hispania principem dominumque rerum » : p. 390, 416.
- oro* : ORANT in vers. Semol; — oraret in vers. Utrum.
- Orosii testimonium : vide ad Qui invicti.
- os, oss* : p. 44.
- os* : ore in vers. Mea, Simul ac osca lingua et umbrica cum sanscritica contra latinam consentes : p. 50.
- Ovidii testimonia : p. 386.
- p pro b* : p. 220.
- pa (correctum ex pta) in vers. Divum.
- pacisicit in vers. Sicilienses; — paciscunt in vers. Id.
- pacto (ablativ.) in vers. Blande.
- palus apud Horatium correptum* : p. 23, 29.
- panduntur in vers. Ex ea.
- panis* : p. 255.
- Papirii Sextus, Publius, Gaius : p. 226.
- pareentes.
- PARENS.
- pariat in vers. Ne quid; — pariet in vers. Atque prius.
- PARI[S]UMA (secunda syllaba correpta, p. 38, 205; nomin. femin.) in vers. Quojus forma.
- partem in vers. Cume populus, Manius; — ?parteis in fragmento Conferre.
- partim.
- paruu disyllabum per a correptam : p. 82; — PARUA (ablativ.) in vers. Aetate.
- pascunt in vers. Vestros.
- pater : p. 45, 46. — pater (ex emendatione) in vers. Jovis; pater; — patrem; — PATRE in vers. Gnaivod. — Cf. Juppiter.
- patrandae (genet.) in vers. Caput.
- patriae (genet.) in vers. Tum patriae.
- Patricoles (sic scripsi pro Patroclus) in vers. Ibidemque : p. 83.
- patrius : patria (plur. neutr.) in vers. Sacraque.
- Patroclus : vide ad Patricoles.
- patulei vel patulti.
- paucis in vers. Quoniam.
- pavore in vers. Igitur.
- pax : pacis in vers. Caput.
- pectoris in vers. At, Magni.
- pedo πέδω : p. 412.
- pejero : p. 85.
- pejor : p. 76; — pejus in vers. Namque.
- Peles, Pelides : p. 344.
- (ex)pellere in vers. Hostem. — Cf. Appulisset, Expulsa.
- Penatum in vers. Saera : p. 149.
- pen(n)atas (cf. impennatas).
- per in vers. Magnum stuprum, Manu, Memor.
- percontat in vers. Blande.
- perdvelles in vers. Vestros.
- pereo : perire in vers. Seseque; — †perit: vide ad Perit.

PERFECIT <i>in vers.</i> Mors.	PLEORES vel PLEORIS (<i>accus. plur.</i>)
perfines.	<i>in vers.</i> Ne volueris.
peritet <i>correctum in perited in</i>	plerique.
<i>vers. Confirre.</i>	-plex, -plieis : p. 56.
Permarinis <i>in vers.</i> Ejus.	Plinii major. testimonium : p. 414
perrumpit <i>in vers.</i> At,	plisima : vide ad Plurimi.
pescia.	PLOIRUME : vide ad Plurimi.
pesnis.	Plotius : vide ad Marius.
pessulus : p. 26.	plures : vide ad Pleores.
pestem <i>in vers.</i> Terra pestem.	plurini <i>in vers.</i> Matrem; ploir-
petilam.	RUME <i>in vers.</i> Hone ; — plurim-
petita (<i>pl. n.</i>) <i>in vers.</i> Redeunt.	mos <i>in vers.</i> Reconciat ; —
Philargyrii testimonium : vide	plisima vel plusima (<i>neutr.</i>) ;
ad Sed dea.	— plurimae (<i>femin. plur.</i>) <i>in</i>
pid (<i>vox osea</i>) : p. 49.50.	<i>vers.</i> Uno.
pietati <i>in vers.</i> Senex.	Plutarchi testimonia : p. 389.
piger : p. 337.	po, po meliose.
pilumnoe.	Poenum <i>in vers.</i> Censem.
piscibus <i>in vers.</i> Ex terra.	poetam <i>in vers.</i> Flerent ; — poetae
pius : pia (<i>nom. fem.</i> ; <i>i producta</i> ,	(<i>dativ.</i>) <i>in vers.</i> Dabunt.
<i>p.</i> 78) <i>in vers.</i> Amantissima.	polleo : polet ; — pollens <i>in vers.</i>
plaeide (<i>adverb.</i>) <i>in vers.</i> Vestros.	Cum tu, Deinde.
Placidi (<i>Luctatii</i>) testimonia :	pol]lentarius : p. 416.
<i>p.</i> 397.448.	pol]lubro (<i>ablativ.</i>) <i>in vers.</i> Ar-
Plauti pronuntiatio .p. 4.41, etc.;	genteo (cf. p. 334).
— Plautus saturnios scrivis	polluceo : POLOUCTA (<i>ablativ.</i>) <i>in</i>
nulos.—Plautus, Pseud. 1,3,21 :	<i>vers.</i> Decuma.
<i>p.</i> 52.82. — Mil. 3,2,24 : <i>p.</i> 52.	†polteo : vide ad Pro.
— Mil. 4,8,4 et 28 : <i>p.</i> 253.	Pompejae Aselepiadis sepulerum :
— Merc. 1,1,16 ss.: <i>p.</i> 53. —	<i>p.</i> 239.420.
Truc. 1,2,47 : <i>p.</i> 82. — Asin.	Pomponius in Dig. 1,2,2,35-38 :
prol. 11 : <i>p.</i> 150. — Asin. 1,4,3 :	<i>p.</i> 225.
<i>p.</i> 388. — Asin. 1,3,47 : <i>p.</i> 253.	(ponas) : vide ad Tonas.
— Trin. 4,3,16 : <i>p.</i> 276. —	pondo <i>in vers.</i> Trientem.
Pers. 1,3,3 : <i>p.</i> 276.	pono : <i>p.</i> 254; — ponuntur <i>in</i>
plenissimum.	<i>vers.</i> Saera. Cf. Ponas.
-pleo : vide ad Compleris.	

- pontifex minor ex strumentis
e.q.s. apud Festum p. 165 :
a poesi saturnia videntur aliena.*
- pontum in vers. Deferet.*
- popularis (acc. pl.) in vers. Quam.*
- poploe : vide ad Pilumnoe.*
- populatur in vers. Urit.*
- populus poplus : p. 84; populus
et publicus : p. 85. — populus
in vers. Cum populus, Quantam
statuam; — populis; —
populo (dativ.) in vers. Ma-
gnum stuprum, Qui jns; —
poploe (nomin. plur.) in fra-
gmento Pilumnoe.*
- Porphyronis testimonium : p.
414.*
- porricerent (ex emendatione) in
vers. Simul atrocia.*
- portant in vers. Simul dvona; —
portato (imperativ.) in vers.
Donum. — Cf. Reportavit.*
- po[s]s]idet in vers. Actate.*
- possidit (correctum ex possidet)
in vers. Magni.*
- postquam in vers. Itaque, Post-
quam; — postquam est morte
datus e.q.s. apud Gell. 4,24,3 :
hexam. daedyleci, non saturnii.*
- postremus.*
- prae : p. 254; — prae correctum
in praī in vers. Cum tonas
(p. 77.252); — prae in vers.
Igitur.*
- prae syllabae nota : p. 331.*
- praeceptat.*
- praeda (abl.) in vers. Plenissi-
mum.*
- praedicit in vers. Res.*
- praedotion vel praedopiont.*
- praemodum in fragm. Parcentes.*
- praeuomina omnibus litteris ex-
pressa : p. 228.238; — prae-
nominum locus : p. 228.231.*
- praesum : praerit in vers. Iis.*
- praetor in vers. Iis, Virum pr.*
- premo : vide ad Expressa.*
- †preter tremonti in vers. Cum
tonas.*
- Pri[a]mum in vers. Et.*
- primarium (masculin.) in vers
Populi primarium.*
- primus in vers. Postremus; —
prima (nom. fem.) — Cf. Ad-
primus.*
- princeps : vide ad Oriturum et
ad vers. Quandoque.*
- Priseus : p. 29.47.*
- privati (nomin. plur.)*
- priviel(i)oes.*
- prius in vers. Atque prius; [p]rius
in vers. Topper facit.*
- pro (sensu consuelto) in vers. Pri-
vati; (sensu vocis ante) in vers.
Apud emporium; p[ro] olteo.*
- probum, prboum : p. 254.*
- procœleusmaticus pes : p. 11.*
- procitum (supin.; i correpta) in
vers. Matrem : p. 5.*
- prodinunt : p. 297.308.*
- profari in vers. Veteres; — profata
(nomin. fem.) in vers. Quando.*
- PROGNATUS in vers. Gnaivod; pro-
gnatus in vers. Sanctus; —
PROGNATUM in vers. Terra Pu-
bli.*

(proicerent) : corrigendum in vers.	puta : p. 29.48.
Simul atrocia.	Putius in vers. Sanctus.
promeneruat.	putria in vers. Celsosq. : p. 71.79.
promerion.	Pylum in vers. In Pylum.
Proserpina (secunda syllaba correpta : p. 38; nominativ.) in vers. Prima.	Pythagorae Πυθαγόρας : p. 424.
prospices.	Pythius : vide ad Putius.
prosternit in vers. Fundit.	quadraginta restituendum in vers. Captae.
provincia (ablat.) in vers. In ea.	QUAIRATIS in vers. Ne quairatis.
Publius vates : p. 413.	quam in vers. Quam; vide ad Postquam, Nunquam.
publicus : p. 85; — publico (ablat.) in vers. Cume populus, — (publica) : delendum in vers. Fie:que.	quamde.
Publius : PUBLI (voc.) et PUBLIO (ablat.) in vers. Terra Publi.	quamvis.
puer: hujus vocis fata : p. 377; — puer (feminino genere) in vers.	quando.
Mea, Prima (ubi u producitur, p. 75), Sancta, Saucia.	quandoque.
(puera); legebatur pro puer femin. genere; — puerarum manibus confectum pulcherrime : p. 375.	quantam.
pugna (nomin.) in vers. Caput; — pugna (ablat.) in vers. Ea pugna.	QUA RE.
pugnata (abl.) in vers. Ea pugna.	quasi. Vide p. 29.
(pulchra) emend. in vers. Pulchraque (cf. p. 448); — puleram in vers. Iuauream; — puleras in vers. Ferunt.	qua[s]illus : p. 416.
pulla (nom. fem.) in vers. Vestis.	quattuor : p. 48.
pulüis trisyllabum : p. 29.82; — puluere in vers. Hiberno.	que per e correptam : p. 46.49.50.
purpurea (nom. f.) in vers. Vestis.	que : magnique in vers. Bicorpores, millaque vel multaque in vers. Campum, vinumque in vers. Carnis, aruaque in vers. Celsosque, IMPERIOQUE in vers. Ductu, regnumque in vers. Ea pugna, elephantisque in vers. Equitatu, saluomque in vers. Exercitum, SAPIENSQUE in vers. Gnaivod, VIRTUSQUE in vers. Honos, auspicioque et exercitusque in vers. Imperio, + camuchumque = Samum Chiumque in vers. Inter, MULTASQUE in vers. Magna, decoremque in vers. Magnam, cumque in vers. Mercurius, stuprique in vers. Ne quid, vestemque in vers.
Purpureus in vers. Runcus.	
pu[š]illus : p. 416.	

Pulcraque, dominusque in fragmanto Quandoque, plebeique in vers. Qui jus, bellique in vers. Siluicola, fugata(que) in vers. Vieta; practerea initia sunt versuum Celsosque, Deque, Ferisque, Fietque, Ibidemque, Ibique, Itaque, Namque, Sacraque, Seseque, Tumque, Tuque, Disque (ex emendatione), Irque (ex emendatione pro lsque); denique corrigenda sunt Conferreque aut in Conferre queant, Magnamque in Magnam, Sanetusque in Sanctus Jove, Pulcraque in Caluptramque vel tale quid.

-que in Atque, Neque, Quoque et in Quisque, Quandoque, Unumquemque, Plerique.

quei: vide ad Qui (adverb.).

quo : queat in vers. Ne nunculus; — queant (ex emendatione) in vers. Conferre; queunt in vers. Quod bruti. Cf. Nequonit.

qui (nomin. sing.) in vers. Summas, Quae, Qui; quei in vers. Consol, Is, Quei; — qui (nomin. plur.) in vers. Vestros, Conferre, Qui; — qui invicti ante fuere viri e. q. s. apud Orosium 4,1 aliosque : Ennii hexametri, non saturnii; — qui terrai Latiai omniones e. q. s.: vide ad Ah; — qui (incertum utrum sing. an plur.) in fragmento qui animi; — quem in vers. Quando; — quem non rationis egentem vicit Archimedes : p. 19.314; — quid in vers. Mea, Ne quid; — quid invides amicis invides amicis : p. 19.320; — quod in vers. Ob, Quod; quod in vers. Carnis; — que (nomin. sing.)

in vers. Quae, Quantam columnam, Vomicam; — quae (nomin. plur. fem.) in vers. Ferisque; — quae (nomin. plur. neutr.) in vers. Ex ea, Id; — quam in vers. Memor; — quo(jus); cuius; — cui in vers. Quamde; — quo(e)i (id unde informatum : p. 276); — quo (ablativ.) in vers. Blande, Inerant; — qua: vide ad Qua re; — quorum in vers. Sacraque; — quibus : v. p. 35.

qui (adverb.): quei in vers. Ne quairatis.

quianam in vers. Summe.

quietem (adj.) in vers. Jamque.

Quinetius (Cincinnatus) in vers. Uti : p. 76.

quinque in vers. Diebus.

Quintiliani testimonia : p. 389.

quisque : vide ad Fabrum. Cf. Quandoque, Unumquemque.

[quo]AD.

quod. — Cf. Quot.

quodie : p. 241.

quom (praepositio) : v. ad Cum.

quom (conjunction) in vers. Hospes; — cum in vers. Amicum, Cum; cum[e]; cume : p. 252.

quomodo in vers. Inerant.

quoniam.

quoque in vers. Id, Sic.

quot : quod in vers. Quojus corporis; quot[i] : p. 253.

quotannis.

cura : vide ad Cura.

r in fine vocum : p. 44.47; — -r pro -ris, -rus : p. 48.

- ratem in vers. Conferre.
 -re, -ri in infinitivis : p. 48.49.
 RECIPIT in vers. Qua re.
 reconcilia(n)t.
 recte in vers. Hoc si.
 recum : vide ad Rex.
 reddant in vers. Sicilienses.
 redeunt; — redire in vers. Partim, Quam; — REDIET in v. Corinto, red[i]it in v. Iterum.
 « redux » spondeus : p. 238.
 referunt in vers. Redeunt.
 refregit in vers. Summas.
 Regillus: vide ad Aemilius.
 Regina (vocativ.) in vers. Sancta.
 regius : regias in vers. Summas.
 regnator in vers. Summe; — regnatorem in vers. Neptunum.
 regnum in vers. Convenit, Ea p.
 relicāus tetrasyllabum : p. 82.
 religentem esse oportet e. q. s. apud A. Gellium 4,9,1 : non saturnio metro concepta.
 RELIQUIAB in vers. Quojus corp.
 rel[li]gare in vers. Tumque.
 remos in vers. Tumque.
 reportavit in vers. Plenissimum.
 res (nomin. sing.) in vers. Fietque; — rem in vers. Bene; rem in vers. Urit; — rei (genetiv.) in vers. Cujus, Ejus (p. 78); — RE (ablativ.) in vers. Qua re, Quod re; red; — RES (accus. plur). in vers. Ob; res in vers. Quantam columnam, Veteres, Res; (res)corrigendum in rex in vers. Irque; — rerum
- in vers. Quandoque. — De e correpta in rei v. p. 74.
 restitutis in vers. Vectigalibus.
 resto : RESTITSTEI in vers. Hespes.
 rex in vers. Ea pugna, ex emendatione in vers. Irque; — regis in vers. Classis, Deum; — regum in vers. Summas; reeum in fragm. Cozovi: p. 250; — regibus in vers. Dvello.
 rhythmus : p. 359.
 rigare : p. 265; — rigabis in vers. Manu.
 ritu in vers. Decenviri.
 rivis in vers. Disque.
 Romae (adverb.) in vers. Obliti; R[OMAI] vel R[OMANE] in vers. Hone; — ROMAM in vers. Corinto, Romam in vers. Iterum.
 romanica poesis : p. 47.
 Romanus in vers. Quantam statuam, Transit; — Romane; (Romane) delendum in vers. Amnem; — Romani (genetiv.) in vers. Populi romani; — Romani (voc. pl.) in vers. Hostem.
 ruber, rubidus, rubigo, rubrica, rufus : p. 71.
 rumitant in vers. Simul alias.
 rumore in vers. Redeunt.
 rumpo : vide ad Perrumpit.
 runa : p. 433.
 Runcus.
 s littera in fine vocum sublata : p. 24.25.35; — s in fine vocum vocalem incorruptam linquens : p. 47.
 Sacerdos : vide ad Marius.

<i>sacres porci</i> : p. 71.	<i>Saturnus</i> : vide ad <i>Saeturnus et Sateurnus</i> .
<i>sacrum</i> : (<i>sacra</i>) <i>delendum in vers.</i>	<i>SAXSUM in vers.</i> <i>Aetate.</i>
<i>Decemviri</i> ; <i>sacra</i> ; <i>sacraque.</i>	<i>scapos.</i>
<i>Saeturnus</i> : p. 247.254.	<i>Seaurus</i> : vide ad <i>Terentius.</i>
<i>saevum in vers.</i> <i>Quamde;</i> — [<i>saevi</i> (<i>genet.</i>) <i>in vers.</i> <i>Topper saevi.</i>	<i>seazon versus</i> : p. 3.
<i>sagittis in vers.</i> <i>Cum tu, Deinde.</i>	<i>scholiorum Veronensium testimonium</i> : p. 387.
<i>sagmina in vers.</i> <i>Scapos.</i>	<i>Scipiones Nasicae virum honorum optimi</i> : p. 225.226.227; — <i>Scipio Barbatus virum bonorum optimus</i> : p. 224.227; — <i>SCIPIO in vers.</i> <i>Cornelius, Quare;</i> — <i>SCIPIONE[M] in vers.</i> <i>Luciom;</i> [SCI]PIONEM.
? <i>SALI in vers.</i> <i>Satur.</i>	<i>SE (accus.) in vers.</i> <i>Semol;</i> <i>se in vers.</i> <i>Nexabant, Simul alias;</i> — <i>se (ablativ.) in vers.</i> <i>Privati.</i> — Cf. <i>Sese.</i>
<i>salus (per u correptam, p. 36) in vers.</i> <i>Terra pestem.</i>	<i>sectam in vers.</i> <i>Eorum.</i>
<i>salüüs trisyllabum per a correptam</i> : p. 52.82; — <i>saluomque in vers.</i> <i>Exercitum.</i>	<i>secundo (abl.) in vers.</i> <i>Redeunt.</i>
<i>Samnite.</i>	<i>sed;</i> — <i>sed de[a] flava et candida e.q.s. apud pseudo-Servium et Philargyr.</i> ad <i>Vergil.</i> <i>Ecl.</i> 1.20 <i>male pro saturnis habuit Duebner</i> (<i>Zeitschrift fuer Alterthumswissenschaft</i> 1834 n° 153 p. 1229 adnot.) : vide <i>Luciani Muelleri De re metrica</i> p. 103 <i>ejusdemque editionem Rutilii Namatiani</i> p. 53 (<i>Bibliotheca Teubneriana</i> 1870); — <i>sed jam se caelo e.q.s. apud Festum</i> p. 197 : <i>octonarius, non saturnius.</i>
<i>Samnum (ex emend.) in vers.</i> <i>Inter.</i>	<i>sed[er]ent in vers.</i> <i>Septimum;</i> — <i>sedeto in vers.</i> <i>Ibi;</i> — <i>sedentes in vers.</i> <i>Qui diu.</i> — Cf. <i>Obsides, Possidet.</i>
<i>sanctus</i> ; — <i>sancta (vocat. femin.)</i>	<i>SEEDES (accus.) in vers.</i> <i>Hospes.</i>
+ <i>sane a suo sonitu fulgorivit Juppiter</i> (<i>Nonius</i> p. 110) : <i>saturnium esse volebat Lud. Quicherat, Traité de versification XXVII, v</i> : <i>haud reete, ut puto.</i>	<i>SEMOL</i> : vide ad <i>Simul.</i>
<i>sangui(ne) in vers.</i> <i>Sed.</i>	
<i>Santræe testimonium</i> : p. 433.	
<i>SAPIENSQUE in vers.</i> <i>Gnaivod.</i>	
<i>SAPIENTIA[M] in vers.</i> <i>Magna.</i>	
<i>sapphici versus et pseudosapphici tonici versus</i> : p. 11.	
<i>Sardiniam in vers.</i> <i>Populi romani.</i>	
<i>sardo</i> : <i>sardare in vers.</i> <i>Quod br.</i>	
<i>Saturnus.</i>	
<i>SATUR.</i>	
<i>saturnius vel saturninus pes</i> : p. 5.326.355.	

<i>semper in vers. Hoc si.</i>	<i>SIGNU[m] in vers. Hanc; — signa in vers. Inerant. — Cf. Insigne.</i>
<i>Sempronii (Ti.) Gracchi tabula : p. 18. 286, 287. 422.</i>	<i>silüa trisyllabum : p. 52. 81. 82.</i>
<i>SEMUNIS (aceus. plur.) : p. 220.</i>	<i>siluicolae (nomin. plur.) : p. 82.</i>
<i>senex : p. 35; — seni : p. 254.</i>	<i>simillumae alteram corripiens : p. 38.</i>
<i>sentio : vide ad Consentient, Consentient.</i>	<i>simul in vers. Convenit, Simul; SEMOL.</i>
<i>sepelio : SEPULTA in vers. Heic.</i>	<i>sin.</i>
<i>septem.</i>	<i>SINE in vers. Bene.</i>
<i>septimum.</i>	<i>sino : siris (factum ex sinas) in vers. Cave; siris in vers. Tum patriae.</i>
<i>sequuntur in vers. Eorum.</i>	<i>sis Poinei contremiscunt e.q.s. vide ad Ah.</i>
<i>sero pro *siso : p. 253.</i>	<i>sisto : vide ad Insiste.</i>
<i>sero, serui : vide ad Conserere, Deserant, Inserinuntur.</i>	<i>SITUS in vers. Is.</i>
<i>Servius nomen : p. 76.</i>	<i>sn mutatum in n, non in nn : p. 254.</i>
<i>s(es)e in vers. Simil alius ; sese- que. Cf. Se.</i>	<i>socius fortasse per i productam : p. 76; — socios in vers. Cum s.; — sociis in vers. Equitatu.</i>
<i>(sexaginta) : corrigendum in vers. Captae.</i>	<i>soleo : vide ad Assolet.</i>
<i>Sextius nomen : p. 76.</i>	<i>solüo trisyllabum : p. 81.</i>
<i>si in vers. Hoc si, Hostem, Immortales, Inimicis ; sei in vers. Quibus; — si deus si dea e.q.s. apud Macrobius, Saturnu. 3,9,7 (vide Ribbeck, Neue Jahrb. f. Philol. LXXVII p. 207) : dubium num saturniis concepta; — si divus si divae.e.q.s. apud T. Livium 7,26,4 : non saturniis concepta; — si tribunos plebi e.q.s. apud T. Livium 3,64,10 (vide Ribbeck p. 208) : dubium num saturniis concepta.</i>	<i>solutio syllabarum longarum : p. 6.8.9.</i>
<i>(sic) : vide ad Aute ; sic.</i>	<i>SOLUTO (abl.) in vers. Paren.</i>
<i>Sicilienses (accus.).</i>	<i>sorores (nom.) in vers. Novem.</i>
<i>sido : v. ad Obsides (?), Possidit.</i>	<i>sotadei versus : p. 49.</i>
<i>Sidonii Apollinaris testim. p. 408.</i>	<i>specio : vide ad Aspexit, Auspicium, Auspicat, Prospices.</i>
	<i>specto : vide ad Inspectante.</i>
	<i>spicum in vers. Quasi.</i>
	<i>statua : statuam in vers. Quantam statuam.</i>
	<i>statuo : vide ad Restitutis.</i>
	<i>sterno : vide ad Prosternit.</i>

- sto : ? sta in vers. Satur ; — stabant in vers. Honerariae. — Cf. Restitisci.*
- strenui in vers. Multi.*
- strappis in vers. Tumque.*
- stuprum in vers. Magnum st. ; — stuprique in vers. Ne quid ; — stupro(*abl.*) in vers. Quam.*
- suavis pro *suadus : p. 48.*
- sub in vers. Plerique.*
- subigit ; — subigunt(ur) in vers. Plerique ; — subigendis in vers. Dvello ; — subegit in vers. Populi romani.*
- subtel : p. 27, 47.*
- sudantes in vers. Qui diu.*
- Suetonii testim. : p. 389, 399, 433.*
- Suevio attrib. saturnius : p. 364.*
- sum in vers. Neque ; — es in fragmentis Janeus, Dyonus, et in vers. Iuimicis ; ess pronuntiandum, p. 44 — est in vers. Heie, Hoe est, Hospes, Is; est in vers. Est, Itaque, Quae, Quando, Sic, Viefa; vide ad Fatus est; (est) mutatum in ea in vers. Ea imlustranrata ; — sunt in vers. Quojus corporis, Heis; sunt in vers. Obliti, Quande ; — sit in vers. Ne quiratis ; — ? sint in vers. Id ; — essent in vers. Mors; — esse in vers. Qui animi, Tum patriae; cf. ad Fabrum; — ? fu in vers. Satur ; — suat in vers. Ferisque ; — foret invers. Immortalos ; — fuit in vers. Consol, Fuit, Quojus forma ; fuet in vers. Cousol ; — (suerint) correctum in fuerunt in vers. Topper facit ; — fuisse (prima syllaba producta : v. p. 14, 74, 75, 229) in vers. Dyonoro; fuisse in vers. Populi primarium. — Cf. Inerant, Praeerit.*
- summus in vers. Ibideisque ; — sumnum (neutr.) in vers. Qui jus ; — summe ; — summi (gen.) in vers. Deum ; — summas.*
- sumpserunt in vers. Scapos.*
- superbiter.*
- superlativa : v. ad Amantissimum, Felicissime, Fortissimos, Maxsum, Maximas, Optimum, etc., Parissimum, Plenissimum, Plorume etc., Postremus, Primum, Supremum.*
- supero : superat(ex emendatione) in vers. Mea ; — SUPERANT in vers. Quojus corporis ; — supera[ses] in vers. Facile.*
- superus in fragmanto Inferus.*
- supparus : p. 433.*
- supplica(n)te in vers. Divum.*
- (supra fugit) : correndum videtur in vers. Mea ; — supra.*
- supremum in vers. Patrem.*
- suram in fragmanto Petilam.*
- sustulit in vers. Irque.*
- susum in vers. Irque.*
- suis olim per u productam : p. 75, 77 ; — suum (mase) in vers. Patrem ; — suum (neutr.) in vers. Plerique ; — suo (ablativ.) in vers. Cave ; — suos in vers. Quam ; — suis (mase.) in vers. Privati ; — suae (genetiv.) in vers. Fabrum ; — sua (abl.) in vers. Quod re ; — suas in vers. Irque ; — suis (femin.) in vers. Amantissima.*
- Symmachi testimonia : p. 395.*

- t in fine vocum* : p. 44, 47, 48; —
t pro d: p. 220; — *t et a*: v.
ad a.
- tabulam* *in vers.* *Cujus.*
- taceas* *in vers.* *Postremus.*
- Taciti estimonia* : p. 409.
- TAURASIA** (*acc. sing.*) : v. p. 25.
- Telamo* : p. 374.
- TEMPESTATEDUS** *in vers.* *Dedet.*
- temno* : *vide ad Contemptum.*
- templo* (*ablativ.*) *in vers.* *Post-*
quam; — *templa* *in vers.* *Donum*:
p. 85; — *templa* *tesca e. q.*
s. apud *Varronem*, *De lingua*
latina 7, 8 (cf. Ribbeck, *Neue*
Jahrh. f. Philol. LXXVII p. 207):
dubium *nun saturniis concepta.*
- temulentiamque e. q. s.*: v. *ad Ah.*
- teneto* *in vers.* *Terra pestem.* —
Gf. Arquitenens. *Contineri.*
- Terentiani Mauri testimonia* :
p. 2, 311.; *Terentianus satur-*
nios imitatus : *p. 20.*
- Terentii Scauri testimonium* :
p. 211, 406.
- tergere* : *vide ad Detersit.*
- tero* : *vide ad Conterit.*
- TERRA**; *terta*; — *Terras* (*genetiv.*
sing.) *in vers.* *Runeus*; — *terra*
*(*abl.*)* *in vers.* *Ex terra*; — *ter-*
ras (*acc. pl.*) *in vers.* *Ferisque.*
- tertium* *in vers.* *Tricentem.*
- tetrameter iamb. catalectic.*: p. 3, 4.
- Theodorus*. *vide ad Mallius.*
- thesauro* (*dativ.*) *in vers.* *Itaque.*
- tibicen* : p. 26.
- TIMENS** *in vers.* *Parens.*
- tis* *in verbis* : p. 46.
- Titani* (*nom. pl.*) *in vers.* *Inerant.*
- Titus* *in vers.* *Uti* : *vide p. 35.*
- tolerare* : p. 337.
- tollo* : *vide ad Sustulit.*
- tonare(m)* *in vers.* *Quoti*; — *tonas*
*(*ex emend.*)* *in vers.* *Cumetonas.*
- topper.*
- tor, -toris* : p. 249.
- tot* *in vers.* *Memor*; — *tot pro*
toti : p. 30, 253.
- traditus* *in vers.* *Itaque.*
- tragieus poeta inertus* v. 219
Ribbeck* : p. 304.
- trahuntque siccas multas ma-*
chinae carinas : p. 20, 326, 327.
- transit.*
- tremonti* *in vers.* *Cume tonas*; v.
p. 30, 252, 253, 255.
- trientem.*
- triginta* : p. 26.
- trimeter iambicus* : p. 5.
- trimeter seazon* : p. 326.
- triumphat* *in vers.* *Magnum num.*;
 — *TRIUMPHANS* *in vers.* *Corinto*;
- triumphans* *in vers.* *Iterum.*
- triumphus* : *TRIUMPE.*
- trochaeus trimm brevium* : p. 325.
- Trojam*; — *Trojae*; — *Troja*
*(*ablativ.*)* *in vers.* *Multi*; *Tro-*
jad(e) *in vers.* *Noctu.*
- Trojugena* (*voc.*) *in vers.* *Ammem.*
- tu* *in vers.* *Cum tu, Sed, Tum tu,*
Tuque; — *TE* (*accus.*) *in vers.*
Quare, Semol, Rogo; te *in vers.*
Ammem, Diebus et Septem (*vide*
ad Dictae); — *Neque*; — *tet* *in*
vers. *Cume tonas*; — *Quoti*; —
tibe *in vers.* *Quibus*; — *tibi* *in*
vers. *Ex en. Tibi,*

- tum; tumque.
tumultus (*nom.*) in vers. *Magni*.
tunquamque : *melius tumque*.
tundo : vide ad *Contusa*.
turdis edacibus dolos comparus amice : p. 19, 314.
nus olim per n productam : p. 74.
75, 77 ; — *tuo* (*ablativ.*) in vers. *Mea* ; — *tua* (*nomin. femin.*) in vers. *Caro* ; — *tuas* in vers. *Quantam columnam* ; — *tua* (*plur. neutr.*) in vers. *Campum* ; *TUA* in vers. *Mors*, *ubi et sing. femin. esse possit*.
Tydes, Tydides : p. 344.
vaeerra correctum ex vecordia (*ablativ.*) in vers. *Vecorde*.
vale : p. 29 ; — *VALEAS* in v. *Bene*.
Valerius in vers. *Manius* : p. 76.
Valerius Maximus 7, 5, 3 : p. 285.
vanus : p. 255.
Varro : *auctor fuit saturniorum* (*vide p. 19*) *judicibus G. Hermann, Handbuch der Metrik* p. 230, *Elem. doctrin. metr.* p. 640 ; *Epitome doctr. metr. ed. alt.* p. 224 ; *Meineke, Zeitschrift fuer die Alterthumswissenschaft* 1845 num. 93 p. 740 ; *L. Mueller, De remetriae* p. 88 s. (1861) *et Remetriae poetarum latin.... summarium* p. 7 (1878) ; *Fritzsche, Philologus* xxxiv p. 190. — *Varro, de ling. lat.* 7, 3 : p. 405.
vastat in vers. *Urit*.
ubi.
vecorde; (vecordia) in v. *Vecorde*.
vectigalibus.
- vehens, qui vehitur et qui vehit*: p. 352 ; — *vehente* in ex *emen- datione pro vehementem* in vers. *Me*.
Vejos post nrhem captam e. q. s. (*G. I. L.* 1 p. 285) : *non saturniis concepta*.
Velii Longi testimon. : p. 244.
Vellejus 1, 9, 3 : p. 285.
venenum : p. 254.
venit in vers. *Ei, Vomicam* ; — *venimus* (*praeterit.*) in vers. *Topper eiti* ; — *vene- runt* in vers. *Matrem* ; — *ve- nisse* in vers. *Me* ; — *ventu- rum* in vers. *Censem*. — Cf. *Adveniens etc., Convenit*,
verbenas in vers. *Seapos*.
verbi in vers. *Mea*.
verebamini alteram corripiens p. 87.
verno in vers. *Hiberno*.
versutam in vers. *Virum mihi*.
vester : (*vestra*) *delendum* in vers. *Fietque* ; — *vestros*.
vestis (*nomin.*) ; — *vestemque* in vers. *Pnleraque*.
veturi : vide ad *Mamuri*.
vetus (*neutr.*) ; — *veteri* in vers. *Vetus* ; — *veteres* (*accus.*)
vexarant in vers. *Magnam*.
— *ni in praeteritis productum* p. 74, 75, 229.
via : vide ad *Obviam*.
viator in vers. *Rogo*.
vicissatim.
victimam in vers. *In anream*.

- victor *in vers.* Cum victor, *Dominum*; — VICTORIS *in vers.* Hanc; — victoribus.
- Victoris (*pseudo-*) testim.: p. 397.
- victoriā *in vers.* Vicissatim, Victoriam.
- Victorius: *vide ad Marius.*
- videlicet: p. 37.
- vides *in vers.* Amicum; *viden*: p. 29.37. — videbis *in vers.* Ibi.
- viginti: xx *in vers.* Annos.
- vinco: VICERUNT *in vers.* Quojus format; — VICTUS *in vers.* Is; — vieta (*nomin.*, *femin.*). — Cf. Devictis.
- vinumque *in vers.* Carnis; (*vinum*) delendum *in vers.* Vetus.
- vir *in vers.* Guaivod; vir *in vers.* Ibidemque; — virum *in vers.* Primarium, Virum; cf. infra viro; — viri (*plur.*) *in vers.* Multi; — viros *in vers.* Sin: p. 85; — viro (*?gen.*, *plur.*) *in vers.* Dvonorō: p. 221, — Cf. Decemviri.
- virginem *in vers.* Utrum.
- VIRTUSQUE *in vers.* Honos; — VIRTUTEI (*dativ.*) *in vers.* Quojus forma; — VIRTUTEI (*abl.*) *in vers.* Is; — VIRTUTES (*accus.*, *plur.*) *in vers.* Magna.
- vis: vir[es] (*nom.*) *in vers.* Quaude.
- VITA (*nomin.*) *in vers.* Quoiei; — VITA (*ablativ.*) *in vers.* Quibus.
- vivo: VEIXEI *in vers.* Quond; — VEIXSIT *in vers.* Fuit.
- Ulixes *in vers.* Tibi; — Ulixi (*secunda syllaba correpta*) *in vers.* Igitur.
- umbrica lingua: v. ad Osea.
- undae (*pl.*) *in vers.* Topper conf.
- + uno cum.
- unus: oino (*accus.*, *masc.*, *sing.*) *in vers.* Hone: p. 221.
- unusquisque: unumquemque *in vers.* Quasi.
- vocativus eur modo *in -i modo in -ie*: p. 76.
- voco: *vide ad Advoeapit.*
- Volaminia: *vide ad Lueius.*
- Volcani *in vers.* Topper saevi.
- volo, volas: (*volans*) delendum *in vers.* At.
- volo, vis: volo *in vers.* Veteres; — vultis *in vers.* Hostem; — volueris vel velueris (*emendatum ex VELUERUE*) *in vers.* Ne v. — Cf. Mavolunt.
- voluo trisyllab.: p. 81.82; — volui (*passiv.*) *in vers.* Victoriam.
- vomicam.
- vos (*accus.*) *in vers.* Consol.
- voti *in vers.* Semol; — voto (*ablativ.*) *in vers.* Parens.
- vovendos *in vers.* Apollini; — vovit *in vers.* Ejus; — vo(ve)-rat *in vers.* Ob.
- URBE[M] *in vers.* Hec; urbem *in vers.* Iterum, Memor, Trojam.
- urit.
- us *in declinatione altera*: p. 46. 47. — -us *in nomin. et genet. declinationis quartae*: p. 46.

UT in vers. <i>Mors</i> ; ut in vers. <i>Convenit</i> , <i>Ea industaurata</i> , <i>Sicilienses</i> , <i>Topper facit</i> ; — uti in vers. <i>Privati</i> : p. 35, 278; — u[ti]; — ut, uti, utinam, utique: p. 30, 278.	utinam, utique: vide ad Ut. utrum (adverbium).
uter: (utrius) corrigendum in vers. <i>Topper facit</i> . Cf. Utrum.	Vulcanus: vide ad Volcani.
UTIER (<i>primam syllabam post tib</i> <i>corripiens</i> , p. 42) in vers. <i>Quibus</i> .	UXOR in vers. <i>Fuit</i> ; — uxores (nomin.) in vers. <i>Amborum</i> .

207

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
